

108501

PRELIMINARY REMARKS 7.

For this volume I have had the same three MSS. (C^k C^s B^d) as before, but I have not taken full notice of B^d as the text, in this part of the book, has been very much enlarged throughout, so as to make it in many places quite different from C. The aim of the Burmese redactor seems to have been, to make the text more lucid and intelligible, but as the difference in many particulars consequently is so great I should advise some scholar to give a separate edition of the Mahānipāta according to the Burmese redaction that we may judge of its exact relation to C.

It is sometimes not easy to see, what belongs to the Commentary and what to the Text. I therefore must be excused for any mistakes I may have made in that respect.

On the whole I look upon my edition as a provisional one, but I trust that a coming editor will willingly acknowledge that I have cleared the way for him and freed him from much rough work. It is at all events my hope that this book, containing a large material for future researches, will give the impulse to greater works on Pāli and Buddhism.

From sheet 10 of this volume Professor Otto Franke has been kind enough to read a proof, through which I have been able to correct and improve the text in not a few places, and I therefore now return him my best thanks for his zeal and accuracy.

I cannot conclude these remarks without especially thanking Professor Albrecht Weber for the support he has given me from the very beginning of my literary career to the conclusion of this

long and arduous task. Prof. Weber has not only always shown himself to be a zealous and industrious labourer in the pursuit of knowledge, but has also constantly espoused the serious work of others.

With gratitude and sorrow I dwell on the memory of my lamented friend Dr. R. Rost who always with the greatest readiness helped all scholars from his own rich fund of knowledge.

The 7th and last volume of this book will follow shortly, and contain a Postscriptum by myself and a complete Index of Names by my friend, Dr. Dines Andersen.

Kopenhagen, 22 Juli 1896.

V. Fausbøll.

XXII. MAHĀNIPĀTA*).

1. Mūgapakkhajātaka**).

Mā paṇḍicciyaṇ¹ ti. Idam S. J. v. mahānekkhammaṇ ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṇ sannisinṇā Bhaṇḍavato mahā-
bhinnikkhamanassa vaṇṇam kathayaṇsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“
ti p. „i. n.“² ti v. „na bhi. i. mama pūritapāramissa r. chaḍḍetvā
abhinikkhamanaṇ nāma anacchariyaṇ, ahaṇ hi aparipakke nāṇe
pāramiyo pūrento pi r. chaḍḍetvā nikkhanto yevā“³ ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Kāsirājā nāma dhammena r. kāresi. Tassa soḷasa-
sahassā⁴ itthiyo ahesuṇ, tāsū ekāpi puttāṇ vā dhītaraṇ vā na
labhi⁵. Nāgarā „amhākaṇ raṇṇo vaṇsānurakkhako putto n⁶
atthi“ Kusajātake āgatanayena sannipatitvā rājānaṇ „puttāṇ
patthehi“ āhaṇsu. Rājā soḷasasahassā⁴ itthiyo „putte patthe-
thā“⁷ ti āṇepesi. Tā Candādīnaṇ upatṭhānāni katvā patthentiyo
pi na labhiṇsu. Aggamaheṇi pan' assa Maddarājadhītā Candādevī
nāma sīlasampanṇā ahosi, naṇ pi „puttāṇ patthehi“ ā. Sā
puṇṇamadivase uposathaṇ samādiyitvā cullasayanaṇe nipanna
attano sīlaṇ āvajjitvā „sac' āhaṇ akhaṇḍasīlā iminā me sac-

* This Nipāta has no name in C, but see Feer in Journal Asiatique 1871.
T. 18. p. 269. ** B Temiyajātaṇ, cfr. Morris, B. & C. p. 96; Feer in
Journal Asiatique 1871 T. 18 p. 320. J. Am. Or. Soc. p. XXXI. J. R. A. S.
1893 p. 357. ¹ C° paṇḍicciyaṇ, Bḍah paṇḍiccayan. ² Bḍah -a, Bḍ -am corr. to
-a. ³ C° labhīnasu, C° labhiṇsu. ⁴ Bḍah -a.

cena putto uppajjatū“ 'ti saccakiriyaṃ akāsi. Tassā silatejena
 Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko āvajjitvā taṃ
 kāraṇaṃ űatvā „C-devī puttaṃ paṭheti, dassāmi 'ssa puttaṃ“
 ti tassā anucchavikaṃ puttaṃ upadhārento Bodhisattaṃ ad-
 5 dasa. Bo. hi tadā vīsativassāni Bārāṇasiyaṃ r. kāretvā tato
 cuto Ussadaniraye nibbatto asītivassasahassāni tattha pacitvā
 Tāvatisabhaṇe nibbatti, tattha pi yāvatāyukaṃ thatvā tato
 cavitvā Uparidevalokaṃ gantukāmo ahoṣi. Sakko tassa santi-
 kaṃ gantvā „samma tayaṃ Manussaloke uppanne pāraṃsiyo ca te,
 10 pūrisanti mahājanassa ca vaddhi bhavissati, ayaṃ Kāsiraṇṇo
 Candā nāma aggamaheṣi puttaṃ pattheti, tassā kucchiyaṃ up-
 pajjā“ 'ti ā. So „sādhū“ 'ti paṭisunītvā pañcahi deva-
 satehi saddhimaṃ cavitvā sayāṃ tassā kucchiyaṃ paṭisaṇṇi
 gaṇhi, itare devaputtā amaccabhariyānaṃ kucchiṣu pa-
 15 himsu. Deviyā kucchi vajirapunnā¹ viya ahoṣi, sā gaḇbhassa
 patiṭṭhitabhāvaṃ űatvā raṇṇo ārocesi, rājā gaḇbhaparihāraṃ
 dāpesi, sā paripunnagabbhā puññalakkaṇasaṃpannaputtaṃ
 vijāyi. Taṃ divasaṃ eva amaccagehesu pañcakumārasatāni
 vijāyimsu. Tasmim̐ khaṇe rājā amaccagaṇaparivuto mahā-
 20 nisinno hoti, ath' assa „putto te deva jāto“ ti ārocayimsu, tassa
 taṃ vacanaṃ sutvā va puttapemaṃ uppajjitvā² chāviādini
 chinditvā atṭhimiñjaṃ āhacca atṭhāsi, abbhantare pīti uppajji,
 hadayaṃ³ sītaṃ jātaṃ. So amacce pucchi: „tutṭhā nu kho
 tumhe mama putte jāte“ ti. „Kim kathetha, deva mayaṃ
 25 pubbe anāthā idāni sanāthā jātā, sāmiko no laddho“ ti. Rājā
 mahāsenaguttaṃ āpāpesi: „mama puttaṃ parivāro⁴ laddhuṃ
 vaṭṭati⁵, amaccakulesu ajja jātaḇarakā ettakā nāma 'ti oloke-
 hīti“. So⁶ pañcadāraṇasatāni disvā āgantvā raṇṇo ārocesi.
 Rājā pañcannaṃ dāraṇasatānaṃ kumārapasāḇhanaṃ pesetvā
 30 pañca dhātisatāni pesesi⁷, Mahāsattassa pana atidighāḇidosa-

¹ Cks -am. ² Bds uppajji. ³ Cks -ya. ⁴ Bds -am. ⁵ Ck vaṭṭatīti, Bds
 add gaccha-tvaṃ. ⁶ Bds so sādhu ti sampatīcchitvā amaccagehāni gantvā olo-
 kento ⁷ Bds dāpesi.

vajjitā alambatthaniyo madhurakathaññā catusatthidhātiyo ca
 adāsi, atidīghāya passe nisīditvā thaññam pivato dārakassa
 gīvā dīghā hoti, atirassāya¹ passe nisīditvā pivanto nippīlita-
 khandhatthiko hoti, atikisāya² passe nisīditvā pivantānam ūrū
 rujanti, atithūlāya passe nisīditvā pivantānam khalaṃkapādā³ 5
 honti, atikāliya sarīraṃ⁴ atisītalaṃ hoti accodātāya atiuṇhaṃ,
 lambatthanāya khīraṃ pivantānam uppīlitanāsaggā honti, kāsāñci
 pana khīraṃ ambilaṃ hoti kāsāñci kaṭukādibhedan ti, tasmā
 sabbe p' ete dose vajjetvā atidīghādidosarahitā alambatthaniyo
 madhurathaññā catusatthidhātiyo datvā mahantaṃ sakkāraṃ 10
 katvā C-deviyāpi varaṃ adāsi. Sā gahitakaṃ katvā ṭhapesi.
 Nāmagahaṇadivase pi 'ssa lakkhaṇapāṭhakānaṃ brāhmaṇānaṃ
 mahāsakkāraṃ katvā antarāyabhāvaṃ⁵ pucchi. Te tassa lak-
 khaṇasampattiṃ disvā „mahārāja dhaññapuññalakkhaṇo kumāro,
 tiṭṭhat' eko⁶ dīpo catunnam pi mahādīpānaṃ r. kāretuṃ sa- 15
 mattho, nāssa koci antarāyo paññāyatīti“ vadimsu. Rājā tesam
 tussitvā kumārassa nāmaṃ⁷ karonto yasmā kumārassa jāta-
 divase sakala-Kāsiratṭhe devo vassi yasmā ca so⁸ temiyamāno
 jāto tasmā Temiyakumāro t' eva nāmaṃ akāsi. Atha naṃ
 ekamāsikaṃ alaṃkaritvā rañño santikaṃ nayimsu, rājā piya- 20
 puttaṃ oloketvā āliṅgitvā amke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.
 Tasmim khane cattāro corā ānītā, tesu ekassa sakaṇṭakāhi
 kasāhi pahārasahassaṃ āṇāpesi ekassa saṃkhalikabandhanā-
 gārassa pavesanaṃ ekassa sarīre sattipahāradānaṃ ekassa sūlā-
 ropanaṃ. M. pitu kathaṃ sutvā bhīttatasito hutvā „aho mama 25
 pitā r. nissāya bhāriyaṃ nirayagāmikammaṃ karotīti“ cintesi.
 Punadivase pana naṃ setacchattassa heṭṭhā alaṃkatasirisayane
 nippajjāpesuṃ, so thokaṃ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummī-
 letvā setacchattaṃ olovento mahantaṃ siribhavaṃ passi, ath'
 assa pakatiyāpi bhītassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji, so „kuto 30

¹ Bā pakkhapādo. ² so Cks; Bāh atikālikāya khīraṃ. ³ Bā -yā-. ⁴ Bā
 -tiṭṭhatu eko. ⁵ Cks nāma. ⁶ Cks add raññoceva amaccādīnaṃca hadayaṃ.

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA RINDDHA

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. VI.

LONDON
KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1896

[All Rights Reserved.]

nu kho ahaṃ imaṃ rājagehaṃ¹ āgato² ti upadhārento jātiṣṣa-
 rañāṇena devalokato āgatabhāvaṃ³ ñatvā tatopamaṃ olokento
 niraye pakkabhāvaṃ passi, tatopamaṃ o. tasmim̐ yeva nāgare
 rājabhāvaṃ aññāsi, ath' assa ahaṃ⁴ vīsativassāni r. kāretvā
 5 asītivassasahassāni Ussadaniraye paccim̐, idāni puna pi imas-
 sim̐ coragehe nibbatto 'smi, pitāpi me hiyyo catūsu coresu
 ānītesu tathārūpaṃ⁵ pharusam̐ nirayasamvattanikaṃ katham̐
 kathesi, sac' āhaṃ r. kāressāmi puna niraye nibbattitvā mahā-
 dukkham̐ anubhaviṣṣāmi⁶ āvajjantassa mahantaṃ bhayaṃ
 10 uppajji, tassa⁷ kañcanavaṇṇasarīraṃ⁸ hatthaparimadditaṃ viya
 padumaṃ milātaṃ dubbaṇṇaṃ ahosi, so „kathan nu kho imambhā
 coragehā muñceyyan⁹“ ti cinḥento nipajji. Atha naṃ ekasim̐
 attabhāve mātubhūtapubbā chatte adhivatthā devatā assāsetvā
 „tāta Temiya, mā bhāyi, sace pi ito muñcitāmo apīṭhasaṃ¹⁰
 15 yeva pīṭhasappī viya hohi, abadhiro badhiro viya hohi, amūgo
 va mūgo viya hoti, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāya paṇḍita¹¹ bhāvaṃ
 mā pakāsayāti¹²“ vatvā paṭhamam̐ g. ā.

1. Mā paṇḍicciyaṃ⁶ vibhāvaya, bālamato bhava saṃpāninam̐,
 sabbo taṃ jano ocināyatu⁷, evaṃ tava attho bhavissati⁸ 1.

20 Ta. paṇḍicciyaṃ⁶ ti paṇḍiccam̐⁸, ayam eva vā pāṭho, bālamato ti
 bālasammato, sabbo ti sakalo antojano c' eva bahijano ca, ocināyatū⁷ ti
 nīharath' etaṃ, Kālakāṇṇīti avajānātu⁹.

So tassā¹⁰ vacanena assāsaṃ paṭilabhitvā

2. Kāromi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi devate,
 25 atthakāmāsi me¹¹ amma hitakāmāsi devate ti imaṃ g. vatvā 2.
 tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhahi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya¹²
 tāni pañca kumārasatāni tassa santike yeva kāresi, te dāraḥ
 thaññatthāya rodanti, M. Nirayabhayatajjito „rajjato¹³ me sus-
 sitvā maraṇam eva seyyo“ ti na rodati. Dhātiyo taṃ pavattim̐

¹ Bā corageham̐. ² Cks - plm̐. ³ Bā bodhisattassa. ⁴ Ck - pñā-, Bā - pñam̐.
⁵ Bā mucce-. ⁶ Bā - ccayam̐. ⁷ Bā oji-. ⁸ Cks - ccl. ⁹ Bā ti avamaññātu
 avajānātū ti attho. ¹⁰ Ck tassu. ¹¹ Ck taṃ, Cs maṃ. ¹² Bā anurakkhāna-
¹³ so Cks; Bā idha.

R.M.C. LIBRARY	
Acc. No.	108501
Class.	294.3
Author	JAT
Date	23.8.80
St.	Ob.
Cat.	Rg
Bk. Card	Rg.
Checked	Rg

Presented by
Dr. P. C. M. J. J. J. J.

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.

• Candādeviṃ ārocesuṃ, sā rañño ārocesi. Rājā nemittika-
brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Brāhmaṇā „deva kumā-
rassa pakativelaṃ atikkamāpetvā¹ thaññaṃ dātuṃ vaṭṭati,
evaṃ so rodamaṇo thanaṃ dāhaṃ gahetvā sayāṃ eva pivissa-
tīti“ vadiṃsu. Te tato paṭṭhāy² assa³ pakativelaṃ atikka- 5
mitvā thaññaṃ denti dadamaṇā ca kadāci ekavāraṃ atikka-
mitvā kadāci sakalam pi divasaṃ na denti. So Nirayabha-
yena tājito sussanto pi thaññatthāya na rodati. „Atha taṃ
arodantam⁴ pi „putto me chāto“ ti mātā vā thaññaṃ pāyeti
• dhātiyo vā, sesadārakā thaññaṃ aladdhavelāyam evā⁵ rodanti, 10
so an rodati na niddāyati, na hatthapāde sammiñjati⁶, na sad-
daṃ suṇāti⁷. Ath' assa dhātiyo „pīṭhasappinaṃ hatthapādā
nāma evarūpā na honti, mūgānaṃ hanupariyosānaṃ nāma na
evarūpaṃ⁸ hoti, badhirānaṃ kaṇṇasotaṃ⁹ nāma na evarūpaṃ⁸
hoti, bhavitabbaṃ ettha kāraṇena, vīmaṃsissāma nan“ ti cin- 15
tetvā „khīrena naṃ vīmaṃsissāmā“ 'ti sakaladivasaṃ khīraṃ
na denti. So sussanto pi khīratthāya saddaṃ na karoti.
Ath' assa mātā „putto me chāto, khīraṃ assa dethā“ 'ti dā-
pesi. Evaṃ antarantarā khīraṃ datvā ekaṃ saṃvaccharaṃ
vīmaṃsantā antaraṃ na passiṃsu. Tato „kumārakā nāma 20
pūvakhajjakaṃ piyāyanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“ 'ti pañca-
kumārakasatāni tassa santike nisīdāpetvā nānākhajjakāni upa-
nāmetvā¹⁰ avidūre ṭhapetvā „yathārucci tāni khajjakāni gaṇhathā“
'ti vatvā paṭicchannā tiṭṭhanti, sesadārakā kalahaṃ katva añña-
maññaṃ paharantā taṃ gahetvā khādanti, M.¹⁰ „Temiya Nirayaṃ 25
icchanto pūvakhajjakaṃ icchā“ 'ti¹¹ Nirayabhayaabhīto khajjakaṃ
na oloketi¹², evaṃ pūvakhajjakenāpi saṃvaccharaṃ vīmaṃsitvā
n' eva antaraṃ passiṃsu. Tato „dārakānaṃ¹³ nāma phalā-
phalaṃ¹⁴ piyaṃ hotīti¹⁵“ nānāphalāni āharitvā vīmaṃsiṃsu, tato

¹ B^d atikkamitvā. ² B^d adds kumārassa. ³ B^d adds divā. ⁴ B^d samajjati.

⁵ B^d karoti. ⁶ C^s -pā. ⁷ B^d -tāni. ⁸ B^d -pāni. ⁹ B^d adds bodhisattassa. ¹⁰ B^d adds pana attānaṃ ovāditvā tāta. ¹¹ C^s icchāhi, B^d icchātīti. ¹² C^s -enti, B^d -esi. ¹³ B^d dvivassikadārakā. ¹⁴ C^s -lāti, -lāni. ¹⁵ B^d piyāyantīti.

TO
THE DANISH GOVERNMENT

WHICH HAS NOT FAILED ME DURING THE SPACE OF TWENTY YEARS

TO
THE BERLIN ACADEMY OF SCIENCES

WHICH LIBERALLY AIDED THE COMPLETION OF THE JATAKA BOOK
BY REPEATEDLY STEPPING IN WHEN THE EDITION WAS IN DANGER
OF BEING DISCONTINUED .

TO
THE INDIAN GOVERNMENT
AND
THE DANISH ACADEMY OF SCIENCES

THIS VOLUME IS MOST GRATEFULLY AND MOST DEVOTEDLY DEDICATED.

sesadārakā yujjhantā khādīmsu, so na olokesi, evaṃ phalā-
 phalena pi saṃvaccharam vīmaṃsiṃsu. Atha „dārakānaṃ
 nāma kilābhaṇḍakam piyaṃ hotīti“ suvaṇṇādīmayāni hatthirū-
 pakādīni avidūre ṭhapesuṃ, sesadārakā vilumpantā viya gan-
 5 hanti, M. na olokesi, evaṃ kilābhaṇḍakenāpi saṃvaccharam
 vīmaṃsiṃsu. Tato „catuvassadārakānaṃ nāma bhojanaṃ hoti,
 tena vīmaṃsissāmā“ 'ti nānābhojanaṃ' upatthāpesuṃ, sesa-
 dārakā piṇḍe piṇḍe katvā bhuñjanti, M. pana „Temiya aladdha-
 bhojanānaṃ' te attabhāvānaṃ gaṇanā n' atthīti“ Nirayabhaya-
 10 bhīto na olokesi, sayam eva pana naṃ hadayena avahantena
 na bhojesuṃ³. Tato „pañcavassikā dārakā nāma aggino bhā-
 yanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“ 'ti anekadvāraṃ mahantaṃ
 gehaṃ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṃ sesadārakaparivutaṃ
 tassa majjhe nisīdāpetvā aggim denti, sesadārakā
 15 vantā palāyanti, M. „Niraye paccanato idam eva vara-
 taran“ ti nirodhasamāpanno⁴ viya niccalo hoti, atha naṃ
 aggimhi āgacchante gahetvā apapenti. Tato „chabba dārakā
 nāma madahatthino bhāyanti“ hatthim susikkhita⁵ sikkhā-
 petvā Bodhisattaṃ⁶ sesadārakaparivāraṃ rājānaṃ nisīdā-
 20 petvā hatthim muñcanti, so koṇcanādaṃ nadanto soṇḍāya bhū-
 miyaṃ potthento bhayaṃ dassento āgacchati, sesadārakā ma-
 raṇabhayaabhītā disāvidisāsu palāyanti, M. Nirayabhayatajjito
 tatth' eva nisīdati, susikkhito hatthi taṃ gahetvā aparāparaṃ
 katvā akilametvā va gacchati. Sattavassikakāle pan' assa
 25 dārakehi parivāretvā nisinnakāle uddhaṭṭadāṭhe katamukhabandhe
 sappe vissajjesuṃ, sesadārakā viravantā palāyīmsu, M. Niraya-
 bhayaṃ āvajjitvā „caṇḍasappamukhe vināsappatti yeva⁷ vara-
 taran“ ti niccalo va ahosi, ath' assa sappā sakalasarīraṃ
 veṭhetvā matthake phaṇaṃ katvā acchiṃsu, tadāpi so niccalo
 30 va ahosi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na

¹ Bā - nāni. ² Ckē bhojanaṃ. ³ so Ckē; Bā - kesi athassa nātā sayameva hada-
 yena bhijjamānā viya avahantena sahātthena bhojanaṃ bhojesi. ⁴ Ckē omīti
 nirodha. ⁵ Ckē - tte. ⁶ Ckē add te, Bā vināsaṃ eva, omitting te.

passiṃsu. Tato „dārakā' nāma samajjattthikā hontīti“ taṃ pañcahi
dārakasatehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā naṭasamajjaṃ kā-
resuṃ, seṣadārakā samajjaṃ „disvā sādhu' ti² vadanti³ mahāha-
sitam hasanti, M. „Niraye libbattakāle tava⁴ khaṇamattam pi
hāso vā somanassaṃ vā⁵ n“ atthīti“ Nirayabhayaṃ āvajjitvā 5
niccalo va hoti⁶ na oloketi, evaṃ antaranāre vīmaṃsantāpi 'ssa
antarāṃ na passiṃsu. Atha naṃ „khaggena vīmaṃsissāmā“ 'ti
dārakehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpesuṃ⁷, dārakāṇaṃ kilāna-
kāle eko puriso phalikaṇṇaṃ asinṃ paribbhamanto nadanto
vagganto „Kāsirājassa kira kālakaṇṇiekaputto atthi khaṇaṃ so, 10
sīsam assa chindissāmīti“ abhidhāvi, taṃ disvā sesā bhītata-
sitā viravantā palāyīṃsu, B. Nirayabhayaṃ āvajjitvā ajānanto
viya nisīdi, atha naṃ so puriso khaggaṃ sīse parāmasitvā
„sīsaṃ te chindissāmīti“ tāsento pi tāsetuṃ asaṅkonto apa-
gañchi⁸, evaṃ⁹ antaranārā vīmaṃsantāpi 'ssa antarāṃ na 15
passiṃsu. Dasavassakāle paṇ' assa badhirabhāvaṃ vīmaṃsa-
natthaṃ sayanaṃ sāṇiyā parikkhipitvā catūsu passesu chiddāni
katvā tassa adassetvā va heṭṭhā sayane saṃkhadhamake nisīdā-
petvā ekappakāreṇ' eva saṃkhe dhamāpentī, ekaninādaṃ hoti,
amaccā catūsu passesu thatvā sāṇicchiddena hi oloketā M-assa 20
ekadivasaṃ pi satisammohaṃ vā hatthapāḍavikāraṃ vā phan-
danamattam vā na passiṃsu, evaṃ saṃvacchare atīte punā-
paraṃ saṃvaccharam tath' eva bherisaddena vīmaṃsantā an-
taraṃ na passiṃsu. Tato „dīpena vīmaṃsissāmā“ 'ti rattibhāge
„andhakāre hatthaṃ vā pādaṃ vā phandāpeti nu kho no“ ti¹⁰ 25
ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thokaṃ andhakāre
nisīdāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāreṇ' eva ālokaṃ
katvā iriyāpathaṃ upadhārentī, evaṃ saṃvaccharam vīmaṃ-
santāpi 'ssa kiñci phanditamattaṃ¹¹ na passiṃsu. Tato „naṃ

¹ Bā aṭṭhassakāle. ² C² sādhu, omittitvā ti, B² sādhu sādhu ti. ³ Bā -tā.
⁴ Bā -kālato paṭhāya. ⁵ C⁵ omittitvā. ⁶ Bā add taṃ. ⁷ Bā -petvā. ⁸ Bā
-gacchi. ⁹ Bā add khajjenāpi ekasaṃvaccharam. ¹⁰ Bā taṃ. ¹¹ Bā phandana-

phāṇitena vīmaṁsissāmā¹ "ti sakalasarīraṁ phāṇitena makkhe-
 tvā bahumakkhike thāne nipajjāpetvā makkhikā utthāpenti²,
 tā tassa sakalasarīraṁ parivāretvā³ sūcihi vijjhamānā viya khā-
 danti, so nirodhasamāpanno viya niccalo va hoti, evaṁ saṁ-
 5 vaccharaṁ vīmaṁsantāpi⁴ 'ssa antaraṁ na passimsu. Ath'
 assa cuddasavassakāle „idān' esa mahallako sucikāmo asuciji-
 gucchako, asucinā vīmaṁsissāmā⁵ "ti tato paṭṭhāya taṁ n'
 eva nahāpenti na ācamāpenti, so uccāraṁ passāvaṁ katvā
 tatth' eva palipanno seti, duggandhagandhen' assa antaruddhī-
 10 naṁ⁶ nikkhamanakālo viya hoti, makkhikā khādanti, atha naṁ⁷
 parivāretvā „Temiya, idāni si mahallako, kaṁ taṁ sabbadaṁ
 paṭijaggissati, kiṁ na lajjasi, kasmā nipanno si, utthāya sa-
 raṁ paṭijaggāhīti⁸ akkōsanti paribhāsanti, so tathā⁹ paṭikkūle
 gūtharāsīmhi nimuggo pi duggandhagandhena yojanasatamat-
 15 thake thitānaṁ hadayaṁ ubbattanasamattassa Gūthanirayassa
 duggandhaṁ āvajjitvā majjhatto ahosi, evaṁ ekaṁ saṁvaccha-
 raṁ antarantarā vīmaṁsantāpi¹⁰ 'ssa antaraṁ na passimsu. Ath'
 assa hetthā mañce aggikapallāni¹¹ karimsu, „app-eva nāma
 uṇhapīlito vedanaṁ asahamāno vipphanditaṁ¹² dasseyyā¹³ "ti,
 20 sarīre phoṭā¹⁴ viya utthahanti, M. „Avicinirayasantāpo¹⁵ yojana-
 sataṁ pharati, tamhā dukkhā idaṁ dukkhaṁ satagūṇeṇa sa-
 hassagūṇeṇa varataran¹⁶ "ti adhivāsetvā niccalo ahosi, ath' assa
 mātāpitāro bhijjamānena viya hadayena manusse paṭikkamāpetvā
 taṁ tato aggisantāpato apanetvā „tāta Temiya kumāra mayam
 25 tava apīṭhasappiādibhāvaṁ jānāma, na hi tesāṁ evarūpāni
 pādamukhakappaṇasotāni¹⁷ honti, tvaṁ amhehi patthetvā laddha-
 puttako, mā no nāsehi, sakala-Jambudīpe rājūnaṁ santikā
 garahato no mocehīti¹⁸ yācimsu, so tehi evaṁ yācito asuṇanto
 viya hutvā niccalo nipajji, ath' assa mātāpitāro rodamānā

¹ Bds utthahanti. ² so O¹; Ck² -ināṁ, B³ antaruddhīnaṁ, B⁴ antarucinaṁ. ³
 Bds tathārūpe. ⁴ Ck⁵ -kapalāni, B⁶ -kaphalāni. ⁵ B⁷ vipphandanaṁkāraṁ. ⁶ Ck⁸
 pōṭhā, B⁹ pōṭāni, omitting viya. ⁷ Ck¹⁰ -yesantāpe. ⁸ B¹¹ hatthapāda-.

paṭikkamitvā¹ ekadā pitā vā ekako upasamkamitvā yācati ekadā
mātā vā, evaṃ samvaccharam antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa
antaram na passimsu. Atha soḷasavassakāle cintayimsu: „piṭha-
sappi² vā hotu mūgabadhiro³ vā hotu vaye pariṇate rajaniye
arajjantā⁴ dussaniye adussantā nāma n' atthi, samaye puppha-
vikasanam viya dhammatā esā⁵, nāṭakāni 'ssa⁶ paccupaṭṭhā-
petvā vīmaṃsissāmā⁷ 'ti tato uttamarūpadharā devakaññā viya
vilāsasampannā itthiyo pakkosāpetvā „yā kumāram hasāpetum
vā kilesena vā bandhitum sakkoti sā v' assa⁸ aggamaheṣi
bhavissatīti⁹ vatvā kumāram gandhodake¹⁰ nahāpetvā deva-
puttam viya alamkaritvā devavimānakappesu¹¹ sirigabbhesu pañ-
ñatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūpavāsama-
dirāsavādihi¹² antogabbham ekagandhasammodam katvā paṭikka-
mimsu, atha nam tā itthiyo parivāretvā naccagātehi c' eva
madhuravacanādihi ca nānākārehi¹³ abhiramāpetum vāyamimsu,
so buddhisampannatāya tā itthiyo oloketvā¹⁴ „imā me sarīra-
samphassam mā vindimsu“ 'ti assāsapassāse sannirumbhi¹⁵,
ath' assa sarīram thaddham ahosi, tā tam sarīrasamphassam
avindantiyo „thaddhasarīro esa, nāyam¹⁶ manusso yakkho bha-
vissatīti¹⁷ mātāpitunnam ārocayimsu, evaṃ antarantarā vīmaṃ-
samānā mātāpituro tassa antaram na passimsu. Evaṃ soḷasa-
samvaccharāni soḷasahi mahāvīmaṃsāhi¹⁸ anekāhi ca khudda-
kavīmaṃsāhi¹⁹ vīmaṃsamānāpi tam²⁰ parigaṇhitum nāsakkhim-
su²¹. Tato rājā vipptasīrī hutvā lakkhaṇapāṭhake pakkosāpetvā
„tumhe kūmarassa jātakāle 'dhaññapuññalakkhaṇo esa, n' atth'
assa antarāyo' ti kathayittha, ayam so piṭhasappi mūgabadhiro
jāto, kathā vo na sametīti“. „Mahārāja, ācariyehi aditṭhakan
nāma n' atthi, api ca kho rājakulehi patthetvā laddhaputto

¹ Cks -etvā. ² Bđ -ppi, Cks -ino. ³ Bđ mūgo vā badhiro. ⁴ Bđ -rajjaniye
arajjantā nāma natthi. ⁵ Bđ adds ti. ⁶ Bds -nam pissa. ⁷ Ck saccassa, Bđ
sātassa. ⁸ Bđ -ena. ⁹ Cks -ppe, Bds -vimānamviya. ¹⁰ so Ck; Ck -rāsavādihi,
Bds -dhūmavāsapupphādihi. ¹¹ Bđ nānappakārehi. ¹² Bđ ānolo-. ¹³ Ck -rubbhi,
Bđ -rujjhi. ¹⁴ Cks e tāyam. ¹⁵ Bđ -sehi. ¹⁶ Bđ tassa cittam. ¹⁷ Bđ adds
vīmaṃsanakhaṇḍam niṭṭitam.

- kālakannīti vutte tumhākaṃ domanassaṃ siyā ti na katha-
 yimhā¹ ti. „Idāni kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“. „Mahārāja imasmim
 kumāre imasmim gehe vasante tayo² antarāyā paññāyanti „jivi-
 tassa vā chattassa vā mahesiyā vā, tasmā avamaṅgale rathe
 5 avamaṅgale asse ca yojetvā tattha naṃ nipajjāpetvā pacchima-
 dvārena niharāpetvā āmakasusāne taṃ nikhanitūṃ vaṭṭatīti“.
 Rājā antarāyasavane³ bhūto „sādhū“⁴ ti sampatiṇṇi. Canda-
 devī taṃ pavattim sutvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tum-
 hehi mayhaṃ varo dinno, mayā ca gahitakaṃ⁵ katvā tṭhapito,
 10 taṃ me dāni dethā“⁶ ti. „Gaṇha devīti“. „Puttassa me
 rajjam dethā“⁷ ti. „Na sakkā devī, putto te kālakannīti“.
 „Tena hi deva yāvajīvaṃ adento sattavassāni dethā“⁸ ti.
 „Sakkā devīti“. „Tena hi chabbasāni pañca cattāri tīni dve
 ekaṃ vassam, sattamāse cha pañca cattāro tayo dve māse
 15 ekaṃ māsaṃ addhamāsaṃ dethā“⁹ ti. „Na sakkā devīti“.
 „Tena hi satta divasāni dethā“¹⁰ ti. „Sādhū gaṇhāhi“¹¹ vutte
 sā puttāṃ alaṃkārapetvā „Temiya kumārassa rajjan“¹² ti nagare
 bherim carāpetvā nagaraṃ alaṃkārapetvā puttāṃ matthikkhan-
 dhaṃ āropetvā setacchattaṃ matthake kāretvā nagaraṃ pa-
 20 dakkhiṇaṃ katvā āgataṃ sirisayane nipajjāpetvā sabbarattim
 yāci: „tāta Temiya kumāra, taṃ nissāya soḷasavassāni nid-
 daṃ alabhitvā rodamanāya me akkhīni uppakkāni¹³ sokena
 hadayaṃ bhijjamānaṃ¹⁴ viya¹⁵, tava apīṭhasappiādibhāvaṃ
 jānāmi¹⁶, mā maṃ anāthaṃ karīti“¹⁷ iminā niyāmena punadvase
 25 pi punadvase pīti pañca divasāni yāci. Chatṭhe divase rājā
 Sunandaṃ nāma sārathim pakkosāpetvā „tāta suve pāto va
 avamaṅgalarathe avamaṅgalasse yojetvā kumāraṃ ta. nipajjā-
 petvā pacchimadvārena niharitvā āmakasusāne catubhittikaṃ
 āvātaṃ khaṇitvā ta. naṃ khipitvā kuḍḍālapitṭhena matthakaṃ
 30 bhinditvā¹⁸ jīvitakkhayaṃ pāpetvā upari paṃsum datvā paṭhavi-

¹ so Cks for -ena? Bd -yathāyena. ² Cks -ke. ³ so Cks; Bd upakkāni.
⁴ Cks bhijjanti. Cks bhijjanti. ⁵ Bd adds ahoṣi. ⁶ Cks jānāmi.

vaddhanakakammaṃ katvā nahāpetvā ehīti¹. Chattham pi
 rattim devī kumāraṃ yācitvā „tāta Kāsirājā taṃ sve ānaka-
 susāṇe nikhanitum ānāpesi², sve maraṇaṃ pāpuṇissasi puttā“
 'ti ā. Taṃ sutvā Mahāsattassa „Temiya soḷasavassāni kata-
 vāyāmo te matthakaṃ patto³ ti cintentassa abbhantare pīti 5
 uppajji, mātu paṇ' assa hadayaṃ bhijjanappamāṇaṃ ahosi.
 Evaṃ sante pi „mā me⁴ manoratho⁵ matthakaṃ na pāpuṇīti“ taṃ
 nālapi. Ath' assā rattiyā accayena pāto va Sunando sārathi
 rathaṃ yojetvā dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṃ pavisitvā „devi,
 mā mayhaṃ kujjhi, rañño ānā“ ti vatvā puttaṃ ālīngitvā ni- 10
 pannadeviṃ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṃ viya ku-
 māraṃ ukkhipitvā pāsādā otari. Candādevī uraṃ paharitvā
 mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha nam M. olo-
 ketvā „mayi akathente hadayena phalitena marissatīti“ kathe-
 tukāmo hutvāpi „sace kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo 15
 mama mogho bhavissati, akathento paṇāhaṃ attano ca mātā-
 pitunnaṃ ca paccayo bhavissāmīti“ adhivāsesi. Atha nam
 sārathi rathaṃ āropetvā „pacchimadvārābhimukhaṃ rathaṃ
 pesessāmīti“ pācīnadvārābhimukhaṃ pesesi, rathacakkaṃ um-
 māre paṭihaññi. M. tassa saddaṃ sutvā „manoratho⁵ me mat- 20
 thakaṃ patto“ ti suṭṭhutarāṃ suṭṭhacitto ahosi. Ratho nagarā
 nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanatṭhānaṃ gato, ta. vana-
 ghaṭo⁶ sārathissa āmakasusānaṃ viya upatṭhahi, so „idaṃ
 ṭhānaṃ phāsukan“ ti rathaṃ ukkāmetvā⁴ maggapasse ṭhapetvā
 rathā oruyha M-ssa ābharaṇabhaṇḍaṃ omuñcitvā bhāṇḍikaṃ 25
 katvā ṭhapetvā⁵ kuddālaṃ ādāya avidūre āvāṭaṃ khanitum
 ārabhi. Tato B. „ayaṃ me vāyāmakālo⁶, ahaṃ hi soḷasavas-
 sāni hatthapādena cālesim, kin nu kho me vase vattanti udāhu
 no“ ti utṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṃ d-hatthena

¹ Bā omits mā. & Ck's mano. ² so Ck; C² vanasatho, Bā pana ghaṭaṃ, B²
 bhaṭaṃ. ³ Bā rathaṃ maggā okkāmetvā. ⁴ Bā ekamantaṃ dhapetvā. ⁵
 Ck's add ti.

v-hatthaṃ ubho hi hatthehi pāde sambāhetvā rathā otaritum cittaṃ
 uppādesi, tāvad ev' assa pādapatitattḥāne¹ vātapunṇabhasta-
 cammaṃ² viya mahāpathavi³ ugga⁴ vā rathassa pacchimaṇṭaṃ
 āhacca atṭhāsi, so otaritvā katipaye vāre aparāparaṃ caṃkamitvā
 5 „iminā nīhārena ekadivasam yojanasatam pi me gantubalaṃ at-
 thīti“ nītvā „sace sārathi mayā saddhim virujjheyya atthi nu
 kho me tena saha paṭivirujjhitaṃ balan“ ti upadhāretum⁵ rathaṃ
 pacchimaṇṭaṃ⁶ gahetvā kumārānaṃ kilanayānakaṃ viya ukkhi-
 pitvā atṭhāsi, ath' assa „atthi me paṭivirujjhitaṃ balan“ ti
 10 sallakkhetvā pasādhanattḥāya cittaṃ uppajji. Taṃ khaṇaṃ yeva
 Sakkabhavanaṃ unḥākāraṃ dasseti, Sakko taṃ kāraṇaṃ katvā
 „Temiyakumārassa manoratho matthakaṃ patto, pasādhanattḥāya
 cittaṃ uppannaṃ, kim etassa mānusakena pasādhanena“ ti
 dibbapasādhanam gāhāpetvā Vissakammaṃ pesesi⁷ „gaccha,
 15 Kāsirājaputtaṃ alaṃkarohīti“, so sādhu⁸ ti gantvā dasahi dus-
 sasahashehi veṭhanaṃ katvā dibbehi ca mānusahehi ca alaṃ-
 kārehi Sakkaṃ viya alaṃkari. So devarājajilhāya sārathissa
 khanato kāsuraṃ⁹ gantvā āvāṭatire thatvā tatiyaṃ g. ā.:

3. Kin nu santaramāno va kāsuraṃ khaṇasi sārathi,
 20 puttḥo me samma akkhāhi, kim kāsuraṃ karissasīti. 3.

Ta. kāsuraṃ ti āvāṭaṃ.

Taṃ sutvā sārathi āvāṭaṃ khaṇanto uddhaṃ anoloketvā
 va catutthaṃ g. ā.:

4. Rañño mūgo ca pakkho ca putto jāto acetaso,
 25 so 'mhi raññā samijjhiṭṭho puttaṃ me nikhaṇaṃ¹ vane ti. 4.

Ta. pakkho ti pīṭhasappi, mūgo ti vacanen' eva pan' assa badhīrabhāvo
 siddho², acetaso ti acittako soḷasavassāni akathitattā evaṃ ā, samijjhiṭṭho
 ti āṇatto, nikhaṇaṃ vane nikhaṇanto.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

30 5. Na badhiro na mūgo 'smi na pakkho na pi paṇḍulo³,
 adhammaṃ sārathi kayirā maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane. 5.

¹ C¹ pādapatitṭṭhānattḥānaṃ. ² C² vātapunṇo-, B² -phassacāmaṇaṃ. ³ C³ omīti
 mahāpathavi. ⁴ B⁴ -ento. ⁵ B⁵ rathassa pacchimaṇṭa. ⁶ C⁶ khaṇano kāsuraṃ,
 C⁷ khanato kāsuraṃ, B⁷ khaṇokāsuraṃ, E⁷ khaṇokāsu. ⁷ all four MSS.
 throughout. ⁸ B⁸ samijjhati. ⁹ B⁹ piṇḍalo.

6. Ūrum bāhuñ ca me passa, bhāsitañ ca suñohi me,
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikhaṇaṃ vane ti. 6.

Ta. na badhīro ti samma sārathi sace te¹ rājā evarūpañ puttañ māre-
tuñ añāpesi ahañ evarūpo na bhavāmīti dīpetuñ evaṃ ā, mañce -- vane
ti sace badhirabhāvādirahitañ evarūpañ mañ vane nikhañeyyāsi adhammañ 5
kareyyāsīti, ūrun ti idaṃ so purimagāthañ sutvāpi² anolokentam eva disvā
alamkatasarīram assa dassessāmīti cintetvā ā, t. a : ime me kañcanakadalik-
khañdhasadise ūrū ca kanakacchavibāhuñ ca passa madhuravacanañ ca suñohiti.

- Tato sārathi „ko nu kho esa, āgatakā lato patthāya attā-
nam eva vanñetīti“ āvāṭakhaṇaṇaṃ pahāya uddharī olokento 10
tassa rūpasampattim disvā „manusso vā devo vā“ ti ajānanto
imañ g. ā. :

7. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko vā tvañ kassa vā putto, kathañ jānemu tañ mayan ti. 7.
Atha nañ M. attānañ āvikatvā dhammañ desento āha: 15

8. N' amhi devo na gandhabbo
na pi Sakko purindado, (Petavatthu p. 24.)
Kāsirañño ahañ putto yañ kāsuyā nighaññasi³. 8.

9. Tassa rañño ahañ putto yañ tvañ samupajīvasi,
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikhaṇaṃ vane. 9. 20

10. Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā (— J. vol. V. ³⁴⁰/₂₁, Petavatthu p. 25.)
na tassa sākhañ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 10.

11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākha tathā ahañ,
yathā chāyūpago poso evaṃ tvañ asi sārathi, 25
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikhaṇaṃ vane ti. 11.

Ta. nighaññasīti⁴ nikhañissasi⁵, yañ mañ⁶ ettha nihanissāmīti saññāya
kāsuñ nikhañasi⁷ so ahañ ti⁸ dīpeti, so rājaputto ahañ ti vutte pi na sadda-
hati, madhurekathāya pañ assa bajjhītvā dhammañ suñanto atthāsi, mitta-
dūbho ti⁹ paribhuttachāyassa rukkhassāpi¹⁰ sākhañ bhañjanto mittaghātako 30
hoti lāmakapuriso, kīmañga pana sāmiputtassa ghātako, chāyūpago ti pari-
bhogattāya chāyañ upagatapuriso viya rājānañ nissāya jīvamāno tvañ ti vadati.

¹ B² tam. ² C² adds tvañ. ³ B² nikkhaññasi, B² nikkhaññasi. ⁴ B² nik-
khaññā, B² nikha-. ⁵ B² nikkhañissasi, C² nihanissasi. ⁶ so C² B²;
B² add tvañ. ⁷ B² khañ-. ⁸ B² add attānañ. ⁹ B² adds mittaparādhiko. ¹⁰
B² -ssati, C² adds tāca, C² tā.

Evam kathente¹ pi Bodhisatte² na saddahat' eva. Atha M. „saddahāpessāmi nan“ ti devatānaṃ sādhu-kārena c' eva attano ca ghosena vanaghaṭaṃ u³/nādentō dasa mittapūjaka-gāthā nāma ārabhi:

- 5 12. Pabūtabhakkho⁴ bhavati vippavuttho sakā gharā, (Cfr. Feer in Journal Asiatique 1871 Tome 18 p. 248.)
bahū naṃ upajīvanti yo mittānaṃ na dūbhati. 12.
13. Yam⁵ yaṃ janapadaṃ yāti nigame rājadhāniyo
sabbattha pūjito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 13.
- 10 14. Nāssa corā pasahanti nātimaññeti khattiyo
sabbe amitte tarati yo mittānaṃ na dūbhati. 14.
- 15 15. Akuddho sagharaṃ eti sabhāya paṭinandito
nātinaṃ uttamo hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 15.
16. Sakka⁶ sakkato hoti garu hoti sagāravo
vaṇṇakittibhato⁷ hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 16.
17. Pūjako labhate pūjaṃ vandako paṭivandanaṃ
yaso kittiṃ ca pappoti yo mittānaṃ na dūbhati. 17.
18. Aggi yathā pajjalati devatā va virocati
siriya ajahito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 18.
- 20 19. Gāvo tassa pajāyanti khetto vuttaṃ virūhati
vuttaṃ⁸ phalam asanāti⁹ yo mittānaṃ na dūbhati. 19.
20. Darito⁷ pabbatāto⁸ vā rukkhato⁹ patito naro
cuto paṭiṭṭhaṃ labhati yo mittānaṃ na dūbhati. 20.
21. Virūḍḍhamūlasantānaṃ nigrodham iva māḷuto
amittā na-ppasahanti yo mittānaṃ na dūbhati. 21.

Ta sakā gharā ti sakagharā, ayam eva vā pāṭho, na dūbhatitī na dussati, sabbattha pūjito hotīti idaṃ Sīvalivatthunā vaṇṇetabbam, nappa-sahantīti passahakāraṃ kātum na sakkonti, idaṃ Saṃkiccasāmaṇeravatthunā dīpetabbam, nātimaññetikhattiyo ti idaṃ Jotipālavatthunā¹⁰ dīpetabbam,
30 taratīti atikkamati, sagharaṃ ti mittadūbhī hi attano gharaṃ āgacchanto pi ghaṭṭitacitto kuddho vā āgacchati, yaṃ akuddho sakaṃ gharaṃ eti, paṭi-

¹ Bā -o. ² Bā -ttaṃ. ³ C^k -pakkho. ⁴ Bā -to. ⁵ C^k puttānaṃ. ⁶ read asanāti, Bā asanāti. ⁷ Bā du-. ⁸ Bā -ato. ⁹ C^k -āto. ¹⁰ C^k jā-, Bā Jotikagethi-

nandito ti bahunnaṃ sannipātāṭṭhāne amittadūbhīno guṇakatham¹ kathenti,
 tāya so nandito hoti pamudito, sakkatvā ti so hi paraṃ sakkatvā sayam pi
 parehi sakkato hoti, paresu ca saṅgāro sayam pi tesam garuko hoti, vaṇṇa-
 kittibhato ti bhatavaṇṇakitti, guṇavaṇṇaṃ c' eva² kittisaddaṃ ca ukkhipitvā
 caranto nāma³ hoti ti a., pūjako ti mittānaṃ pūjako hutvā sayam pi pūjam 5
 labhati, vandako ti Buddhādīnaṃ kalyāṇamittānaṃ vandako punabbhave paṭi-
 vandanaṃ labhati, yasokittin ti issariyaparivāraṃ ca guṇakittiṃ ca, imāya
 gāthāya Cittassa gahapatino vatthuṃ kathetabbam, pajjalatīti issariyapari-
 vārena pajjalati, siriyā ajahito ti etha Anāthapiṇḍikassa vatthuṃ katha-
 tabbam, asanātīti⁴ paribhuñjati, paṭiṭṭham labhatīti Cullapaṇumajātakena 10
 dipetabbam, virūḷhamūlasantānaṃ ti vaddhitamūlapārohaṃ, amittā nap-
 pasahantīti ettha Kuraraghariya⁵ - Soṇattherassa mātu geham pavatthacora-
 vatthuṃ kathetabbam.

Sunando ettikāhi gāthāhi dh. desentam pi taṃ asaṇṇānitvā
 „kin nu kho“ ti rathasamīpaṃ gantvā ta. rathaṇ⁷ ca pasā- 15
 dhanabhaṇḍaṃ ca ubhayam pi adisvā punāgantvā⁸ olovento saṇ-
 jānitvā pādesu paṭitvā añjalim paggayha yācanto i. g. ā.:

22. Ehi taṃ paṭinessāmi rājaputta sakaṃ gharaṃ,
 rajjam kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 22.

M. āha:

20

23. Alam me tena rajjena nātakehi dhanena vā
 yam me adhammacariyāya rajjam labbhettha sārathīti. 23.

Ta. alan ti paṭikkhepavacanāṃ.

Sārathi āha:

24. Puṇṇapattam palabbhehi rājaputta ito gato, 25
 pitā mātā ca me dajjūṃ rājaputta tayi gate. 24.

25. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 te pi attamanā dajjūṃ rājaputta tayi gate. 25.

26. Hatthārūhā anikāṭṭhā rathikā pattikārikā
 te pi dajjūṃ paṭitā me rājaputta tayi gate. 26. 30

27. Bahū janapadā c' aṇṇe negamā ca samāgatā
 upāyanāni⁹ me dajjūṃ rājaputta tayi gate. 27.

Ta. puṇṇapattan ti tuṭṭhidāyam, dajjun ti saṭṭaratanavassam vas-
 santā viga mama ajjhāsaya-pūraṇam¹⁰ tuṭṭhidānaṃ dadeyyun ti, idaṃ so¹¹

¹ Bā adds parehi. ² Bā - bhaṭo ti guṇasaddaṇṇa. ³ Ck² add na. ⁴ Bā anasā-.

⁵ so Ck²; Bā kulaghare-. ⁶ Bā ko nu kho ayan. ⁷ C² Bā taṇ. ⁸ C² disvā

puna gantvā. ⁹ Bā upayā-. ¹⁰ C² -puṇṇam, Bā -yam pūrento. ¹¹ Ck² kho.

app-eva nāma mayi anukampāya gaccheyyā 'ti cintetvā ā, vesiyānā ti vessā,¹
upāyanānāti paṇṇākāre.

Mahāsatto āha:

28. Pitu mātuc c' ahaṃ catto rathassa nigamassa ca
5 attho sabbakumārānaṃ, n' atthi mayhaṃ sakaṃ gharaṃ. 28.
29. Anuññāto ahaṃ matyā, saṃcatto pitarā ahaṃ,
eko araṇṇe pabbajito, na kāme abhipatthaye ti. 29.

Ta. pitumātuccā 'ti pitarā ca mātārā ca, itaresu pi es' eva nayo,
matyā ti, samma sārathi ahaṃ sattāhaṃ paricchinditvā varaṃ gaṇhantiyā
10 mātārā anuññāto nāma, saṃcatto ti suttu catto, pabbajito ti araṇṇe
vasanathāya nikkhanto ti a.

Evam M-ssa attano guṇe anussarantassa pīti uppajji, tato
pītivegena udānaṃ udānento ā.:

30. Api ataramānānaṃ phalāsā¹ va samijjhati, (J. vol. I p. 136)
15 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi sārathi. 30.
31. Api ataramānānaṃ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 31.

Ta. phalāsā ti ataramānassa soḷasavassehi samiddham ajjhāsayaphalaṃ
dassetuṃ evam ā, vipakkabrahmacariyo ti nīttapattamanoratho², sam-
20 madattho vipaccatīti upāyena kāraṇena kattabbaṃ klecaṃ sampajjati.

Sārathi āha:

32. Evaṃ vaggukatho santo³ vissatthavacano c' asi⁴,
kasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā ti. 32.

Ta. vaggukatho ti saṃīhakatho⁵ ti.

25 Tato M. āha:

33. Nāham asandhitā⁶ pakkho na badhiro asotatā,
nāhaṃ ajivhatā mūgo, mā maṃ mūgam' adhārayi. 33.
34. Purimaṃ sarāmaṃ ahaṃ jātiṃ yattha rajjam akārayiṃ,
kārayitvā tahiṃ rajjam pāpatthaṃ⁷ nirayaṃ bhusaṃ. 34.
80 35. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayiṃ,
asativassahassāni⁸ nirayaṃhi apaccayiṃ. 35.

¹ Ck palāsa. ² Ck nīttarā-, Bā nītha-. ³ Ck satto. ⁴ Bā cāso. ⁵ Bā sakkhā-
⁶ Ck asatthitā, Bā asandhikā. ⁷ Ck mūgo. ⁸ so Ck; Ck -ttha, Bā -tām.

36. Tassa rajjass' aham bhīto¹ mā mañ rajj' abhisecayum²,
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhañim tadā. 36.
37. Ucchañge mañ nisīdetvā³ pitā atth' ānusāsati:
ekam hanatha, bandhatha, ekam khārāpataccchikam⁴
ekam sūlasmiñ accetha⁵, icc-assa-m-anusāsati. 37. 5
38. Tassāham⁶ pharusam sutvā vācāyo⁷ samudīritā
amūgo mūgavañṇena apakkho pakkhasammato
sake muttakarīsasmim acch' āham samparipluto. 38.
39. Kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkhena saṃyutañ
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 39. 10
40. Paññāya ca alābhena dhammassa ca adassanā⁸
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 40.
41. Api ataramānānam phalāsā va samijjhati,
vipakkabrahmacariyo s'mi, evam jānāhi sārathi. 41.
42. Api ataramānānam sammadattho vipaccati, 15
vipakkabrahmacariyo s'mi nikkhanto akutobhaya ti. 42.

Ta. asandhitā⁹ ti sandhinam¹⁰ abhāvena, asotatā ti sotābhāvena,
ajivhatā ti samparivattanajivhāya abhāvena mūgo p' aham na bhavāmi,
yatthā 'ti yāya jātiyā Bārāṇasīnagare r. karesim, pāpatthan ti pāpatam
patito smīti¹¹ dipeti, rajjābhiseccayun ti rajje abhisecayum, nisīdetvā 20
nisīdāpetvā, atthānusāsati ti attham anu-, khārāpataccchikan¹² ti sattīhi
paharivā kharām āpataccchikan¹³ karoṭṭha, accethā¹⁴ 'ti āvupetha, iccassa-
manusāsati ti evam anusāsati, tassāham¹⁵ ti tassa aham¹⁶, pakkhasam-
mato ti pakkho iti sammato ahoṣim, accchāhan ti accchim aham, avasin ti a,
samparipluto ti samparikkhno, nimuggo hutvā ti a., kasirañ ti dukkham, 25
i. v. h.: samma sārathi sace hi¹⁷ sattānam jīvitam dukkham pi samānam bahuñ
ciraññitikan bhavēyya vaṭṭēyya parittam vā samānam sace¹⁸ sukham eva bhavēyya
vaṭṭēyya idam pana kasirañ ca parittañ ca sakalena vaṭṭadukkhena sampayuttam
sannihitam¹⁹ omadditam, veran ti pāṇātipātādipaṇcavidham, kenacīti kenaci

¹ Ck hito, Cs hīto, Bā bhīto. ² Bā rajje bhi-. ³ Bā -tīccha-. ⁴ Ck abba-
cetha, Cs accatha, Bā upetha. ⁵ Bā tayāham Ck tassā māham, Cs tasmāham.
⁶ Ck add na. ⁷ Bā mañ. ⁸ Ck -nam. ⁹ Ck asāthitā. ¹⁰ Ck satthīnam.
¹¹ Ck parito-, Bā pāpattan ti -. ¹² Bā kharāpācchakan. ¹³ Bā kharāhi
pācchakan. ¹⁴ Cs abbethā, Ck abbetā, Bā upethā. ¹⁵ Bā tayāham. ¹⁶ Bā
tāyo aham. ¹⁷ Bā pi. ¹⁸ Ck add mu. ¹⁹ Ck santitam, Cs sannitam.

pi kāraṇena, paññāya cā 'ti vipassanāpaññāya, dhammassā 'ti sotāpatti-
maggassa, puna udānagāthāyo²⁰ āgantukāmatāya thirabhāvādīpanattham katheṭi.

Taṃ sutvā Sunando „ayaṃ kumāro evarūpaṃ rajjasirīm
kuṇapaṃ viya chaddetvā attano adhiṭṭhānaṃ abhinditvā 'pab-
5 bajissāmīti' araṇṇe pavitṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho,
aham pi tena saddhiṃ pabbajissāmīti“ cintetvā g. ā.:

43. Aham pi pabbajissāmi rājaputta tav' antike,
avhayassu maṃ, bhaddan te, pabbajjā mama ruccatīti. 43.

Ta. tavantike ti tava santike, avhayassu ti ehi pabbajā¹ ti pakkosassu.

10 Evaṃ tena yācito M. „sac' āhaṃ idān' ev' etaṃ pabbā-
jessāmi mātāpitāro me idha nāgacchissanti, atha nesam pari-
hāni bhavissati ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍaṃ ca
nassissantī, 'yakkho' so, khādito nu kho tena sārathīti' gara-
hāpi me uppajjissatīti“ cintetvā attano ca garahāmocanattham
15 mātāpitunnaṃ ca vaddhiṃ sampassanto asse ca rathāṃ ca pasā-
dhanabhaṇḍakaṃ ca tassa iṇaṃ katvā dassento g. ā.:

44. Ratham niyyādayitvāna anaṇo ehi sārathi,
anaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitan ti. 44.

Ta. etan ti etaṃ kāraṇaṃ Buddhādīhi isihi supasattham.

20 Taṃ sutvā sārathi: „sace mayi nagaraṃ gate esa aññattha
gaccheyya pitā c' assa imaṃ pavattiṃ sutvā 'puttaṃ me
dassehīti' āgato imaṃ na passeyya rājānaṃ³ pi me kareyya,
tasmā ahaṃ' attano guṇaṃ kathetvā agamanatthāya⁵ paṭiññaṃ
gaṇhāmīti“ cintetvā gāthadvayam ā.:

25 45. Yad eva ty-āhaṃ vacanaṃ akaraṃ, bhaddam atthu te,
tad eva me tvaṃ vacanaṃ yācito kattum ārahasi. 45.

40. Idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṃ ānaye,
app-eva te pitā disvā patīto sumano siyā ti. 46.

¹ Ck^o pabbajjā, B^o pabbajjāhi. ² B^o tena yakkhena khādito nu kho so sārathi
taṃ. ³ Ck^o rājānaṃ, B^o rājadaṇḍam. ⁴ Ck^o tasmāssa. ⁵ Ck^o agamanatthāya,
C^o agamanatthāya, B^o aññatthāgamaṇa-.

• Tato M. āha:

47. Karomi te tañ vacanañ yañ mañ bhaṇasi sārathi,
ratham pi datṭhukāmo 'sāmi' pitarañ me idhāgatañ. 47.

48. Ehi samma nivattassu, kuḷalañ vajjāsī ñātināñ,
mātarañ pitarañ mayhañ vutto vajjāsī vandanañ ti. 48. 5

Ta. karomi te ti karomi te etañ vacanañ¹, ehi s. nivattassū 'ti
samma ta. gantvā ehi etto ca khippam eva nivattassu, vutto vajjāsīti mayā
vutto hutvā putto vo Temiyo vandatīti vandanañ vadeyyāsīti suvaṇṇakadalī
viya onamitvā pañcapatītiṭhena Bārāpasinagarābhīmukho mātāpitara vanditvā
sārathissa sāsaṇaṇi adāsī.

10

So sāsaṇaṇi gahetvā

49. Tassa pāde gahetvāna katvā ca nañ padakkhiṇaṇ
sārathi ratham āruyha rājadvārañ upāgaṇitī. 49.

Tass' attho²: bhi. evaṇ vutte so sārathi tassa kumārassa pāde gahetvā
tañ p. katvā r. āruyha rāja- upāgaṇi.

15

Tasmiñ khaṇe Candādevī sīhapañjarañ vivaritvā „ko nu
kho me puttassa pavattīti“ sārathissa āgamanamaggañ olokentī
tañ ekakañ āgacchantañ disvā paridevi.

Tam atthañ pakāseto Satthā āha:

50. Suññañ mātā rathañ disvā ekañ sārathim āgatañ
assupunṇehi nettehi rodantī nañ udikkhati. 50. 20

51. Ayañ so sārathi eti nihantvāna mam' atrajañ,
nihaṇṇa nūna me putto pathavyā bhūmivaddhana. 51.

52. Amittā nūna nandanti patītā nūna verino
āgatañ sārathim disvā nihantvāna mam' atrajañ. 52. 25

53. Suññañ mātā rathañ disvā ekañ sārathim āgatañ
assupunṇehi nettehi rodantī paripucchati: 53.

54. Kin nu mūgo kin nu pakkho kin nu so vilapi tadā
nihañṇamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi sārathi. 54.

55. Kathañ hatthehi pādehi mūgapakkho vivajjayi
nihañṇamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi pucchito ti. 55. 30

Ta. mātā ti Temiyassa mātā, pathavyā - no te so mama putto bhū - no
pathavyā nūna nihaṇṇo, rodantī paripucchati rathañ ekamante ṭhapetvā

¹ Cks omit etañ v-. ² Cks tassāti.

maḥātalaṃ āruya vanditvā ekamantaṃ t̥itaṃ paṇipucchati, kin nū 'ti kin nū
so mama putto mūgo ti yeva pakkho yeva ca, tadā ti yadā naṃ tvaṃ kāsuyam
khipitvā kuddālena matthake pahari tadā, ¹nihaññamāno bhūmiyā ti bh. ni.
kin nū vilapi, taṃ me ti taṃ me sabbam² aparihāpetvā akkhāsi, vivaḍḍayāti
5 apehi mā maṃ mārehitī kathaṃ hatthehi¹ pādehi¹ phandanto taṃ apaneti².

Sārathi āha:

56. Akkhissan te ahaṃ ayye dajjāsi abhayaṃ mama
yam me sutam vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 56.

Ta. dajjāsīti sace dadeyyāsi, idam so³ sac' ahaṃ tava putto n' eva
10 mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko ti vakkhāmi atha kasmā naṃ
gaṇhitvā nāgato sīti me rājā kuddho rājānam⁴ pi kareyya abhayaṃ tava yācā-
mīti⁵ cintetvā āha.

Atha naṃ Candādevī āha:

57. Abhayaṃ samma te dammi abhīto bhaṇa sārathi
15 yan te sutam vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 57.
Tato sārathi ā.:

58. Na so mūgo na so pakkho vissatṭhavaṇṇo ca so,
rajjassa kira so bhīto akarī ālaye bahū. 58.

59. Purimaṃ so sarati jātiṃ yattha rajjam akārayi
20 kārayitvā tahiṃ rajjam pāpattha⁶ nirayaṃ bhusaṃ. 59.

60. Vīsatīṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayi,
asītivassasahassāni nirayamhi apacci so. 60.

61. Tassa rajjassa so bhīto mā maṃ rajj' abhiṣecayum⁷,
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā. 61.

25 62. Aṅgapaccaṅgasampanno ārohaparīṇāhavā
vissatṭhavaṇṇo pañño magge saggassa tiṭṭhati. 62.

63. Sace tvaṃ datṭhukāmāsi rājaputtam⁸ tav' atrajam
ehi taṃ pāsspayiāmi yattha sammati Temiyo ti. 63.

Ta. viss--no ti apalibuddhakatho, ālayebahū ti tumhākaṃ vacanāni
30 bahūni akāsi, pañño ti paññāva, sace tvaṃ ti rājānaṃ dhuraṃ katvā ubho
pi te evam ā, yattha sammatīti yattha vo putto mayā gahitapaṇiṇṇo hutvā
ucchati ta. pāpayissāmi, pāpaṇeṇa akatvā lahuṃ gantuṃ vaṭṭattī ā.

¹ Cks pade. ² Cks apanupedati. ³ Bā so idam. ⁴ Cks -nam, Bā rājadaṇḍam.
⁵ Bā yācissāmīti. ⁶ so Ck; Bā pāpattam, Ck pāpa. ⁷ Bā rajje bhi-. ⁸ Cks -tti

Kumāro pana sārathim pesetvā pabbajitukāmo jāto. Tassa manam nātvā Sakko Vissakammaṃ pesesi: „tāta T-kumāro pabbajitukāmo, tassa paṇṇasālaṃ ca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehīti“. So „sādhū“¹ ti sampaticchitvā vegena² gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā rattitṭhānadivatṭhāna-⁵ pokkharaniāvāṭaphalarukkhasampannaṃ katvā sabbe pabbajita-parikkhāre māpetvā sakaṭṭhānam eva gato. M. taṃ disvā Sakkadattiyabhāvaṃ nātvā paṇṇasālaṃ pavisitvā vatṭhāni apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā ca ajinaṃ ekaṃ-¹⁰ saṃ katvā jaṭāmaṇḍalaṃ bandhitvā kācaṃ aṃse katvā kattara-¹⁰ daṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṃ samubba-² hanto² aparāparaṃ caṃkamitvā „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānento paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharake³ ni-¹⁵ sinno pañcābhiññā nibbattetvā sāyaṇhasamaye nikkhamitvā⁴ thi-¹⁵ takārarukkhato paṇṇāni gaḥetvā Sakkadattiye bhājane aloṇake¹⁵ atakkake niddhūpane uḍake sedetvā amataṃ⁵ viya pari-¹⁵ bhuñjitvā cattāro Brahmavihāre bhāvento tattha vasaṃ kappesi. Kāsirājāpi Sunandassa vacanaṃ sutvā mahāsenaguttaṃ pak-¹⁵ ko sāpetva gamanaparivacchaṃ kātuṃ āha:

64. Yojayantu rathe asse, kacchaṃ nāgāna bandhatha,²⁰
udirayantu⁶ saṃkhapaṇavā vadataṃ⁷ ekapokkharā. 64.
65. Nadantu bheri sannaddhā yaggū⁸ vadatu⁹ dundubhi,
negamā ca maṃ anventu, gacchaṃ puttānivedako¹⁰. 65.
66. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 66. ²⁵
67. Hatthāroḥā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 67.
68. Samāgatā janapadā negamā ca samāgatā,
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako ti. 68.

¹ Cks -nā. ² so Cks; C^o -ento, B^d samuṭṭahanto. ³ B^d -ne. ⁴ Cks add ekaṃ.

⁵ Cks add paribhuñjanto ⁶ C^o udirayantu, C^o udiyantu, B^d udiriyantu. ⁷ so Cks; B^d nadantu. ⁸ C^o B^d vaggi, C^o vaggū. ⁹ B^d nadantu. ¹⁰ B^d -nivā-.

108501

Ta. udīrayantū¹ 'ti nādaṃ muñcantu, vadatan² ti vajjantu, ekapokkharā ti ekakkhibberiyō³, sannaddhā ti sutthu sannaddhā, vaggū ti madhurassarā, gacchan ti gamissāmi, p-ko ti puttassa nivedako⁴ ovādāko hutvā gacchāmi, taṃ ovaditvā mama vacanā⁵ gāhāpetvā tatth' eva taṃ rātanarāsimhi⁶ ṭhapetvā abhisīcītvā ānetuṃ gacchāmi⁷ adhippāyen' evaṃ ā, samāgatā ti sannipatitā hutvā.

Evam raññā ānattā⁸ sārathino asse yojetvā ratham⁹ rāja-dvāre ṭhapetvā rañño ārocesuṃ.

T. ā. p. S. ā.:

- 10 69. Asse ca sārathī yutte sindhave sīghavāhane
rājadvāraṃ upagañchuṃ: yuttā deva ime hayā ti. 69.

Ta. asse ti sindhavajātike asse sīgha- asse ādāya, sārathīti sārathino, yutte ti rathesu yojite, upagañchun ti te rathesu yutte asse ādāya āgamimsu āgantvā ca pana yuttā deva ime hayā ti ārocesuṃ.

- 15 Tato rājā āha:

70^a. Thulā javena hāyanti kisā hāyanti thāmunā ti
„Evarūpe asse mā ganhathā“ 'ti sārathim vadiṃsu.

70^b. Kise thūle vivajjetvā saṃsatthā yojitā hayā ti. 70.

Deva javena vaṇṇena balena ca sādīsā hayā yojitā ti ā.

- 20 Rājā puttassa santikaṃ gacchanto cattāro vāne atthārassa
seniyo sabbam⁷ ca balakāyaṃ sannipātesi, sabbam⁷ ca balakā-
yaṃ sannipātentassa tassa tayo divasā atikkantā, atha catut-
the divase nikkhamitvā gahetabbayuttakaṃ gahetvā taṃ assa-
mam gantvā puttana paṭinandito paṭisanthāram akāsi.

- 25 Tam attham pakāsento Satthā āha:

71. Tato⁸ rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ.
itthāgāraṃ ajjhabhāsi⁹: sabbā va anuyātha maṃ. 71.

72. Vālavijaniṃ uṇhisam khaggaṃ chattaṃ ca paṇḍaram
upādhiratham āruya suvaṇṇena¹⁰ alaṃkato 72.

- 30 73. Tato ca¹¹ rājā pāyāsi purakkhatvāna sārathim,
khippam eva upāgacchi yattha sammati Temiyo. 73.

¹ B^d udiri-. ² B^d nadantū. ³ B^d ekamukha-. ⁴ B^d nivā-. ⁵ so B^d; C^k
raññā ānattā, C^k raññā attā. ⁶ C^k -e. ⁷ C^k sabbe. ⁸ C^k add ca. ⁹ C^k
-itthā. ¹⁰ C^k -ehi. ¹¹ B^d sa.

74. Tañ ca disvāna āyantañ jalantañ iva tejasā
khattasaṃghaparibbūhañ¹ Temiyo etad abravi: 74.
75. Kaccin nu tāta kusalañ, kacci tāta anāmayañ,
kaccin nu rājakaññāyo āroga² mayha mātaro. 75.
76. Kusalañ c' eva me putta, atho putta³ anāmayañ,
sabbā va rājakaññāyo āroga⁴ tuyha mātaro. 76. 5
77. Kacci-ss-amajjapo⁵ tāta, kacci te suraṃ appiyañ,
kacci sacce ca dhamme ca dāne te ramatī mano. 77.
78. Amajjapo ahañ putta, atho me suraṃ appiyañ,
atho sacce ca dhamme ca dāne me ramatī mano. 78. 10
79. Kacci ārogañ⁶ yoggañ te, kacci vahatī vāhanañ,
kacci te vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁷. 79.
80. Atho ārogañ yoggañ me, atho vahatī vāhanañ,
atho vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁸. 80.
81. Kaḍci antā ca te phitā majjhe va⁹ bahalā tava,
koṭṭhāgārañ ca kosañ ca kacci te paṭisanthatañ. 81. 15
82. Svāgatan te mahārāja, atho te adurāgatañ,
paṭiṭṭhāpentu pallaṃkañ yattha rājā nisakkatīti. 82.

Ta. upādhi - - ti suvaṇṇapādūkāratham⁶ āruyantu, ime tayo pāde put-
tassa tatth' eva abhisekakarapaṭṭhāya pañca rājakakudhabbaññāni gaṇhathā⁷ ti 20
āṇāpento rājā ā., suvaṇṇena - - ti padaṃ S. ā., upāgacchīti upāgato, kāya
velāyā⁸ ti Mahāsattassa kārapaṇṇāni pacitvā nibbāpentaṃ nisinnavelāyā, ja-
lantaṃ mivā⁹ ti rājatejasa jalantañ viya, khatta - - han¹⁰ ti kathāphāsukena
amaccasaṃghena parivutañ, etadabravīti bhi khandhāvārañ nivesetvā padaṃ
va āgāyā vanditvā nisinnañ paṭisanthārañ karonto etañ vacanañ abravi, 25
kusalañ anāmayā ti ubhayena pi ārogyaṃ eva pucchati, kaccissamaj-
japo⁸ ti kacci si amajjapo, majjañ na pivasīti pucchati, amajjapo ti pi pāṭho,
kusalakammesu⁹ na-ppamajjasi¹⁰, na-ppamajjasīti a., suraṃ appiyañ ti
surāpānañ appiyañ, suramaṃpiyā ti pi pāṭho surā appiyā ti pi attho, dhamme
ti dasavidharājadhamme, yoggañ ti yuge yuñjitaḥḥakkañ assaṇṇādim¹¹, kacci-
vaha¹²ti kacci ārogañ hutvā vattati, vāhanañ ti hatthiādisabbavāhanañ, sa- 30
-tāpanā¹³ ti sarīrassa upatāpanā¹⁴, antā ti paccantañjanapadā, phitā ti iddhā
subhikkhā gāhavaṣā, majjhe vā¹⁵ ti ratṭhassa majjhe, bahalā ti gāmaṇi-
maghañāvāsa, paṭisanthatañ ti paṭicchāditañ guttañ paripuṇṇaṃ vā, ni-
sakkatīti yasmiñ pallaṃke rājā nisidissati tañ paññāpetuñ ti vadati, rājā
Mahāsatte¹⁶ gāravena pallaṃkena nisīdi. 35

¹ Bā khagga-. ² Bā kacciam-. ³ Bā ārogyaṃ, Ck ārogañ. ⁴ Bā -tāpiyā. ⁵
Bā ca. ⁶ Cā -daka ca-, Bā -dukañca-. ⁷ Bā khagga-. ⁸ Bā kacci am-. ⁹
Bā -dhammesu. ¹⁰ Bā omits nappamajjasi. ¹¹ Ck -ṇāti, Cā -ṇādi, Bā -ṇādi-
kañ. ¹² Bā -piyā. ¹³ Bā upatāpakarā. ¹⁴ Bā cā. ¹⁵ Bā -ttassa.

Atha M. „sace pallamkena nisīdati paṇṇasanthāraṃ paññāpetha“¹ 'ti vatvā tasmiṃ paññatte g. ā.:

83. Idh' eva te nisinnassa niyaṭṭe paṇṇasanthate
etto udakam ādāya pāde paḍḍhalāyanti² te ti. 83.

5 Ta. niyate ti susanthate, etto ti³ paribhogaudakam dassento ā.

Rājā gāravena paṇṇasanthare pi anisīditvā bhūmiyaṃ nisīdi.
M. pi paṇṇasālaṃ pavisitvā taṃ kārappaṇṇakam nīharitvā rājā-
naṃ tenā nimantento g. ā.:

84. Idam pi paṇṇakam mayhaṃ randham rāja alonikam
10 paribhuñja mahārāja, pāhuno me si āgato⁴ ti. 84.

Atha naṃ rājā āha:

85. Na cāhaṃ paṇṇakam bhuñje⁵, na h' etaṃ mayha bhojanaṃ,
sālīnaṃ odanaṃ bhuñje sucim māmsūpasecanan ti. 85.

15 Ta. na cāhan ti paṭikkhipitvā attano bhojanaṃ vappetvā tasmiṃ gāra-
vena thokaṃ paṇṇakam hatthatalena gahetvā tāta tvaṃ evarūpaṃ bhojanaṃ
bhuñjasīti puttana saddhim piyakathaṃ kathento nisīdi.

Tasmiṃ khaṇe C-devī orodhaparivutā āgantvā piyaputtaṃ
pādesu gahetvā va vanditvā assapunṇehi akkhihi ekamantaṃ
nisīdi. Atha naṃ rājā „bhaddhe puttassa bhojanaṃ passā“⁶ 'ti
20 vatvā thokaṃ paṇṇam tassā hatthe thapesi, sesitthinaṃ pi
thokaṃ thokaṃ adāsi, tā sabbāpi „sāmi evarūpaṃ nāma bho-
janaṃ bhuñjasīti“ vatvā gahetvā „atidukkaraṃ karosi sāmīti“
vatvā nisīdimsu. Rājā⁴ puna „tāta idam mayhaṃ acchariyaṃ
hutvā upatthātīti“ g. ā.:

25 86. Accherakammaṃ paṭibhāti ekakam pi rahogataṃ,
edisam bhuñjamānānaṃ kena vaṇṇo⁵ pasīdatīti. 86.

30 Ta. ekakan ti tāta taṃ ekakaṃ rahogataṃ iminā bhojanena yāpentaṃ
disvā mama acchariyaṃ upatthātī⁶, edisaṃ ti evarūpaṃ alonaṃbalaṃ adbhū-
panaṃ randhaṃ pattaṃ bhuñjantānaṃ kena kārāṇena vaṇṇo⁵ pasīdatīti
taṃ pucchī.

¹ Bā -kkhalayassu. ² Bā me idhāgato. ³ Cks -āmi. ⁴ Ck Bā rāja. ⁵ Cks -e.

⁶ Bā -āsi.

Ath' assa so ācikkhanto āha:

87. Eko rāja nipajjāmi niyate paññasanthate¹,
tāya me ekaseyyāya rāja, vaṇṇo² pasīdati. 87.
88. Na ve³ nettiṃsabaddhā me rājarakkhā upatṭhitā,
tāya me sukhasēyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 88.
89. Atītaṃ nānusocāmi, na-ppajappāṃ' anāgataṃ,
paccuppannena yāpemi, tena vaṇṇo² pasīdati. 89.
90. Anāgatappajappāya atītaśānusocanā
etena bālā sussanti nalo va harito luto ti. 90.

5

Ta. nettiṃsabaddhā ti khaggabaddhā rājarakkhā ti rājarakkhikā, 10
na ppajappāmiti na patthemī, harito ti haritavaṇṇo, luṭṭhitvā ātape khitta-
nalo viya.

Rājā „idh' eva naṃ abhisiñcitvā ādāya gamissāmīti“ cin-
tetvā rajjena nimantento ā.:

91. Hatthānikāṃ rathānikāṃ asse pattī ca vammīno
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 91.
92. Itthāgāraṃ pi te dammi sabbālaṃkārabhūsitāṃ,
tā putta paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 92.
93. Kusalā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 93.
94. Paṭirājuhi te kaṇṇā ānayissaṃ alaṃkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 94.
95. Yuvā ca daharo cāsi paṭhamuppatṭito susu,
rajjāṃ kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 95.

15

20

30

Ta. hatthānikāṃ ti dasahatthito paṭṭhāya hatthānikāṃ nāma tathā rathā- 25
nikāṃ, vammīno⁴ vammabaddhasūrayodhe, kusalā ti chekā, sikkhitā ti
aṇṇesu pi itthikcesu sikkhitā, caturitthiyo ti caturā nāgarakṭṭhiyo, paṭi-
-kaṇṇā¹ ti puna aṇṇāpi tava rājakaṇṇā ānayissaṃ, yuvā ti yobbanpattito, da-
haro ti taruṇo, pa - - to ti paṭhamavayena uppatṭito samuggato, susu² ti ati-
taruṇo; ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā:

96. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
daharassa hi pabbajjā, etaṃ isāhi vaṇṇitaṃ. 96.

¹ Bā sandhāre. ² Cks -e. ³ Bā ca. ⁴ Cks -ne.

97. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
brahmacariyaṃ carissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 97.
98. Passāmi vo 'haṃ daharaṃ {apma tāta' vadantaraṃ¹
kicchā laddhaṃ piyaṃ puttaṃ appatvā va jaraṃ mataṃ. 98.
- 5 99. Passāmi vo 'haṃ dahariṃ 'kumāriṃ cārudassaniṃ
naḷavaṃsakalīraṃ² va paluggaṃ jīvitakkhaye³. 99.
100. Daharāpi hi⁴ mīyanti narā⁵ ca atha nāriyo,
tattā ko vissase poso daharo 'mhīti jīvite. 100.
101. Yassa ratyā vivasane āyūṃ appataraṃ siyā
appōdake va⁶ macchānaṃ kin nu komārakaṃ tahiṃ. 101.
102. Niccam abbhāhato loko niccaṇ ca parivārito,
amoghāsu vajantīsu kiṃ maṃ rajjena siñcasi⁷. 102.
103. Kena-m-abbhāgato loko kena ca⁸ parivārito,
kāyo amoghā gacchanti⁹, tam me akkhāhi pucchito. 103.
- 15 104. Maccun' abbhāhato¹⁰ loko jarāya parivārito,
ratyā amoghā gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya. 104.
105. Yathāpi tante vitate yaṃ yaṃ dev' ūpavīyati
appakaṃ hoti vetabbaṃ evaṃ maccāna jīvitaṃ. 105.
106. Yathā vārivaho pūro gacchan n' ūpanivattati¹¹
evaṃ āyu manussānaṃ gacchan n' ūpanivattati. 106.
- 20 107. Yathā vārivaho pūro vahe rukkh' ūpakūlaje
evaṃ jarāya¹² maraṇena vuyhante vata paṇino ti. 107.

Ta. brahma--siyā ti brahmacārī bhonto yuvā siyā, isiṃhīti Buddhā-
dhiṃ, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, amma--vadantaraṃ¹³ ti
25 amma tāta 'ti vadantaṃ, paluggaṃ ti maccunā luñcitvā gahitaṃ, yassa--ne
ti mahārāja yassa mātukucchimhi paṭisandhigahaṇato¹⁴ paṭṭhāya rattindivātikka-
maṇe appataraṃ āyu hoti, komārakaṃ ti tasmiṃ nagare tarupabhāve¹⁵ kiṃ
karissati, kenamabbhāhato ti kena abbhāhato, idaṃ rājā saṃkhittena bhāsi-
tassa atthaṃ ajānanto pucchi, ratyā ti rattiyo, tā hi imesaṃ sattānaṃ āyūṃ
30 ca vappaṇa ca balaṇ ca khepentiyo va¹⁶, gacchantīti amoghā gacchanti nāma,

¹ so all three MSS. ² Bg nava-. ³ Bg -yam. ⁴ Bg va. ⁵ Cks carā. ⁶ Cks
na. ⁷ Bg rajjetisecasi. ⁸ Cks ci. ⁹ Bg -to. ¹⁰ Bg maccumabbhā-. ¹¹
Bg nupariv-. ¹² so all three MSS. for jarā? ¹³ Cks vadan. ¹⁴ Ck -gahana-
tato, Cg gahato, Bg -nakālato. ¹⁵ Ck tarunābhavo. ¹⁶ Cks ca, Bg eva.

vetabban ti¹ yañ yañ devūpaviyattī² tasmiñ vīyate³ sesaṃ vetabbañ yathā appakaṃ hoti evaṃ jīvitaṃ, nūpanivattatī⁴ tasmiñ tasmiñ khane gataṃ gatam⁵ eva hoti na upari vattati⁶, vahe rukkhūpakūlajē⁷ ti upakūlajē rukkhū vaheyya.

Rājā M-ttassa dhammakatthaṃ sutvā gharāvāse ukkhañhito pabbajitukāmo hutvā „aham tāva puna nagaraṃ na gamissāmi, idh' eva pabbajissāmi, sace pana me putto nagaraṃ gaccheyya setacchattam assa dadeyyan“ ti taṃ vīmañsitum puna rajjena nimantento ā:

108. Hatthānikāṃ rathānikāṃ asse pattī ca vammīno, nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 108.

109. Itthāgāraṃ pi te dammi sabbālaṃkārabhūsitāṃ, tā putta⁸ paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 109.

110. Kusulā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araññe karissasi.⁹ 110.

111. Paṭirājūhi te kaññā ānayissaṃ alaṃkatā, tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 111.

112. Koṭṭhāgāraṃ ca kosaṃ ca vāhanāni balāni ca nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 112.

113. Gomaṇḍalapariubbūho dāsasaṃghapurakkhato rajjaṃ kārehi, bhaddan te, kiṃ araññe karissasīti. 113.

Ta. go - - ho ti subhāsitarājakaññānaṃ maṇḍalena parikkhitto

Atha M. rajjena anattikabhāvaṃ pakāsento āha:

114. Kiṃ dhanena yaṃ jiyetha⁹, kiṃ bhariyāya marissati, kiṃ yobbanena cinṇena¹⁰ yaṃ jarā abhihessati¹¹. 114.

115. Tattha kā nandi kā khiḍḍā kā rati kā dhanesanā, kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 115.

116. So 'haṃ evaṃ pajānāmi: maccu me na-ppamajjati, antakenādhīpannassa kā rati kā dhanesanā. 116.

¹ Bde nāmā ti veditabbaṃ ² Bde adds yañ yañ taṃtaṃ upaviyyati vetabbanti tan. ³ Bde vitate. ⁴ Bde nūparivattatīti. ⁵ Cde gatagatam. ⁶ Cde uparittati. ⁷ Bde rukkhē pa-. ⁸ Bde tāsu putte. ⁹ Bde khiyetha. ¹⁰ Bde vaṇṇena. ¹¹ Bde jarāya abhibhuyyati.

117. Phalānam iva pakkānam
 niccaṃ papatanā bhayaṃ (vol. IV p. 127.)
 evaṃ jātānaṃ maccaṇaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 117.
118. Sāyam eke na dissanti, pāto ditṭhā bahujjanā,
 5 pāto eke na dissanti, sāyaṃ ditṭhā bahujjanā. 118.
119. Ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ¹, ko jaññā maraṇaṃ suve,
 na hi no saṅgaran² tena mahāsenena maccunā. 119.
120. Corā, dhanassa patthenti, rāja mutto 'smi bandhanā,
 ehi rāja nivattassu, nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 120.
- 10 Ta. yaṃ jiyeythā³ 'ti mahārāja kiṃ maṃ tvaṃ dhanena nimantesi
 yaṃ⁴ jiyeythā³ khayaṃ gaccheyya dhanam vā purisaṃ cajiṭṭi puriso vā taṃ
 cajiṭṭi gacchatīti sabbathā khayagāmiṃ eva hoti kiṃ maṃ tena nimantesi,
 kiṃ bhariyāyā⁵ 'ti bhariyāpi⁶ kiṃ karissati sā⁷ mayi thite yeva marissati,
 cinnenā⁸ 'ti caritena anubhūtena, tatthā 'ti tasmiṃ evaṃ jarāmarapa-
 15 dhamme lokaṇṇivāse, kā nandīti kā nāma tuṭṭhi, kkhāḍḍā ti kilā, ratiṭi
 pañcakāmaguṇarati, bandhanā ti kāmabandhanā taṃ bandhanā mutto 'smi
 mahārāja 'ti jhānena vikkhambhitattā evaṃ ā, macca me ti mama maccu⁹
 na-ppamajjati niccaṃ mama vadhāya appamatto yevā 'ti yo¹⁰ ahaṃ evaṃ
 jānāmi tassa mama antakena adhipannassa avatthavassa¹¹ kā nāma ratiṭi kā
 20 dhanesanaṃ ti, niccaṃ ti jātakālato¹² patthāya sadā maraṇato bhayaṃ eva,
 ātappaṃ¹³ ti viriyaṃ, kiccaṃ ti kattabbaṃ, ko - - suve ti sve maraṇaṃ jī-
 vitam vā ko jānāti, saṅgaran¹⁴ ti saṅketam, mahāsenenā ti pañcaviṣati-
 bhayadvattimsakammakaraṇaṭṭhanavutirogamukkhādivasena puthūsenena, corā
 dhanassā 'ti dhanass' atthāya jivitam cajanā corā dhanassa patthenti nāma
 25 ahaṃ pana dhanapatthanāsamkhātābandhanā mutto na me dhanen' attho, ni-
 vattassū 'ti mama vacanena sammā¹⁵ vattassu¹⁶, rajjaṃ paḥāya nekkhammaṃ¹⁷
 paṭisaraṇaṃ katvā pabbajassu, yaṃ pana tvaṃ cintesi imaṃ¹⁸ rajje patitṭha-
 pessamīti taṃ mā cintayi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko.

Iti Mahāsattassa desanā sahānusandhinā¹⁹ matthakaṃ pattā,
 30 taṃ sutvā rājānaṃ ca C-deviṇ ca ādiṃ katvā soḷasasahassāni
 orodhā ca pabbajitukāmā ahesuṃ. Rājā nagare bheriṇ carā-
 pesi: „ye mama puttassa santike pabbajitum icchanti te pabba-

¹ Ck Bā ātappaṃ. ² Bā saṅgaran. ³ Bā khiye-. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Cks bhariyā. ⁶ Bā bhariyāyā. ⁷ Bā karissāmiyā. ⁸ Bā vaṇṇenā. ⁹ Cks add mayi. ¹⁰ Cks so.
¹¹ so Cks; Bā avadhitassa for avatṭhitassa? ¹² Ck kalalato. Ck kalato. ¹³ Bā ātappaṃ. ¹⁴ Bā saṅgaran. ¹⁵ Bā sammā. ¹⁶ Bā niv-. ¹⁷ Bā nekkhamma. ¹⁸ Ck taṃ maṃ. ¹⁹ Cks yathānusandhinā for yathānusandhiṃ.

gantū“ 'ti sabbesaṇ ca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṃ dvārāni vivarā-
 petvā „asukatṭhāne ca asukatṭhāne ca mahānidhikumūhiyo'
 atthi tā gaṇhantū“ ti suvaṇṇapātṭe likhāpetvā mahānale² tham-
 bhe bandhāpesi. Nāgarāpi yathā pasārite va āpaṇe vivaṭa-
 dvārān' eva gehāni pahāya rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā⁵
 mahājanena saddhīm M-assa santike pabbaji. Sakkadattiyaṃ
 tiyojanikaṃ assamapadaṃ ahosi. M. paṇṇasālāyo vicāresi,
 majjhātṭhāne paṇṇasālāyo itthīnaṃ dāpesi bhīrujātikō etā ti³,
 purisānaṃ bahipaṇṇasālāyo adāsi⁴, sabbe pi Vissakammena māpi-
 tesu phaladhararukkhesu uposathikakāle bhūmiyaṃ ṭhitā va phalāni¹⁰
 gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṃ karonti, yo kāmavitakkaṃ
 vā vyāpādavi- vā vihiṃsāvi- vā vitakketi tassa maṇaṃ jānitvā
 M. ākāse nisīditvā dh. desesīti, taṃ sutvā khippam eva abhiññā
 ca samāpattiyo ca nibbattenti, eko sāmantarājā „Kāsīrājā pab-
 bajito“ ti sutvā „Bārāṇasiyaṃ r. gahessāmīti“ nagaraṃ pavi-¹⁵
 sitvā alamkatanagaraṃ disvā rājanivesanaṃ āruya sattavidhaṃ
 vararatanāṃ oloketvā⁵, imaṃ dhaṇaṃ nissāya ekena bhayena
 bhavitabban“ ti cintetvā surāsoṇḍe pakkosāpetvā „rājā katara-
 dvārena nikkhanto“ ti pucchitvā „pācīnadvārena“ 'ti vutte ten'
 eva dvārena nikkhamitvā naditīrena pāyāsi. Tassāgamaṇaṃ²⁰
 ñatvā M. ca tattha⁶ āgantvā ākāse nisīditvā dh. d., so saddhīm
 parisāya tassa santike pabbaji, evaṃ aparo pīti tīṇi rajjāni
 chaḍḍitāni, hatthī araṇṇahatthī jātā assāpi araṇṇaassā jātā,
 rathā araṇṇasmiṃ yeva vinatṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assa-
 mapade vālukā katvā vikirīṃsu, sabbe va atṭha samāpattiyo²⁵
 nibbattetvā jīvitapariyosāne Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ, ti-
 racchānagatā hatthiassāpi isigaṇe cittaṃ pasādetvā chasu
 kāmasaggesu nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. „na hi bhi. idān' eva pubbe p' āhaṃ r. pahāya nik-
 khanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā chatte adhivatṭhā devatā Uppala-³⁰

¹ Cks -nidhānaṃ. ² Ck -tale, Bā omits nale. ³ Cks add avijjhītvā. ⁴ Cks
 omit bahi - - adāsi. ⁵ Bā adds Kāsikarañño. ⁶ Ck catatthau, C^s vanantaṃ,
 Bā vanantaraṃ.

vaṇṇā ahoṣi, sārathi Sāriputto, mātāpitāro mahārājakulāni, paṛisā-
Buddhapariṣā, Mūgapakkhapandito pana aham evā 'ti'. 108501

Sihalaḍḍipam² patvā Maṅgaṇavāsī Khuddakatissatthero
Mahāvamsakatthero Kaṭakandhakāravāsī Phussadevatthero Upari-
5 maṇḍakamālavāsī Mahārakkhitatthero Bhaggarivāsī Mahātis-
satthero Vāmatpabbhāravāsī Mahāsivatthero Kāḷavelavāsī
Mahāmaliyadevatthero ti ime therā Kuddālakasamāgame Mūga-
pakkhasamāgame Ayogharasamāgame Hatthipālasamāgame ca³ pacchā-
gatakā⁴ ti, vadanti, Maddhavāsī⁵ Mahānāgatthero pana Maliya-
10 mahādevatthero ca parinibbānadivase „āvuso Mūgapakkhajātako
paṛisā ajja pacchinnā“ ti vadimsu, „kiṃkāraṇā bhante“ ti, „āvuso aham
tadā eko surāsoṇḍako aññe mayā saddhim suram pivante alabbhivā
sabbapacchā nikkhamivā pabbajito“ ti. Mūgapakkhajātakaṃ⁶.

2. Mahājanakajātaka.

15 Koyaṃ majjhe samuddasmin ti. Idam S. J. v. mahānek-
khammaṃ ārabba kathesi. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhā-
yam Tathāgatassa mahānekkhammaṃ vaṇṇayantā nisīdimsu, S. āgantvā
„k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „na. bh. i. p.“ ti. Mahānek-
khammaṃ nikkhanto yevā⁷ ti vatvā a. ā.: 108501

20 A. Videharatṭhe Mithilāyam Mahājanako nāma rājā
r. kāresi, Tassa dve puttā Ariṭṭhajanako ca Polajanako ca,
tesam rājā jetṭhassa uparajjam adāsi kaniṭṭhassa senāpatitṭhānam.
Aparibhāge Mahājanake kālakate A-janako rājā hutvā itarassa
uparajjam adāsi, tass' eko pādamūliko rañño santikaṃ gantvā
25 „deva uparājā tumhe ghātetukāmo“ ti ā. Rājā tassa punappuna
katham sutvā⁸ bhijjivā⁹ P-janakaṃ saṃkhalikāhi bandhāpetvā
rājanīvesanato avidūre ekasmiṃ gehe vasāpetvā¹⁰ ārakkham-
dāpesi. Kumāro „sac' āham bhātu veriko saṃkhalikāpi me
mā muccantu dvāram pi mā vivariyatu, noce saṃkhalikāpi
30 muccantu dvāram pi vivariyatū“¹¹ ti saccakiriyaṃ akāsi, tāvad

¹ Bā ahaṃeva sammāsambuddho loke udapādi temiyajātakam nīṭhitam. ² cfr. vol. IV. 490/20. ³ C² su. ⁴ C² -gatakā. ⁵ Bā omits sihaladīpam - jātakaṃ.

⁶ Bā adds kaniṭṭhassa bhinne haṃ. ⁷ Bā bhinditvā. ⁸ C² gahe tvā, C² gahe-
katvā. ⁹ C² -iyatu, Bā vivaratu.

eva saṁkhalikāpi khaṇḍākhaṇḍaṁ chindimsu¹ dvāraṁ pi viva-
 taṁ. So nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā vāsaṁ
 kappesi, paccantavāsino taṁ sañjānitvā upatṭhahimsu. Rājā
 gāhāpetuṁ nāsakkhi. So anupubbena paccantajanapadaṁ
 hatthagataṁ katvā mahāparivāro hutvā „ahaṁ pubbe bhātu na 5
 verī idāni pana veri-mhīti“ mahājanaparivuto Mithilam patvā
 bahinagare senaṁ nivāsesi. Nagaravāsino „P-janakakumāro
 āgato“ ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahetvā tass’ eva
 santikaṁ āgamimsu², aññe pi nāgarā āgamimsu³. So bhātu
 sāsanaṁ pesesi: „nāhaṁ pubbe tumhākaṁ verī idāni pan’ 10
 amhi verīti chattaṁ vā me detha yuddhaṁ vā“ ti. Rājā
 yuddhaṁ dātuṁ gacchanto aggamaheśiṁ āmantetvā „bhadde
 yuddhe jayaparājayo nāma, na sakkā nātum sace mama an-
 tarāyo hoti, tvaṁ gabbhaṁ rakkheyyāsīti“ vatvā nikkhami.
 Atha naṁ yuddhe P-janakassa yodhā jīvitakkhayaṁ pāpesuṁ. 15
 „Rājā mato“ ti sakalanagare⁴ ekakolāhalaṁ jātāṁ. Devī
 tassa matabhāvaṁ nātvā sīghasīghaṁ suvaṇṇasārādīni pacchi-
 yaṁ pakkhipitvā matthake pilotikaṁ attharitvā upari taṇḍule
 okiritvā kiliṭṭhapilotikaṁ nivāsetvā sarīraṁ virūpaṁ katvā pac-
 chin sīse ṭhapetvā divādivass’ eva nikkhami, koci naṁ na 20
 sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubba-
 tāya⁵ maggaṁ ajānantī disā vavatthapetuṁ asakkontī keva-
 laṁ Kālacampānagaraṁ nāma atthīti sutattā „Kālacam-
 pānagaraṁgamikā nāma atthīti“ pucchamānā nisīdi. Kuc-
 chiyaṁ pan’ assā na yo vā so vā satto, pūritapāramī pana 25
 M. nibbatto, tassa tejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko
 āvajjanto taṁ kāraṇaṁ nātvā „tassā kucchiyaṁ nibbattasatto
 mahapuñño, mayā gantuṁ vaṭṭatīti“ cintetvā paṭicchannaṁ
 yoggaṁ māpetvā tattha mañcaṁ paññāpetvā mahallakapuriso
 viya yoggaṁ pājento tāya nisinnasāladvāre ṭhatvā „Kālacam- 30
 pānagaragāmikā atthīti“ pucchi. „Ahaṁ tāta gamissāmīti“.

¹ Bā bhijjimsu. ² Cs ag-. ³ Ck ag-. ⁴ Bā -raṁ. ⁵ Ck āgatapubbatāya. Bā
 agatapubbatā.

„Tena hi 'yoggaṃ āruya nisīda amma'“ ti. „Tāta ahaṃ
 paripunnagabbhā, na sakkā mayā yoggaṃ abhirūhituṃ, pāc-
 chato āgamissāmi, imissā pana 'ne' pacchiyā okāsaṃ d-hīti“.
 „Amma kiṃ vadesi, yoggaṃ pājetuṃ jānanasamattho nāma
 5 mayā sadiso n' atthi, mā bhāyi, āruya nisīdā“ 'ti. So tassā
 ārohanakāle attano ānubhāvena paṭhavinn utthāpetvā yoggassa
 pacchimante pahārāpesi¹. Sā abhiruya sayane nipajjitvā va
 „devatā bhavissatiti“ aññāsi. Sā dibbasayane nipannamattā
 va niddaṃ okkami. Atha naṃ Sakko tiṃsajojanamattake
 10 ekaṃ naḍiṃ patvā pabodhetvā „amma otarivā nadiyā nahāhi,
 ussīsake sātako atthi, taṃ nivāsehi, antoyogge pūvabhattaṃ'
 atthi, taṃ bhuñjā“ 'ti. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāya-
 hasamaye Campaṃ patvā dvāraṭṭālakapākāre disvā „tāta kiṃ
 nagaraṃ nēṃ' etan“ ti pucchi. „C-nagaraṃ amma“ ti. „Kiṃ
 15 vadesi tāta, nanu amhākaṃ nagaraṃ C-nagaraṃ satthiyojana-
 matthake hotīti“. „Evaṃ amma, ahaṃ pana ujuṃ maggaṃ
 jānāmīti“. Atha naṃ dakkiṇādyārasaṃpe otāretvā „amma
 amhākaṃ gāmo purato va², tvaṃ nagaraṃ pavisā“ 'ti vatvā
 purato gantvā Sakko antaradhāya sakatthānam eva gato. Devī
 20 pi ekissā sālāya nisīdi. Tasmim khane eko C-vāsī mantajjhā-
 yako brāhmaṇo pañcahi mānavakasatehi parivato³ nahānatthāya
 gacchanto dūrato oloketvā taṃ abhirūpaṃ sobhaggapattaṃ
 tattha nisinnaṃ disvā kucchigatassānubhāvena saha dassanen'
 eva kanitthabhaḡinisinehaṃ uppādetvā mānave ṭhapetvā ekako
 25 va sālāṃ pavisitvā „bhagini kataragāmaṃvāsikā“ ti pucchi.
 „Mithilāyaṃ Ariṭṭhajanakarañño aggamahesi-mhīti“. „Idha
 kasmā āgatāsīti“. „Polajanakeṇa rājā mārito, athāhaṃ bhītā
 'gabbhaṃ anurakkhissāmīti' āgatā“ ti. „Imasmim pana te na-
 gare koci nātako atthīti“. „N' atthi tātā“ 'ti. „Tena hi mā
 30 cintayi, ahaṃ udiccabrāhmaṇo mahāsālo disāpāmoḡkho ācariyo,
 ahaṃ taṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi, bhātikā 'ti
 maṃ vatvā pādesu gaḡetvā paridevā“ 'ti. Sā mahāsaddaṃ

¹ Bā āhājāpesi. ² Cks puva-, Bā puṭaka-. ³ Cks ca, Bā atthi.

katvā tassa pādesu pati, te pi aññamaññaṃ paridevimsu.
 Artevāsikā upadhāvitvā „ācariya kiṃ vo hotīti“ pucchimsu.
 „Kaniṭṭhabhaginī me asukakāle nāma mayā vinā jātā“ ti.
 „Diṭṭhakālato¹ paṭṭhāya mā cintāyittha ācariyā“² ti³. So chan-
 naṃ mahāyoggaṃ āharāpetvā taṃ tattha nisīdāpetvā „tāta⁴ 5
 brāhmaṇiyā mama bhaginibhāvaṃ kathetvā sabbakiccāni kātuṃ
 vadathā“⁵ ti vatvā gehaṃ pesesi. Atha naṃ brāhmaṇi uṇho-
 dakena nahāpetvā sayanaṃ paññāpetvā nipajjāpesi. Atha
 brāhmaṇo nahātvā āgato bhojanakāle „bhaginim me pakko-
 sathā“ ti tāya saddhiṃ ekato bhuñjitvā antonivesane yeva naṃ 10
 paṭijaggi. Sā nacirass’ eva puttaṃ vijāji, Mahājanakakumāro
 ti ssa ayyakasantakanāmaṃ akaṃsu. So vaḍḍhamāno dāra-
 kehi saddhiṃ kiṃlanto ye naṃ rosentī tesāṃ asambhinnakhattiye
 kule jātattā mahābalatāya c’ eva mānatthaddhatāya ca dālhaṃ
 paharati. Te mahāsaddena rodantā „kena pana pahaṭṭā“ ti 15
 vutte „vidhavāya puttenā“⁶ ti vadanti. Kumāro cintesi: „ime
 maṃ ‘vidhavāputto’ ti abhiṇhaṃ vadanti, mama mātaraṃ puc-
 chissāmīti“ so ekadivasaṃ pucchi: „amma ko mayhaṃ pitā“
 ti. Atha naṃ „tāta brāhmaṇo te pitā“ ti vañcesi⁷. So puna-
 divase paharanto „vidhavāputto“ ti vutte „nanu me brāhmaṇo 20
 pitā“ ti vatvā „brāhmaṇo tava kiṃ hotīti“ vutte cintesi: „ime
 ‘brāhmaṇo tava kiṃ hotīti’ vadanti, mātā me idaṃ kārāṇaṃ
 na katheti, na sā attano mānena⁸ kathessati, hotu kathāpessāmi
 naṃ“ ti so thaññaṃ pivanto thāne naṃ ḍasitvā „pitaram me
 kathehi, noce kathessasi thanaṃ te chindissāmīti“ ā. Sā vañ- 25
 cetuṃ asakkontī „tāta tvaṃ Mithilāya A-janakarañño putto,
 pitā te P-janakena mārito, ahaṃ taṃ anurakkhantī imaṃ na-
 garaṃ āgatā, brāhmaṇo maṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijagga-
 tīti“ katheṣi. So tato paṭṭhāya vidhavāputto ti vutte na kujjhi,
 so soḷasavassabbhantare yeva tayo ca vede sabbasippāni ca 30

¹ B² atha māṇavā tava bhaginidīṭṭha. ² B² adda āhaṃsu. ³ so all three MSS

⁴ C² vācesi. ⁵ C² manena, C³ mane, B² mātā me idaṃ kārāṇaṃ yathābhūtaṃ

na kathessati.

- uggaṇhi, soḷasavassakāle pana uttamarūpadharo ahosi. Atha,¹
 so „pitu santakaṃ r. gaṇhissāmīti“ cintetvā mātaraṃ pucchi:
 „amma kiñci te hatthe atthi, nece vohāraṃ katvā ghaṇaṃ
 uppādetvā pitu santakaṃ r. gaṇhāmīti“². „Tāta nāhaṃ tuccha-
 5 hatthā āgatā, ekeko muttasāro maṇisāro vajirasāro ca rajjagga-
 haṇappamāṇaṃ³ atthi, taṃ gaḥetvā r. gaṇha, mā vohāraṃ
 karīti“. „Amma taṃ pi dhaṇaṃ mayh' eva dehi⁴, upaḍḍhaṃ⁵
 pana gaḥetvā Suvannaḥbhūmiṃ gantvā bahuṃ dhaṇaṃ āharitvā
 r. gaṇhissāmīti“ so upaḍḍhaṃ āharāpetvā bhaṇḍaṃ gaḥetvā
 10 Suvannaḥbhūmi-gamikehi vāṇijehi saddhiṃ nāvāya bhaṇḍaṃ
 āropetvā gantvā mātaraṃ vanditvā „amma ahaṃ Suvanna-
 bhūmiṃ gamissāmīti“ ā. „Tāta samuddo nāma appasiddhiko
 bahuantarāyiko, mā gaccha, rajjaggahaṇāya te dhaṇaṃ bahuṃ“
 ti. So „gacchissāṃ' eva amma“ ti mātaraṃ vanditvā nik-
 15 khamma nāvaṃ abhirūhi. Taṃ divasaṃ eva P-janakassa sarīre
 rogo uppajji, anuttānaseyyaṃ sayi. Sattajamghasatāni abhi-
 rūḥāni, nāvā sattahi divasehi sattayojanasatāni gatā, sā ati-
 caṇḍaṃ gantvā vahitum⁶ nāsakhi, phalakāni bhinnāni, tato
 tato udakaṃ uggataṃ, nāvā majjhe sāmudde piṇḍuggā, mahā-
 20 jano rodati paridevati nānādevatā namassati, M. pana n' eva
 rodi na paridevi na devatā namassi, nāvāya pana piṇḍujjana-
 bhāvaṃ ṇatvā sappinā sakkharaṃ madditvā kucchipūraṃ khā-
 ditvā dve maṭṭasātake telena makkhetvā daḥhaṃ nivāsetvā
 kūpakaṃ nissāya ṭhito, nāvānimujjanasamaye kūpakaṃ utṭhahi,
 25 mahājano macchakacchapabhataṃ jāto, samantā udakaṃ lo-
 hitavannaṃ ahosi, M. kūpakamatthake ṭhito „imāya nāma
 disāya Mithilā“ ti disaṃ vavatthapetvā kūpakamatthakā uppa-
 titvā macchakacchape atikkamma mahāthāmatāya usabhamat-
 thake pati. Taṃ divasaṃ P-janako kālam akāsi. Tato paṭ-
 30 ṭhāya M. maṇivannīsu ūmisu pavatṭento suvaṇṇakkhandho viya

¹ Cks omit atha. ² Bā -issāmīti. ³ Bā -po. ⁴ Cks omit dehi, Bā idam pi dhaṇaṃ mayhameva upaḍḍhaṃ katvā dehi. ⁵ Bā tam. ⁶ Bā attānaṃ vāhitum.

samuddaṃ tarati, so yathā ekadivasaṃ evaṃ sattāhaṃ tari,
 velaṃ pana oloketvā leṇodakena mukhaṃ vikkhāletvā uposa-
 thiko hoti. Tada ca mātupaṭṭhānādiguṇayuttā samudde patitum¹
 ananucchavikā sattā, te upadhāretīti catūhi lokapālehi Maṇi-
 mekhalā nāma devadhītā samuddarakkhikā² ṭhapitā hoti, sā te
 sattadivase samuddaṃ na olokesi, sampattim³ anubhontiyā kir'
 assā sati pamuṭṭhā, devasamāgamaṃ gatā ti pi vadanti, sā
 „ajja me sattamo divaso samuddaṃ na olokontiyā, ko 'nu kho
 pavattīti“ olokonti M-aṃ disvā „sace Mahājanakakumāro sa-
 mudde nassissa devasamāgame pavesanaṃ alabhissan“⁴ ti cin-
 tetvā M-assa avidūre alaṃkatena sarīrena ākāse ṭhatvā Mahā-
 sattaṃ vīmaṃsamānā paṭhamāṃ g. ā.:

1. Ko 'yaṃ majjhe samuddasmiṃ apassan tīraṃ āyuhe,
 kaṃ⁵ tvaṃ atthavaśaṃ ṇatvā evaṃ vāyāmase⁶ bhusān ti. 121.

Ta. ap -- he ti tīraṃ apassanto tīraṃ āyūhati viriyaṃ karoti.

15

Atha M. āha: „ajja me sattamo divaso samuddaṃ taran-
 tassa, na me dutiyo satto diṭṭhapubbo, ko nu kho maṃ vada-
 tīti“ ākāsaṃ olokonto taṃ disvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Nisamma vattaṃ lokassa vāyāmassa ca devate
 tasmā majjhe samuddasmiṃ apassan tīraṃ āyuhe ti. 122. 20

Ta. nis --- lokassā 'ti ahaṃ lokassa vattakiriyaṃ disvā upadhāretvā vi-
 harāmīti a., vāyāmassa cā 'ti⁶ vāyāmassa ca ānisaṃsaṃ⁷ nisāmetvā ca viharā-
 mīti dipeti, tasmā ti yasmā nisamma viharāmi purisakāro nāma na nassati
 sukhe patiṭṭhāpetīti jānāmi tasmā tīraṃ apassanto pi āyūhāmi na ukkaṇṭhāmīti.

Sā tassa dhammakathaṃ sotukāmā puna g. ā.:

25

3. Gambhīre appameyyasmiṃ tīraṃ yassa na dissati.
 mogho te purisavāyāmo appatvā va marissasīti. 123.

Ta. appatvā ti tīraṃ appatvā yeva.

Atha naṃ M. „kin nāṃ' etaṃ kathesi, vāyāmaṃ katvā
 maranto pi garahato muccissāmīti“⁸ vātvā g. ā.:

30

¹ Bā maritum. ² Bā dibbasamp --. ³ Bā na labhissāmi. ⁴ Ck^o -kā. ⁵ so all.
 three MSS. for vāya-. ⁶ Ck^o omit vāyāmassacāti. ⁷ Ck^o -sā. ⁸ Bā mōci.

4. Anaṇo nātinam hoti devānam pituno¹ ca so
karam purisakiccāni na ca pacchānutappatīti. 124.

Ta. anaṇo -- hotīti vāyamaṃ karonto hi nātinā ca devātānaṃ ca
Brahmuno ca antare anaṇo hoti agārayho² ti a.

5. Atha devatā gātham āha:

6. Apāraṇeyyam yaṃ kammaṃ aphaḷam kilamathuddayaṃ
tattha ko vāyāmen' attho² maccu yassābhiniṇṇipattan³ ti 125.

Ta. apāraṇeyyam ti vāyāmena matthakam apāpetabbam, maccu yassā-
bhiniṇṇipattan³ ti yassa atthāne vāyamaṃ karanākaṃ maraṇam eva nipphatti⁴

- 10 ta. ko vāyāmen' attho.

Evam vutte nam appaṭṭibhānam karonto M. uparigāthā⁵
abhāsi:

6. Apāraṇeyyam accantaṃ yo viditvāna devate
na rakkhe attano paṇam jaṇṇā so yadi hāpaye. 126.

- 15 7. Adhippāyaphalaṃ eke asmiṃ lokasmi⁶ devate
payojayanti kammāni, tāni ijjhanti⁷ vā na vā. 127.

8. Sandiṭṭhikam kammaphalaṃ nanu passasi devate
sannā aññe tarāṃ' ahaṃ taṃ ca passāmi santike. 128.

9. So ahaṃ vāyamiṃsāmi yathāsattim yathābalaṃ
20 gacchaṃ pāraṃ samuddassa kāsaṃ⁸ purisakāriyaṃ ti. 129.

Ta. accantaṃ ti yo idaṃ kammaṃ viriyaṃ katvāpi nipphādetuṃ na
rakkā accantaṃ eva apāraṇeyyam ti viditvā caṇḍahatthiḍḍayo apariharanto attano
paṇam na rakkhati, jaṇṇā -- hāpaye ti so yadi tādisesu thānesu viriyaṃ
hāpeyya jāneyya tassa kusītabhāvassa phalaṃ, iti tvam yaṃ vā taṃ vā ni-
25 ratthakam vadasīti dīpeti, Pāliyaṃ (add: yaṃ?) pana jaṇṇā so yadi hāpaye ti
likhitam tam Atthakathāsu n' atthi, adhippāyaphalaṃ ti attano adhippā-
yassa phalaṃ sampassamānā ekacce purisā kasivaṇijjādini kammāni payojenti,
tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti, ettha gamissāmi idaṃ uggahessāmiṃti pana kāyi-
kacetasikaviriyaṃ karontassa taṃ ijjhat' eva⁹, tasmā taṃ kātuṃ vaṭṭati yevā
30 'ti dasseti, sannā -- han ti aññe janā mahāsamudde sannā nimuggā viriyaṃ
akarontā macchakacchapabhattā¹⁰ jāta, ahaṃ pana ekako va tarāmi, taṃ ca
passāmiṃti idaṃ pi me viriyaphalaṃ¹¹ passa, mayā iminā attabhāvena devatā

¹ Bā -- nañ. ² Cks vāya-. ³ so Cks; Bā -- nippattam. ⁴ Bā nippanam. ⁵ Bā
uttari. ⁶ all three MSS. -- miṃ. ⁷ Bā icchanti. ⁸ Bā kassam. ⁹ Cks ijjhanteva,
Bā icchateva. ¹⁰ Bā -- bhakkhā. ¹¹ Cks -- yaṃpha-

nāma na dīṭṭhapubbā, so 'haṃ taṃ ca¹ iminā dibbena rūpena mama² santike
thitaṃ passāmi, yaṭṭhāsattiṃ -- laṇ ti attano sattiya ca balassa ca anurū-
paṃ, kāsān ti³ karissāmi.

Devatā tassa taṃ daḷhaṃ⁴ vacanaṃ sutvā thutiṃ ka-
rontī g. ā.: 5

10. Yo tvaṃ evaṃgate oghe appameyye mahañṇave
dhammavāyāmasampanno kammanā nāvasīdasi
so tvaṃ tatth' eva gacchāhi yattha te nīrato mano 4i. 130.

Ta. evaṃgate ti evarūpe gambhīre⁵ vitthate, dhamma-••••• ti
dhammavāyāmena samannāgato, kammanā ti attano purisakārakammena na⁶ 10
sīdasi, yattha te ti yasmiṃ thāne tava mano nīrato tatth' eva gacchā 'ti.

Evaṃ ca pana vatvā „paṇḍita mahāparakkama kuhiṃ taṃ
nemīti“ pucchi, Mithilanagaran ti vutte⁷ sā M-aṃ mālākālāpaṃ
viya ukkhipitvā ubhoḥi bāhāhi pariggaḥya ure nippajjāpetvā piya-
puttakāṃ ādāya gacchantī viya ākāse pakkhandi. M. sattāhaṃ 15
loṇodakena upakkasarīro dibbaphassena phutṭho niddaṃ okkami.
Atha naṃ sā Mithilaṃ netvā ambavane maṅgalasilāpatṭe dak-
khiṇapassena nippajjāpetvā uyyānadevatāhi 'ssa ārakkhaṃ gāhā-
petvā sakatṭhānam eva gatā. Polajanakassa putto n' atthi,
ekā pan' assa dhītā ahosi, sā Sīvalidevī nāma paṇḍitā vyattā. 20
Taṃ enaṃ maraṇamañce nipannaṃ pucchiṃsu: „mahārāja
tumhesu devattaṃ⁸ gatesu r. kassa demā⁹“ 'ti. „Mama dhī-
taram S-deviṃ ārādhetuṃ samatthassa¹⁰ yo vā pana caturassa-
pallamkassa ussīsakaṃ jānāti yo vā saḥassatthāmaṃ dhanuṃ
āropetuṃ sakkoti yo vā soḥasamahānidhiṃ nīharituṃ sakkoti 25
tassa dehīti“. „Deva tesaṃ no nidhīnaṃ udānaṃ¹¹ kathethā“ 'ti.

Rāja:

11. Suriyuggamane nidhi, atho okkamane¹² nidhi,
anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi. 131.

¹ Cks tava. ² Cks omit mama. ³ Ck kāyasantiṃ, Cs kāyasatti, Bā kassanti. ⁴
Cs Bā daḷha. ⁵ Cks -ra. ⁶ Bā nāva. ⁷ Cks omit vutte. ⁸ Bā devaṃ. ⁹ Bā
dassamā. ¹⁰ Bā adda rajjaṃ detha. ¹¹ Cks uddānaṃ. ¹² Cks oggamane.

harāpesi, „ārohaṇe“ ti maṅgalaḥatthiārohaṇakāle suvaṇṇanisseni-
 attharaṇaṭṭhānato¹ nīharāpesi, „atho orohaṇe“ ti hatthikkham-
 dhato orohaṇaṭṭhānā² nīharāpesi, „cattāro ca mahāsālā“ ti
 bhūmiyaṃ kataupaṭṭhānaṭṭhāne³ sīrisayanassa cattāro pādā⁴ sāla-
 5 mayā, tesam heṭṭhā ca catasso nidhikumbhiyo nīharāpesi, „sa-
 mantā yojane“ ti yojanaṃ nāma rathayugaṃ⁵, sīrisayanassa
 samantā yugappamānato nidhikumbhiyo nīharāpesi, „dantaggesu
 mahānidhīti“ maṅgalaḥatthiṭṭhāne, tassa diṇṇaṃ⁶ dantānaṃ
 abhimukhaṭṭhānato dve nidhī⁷ nīharāpesi, „vālaggesū“ ti
 10 maṅgalaassatṭhāne⁸, tassa vāladhisammukhaṭṭhānato⁹ nīharā-
 pesi, „kebuke“ ti kebukaṃ vuccati udakaṃ, maṅgalapokkharā-
 ñito udakaṃ nīharāpetvā nidhiṃ dassesi, „rukkhaggesu mahā-
 nidhīti“ tassa uyyāne va mahāsālarukkkhamūle tītamajjhan-
 tikasamaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nidhikumbhiyo
 15 nīharāpesi. Evaṃ solasa nidhī¹⁰ nīharāpetvā „dānaṃ kiñci
 atthīti“ ā. „N“ atthi devā¹¹ ti. Mahājano hatthātuttho ahoṣi.
 Rājā „idaṃ dhanam dānamukhe vikirissāmi“ nagaramaṃ
 c' eva catūsu dvāresu cā ti pañca dānasālā kāretvā mahādānaṃ
 paṭṭhapesi. Kālacampānagarato mātaraṇ ca brāhmaṇaṇ ca
 20 pakkosāpetvā mahantaṃ sakkāram akāsi. Tassa tarūnarajje
 yeva sakalaṃ Videharaṭṭhaṃ¹², Aritṭhajanakaraṇṇo kira putto
 Mahājanakarājā nāma r. kāreti. „Paṇḍito kira rājā, passis-
 sāma naṃ“ ti dassanattāya sakalanagaraṃ¹³ saṃkhubhitaṃ
 ahoṣi, tato tato bahum paṇṇākāraṃ gahetvā āgamiṃsu¹⁴, na-
 25 gare mahāchaṇaṃ sajjayiṃsu, rājanivesanaṃ hatthattharā-
 dīhi santharivā gandhadāmaṃ māladāmaṇi osāretvā vippakiṇṇa-
 lājakuṣumavāsadhūpandhakāraṃ kāretvā nānappakārakaṃ pāna-
 bhojanaṃ upaṭṭhapesuṃ, raṇṇo paṇṇākāratthāya rajatasuvaṇṇa-
 bhājanādīsu nānappakārāni khādaniyabhojaniyapānaphalaādīni

¹ Bā adds nidhi. ² Bā -nato nidhiṃ. ³ Cks omit tṭhāna. ⁴ Bā mañcapādā-
⁵ Bā rathayugappamānaṃ. ⁶ Bā dvīṇṇaṃ. ⁷ Ck nidhi, Cs nidhiṃ, Bā nidhiṃ,
 omitting dve. ⁸ Ck maṅgalabhaṇṇa-, Bā maṅgalahatthi-. ⁹ Cks nidhiṃ, Bā mahā-
 nidhiyo. ¹⁰ so Cks; Bā sakalavideharaṇṇe. ¹¹ so Bā; Cks omit sa-. ¹² Cks ag-

gahetvā tattha tattha samparivāretvā atthamsu, ekato amacca-
maṇḍalam nisīdi ekato brāhmaṇaṇo ekato setthiādayo ekato
uttamarūpadharā nātakittāyo¹, brāhmaṇasotthikārā mukhamāṇ-
galikā maṇḍalagītādisu kusalā² gītādīni pavattayimsu, anekasa-
tāni turiyāni vajjimsu³, rājanīvesanaṃ Yugandharasāgarakuc-
chiyaṃ viya ekaninnādaṃ, olokitolokitattṭhānaṃ kampati. M.
setacchattassa hetthā rājāsane nisinno Sakkasirisadisam ma-
hantaṃ sirivilāsaṃ oloketvā attano mahāsamudde katāvāyāmaṃ
anussari, ath' assa „viriyaṃ nāma kattabbayuttakaṃ, sac'
āhaṃ mahāsamudde viriyaṃ na karissaṃ imaṃ⁴ saṃpattiṃ⁵ 10
alabhissan“ ti taṃ vāyāmaṃ anussarantassa pīti uppajji, so
pītivegena udānaṃ udānento āha:

14. Āsimseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (IV ²⁶⁰/₂₁)
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
15. Āsimseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, 15
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
16. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
17. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137. 20
18. Dukkūpanīto⁶ pi naro sapaṇṇo
āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya,
bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.
19. Acintitaṃ pi bhavati, cintitaṃ pi vinassati, 25
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

Ta, na nibbindeyyā 'ti viriyaṃ karonto na nibbindeyya, yathā icchīm
ti rājabhāvaṃ icchīm, tath' eva jāto 'mhi, ubbhataṃ ti nīhaṃ, dukkhū-
panīto⁶ ti kāyikacetasikena dukkhena puṭṭho⁷ smīti a., ahitā cā 'ti duk-
khaphassā ahitā sukhaphassā hitā, avitakkitā ti avitakkitāro acintetāro, i. v. h.: 30
tesu phasseu ahitaphassena puṭṭhā⁸ sattāhitaphassāpi⁹ atthi¹⁰, viriyaṃ karontā¹¹

¹ Ck vajjayimsu, ² Bā pavajjimsu. ³ Cks imā, Bā na imaṃ. ⁴ Cks -tti. ⁵ Bā dukkhopaṇḍito. ⁶ so all three MSS. ⁷ Ck puṭṭha. ⁸ all three MSS. -ssu. ⁹ Ck attha, Bā adds ti. ¹⁰ Bā -tānaṃ.

tam pi (add: na?) pāpuṇanti¹ acintetvā viriyam na karonti, te imassā² atthassa avitakkitā³ acintitāro hitaphassaṃ alabbhivā va maccurū upabbajanti maraṇam pāpuṇanti, tasmā viriyam kattabbam eva⁴ 'ti, acintitam pīti imesaṃ sattānaṃ acintitam pi hoti cintitaṃ pi nassati, mayāpī⁵ hi ayujjhivā va r. labhissāmiti
 5 idam acintitaṃ Suvannabhūmito dhanam āharitvā yujjhivā⁶ ganhissāmiti pana cintitaṃ, idāni pana me cintitaṃ nattham⁷ acintitaṃ jātam, na hi cintāmayā ti sattānaṃ hi bhogā cintāya anippajjanato cintāmayā nāma na honti, tasmā viriyam eva kattabbam viriyavato hi acintitaṃ hotīti.

So tato dasa rājadhamme akopetvā dhammena⁸ r. kāresi
 10 paccekabuddhe ca upatthāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhañña-
 puññalakkhaṇaṃ puttaṃ vijāyi, Dīghāvukumāro ti⁹ ssa nāmaṃ,
 kariṃsu. Tassa vayappattassa rājā uparajjam datvā¹⁰ ekadiva-
 saṃ uyyānapālena phalāphalesu c' eva nānāpupphesu cābha-
 tesu¹¹ tāni disvā tuṭṭho tassa sammānaṃ karetvā „samma uy-
 15 yānapāla uyyānaṃ passissāmi, alaṃkārāpehi tan“ ti ā. So
 „sādhū“ 'ti tathā katvā rañño nivedesi. So hatthikkhandha-
 varagato mahantena parivārena uyyānadvāraṃ pāpuṇi, tattha
 ca dve ambā nilobhāsā¹², eko āphalo, eko phaladhāro so pana
 atimadhuro, rañña¹³ ambaphalassa¹⁴ na¹⁵ paribhuttattā tato koci
 20 phalaṃ gahetuṃ na ussahati, rājā hatthikkhandhagato va tato
 ekaṃ phalaṃ gahetvā paribhuñji, tassa tam jivhagge thapita-
 mattam eva dibbojā¹⁶ viya upatthāsi, so „nivattanakā¹⁷ bahum
 khādissāmiti“ cintesi, „rañña¹⁸ aggaphalaṃ paribhuttaṃ¹⁹ ti natvā
 uparajjam ādikatvā antamaso hatthimendāpi gahetvā paribhuñ-
 25 jimsu, phalaṃ alabbhantā danḍehi sākha bhinditvā nippattaṃ
 akaṃsu, rukkho obhaggavibhaggo atthāsi, itaro pana maṇi-
 pabbato viya vilāsamāno²⁰ thito. Rājā uyyānā nikkhamanto
 tam disvā „idaṃ kin“ ti amacce pucchi. „Devena aggaphalaṃ
 paribhuttan ti mahājanena vilutto devā“ 'ti. „Imassa pana n'
 30 eva pattaṃ na vaṇṇo khīno“ ti. „Nipphalatāya na khīno
 devā“ 'ti. Rājā samvegaṃ paṭilabbhivā „ayam rukkho nip-

¹ B^d -tāro. ² B^d adds pitu santakaṃ rajjam. ³ B^d adds samena. ⁴ B^d adds
 sattavassasabassāni rajjam kāresi so. ⁵ C^k mahātesu. ⁶ all three MSS. ni-
⁷ C^k -o. ⁸ C^k -lam. ⁹ B^d a ¹⁰ C^k -jo. ¹¹ so all three MSS.

phalatāya nilobbhāso¹ t̥hito, ayaṃ phalatāya obhaggavibhaggo
 t̥hito, idam pi r. phalitarukkhasadisāṃ, pabbajjā nipphalaruk-
 khasadisā, sakiñcanass² eva bhayaṃ nākiñcanassa, ahaṃ
 phalarukkho viya ahutvā nipphalarukkhasadiso bhavissāmi,
 sampattiṃ chaḍḍetvā nikkhamma pabbajissāmīti³ dāḥaṃ katvā⁴
 manam adhiṭṭhahitvā nagaram pavisitvā pāsādatale⁵ t̥hito va
 senāpatiṃ pakkosāpetvā „mahāsenāpati ajjato⁶ paṭṭhāya bhatta-
 hārakaṃ c⁷ eva mukhodakadantakatṭhadāyakaṃ c⁸ ekaṃ upaṭṭhā-
 kaṃ t̥hapetvā aññe maṃ datṭhuṃ mā labhantu, porāṇakavi-
 nicchayāmacce gahetvā r. anusāsatha, ahaṃ ito paṭṭhāya ma-
 hātale⁹ samaṇadhammaṃ karissāmīti¹⁰ vatvā pāsādaṃ āruyha
 ekako va samaṇadhammaṃ akāsi. Evaṃ kāle gate mahājano
 rājāṅgaṇe sannipatitvā M-aṃ adisvā „na no rājā porāṇako
 viyā“¹¹ 'ti vatvā gāthādvayam āha:

20. Apurāṇaṃ vata bho rājā sabbabhummo disampati 15

nājja nacce nisāmeti na gīte kurute mano. 140.

21. Na mige na⁴ pi uyyāne na⁴ pi haṃse udikkhati,
 mūgo va tuṇhīm āsīno⁵ na attham anusāsātīti. 141.

Ta. mige ti sabbasaṅgāhikavacanāṃ, pubbe hatthiṃ yujjhāpeti meṇḍe
 yujjhāpeti ajja te pi na oloketīti a., uyyāne ti uyyāne pi⁶ uyyānakīlaṃ⁷ nā- 20
 nubhoti, haṃse ti padumaṅgachannāsu uyyānapokkharāṇisu haṃsagaṇaṃ na
 oloketi mūgo vā 'ti.

Bhattahārakaṃ kira upaṭṭhākaṃ ca pucchimsu: „rājā
 tumhehi saddhiṃ kiñci mantetīti“. Te „na mantetīti“ vadimsu.
 Tasmā evaṃ āhaṃsu: „rājā kāmesu analliyantena vivekanin- 25
 nena cittena kulūpakapaccekabuddhe anussaritvā 'ko nu kho
 me tesāṃ silādiguṇayuttānaṃ akiñcanānaṃ vasanaṭṭhānaṃ
 ācikkhissatīti' tihi gāthāhi udānaṃ udānesi“:

22. Sukhakāmā rahosilā vadhabandhā uparataṃ

kesan nu ajja ārāme daharā vuddhā ca acchare. 142. 30

¹ all three MSS. ni-. ² Ck² ajjame. ³ B² upari pāsādatale. ⁴ B² nā. ⁵ B²
 tuṇbibhūto-sl. ⁶ B² omits u-pl. ⁷ Ck² -naṃkī-.

23. Atikkantavanathā¹ dhīrā² namo tesam mahesinam
ye ussukkamhi lokamhi viharanti anussukā. 143.
24. Te chetvā maccuno jālam taptam māyāvino dāham
chinnālayattā³ gacchanti, ko tesam gatim āpaye⁴ ti. 144.

5 Ta. sukhakāmā ti nibbānasukhakāmā, rahosilā ti paṭichannasilā na
attano guṇapakāsanā, daharā vuddhā cā 'ti daharā c' eva mahallakā ca,
acchare ti vasantī, tass' eva tesam guṇe anussarantassa mahāpīti uppajji, atha
pallamkato utthāya uttarasīhapañjaram vivaritvā uttaradisābhimukho sirasi añ-
jalim patitthāpetvā evarūpehi guṇehi samannāgatā paccekabuddhā ti namassa-
10 māno⁵ atikkantavanathā⁶ ti ādim ā.; ta. atī - - thā 'ti pahīnatapā, mahe-
sinan ti mahante silakkhandhādayo esitvā thitānam, ussukamhīti rāgādīhi
ussukkam āpanne, maccuno jālan ti Kilesamārena pasāritam, tanhājālam,
tantam māyāvino ti atimāyāvīno, ko tesam gatimāpaye⁷ ti ko mah
tesam paccekabuddhānam nivāsanatthānam pāpeyya, gahetvā gaccheyyā 'ti a.

15 Tassa pāsāde yeva samanadhammam karontassa cattāro
māsā atītā, ath' assa ativiya pabbajjāya cittam nami, agāram
Lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhāvā⁸ adittā viya upattha-
himsu. So pabbajjābhimukhena cittena „kadā nu kho imam
Sakkabhavanam viya alamkatapaṭiyattam Mithilam pahāya
20 Himavantam pavisitvā pabbajitavesagahanakālo mayham bha-
vissatīti“ cintetvā Mithilavannanam nāma ārabhi⁹:

25. Kadāham Mithilam phītam viśalam sabbatopabham⁹
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 145.
26. Kadāham Mithilam phītam vibhattam bhāgaso mitam
25 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 146.
27. Kadāham Mithilam phītam bahupākāratoranam¹⁰ etc. 147.
28. Kadāham Mithilam phītam dāhamattālakotthakam etc. 148.
29. Kadāham Mithilam phītam suvibhattam mahāpatham etc. 149.
30. Kadāham Mithilam phītam suvibattantarāpanam etc. 150.
30 31. Kadāham Mithilam phītam gavāssarathapīlitam etc. 151.

¹ Ck -tavattā, Bđ -tavadhā. ² Ck Bđ dhīrā. ³ Cks ji-, Bđ santālayantā. ⁴ Bđ
pāpaye. All three MSS. divide these 6 half-stanzas into 3 verses, they
ought perhaps to be divided into 2 verses. ⁵ Cks -nā. ⁶ Bđ -tavadhā. ⁷ Bđ
pāpaye. ⁸ Cks -īti. ⁹ Cks -paham. ¹⁰ Cks bahalapā.

32. Kadāham Mithilam phītam āramavanamālinim etc. 152.
 33. Kadāham Mithilam phītam uyyānavanamālinim etc. 153.
 34. Kadāham Mithilam phītam pāsādavanamālinim etc. 154.
 35. Kadāham Mithilam phītam tipuram¹ rājabandhunim
 māpitam Somanassena Vedehena yasassinā 5
 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 155.
 36. Kadāham Vedehe phīte nicite dhammarakkhite
 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 156.
 37. Kadāham Vedehe phīte ajeyye dhammarakkhite etc. 157.
 38. Kadā antepuram rammam vibhattam bhāgasam mitam etc. 158. 10
 39. Kadā antepuram rammam sudhāmattikalepanam etc. 159.
 40. Kadā antepuram rammam sucigandham manoramam etc. 160.
 41. Kadāham² kuṭāgāre³ vibhatte bhāgasam mite etc. 161.
 42. Kadāham kuṭāgāre³ sudhāmattikalepane etc. 162.
 43. Kadāham kuṭāgāre³ sucigandhe manorame etc. 163. 15
 44. Kadāham kuṭāgāre litte candanaphosite⁴ etc. 164.
 45. Kadāham suvaṇṇapallamke⁵ gonake⁶ cittasanthate etc. 165.
 46. Kadāham kappāsakoseyyam⁷ khomakoṭumbarāni ca etc. 166.
 47. Kadāham pokkharani⁸ rammā cakkavākūpakūjitā (IV. ³⁵⁰/₁)
 mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca etc. 167. 20
 48. Kadāham⁹ hatthigumbe³ sabbālamkārahūsīte
 suvaṇṇakacche mātāṅge
 hemakappanavāsase⁹ (Cfr. V. ²⁵⁸/₂₇). 168.
 49. Ārūḷhe gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi
 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 169. 25
 50. Kadāham³ assagumbe³ sabbālamkārahūsīte
 ajāṇīyye¹¹ va jātiyā sindhave sīghavāhane (Cfr. V. ²⁵⁹/₃). 170.
 51. Ārūḷhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 171.

¹ Ck ratipuram, Bđ tipuram. ² read: kadā aham. ³ Bđ adds ca. ⁴ Bđ -pusite.
⁵ so Bđ for sonṇa? Cks omit suvaṇṇa. ⁶ Bđ gon-. ⁷ Ck -ā, C^s -a, Bđ -samko-
 seyyam. ⁸ Bđ -ni, Cks -niyo. ⁹ Bđ -kappanivāsase, Ck -kappamāsaye, C^s -kappana-
 vāsaye. ¹⁰ all three MSS. -yyā. ¹¹ Bđ indiyācāpadhāribhi, Ck illiyo-, C^s illiso-.

52. Kadāhaṃ rathaseṇiyo sannaddhe ussitaddhaje (Cfr. V. ²⁵⁹/₇)
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 172. /
53. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 173.
- 5 54. Kadāhaṃ sovaṇṇe¹ rathe sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 174.
55. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 175.
56. Kadāhaṃ sajjhurathe² sannaddhe ussitaddhaje
dīpe³ atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 176.
- 10 57. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 177.
58. Kadāhaṃ assarathe² sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 178.
- 15 59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 179.
60. Kadāhaṃ oṭṭharathe² sannaddhe ussitaddhaje etc. 180.
61. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 181.
62. Kadāhaṃ goṇarathe³ sannaddhe ussitaddhaje etc. 182.
63. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 183.
- 20 64. Kadāhaṃ ajarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 184.
65. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 185.
66. Kadāhaṃ meṇḍarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 186.
67. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 187.
68. Kadāhaṃ migarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 188.
- 25 69. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 189.
70. Kadāhaṃ hatthārūhe⁴ sabbālaṃkārabhūsite
nīlavammadhare sūre tomaraṃkusapāṇine⁵
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 190.
71. Kadāhaṃ assārūhe⁶ sabbālaṃkārabhūsite
30 nīlavammadhare sūre illiyācāpadhārine⁷
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 191.

¹ Bā suvaṇṇa. ² Bā adda ca. ³ Ck^s gorathe, Bā adda ca. ⁴ Bā -rūlhe. ⁵ Bā
-no. ⁶ Bā -rūlhe. ⁷ Ck^s illiyo-, Bā ludiṛiyā - - no.

73. Kadāham dhanuggahe sabbālaṃkārabhūsite
 * nīlavammadhare sūre cāpahatthe kalāpine¹
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 192.
74. Kadāham rājaputte sabbālaṃkārabhūsite
 cittavammadhare sūre kañcanāveladharine² etc. 193. 5
75. Kadāham ariyagaṇe vatthavante³ alaṃkate
 haricandanalittaṅge Kāsi-kuttamadhārīne⁴ etc. 194.
76. Kadā sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 195.
77. Kadā sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā etc. 196. 10
78. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁵ etc. 197.
79. Kadā sataphalaṃ⁶ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ⁷ etc. 198.
80. Kadāssu maṃ hatthigumbā sabbālaṃkārabhūsitā
 suvaṇṇakacchā mātaṅgā hemakappanavāsasā⁸ 199.
81. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 200. 15
82. Kadāssu maṃ assagumbā sabbālaṃkārabhūsitā
 ajāṇiyyā va⁹ jātiyā sindhavā sīghavāhanā¹⁰. 201.
83. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 202. 20
84. Kadāssu maṃ rathasenī¹² sannaddhā ussitaddhajā
 dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 203.
85. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 204.
86. Kadāssu maṃ sovaṇṇarathā¹³ sannaddhā ussitaddhajā
 dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 205. 25
87. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 206.

¹ B^d - ne. ² C^k - mela-. B^d - velladharīno. ³ B^d - vatthabandhe. ⁴ so C^s; C^k - tutthama-. B^d - vatthapadhārīno. ⁵ B^d - ni. C^k - ne. ⁶ B^d - satabalaṃ, C^k - sana-
 phalaṃ. ⁷ C^k - kata-. ⁸ C^k - vāsavā, B^d - nīvāsasā. ⁹ C^k - ca. ¹⁰ C^k - hinā.

¹¹ C^k - illiyā, B^d - indiyā. ¹² B^d - senīyo. ¹³ B^d - suvaṇṇa-.

87. Kadāssu maṃ sajjhurathā sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 207.
88. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 208.
89. Kadāssu maṃ assarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 209.
90. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 210.
91. Kadāssu maṃ oṭṭharathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 211.
92. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 212.
93. Kadāssu maṃ goṇarathā¹ sannaddhā ussitaddhajā etc. 213.
94. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 214.
95. Kadāssu maṃ ajarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 215.
96. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 216.
97. Kadāssu maṃ meṇḍarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 217.
98. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 218.
99. Kadāssu maṃ migarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 219.
100. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 220.
101. Kadāssu maṃ hattharūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā tomaraṃkusapāṇino
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 221.
102. Kadāssu maṃ assarūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā illiyācāpadhārino²
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 222.
103. Kadāssu maṃ dhanuggahā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā cāpahatthā kalāpino etc. 223.
104. Kadāssu maṃ rājaputtā sabbālaṃkārabhūsitā
cittavammadharā sūrā kañcanāveḷadhārino³ etc. 224.
105. Kadāssu maṃ ariyagaṇā vatthavanta⁴ alaṃkatā
haricandanalittaṅgā Kāsi-kuttamadhārino⁵ etc. 225.
106. Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā⁶ sabbālaṃkārabhūsitā
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 226.

¹ Ck. gorathā. ² Ck. illiyo-, B⁴ indiyā-. ³ B⁴ -veḷā-. ⁴ B⁴ vattabandhā.
B⁴ kāsivattapa-. ⁵ so all three MSS. for kadā sattasatā bhariyā.

12. Ārohaṇe mahānidhi, atho orohaṇe nidhi,
caturo ca mahāsālā' samantā yojane nidhi. 132.
13. Dantaggesu mahānidhi vālaḅḅesu ca kebuke
rukkhaggesu mahānidhi, soḷās' ete mahānidhi,
5 saḥassatthāmo pallaṃko Sivalārādhanaṇa cā 'ti 133.
- Nidhihi saddhiṃ itaresam pi udānaṃ kathesi. Amaccā
rañño accayena tassa matakiccaṃ katvā sattame divase sanni-
patitvā 'nantayimsu: „rañño attano dhītaṃ ārādetuṃ samat-
thassa r. dātabban ti vuttaṃ, ko taṃ ārādetuṃ sakkhissatīti“.
- 10 Te „senāpati vallabho“ ti tassa sāsanaṃ pesesuṃ. So sādhu
'ti rajjathāya rājadvāraṃ gantvā attano 'thitabhāvaṃ' rājadhi-
tāya ārocāpesi. Sā tassa āgatakāraṇaṃ ātvā „atthi nu khv-
āssa chattasirīṃ dhāretuṃ dhitīti“ vīmaṃsanatthāya „āgacchatū“
'ti ā. So taṃ sāsanaṃ sutvā taṃ ārādetukāmo sopānapāda-
15 mūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike aṭṭhāsi. Atha
naṃ vīmaṃsamānā „mahātale javena dhāvā“ 'ti ā. So
„rājadhītaṃ tosemi“ vegena pakkhandi. Atha naṃ puna
„ehīti“ ā. So puna javenāgato. Sā tassa dhiṭṭiyā abhā-
vaṃ ātvā „ehi pāde me sambhāhā“ 'ti ā. So tassa ā-
20 dhanatthaṃ nisīditvā pāde sambāhi. Atha naṃ ure pādena
pahāritvā uttānakam pādetvā „imaṃ andhabālāpurisaṃ dhitira-
hitam pothetvā gīvāya gahetvā niharathā“ 'ti dāsīnaṃ saññaṃ
adāsi. Tā tathā karimsu. So³ „kim senāpatīti“ puṭṭho „mā
kathetha, sā' no manussitthīti“⁴ ā. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tam
25 pi tath' eva lajjāpesi. Tathā seṭṭhiṃ chattaḅhāṇaṃ asiggaḅhaṇa
ti sabbe lajjāpesi yeva. Atha mahājano mantetvā „rājadhi-
taraṃ tāva ārādetuṃ samattho n' atthi, . saḥassatthāmaṃ
dhanuṃ āropetuṃ samatthassa dethā“ 'ti ā. Tam pi koci
āropetuṃ nāsakki. Tato „caturassapallaṃkassa ussīsakaṃ
30 jānantassa dethā“ 'ti ā. Tam pi na koci jāni. Tato „soḷassa
mahānidhi' niharituṃ samatthassa dethā“ 'ti. Api' koci nī-

¹ Ck^o -lo. ² B^d āgata-. ³ B^d adds tehi. ⁴ Ck^o omitt sū. ⁵ B^d -sittī yakkhinīti.

⁶ Ck^o -dhiṃ, B^d dhi. ⁷ so Ck; C^o topi, B^d topi.

107. Kadā¹ sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
• yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kadāssu bhavissati. 227.
108. Kadā sattasatā bhariyā² asṣavā piyabhāṇinī³ etc. 228.
109. Kadā pattaṁ gahetvāna mūḍo saṁghātipāruto
piṇḍikāya carissāmi, taṁ kadāssu bhavissati. 229. 5
110. Kadāhaṁ paṁsukūlānaṁ ujjhitaṇaṁ mahāpathe
saṁghātiṁ dhārayissāmi, taṁ kadāssu bhavissati. 230.
111. Kadā sattāhasammeghe ovaṭṭe⁴ allacīvaro
piṇḍikāya carissāmi, taṁ kadāssu bhavissati. 231. •
112. Kadāhaṁ sabbāhaṁ⁵ thānaṁ⁶ rukkhārukkhaṁ vanāvanaṁ 10
anapekho viharissāmi⁷, taṁ kadāssu bhavissati. 232.
113. Kadāhaṁ giriduggesu pahīnabhayabheravo
adutiyo⁸ viharissāmi⁹, taṁ kadāssu bhavissati. 233.
114. Kadā viṇaṁ virujako¹⁰ sattatantimanoramaṁ
cittaṁ ujum karissāmi, taṁ kadāssu bhavissati. 234. 15
115. Kadāhaṁ rathakāro va parikantaṁ¹¹ upāhanaṁ
kāmasaṁyojane checchaṁ¹² ye dibbe ye ca mānuse ti. 235.

Ta. kadā ti kālapaṇivakko, phītan ti vatthūlāmaṁkāraḍihi pupphitaṁ, sabbatopabhaṇaṁ ti samantato alaṁkārobhāsayuttaṁ, taṁ kadāssu bhavis- 20
satīti taṁ evarūpaṁ nagaraṁ pahāya pabbajanaṁ kadā nāma bhavissati, vi-
bhattaṁ - - mitaṁ ti chehehi nagaramāpakehi rājanivesanādīnaṁ vasena vi-
bhattaṁ dvāravīthinaṁ vasena koṭṭhāsato mitaṁ, bahalapākāratoraṇaṁ ti
bahaleṇa puthulena pakārena c' eva dvāratoraṇehi ca samannāgataṁ, dālha-
maṭṭālakaṇa ti dālhehi aṭṭālakehi ca dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṁ, pīli-
tan ti samākiṇṇaṁ, tipuraṇa ti tīhi purehi samannāgataṁ, tipākāraṇa ti a., 25
tipūraṇa vā tikkhattuṁ puṇṇaṁ ti a., rājabandhuniṇa ti rājānātakehi¹ eva
tikkhattuṁ puṇṇaṁ, Somaṇassena² ti evaṁnāmakena Videharājena, nicite
ti dhaṇḍanaleyyādisampanne, ajeyye ti paccāmittehi ajetaḍḍe, candanaphosite
ti lohitaṇḍananaṇa pariḍḍosite, koṭṭumbarāṇīti³ Koṭṭumbararattṭhe utthita-
vatthāni, hatthigumbā ti hatthighaṭṭāyo, hemakappanavāsase⁴ ti hema- 30
mayena sīśālaṁkārasaṁkhātena kappanena hemajālana ca samannāgate, gāmaṇi-

¹ Bā kadāssuṁmaṁ. ² Ck^o -no, Bā -ni. ³ Ck^o ovaṭṭo; Bā ovaṭṭo. ⁴ Bā -tta. ⁵ C^o
sabbahaṁ thānaṁ, Bā gantvāna. ⁶ Bā gamissāmi. ⁷ Ck^o du-. ⁸ Ck^o vināvaru-
jako, C^o vināvarujako, Bā viṇaṁ virujako. ⁹ Ck^o pariyanakaṁ, C^o pariyaṇtaṁ.
¹⁰ C^o shejjaṁ, Ck^o shejja, Bā cheṭvā. ¹¹ Bā kodu-. ¹² Ck^o -vāsaye, Bā
-kappanivāsase.

haritum nāsakkhi. Tato „arājakaṃ nāma ratṭhaṃ pāletum na
 sakkā, kiṃ nu kho kattabban“ ti mantayimsu. Atha ne puro-
 hito ā. „mā cintayissatha, phussarathaṃ¹ nāma vissajjetum
 vaṭṭati, phussarathena² hi vaddharājā sakala-Jambudīpe r.
 kāretum samatto hotīti“. Te „sādhū“³ ti sampaticchitvā na
 5 garam alaṃkārapetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse
 yojetvā uttarattharaṇaṃ attharitvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni
 āropetvā caturaṅginīyā senāya parivārāpesum, sassāmikara-
 thassa turīyāni purato vajjanti assāmikassa pacchato, tasmā
 purohito „turīyāni pacchato vādetthā“⁴ ti. vatvā „suvaṇṇabhiṃ- 10
 kārena rathanandiṃ ca⁵ patodaṃ ca abhihiṇcitvā yassa r. kāre-
 tum puññaṃ atthi tassa santikaṃ gacchā“⁶ ti ā. Ratho rāja-
 gehaṃ padakkhiṇaṃ katvā bherivīthiṃ abhirūhi. Senāpatiādayo
 „phussaratho⁷ mama santikaṃ etīti“⁸ cintayimsu. So sabbesaṃ
 gehāni atikkamitvā nagaṃ padakkhiṇaṃ katvā pācīnadvārena 15
 nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha naṃ vegena gac-
 chantaṃ disvā „nivattethā“⁹ ti āhaṃsu. Purohito „mā ni-
 vattayittha, icchanto yojanasatam pi gacchatū“¹⁰ ti vāresi. Ratho
 uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭaṃ padakkhiṇaṃ katvā āro-
 haṇasajjo hutvā atṭhāsi. Purohito M-aṃ nipannaṃ disvā 20
 amacce āmantetvā „ambho eko silāpaṭṭe nipannako dissati,
 setacchattānucchavikā pan’ assa dhiti atthi vā n’ atthi vā na
 jānāma, sace puññavā bhavissati na olokessati, kālakaṇṇisatto
 ce bhittatasito utṭhāya kampamāno olokessati, khippaṃ sabba-
 turīyāni paggaṇhathā“¹¹ ti ā. Tāvad eva anekasatāni turīyāni 25
 paggaṇhimsu, sāgaraghoso viya ahosi. M. tena saddena pa-
 bujjhitvā sīsaṃ vivaritvā olovento mahājanaṃ disvā „setacchat-
 tena me āgatenā bhavitabban“¹² ti sutvā puna sīsaṃ pārupitvā
 parivattitvā¹³ vāmapassena nipajji. Purohito pāde vivaritvā
 lakkhaṇāni oloketvā „tiṭṭhatu, ayaṃ ekadīpo catunnam pi di- 30
 pānaṃ r. kāretum samatto“¹⁴ ti puna turīyāni paggaṇhāpesi.

¹ all three MSS. pu-. ² Ck. pu-. ³ B² rathadhūrañca. ⁴ B² āgacchatūti.

⁵ B² -etvā.

yehīti hatthācariyehi, ajāniyyā va jatīyā ti jātiyā kārāṇākārāpajānanatīyā
 ajāniyyā va¹ tādīsānam assānam gumbe, gamāṇīyehitī assācariyehi, illīyā-
 cāpadhārīhīti² illi ca ācāpaṇ ca³ dhārentehi, rathaseṇiyo ti rathaghatāyo,
 sannaddhe ti suṭṭhusannaddhe, dīpe atho pi veyyagge ti dīḍḍivagga-
 5 cammaparikkhitte, gāmaṇīyehitī ratthācariyehi, sajjhurathe ti rajatarathe
 ajarathamendāramatharathe sobhanatthāya yojenti, ariyagaṇe ti brāhmaṇa-
 gaṇe, te kira tadā ariyācārā ahesuṃ, tena te evam āha, haricandanalit-
 taṅge ti kaṭṭicanavappena candanena littaṣarīre, sattasatā bhariyā ti piya-
 bhariyā yeva sandhāyāha, susaṇṇā ti susaṇṇatā, assavā ti vacanakārīkā,
 10 sataphalaṇ ti phalaṣatena suvaṇṇassa⁴ kārītaṃ, kamsaṇ ti pātīm, satarā-
 jīkaṇ⁵ ti piṭṭhipasse rājīṣatena samannūgataṃ, yantaṃ maṇ ti antthigandhe
 vanasaṇḍa ekakaṃ eva gacchantāṃ maṃ kadā nu te nānugamiṣanti, sattāha-
 sammeghe ti sattāhaṃ samutthiṣe meghe, sattāhavaddalike⁶ ti e, sabbāhaṇ
 ti sabbāṃ divasaṃ⁷, rujaḷo⁸ ti vīṇāvādako, kāmasaṃyojanā⁹ ti kāmasaṃ-
 15 yojanaṃ, dibbe ti dibbaṃ, mānuse ti manussaṃ.

So kira dasavaṣṣasahasassāyukakāle nibbatto sattavassa-
 sahasāṇi r. kāretvā tivassasahasassāvasitthe āyukamhi pabbajito,
 pabbajanto paṇ' esa uyyānadvāre ambarukkhassa ditthakālato
 patthāya cattāro māse agāre vasitvā „imamhā vesā pabbajita-
 20 veso ca varataro, pabbajissāmiti“ cintetvā upatthākaṃ raha-
 sena āṇāpesi: „tāta kaṇci ajānāpetvā antaraṇato kāsāya-
 vatthāni c' eva mattikāpattaṇ ca āharā“ ti. So tato akāsi.
 Rājā kappakaṃ pakkosāpetvā kesamassuṃ oharāpetvā kappā-
 kaṃ uyyojetvā ekaṃ kāsavaṃ nivāsesi ekaṃ pāruṇi ekaṃ
 25 amse akāsi; mattikāpattam pi thavikāya osāretvā¹⁰ amse laggesi,
 tato kattaradaṇḍaṃ gahetvā mahātale katipayavāre pacceka-
 Buddhalīhāya aparāparaṃ caṃkamaṃ, so taṃ divasaṃ tatth' eva
 vasitvā punādivase suriyuggamanavelāya pāsādā otarituṃ
 ārabhi. Tadā Sīvalidevī tā sattasatā vallabbhitthiyo pakkosa-
 30 petvā „ciradittho no rājā, cattāro māsā atitā, ajja naṃ pas-
 sissāma, sabbā alaṃkaritvā yathābalaṃ itthikuttabhāvavilāse¹¹
 dassetvā kilesabandhanena bandhituṃ vāyameyyāthā“ ti vatvā
 alaṃkatapaṭiyattāhi tāhi saddhiṃ „rājānaṃ passissāmiti“¹² pā-

¹ Ck. ca; Bā nāma. ² Bā indiyā. ³ so Ck; Bā indiyā ca cāpāṇa. ⁴ Bā
 -uṇṇā. ⁵ Ck. satarāṇiyan. ⁶ Ck. -vajjalike, Bā -vadāle. ⁷ Ck. sabbāhaṇ-
 Bā sabbatā ti sabbadi-. ⁸ so Ck; Ck. rajako, Bā virujako. ⁹ Ck. osāpetvā. ¹⁰
 Bā -kuttahāsi-. ¹¹ Bā -māti.

M. mukhaṃ vivaritvā parivattetvā dakkhiṇapassena nipajjitvā mahājānaṃ olokesi. Purohito paṇisaṃ assāsetvā añjalim peggayha avakujjo hutvā „uttṛhehi deva r. te pāpuṇātīti“ ā. „Rājā te kuhin“ ti. „Kālakato“ ti. „Putto vāssa bhātā vā n’
 5 atthīti“. „N’ atthi devā“ ti. „Sādhu r. kāressāmīti“ utthāya silāpaṭṭe pallamaṃ kenā nisīdi. Atha naṃ tatth’ eva abhisin-cimsu. Mahājānakaṛājā nāma ahoṣi. So rathavaraṃ abhiruyha mahantena sirivibhavana nagaraṃ pavisitvā nivesanaṃ¹ abhirūhanto „senāpatiādīnaṃ tath’ eva² thānāni hontū“ ti vicā-
 10 retvā mahātalaṃ abhirūhi. Rājadhītā purimasāññāya eva tassa vimaṃsanaṭṭhaṃ ekaṃ purisaṃ ānāpesi: „gaccha rājānaṃ upasaṃkamitvā vadehi: Sīvalidevī taṃ pakkosati, khippaṃ kirā-gacchathā“ ti. Rājā paṇḍito tassa vacanaṃ asuṇanto viya „aho sobhano“ ti pāsādassa vaṇṇaṃ kathesi. So taṃ sāvetuṃ³ asak-
 15 konto gantvā rājadhītāya ārocesi: „ayye so rājā tumhākaṃ vacanaṃ suṇāti pāsādam eva vaṇṇeti tumhe tiṇāya pi na gaṇhātī“⁴. Sā „mahajjhāsaya puriso bhavissatīti“ dutiyam pi tatiyam pi pesesi. Rājāpi attano ruciya pakatigamaṇena siho viya jambhamāno pāsādam abhirūhi. Tasmim upasaṃkamante rājadhītā
 20 tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātum asakkonti āgantvā hattholambakaṃ⁵ ādāsi. So taṃ hatthe olubbha mahātalaṃ abhirūhitvā samussitasetacchatte rājapallamaṃ nisīditvā amacce āmantetvā „ambho atthi pana vo raññā kālaṃ karontena koci ovādo dinno“ ti pucchi. „Āma devā“ ti. „Vadethā“ ti.
 25 „Sīvalideviṃ ārādhetuṃ samatthassa r. dātābbaṃ ti tena vuttan“ ti. „Sīvalideviyā āgantvā hattholambako dinno, ayaṃ tāva ārādhitā nāma, aññaṃ vadethā“ ti. „Deva caturassapallama-kassa ussisakaṃ jānitum samatthassa r. dethā“ ti tena vuttan“ ti. Rājā „imaṃ⁶ dujjānaṃ, upāyena pana sakkā jānitum“ ti⁷
 30 sisato suvaṇṇsūciṃ nīharitvā Sīvalideviyā hatthe ādāsi, imaṃ

¹ Bā rājani-. ² C. Bā tāneva. ³ C. usā-. ⁴ Bā tumhākaṃ vacanaṃ tiṇaṃ, viya na gaṇetīti. ⁵ Bā hattholampakaṃ. ⁶ Bā idaṃ. ⁷ Bā adde cintetvā.

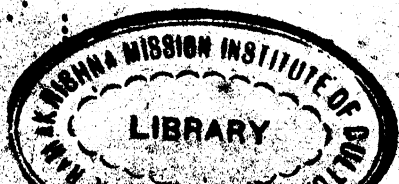
sādam abhirūhantī tam otarantaṃ disvāpi na sañjāni, „rañño ovādam dātum āgato paccekabuddho bhavissatīti“ saññāya vanditvā ekamantaṃ atthāsi. M. pi pāsādā otari. Itarā pāsadaṃ abhirūhitvā sirisayanapitthe rañño bhamaravaññe¹ kese ca pasādhanabhaṇḍakaṃ ca disvā „na so paccekabuddho, amhākaṃ² 5 piyasāmiko bhavissati, etha, naṃ yācitvā nivattessāmīti“ mahātala otaritvā rājanāṃ sampāpunitvā ca pana sabbāhi pi tāhi sādhiṃ kese mocetvā piṭṭhiyaṃ vikiritvā hatthehi hadāyaṃ samsumbhitvā³, „kasmā evarūpaṃ kammaṃ karotha mahārājā“⁴ ti atikaruṇaṃ paridevamānā rājānaṃ anubandhi⁵. Sa- 10 kalanagaraṃ samkhubhitaṃ, te pi „rājā kira no pabbajito, kuto⁶ puna evarūpaṃ dhammikaṃ rājānaṃ⁷ labhissāmā“⁸ ti rodamaṇā rājānaṃ anubandhiṃsu.

Tatra tesam itthīnaṃ paridevitaṃ c' eva⁹ paridevantiyo pi tā pahāya rañño ca gamanam āvikaronto Satthā āha:

116. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālamkārabhūsitā 15
bāhā paggayha pakkandū: kasmā no vijahissasi. 236.
117. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkandū: kasmā no vijahissasi. 237.
118. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ etc. 238. 20
119. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālamkārabhūsitā
hitvā⁸ sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato. 239.
120. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato. 240.
121. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ 25
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato ti. 241.

Ta. paggayhā ti ukkhāpitvā, sampaddavīti¹⁰ bhikkhave Mahājanakarājā¹¹ ca sattasatā bhariyā kiṃ no deva pahāya gacchasi ko amhākaṃ doso ti vippalāpantiyo chaḍḍetvā sampadduto¹¹ pabbajjāya yāhiti codiyamāno viya purakkhato hutvā gato ti a.

¹ Bd - nā. ² Ck sasumhitvā, Bd uraṃ sammāhitvā. ³ Bd - iṃsu. ⁴ Cks omit kuto. ⁵ Ck rājama. ⁶ C - tameva, Bd - vanañcava. ⁷ Cks - no, Bd - ni. ⁸ Ck - yī, C - yī, Bd sappadapi. ⁹ Bd sappadavi, Cks - yī. ¹⁰ Bd sampadavīti, Cks - yīti. ¹¹ Bd sampadavigato.

thapehīti¹. Sā taṃ gaheṭvā pallamkassa ussīsake thapesi,
 khaggaṃ adāsīti pi vadanti yeva, so tāya saññāya „idaṃ
 ussīsakan“ ti ñatvā kathaṃ asuṇanto viya „kiṃ kathethā“ 'ti
 vatvā puna tehi tathā vutte „na idaṃ jānitum acchariyaṃ,
 etaṃ ussīsakan“ ti vatvā „aññaṃ kin“ ti pucchi. „Deva sa- 5
 hassatthāmaṃ dhanam āropetum samatthassa r. dātum āpa-
 pesi“. „Tena hi āharathā“ 'ti āharāpetvā dhanum āropento
 pallamke yathā nisinno va itthinaṃ kappāsapothana² dhanukaṃ
 viya taṃ āropesi. „Aññaṃ vadethā“ 'ti pucchi. „Soḷasa-
 mahānidhī³ niharitum samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. 10
 Tesam „kiñci udānam⁴ atthīti“ „āma atthīti“ suriyuggamane
 nidhīti udānam⁵ kathayimso. Tassa taṃ suṇantass' eva gaga-
 natale cando viya so attho pākato ahosi. Atha ne āha: „ajja
 bhaṇe velā n' atthi, sve nidhiṃ gaṇhissāmā“ 'ti. So punadivase
 amacce sannipātetvā pucchi: „tumhākaṃ rājā paccekabuddhe 15
 bhojesīti“. „Āma devā“ 'ti. So cintesi: „suriyo ti nāyaṃ
 suriyo, suriyasadisattā pana paccekabuddhā suriyā nāma, tesam
 paccuggamanatthāne nidhinā bhavitabban“ ti. Tato rājā
 „paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanam karonto kata-
 ratthānam⁶ gacchatīti“ pucchitvā „asukatthānam⁷ nāmā“ 'ti vutte 20
 „taṃ thānam⁸ khanitvā⁹ nidhiṃ niharathā“ 'ti niharāpesi, „ga-
 manakāle anugacchanto kattha thatvā uyyojesi“ pucchitvā
 „asukatthāne nāmā“ 'ti vutte „tato dhanam niharathā“ 'ti nī-
 harāpesi. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattento „suriyugga-
 mane“ ti vuttatā suriyuṭṭhānadisāya khanantā⁴ vicariṃsu, 25
 „okkamane“ ti vuttatā suriyatthagamanadisam⁶ khanantā⁴ vi-
 carimso. „Idam pana dhanam, idh' eva aho acchariyaṃ“ ti pīti-
 somanassaṃ pavedesi⁷, „anto nidhīti“ rājagehe mahādvārassa
 anto ummāranidhiṃ niharāpesi, „bahi nidhīti“ bahi ummāra-
 nidhiṃ⁸ niharāpesi, „na anto na bahīti“ heṭṭhāummārato⁹ nī- 30

¹ Ck^o -dhiṃ, B^d -dhi. ² Ck^o uddānam. ³ C^o B^d khañi-. ⁴ B^d khan-. ⁵
 Ck^o ogga-. ⁶ B^d -tthaṅga-. ⁷ B^d pavattayimso. ⁸ Ck^o ummārā, B^d ummā-
 rānidhi. ⁹ B^d adda nidhi.

133. Hitvā sataphalam kamsam sovannam satarājikam
aggahi mattikāpattam tam dutiyābhisecanam. 242.

Bhikkhave tam mattikāpattagahanān dutiyam abhisecanam katvā so rāja
nikkhanto ti.

5 Sivalidevī paridevamānā rājānam nivattetuṃ asakkonti
„atthi eso upāyo“ ti mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā „tāta
rañño purato gamanadisābhāge¹ jinṇagharajinṇasālāsu aggim
dehi², tiṇapannāni samharitvā tasmim tasmim thāne dhūmaṃ
kārehīti“ ānāpesi. So tathā kāresi. Sā rañño santikaṃ gantvā
10 pādesu patitvā Mithilāya ādittabhāvaṃ ārocentī gātha-
dvayaṃ āha:

133. Bhimsā³ aggisamājālā, kosā dayhanti bhāgaso
rajatam jātarūpaṃ ca muttā veluriyā bahū. 243.

134. Maṇayo samkhamuttā ca vatthikaṃ⁴ haricandanam
15 ajinam dantabhaṇḍaṃ ca loham⁵ āyasaṃ bahum,
ehi rāja nivattassu, mā te tassa⁶ dhanan ti. 244.

Ta. bhimsā⁶ ti bhayānakā, aggisamājālā ti⁷ tesam⁸ tesam⁹ mussa-
nam gehāni aggi⁸ ganhi, so esa mahājālo⁹ ti a., kosā ti rajatam jātarūpaṃ,
bhāgaso ti koṭṭhāsato suvibhattā te¹⁰ pi. no ete devā¹¹ ti vadati,
20 lohan ti tambalohādikaṃ, mā te tam vinasā¹¹ ti anāhe ti mā te etam
dhanam nassatu¹², ehi tam nibbāpehi pacchāpi¹³ ti, Maṇajana¹³ ti
garam dayhamānam anoloketvā va nikkhanto ti, āyasaṃ garabā bhavissati,
tāya vo lajjāya vippatissāro pi bhavissati, ehi amāsa¹⁴ ti, āyasaṃ
pehi devā¹⁵ ti.

25 Atha M. „devi kiṃ kathesi, yesam kiñci atthi tesam tam
dayhati, mayam pana akiñcanam¹⁴“ ti dipento g. ā.

26. Susukham vata jīvāma (Dhp. v. 200. Mahābh. 12, 9917

yesam no n¹ atthi kiñcanam, 529. 6641. Bibl. Indica vol. 2.

Mithilāya dayhamānāya P. 3, P. 138)

30 na me kiñci adayhathā¹⁵ ti. 245.

¹ Cks - nasabhāge. ² Cks dehīti. ³ so C; Ck vesma. ⁴ so Cks; Bā vatta. ⁵ Bā
mātesam vinasā. ⁶ Cks vestā. ⁷ Cks omīti tibhayānakā - - ti. ⁸ Ck agnim. C
aggim. ⁹ so Bā; Cks - - esa vesmā jālājalito. ¹⁰ Cks ro. ¹¹ Bā vinasā. ¹²
Bā vā. ¹³ Cks omīti mahā-. ¹⁴ Cks akiñcanā, Bā akiñcano.

Ta. kiñceanan ti yesaṃ ambhakaṃ palibuddhanakilesasamkhātaṃ kiñceanan
n' atthi te mayāṃ teṇa akiñcanabhāvena susukhaṃ vata jīvāma, ten' eva kāra-
ṇeṇa Mithilāya dayhamānāya na me kiñci aḍaybatha, appamattakam pi attano
bhaṇḍakaṃ dayhamānaṃ na passāmi¹ vadati.

Evaṃ ca pana vatvā M.² uttaradvārena nikkhami³, tāpi 5
'ssa bhariyāyo nikkhamimsu. Puna Sivalidevī ekaṃ upāyaṃ
cintetvā „gāmaghātaratṭhaviḷopakaraṇaṃ⁴ viya dassethā“ 'ti
ānāpesi, taṃ khaṇaṃ yeva āvudhahatthe⁵ purise⁶ tato tato
ādhāvante⁷ vilumpante⁸ sarīre lākhārasaṃ siñcitvā laddhapahāre
viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya ca raṇṇo das- 10
sesuṃ. Mahājano upakkosi: „mahārāja tumhesu dharantesu
yeva ratṭhaṃ vilumpanti janaṃ ghātenti⁹“. Atha devī pi
rājānaṃ vanditvā nivattanatthāya g. ā.:

126. Aṭaviyo samuppannā, ratṭhaṃ viddhaṃsayanti naṃ,
ehi rāja nivattassu, mā ratṭhaṃ vinasā⁷ idan ti.² 246. 15

Ta. aṭaviyo ti mahārāja tumhesu dharantesu yeva aṭavicorā samup-
pannā, taṃ ti tathā dhammarakkhiyaṃ⁸ tava ratṭhaṃ viddhaṃsenti.

Rājā „mayi dharante yeva corā utṭhāya ratṭhavidham-
sentā nāma n' atthi, Sivalideviyā kiriya esā bhavissatīti“ cin-
tetvā taṃ appaṭibhānaṃ karonto ā.:

127. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñceanāṃ,
ratṭhe vilumpamānaṃhi na me kiñci ajīratha⁹. 247.

128. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñceanāṃ,
pītibhakkhā bhavissāma devā Abhassarā yathā ti. 248.

Ta. vilumpamānaṃhi ti vilumpamāne, Abhassarā ti yathā te Brah- 25
māno pītibhakkhā hutvā samāpattisukhena vītināmenti tathā vītināmessāma⁸ ti.

Evaṃ vutte pi mahājano rājānaṃ anubandhat' eva. Ath'
agga etad ahoṣi: „ayaṃ jano nivattitum na icchatī, nivattes-
sāmi naṃ“ ti addhagāvutamattaṃ gatakāle nivattitvā mahā-
magge thito amacce pucchi: „kass' etaṃ rajjan“ ti. „Tum- 30

¹ Ck^o omīti mahāgatto. ² Ck^o -mitvā. ³ B^d -ghātakaratṭhaviḷupamānākāraṇaṃ.

⁴ B^d -ā. ⁵ Ck^o -o. B^d -ā. ⁶ Ck^o -o. ⁷ Ck^o vināsā, B^d vinassa. ⁸ B^d taṃ
vītyā dhammarakkhiṭaṃ. ⁹ Ck^o ajīratha, C^o abhī-, B^d ahāratha.

hākaṃ devā¹ "ti. „Tena hi imaṃ lekhaṃ antarakarontassa²
 rājānaṃ³ karoṭhā⁴ "ti kattaradaṇḍena⁵ tiriyaṃ lekhaṃ kaḍḍhi⁶.
 Tejavatā rañña kataṃ lekhaṃ koci antaraṃ⁷ kātuṃ nāsakkhi.
 Mahājano lekhaṃ ussisaḥ kaṇvā balavaparidevaṃ paridevi.
 5 Devī pi taṃ lekhaṃ antaraṃ⁸ kātuṃ avisahantī rājānaṃ piṭṭhi-
 datvā gacchantāṃ disvā sokaṃ dhāretuṃ asakkonti uraṃ pa-
 haritvā mahāmagge tiriyaṃ patitvā pavattamānā⁹ agamāsi.
 Mahājano „lekhāsāmi kehi lekha bhinnā¹⁰ "ti deviyā gatamaggen¹¹
 eva gato. M. uttara-Himavantābhimukho agamāsi. Devī pi
 10 sabbāṃ "senāvāhanaṃ ādāya tena saddhiṃ yeva gatā. Rāja
 mahājanaṃ nivattetuṃ asakkonto yeva saṭṭhiyojanamaggaṃ
 gato. Tadā Nārado nāma tāpaso Himavati Suvannaguhāyaṃ
 vasati pañcābhinnā¹², jhānasukhena vītināmento saṭṭhaṃ
 atikkamitvā jhānā utthāya „aho sukhaṃ aho sukhaṃ¹³ "ti
 15 naṃ udānesi, so „atthi nu kho koci Jambudīpataṃ imaṃ
 sukhaṃ pariyesanto¹⁴ "ti¹⁵ dibbacakkhunā olokeno Mahājanaḥ
 buddhaṃkuraṃ disvā „rājā mahānekkhammaṃ nikkhanto Siva
 devīpamukhaṃ mahājanaṃ nivattetuṃ na sakoti, antaraṃ
 pi 'ssa kareyyuṃ, bhiyyosomattāya dāhasamādanatthaṃ ovaṇṇaṃ
 20 dassāmīti¹⁶ "cintetvā iddhibalena gantvā rañña purato gāse
 tṭhito va tassa ussāhaṃ janetuṃ ā.:

129. Kimh' eso mahato ghoso, kā nu gāme va kilīyā¹⁷,
 samaṇaṃ nēva¹⁸ pucchāma: kathaṃ eso abhisatṭo jano ti. 249.

Rājā ā.:

25 180. Mamaṃ ohāya gacchantāṃ etth' eso abisatṭo jano
 sīmātikkaṃamaṃ yantaṃ munimonassa pattiyā
 missaṃ nandīhi gacchantāṃ kiṃ jānaṃ anupucchasi ti. 250.

Ta. kimbeso ti kimhi kena¹⁹ kāraṇena esa hatthikāyādivasena mahato
 samūhassa ghoso, kānugāmeva kilīyā²⁰ ti kā nu esa taya²¹ saddhiṃ gac-

¹ C* antaraṃ-, B* antarāyaṃkarontassa, ² C* rājānaṃ, B* rājadaṇḍaṃ, ³
 B* kataṃ-, ⁴ B* kaḍḍhiṃ gena, C* kaḍḍhite, ⁵ B* antarāyaṃ, ⁶ B* pavattita-
⁷ B* pañca abhinna, ⁸ C* -yesamīti, C* -yesatīti, ⁹ so B*, C* gāme kilīyā,
 C* gāme kilīyā, ¹⁰ B* -panteva, ¹¹ C* omīti kena, ¹² C* -gāme kilīyā,
 C* -gāme kilīyā.

139. Bahū hatthi ca asse ca nagare¹ janapadāni² ca
 • hitvā Janaka pabbajito³ kapalle ratim ajjhagā. 258.
 139. Kacci nu te janapadā⁴ mttāmaccā ca nātaka⁵
 dūbhiṃ akaṃsu Janaka, kasmā c' etaṃ⁶ aruccathā⁷ ti. 259.

Ta. kapalle ti mattikāpattam sandhāyāha, i. v. h : mahārāja tvaṃ eva- 5
 rūpaṃ issariyaṃ chaddetvā pabbajito imasmiṃ kapallake ratim ajjhagā adhi-
 gato ti⁸ pabbajjākāraṇaṃ pucchanto evaṃ ā., dūbhiṃ ti kin nu ete tava
 antare kañci aparādhaṃ karimsu, kasmā tava evarūpaṃ issariyasukhaṃ pahāya
 etaṃ kapallam eva aruccithā⁹ ti.

- Tato Mahāsatto āha: 10
 140. Na Migājina jātuca⁶ ahaṃ kañci⁷ kudācanaṃ
 adhammena jine nātīm⁸ na cāpi nātayo maman ti. 260.

Ta. na Migājina¹ ti ambho Migājina jātuca⁵ ekaṃsen¹ eva ahaṃ kañci⁷
 nātīm⁹ kudācanaṃ kiṃsiñci kāle na adhammena jīnāmi, te pi c' nātayo maṃ
 adhammena na¹⁰ jinant¹ eva, iti na koci mama¹¹ dūbhiṃ nāma akāsi¹ a. 15

Evam assa pañhaṃ paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena
 pabbajito taṃ dassento āha:

141. Disvāna lokavattantaṃ khajjantaṃ kaddamikataṃ
 haññare bajjhare c' ettha yattha sanno¹² puthujjano
 et' ahaṃ upamaṃ katvā bhikkhako¹³ 'smi Migājina¹⁴ ti 261. 20

Ta. Lokavattan¹⁴ ti vaṭṭānugatassa¹⁵ bālalokassa vattantaṃ¹⁶ ti pave-
 ṇiṃ ahaṃ addasaṃ, taṃ disvā pabbajito 'smi ti dīpeti, khajjantaṃ - ti kile-
 sehi khajjantaṃ tehi ca kaddamikataṃ lokam disvā, yattha sanno¹² ti yamhi
 kilesavatthumhi sanno¹⁷ laggo puthujjano tattha lagga bahusattā haññanti c' eva
 andubandhanādihi¹⁸ ca bajjhanti¹⁹, etāhaṃ ti ahaṃ sace ettha bajjhissāmi 25
 ime sattā viya haññissāmi c' eva bajjhissāmi cā²⁰ ti, evam etad eva kāraṇaṃ
 attano upamaṃ katvā bhikkhako¹³ jāto 'smi ti a., Migājina¹⁴ ti taṃ ālapati¹
 kathaṃ pana teva tassa nāmaṃ nātan ti paṭisanthāra kāle paṭhamam eva
 pucchitattā.

¹ so all three MSS. for nā-? ² so all three MSS. for jā-? ³ so all three MSS.
 for -jī? ⁴ Bā tetam. ⁵ Ck omīti adhiगतो ti. ⁶ Bā jātuचे. ⁷ Bā ki-. ⁸
 all three MSS. -i. ⁹ Ck -i, Cc -i. ¹⁰ Ck omīti na. ¹¹ Bā mayi. ¹² Ck santo,
 Cc satto. ¹³ Bā auko. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā vattā-. ¹⁶ Ck vattan,
 Cc Bā vattantaṃ. ¹⁷ Ck satto. ¹⁸ Cc anub-, Bā aṭṭanab-. ¹⁹ Bā byajhanti.
²⁰ Ck -ssāmi.

Tāpaso tam kāraṇaṃ vitthārato sotukāmo hutvā g. ā.:

142. Ko nu te Bhagavā Satthā, kass' etaṃ vaṇaṇaṃ sucim,
na hi kappam vā vijjam' vā paccakkhāya rathesabha
samaṇaṃ āhu vattantaṃ yatvā dukkhass' atikkamo ti. 262.

- 5 Ta. kassetan ti etaṃ tayā vuttaṃ suvajjanaṃ kassa vacanaṃ nāma,
kappan ti kappetvā pavattitaṇaṃ abhiññāsamāpattinaṃ lābhino¹ kamma-
vādim tāpasam², vijjanti āsavakkhayaññavijjāya samannāgataṃ pacceka-
buddhaṃ, i. v. h.: rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇaṃ⁴ vā vijjasamaṇaṃ
vā paccakkhāya tass' ovādaṃ vinā⁵ yathā dukkhassa atikkamo hoti evaṃ vattan-
10 taṃ samaṇaṃ āhu, tesaṃ pana vacanaṃ sutvā sakkā evaṃ paṭipajjitum, tasmā
vadehi ko nu te Bhagavā Satthā ti.

Atha Mahāsatto āha:

143. Na Migājina jātucca⁶ ahaṃ kañci kudācanaṃ
samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi sakkatvā anupāvisin ti. 263.

- 15 Ta. sakkatvā ti pabbajjāya guṇaṃ pucchanaṭṭhāya pūjya, anupā-
visin ti na kñci⁷ anupavittḥaputtḥo⁸ 'smi, na mayā koci samaṇo pucchita-
pubbo ti vadati, iminā hi paccekabuddhānaṃ santike dhammaṃ suṇantaṃ pi
kadāci odissakavasena pabbajjādiguṇo na puttḥapubbo, tasmā evaṃ āha.

Evaṃ ca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṃ ādito

- 20 paṭṭhāya dassetum ā.:

144. Mahatā cānubhāvena⁹ gacchanto siriyā jalaṃ
giyamānesu gītesu vajjamānesu vaggusu
turiyatālitasaṃghuṭṭhe sammatālasamāhite 264.

145. Sa Migājina-m-addakkhiṃ phalaṃ ambaṃ tirochadaṃ
taddamānaṃ¹⁰ manussehi phalakāmehi jantuhi. 265.

- 25 146. So kho 'haṃ taṃ sirim hitvā orohitvā Migājina
mūlaṃ ambass' upagañchiṃ phalino nipphalassa¹¹ ca. 266.

147. Phalaṃ ambaṃ hataṃ dievā viddhastāṃ vinaṭṭakataṃ
ath' etaṃ¹² itaraṃ ambaṃ nīlobbhāsaṃ manoramam. 267.

¹ Ck vijja, Bc vijja. ² so Cks; Bc lābhi. ³ Cks - ditṭhasānasam. ⁴ Ck kappas-
samaṇa. ⁵ Bc adda evaṃ paṭipajjitum sakkā. ⁶ Bc jātucca. ⁷ so all three
MSS. for kañci? ⁸ Bc - puppo. ⁹ Cks ca ānu --. ¹⁰ Bc batamānaṃ. ¹¹
Cks nipphalassa. ¹² Bc -kaṃ.

148. Evam eva nūna amhe issare bahukaṇṭake
 • amittā no vadhissanti yathā¹ ambo phalī² hato. 268.
 149. Ajinamhi haññate dīpi, vāgo dantehi haññati³,
 dhanamhi dhanino⁴ hanti⁵ aniketam asanthavaṃ,
 phalī ambo aphalo ca te satthāro ubho mama ti. 269. 6

Ta vaggusū 'ti madhurasaresu turiyesu vajjamānesu, turīyatāḷita-saṃghuṭṭhe ti turīyānaṃ tāḷitehi saṃghuṭṭhe uyyāne, sammatāḷasamāhite ti sammehi ca tāḷehi ca samannāgate, sa Migājīnā 'ti Migājīna so ahaṃ, addakkhiṃ phalaṃ ambaṃ ti phalitaṃ ambarukkhaṃ ti a., tirochadan ti tiropākāraṃ uyyānassa anto thitaṃ⁶ ca bahipākāraṃ nissāya jītaṃ amba- 10
 rukkhāṃ addasaṃ, taddamānaṃ⁷ ti poṭhiyamānaṃ, orohitvā ti hatthik-
 khandhā otaritvā, vinalikatan nippattanaṃ⁸ kataṃ, evamevā 'ti evam
 eva, phalīti⁹ phalasampanno, ajinamhīti sammattāya sammakāraṇā,
 dantehīti attano dantehi haññati, dantanimittaṃ haññati ti a., hanti¹⁰
 haññati, aniketamasanthavaṃ ti yo pana¹¹ niketam pahāya pabbajitattā ani- 15
 keto sattasaṃkhāravatthukassa taṇhāsanthavassa¹² abbhāvā asanthavaṃ, taṃ anike-
 tam asanthavaṃ ko hanissatīti adhippāyo, te satthāro ti te dve rukkhā
 mama satthāro ahesu ti vadati.

Taṃ sutvā Migājīno „appamatto hohīti¹⁰“ rañño ovādaṃ
 datva sakatṭhānaṃ eva gato. Tasmīṃ gate Sīvalidevī rañño 20
 pādesu patitvā ā.:

150. Sabbo jano pavyadhito¹¹: rājā pabbajito iti,
 hatthārūhā anikatṭhā rathikā pattikārikā. 270.
 151. Assāsavitvā janataṃ ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
 puttaṃ rajje ṭhapetvāna atha pacchā pabbajissasīti. 271. 25

Ta pavyadhito¹¹ ti bhīto utrasto, paṭicchadan ti amhe dayhamāne
 pi vilumpamāne pi rājā na oloketīti pavyadhitassa janassa āvaraṇaṃ rakkhaṃ
 ṭhapetvā puttaṃ te Dīghāvukumāraṃ rajje¹² ṭhapetvā abhisinīcitvā pacchā pabba-
 jissasīti a.¹³

Tato Bodhisatto āha:

30

152. Cattā mayā janapadā mittāmaccā ca nātakā,

¹ Ck^o yathāyaṃ. ² B^d phalo. ³ so all three MSS. ⁴ so all three MSS. for
 dhanī ko? ⁵ Ck^o thito. ⁶ B^d batamānaṃ or phāta-. ⁷ B^d -nālī. ⁸ B^d phalo.
⁹ Ck^o taṇhāya. ¹⁰ all three MSS. hohīti. ¹¹ so Ck^o; read pavyadhito? B^d
 pavyadhito. ¹² Ck^o rajjāṃ. ¹³ Ck^o omīti pacchā pabbajissasīti attho.

santi puttā¹ Videhānaṃ, Dighāvu raṭṭhavaddhana²,
te rajjaṃ kārayissanti Mithilāya pajāpatīti. 272.

Te, santi puttā ti Sivali, samaṇānaṃ puttā nāma n' atthi Videharattha-
vāsīnaṃ puna puttā, Dighāvu atthi, te rajjaṃ kārayissanti, pajāpatīti
5 devīm ālapati.

Devī āhā: „Deva tumhe³ tāva pabbajitā⁴, ahaṃ kiṃ
karomīti“. Atha so āhā: „ahaṃ anussāsāmi⁵, vacanaṃ me
karohīti“⁶ vatvā āhā:

153^a. Ehi⁷ taṃ anusikkhāmi yaṃ vākyam mama ruccati
10 rajjaṃ tuvaṃ⁸ kārayanti⁹ pāpaduccaritaṃ bahum
kāyena vācā manasā yena gañchisi duggatim.

153^b. Paradinnakena paraniṭṭhitena

piṇḍena yāpehi, sa dhīradhammo ti. 273.

Te, tvaṃ ti tvam puttassa chattaṃ usāpetvā mama puttassa¹⁰ rājati-
15 rajjaṃ¹⁰ anusāsamānā bahum pāpaṃ karissasi, gañchisīti yena kappādihi
katena bahunā pāpena duggatim gamissasi, sa dhīradhammo ti piṇḍiyālopena
yāpetabban ti esa dhīrānaṃ dhammo.

Evam M. tassā ovādam adāsi. Tesam aññamaññaṃ sallā-
pena gacchantānaṃ suriyo atthanāgato. Devī patir atthāne
20 khandhāvāraṃ nivāsāpesi. M. pi ekaṃ rukkhamūlaṃ upagato
so tattha vasitvā punadivase sarīrapatijaggaṇaṃ¹¹ mag-
gaṃ patipajji. Devī pi „senā pacchato āgacchatū“¹² ti vatvā
tassa pacchato va ahosi. Te bhikkhācāravelāya Thūnaṃ¹³ nāma
nagaraṃ pāpuniṃsu. Tasmim khaṇe āntonagare eko puriso
25 sūnato mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ kiṇitvā sūlena¹⁴ añgāresu
pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakakoṭiyam ṭhapetvā atthāsi,
tassa aññavihitassa¹⁵ eko sunakho taṃ ādāya palāyi, so natvā
taṃ anubandhanto yāva bahidakkhinadvāraṃ gantvā nibbinno
nivatti. Rājā ca devī ca sunakhasa purato āgacchantā dvidhā

¹ Ch satti putto, C² santiputto. ² C² -vaddhana, C² -naṃ, B² -vaddhana. ³
B² -esu. ⁴ B² -tesu. ⁵ So C²; e B² ahaṃ taṃ anusikkhāmi. ⁶ C² adda ca.
C² va. ⁷ Ch tvaṃ. ⁸ B² kārayasi. ⁹ C² putto. ¹⁰ Ch rājati. B² rajjanti
taṃ rajjaṃ. ¹¹ C² thupasi, B² dhūnaṃ. ¹² C² supikena. ¹³ C² aññaṃ,
B² añña.

ahesum, so bhayena maṁsaṁ chaḍḍetvā palāyi, M. taṁ disvā
 cintesi: „ayaṁ chaḍḍetvā anapekho palāto, añño pi 'ssa sā-
 miko na paññāyati, evarūpo aḍavajjo paṁsukūlapinḍapāto nāma
 n' atthi, paribhuñjissāma nan', ti so mattikāpattam nīharitvā
 taṁ maṁsakhaṇḍam ādāya puñchitvā patte katvā udakaphā- 5
 sukattāhānam gantvā paribhuñji'. Tato devī „sace esa rajjen'
 atthiko bhaveyya evarūpaṁ jegucchaṁ paṁsumakkhitaṁ suna-
 khucchiṭṭhakaṁ na khādeyya, na dān' esa ambhākan" ^{ti} 2 cin-
 tetvā „mahārāja evarūpaṁ jegucchaṁ khādasīti" ā, „Devi
 tvaṁ andhabālātāya imassa piṇḍapātassa visesanam' na jānā- 10
 sīti" tass' eva' patitāhānam⁵ paccavekkhitvā amataṁ viya taṁ
 paribhuñjitvā mukhaṁ vikkhāletvā hatthapāde dhovi. Tasmiṁ
 khane devī nindamānā⁶ ā.:

15. Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
 ajaddhumāriva⁷ khudāya mīye,
 na tv-eva⁸ piṇḍam luḷitaṁ anariyaṁ
 kulaputtarūpo sappuriso na seve,
 ta-y-idaṁ na sādhu, ta-y-idaṁ na suṭṭhu,
 sunakhucchiṭṭhakaṁ⁹ bhuñjase tvaṁ ti. 274.

Ta. ajaddhumāriva¹⁰ 'ti anāsakamarāṇam eva, luḷitaṁ ti paṁsu- 20
 makkhitaṁ, anariyaṁ ti asundaram, na seve ti nakāro paṭipucchanattho¹¹,
 i. v. h.: sace catutthe bhattakāle pi na bhuñjeyya khudāya¹² mareyya, nanu
 evaṁ sante pi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṁ piṇḍam na tv-eva seveyyā¹³ 'ti,
 na tayidaṁ ti taṁ idaṁ¹⁴.

Mahāsatto āha:

155. Na cāpi me Sivali¹⁵ so¹⁶ abhakkho
 yaṁ hoti cattam gihino sunakhassa¹⁶ vā,

¹ Bd. jittuṁ ārabbhī. ² Bd. na khādeyya sace khādeyya sace khādeyya idānesa
 ambhākaṁ sāmiko na bhavissatīti. ³ Bd. visesaṁ. ⁴ so Bd.; Ck. tassā. ⁵ so
 Bd.; Ck. patitāhānatthānam. ⁶ Bd. nindhiyamānā. ⁷ so Ck.; Bd. anajūtha-
 māriya; read: ajūthamā-r-iva? ⁸ so all three MSS. ⁹ Bd. adda janaka; read:
 ucchiṭṭhakaṁ Janaka, omitting sunakh. ¹⁰ Bd. ajūtha-. ¹¹ Bd. -natte nipāto.
¹² Ck. add. vā. ¹³ Bd. adda tayā kataṁ. ¹⁴ Bd. sivali. ¹⁵ Ck. yo. ¹⁶ so all
 three MSS. for sunassa.

ye keci bhogā idha dhammaladdhā

sābbo [so] bhakkho anavajjo¹ ti vutto ti. 275.

5 Ta. abhakkho ti so piṇḍapāto mama abhakkho nāma na hoti, yaṁ hoti ti yaṁ gihino ca sunakhassa ca caṭṭam hoti taṁ paṇḍukūlan nāma āsā-
mikattā anavajjam, ye keciti tasmā aññe pi ye keci dhammaladdhā bhogā
sābbo so bhakkho anavajjo¹ ti anu avayo² punappuna olokiyamāno pi ana-
vayo³ paripunnaguno anavajjo, adhammaladdham pana sahasasagghaṇakam pi
jigucchaniyam eva.

10 Evān te aññamaññaṁ kathentā va nagaradvāraṁ pā-
puṇimsu. Tatra dārakesu kilantesu⁴ ekā kumārikā khuddaka-
kullakena⁵ vālikam potheti⁶, tassā ekasmiṁ hatthe ekam vala-
yam ekasmiṁ dve, tāni aññamaññaṁ ghaṭṭenti, itaram nissad-
dam. Rājā taṁ kāraṇam ānavā, Sivali mama pacchato carati,
itthi⁷ nāma pabbajitassa malam, ayaṁ pabbajitvāpi bhari-
15 yaṁ jahitum na sakkotīti garahanti pi mānasa⁸ ayaṁ ku-
mārikā paṇḍitā bhavissati S-deviyā nivatta⁹ kāraṇam katha-
sati, imissā katham sutvā Sivalim uyyojessāmi¹⁰ cintetvā āha :

150. Kumāriye⁸ upaseniye niccam⁹ nigalamandike¹⁰

[kasmā] te eko bhujō janati eko¹¹ na janati bhujō ti. 276.

20 Ta. upaseniye ti mātarā upagantvā sayanike¹² nigalamandike¹³
ti agalitamandanena¹⁴ mandanasilike ti vadati, ja natīti saṇati¹⁵ saddam karoti.

Kumārikā āha :

157. Imasmiṁ [me] samaṇa hatthe paṭimukkā duniḍhura¹⁶,
saṁghātā¹⁷ jāyate saddo; dutiyass' eva sā gati. 277.

25 158. Imasmiṁ [me] samaṇa hatthe paṭimukko ekanidhuro¹⁸,
so adutiyo na janati¹⁹, muniḍhūto va²⁰ tiṭṭhati. 278.

159. Vivādamanto²¹ dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan²² ti. 279.

¹ Bā anavayo. ² Bā adds anu. ³ Cks anavayo. ⁴ Bā dārakesu kilantesu.
Bā khuddakapālana. ⁵ Cks potheti, Bā pappoteti. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Cks kāya.
Bā -ke. ⁸ Cks omīti niccam. ⁹ Cks nihala, Bā niggalamandite. ¹⁰ Bā adds
16. ¹¹ Bā sayanāṭṭhe. ¹² Bā niggalamandite. ¹³ Cks āha. ¹⁴ Cks janati.
Bā omīti sa-. ¹⁵ Bā duniḍhura. ¹⁶ Bā -ghātā. ¹⁷ Bā -niḍhuro. ¹⁸ Cks -gi.
20 Bā ca. ²¹ so. Cks for -matto? Bā -ppatto. ²² Bā -ditu.

Ta. duniḍhurā¹ ti dve² valayā³, saṃghātā⁴ ti saṃhananato saṃ-
ghattanato ti a., gatitī nipphatti, dutiyassa evarūpā nipphatti hoitī, so ti so
ekanidhuro⁵, muni bhūto vā⁶ 'ti pahīnasabbakilesso ariyapuggalo viya tiṭṭhati,
'vivādamatto⁷ ti samapadutiyako nāma vivādasamaṇo⁸ hoti kalaham karoti⁹
nānāgāham gaphāti, keneko ti ekako pana kena saddhīm vivādisati, ekatta-
muparocatan¹⁰ ti ekūbhāvo te rucatu, samaṇā nāma bhaginīm pi ādāya na
caranti kim¹¹ pana evaṃ uttamarūpadharam bhariyam¹², ayaṃ te antarāyam
karissati, imaṃ niharitvā ekako va samapadhammaṃ karohīti naṃ ovadī.

So tassā daharakumārikāya vacanam sutvā paṇḍayam
labhitvā deviyā kathento āha:

159. Supasī Sīvali gāthā kumāriyā paveditā,
pessikā maṃ garahitto, dutiyass' eva sā.gati. 280.

161. Ayaṃ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi,
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, ahaṃ ekaṃ punāparam,
n' eva¹³ maṃ tvaṃ pati me ti
māham bhariyā ti vā punā 'ti. 281.

Ta. kumāriyā ti kumārikāya kathitā, pessiyā ti sac' āham r. kāreyyam
esā me pessiyā vacanakārikā bhavēyya oloketum pi maṃ na visaheyya, idāni
pana attano pessaṃ¹⁴ viya dāsaṃ viya ca maṃñati¹⁵, dutiyasseva sā gatitī
maṃ ovadati¹⁶, anuciṇṇo ti anusamcarito, pathāvihiṭti pathikehi, ekaṃ ti 20
tava ruccanakam¹⁷ gaṇha ahaṃ pana tayā gahitāvesaṃ aparaṃ gaṇhissāmi,
meva¹⁸ maṃ tvaṃ ti Sīvali ito paṭṭhāya tvaṃ puna maṃ pati me ti mā
vada āham vā bhariyā me ti mā avacaṃ¹⁹.

Sā tassa vacanam sutvā „deva tumhe uttamaṃ²⁰ dak-
khiṇam²¹ maggaṃ gaṇhatha ahaṃ vāmaṃ“ ti vanditvā thokaṃ 25
gantvā sokaṃ sandhāretum asakkonti punāgantvā raṇṇā saddhīm
ekato va nagaram pāvisi.

Tam attamaṃ pakāsento Satthā upadham g. ā.:

162. Imaṃ eva katham kathentā²²

Thūnaṃ²³ nagaram upāgamun²⁴ ti. 282.

¹ B^d duniḍurā. ² C^k omit dve. ³ B^d -ghattā. ⁴ C^k add ti. ⁵ B^d so nīvaro.
⁶ C^k ca. ⁷ B^d -ppatto, C^k -mento, B^s -matto. ⁸ B^d vivādamāpanno. ⁹ C^k karoti.
¹⁰ C^k -itan, B^d itun. ¹¹ B^d kinmaṇḍam. ¹² B^d add ādāya gacchanto. ¹³ so
C^k for m' eva? B^d mā vaca. ¹⁴ B^d pessiyam. ¹⁵ C^k ma maṃ, C^s ca maṃ.
¹⁶ C^k ti ovaditī. ¹⁷ B^d add maggaṃ. ¹⁸ B^d mā ca. ¹⁹ B^d nāvacaṃ. ²⁰
all three MSS. -mā. ²¹ B^d -pa. ²² C^k kathayantā. ²³ B^d dhuna, C^k
add nāma. ²⁴ all three MSS. nagarūpa.

Ta nagarūpāgamun ti nagaram pavittihā.

Pavisitvā ca pana M. piṇḍāya caranto usukārassa geha-
dvāraṃ patto, Sīvali pi ekamaṇṭe atthāsi, tasmīn samaye
usukāro aṅṅarakapalle usum tāpetvā kaṇḍhikena temetvā ekam
akkhiṃ nimiletvā¹ eken² olovento ujum karoti. Tam disvā
M. cintesi: „sac' āyam paṇḍito bhavissati mayhaṃ etaṃ kāra-
naṃ kathessati, pucchissāmi nan“ ti upasāmkami.

Tam atthaṃ pakāsento S. ā:

168. Kettḥake usukārassa bhattakāle upatthite³
10 tatra ca so usukāro ekaṇ ca cakkhu niggayha
jimham ekena pekkhatīti. 283.

Ta. kettḥake ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upatthite⁴ usukā-
rassa kettḥake atthāsi, tatra cā 'ti tasmīn ca kettḥake, niggayhā 'ti ni-
miletvā, jimham ekena 'ti eken' akkhinā vaṇikam pekkhati.

15 Atha naṃ Mahāsatto āha:

164. Evan no sādhu passasi⁵, usukāra sunohi me,
yad ekam cakkhum niggayha jimham ekena pekkhasi. 284.

T. a.: samma usukāra evaṃ so tvaṃ sādhu passasi, ekaṃ nimiletvā
eken' akkhinā vaṇikam pekkhati.

20 Ath' assa so kathento āha:

165. Dvīhi samaṇa cakkhūhi visālaṃ viyā khāyati,
asampatvā paraṃ liṅgaṃ n' ujjubhāvāya kappati. 285.

166. Ekaṇ ca cakkhum niggayha jimham ekena pekkhati
sampatvā paramaṃ liṅgaṃ ujjubhāvāya kappati. 286.

25 167. Vivādamatto⁶ dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan' ti. 287.

Ta. visālaṃ viyā 'ti vitthiṇaṃ viyā hutvā khāyati, as -- liṅgaṃ ti
parato vaṇikatthānaṃ appatvā, nūjjubhāvāyā 'ti na ujjubhāvāya, i. v. b.: visāle
khāyamāne parato ujuṭṭhānaṃ¹⁰ na pāpuṇeyyā 'ti, tasmīn asampatte adisaṃsaṇṇe
30 ujuṭṭhāvāya kiccaṃ na kappati na sampajjatīti, sampatvā ti cakkhum

¹ Bā nimiletvā, Cā ummi. ² Bā ekena akkhinā. ³ so all three MSS.
Cā -tthake, Cā -tthate. ⁴ Cā Bā -ti, Cā passa. ⁵ Bā -ko. ⁶ Cā parama.
Bā -ppatto. ⁷ Bā -rocitu. ¹⁰ Bā adda vā vaṇikatthāna vā.

patvā diavā ti s., vivādamatto¹ ti yathā duttiye akkhimbi ummilite liṅgam
nisapaññāyati vaṁkatthānam ujum ujukattānam pi vaṁkam paññāyattī vivādo
hoti evaṁ samāssa pi duttiyo vivādamatto².

Evam assa so ovādam datvā tuṇhi ahosi. M. pi piṇḍāya
caritvā missakabhataṁ saṁkaddhitvā nagarā nikkhamma uda-
kaphāsukatthāne nisīditvā kattabbakicco pattaṁ thavikāya
osāretvā³ Sivaliṁ āmantetvā āha:

100. Sunasī Sivali gāthā usakārena paveditā,
pessiyā⁴ maṁ garahittho, duttiyass⁵ eva sā gati. 288.

100. Ayaṁ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi,
tesaṁ tvaṁ ekaṁ gaṇhāhi, ahaṁ ekaṁ punāparam,
n⁶ eva⁷ maṁ tvaṁ pati me ti
māhaṁ bhariyā ti vā punā⁸ ti. 289.

Ta, sunasīti sutā te tā gāthā, pessiyā man ti idaṁ paṇ⁹ kumārīkāya
ovādam eva sandhāyāha.

15

Sā kira „neva¹⁰ maṁ tvaṁ“ ti vuttāpi¹¹ Mahāsattaṁ anu-
bandhi yeva, rājānaṁ nivattetuṁ na sakkoti, mahājano anu-
bandhati. Tato pana aṭavi na dūre hoti, M. nīlavanarājim
disvā taṁ nivattetukāmo hutvā gacchanto yeva maggasaṁīpe
muñjatipaṁ addasa, tato isikaṁ¹² luñcivā „passa Sivali, ayaṁ¹³
idha puna ghaṭetuṁ na sakkā, evam eva¹⁴ puna mayhaṁ tayā
saddhiṁ saṁvāso nāma ghaṭetuṁ na sakkoti“ ti vatvā imaṁ
upaddhagātham āha:

100. Muñjā v¹⁵ isikā pavalhā¹⁶ ekā vihara Sivalīti. 290.

Ta, ekā -- Sivalīti ahaṁ ekibhāvena viharissāmi, tvaṁ pi ekā va viharā
ti tassa ovādam adāsi.

Sā taṁ sutvā „ito dāni paṭṭhāya n¹⁷ atthi mayhaṁ Mahā-
janakanarindena saddhiṁ saṁvāso“ ti sokaṁ dhāretuṁ asak-
konti ubbohi hatthehi uraṁ paharitvā asaṇṇi hutvā mahā-

¹ B⁴ - ppatto. ² B⁴ - ppatto vivādapahū etc. vide supra p. 65, 4. ³ C^{ks}
onāpetvā. ⁴ C^{ks} - ye. ⁵ B⁴ mā vaca. ⁶ B⁴ vutte. ⁷ C^{ks} - kā. ⁸ B⁴ kuaṁ.
⁹ C^{ks} - evamevaṁ. ¹⁰ so C^{ks}; B⁴ pabyulha?

magge pati. M. tassā asaṇṇibhāvaṃ ñatvā padaṃ vikopetvā
 araṇṇaṃ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṃ¹ udakēna
 siñcitvā hatthapāde parimajjitvā² saṇṇaṃ labhāpesu³. Sā
 „tātā kuhiṃ rājā“ ti pucchi. „Nanu tumhe va jānāthā“⁴ 'ti'.
 5 „Upadhāretha tātā“⁵ ti⁶. Ito c' ito ca dhāvitvā na passiṃsu.
 Sā mahāparidevaṃ paridevitvā raṇṇo tthitatthāne cetiyaṃ kā-
 retvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. M. pi Himavantaṃ
 pavisitvā sattāhabbhantare yeva abhiññā ca samāpattiyo ca
 10 saddhiṃ kathitatthāne kumārīkāya saddhiṃ k-tthāne maṇsa-
 paribhojanatthāne Migājīnena saddhiṃ k-tthāne Nāradena sad-
 dhiṃ k-tthāne ti sabbatthānesu cetiyāni kāretvā gandhamālā-
 dīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilaṃ patvā ambuyyāne
 puttassa⁷ abhisekaṃ kāretvā taṃ senaṅgaparivutaṃ nagaraṃ
 15 pesetvā⁸ sayāṃ isipabbajjaṃ pabbajitvā tatth' eva uyyāne
 vasantī kaṣiṇaparikaṃmaṃ katvā jhānaṃ nibbattetvā Brahma-
 loka-parāyaṇā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahābhinnikkha-
 manaṃ nikkhanto yevā“⁹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā samuddadevatā Uppala-
 20 vaṇṇā ahoṣi, Nārado Sāriputto, Migājīno Moggallāno, kumārīkā Khemā
 bhikkhunī, usukāro Ānando, Sīvalī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhulo,
 mātāpitāro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo paṇa aham evā“¹⁰ 'ti.
 Mahājanakajātakaṃ.

3. Sāmajātaka.

25 Ko nu maṃ usunā vijjhīti. Idam S. j. v. ekaṃ mātīposā-
 kaṃ bhikkhuṃ ā. k. Sāvattiyaṃ kira aṭṭhārasakoṭivibhavass' ekassa
 setthikulassa ekaputtako ahoṣi mātāpitunnaṃ piyo manāpo. So eka-
 divasaṃ pāsādātalaṃ gato sihapāñjaraṃ ugghāṭetvā viṭhiṃ olokeno
 gandhamālādīhattham¹ mahājanaṃ dhammasavanatthāya Jetavanam

¹ Ed. re. ² Cks. -maddetvā. ³ Ed. adds ahaṃsu sā. ⁴ Ed. adds te. ⁵ Ed.
 pavisitvā. 3. Cfr. Carīyā-P. p. 101. Alwis, Attanag. 187. Indian Antiq. March 1875
 p. 91. J. R. A. Soc. 1871. p. 173. Rāmāyaṇa ed. Schlegel II, 68. ⁶ Cks. -ā.

gacchantam disvā „aham pi gamissāmīti“¹ gandhamālādīni gāhāpetvā
 viharāṃ gantvā vatthabhesajjapānakāni saṃghassa dāpetvā gandha-
 mālādīhi ca² Bhagavantam pūjetyā ekamantaṃ nisinno. Dhammaṃ
 sutvā kāmesu ādīnavam³ pabbajjāya ca ānisaṃsaṃ sallakkhetvā parisāya
 uṭṭhitāya Bh-tam pabbajjam yācitvā „mātāpitūhi ananuñātāṃ Tathā-
 gātā na pabbajjenti“⁴ sutva gantvā sattāham nirāhāro mātāpitaro
 anujānāpetvā āgantvā pabbajjam yāci. So ekam bhikkhum ānāpesi⁵,
 so tam pabbājesi, tassa pabbajitassa mahālābhasakkāro nibbatti, so
 ācariyupajjhāye ārādhettvā laddhupasampado pañca vassāni dhammaṃ
 pariyāpunitvā „aham idhākiṇṇo viharāmi, na me tam patirūpan“⁶ ti
 araṇṇāvāse vipassanadhuraṃ pūretukāmo upajjhāyassa santāke kam-
 matthānam gahetvā ekam paccantagāmaṃ gantvā araṇṇe vihasi, so
 tattha vipassanaṃ paṭṭhapetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto
 visesaṃ nibbattetum na sakkhi. Mātāpitaro pi 'ssa gacchante gac-
 chante kāle duggatā ahesum; ye pi nesaṃ khettaṃ vā vanijjam vā
 payojesum te „imasmiṃ kule putto vā bhātā vā iṇaṃ codetvā gaṇhanto
 nāma n' atthīti“⁷ attano attano hatthagataṃ gahetvā yathārucim palā-
 yimsu, gehe dāsakamma karādayo pi hiraṇṇasuvannaṇḍīni gahetvā palā-
 yimsu, aparabhāge dve janā kapaṇā⁸ hutvā hatthe udakasecanakam pi
 alabbhivā gehaṃ vikkipitvā agharā hutvā kārūṇābhāvappattā pilotika-
 nivāsanaṃ kapālabatthā bhikkhāya carimsu. Tasmim kāle eko bhikkhu
 Jetavanaṃ nikkhamitvā tassa vasanaṭṭhānam āgamasi⁹, so tam āgantu-
 kavattaṃ katvā sukhaṃ nisinno „kuto āgat' atthā“¹⁰ 'ti pucchitvā
 „J-vaṇā“¹¹ ti vutte Satthu c' eva mahāsāvakaḍḍinaṃ ca ārogyaṃ puc-
 chitvā mātāpitunnaṃ pavattiṃ pucchi: „bhante Sāvattiyaṃ asu-
 kassa nāma seṭṭhikulassa ārogyaṃ“¹² ti, „āvuso mā tassa kulassa pa-
 vattiṃ pucchēti“, „kiṃ bhante“¹³ ti, „āvuso tassa kira kulassa eko va
 putto, so sāsane¹⁴ pabbajito, tassa pabbajitakālato paṭṭhāya etaṃ¹⁵
 kulaṃ parikkhiṇaṃ, idāni dve janā paramakārūṇataṃ pattā bhikkhāya
 caranti“¹⁶. So tassa vacanaṃ suṇanto sabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi,
 assupunnehi akkhihi roditum ārabhi, „āvuso kiṃ rodasīti“¹⁷ ca vutte
 „bhante te mayhaṃ mātāpitaro, ahaṃ tesam putto“¹⁸ ti, „āvuso tava
 m-ro tam nissāya vināsaṃ pattā“, gaccha te paṭijaggāhīti“¹⁹. So „aham
 dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto maggaṃ vā phalaṃ vā nibbattetum“

¹ Bā dhammaṃ suṇissāmīti mahāpittaro vauditvā. ² Ck² -lādini. ³ all three
 MSS, add. ⁴ Ck² anā, Ck³ ānā. ⁵ Ck² omīti ka. ⁶ Ck² Bā. ⁷ Bā buddha-
 sāsane. ⁸ Ck² evaṇḍevam ⁹ Ck² add ti.

nāsakkhīm, abhabbo bhavissāmi, kim me pabbajjāya, gihī hutvā m-ro
 posetvā dānaṃ datvā saggaparāyano bhavissāmi¹ cintetvā araṇṇa-
 vasaṃ tassa therassa niyyādetvā punaḍiyase² nikkhamitvā anupubbena³
 Sāvattitho avidūre Jetāvanapiṭṭhivihāraṃ pāpuṇi. Tattha dve maggā⁴:
 5 eko J-vanaṃ gacchati eko Sāvattthā⁵. So tattha tathvā „kin nu
 kho paṭhamam mātāpitāro passāmi⁶ udāhu Dasabalan⁷“ ti cintetvā „mayā
 m-ro ciradiṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanaṃ ñulla-
 bham bhavissati, ajja Sammāsambuddham disvā dh. sutvā sve pāto vā
 m-ro passissāmi⁸“ Sāvattthimaggam pahāya sāyaṇhasamaye⁹ J-vanaṃ
 10 pāvisi. Tam divasaṃ pana S. paccūsakāle lokam volokento imassa
 kulaputtassa upanissayaṃ¹⁰ addasa, so tassa āgamanakāle Mātiposaka-
 suttena¹¹ mātāpitunnam guṇam vaṇnesi. So bhikkhuparisante tathvā
 dhammakatham suṇanto cintesi: „aham gihī hutvā m-ro paṭijag-
 gitum sakkomī¹²“, S. pana pabbajitaputto va upakārako nāma¹³ ti
 15 vadati, sv-āham¹⁴ S-raṃ adisvā gato¹⁵, evarūpāya pabbajjāya pari-
 hīno assaṃ¹⁶, idāni pana gihī ahutvā pabbajito va samāno m-ro
 posessāmi¹⁷ so salākaṃ gahe tvā salākabhattaṃ¹⁸ c' eva salākayāguṇ
 ca gaṇhitvā dvādasā vassāni araṇṇe vuttaṃ¹⁹ bhikkhupārājikam patto
 viya ahoṣi. So pāto va Sāvattthim pāpetvā²⁰ „kin nu kho paṭhamam
 20 yāguṃ gaṇhāmi udāhu²¹ m-ro passissāmi²²“ cintetvā „kapanānam²³
 santikaṃ tucchahatthena gantum ayuttan²⁴“ ti yāguṃ gahe tvā va etesaṃ
 purāṇagehadvāraṃ gato, m-ro yāgubhikkham caritvā paraḥhittim²⁵ ūpa-
 gantvā nisinnake disvā uppannasoko assupunnehi nettehi tesam avidūre
 atṭhāsi. Te tam disvāpi na sañjānimsu, ath' assa mātā „bhikkhat-
 25 thāya tṭhito bhavissatī²⁶“ saṇṇāya „bhaṇe tumhākaṃ dātabbāyuttakam
 n' atthi, aticchathā²⁷“ ti āha, so tassa katham sutvā hadayapūram
 sokam gahe tvā assupunnehi nettehi tatth' eva atṭhāsi, dutiyaṃ p.
 tatiyaṃ pi vuccamāno pi atṭhāsi yeva, ath' assa pitā mātaram ā.
 „gaccha jātaputto²⁸“ nu ko te eso²⁹ ti, sā utṭhāya gantvā sañjāntvā
 30 pādāmūle patitvā paridevi, pitāpi ssa tath' eva akāsi, mahantaṃ ka-
 ruṇānam ahoṣi. So pi m-ro disvā sakabhāvena saṇṭhātum asakkonto
 assūni pavattesi, so sokam adhivāsetvā „mā cintayittha, aham vo

¹ Bā adds araṇṇā. ² Bā adds gacchanto. ³ Bā adds ahesum tesā. ⁴ Cā
 -iyam. ⁵ Bā passissāmi. ⁶ Bā adds salakkhetvā. ⁷ Cā sāyaṇha. ⁸ Bā -yasaṃ-
 pattim. ⁹ Cā -puttena. ¹⁰ Cā add cintesi. ¹¹ Bā socāham. ¹² Cā add
 assam. ¹³ Bā bhavessāmi. ¹⁴ so Cā; Bā vutta. ¹⁵ so Cā; Cā pāpetvā, Bā
 pāvetvā. ¹⁶ Cā omit udāhu. ¹⁷ Bā adds mātāpitunnam. ¹⁸ Cā pari-
 Cā jant. ¹⁹ Bā gaccha bhadda jānāhi putto.

pṛṣṣasāmiti¹ m-ro assāsetvā yāgum pāyetvā ekamante nisidā-
 petvā puna bhikkham āharitvā te bhojetvā attano bhikkham pariye-
 sitvā tesam santikam gantvā puṇa bhattacha pucchitvā bhattachiccam
 katvā te² ekamante nivāsam akāsi. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena
 m-ro paṭijaggati, attanā laddhāni³ pakkhikabhattachādini pi tesam datvā⁵
 sayam piṇḍāya caritvā⁴ labhamāno bhuñjati, vassāvāsikam pi annam⁶
 yam kiñci labhitvā tesam yeva deti, tehi paribhuttajinnapilotikam⁷
 aggalam datvā⁸ rañjitvā⁹ sayam paribhuñjati, bhikkham labhana-
 divasam¹⁰ pan' assa appam¹¹ alabhanadivasāni¹² bahūni¹³ ahesum, nivā-
 sanapārupanam atilukham hoti. So m-ro paṭijagganto va aparabhāge¹⁰
 kiṣo uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahoṣi, atha nam sandiṭṭhasambhattā¹⁰ puc-
 chimṣu: „āvuso pubbe tava sariravaṇṇo sobhati idāni pana uppaṇ-
 ḍuppaṇḍukajāto si, vyādhi nu kho te uppanno“ ti, so „n' atthi me
 āvuso vyādhi palibodho pana me atthīti“ tam pavattim ārocesi.
 „āvuso S. saddhādeyyam vinipātetum na deti, tvam saddhādeyyam¹⁵
 gahetvā gihinam dadamāno ayuttam karosīti“. So tesam katham
 sutvā lajjito oliyyi¹¹. Te tattakenāpi atutṭhā gantvā „asuko nāma
 bhante bhikkhu saddhādeyyam vinipātetvā gihī¹² posetiti“ Satthu
 ārocesum. S. tam kulaputtam pakkosāpetvā „saccam kira tvam
 bhikkhu saddhādeyyam gahetvā gihī¹³ posesīti“ pucchitvā „saccam²⁰
 bhante“ ti vutte S. tassa tam sukiriyaṃ vaṇṇetukāmo attano ca
 pubbacariyaṃ pakāsetukāmo hutvā „gihī¹² bhikkhu posento ke¹⁴
 posesīti¹⁶“ pucchi, „m-ro bhante“ ti, tato S. tassa ussāham jane-
 tukāmo hutvā „sādhū sādhū“ ti tikkhattum sādhukāram datvā „tvam
 mayā gatāmagge thito, aham pubbe¹⁶ cariyam caranto m-ro posesin“²⁵
 ti ā. So bhikkhu ussāham paṭilabhi. S. tāya pubbacariyāya āvi-
 karanattham bhikkhūhi yācīto a. ā.:

Atti Bārāṇasito avidūre nadiyā orimatīre eko nesādagāmo
 ahoṣi paratīre eko, ekekaṣmim pañca pañca kulasatāni vasanti,
 dvīsu pi gāmesu dve nesādaṇṇakā sahāyā, te daharakāle yeva³⁰
 katikam karimān: „sace amhesu ekassa dhītā hoti ekassa
 putto¹⁷ tesam āyāhaviyāham hotū“ ti. Atha orimatīragāma-

¹ Ck: add ya. ² Ck: add pi. ³ Bā adds gahetvā. ⁴ so Ck: Bā katvā, C^o
 anvā. ⁵ Bā raj-. ⁶ Bā labhamānadivasam, Ck: labhanadivasehi. ⁷ Ck: omit
 appam. ⁸ Ck: alabhanadivase, Bā appam alabhamāna divasāni. ⁹ Ck: bahū.
¹⁰ Bā adds bhikkhu. ¹¹ Bā oliy. ¹² Ck: gihī, Bā gihinam. ¹³ Ck: -i, Bā -ino.
¹⁴ Ck: ko. ¹⁵ Ck: posesīti. ¹⁶ Bā pubba. ¹⁷ Ck: -ā.

chanānaṃ gāme viya kiñ¹, kattheso ti kimatthatthaṃ esa jano abhiśaṇṇapatto tam parivāretvā āgacchatī pucchati, maman ti ahaṃ² etaṃ janani onāya gacchāmi tam maṃ ohāya gacchantam, etthā 'ti etasmiṃ thāne esa jano abhiśaṇṇanubandhanto āgato, sīmātiṭṭhakamanam yantan ti tvaṃ pana maṃ kilessaīmaṃ atikkamma anāgariyamunīñāpasamkhāssa monassa sampattiyā yantaṃ pabbajito va' amhīti nandiṃ avijāhitvā khane khane uppajjamānāhi nandihi mīssam evo gacchantam kiṃ jānanto pucchasi udāhu ajānanto Mahājanako kira Videharattham chaddetvā pabbajito ti kiṃ na sutam tayā ti.

Ath' assa so dāhasamādānattāya puna gātham āha:

131. Māssu³ tiṇṇo amaññittho⁴ sariraṃ dhārayaṃ imaṃ,⁵ 10
atiraṇeyyam⁶ idaṃ kammaṃ, bahū hi paripanthayo, ti. 251.

Ta. māssu³ tiṇṇo amaññittho⁴ ti imaṃ bhaṇḍukāsāvavattam⁵ sariraṃ dhārento imiṇā 'pabbajitaliṅgagahanamatten' eva kilessaīmaṃ tiṇṇo atikkanto 'amhīti mā maññittho, atiraṇeyyamidaṃ ti idaṃ kilesajātānāma na ettha-kena tīretabbam, bahū -- thayo ti saggam⁷ āvaritvā thita hi tava bahū kilesa-
paripanthā. 15

Tato Mahāsatto āha:

132. Ko nu me paripanth' assa mama evaṃvihāriṇo,
so⁸ n' eva diṭṭhe nādiṭṭhe kāmānam abhipatthaye ti. 252.

Ta. so⁸ neva diṭṭhe ti so ahaṃ n' eva diṭṭhe manussaloke na adiṭṭhe 20
devaloke kāmānam abhipatthemī, tassa mama evaṃ ekavihāriṇo ko nu paripantho' assā 'ti vadati.

Ath' assa so paripantho dassento gātham āha:

133. Niddā tandī vijambhikā⁹
arati bhattasammado (Saṃyutta by Feer I p. 7) 25
āvasanti sariratthā, bahū hi paripanthayo ti. 253.

Ta. tandīti ālasiyam, aratīti ukkanthitā¹⁰, bhatta -- do ti chattapari-
lāho, i. v. h.: samāpa tvaṃ pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo r. pahāya pabbajito ti vutte¹¹
tuyham papītaṃ ojavantaṃ piṇḍapātaṃ dassanti, so tvaṃ pattapūram¹² ādāya
yāsattham bhuñjitvā paṇḍasālam pavisitvā kaṭṭhattharikāya¹³ nipajjitvā kā- 30
kacchamāno niddāṃ okkamitvā antarā¹⁴ pabuddho . aparāparaṃ parivattetvā
hatthapāde pasārento uttāya cīvaravamsaṃ gahetvā ālasiyo hutvā n' eva sam-
muñchanam¹⁵ ādāya sammajjhesasi¹⁶ na pāñiyam āharissasi puna nipajjitvā niddā-

¹ so Bā. Ck kiñkiññā. ² Bā yo ahaṃ. ³ Ck massu. ⁴ Bā -itta. ⁵ Bā abhi-
raṇeyyam. Ck atī. ⁶ Bā paṇḍu - nivattam. ⁷ Bā saggamaggam. ⁸ Bā yo.
⁹ Bā -itā. ¹⁰ so all three MSS. for -kā? ¹¹ Ck -o. ¹² Ck pattam. ¹³ Bā kattarape.
¹⁴ Bā -am. ¹⁵ Ck sammunñchanam, Bā sammajjanāṃ. ¹⁶ Bā sampejjhesasi.

- vāsinesādajetthakassa gehe putto jāyi, jātakkhane c' assa dukūlena paṭiggahitattā Dukūlako t' eva nāmaṃ karimsu, itarāssa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā Pārikā ti nāmaṃ karimsu, te ubho pi abhirūpā ahesuṃ suvaṇṇavannā, nesādakule
- 5 jātāpi pāṇātipātan nāma na karimsu. Aparabhāge solasavassakam Dukūlakumāraṃ mātāpitaro āhaṃsu: „putta kumārikan te ānessāmā“ 'ti, so pana' Brahmalokā āgato suddhasatto ubho kaṇṇe pidhāya „na me gharāvāsen' attho, mā evarūpaṃ avacutthā“ 'ti vatvā yāvatatiyaṃ yuccamāno pi na icchi yeva.
- 10 Pārikakumārikāpi „amma amlhākaṃ sahāyassa putto atthi abhirūpo suvaṇṇavanno, tassa taṃ dassāmā“ 'ti mātāpitūhi vuttā tath' eva vatvā kaṇṇe pidahi, sāpi Brahmalokato āgatā. Dukūlakumāro tassā rahassena sāsaṇaṃ pahini „sace kira methunadhammāna atthikā aññassa gehaṃ gaccha“, mama methune
- 15 chando n' atthīti“, sāpi tassa tath' eva sāsaṇaṃ pesesi. Tesāṃ aniccamānānaṃ yeva āvāhavivāhaṃ karimsu. Te ubho pi kilesasamuddaṃ anotaritvā dve Mahābrahmāṇo viya vasimsu. D-kumāro macchaṃ vā migaṃ vā na māreti, tasmāso āhaṭaṃ maṃsaṃ pi na vikkīṇāti. Atha naṃ m-ro vadimsu: „tāta tvaṃ nesādakule nibbattitvā n' eva gharāvāsaṃ icchasi na paṇavadhaṃ karosi, kin nāma karissasīti“. „Amma
- 20 tāta tumhesu anujānantesu ajj' eva pabbajissāmā“ 'ti. „Tena hi gacchathā“ 'ti dve pi jane uyyojesuṃ. Te m-ro vanditvā nikkhamma Gaṅgātīre Himavantaṃ pavisitvā yasmaṃ thāne
- 25 Migasammatā nāma nadī Himavantaṭo otaritvā Gaṅgaṃ pattā taṃ thānaṃ gantvā Gaṅgaṃ pahāya Migasammatābhimukhā abhirūhimsu. Tasmaṃ khane Sakkabhavaṇaṃ uphākāraṃ dassesi, Sakko taṃ kāraṇaṃ natvā Vissakammaṃ āmantetvā „tāta Vissakamma dve mahāpurisa nikkhamitvā Himavantaṃ
- 30 pavitthā, nivāsanatthānaṃ tesāṃ laddhuṃ vaṭṭati, Mī-nadiyā

C^o omīti so pana. ² C^o gacchatu, B^o gaccheyyāhi. ³ C^o mīti. ⁴ C^o gacchāmā, B^o pabbajethā.

yissasā¹ kūmavittakkaṃ² vā vitakkeṣasā³, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhiṣṣasā⁴ bhutta-
parijāho te bhavissati, āvasanti sariraṭṭhā⁵ ti ime ettakā⁶ paripanthā⁷ tāva⁸
sariraṭṭhaki⁹ hutvā hutvā nivasanti, sarire yeva nibbattanti¹⁰ dasseti.

Ath' assa M. thutim karontō gātham āha:

- 5 184. Kalyāṇam vata maṃ bhavāṃ brāhmaṇa-m-anusāsati¹,
brāhmaṇam eva pucchāmi: ko nu tvam asi mārisā² 'ti. 254.

Ta. br. -- sāsati³ brāhmaṇa kalyāṇam vata maṃ anusāsati.

Tato, naṃ Nārado āha:

185. Nārado iti me nāmaṃ, Kassapo iti maṃ vidū,
10 bhoto sakāse āgañchiṃ, sādhu sabbhi samāgamo. 255.
186. Tassa te sabbo ānando vihāro upavattatu,
yad⁴ ūnaṃ taṃ paripūrehi khantiyā upasamena ca. 256.
187. Pasāraya sannataṃ ca unnataṃ ca pasāraya⁵,
kammaṃ vijjaṃ ca dhammaṃ ca sakkatvāna paribbajā⁶ 'ti. 257.

- 15 Ta. vidū ti gottena maṃ Kassapo ti jānanti, sabbhiti paṇḍitehi sad-
dhiṃ samāgamo nāma sādhu hoti āgato 'mhi, ānando ti tassa tava imesā⁷
pabbajjāya ānando tuṭṭhi somanassam eva hotu mā ukkaṇṭhi, vihāro ti ca-
tubbidho pi bhihnavihāro, upavattatū⁸ ti pavattatu, yadūna⁹ ti yan te
sīlena kaṣṇaparikkammaṃ jhānena ca ūnaṃ taṃ etehi sīlādhiṃ paripūraya,
20 khantiyā -- eā¹⁰ 'ti ahaṃ rājapabbajito ti mānaṃ akatvā adbh¹¹akhantiyā¹²
kilesūpasamena¹³ ca samaunāgato hohi, pasāraya¹⁴ 'ti mā ukkhipa mā patthara¹⁵,
pajahā¹⁶ 'ti a., sannataṃ ca unnataṃ ca¹⁷ ti kinjāṭiko nāma ahaṃ ti ādinā na-
yena pavattaṃ omānaṃ ca ahaṃ asmi jāṭisampanno ti ādinayappavattaṃ ati-
mānaṃ ca, kammaṃ ti dasakusalapathakammaṃ, vijjaṃ ti pañcābhīññāṭṭha-
25 sanāpattiñāṇaṃ, dhammaṃ ti kaṣṇaparikkammasaṃkhātāṃ samāpadhammaṃ,
sakkatvāna -- jā¹⁸ 'ti ete guṇe sakkatvā vattassu, ime vā guṇe sakkatvā dajhaṃ
samādaya paribbajā, pabbajjāṃ pālehi, mā ukkaṇṭhi.

Evam so M-aṃ ovaditvā ākāseṇa sakatṭhānaṃ eva gato.

- Tasmim gate aparo pi Migājino nāma tāpaso tath' eva samā-
30 pattito utthāya olokento M-aṃ disvā „mahājānaṃ nivattaṇa-
tthāy' assa ovādaṃ dassāmi¹“ tath' eva gantvā ākāse attānaṃ
dassetvā āha:

¹ C¹ - jasi. ² C² - gāstī. ³ B³ yaṃ. ⁴ C⁴ omī pa. ⁵ B⁵ yaṃ. ⁶ C⁶ -
samayenā. ⁷ C⁷ paṇṭhara? B⁸ patta.

addhakosantare¹ etesaṃ paññasālaṃ ca] pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehi²“ ā. So „sādhū“³ ti sampatichitvā Mūgapakkhajātake āgatanāyena⁴ eva sabbesaṃ saṃvidahitvā amanāpasadde mige palāpetvā ekapadikajamgghamaggaṃ māpetvā sakatṭhānam eva gato. Te pi taṃ maggaṃ⁵ disvā tena assamapadaṃ pāpu-
 nimṣu. Dukūlapaṇḍito pañnasālaṃ pavisitvā pabbajitapakkhāre disvā „Sakkena mayāṃ dinnā“⁶ ti Sakkadattiyabhāvaṃ nātvā sātakāṃ omuñcitvā rattavākacivaraṃ nivāsetvā pārupitvā ajinaṃ amse katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā isivesaṃ gahetvā Pāri-
 yāpi⁷ pabbajjaṃ datvā ubho kāmāvacaramettaṃ bhāventā⁸ tattha⁹ paṭivasimṣu. Tesāṃ mettānubhāvena sabbe migapakkhino añña-
 maññaṃ mettacittam eva paṭilabhimṣu, na koci kassaci¹⁰ vi-
 heṭṭeti. Pāri⁶ pāriyaṃ paribhojaniyaṃ āharati assamapadaṃ sammajjati sabbakiccāni karoti, ubho pi phalāphalaṃ āharitvā paribhuñjitvā attano attano pañnasālaṃ pavisitvā samaṇa-
 dhammaṃ karontā⁷ vāsaṃ kappayimṣu. Sakko tesāṃ upatṭhā-
 naṃ āgacchati. So ekadivesaṃ olokento „imesaṃ cakkhūni paribhāyissanti“⁸ antarāyaṃ disvā D-paṇḍitaṃ upasaṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisiditvā evam ā.: „bhante tumhākaṃ antarāyo paññāyati, paṭijaggaṇakaṃ puttaṃ laddhuṃ vaṭṭati,
 lokadhammaṃ patisevathā“⁹ ti ā. „Sakka kin nāma¹⁰ etaṃ kathesi, mayāṃ agāramajjhe pi etaṃ lokadhammaṃ pahāya puḷavagūtharāsiṃ viya jigucchimha, idāni araññaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā¹¹ kathaṃ evarūpaṃ karissāma“¹² ti.
 „Bhante sace na evaṃ karotha Pāritāpasīyā¹³ utunikāle nā-
 bhiṃ hatthena parāmasēyyathā“¹⁴ ti. M. „idaṃ sakkā kātun“¹⁵ ti sampatichhi. Sakko taṃ vanditvā sakatṭhānam eva gato. M. pi taṃ kāraṇaṃ Pāriyā ācikkhitvā tassā utunikāle nābhiṃ parāmasē. Tadā B. devalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭi-

¹ Cks -gkosa-. ² Cks diṭṭhā. ³ Bā pārikāyāpi. ⁴ Cks -to, Bā -etvā. ⁵ Bā kiñci.
⁶ Cks pāri, Bā pārikā. ⁷ Cks karento, Cks Bā karonto. ⁸ Bā paṭisevethā.
⁹ Cks -itā. ¹⁰ Bā pārikāya tā.

sandhiṃ gaphi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇaṃ puttāṃ vijāyi,
 ten' ev' assa Suvannaśāmo ti nāmaṃ karimṣu. Pāriyāpi
 pabbatantare kinnariyo dhātikiccaṃ karimṣu. Te ubbo pi
 B-aṃ nahāpetvā paṇṇasālāya nipajjāpetvā phalāphalatthāya
 5 gacchanti. Tasmiṃ khape kinnarā kumāraṃ gahe tvā kandarā-
 disu nahāpetvā pabbatamatthakaṃ āruya nānāpupphehi alaṃ-
 karitvā haritālamano silādihi¹ tilake katvā ānetvā paṇṇasālāya
 nipajjāpeṇti. Pāri² āgantvā puttāṃ thaṇṇaṃ pāyeti. Taṃ
 aparabhāge vadḍhitvā solasavassuddesikaṃ pi³ anurakkhantā
 10 mātāpitaro paṇṇasālāya nisīdāpetvā sayam eva vanamūlaphalā-
 phalatthāya gacchanti. M. „kadāci kocid eva antarāyo bha-
 veyyā“⁴ 'ti tesāṃ gatamaggāṃ saṃlakkheti. Ath' ekadivasaṃ
 tesāṃ vanamūlaphalāphalaṃ ādāya „yaṇhasamaye“⁵ nivattān-
 tānaṃ aṣṣamapadato avidūre mahāmegho utthahi, te ekaṃ
 15 rukkhamaṇaṃ pavisitvā vammikamatthake atthasūsaṃ tassa
 abbhantare āsiviso atthi, tesāṃ sarīrato sedagāṃ paṇṇasakāṃ
 udakaṃ otaritvā tassa nāsāpuṭaṃ pāvisi, so kujjhivā nā-
 vātena pahari, dve pi andhā hutvā aṇṇamaṇaṃ na passim.
 D-paṇḍito Pāriṃ āmantetvā „Pāri“⁶ mama cakkhūni parihī-
 20 na taṃ passāmīti“⁷ ā., sāpi tath' evāha, „n' atthi no mānī
 jīvitā“⁸ ti maggaṃ apassantā paridevamānā vicarimṣu. „Kiṃ
 pana tesāṃ pubbakammaṃ“⁹ 'ti. Taṃ kira pubbe vejjakulaṃ
 ahosi¹⁰, atha so vejjo ekassa mahaddhanassa purisassa akkhi-
 rogaṃ paṭijaggi, so tassa kiñci na dāpesi, vejjo kujjhivā bhari-
 25 yāya ārocetvā „kiṃ karomā“¹¹ 'ti ā., sāpi kujjhivā „na no tassa
 santike dhanen' attho“¹², bhesajjaṃ tassa vatvā ekaṃ yogaṃ
 datvā akkhīni kāṇāni karohīti“¹³ ā., so „sādhū“¹⁴ 'ti tassa va-
 canaṃ sampaticchitvā tathā akāsi, tesāṃ ubhinnaṃ pi imina
 kammena cakkhūni andhāni jāyimṣu¹⁵. Atha M. cintesi „mama

¹ Oks -lāhi. ² Bā parikā. ³ Oks add taṃ. ⁴ Oks sāyabha. ⁵ Bā parikā.
 Bā te kira pubbe vejjakūle ahesuṃ. ⁶ Bā santakenattho. ⁷ so Bā. ⁸ Oks
 ubbo pi imina kammena cakkhūni jīyimṣu.

m-ro aññesu divasesu imāya velāya āgacchanti, idāni tesam pavattim na jānāmi, paṭimaggam gamissāmīti“ paṭimaggam gantvā saddam akāsi, te tassa saddam sañjānitvā paṭisaddam katvā puttasiṇehena „tāta Sāma“ idha paripantho atthi, mā āgamīti“ vadimsu, atha nesaṃ „tena hi imaṃ gahetvā ethā“ 5
 'ti dīghalatthim adāsi, te latthikoṭiyam gahetvā tassa santikam āgamiṃsu, atha ne „kena vo kāraṇena cakkhūni vinatthānīti“ pucchi, „tāta mayam deve vassante rukkhamūle vaṃmika-matthake thitā, tena kāraṇenā“ 'ti, so sutvā va aññāsi: „tattha āsivisena bhavitabbam, tena kuddhena nāsāvato vis- 10
 sattho bhavissatīti“ so m-ro disvā rodi c' eva hasi ca, atha nan te pucchiṃsu: „kasmā tāta rodi kasmā hasīti“, „amma tāta tumhākam daharakāle yeva cakkhūni vinatthānīti rodim, idāni paṭijaggissāmīti hasim, mā cintayittha, aham vo paṭi-
 jaggissāmīti“ so m-ro assamapadam ānetvā tesam ratti- 15
 thānadivatthānesu camkame pannasālāya vaccatthāne passā-
 vatthāne ti sabbatthānesu rajjuke bandhi, tato patthāya te assame thapetvā vanamūlaphalāni āharati, pāto va nesaṃ va-
 sanatthānam sammajjati, Mi-nadim gantvā pānīyam āharati, paribhojanīyam upatthapeti, dantakatthamukhodakādīm katvā 20
 madhuraphalāphalam deti, tehi mukhe vikkhālīte sayam pari-
 bhuñjati, paribhuñjitvā m-ro vanditvā migaganaparivuto phalā-
 phalatthāya araṇṇam pavisitvā pabbatantare kinnaraparivāro
 phalāphalam gahetvā sayanhavelāyam¹ āgantvā ghaṭe² udakam
 āharitvā tpeṭvā uphodakena nesaṃ yathārucim nahāpanam vā 25
 pādadhovanam vā katvā aṅgārakapallam upanetvā gatte se-
 detvā nisinnānam phalāphalam datvā pariyosāne sayam pi khā-
 ditvā³ sesakam thapeti⁴, iminā niyāmena m-ro paṭijaggati.
 Tasam samaye Bārānasiyam Piliyakkho nāma rājā r. kareti,
 so migamanisallobhena mātaram r. paṭicchapeṭvā sannaddha- 30
 pañcāvudho Himavantam pavisitvā mige⁵ vadhitvā mamsam

¹ C¹ yama. ² C² sayanha-. ³ C³ B³ -ena. ⁴ C⁴ -siti? B⁴ dbapesti?

khādanto Migasammataṃ nadiṃ patvā anupubbena Sāmassa
 pāṇiyagahaṇatitthaṃ patto migavalaṇṇaṃ disvā maṇivaṇṇāhi
 sākāhi koṭṭhakaṃ katvā dhamuṃ ādāya visapitaṃ saraṃ
 sannahitvā tattha nilīno acchi. M. pi sāyanhasamaye' phala-
 5 phalaṃ āharitvā assamapade ṭhapetvā m-ro vanditvā „nahātva
 pāṇiyaṃ ādāya āgamissāmīti“ ghaṭaṃ gahetvā migaganaparivuto
 dve mige ekato katvā tesāṃ piṭṭhe pāṇiyaghaṭaṃ ṭhapetvā
 hatthena gahetvā nadītithaṃ agamāsi. Rājā koṭṭhake ṭhito
 tathā āgacchantāṃ disvā „mayā ettakaṃ kālaṃ vicarantena
 10 manusso nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa, nāgo nu kho
 ti, sace kho panāhaṃ etaṃ upasāmkamitvā pucchissāmi devo
 ce ākāse uppatissati nāgo ce bhūmiyaṃ pavekkhati, na kho
 panāhaṃ sabbakālaṃ Himavante yeva vasissāmi, Bārāpasim
 pi gamissāmi, tatra maṃ amaccā pucchissanti: 'api nu kho te
 15 mahārāja Himavante vasantena na kiñci acchariyaṃ diṭṭhapubban'
 ti, 'tatrāhaṃ' evarūpo me satto diṭṭho' ti vatvā 'ko nāma' eso
 ti vutte sace 'na jānāmīti' vakkhāmi garahissanti maṃ, tasmā
 etaṃ vijjhितvā dubbalaṃ katvā pucchissāmīti“ cintesi, atha
 tesu migesu paṭhamam eva otaritvā pāṇiyaṃ piṇṇitvā uttinnesu
 20 Bo. uggahitavatto viya mahāthero saṇikaṃ udakaṃ otaritvā
 paṭippassaddharato¹ paccuttaritvā vākacivaraṃ² nivāsetvā ajina-
 cammaṃ ekaṃsaṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā udakaṃ puñ-
 jitvā vāmaṃsakūte ṭhapesi, tasmim kāle³ „idāni vijjhituṃ samayo“
 ti rājā visapitasaraṃ khipitvā M-aṃ dakkhiṇapasse vijjhi, saro
 25 vāmapassena nikkhami, tassa viddhabbhāvaṃ ṇātvā migagapo
 bhito palāyi, Suvannasāmapaṇḍito pana viddho pi pāṇiyaghaṭaṃ
 yathā vā tathā vā anusumbhitvā⁴ satim paccupaṭṭhāpetvā saṇi-
 kaṃ otāretvā vālukaṃ viyūhitvā ṭhapetvā dīṣā vavatṭhapetvā
 mātāpītunnaṃ vasanaṭṭhānadisābhāgena⁵ aṭṭhaṃ katvā rajata-

¹ C^o sāyanha- ² C^o tatrāhaṃ. ³ C^o -rathe, B^o -rathe, ⁴ B^o rattavā-
 cīraṃ. ⁵ C^o ṭhapanakāle. ⁶ so C^o; C^o anusambhitvā, B^o anavasumbhitvā.

C^o -ṭṭhānabbhāge, C^o -ṭṭhānabbhāge.

pattavannavālūkāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satim upa-
thāpetvā „imasmiṃ Himavaṇṭapadesa mama verino nāma n'
atthi, mama pi aññasmiṃ veraṇṇa nāma n' atthīti“ vatvā mu-
khena lohitaṃ chaddetvā rājānaṃ adisvā va g. ā.:

1. Ko nu maṃ usunā vijjhi pamattaṃ udahāraṃ,
khattiyo brāhmaṇo vesso ko maṃ viddhā nilīyasīti. 291.

Ta. pamattaṃ ti mettābhāvanāya anupaṭṭhitasatim, idaṃ hi so sandhāya
tasmiṃ khaṇe attānaṃ pamattaṃ nāma akāsi, viddhā ti vijjhitvā.

Evaṇ ca pana vatvā puna attano sarīramamsassa aḥhakkha-
sammatabhāvaṃ dassetuṃ g. ā.:

2. Na me maṃsāni khajjāni, cammen' attho na vijjati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ maṃ amaññathā 'ti 292.
dutiyaṃ g. vatvā tam eva nāmaḍivasena pucchanto:

3. Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayā,
puṭṭho me samma akkhāhi,
kiṃ maṃ viddhā nilīyasīti āha. 293.

Ta. amaññathā 'ti ayaṃ puriso kena kāraṇena maṃ vijjhitabbaṃ
amaññitthā 'ti a.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā visapītena kaṇḍena' vijjhitvā
pātito pi n' eva maṃ akkosati na paribhāsati, hadayaṃ sam-
bāhanto viya piyavacanena samudācarati, gacchissāmi 'ssa
santikaṃ“ ti cintetvā gantvā santike ṭhito ā.:

4. Rājāhaṃ asmi Kāsīnaṃ, Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā ratṭhaṃ pahatvāna migam esaṇ carāma' ahaṃ. 294.
5. Issatthe c' asmi kusalo dāḥadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanaṃ ti. 295.

Ta. rājāhaṃ asmi ti evaṃ kir' assa¹ ahoṣi, devāpi nāgāpi manuṣsa-
bhāsaṃ eva kathaṃti yeva, ahaṃ etaṃ devo vā nāgo vā manuṣso vā ti na
jānāmi, sace kuḍḍheyya nāseyya cāpi maṃ rājā ti vutte kho pana abbhāyanto
nāma n' atthīti, tasme attano tejaṃ² jānāpetuṃ paṭhamāṃ rājāhaṃ asmi ti ādim
ā., lobhā ti maṃsalobheyya, migameṣaṃ ti mige³ esanto, dutiyagāthāya pi

¹ C^o khaṇ. B^o sallena. ² C^o tassa. ³ B^o adda vitakko. ⁴ B^o rājābhāvaṃ.

attano balaṃ dīpetukamo evaṃ ā, ta. issatthe ti¹ dhaussippe, dāh-
dhammo ti dāhadhanuṃ sahasatthāmaṃ dhanuṃ oropetuṃ ca āropetuṃ
ca samattho.

Iti attano balaṃ vaṇṇetvā tassa nāmagottaṃ pucchanto ā:

- 5 6. Tvaṇ ca kassa vā putto si, kathaṃ jānemu taṃ mayā,
pituno attano cāpi nāmagottaṃ pavedayā 'ti. 296.

Ta. pavedayā 'ti kathaya.

Taṃ sutvā M. „sac' ahaṃ 'devanāgakinnarādisu khattiyā-
disu vā, aṇṇataro 'haṃ asmīti' katheyyaṃ saddaheyy' eva' esa,

- 10 saccaṃ eva kathetuṃ vaṭṭatīti² cintetvā ā:

7. Nesādaputto, bhaddan te, Sāmo iti maṃ nātayo
āmantayimsu jīvantaṃ, sv-ājji³ ev' ahaṃ⁴ gato saye. 297.

8. Viddho 'smi puthusallena savisena yathā migo,
sakaṃhi lohite rāja passa semi paripluto. 298.

- 15 9. Paṭicamma gataṃ⁵ sallaṃ passa vihāmi⁶ lohitaṃ,
āturo ty-ānupucchāmi: kiṃ maṃ viddhā nilīyasi. 299.

10. Ajinamhi haññate dīpi, nāgo dantēhi haññati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ⁷ maṃ amaṇṇathā 'ti. 300

Ta. jivantan ti maṃ ito pubbe jivamānaṃ ehi Sāma yāhi Sāmā 'ti
20 voharanti nātayo Sāmā 'ti āmantayimsu, svājjevahaṃ⁸ gato ti so ahaṃ ajja
evaṃ gato maraṇamukhe appito, saye ti sayāmi, paripluto ti nimuggo,
paṭicammā⁹ ti paṭicamitvā¹⁰ vāmapassena paviseitvā dakkhiṇapassena vinigga-
tan ti a., passā 'ti olokayassu maṃ, vihāmi¹¹ ti¹² niṭṭhuhāmi, idam so satthi
paccupaṭṭhapetvā avikampamāno va lohitaṃ mukhena chaddetvā ā, āturo ti
25 glāno hutvā ahaṃ taṃ anupucchāmi, nilīyasīti etasmim gumbhe nilīno acche-
sīti, viddheyyan ti vijjhitabbaṃ, amaṇṇathā 'ti amaṇṇattha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā yathābhūtaṃ anācikkhitvā
musāvādaṃ karonto ā:

11. Migo upatṭhito āsi āgato usupātanaṃ,
80 taṃ disvā ubbijji Sāma, na te¹³ kodho maṃ āvisīti. 301.

Ta. āvisīti ajjhotthari, tena me kāraṇaṃ kodho uppanno ti dīpeti.

¹ Cks saddahateva. ² Cks svājjevam, B4 svājjevaham. ³ B4 -vamma. ⁴ Cks
vi. B4 dāmhāmi. ⁵ Cks -yya. ⁶ B4 -vammā. ⁷ B4 -vami. ⁸ Cks B4 te na.

„ Atha nañ M. „kiñ vadesi mahārāja, imasmiñ Himavante maññ disvā palāyanamigo nāma n' atthiti“ vatvā ā.:

11. Yato sarāmi attānañ yato patto 'smi viññutañ
na mañ migā uttasanti araññe sāpadāni pi. 302.

12. Yato nidhiñ parihariñ yato patto 'smi yobbanañ
na mañ migā uttasanti' araññe sāpadāni pi. 303.

14. Bhīrū kimpurisā rāja pabbate Gandhamādane
sammodamānā gacchāma pabbatāni vanāni ca,
atha kena nu vaññena utrase so migo maman ti. 304.

Ta. na mañ migā ti mañ disvā migā nāma na uttasanti, sāpadānīti 10
vālamigādayo, yato nidhiñ ti yato patthāya ahañ vākaciranivāsanañ pari-
harin, bhīrū kimpurisā ti mahārāja migā tāva titthantu kimpurisā nāma
atibhīrukā nāma honti, G-ne ti te imasmiñ gandhena madakare pabbate
Gandhamādane viharanti, te pi mañ disvā na uttasanti, atha kho mayañ añña-
maññāñ sammodamānā gacchāma, utrase ti mama migo utraseyyā 'ti kena 15
nu kāraṇena tvañ 'mañ saddahāpessasiti dīpeti.

Taṃ sutvā rājā „mayā imañ niraparādhañ vijjhitvā mu-
sāvādo kato, saccam eva kathessāmīti“ cintetvā ā.:

15. Na t' addasā migo Sāma kin t' āham alikañ bhane,
kodhalobhābhībhūto 'hañ, usuñ te tañ avissajjīti. 305. 20

Ta. na taddasā ti na tañ addasā¹, kintāhan ti kin te evañ kalyāṇa-
dassanassa, santi ke ahañ alikañ bhañissāmi, k-bhūto han ti kodhena ca
lobhena ca abhibhūto hutvā ahañ, so hi paṭhamam eva migesu kodhena mige
vijjhissāmīti dhanuñ āropetvā thito pacchā B-añ disvā tassa devatādisu añña-
tarabbhavañ ajānanto pucchissāmi nan ti lobhañ uppādesi, tasmā evam āha. 25

Evañ ca pana vatvā „uāyañ Suvannasāmo imasmiñ araññe
ekako va vasissati, nātakehi pi 'ssa bhavitabbañ, pucchissāmi
nan“ ti cintetvā itarañ g. ā.:

16. Kuto nu samma āgama kassā vā pahito tuvañ
udahāro nadiñ gaccha āgato Migasammatañ ti. 306. 30

Ta. sammā 'ti M-añ ālapati, āgammā 'ti kuto desā imañ vaññā
āgama ambhakañ udakañ āharitvā udahāro nadiñ gacchā 'ti, kassa vā pa-
hito ti kena pahito hutvā tvañ imañ Migasammatañ āgato ti a.

¹ O' utta, B' utra. ² B' na tañ disvā migo ahasa na bhito ti a.

So tassa katham sutvā mahantaṃ vedanaṃ adhiṇāsetvā mukhena lohitaṃ chaddetvā g. ā.:

17. Andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharāmi brahāvane,
tes' āham udahārako āgato Migasammataṃ ti. 307.

5 Ta. bharāmiti mūlaphalādini āharitvā posemi.

Evaṃ ca pana vatvā m-ro ca ārabha vilapanto āha:

18. Att'hi nesaṃ usāmettaṃ atha sāhassa jīvitaṃ,
udakassa cālābhena maññe andhā marissare. 308.
19. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā pi pumunā idaṃ,
10 yaṃ ca ammaṃ na passāmi, tam me dukkhataṃ ito. 309.
20. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ,
yaṃ ca tātaṃ na passāmi, tam me dukkhataṃ ito. 310.
21. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchitī¹
addharatte va ratte vā nadīva avasucchati². 311.
15 22. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchitī¹
addharatte³ va ratte vā nadīva avasucchati⁴. 312.
23. Uṭṭhānapāricariyāya pādasambāhanassa ca
Sāma tāta⁵ vilapantā hiṇḍissanti brahāvane. 313.
24. Idaṃ dutiyakaṃ sallāṃ kampeti hadayaṃ mama
20 yaṃ ca andhe na passāmi yaṃ ca hessāmi jīvitaṃ ti. 314.

Ta. usāmettaṃ ti bhojanamattaṃ, usā ti kira bhojanassa nāmaṃ, tassa
ca atthitāya atha sāhassa jīvitaṃ ti chadivasamattaṃ jīvitaṃ ti a., idaṃ
āharitvā ṭhapitaṃ phalāphalaṃ sandhāyāha, athavā usā ti usmā⁶, ten' etaṃ
dasseti: tesāṃ sarīre usmāmettaṃ atthi, atha mayā ābhatena phalāphalena sā-
25 hassa jīvitaṃ atthi, marissare ti marissanti, pumuna ti purisena, eva-
raṃ hi dukkhaṃ purisena laddhabbam evā⁷ 'ti a., cirarattāya rucchitī⁸
cirarattaṃ⁹ rodissati, addharatte vā¹⁰ 'ti majjhimaratte vā ratte vā¹¹ 'ti pac-
chimaratte vā, avasucchati¹² kunnadī viya sūssissati¹³ a., uṭṭhāna- - yā
'ti mahārāja yaṃ ahaṃ rattim pi divāpi dve tayo vāre uṭṭhāya attano uṭṭhāna-
30 viriyena tesāṃ pāricariyāṃ karomi batthapāde sambāhāmi maṃ adlavā tegāṃ
attāya te parihīnacekkhukā Sāma tāta¹⁴ 'ti vilapanā kaṇṭhakehi vijjhīyamānā

¹ Bā rujjati. ² Ck - sicchati. ³ Ck - ratto. ⁴ Bā - sujhati. ⁵ Ck - tāta ti. ⁶
Ck - usamā. ⁷ Bā rujjati. ⁸ Ck - ā, Ck - o. ⁹ Ck - omi majjhima - - vāti
¹⁰ Ck - sicchati, Bā - sujhati, Ck - add avasucchissati. ¹¹ Ck - sukklissati.

inasmīm mahante vane hiṇḍissantīti¹ a., dutiyan ti paṭhamam pavittḥavisa-
pīṭasallato pi sataguṇena, daḥataram idaṁ dutiyaṁ nesaṁ adassanasokasallam.

Rāja tassa vilāpaṁ sutvā „ayaṁ accantabrahmacārī
dhamme tḥito m-ro bharati, idāṁ evaṁ dukkhappatto pi tesam
yeva vilapati, evaṁ guṇasampanno nāma mayā aparādhho kato, 5
katham nu kho imam samassāseyyan“ ti cintetvā „mama
nirayapavittḥakāle r. kiṁ karissati, iminā paṭijaggitanīyāmen’
ev’ assa m-ro paṭijaggissāmi, icc-assa maraṇam amaraṇam bha-
vissatīti“ sannittḥānam katvā ā.:

25. Mā bālham paridevesi Sāma kalyāṇadassana, 10
ahaṁ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 315.
26. Issatthe c’ asmi kusalo daḥhadhammo ti vissuto
ahaṁ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 316.
27. Migānam vighāsam² anvesam vanamūlaphalāni ca
ahaṁ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 317. 15
28. Katanan tam vanam Sāma yattha mātāpitā tava,
ahan te tathā bharissam yathā te abhari tuvan ti. 318.

Ta. bhavissante ti te tava mātāpitāro bharissāmi, migānam ti thūlā-
dinam migānam vighāsam anvesanto idaṁ so issatthe casmi kusalo ti
thūlathūlamige vadhitvā madhuramamsena tava m-ro bharissāmīti vatvā mahā- 20
rāja amhe nissāya mā pājavadham karīti vutte evam ā., yathā te ti yathā
tuvaṁ te abhari tath’ eva ne aham pi bharissāmi.

Atha M. „sādhū mahārāja, tena hi m-ro bharassū“ ’ti
vatvā maggaṁ ācikkhanto ā.:

29. Ayaṁ ekapadī rāja yo ’yam ussīsake mama, 25
ito gantvā aḍḍhakosam³ tattha tesam agārakam,
tattha mātāpitā mayham, te bharassu ito gato ti. 319.

Ta. ekapadīti ekapadamaggo, ussīsake ti yo⁴ esa mama mattha-
katḥhāne, aḍḍhakosan⁵ ti aḍḍhakosantaram⁶.

Evaṁ so tassa maggaṁ ācikkḥitvā mātāpitusu balava- 30

¹ Bā hindissanti vicarissantīti. ² read: ghāsam? ³ Cks -ghosam. ⁴ Cks so.

⁵ Cks -ghosan. ⁶ Cks -ghosan-.

sinehena tathārūpaṃ vedanaṃ adbhivāsetvā tesāṃ bharaṇatthāya
añjalim paggayha yācanto puna ā.:

30. Namo te Kāsirāj' atthu', namo te Kāsivaddhana,
andhā mātāpitā mayhaṃ, fe bharassu brahāvane. 320.

5 31. Añjalim te pagaṇhāmi², Kāsirāja nam' atthu te,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsi vandanaṃ ti. 321.

Ta. vutto vajjāsīti putto vo Sāmo naditīre visapītasallena viddho
rajatapaṭṭasadiṣe vālukapuline passena nīpanno añjalim paggayha tumbhakaṃ
pāde vandatīti evaṃ mahārāja mayā vutto hutvā mātāpitunnaṃ me vandanaṃ
10 vadeyyāsīti ā.

Rājā „sādhū“ 'ti sampatīcechi. M. mātāpitunnaṃ vanda-
naṃ pesetvā visaññutaṃ pāpuṇi.

T. a. p. S. āha:

32. Idam vatvāna so Sāmo yuvā kālyāṇaḍassano
15 mucchito³ visavegena visaññi samapajjathā 'ti. 322.

Ta. samapajjathā 'ti jāto.

So hi heṭṭhā ettakaṃ kathento nirussāso viya kathesi,
idāni pan' assa visavegena upatṭitā⁴ bhavaṅgacittasantatihada-
yarūpan⁵ nissāya pavattikathā⁶ pacchijji mukhaṃ pidahi ak-
20 khīni nimmilitāni hatthapādā thaddhabhāvappattā, sakalasarīraṃ
lohitaṃ tintam⁷. Rājā „ayaṃ idān' eva mayā saddhim ka-
thesi, kin nu kho ti 'ssa assāsapassāse upadhāresi, te pana
niruddhā, sarīraṃ thaddham jātam, so niruddho dāni Sāmo“ ti
sokaṃ sandhāretum asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā
25 mahāsaddena paridevi.

T. a. p. S. āha:

33. Sa⁸ rājā paridevesi bahuṃ kāruṇṇāsambhitam:
ajarāmaro 'ham⁹ āsīm, ajj' etaṃ¹⁰ nāmi¹¹ no pure. 323.

34. Sāmaṃ kālakataṃ disvā n' atthi maccussa nāgamo,
y' assu¹² maṃ patimanteti sa visena samappito 324.

¹ Cks - rāja, omitting atthu. ² Bā paggayhāmi. ³ Bā puñjito. ⁴ so Bā; Ck
pattame, C² patthave. ⁵ Cks omitt bhavaṅga. ⁶ Bā pavattā. ⁷ Ck tinnāṃ, Bā mah-
khitaṃ. ⁸ Bā so. ⁹ Cks aham. ¹⁰ Cks ajjevataṃ. ¹¹ Cks nāsi. ¹² Cks yassa.

5. Sv-ājj' evaṃ¹ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsati,
 • nirayaṃ nūna gacchāmi, ettha me n' atthi samsayo. 325.
30. Tadā hi pakataṃ pāpaṃ cīra²attāya kibbisam
 bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārakaṃ³
 araṇṇe nimmanussamhi ko⁴ maṃ vattum arahati. 326. 5
37. Sārayanti hi kammāni gāme saṃgaccha⁴ māṇavā,
 araṇṇe nimmanussamhi ko⁵ maṃ sārayissatīti. 327.

Ta. āsin ti ahaṃ ettakaṃ ajūrāmaro 'mhīti saṇṇi aho⁶siṃ, ajj' etan ti
 ahaṃ ajja imaṃ Sāmaṃ kālakataṃ disvā mamaṃ c' eva anñhesaṃ cā n' atthi
 maccussa nāgamo taṃ maccuno āgamanāṃ ajja jānāmi⁵ ito pure na jānāmi¹⁰
 vilapati, svājjevaṃ⁶ ti yo⁷ savisena sallena samappito idān' eva maṃ pati-
 manteti so ajja⁸ evaṃ gate kāle ti evaṃ maraṇakāle pavatte kiñci appa-
 mattakam pi na bhāsati, tadāhīti tasmim khaṇe Sāmaṃ vijjhantena mayā
 pāpaṃ kataṃ, cīra²attāya kibbisam ti taṃ pana cīra²attam vipaccanasamattam
 dāruṇaṃ pharusam, tassā⁹ ti tassa evarūpaṃ pāpaṃ vicarantassa, vattāro ti 15
 ninditāro bhavanti, kubbhā gāme kinti kibbisakārako ti imasmim pana araṇṇe
 nimmanussamhi ko maṃ vattum arahati, sace hi⁹ bhaveyya vadeyyā¹⁰ ti vilapati,
 sārayanti¹¹ hi game vā nigamādisu, saṃgaccha māṇavā ti tattha tattha
 purisā sannipattivā ambho purisaghātaka dāruṇaṃ te kammaṃ kataṃ asuka-
 daṇḍappatto nāma tvaṃ ti evaṃ kammāni sārenti codenti, imasmim pana nim- 20
 manusse araṇṇe imaṃ rājānaṃ ko sārayissatīti attānaṃ codento vilapati.

Tadā Bahusodari¹⁰ nāma devadhītā Gandhamādāna-vāsini
 Mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā¹¹ puttasiṇehena
 B-aṃ niccaṃ āvajjati, taṃ divasaṃ pana sā dibbasampattiṃ
 anubhavamānā na taṃ āvajji¹², devasamāgamaṃ gatā ti pi va- 25
 dant' eva¹³, sā tassa visaṇṇībhūtakāle „kin nu kho me put-
 tassā¹⁴“ ti āvajjamānā addasa: „Piliyakkho rājā mama puttaṃ
 savisena sallena vijjhivā Migasammatātīre vālukupuline pātetvā
 mahantenā saddena paridevati, sac' āhaṃ na gamissāmi mama
 putto Suvannasāmo etth' eva nassissati raṇṇo pi hadayaṃ 30
 phalissati Sāmassa m-ro pi nirāhārā pāṇiyam pi alabhitvā sus-
 sitva mariṣṣanti, mayi pana gatāya rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya
 tassa mātāpitunnaṃ santikaṃ gamissati vacanaṃ ca nesaṃ

¹ Bā svājjevaṃ. ² Bā -ko. ³ add nu? ⁴ so all three MSS. ⁵ Ck jānitim,
 Cs jānīm. ⁶ Bā svājjevaṃgate kāle. ⁷ Ck so. ⁸ Ck ahaṃ. ⁹ Bā pi. ¹⁰ Bā
 -sundari. ¹¹ Bā mātā-. ¹² Cs -jja, Bā -jjati. ¹³ Bā -tiyeva. ¹⁴ Bā -ssapavatti.

sutvā te puttassa santikaṃ ānessati, atha te ca ahañ ca sacci-kiriyaṃ karissāma, Sāmassa viṣaṃ nimmadissati¹, evam me putto jīvitāṃ labhissati, m-ro 'cakkhūni labhissanti, rājā Sāmassa dhammadesanaṃ sutvā gantvā mahādānaṃ datvā sagga-
 5 parāyano bhaviṣṣati, tasmā gacchāmi² ahaṃ tatthā³ 'ti sā gantvā Migasaṃmatānadītire adissamānā ākāse thatvā rañña⁴ saddhiṃ kathesi.

T. a. p. S. āha:

38. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
 10 rañño va anukampāya imā gāthā abhāsatha: 328.
 39. Agum kari⁵ mahārāja akari⁶ kamma dukkaṭaṃ⁷,
 adūsakā pitāputtā tayo ekūsunā hatā. 329.
 40. Ehi⁸ taṃ anusikkhāmi yathā te sugati siyā:
 dhamṇen⁹ andhe vane posa¹⁰ maññe 'haṃ sugatiṃ taya¹¹ ti. 330.
 15 Ta. rañño vā 'ti rañño yeva, agum karīti mahārāja tvaṃ mahāpara-
 dhaṃ mahāpapaṃ kari, dukkaṭaṃ¹² ti yaṃ kataṃ dukkaṭaṃ¹³ hontuṃ lāma-
 kammaṃ akari¹⁴, adūsakā ti niddosā, pitāputtā ti mātā ca pitā ca putto ca
 ime tayo ekūsunā¹⁵ hatā tasmīṃ gate¹⁶ tappaṭibaddhā tassa mātāpitāro pi
 pi hatā va honti, anusikkhāmīti sikkhāpemi anusāsāmi, posa¹⁷ 'ti¹⁸ Sāmassa
 20 thāne thatvā¹⁹ sinehaṃ paccupatthāpetvā Sāmo viya te ubbo andhe posehi,
 maññe -- taya²⁰ ti evaṃ taya²¹ sugati yeva²² gantabbā²³ bhaviṣṣati maññāmi.

So devatāya vacanaṃ sutvā „ahaṃ kir' etassa m-ro po-
 setvā saggaṃ gamissāmīti“ saddahitvā „kim me rājena²⁴ te
 yeva posessāmīti“ dāhaṃ adhiṭṭhāya balavaparidevaṃ²⁵ pari-
 25 devanto sokāṃ tanuṃ katvā „Suvannasāmo mato bhaviṣṣati“
 nānāpupphehi tassa sarīraṃ pūjetvā udakena siñcivā²⁶ tikkhattum
 padakkhiṇaṃ katvā catusu thānesu vanditvā teṇa pūjitaṃ udaka-
 ghaṭaṃ ādāya domanassappatto dakkhiṇadisābhimukho pāyāsi.

T. a. p. S. āha:

- 30 41. Sa rājā paridevitvā bahuṃ kārūṇāsambhitaṃ
 udakakumbhaṃ ādāya pakkāmi dakkhiṇāmukho ti. 331.

¹ so Cks for -ddissati? Bā vinassati. ² Cks -o. ³ Bā kira. ⁴ Ck akārā, C^s akārā.
⁵ Cks -rañ. ⁶ Cks add va. ⁷ Bā pose. ⁸ Cks dukkat-. ⁹ Cks akiri. ¹⁰ Bā
 ekus-. ¹¹ Bā hate. ¹² Bā pose ti. ¹³ Ck thatpetvā. ¹⁴ Cks -tīm űeva. ¹⁵
 Ck -bba, C^s -bbāhi.

Pakatiyāpi ca mahāthāmo rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assa-
mapadaṃ koṭṭento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitaṃ sāladvāraṃ
pāpuni. Paṇḍito antonisinno tassa padasaddaṃ sutvā „nāyaṃ
Sāmassa padasaddo, kassa nu kho“ ti pucchanto gāthadvayam ā.:

42. Kassa' [nu] eso padasaddo manussass' eva āgato, 5
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisa. 332.
43. Santaṃ hi Sāmo vajati, santaṃ pādāni neyati',
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisā 'ti. 333.

Ta. mañussasasevā 'ti nāyaṃ siḥavyagghānaṃ na yakkhakinnarānaṃ
āgato⁵ pana manussass' evāyaṃ padanigghoso na Sāmassā 'ti, santaṃ hīti 10
upasamayuttāni hi vajati caṃkamati, neyatīti⁶ paṭiṭṭhapeti.

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ attano rājabhāvaṃ akathetvā
'mayā tumhākaṃ putto mārito' ti vakkhāmi ime kujjhivā' mayā
saddhiṃ pharusāṃ kathessanti, evaṃ mama etesu kodho up-
pajjissati, atha te viheṭhessaṃ', taṃ mam' assa' akusālam, rājā 15
ti pana vutte abhāyanto⁸ nāma n' atthi, tasmā rājabhāvaṃ
tāva kathessāmiti⁹ cintetvā pāṇiyamālake pāṇiyaghaṭaṃ tha-
petvā paṇṇasāladvāre thatvā ā.:

44. Rājāham asmi Kāsīnaṃ Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pahatvāna migam esaṃ carāṃ' ahaṃ. 334. 20
45. Issatthe c' asmi kusalo dāhadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 335.

Paṇḍito pi tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

46. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ, (V ³²³/₂₉)
issaro pi⁹ anuppatto yam idh' atthi pavedaya. 336. 25
47. Tiṇḍukāni¹⁰ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varam¹¹ varam. 337.
48. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasīti. 338.

¹ Ck kasan, Cs kassan. ² so Bā; Ck nāttati. ³ Ck āgacanto, Cs āgacchanto,
for -tassa? ⁴ Ck nāttatīti. ⁵ santaṃ hīti - - - kujjhivā wanting in Cs. ⁶ Bā
vihedhessāmi. ⁷ Ck assatu, Bā mama, omitting assa. ⁸ Ck -tā. ⁹ Bā Cs si.
¹⁰ Ck tindu-. ¹¹ Bā varā.

T. a. Sattigumbajātake kathito, idha pana girigabbharā ti Migasammatañ sandhāya vuttañ, sā hi girigabbharato nikkhantattā girigabbharā t' eva jātā.

Evam tena paṭisanthāre kete¹ rājā „putto vo mayā mā-
rito² ti paṭhamam eva vuttum³ ayuttañ, ajānanto viya katham
5 samutthāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

40. Nālam andhā vane datthum, ko nu vo¹ phalam āhari,
anandhass' evāyañ sammā nivāpo² mayhañ khāyatīti. 339.

Ta. nālan ti tumbe andhā imasmiñ vane kiñci datthum na samatthā, ko
nu vo¹ -- āharitī ko nu tumhakañ ime phale āhari, nivāpo² ti ayañ
10 sammā nayaena upāyena kato³ khāditabbayuttokānañ suparisuddhānañ phalā-
phalānañ nivāpo² sammicayo anandhassa viya na andhassā⁴ ti mayhañ khāyati
upaṭṭhāti.

Taṃ sutvā paṇḍito „mahārāja, na mayañ phalāphalāni
āharāma, putto pana no āharatīti“ dassetuñ gāthadvayam ā.:

15 60. Dahāro yuvā nātibrahā Sāmo kalyānadassano,
digh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁵, 340.

61. So have phalam āhatvā⁶ ito ādā⁷ kamaṇḍalum
nadiñ gato udahāro, maññe na dūram āgato ti. 341.

Ta. nātibrahā ti nātīdigho nātīrasso, sunaggavellitā⁵ ti suna-
20 saṃkhātāya maṃsakotṭhanapotṭhaniyā aggañ viya vinatā⁷, kamaṇḍalum ti
ghaṭaṃ, na dūram āgato ti na dūram āgato idāni na dūram ito āsannaṭṭhānañ
āgato bhavissatīti maññamīti a.

Taṃ sutvā rājā āha:

62. Ahan tañ avadhiñ Sāmañ yo tuyhañ paricārako
25 yañ kumārañ pavedetha Sāmañ kalyānadassanañ. 342.

63. Digh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁵,
tesu lohitalittesu seti Sāmo mayā hato ti. 343.

Ta. avadhiñ ti migassa khittena⁸ sarena vijjhātvā māresmiñ, pavedethā
ti kathetha, setīti Mi-nadītiरे वलिकपुलने सेतु.

30 Paṇḍitassa pana avidūre yeva Pārikāya paññasālo hoti,
sā tattha nisinnā rañño vacanañ sutvā tañ pavattiñ nātu-

¹ Ck^s me. ² Bā nivāto. ³ Ck^s kate, C^s kathe, Bā ayañ sammā upayena tato.
⁴ Bā so-. ⁵ Bā āharitvā, Ck^s āhanatvā. ⁶ Bā ādāya. ⁷ Bā kiñci natā. ⁸ Bā
visapitena*instead of m. kh.

kāmā hutvā nikkhamitvā rajjusaññāya D-pañḍitassa santikaṃ
gantvā āha:

54. Kena Dukūla mantesi hato Sāmo ti vādinā,
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhati. 344.
55. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhatīti. 345.

Ta. vādinā ti mayā Sāmo hato ti vadantena, pavālan ti pallavaṃ,
māluteritan ti vātena pahaṭaṃ.

Atha naṃ paṇḍito ovādaṃ dento āha:

57. Pārike Kāsirājāyaṃ so Sāmaṃ Migasammate
kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpam icchimhā 'ti. 346.

Ta. Migasammate ti M-tanadīṭṭe, kodhasā. ti mige uppannena kodhena,
mā - - mhā 'ti tassa mayaṃ ubho pi pāpaṃ mā icchimhā.

Pārī āha:

57. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi kathaṃ cittaṃ na kopaye ti. 347.
- Ta. ghātimhīti ghātake.

D-pañḍito āha:

58. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi akkodhaṃ¹ āhu paṇḍitā ti. 348. 20

Ta. akkodhan ti kodho nāma nirayasamvattaniko, tasmā taṃ akatvā
puttaghātīkamhi pi akkodho yeva kattabbo² ti paṇḍitā āhu.

Evam vatvā ubho pi te hatthehi ure patipimśantā M-assa
guṇe vaṇṇetvā bhusaṃ paridevimsu. Atha ne rājā samassāsento ā.:

59. Mā bālhaṃ paridevetha hato Sāmo ti vādinā,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 349. 25
60. Issatthe c' asmi kusalo dāhadhammo ti vissuto,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 350.
61. Migānaṃ vighāsam anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane ti. 351. 30

¹ so all three MSS. ² B^d ako-. ³ C^k akkodhe yeva kattabban, C^s akkode yeva kattabbo, B^d kodho eva na kattabbo.

Ta. vādinā ti tumhe hato Sāmo ti vadantena mayā saddhim, tayā no¹ evaṃ guṇasampanno putto mārito² idāni ko amhe bharissatīti ādīni vatvā mā bālhaṃ paridevetha ahaṃ tumhākaṃ kammakaro hutvā Sāmo viya tumhe bharissāmiti evaṃ rājā tumhe mā cintayetha³ na mayāṃ rajjena attho ahaṃ vo 5 yāvajjivāṃ bharissāmiti te assāsesi.

Te tena saddhim sallapantā⁴ āhaṃsu:

62. N' eso dhammo mahārāja, n' etaṃ amhesu kappati,
rājā tvam asi amhākaṃ, pāde vandāma te mayan ti. 352.

Tā. dhammo ti sabhāvo kārāṇaṃ vā, kappatīti evaṃ tava kamma-
10 kārāṇaṃ⁴ amhesu na kappati na sobhati, pāde -- mayan ti idāni pana te pabbajjalīge⁵ thitāpi puttasokassa mahantattāya⁶ c' eva nibatamānatāya ca⁷ vadiṃsu, rañño viśāsāṃ uppādetum pi evaṃ āhaṃsū 'ti vadanti.

Taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā „aho acchariyaṃ, evaṃ dosakārake nāma mayi pharusuvacanamattam pi n' atthi⁸,
15 paggaṇhaṃti yeva man“ ti⁹ cintetvā g. ā.:

63. Dhammaṃ nesādā¹⁰ bhaṇatha, kato apacitī tayā,
pitā tvam asi asmākaṃ, mātā tvam asi Pārike ti. 353.

Ta. tayā ti ekekaṃ vadanto evaṃ ā, pitā ti D-pañḍita ajja patthāya
tvāṃ mayhaṃ pitutthāne titttha, amma Pārike tvāṃ pi mātittthāne titttha, ahaṃ
20 pana vo puttassa Sāmassa thāne pādadhovanādīni sabbakiccāni karissāmi, maṃ rājā ti asallakkhetvā Sāmo ti¹¹ sallakkhetthā 'ti.

Te añjalim paggayha „mahārāja tayā amhākaṃ kamma-
kāraḥkaccāṃ n' atthi, yatthikotiyaṃ pana no gaheṭvā tattha
netvā Sāmaṃ dassehīti“ yācantā gāthadvayam āhaṃsu:

25 64. Namō te Kāsirāj' atthu¹², namō te Kāsivaddhana,
añjalīn te paggaṇhāma yāva Sāmaṃ ānupāpaya. 354.

65. Tassa pāde pavatṭantā¹³ mukhaṃ ca bhujadassanaṃ
saṃsumbhamānā attānaṃ kalam āgamayāmase¹⁴ ti. 355.

Ta. Sāmānupāpaya 'ti yāva Sāmo yattha tattha¹⁵ amhe anupāpaya.

¹ Bā omits no. ² Ck adds ti. ³ Ck Bā to. ⁴ Cks kammaṃ karontāṃ. ⁵ Bā pabbajjalīge. ⁶ Bā -sokena samabbahatāya. ⁷ Cks omit ca. ⁸ Ck natti, Cc tattha. ⁹ Cks matti, Bā mamanti. ¹⁰ Cks nesāda. ¹¹ Cc yeva, Ck te. ¹² Cks -ja, omitting atthu. ¹³ so Cks; Bā sapajantā. ¹⁴ Ck -yemase, Cc āgamase. ¹⁵ Bā sāmā, omitting yattha tattha.

bhujadassanan ti kalyāṇadassanaṃ abhirūpaṃ, saṃsumbhamānā ti vaṭ-
ṭentā¹, kālamāgamayāma² ti kālakiriyaṃ āgama³ssāma⁴.

Tesaṃ evaṃ kathentāvaṃ, yeva Suriyo atthaṃ gato. Atha
rājā „sac' āhaṃ idān' eva ime tattha nessāmi taṃ disvā va
nesaṃ hadayaṃ phalissati, iti tiṇṇaṃ pi etesaṃ matakāle 5
ahaṃ niraye nipanno yeva nāma, tasmā ne tattha gantuṃ na
dassāmīti“ cintetvā catasso gāthā abhāsi:

66. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti Cando va patito chamā. 356.
67. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati 10
yattha Sāmo hato seti Suriyo va patito chamā. 357.
68. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti paṃsunā patikuṇṭhito. 358.
69. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti idh' eva vasath' assame ti. 359. 15

Ta. brahā⁴ ti accuggataṃ⁵, ākāsaṇtaṃ ti evaṃ⁶ taṃ vanaṃ ākāsaṇ-
taṃ viya hutvā padissati, athavā ākāsaṇtaṃ⁷ ti ākāsaṇamānaṃ⁸ pakāsaṇamānaṃ⁹
ti a., chamā ti chamāya paṭhavīyaṃ ti a., chaman ti pi pāṭho, paṭhaviṃ paṭ-
taṃ viyā 'ti a., paṃsunā - - to ti parikiṇṇo paliveṭhito.

Atha ne attano vāḷādīnaṃ nissāya bhayaṃabhāvaṃ¹⁰ das- 20
setuṃ g. āhaṃsu:

70. Yaḍi tattha sahaṃsāni satāni nahutāni ca
n' ev' amhākaṃ bhayaṃ koci vane vālesu vijjatīti. 360.

Ta. kociti imasmiṃ vane katthaci ekapadesa pi amhākaṃ vālesu bhayaṃ
nāma n' atthi. 25

Rājā te paṭibāhituṃ asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi.

Taṃ atthaṃ pakāsaṇto Satthā āha:

71. Tato andhānaṃ ādāya KāsiraJā brahāvane
hatthe gahetvā pakkāmi yattha Sāmo hato ahū 'ti. 361.

¹ Bā pothentā parivattamānā. ² Cks -yemase. ³ Bā -missāma. ⁴ Bā brahmā
⁵ Bā -tā, Ck accaggataṃ. ⁶ Bā e. ⁷ Ck ākāsaṇtaṃ. ⁸ Ck ākāsaṇā, Bā ākāsaṇa
pamāṇaṃ. ⁹ Bā pakāsaṇtaṃ. ¹⁰ Bā vālamigabhayaṃabhāvaṃ.

Ta. tato ti tadā, andhānaṃ ti mātāpitunnāṃ, ahū 'ti ahoṣi, yasmīṃ
thāne so pi nipanno tattha nesīti a.

Netvā ca pana tassa santike tṭhapetvā „ayaṃ vo putto“
ti ācikkhi. Ath' assa pitā sīsaṃ mātā pāde ūrūsu katvā nisi-
5 ditvā vilapimsu.

Tam atthaṃ pakāseṇa Satthā āha :

72. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Candam va patitaṃ chaṃā 362.
73. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
10 apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Suriyaṃ va patitaṃ chaṃā 363.
74. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe karuṇaṃ³ paridevayūṃ. 364.
75. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
bālā paggayha pakkandūṃ: adhammo kira bho iti. 365.
- 15 76. Bālhaṃ kho⁴ si sutto⁵ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 366.
77. Bālhaṃ kho⁴ si matto⁷ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 367.
78. Bālhaṃ kho⁴ si pamatto⁸ Sāma kalyāṇadassana
20 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 368.
79. Bālhaṃ kho⁴ si kuddho¹⁰ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 369.
80. Bālhaṃ kho⁴ si ditto Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi¹¹. 370.
- 25 81. Bālhaṃ kho⁴ si vimano Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 371.
82. Jaṭaṃ vaḷḷaṃ paṃkagataṃ¹² ko dāni saṇṭhapessati¹³,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 372.
83. Ko ve¹⁴ sammajjan' ādāya¹⁵ sammajjissati assamaṃ¹⁶,
30 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 373.
84. Ko dāni nahāpayissati sīten' uṇhodakena ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 374.

¹ so all three MSS. ² Bđ -vithaṃ. ³ Bđ kalunaṃ. ⁴ add tvaṃ? ⁵ C^s yutto,
Bđ kho tvaṃ pamatto si. ⁶ Bđ gvaḷḷevaṃ, C^s yojjevaṃ. ⁷ Bđ kho tvaṃ pa-
ditto si. ⁸ add tvaṃ? ⁹ Bđ kho tvaṃ pasutto si, comp. v. 76. ¹⁰ Bđ kho tvaṃ
pakuddho si. ¹¹ Bđ omits this verse, but compare v. 77. ¹² Bđ paṃsugataṃ,
read: malhaṃ paṃkagataṃ? ¹³ Bđ -si. ¹⁴ Bđ me. ¹⁵ Bđ -jjamādāya. ¹⁶ Bđ -me.

95. Ko dāni bhuñjayissati¹ vanamūlaphalāni ca,
 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako ti. 375.

Ta. āpaviddhan ti nīratthakāṇi² chaḍḍitaṃ, adhammo kira bho ititi
 ayuttaṃ kira bho ajja imasmīṃ loke vaṭṭati, matto³ ti khīṇasuraṃ pivitvā
 matto sammatto⁴, ditto⁵ ti dappito⁶ dhuttako si jāto ti⁷ sabbāṃ vilāpavasena
 bhaṇanti, jaṭaṇ ti tāta ambhākaṃ jaṭamaṇḍalaṃ, valinaṃ paṇḍakagataṃ ti
 yadā ākulāṃ malaggahitaṃ bhaviṣṣati tadā naṃ idāni ko saṇṭhapessati, sodhetvā
 ujuṃ karissati.

Ath' assa mātā bahuṃ vilapitvā ure hatthaṃ ṭhapetvā
 santāpaṃ upadhārentī „puttassa me santāpo pavattat' eva,
 visavegena visaññitaṃ⁷ āpanno bhaviṣṣati, nibbisabhāvatthāya
 c' assa saccakiriyaṃ karissāmi⁸“ cintetvā saccakiriyaṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

96. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ⁹
 atṭhitaṃ puttasaṃkena mātā saccam abhāsatha: 376. 15
 97. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 377.
 98. Yena saccen' ayaṃ Sāmo brahmacārī pure ahu
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 378.
 99. Yena saccen' ayaṃ Sāmo saccavādī pure ahu
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 379. 20
 100. Yena saccen' ayaṃ Sāmo mātāpettibharo¹⁰ ahu
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 380.
 101. Yena saccen' ayaṃ Sāmo kule jettāpacāyiko
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 381. 25
 102. Yena saccen' ayaṃ Sāmo pāṇā piyataro mama
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 382.
 103. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhañ c' eva pitu-cca¹¹ te
 sabbena¹² tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 383.

Ta. yena saccenā 'ti yena bhūtena sabhāvena, dhammacārīti kusala- 30
 pathadhammacārī¹³, saccavādīti hassakena pi musā avutto¹⁴, mātāpetti-

¹ Ck -ssanti, C² B² bhojayissati. ² B² pamatto. ³ B² -tvā viya matto pa-
 matto pamādaṃ āpanno. ⁴ B² paditto. ⁵ B² tabbato. ⁶ B² pakuddho si vi-
 mano si ti. ⁷ B² visaññitaṃ, C² visañña-. ⁸ B² -kunḍi-. ⁹ B² -pitti-.
¹⁰ B² ca. ¹¹ C² saccena? ¹² B² kusalakammāpatha-. ¹³ so C²; C² attano,
 B² hasitavasena pi musāvādaṃ na vadati.

bhara¹ ti analaso hutvā rattindivam m-ro bhari, jeṭṭhā--ti jeṭṭhānam
mātāpitunnam sakkārakāra².

Evam mātārā sattahi gāthāhi 'saccakiriyāya' katāya Sāmo
parivattitvā nipajji. Ath' assa³ pitā „jīvati me putto, aham
5 pi 'ssa saccakiriyaṃ karissāmi⁴“ tath' eva s-yaṃ kari.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

94. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitam⁵
atṭṭo puttasokena pitā saccam abhāsatha: 384.
95. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
10 etesā saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 385.
96. 97. 98. 99. 100 = 88. 89. 90. 91. 92.
101. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhañ ca mātuyā ca⁶ te
sabbena⁷ tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 386.

Tasmañ s-yaṃ karonte M. parivattitvā itarena passena
15 nipajji. Ath' assa s-yaṃ sā devatā akāsi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

102. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
Sāmassa anukampāya imaṃ saccam abhāsatha: 387.
103. Pabbaty-āhaṃ⁸ Gandhamādane cirarattanivāsini,
20 na me piyataro koci añño Sāmā na vijjati,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 388.
104. Sabbe vanā gandhamayā pabbate Gandhamādane,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 389.
105. Tesāṃ lālapamānānaṃ bahum kārūṇāsāṃhitam
25 khippaṃ Sāmo samuṭṭhāsi yuvā kalyāṇadassano ti. 390.

Ta. pabbatyāhan ti pabbate ahaṃ, vanā gandhamayā ti rukkhā
gandhamayā, na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi, tesāṃ ti bhī.
tesāṃ ubhinnaṃ lālapamānānaṃ yeva devatāya saccakiriyāya pariyoṣāne khippaṃ
Sāmo utṭhahi, padumapattato udakaṃ viy' assa⁹ vinivattetvā ābaddho vigato,
30 idha nu ko viddho ettha nu kho¹⁰ ti viddhatṭhānaṃ na paññāyi.

Iti Mahāsattassa nirogatā mātāpitunnaṃ cakkhupaṭilābho
aruṇuggamanā devatānubhāvena tesāṃ catunnaṃ pi assame

¹ Bā - pitti-. ² Cks - kiriyā. ³ Bā - kuṇḍi-. ⁴ Bā mayhañceva mātucca. ⁵ Cks
saccena. ⁶ read: pabbate? ⁷ Bā viya visaṃ. ⁸ Bā adds viddho.

pākaṭabhāvo cā 'ti sabbam ekakkhaṇe ahosi. M-ro „cakkhuñ
ca no laddham, Sāmo ca arogo jāto“ ti atirekataram tussimsu.
Atha na Sāmo paṇḍito gāthā ājjhabhāsi:

106. Sāmo 'ham asmi, bhaddam vo, sotthin' amhi¹ samuṭṭhito,
mā bālham paridevetha, mañjunābhivadetha man ti². 391. 5
Atha³ rājānam disvā paṭisanthāram karonto āha:
107. Svāgatan te mahārāja atho te aduragatam, (V $\frac{323}{29}$)
issaro si anuppatto, yaṁ idh' atthi pavedaya: 392.
108. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo (= $\frac{85}{20}$)
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varam varam. 393. 10
109. Atthi me pāṇiyam sītam ābhataṁ girigabbharā
tato piva mahārāja sace tvam abhihamkhasīti. 394.
Rājā tam pi acchariyam disvā āha:
110. Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā⁴ muyhanti medisā,
petam tam Sāma addakkhim, ko nu tvam Sāma jivasīti. 395. 15

Ta. petan ti Sāma⁵, aham tam matakam addasam, ko nu tvan ti
kathan nu tvam jivitam paṭilabhīti pucchati.

Sāmo „ayam rājā maṁ mato ti sallakkhesi, amatabhāvam
assa pakāsessāmīti“ ā.:

111. Api jivam mahārāja purisam gālhavedanam 20
upanītamanasakappam⁶ jivantaṁ maññate matam. 396.
112. Api jivam mahārāja purisam gālhavedanam
tam nirodhagatam santaṁ jivantaṁ maññate matan ti. 397.

Ta. api jivan ti jivamānampi, upanītamanasakappan⁶ ti bhavaṅgam
otiṇṇacittācāram⁷, jivan ti jivamānam eva mato ti maññati, nirodhagatan 25
ti assāsapassāsānīrodham pattam⁸.

Evam „loko maṁ jivantaṁ eva matam maññatīti“ vatvā
rājānam atthe yojetukāmo dh. desento puna dve gāthā abhāsi:

¹ Cks -nampi, Bā sotthināmbhi. ² Bā adds: tattha sotthināmbhi samuṭṭhito ti
sotthinā sukhena utṭhito amhi bhavāmi, mañcunā ti madhurasarena maṁ abhi-
vadetha. ³ Bā adds so. ⁴ so all three MSS. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks -samkappam.
⁷ Cks otiṇṇam-. ⁸ Bā adds santaṁ saṁvījjamānam.

113. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
devāpi naṃ tikicchanti mātāpettibharaṃ janaṃ. 398.
114. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā maccō dhammena posati
idh' eva naṃ pasaṃsanti, pecca sagge ca modatīti. 399.
- 5 Tam sutvā rājā „acchariyaṃ vata bho, mātāpettibharassa
kira uppannarogaṃ devatāpi tikicchanti, ativiya ayaṃ Sāmo
sobhatīti“ añjalim paggayha ā.:
115. Esā bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti medisā,
saraṇaṃ taṃ Sāma gacchāmi,
10 tvaṇ ca me saraṇaṃ bhavā⁶ 'ti. 400.

Ta. bhiyyo ti yasmā tādise parisuddhasīlaguṇasampanne aparajjhīṃ
tasmā atirekataraṃ muyhāmi, tvaṇ ca -- bhavā⁶ 'ti saraṇaṃ gacchantassa me
tvaṃ s. bhava patiṭṭhā hohi deva lokagāmināṃ maṃ karohīti.

- Atha naṃ M. „sace mahārāja deva lokāṃ gantukāmo ma-
15 hantaṃ dibbasampattiṃ paribhuñjitukāmo imāsu dasasu dham-
macariyāsu² vattassū“ 'ti dasadkammacariyagāthā kathesi:

116. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya³, (V. p. 123.)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggāṃ gamissasi. 401.
117. Dhammaṃ cara mahārāja
20 puttadāresu khattiya³, (Sen. Mahāv. I p. 281)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggāṃ gamissasi, 402.
118. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya etc. 403.
119. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca etc. 404.
120. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca etc. 405.
- 25 121. Dhammaṃ cara mahārāja ratthe janapadesu ca etc. 406.
122. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca etc. 407.
123. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya etc. 408.
124. Dhammaṃ cara mahārāja dhammo, ciṇṇo⁵ sukhāvaho etc. 409.
125. Dhammaṃ cara mahārāja saindadevā⁶ sabrahmakā
30 suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo⁷ 'ti. 410.

Tasmaṃ attho Tesakūṇajātake vitthārīto va.

¹ Ck^s add vā. ² B^d dasarājadhmma-. ³ Ck^s khantiyā. ⁴ Ck^s B^d rājā. ⁵ Ck^s -o.

⁶ B^d indādevā. ⁷ so all three MSS. for pamādo.

• Evaṃ M. tassa dasarājadhamme desetvā uttarim pi ova-
ditvā pañcasilāni adāsi. So tassa ovādaṃ sirasā sampaticchitvā
vanditvā Bārāṇasim gantvā dānādīni puññāni katvā sapariso
saggaparāyano ahoṣi. B. pi saddhim mātāpitūhi abhiññā ca
samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloḷkāya ahoṣi.

5

S. imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „bhikkhave mātāpitunnaṃ po-
sanaṃ nāma paṇḍitānaṃ esa vaṃso“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s.
(Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalaṃ pāpuṇi): „Tādā rājā
Ānando ahoṣi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā³ Kas-
sapa, mātā³ Bhaddakāpilāni⁴, Suvannaśāmapaṇḍito aham evā“ ti⁵. 10
Sāmajātakaṃ⁶.

4. Nimi-jātaka.

Accheraṃ vata⁷ lokasmin ti. Idaṃ S. Mithilāṃ upanissāya
Makhādevambavane⁸ v. sitapātukanmaṃ ārabha kathesi. Ekadivasaṃ
hi S. sāyaṇhasamaye⁹ sambahulehi bhikkhūhi saddhim tasmim am- 15
bavane cārikaṃ caramāno ekaṃ ramaṇiyaṃ bhūmippadesaṃ disvā
attano pubbacariyaṃ kathetukāmo sitaṃ pātukatvā āyasmatā Ānan-
dattherena sitakaraṇaṃ puṭṭho „Ananda ayaṃ bhūmippadeso pubbe
mayā Makhādevarājakāle¹⁰ jhānakilaṃ kilātena ajjhāvutthapubbo“¹¹
ti vatvā tena yācito paññattāsane nisīditvā a. ā.: 20

A. Videharatṭhe Mithilanagare Makhādevo¹² nāma rājā
• ahoṣi, so cāturasītivassasahassāni kumārakilāṃ kilī, caturā-
sītivassasahassāni uparajjaṃ kāresi, cāturasītivassasahassāni
r. kārento „yadā me samma kappaka sirasmiṃ phalitāni pas-
seyyāsi tadā me āroceyyāsīti“ vatvā aparabhāge kappakena 25
phalitāni disvā ārocite sandāsena uddharāpetvā hatthe patitṭhā-
petvā phalitaṃ oloketvā¹³ āgantvā nalāte laggam viya maraṇaṃ

¹ Bā omits esa. ² Bā dukūlapaṇḍito. ³ Bā pārikā. ⁴ Bā adds bhikkhuni. ⁵
Bā aham eva sammāsambuddho loke udayāditi. ⁶ Bā suvaṇṇasāmapālito. ⁷
Cfr. Morris, B. & C. p. 76. Mā. = Mātall. ⁸ Cks add bho. ⁹ Bā maggha-
Bā majjha-. ¹⁰ Cks sāyaṇha-. ¹¹ Bā magghā, Bā majjha-. ¹² Ck Bā -vutta-
13 Bā magghā. Cfr. Morris in J. P. T. S. 1885 p. 62. Hultzsch in Z. d. d.
m. Ges. 40 p. 60. ¹³ Bā adds maccurājanam.

passamāno „idāni me pabbajitum kālo“ ti kappakassa gāma-
varam datvā jeṭṭhaputtaṃ pakkosāpetvā „tāta r. paṭiccha,
aham pabbajissāmīti“ vatvā „kiṃkāraṇā devā“ ti vutte

„uttamaṅgarūhā mayhamīme jātā vayo harā

5 pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman¹“ ti

vatvā taṃ rajje abhisīcivā „tvam pi evam evaṃ paṭipajjey-
yāsīti“ vatvā ovaḍḍivā nagarā nikkhamma² bhikkhupabbajjāya
pabbajitvā caturāsītivassasahassāni cattāro Brahmavihāre bhā-
vetvā Brahmaloce nibbatto³. Putto pi 'ssa eten' upāyena

10 pabbajitvā Brahmalo-ka-parāyano ahosi, tathā tassa putto⁴ ti,
evaṃ dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse phalitaṃ
disvā va imasmiṃ ambavane pabbajitvā cattāro Brahmavihāre
bhāvetvā Brahmaloce nibbatto⁵. Tesāṃ sabbapaṭhamāṃ nib-
batto Maḥādevarājā Brahmaloce tṭhito attano vaṃsaṃ oloken-to

15 dvīhi ūnāna caturāsītikhattiyasahassāni pabbajitāni disvā tuṭṭha-
mānaso hutvā „ito nu kho param pavattissati na-ppavattissa-
tīti“ oloken-to appavattanabhāvaṃ ūtvā „mama vaṃsaṃ aham
eva ghaṭessāmīti“ tato cavitvā Mithilanagare rañño aggamahe-
siyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Tassa nāmagahaṇadivase

20 nemittakā lakkhaṇāni oloketvā „mahārāja ayaṃ kumāro tum-
hākaṃ vaṃsaṃ ghaṇento uppanno, tumhākaṃ vaṃso hi pabbaj-
janavaṃso⁶ imassa parato na gamissatīti⁷“ vadimsu. Taṃ
sutvā rājā „ayaṃ rathacakkanemi viya mama vaṃsaṃ ghaṇento
jāto“ ti Nemikumāro⁸ ti 'ssa nāmaṃ akāsi. So daharakālato

25 paṭṭhāya dāne sīle uposathakamme ca abhirato ahosi. Ath'
assa pitā purimanayen' eva phalitaṃ disvā kappakassa gāma-
varam datvā puttassa r. niyyādetvā ambavane pabbajitvā
Brahmaloka-parāyano ahosi. Nimirājā⁹ dānājḥāsayaṭāya catūsu
nagaradvāresu nagaramajjhe cā 'ti pañcadānasālāyo karetvā

¹ = vol. I p. 137. ² C^k nikkhami, B^d nikkhamitvā. ³ B^d -i. ⁴ C^s repeats tathā
tassa putto. ⁵ B^d nibbatimsu. ⁶ B^d pabbajita-. ⁷ B^d purato añño nāga-
missatīti. ⁸ C^k nemiyaka-. ⁹ B^d nemi-.

mahādānam pavattesi, ekekāya dānasālāya satasahassam katvā
 devasikam pañca pañca kahāpanasatasahassāni pariccaji, nic-
 cam pañcasīlāni ca rakkhi, 'pākkhadivasesu uposatham samā-
 dayi, mahājanam pi dānādīsu puññesu samādapesi', sagga-
 maggam ācikkhitvā nirayabhayena tajjetvā dh. d. Tassa ovāde 5
 thitā dānādīni puññāni katvā cutā cutā devaloke nibbattanti,
 devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahoṣi. Tadā Tāvatiṃ-
 sabhavane devasaṃghā Sudhammāya devasabbhāya sannipatitā
 „aho amhākam ācariyo Nimirājā², nam nissāya mayam imam
 Buddhañānenāpi aparicchindiyam dibbasampattim anubhomā“ 10
 'ti vatvā M-assa guṇe vaṇṇayimsu. Manussaloke pi 'ssa mahā-
 samuddapitthe āsittatelaṃ viya guṇakathā³ patthari.

S. tam atthaṃ āvibhūtaṃ katvā bhikkhusaṃghassa kathento āha:

1. Acheram vata lokasmin uppajjanti vicakkhaṇā
 yadā ahū Nimirājā paṇḍito kusalatthiko. 411. 15
2. Rājā sabba-Videhānam adā dānam arindamo,
 tassa tam dadato dānam saṃkappo udapajjatha:
 dānam vā brahmacariyam vā katamaṃ su mahapphalan ti. 412.

Ta. yadā ahū ti bhi. paṇḍito attano ca paresam ca kusalatthiko Nimi-
 rājā¹ ahoṣi tadā devamanussānam accheram vata no evarūpāpi⁴ nāma anup- 20
 panne Buddhañāne mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā lokasmin vicak-
 khaṇā uppajjantīti evam tassa guṇakatham kathesun ti a., yathā ahū ti pi
 pātho, tassa² attho: yathā ahu Nimirājā paṇḍito kusalatthiko yeva⁵ tathārūpā
 mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā uppajjanti vicakkhaṇā ti⁶ yam tesam
 uppannam⁷ tam accheram vata lokasmin ti, iti S. sayam eva acchariyajāto evam 25
 āha, sabba-Videhānam ti sabbesam Videhavāsīnam, katamaṃ sū 'ti etesu
 dvīsu kataman nu, so kira pannarasuposathiko omuttasabbābharane sirissayana-
 pitthe nipanuo dve yāme niddam okkamitvā pacchimayāme pabuddho pallamkam
 ābhujitvā aham pi mahājanassa aparimāṇam dānam pi demi silam pi rakkhāmi
 dānassa nu kho phalaṃ mahantaṃ udāhu brahmacariyavāsassa⁸ ti cintetvā 30
 attano kammam chinditum nāsakki.

Tasmin khane Sakkabhavanam unbhākaram dassesi, Sakko
 tassa karam avajjanto tam tathā vitakkeptam disvā „kam,

¹ Ck. -dā. ² Bā nemi. ³ Ck. -tham. ⁴ Bā -pāni. ⁵ Ck. ye. ⁶ Bā gmits ti.
⁷ Ck. uppatan. C. uppijana.

kham assa chindissāmīti¹ ekako va sīgham āgantvā sakala-
nivesanaṃ ekobhāsaṃ katvā sirigabbhaṃ pavisitvā obhāsaṃ
pharitvā ākāse thatvā tena puṭṭhō² vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āka:

- 5 3. Tassa saṃkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
sahassanetto pātur ahu vaṇṇena nihanam tamam. 413.
4. Salomahaṭṭho manujindo Vāsavaṃ avacā Nimi:
devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
na ca me tādiso vaṇṇo diṭṭho vā yadivā suto¹. 414.
- 10 5. Salomahaṭṭhaṃ nātvaṇa Vāsavo avacā Nimi²:
Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
alomahaṭṭho manujinda puccha pañhaṃ yad³ icchasi. 415.
6. So ca tena katokāso Vāsavaṃ avacā Nimi:
pucchāmi tam mahābāhu sabbabhūtānaṃ issara:
15 dāṇaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalaṃ. 416.
7. So puṭṭho naradevena Vāsavo avacā Nimi²,
vipākaṃ⁴ brahmacariyassa jānaṃ akkhāsa⁵ ajānato: 417.
8. Hīnena brahmacariyena khattiye upapajjati
majjhimaṃ ca devattaṃ uttamaṃ visujjhati.
- 20 9. Na h' ete sulabhā kāyā yācayogena kenaci
ye kāye upapajjanti anāgārā tapassino ti. 419.

Ta. salomahaṭṭho ti bhi. so Nimirājā obhāsaṃ diṭṭvā ākāsaṃ olokento
tam dibbābharaṇapatimāṇitaṃ⁶ diṭṭvā bhayena haṭṭhalomaṇaṃso hutvā devatā
nu sīti pucchi, alomahaṭṭho ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājā
25 'ti (add: vutte?), Vāsavaṃ⁵ avacā ti tuṭṭhamānaso hutvā avoca, jānaṃ - - ti,
bhi. so Sakko atītabhave attanā paccakkhaṃ diṭṭhapubbaṃ brahmacariyassa
vipākaṃ jānanto tassa ajānato akkhāsi, hīnena⁷ 'ti ādisu puthutthāyatane⁸
methunaviratimattaṃ⁷ silaṃ hīnaṃ nāma, tena khattiyakule upapajjati⁸, jhā-
nassa upacāramattaṃ majjhimaṃ nāma, tena devattaṃ upapajjati⁹, atthasamā-
30 pattinibbattaṃ pana uttamaṃ nāma, tena Brahmaloce upapajjati⁹, tam bāhi-
rakā nibbānaṃ ti kathenti, tenāha visujjhatīti, imasmīṃ pana sāsane parisuddha-
silassa bhikkhuno aññataraṃ devanikāyaṃ patthenassa brahmacariyacetaṇā
hīnatāya hīnaṃ nāma, tena yathāpatthite¹⁰ devaloke nibbattati, parisuddha-
silassa pana atthasamāpattinibbattaṃ majjhimaṃ nāma, tena Brahmaloce

¹ Bā adda ācikkha me¹ tvam bhaddante kathaṃ jānemu tam mayam². ² Oks
nimi, Bā nemi. ³ Bā yam. ⁴ Oks -ka. ⁵ Oks -vo. ⁶ so Bā; Oks -na.
Oks -mattā, Bā -virahitamattaṃ. ⁷ Oks upapajjanti. ⁸ Bā nibbatti, Oks uppaj-
janti. ⁹ ¹⁰ Oks pattate, Oks pattite.

nibbattati, parisuddhasiḥassa vipassanaṃ vaddhetvā arahattapatti¹ uttamaṃ nāma, teṃ vāññhanti, itti Sakko mahārāja dānato sataguṇena sahaṣṣaguṇena brahmacariyavāso va mahapphalo ti vaṇṇesi, ekāyā ti brahmaghaṭṭā, yācayogenā 'ti yācāyuttakena yācayogena vā yaññayuttakena vā ti ubhayathāpi dāyakass' ev' etaṃ nāma, tapassino ti tapanissitakā.

5

Imāya pi gāthāya brahmacariyavāsass' eva mahapphala-bhāvaṃ dīpetvā idāni ye atīte mahādānaṃ datvā kāmāvacaram pi atikkamituṃ nāsakkhiṃsu te rājāno dassento ā.:

10. Dudīpo² Sāgaro Selo Mucalindo Bhagīraso

Usīnaro Aṭṭhako ca Assako ca Puthujjano 420. *

10

11. Ete c' aññe ca rājāno khattiyā brāhmaṇā bahū

puthuyaññaṃ yajitvāna Petan te³ nātivattisun⁴ ti. 421.

T. a.: mahārāja pubbe Bārāṇasīyaṃ Dudīpo² nāma rājā mahādānaṃ datvā maraṇacakkena chinno kāmāvacarake yeva nibbatti tathā Sāgarādāgo aṭṭhā 'ti ete ca pana aññe ca bharājāno c' eva khattiyabrāhmaṇā ca puthuyaññaṃ ya- 15 jitvāna anekappakāraṃ dānaṃ datvā kāmāvacarabhūmisānikhātāṃ Petan te nāti-vattisun, kāmāvacaradevatā hi rūpādino kilesavattihussa kāraṇā paraṃ paccāsiṃsanato kapaṇatāya petā ti vuccanti, vuttam pi c' etaṃ:

ye adutiya⁵ na ramanāti ekikā

vivekajaṃ ye na labhanti pītiṃ

20

kiñcāpi te indasamānabhogā

te ve parādhiṇasukkhāvarākā ti.

Evare pi dānaphalaṭo brahmacariyaphalass' eva mahanta-bhāvaṃ dassetvā idāni brahmacariyavāsena Petabhavanaṃ atikkamitvā Brahmaloce nibbattatāpase dassento ā.:

25

12. Addhā⁶ ime' avattisun anāgārā tapassino

satt' isayo Yāmanu Somayāgo Manojavo 422.

13. Samuddo Māgho Bhārato [ca⁷] isi Kālikarakkhiyo⁸

Aṅgīraso Kassapo ca Kisavaccho Akitti¹⁰ cā 'ti. 423.

Ta. avattisun ti kāmāvacaraṃ atikkamisun, tapassino ti sīlatapaṇ c' 30 eva samāpattitāpaṇ ca nissitā, sattisayo ti Yāmanuādayo satta bhātaro va¹¹ sandhāyāha Aṅgīrasādīhi pana catūhi saddhiṃ ekādas' etc.

¹ Bā - truppatti. ² Bā dudīpo, C* dudīpo. ³ Bās petattham. ⁴ C* iyun, Bā - ttisun. ⁵ C* yeññe adutiya, ye ve adutiya, Bā ye adutiya. ⁶ C* aññā, Bā - ti. ⁷ Bā yima. ⁸ Bā cāpi. ⁹ Bā kālāpurakkhito. ¹⁰ Bā akinti. ¹¹ C* ca.

Evaṃ tāva sutivasen' eva' brahmacariyavāsassa mahapphala-
latam vaṇṇetvā idāni attanā dīṭṭhapūbbaṃ āharanto ā.:

14. Uttarena nadi Sīdā gambhīrā duratikkamā,
nalaggivaṇṇā jotanti sadā kañcanapabbatā 424.
- 5 15. Parūlhakacchā tagarā rūlhakacchā vanā nagā,
tatrāsuṃ dasasahassā porāṇaisayo pure. 425.
16. Ahaṃ seṭṭho 'smi dānena saṃyamena damena ca
anūttaram vataṃ katvā pakiracārī samāhite. 426.
17. Jāṭiyantaṃ ajaccaṇ ca ahaṃ ujjugataṃ naraṃ
ativelaṃ namassissaṃ kammabandhū hi mātiyā'. 427.
- 10 18. Sabbe vaṇṇā adhammatṭhā patanti nirayaṃ adho,
sabbe vaṇṇā visujjhanti² caritvā dhammam uttaman ti. 428.

Ta, uttarena 'ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvīnuṃ suvaṇṇapabbatānaṃ antareṇa pavattā Sīdā nāma nadi gambhīrā nāvāhi³ pi duratikkamā
15 ahoṣi, kīṃkāraṇā: sā hi atisukhumodakā, sukhumatā udakassa antamaso mora-
piṇḍam pi tattha patitaṃ na saṇṭhāti sīditvā heṭṭhātalam⁴ eva gacchati, ten
ev' assā Sīdā ti nāmaṃ ahoṣi, te pana tassā tīresu Kañcanapabbatā sadā nalag-
gaṇṇā hutvā jotanti, parūlhakacchā tagarā ti tassā pana nadi rūlhakacchā
parūlhatagarā ahesuṃ tagaragandhasugandhino, rūlhakacchā vanā nagā
20 ye tattha aññe pi pabbatā tesam pi kacchā rūlhavanā ahesuṃ, mahappha-
dhararukkhasañchannā ti a., tatrāsuṃ ti tasmiṃ evaṃ ramanīyā bhūmibhāge
dasasahassā isayo ahesuṃ sabbe pi pañcābhinnāṭṭhasamāpattilābhino va, āsu
bhikkhācāraṇelāya keci Uttarakuruṃ gacchanti keci mahājambūdesiṃ āharanti
keci Himavante yeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti keci Jambudīpatale
25 taṃ taṃ nagaraṃ gacchanti, eko pi rasataphābhībhūto n' aṭṭhi, jhānasukhen'
eva vītināmenti, tadā eko tāpaso ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā supāruto sūnīyā
piṇḍāya caranto purohitassa gehadvāraṃ pāpuni, so tassa upasame paṇḍitvā
antonivesanaṃ ānetvā bhojetvā katipāhaṃ patijagganto vissāse uppanne bhante
tumhe ekako va tattha viharattha udāhu aññe pi atthīti, āvuso kīṃ vadasi
30 tumhe ekako va tattha viharattha udāhu aññe pi atthīti, āvuso kīṃ vadasi
tasmiṃ padese dasasahassā isayo vasanti sabbe va abhinñāsamāpattilābhino⁶ ti,
so⁷ tesam guṇaṃ sutvā pabbajjāya cīntaṃ nami, atha naṃ bhante maṃ pi
tattha netvā pabbajethā' ti ā., āvuso tvaṃ rājapuriso na sakkā taṃ pabbajetun
ti, tena hi bhante ajjāhaṃ rājānaṃ āpucchissāmi tumhe sva⁸ pi idhāgacchethā'
35 'ti, so adbhivāsesi, itaro pi bhuttapātarāso rājānaṃ upasaṃkamtvā icchāṃ ahaṃ

¹ Bā mānava. ² Ck nirujjhanti. ³ Cks nacāpihi. ⁴ Cks vūṃti heṭṭhā, Bā oṣi-
ditvā heṭṭhātalam. ⁵ Bā gacchā. ⁶ Ck abhinñā ca samā-. ⁷ Cks tassa. ⁸ Ck
yeva. ⁹ Ck gacchethā, Bā āgaccheyyāthā.

deva pabbajjītuṃ ti ā, kiṃkāraṇā ācariya pabbajasīti, kāmesu dosaṃ nekkham-
 mesu ānisaṃsaṃ diṡvā ti, tena hi pabbajāhi¹ pabbajito pi maṃ dasseyyāse²ti,
 so sādhu³ 'ti sampaticchitvā gehaṃ āgantvā puttadāraṃ anusāsētvā sabbaṃ sāpa-
 teyyaṃ dassetvā attano pabbajitaparikkhāraṃ gahe⁴tvā tāpasassa āgamaṇaṃ olo-
 kento nisīdi, tāpaso pi tath' evākāśanāgantvā antonagaram pavisitvā tassa 5
 gehaṃ pavīsi, so taṃ sakkaccaṃ parivisitvā bhante kataṃ mayā kātābbaṃ ti ā,
 so taṃ bahinagaram netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbā-
 jetvā punadivase⁵ taṃ tath' eva katvā⁶ bhattaṃ āheritvā datvā kaṣinapari-
 kammaṃ ācikkhi, so katipāhase⁷ eva abhiññāsamaṃpattiyo nibbattetvā sayam eva
 piṇḍāya ca⁸l, so āparabhāge ahaṃ rañño attānaṃ dassetuṃ patinñāṃ adāsiṃ das- 10
 sessaṃ⁹ assa attānaṃ ti cintētvā tāpase vanditvā ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā bhikkhaṃ
 caranto rājadvāraṃ pāpuṇi, rājā taṃ diṡvā sañjānitvā antonivesanaṃ pavesētvā
 sakkāraṃ katvā bhante kuhiṃ vasathā¹⁰ 'ti pucchi, Uttarahimavantapasse Kaṇ-
 canapabbatantarena¹¹ pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājā¹² 'ti, kiṃ ekako va udāhu
 aññe pi tattha atthīti, kiṃ vadesi mahārāja dasasahasā isayo sabbe abhiññā- 15
 samāpattilābhino¹³ tattha vasantīti, rājā tesam guṇaṃ sutvā sabbesaṃ bhikkhaṃ
 dātukāmo aho¹⁴si, atha na āha: bhante ahaṃ tesam isīnaṃ dānaṃ dātukāmo
 aho¹⁵siṃ kiṃ karomīti, mahārāja te isayo jivhāviññeyyase agiddhā na sakkā
 idhānetuṃ ti, bhante tumhe nissāya te bhojessāmi upāyam me ācikkhathā¹⁶ 'ti,
 tena hi mahārāja sace pi nesaṃ dānaṃ dātukāmo ito nikkhamitvā Sīdānaditīre 20
 vasanto tesam dānaṃ dehīti, so sādhu¹⁷ 'ti sampaticchitvā sabbupakaraṇāni gāhā-
 petvā caturaṅgīniyā senāya saddhiṃ nikkhamitvā attano rajasīmaṃ sampāpuṇi,
 atha naṃ tāpaso attano ānubhāvena saddhiṃ senāya Sīdānaditīraṃ netvā
 naditīre khandhāvāraṃ kārapētvā¹⁸ ākāseṇa attano vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā puna-
 divase paccāgami, atha naṃ rājā sakkaccaṃ bhojetvā sve bhante dasasahasā 25
 isayo ādāya idh' eva āgacchathā¹⁹ 'ti ā, so sādhu²⁰ 'ti sampaticchitvā gantvā puna-
 divase bhikkhācāravelāya isīnaṃ ārocesi: mārisā Bārāṇasirājā tumhākaṃ bkik-
 khaṃ dasāññīti āgantvā Sīdānaditīre nisīno, so vo nimanteti, tassa kirānu-
 kampāya khandhāvāraṃ gantvā bhikkhaṃ gaṇhathā²¹ 'ti, te²² sādhu²³ 'ti sampa-
 ticchitvā ākāśanāgantvā khandhāvārasāvidūre otarīṃsu, rājā paccuggamaṇaṃ 30
 katvā kh-vāraṃ pavesētvā paññattāsane nisīdāpetvā isigaṇaṃ pañītenābhārena
 santappētvā tesam iriyāpathe pasanno svātanāya pi nimantesi, ten' upāyena
 dasannaṃ tāpasasahassānaṃ dasavassasahassāni dānaṃ adāsi, dadanto ca tasmiṃ
 yevā padese nagaraṃ māpetvā satsakammaṃ kāresi, na kho pana mahārāja tadā
 so rājā añño aho²⁴si, atha kho ahaṃ seṭṭho²⁵ 'smi dānenā²⁶ 'ti, ahaṃ eva²⁷ hi tadā 35
 dānena seṭṭho²⁸ butvā etaṃ mahādānaṃ datvā imaṃ petalokaṃ atikkamitvā
 Brahmaloke nibbatitūṃ nāsakkhiṃ, mayā dīnnaṃ pana dānaṃ bhuñjītvā sabbe
 va ne kāmāvacaraṃ atikkamitvā Brahmaloke nibbattā²⁹, imināp' etaṃ vedītabbaṃ
 yathā brahmaçariyavāso va mahapphalo ti, evaṃ dānena attano seṭṭhabhāvaṃ

¹ Bā pabbajjāhi, Ck. ōmit pa-. ² Ck. add brāhmaṇaṃ pabbajjī. ³ Bā dhāpetvā.

⁴ Bā -re. ⁵ Ck. abhiññāsamaṃ-. ⁶ Ck. katvā. ⁷ Bā gaṇha- corr. to gaṇhā-.

⁸ Ck. so. ⁹ Ck. āhameva, Bā ayameva.

pakāsetvā itarehi tīhi padehi tesam isīnam gunam pakāsesi: ta. samyamena
 'ti sīlena, damena 'ti indriyadadena, anuttaran ti etehi guṇehi niruttaram
 uttamavatasamādānam caritvā, pakiracāriti ganam¹ pakiritvā khīpivā pahāya
 ekacārike ekibhāvam gate² ti a., samūhite ti upacārappanayasamādhi³ samā-
 5 hitacitte evarūpe aham tapassino upatthahin ti dasseti, ahamujjugatan ti
 aham mahārāja tesam dasasahassānam isīnam antare kāyavamkādīnam abhāvena
 ujjugatan ekam pi naram hīnajacco vā hotu jātisampanno vā jātīm avicāretvā
 tesam guṇesu pasannamānaso hutvā sabbe va te ativelam namassissam ucca-
 kalam eva namassissan ti vadati, kimkāraṇā: kammabandhū hi mātiyā⁴ ti⁵
 10 maccā⁵ hī nām' ete kammabandhū kammapaṭisaraṇā⁶ ten' eva kāraṇena sabbe
 vaṇṇā ti veditabbam.

Evañ ca pana vatvā „kiñcāpi mahārāja dānato brahma-
 cariyam eva mahapphalam dve pi pan' ete mahāpurisavitakkā
 va, tasmā dvīsu pi appamatto hutvā dānam dehi sīlam rakkhā"
 15 'ti tam ovaḍitvā sakatthānam eva gato.

T. a. p. S. āha:

19. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Vedeham anusāsetvā sagga-kāyam apakkamīti 429.

Ta. apakkamīti pakkāmi, Sudhammādevasabham nisinnam eva attānam
 20 dassesīti a.

Atha nam devagaṇo āha: „mahārāja na nūnā⁷ paññāyittha,
 kuhiṃ gat' atthā" 'ti. „Mārisā Mithilāya Nimirāṇṇo ekā kam-
 khā uppajji, pañham kathetvā tam rājānam nikkamkham
 kātum gato⁸ 'mhīti" evaṃ ca pana vatvā puna tam⁹ kāraṇam
 25 gāthāya kathetum āha:

20. Imaṃ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā

dhammikānam manussānam vaṇṇam uccāvacaṃ bahum. 430.

21. Yathā ayaṃ Nimirajā paṇḍito kusalatthiko

rājā sabba-Videhānam adā dānam arindamo 431.

30 22. Tassa tam dadato dānam saṃkappo upapajjatha:

dānam vā brahmacariyam vā katamam su mahappalan ti. 432.

Ta. iman ti dhammikānam kalyāṇadhammānam manussānam mayā
 vuccamānam silavasena uccam dānavasena avacaṃ bahum vaṇṇam nisāmetha,
 supāthā 'ti a., yathā ayaṃ Nimirajā yathā⁹ ativiya paṇḍito ti.

¹ B^a gunam. ² B^d -ve rate. ³ B^d mānavā. ⁴ C^k omit ti. ⁵ B^d sattā. ⁶ C^k
 add ti. ⁷ C^k nu, B^d nuna. ⁸ B^d katvā āgato. ⁹ C^k add paṇḍito.

Ito so aparihāpetvā rañño vaṇṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā devatā¹ rājānaṃ daṭṭhukāmā hutvā „mahārāja, amhākaṃ Nimirājā ācariyo, tass' ovāde *ṭhatvā* taṃ nissāya amhehi ayaṃ dibbasampatti laddhā², daṭṭhukām' amhā, taṃ pakkosāpetvā amhe dassehi mahārājā“ 'ti vadimsu. Sakko „sādhū“ 'ti sampaticchitvā Mātaliṃ pakkosāpetvā „samma Mā- Vejayantarathāṃ yojetvā Mithilāṃ gantvā Nimirājānaṃ dibbayāne āropetvā ānehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sampaticchitvā rathāṃ yojetvā pāyāsi. Saṅkassa pana devehi saddhiṃ kathentassa Mātaliṃ ānāpentassa ca rathāṃ yojentassa ca manussaḡaṇanāya māso atikkanto. Iti Nimissa rañño puṇṇamāya uposathikassa pācīnasīhapañjaraṃ vivaritvā mahātale nisīditvā amaccagaṇa-parivutassa sīlaṃ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto ug-gacchantena candamaṇḍalena saddhiṃ yeva so ratho, paññāyi, manussā bhuttasāyamāsā gharadvāre nisīditvā sukhakathaṃ kathentā „ajja dve candā uggaṭā“ ti āhaṃsu, atha nesaṃ sallapantānaṃ űeva ratho pākaṭo ahoṣi, mahājano „nāyaṃ cando ratho“ ti vatvā kamena³ sindhavasahassee Mātaliṣaṃgāhake Vejayantarathe ca pākaṭe jāte „kassa nu kho imaṃ dibbayānaṃ āgacchatīti“ cintetvā „kassa aññassa amhākaṃ rājā dhammiko, tassa Sakkena Ve-ratho pesito bhavissati amhākaṃ rañño va anucchaviko“ ti tuṭṭhahatṭhā g. āhaṃsu:

23. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano,

dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 433.

Ta. abbhuto ti abhūtapubbo⁴ acchariyo ti vā⁵ vimhayen' evaṃ⁶ āhaṃsu. 25

Tassa pana janassa kathentassa kathentass' eva Mā- vāta-vegena āgantvā rathāṃ nivattetvā sīhapañjarummāre pacchābhāgena⁷ ṭhapento ārohaṇasajjaṃ⁸ katvā ārohaṇatthāya⁹ rājānaṃ nimantesi.

¹ Bā devasaṃghā. ² Iḍḍe add ti mayāṃ. ³ Bā anuttamena. ⁴ Ck Bā abbhuta-

⁵ Bā te. ⁶ Bā vimhayavasaneva. ⁷ Bā -gaṇ. ⁸ Ck -na.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

24. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 434.

25. Eh' imaṃ ratham āruya rājasettha disampati,
5 devā dassanakāmā te Tāvatisā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare ti. 435.

Ta. Mithilaggahan ti Mithilāya paṭiṭṭhitagehaṃ catūhi saṃgaha-
vatthūhi Mithilāya saṃganhanakam¹, samacchare ti tath' evaṃ² guṇakathaṃ
kathentānisinnā.

10 Rājā „aditṭhapubbaṃ devalokaṃ ca passissāmi, Mātaliṣṣa
ca me saṃgaho kato bhavissati, gacchissāmīti“ cintetvā ante-
puraṇ ca mahājanaṃ ca āmantetvā „ahaṃ nacirenāgamissāmi,
tumhe appamattā dānādini puññāni karoṭhā“ 'ti vatvā ratham
abhiruhi.

15 Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha.

26. Tato [ca] rājā taramāno Vedeho Mithilaggaho
āsanaṃ vuṭṭhahitvāna pamukho ratham āruhi. 436.

27. Abhirūḷhaṃ³ ratham dibbaṃ Mātali etad abravi:
kena taṃ nemi maggena rājasettha disampati

20 yena vā pāpakamantā puññakammā ca⁴ ye narā ti. 437.

Ta. pamukho ti uttamo abhimukho vā, janassa piṭṭhīm datva ārūḷho ti
a., yena vā ti yena maggena gantvā yattha pāpakamantā vasanti taṃ⁵ ṭhānaṃ
sakkā datṭhūn yena vā gantvā ye puññakammā narā te sakkā datṭhūn ti, idaṃ
so Sakkena anāṇatto⁶ pi attano visesadassanatthaṃ⁷ āha.

25 Atha taṃ rājā „mayā dve pi ṭhānāni aditṭhapubbāni, dve
pi passissāmīti“ cintetvā āha:

28. Ubhayen' eva maṃ nehi Mātali devasārathi

yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 438.

Tato Mā- „dve ekappahārena na sakkā dassetuṃ, pucchis-
30 sāmi naṃ“ ti pucchanto puna gātham āha:

29. Kena taṃ paṭhamaṃ nemi rājasettha disampati

yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 439.

¹ Bā -yaṃ saṃgāhakaṃ. ² Bā tameva, read: tav' evaṃ? ³ so all three MSS.
for -ruya? ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā tesam. ⁶ C^k anāṇatto. ⁷ Bā dāṇavi-

Tato rājā „aḥaṃ avassaṃ devalokaṃ gamissāmi, nirayaṃ
tāva passissāmiti“ cintetvā anantaraṃ gātham āha:

30. Niraye¹ tāva passāmi āvāse² pāpakammaṇaṃ
ṭhānāhi luddakammānaṃ dussilānaṃ ca yā gatīti. 440.

Ta. yā gat ti yā etesaṃ nippatti³ taṃ ca passāmi.

Ath' assa Vetaraṇiṃ tāva dassesi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

31. Dassesi Mātali rañño duggaṃ⁴ Vetaraṇiṃ nadim
kuthaṇṇiṃ⁵ khārasamyuttam tattaṃ aggisikhūpaman ti. 441.

Ta. Vetaraṇiṃ ti bhī. Mā- rañño katham sutvā nirayābhīmukhaṃ rathaṃ 10
pesetvā paṭhamam kammaṇaccayena utunā samuṭṭhitaṃ Vetaraṇiṃ dassesi, tattha
nirayapālā jalitāni asisattitomarabhindivālamuggarādīṇi āvudhāni gahe tvā nera-
yikasatte paharanti vijjhanti pothenti⁶, te taṃ dukkhaṃ asahantā Vetaraṇiyā
patanti, sā upari bhindivālapamāṇāhi kaṇṭakāhi vettalatāhi sañchannā, te tattha
bahūni vassasahassāni pajjalitesu khuradhārātikhīnesu kaṇṭakesū⁷ khaṇḍā- 15
khaṇḍikā honti, tesam heṭṭhā tālappamāṇāni jalitaayasūlāni uṭṭhahanti, nera-
yikasattā bahuaddhānaṃ⁸ vītiṇāmetvā vettalatāhi galitvā sūlesu patitvā vini-
viddhasarirā⁹, sūlesu āvutamaccā viya ciraṃ paccanti, sūlāni pi jalanti, nera-
yikasattāpi pajalanti¹⁰, sūlānaṃ pana heṭṭhā udakapīṭṭhe pajjalitāni khuradhā-
rātikhīṇāni ayopokkharapattāni¹¹, te sūlehi galitvā pokkharapattesu patitvā ciraṃ 20
chedanadukkhāṃ anubhavanti, tato khārodake patanti, udakaṃ jalati, sattā
jalanti, dhūmo uṭṭhahati¹², udakassa pana heṭṭhā naditalaṃ khuradhārāsi sañ-
channaṃ, te heṭṭhā nu kho kīdisaṃ ti udake nimujjitvā khuradhārāsu khaṇḍā-
khaṇḍikā honti, te taṃ mahādukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkontā mahantaṃ bhera-
varavaṃ ravanta vicaranti, kadāci anusotaṃ vuyhanti kadāci paṭisotaṃ, aha ne 25
tīre ṭhitā nirayapālā ususattitomarādīni¹³ khipitvā macche viya vijjhanti, te
dukkhavedanāmetvā mahāravanta, aha pajjalitehi ayabalīsehi uddharitvā
parikkaddhantā jalitaayapathaviyaṃ nipajjāpetvā mukhe tattaṃ ayogulaṃ pakkhipanti.

Iti rājā Vetaraṇiyaṃ mahādukkhapīṇite satte disvā bhīta-
tasito „kin nāma ime sattā pāpam akāmsū“ 'ti Mātaliṃ pucchī, 30
so pi vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

32. Nimi have Mātaliṃ ajjhabhāsatha
diava janaṃ patamānaṃ vidugge.

¹ Bā -yam. ² Bā -saṃ. ³ Bā nippatti, Ck nīpati. ⁴ Bā dukkhaṃ. ⁵ so C, Ck ka-. ⁶ Bā kudhitaṃ. ⁷ Bā vīthedhenti. ⁸ Ck tekaṇ-. ⁹ Bā omīṭṭa bahu. ¹⁰ Bā omīṭṭa vīti. ¹¹ Ck omīṭṭa pa-. ¹² Bā adda honti. ¹³ Ck -dīhi.

bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāṃsu pāpaṃ
ye 'me janā Vetaraṇiṃ patanti. 442.

- 5 33. Tassa puṭṭho vyākāsi¹ Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 443.
34. Ye dubbale balavanto jīvaloke²
himsanti³ rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā⁴ pāpaṃ
10 te 'me janā Vetaraṇiṃ patantīti. 444.

15 Ta. 'vindatīti ahaṃ attano anissaro hutvā bhayasantako⁵ viya jāto,
disvā ti patamānam disvā, jānaṃ ti bhi. so Mā- sayam jānanto tassa ajānato
akkhāsi, dubbale ti sarirabalaḥogabalaānābalarahite, balavanto ti tehi
balehi samannāgatā, himsantīti⁶ pāṇipahārādīhi kilamentī, rosentīti nā-
nappakārehi akkosanti ghaṭenti, pasavetvā ti janetvā katvā.

Evam Mātali 'ssa pañham vyākāritvā raññā Vetaraṇiniraye
ditṭhe taṃ padesaṃ antaradhāpetvā purato rathaṃ pesetvā
sunakhādīhi khādanatṭhānam dassetvā taṃ disvā bhītena raññā
pañhe⁷ puṭṭho vyākāsi.

- 20 Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:
35. Sāmā ca soṇā sabalā ca giṃjhā
kākolasaṅghā ca adenti bheravā,
bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
25 ime nu maccā kim akāṃsu pāpaṃ
yay-ime jane kākolā⁸ adenti. 445.
36. Tassa puṭṭho vyākāsi⁹ Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 446.
37. Ye kec' ime maccharino kadariyā
30 paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānam
himsanti¹⁰ rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā⁴ pāpaṃ
tay-ime jane kākolā¹¹ adentīti. 447.

¹ read: viyā-. ² so all three MSS. for va loka? ³ Cks -senti. ⁴ Bā pasave-
tvāna, read: -tvā. ⁵ Cks bhassantako. ⁶ Cks -sent-. ⁷ Cc-ena, Bds -am. ⁸
Cks yayimaṃ janāṃ kākolā, Bā ye me jane kākolasaṅghā. ⁹ read: viyākāsi.
¹⁰ Cks -senti. ¹¹ Cks tayimaṃ janāṃ kākolā, Bā te me jane kākolasaṅghā.

Tato paresu pi pañhesu vyākaraṇesu ca es' eva nayo. Ta. sāmā ti ratta-
vaṇṇā, soṇā ti sunakhā, sabalā cā 'ti kabaravaṇṇā ca setakāḷapītavaṇṇā ti,
eraṇ pañcavaṇṇehi¹ sunakhe dasseti, te kira mahāhatthippamāṇā jalitāya aya-
paṭhaviyā nerayikasatte mige viya anubāndhitvā piṇḍikamaṇṇesū dāsivā tesam
tiḷāvutappamāṇam sarīram jalitapaṭhaviyam pāteṭvā mahāraṇam ravantānam
dvihi purimapaḍehi uram akkamitvā atthim eva sesentā maṇṇam luñcitvā luñ-
citvā khādanti, giḷḷhā ti mahantā bhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍagiḷḷhā, te
tesam kaṇayasadihehi² tuṇḍehi atthini bhinditvā atthimiṇṇam khādanti, kākolā-
saṃghā ti lohatuṇḍā³ kākagaṇā, te atibhayānakā diṭṭhaditthe khādanti, yayi
maṇ⁴ janau ti yaṇ⁵ imaṇ janam⁶ kākolā khādanti ime nu kin nāma pāpa-
kamam akamsū 'ti pucchati, maccharino ti aññesaṇ adāyakā, kaḍariyā-
ti pare dente⁷ paṭisedhakā thaddhamaccharino, samaṇabrāhmaṇānaṇ ta
saṃmitabāhitapāpānaṇ.

39. Sajotibbhūtā paṭhaviṃ kamanti,
tattehi khandhehi ca pothayanti. 15
bhayaṃ⁸ hi maṇ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akamsu pāpam
ye 'me janā khandhahatā sayanti. 448.
39. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 20
vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 449.
40. Ye jīvalokasmiṃ supāpadhammino
naraṇ ca nariṇ ca apāpadhammaṃ
himsanti rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā pāpam 25
te 'me janā khandhahatā sayantīti. 450.

Ta. sajotibbhūtā ti pajjalitasarīrā, paṭhaviṃ ti pajjalitanavayojana-
bahalaṃ ayapaṭhaviṃ, kamantīti akkamanti, khandhehi ca pothayantīti
nirayapālehi anubandhitvā tālappamāṇehi jalitaayakkhandhehi jaṃghāsū⁹ paha-
ritvā patitā¹⁰, te' eva khandhehi pothayaṇti cunnavicunnam karonti, supāpa-
dhammino ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā, apāpadhammaṇ ti sīlā-
cārādisampannaṃ niraparādhaṇ vā.

41. Aṅārakāsūṃ apare phunanti¹¹
narā rudantā paridaḍḍhagattā,

¹ Bā -vaṇṇe. ² Bā kattariyasadi-. ³ Ck^s -a. ⁴ so Ck^s; Bā yamimam. ⁵
Ck^s yā. ⁶ Bā addo ye ime nerayikasatte. ⁷ so Ck^s; Bā paresam dente pi. ⁸
Ck^s bhayā. ⁹ Bā -ādisu. ¹⁰ so Ck^s for patitā? Bā pāteṭvā. ¹¹ Ck^s tunanti,
C^s thunanti.

bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāṃsu pāpaṃ
ye 'me janā āṅgāraṃ phunanti'. 451.

42. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 452.
43. Ye keci pūgāyatanassa² hetu
sakkhiṃ karitvā ināṃ³ jāpayanti
te jāpayitvā janataṃ janinda
te luddakammā pasavetvā⁴ pāpaṃ
te 'me janā āṅgarakāsuṃ⁵ phunantīti'. 453.

Ta āṅgarakāsuṃ ti samma Mātali ke nāṃ' ete apare vajaṃ apavi-
santiyo gāvo viya samparivāretvā nirayapālehi jalitāvudhehi koṭṭhiyamānā āṅ-
garakāsuṃ papatanti, tatra ca nesaṃ yāvakaṭippamāṇā⁷ nīmuggānaṃ mahatīhi aya-
15 parchīhi ādāya upari āṅgare⁸ okiranti, atha te āṅgare paṭicchitūṃ asakkontā rodantā
daḍḍhagattā phunanti vidhūnantī⁹, kammabaleṇa vā attanā vā¹⁰ attanā vā
āṅgare phunanti¹¹ okirantīti a., pūgāyatanassa¹² 'ti okāse sati dāṇaṃ vā
dassāma pūjāṃ vā pavattessāma vihāraṃ vā karissāma saṃkaḍḍhitvā¹³ attanā
pūgasantakassa dhanassa hetu, jāpayantīti taṃ dhanā¹⁴ yathāruccin khādītva
20 gaṇajetṭhakānaṃ lañcaṃ datvā asukaṭṭhāne ettakaṃ¹⁵ āraṇaṃ gataṃ¹⁶ asu-
kaṭṭhāne amhehi ettakaṃ dinnan ti kūṭasakkhiṃ datvā¹⁷ taṃ ināṃ jāpayanti¹⁸
vināsenti.

44. Sajotibhūtā jalitā padittā
padissatī mahatī lohakumbhī,
25 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāṃsu pāpaṃ
ye 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patanti. 454.
45. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
30 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 455.
46. Ye silavaṃ¹⁶ samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vā
himsanti¹⁷ rosentī supāpadhammino
te luddakammā pasavetvā pāpaṃ
te 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patantīti. 456.

¹ Ck punanti. ² Bā -dhanassa. ³ Cks inā. ⁴ Ck -tvā, Bā -tvana. ⁵ so Bā;
Cks āṅgāraṃ. ⁶ Ck pu-⁷ so Bā; Ck kathito, Ck kaṭṭhā? ⁸ Cks -rehi. ⁹
Bā vidhūnantī. ¹⁰ Ck attānāma, Bā attano. ¹¹ Ck pu-¹² Bā -yadha-¹³
Bā etthakaṃ kassaci kassaṃ vā upakaraṇaṃ kataṃ. ¹⁴ Bā karitvā. ¹⁵ Ck chā-
¹⁶ Bā -van'tam. ¹⁷ Cks -senti.

Ta. padittā ti ādittā, mahatīti pabbatappamānā kappena saṅghitalo-
hamasapunnā, avamsirā ti bhayānakehi nirayapālehi uddhapāde¹ adhosire katvā
khipiyamānā² taṁ kumbhīm patanti, silavan ti silavantaṁ ācāraguṇasampannaṁ.

47. Luñcanti³ gīvaṁ atha veṭhayitvā⁴
upphodakasmīm pakiledayitvā, 5
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu pāpaṁ
ye 'me janā luttasirā sayanti. 457.
48. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākāṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 458.
49. Ye jīvalokasmīm supāpadhammino
pakkhī gaḥetvāna viheṭhayanti
te heṭhayitvā janastaṁ janinda
te luddakammā paavetvā pāpaṁ 15
te 'me janā luttasirā sayantīti. 459.

Ta. luñcantīti⁵ uppāṇenti, atha veṭhayitvā⁶ ti jalitalohayottehi
adhomukhaṁ veṭhetvā upphodakasmīm ti kappena saṅghitalohaudakasmīm,
pakiledayitvā⁷ ti temetvā khipitvā, i. v. h.: samma Mātali yesaṁ ime nira-
yapālā jalitalohayottehi gīvaṁ veṭhetvā tigāvutappamānaṁ sariraṁ oṇametvā⁸ 20
taṁ gīvaṁ samparivattakāṁ luñcītvā jalitasayadaṇḍakehi ādāya etasmīm jalita-
lohekumbhīniraye pakkhipitvā tuṭṭhahatṭhā honti, tāya ca gīvāya luttāya itaresaṁ
puna sīsena saddhiṁ gīvaṁ uppajjati yeva kin nām' ete kammaṁ karīmsu, etehi
me disvā bhayaṁ uppajjati, pakkhī--ṭhayantīti mahārāja ye lokasmīm
sakune gaḥetvā pakkhe luñcītvā gīvaṁ luñcītvā jīvitaḥkhayaṁ pāpetvā khādanti 25
vā vikkīṇanti vā te ime luddā idha luttasirā sayantīti⁹.

50. Pahūtatoyā anikhātakulā
nadī ayaṁ sandati suppatitthā¹⁰,
ghammābhitattā manujā pivanti
pivataṁ ca tesāṁ bhusaṁ¹¹ hoti pāni¹². 460. 30
51. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu pāpaṁ
pivataṁ ca tesāṁ bhusaṁ¹³ hoti pāni¹⁴. 461.

¹ Ck^o -dehi. ² Ck^o khipa-. ³ Ck^o -enti. ⁴ Bā vihedhāyitvā. ⁵ Ck^o luñce-. ⁶ Bā vihedha-. ⁷ Bā patilayitvā. ⁸ Bā oṇametvā. ⁹ Ck^o pananti. ¹⁰ Ck^o sūpa-. ¹¹ Bā bhūsaṁ, Ck^o bhusa. ¹² Ck^o pāni, Bā pāni. ¹³ Ck^o bhusa, Bā bhūsaṁ. ¹⁴ Bā pāni.

52. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhāss' ajānato: 462.

53. Ye suddhadhaññaṃ palāṇaṃ missam
asuddhakammā kayino dadanti
ghammābhitattānam pipāsītānam
pivataṃ ca tesam bhusam¹ hoti pāṇīti. 463.

Ta. anikhātakulā ti agambhīratirā, suppatitthā ti sobhanehi titthehi
upetā, bhusam hoti ti vihibhusam sampajjati, pāṇīti pāṇīyam tasmiṃ kira
padese pāhūtasalilā ramaṇīyā nadī sandati, nerayikasattā aggsantāpena² tattā
10 pipāsam dhāretum asakkontā bāhā paggayha jalitalohapaṭhavim maddantā³ tam
nadin oṭaranti, tam khaṇam yeva tirāni pajjalanti pāṇīyam bhusapalāpabhāvaṃ
āpajjitvā pajjalati, te pipāsam dhāretum asakkontā tam jalitam bhusapalāpam
khādanti, tam tesam sakalasarīram jhāpentam⁴ adhobhāgena nikkhamati⁵, te
dukkham adhivāsetum asakkontā bāhā paggayha, dhaññaṃ ti vīhiādisattavidhaṃ
15 parisuddhadhaññaṃ, palāpena⁶ missam ti palāpena⁶ vā bhusena vā
kamattikādīhi vā missakam katvā, asuddhakammā ti kilittakāyavacīmanā-
kammā, kayino ti suddham dassamā⁷ ti 'ayikassa hattho' mūlam gahetvā
tathārūpaṃ asuddham dadanti.

54. Usūhi sattīhi ca tomarchi⁷
20 dubhayāni passāni tudanti kandaṃ⁸,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu pāpam
ye 'me janā sattihātā sayanti. 464.

25 55. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhāss' ajānato: 465.

56. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammino
adinnam ādāya karonti jīvikaṃ
dhaññaṃ dhanam rajatam jātarūpaṃ⁹
30 njeḷakaṃ cāpi¹⁰ pasum mahisaṃ¹¹
te luddakammā pasavetva¹² pāpam
te 'me janā sattihātā sayantīti. 466.

Ta. dubhayānīti ubhayāni, tudantīti vijjbantī, kandaṃ ti kanda-
tānam, pharusā nirayapālā araṇṇe luddā migam viya samparivāretvā usuādīhi

¹ Cks bhusa, Bā bhūsam. ² Cks -pe. ³ Bā akkamantā, B^o kāmaddantā, C^o meddantā. ⁴ Bā -etvā. ⁵ Cks -mīti. ⁶ Bā -sena. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā kandaḷakā. ⁹ Bā pañca. ¹⁰ Cks -kaṃ vāpi. ¹¹ Bā pahisaṃ, B^o mahisaṃ, C^o catussam. ¹² Bā -tvāna.

nānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṃ chiddāvachiddaṃ purāṇapaṇṇaṃ viya
kḥāyati, adinnaṃ mādayā 'ti parasantaṃ 'saviññāṇakāviññāṇakaṃ sandhicchedā-
dīhi c' eva vañcanaṃ ca gahetvā jīvikāṃ kappenti.

57. Gīvāya baddhā kissa¹ ime pun' eke,
aññe vikattā bilakatā pun' eke², 5
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā bilakatā³ sayanti. 467.
58. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 468.
59. Orabbhikā sūkarikā⁴ ca macchikā (V ²⁷⁹/₃)
pasuṃ mahisaṃ ca ajeḷakaṃ⁵ ca
hantvāna sūnesu pasārayimsu,
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā bilakatā² sayantīti. 469.

Ta. gīvāya baddhā ti mahantehi jalitalohayottehi gīvāyaṃ bandhitvā
kaḍḍhitvā ayapathaviyaṃ pādetvā nānāvudhedi koṭṭhiyamāne⁶ disvā pucchati,
aññe vikattā⁷ ti aññe pana te khaṇḍākhāṇḍikaṃ chinnā, bilakatā³ ti aññe
jalitesu ayaphalakesu⁸ ṭhapetvā maṃsaṃ viya potthaniyā koṭṭhetvā⁹ puñjakatā¹⁰ 20
butvā sayanti, macchikā ti macchaghātakā, pasuṃ ti gāviṃ, sūnesu -- ti
maṃsaṃ vikkīṇitvā jīvikakappanattamaṃ¹¹ sūnāpānesu ṭhapesuṃ.

60. Rahado ayaṃ muttakarīsapūro
duggandharūpo asuciṃ pūti¹² vāyati, 25
khudāparetā manujā adenti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā muttakarīsabhakkhā. 470. 30
61. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 471.
62. Ye kec' ime kāraṇikā¹³ virosakā
paresaṃ himsāya sadā nivittā

¹ read: kiss'. ² Cks bila-, Bd vikaṇḍāpilakatā sayanti. ³ Cks bi-. ⁴ Bd su-
⁵ Cks -kā. ⁶ Bd kḍḍhi-, Bs koṭi-. ⁷ Bd vikaṇḍā. ⁸ Ck saphali-, Bs ayabilla.
⁹ Bd koṭṭe-. ¹⁰ Bd puñca-. ¹¹ Cks jīvitāṃ-. ¹² so C; Ck asuciṃputi, Bd asuci-
puti; read: asuciṃ pi? ¹³ Cks kārū-.

te luddakammā pasavetva pāpam
mittadduno mīlham adenti bālā ti. 472.

Ta. khudā -- adenti ti ete nerfyikasattā chātakena phutthā¹ khudam
sahitum asakkontā pakkatthitam dhūmayantaṃ jalantaṃ kappena saṇṇhitam
5 purāpamīlham piṇḍam piṇḍam katvā khādanti, kāraṇikā² ti kāraṇakāraṇā³,
virosakā ti mittasuhajjānam pi vihetthakā, mittadduno ti etesaṃ yeva gehe
khāditvā bhuñjitvā mano trāsavitvā⁴ paññattāsane [sayitvā puna vā pahāraka-
hāpāna⁵ nāma āharāpenti lañcam gaṇhanti te mittadūbhikā bālā evarūpam⁶
mīlham khādanti mahārājā⁷ ti.

- 10 63. Rahado ayaṃ lohitapubbapūro
• duggandharūpo asuciṃ pūti⁷ vāyati,
ghammābhitattā manuḍā pivanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
15 ime nu maccā kiṃ akāmsu pāpam
ye 'me janā lohitapubbabhakkhā. 473.
64. Tassa puttho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 474.
65. Ye mātaram vā pitaram va loke⁹
20 pārājikā⁸ arahante¹⁰ hananti
te luddakammā pasavetva pāpam
te 'me janā lohitapubbabhakkhā ti. 475.

Ta. pārājikā¹¹ ti jarājīṇe¹² mātāpitāro ghātetvā¹³ ghibbhāve yeva pārā-
jikam¹⁴ pattā, arahante ti pūjāvisesassa anucchavike, hananti ti dukkara-
25 kārike mātāpitāro mārenti, api ca arahante ti padena Buddhasāvake pi saṃ-
gaṇhat' eva, aparasmim pi Ussadaniraye nirayapālā nerayikānam tālappamāṇena
jalitaayabalisena jivhā¹⁵ vijjhivā ākaḍḍhitvā te satte jalitalohapaṭṭhaviyaṃ
pātetvā usabhaṇṇam viya pattharivā saṃkusetena hananti, te thale khitta-
maccā viya phandanti taṃ ca dukkham sahitum asakkontā mukhena kheḷam
30 muñcanti¹⁶, tasmim rājā Mātalinā dassite¹⁷ āhā:

66. Jivhaṃ ca passa balisena viddham
vihataṃ yathā saṃkusatena cammam,

¹ Cks putthā. ² all three MSS. kāru-. ³ Bā ti paresam dukkharāpā. ⁴ 40 Cks;
Bā omits m. tr. ⁵ so Ck; Cē -nun, Bā puna māsaḥāpānam. ⁶ Cks -pā. ⁷
Ck asucipūti, Bā asucipūti. ⁸ Cks pitaram vā jīvaloke, Bā mātaram pitaram pi
vā jīvaloke, Bē mātari pitari vā jīvaloke. ⁹ Cks parājikam. ¹⁰ Cks add vā. ¹¹
Cks parājikā. ¹² Cks parājītā. ¹³ Bā ghāte. ¹⁴ Cks parājikam, Bā parājika.
¹⁵ Bā -am. ¹⁶ Cks -enti. ¹⁷ read: tasmim M. d. rājā? Bā has tasmā māta-
lino rājā dassento.

phandanti macchā va thalamhi khittā
muñcanti kheḷam rudamānā kim ete¹. 476.

67. Bhayaṃ hi maṃ viṇḍati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā vaṃkaghastā sayanti. 477.

5

68. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 478.

69. Ye keci santhānagatā² manussā
agghena agghaṃ kayāṃ hāpayanti
kūṭena kūṭaṃ dhanalobbhabetu
channaṃ yathā vāricaraṃ vadhāya 479.

10

70. Na hi kūṭakārissa bhavanti tāṇā
sakehi kammehi purakkhatassa
te luddakammā pasavetva pāpaṃ
te 'me janā vaṃkaghastā sayantīti. 480.

15

Ta. kimete ti kimkāraṇā ete, vaṃkaghastā ti gilītabalisā, santhāna-
gatā³ ti santhānamariyādaṃ gatā, agghāpakatthāne⁴ tthitā ti a, agghena
agghaṃ ti taṃ taṃ agghaṃ laṅcaṃ gahetvā hatthiassādīnaṃ vā jātarūpara-
jatādīnaṃ vā tesāṃ tesāṃ saviññāpakānaṃ aviññāpakānaṃ agghaṃ hāpenti 20
kayaṃ ti⁵ taṃ hāpenta kayikānaṃ kayāṃ⁶ sate dātabbe paṇṇāsaṃ dāpenti
ītaṃ paṇṇāsaṃ tehi saddhīm vibhajitvā gaṇhanti, kūṭena kūṭaṃ ti tulākūṭā-
disu taṃ taṃ kūṭaṃ, dhanalobbhabetu 'ti dhanamhi lobhena etaṃ kūṭa-
kammaṃ karonti, channaṃ -- yā 'ti taṃ pana kammaṃ karontā madhura-
vācāya tathāmetabhāvaṃ⁷ paṭicchannaṃ katvā taṃ vadhenti yathā vāricaraṃ 25
macchaṃ vadhāya upagacchantā balisaṃ āmisena paṭicchannaṃ katvā taṃ kam-
maṃ karonti, na hi kūṭakārikassā 'ti paṭicchannaṃ mama kammaṃ na
taṃ keci jānātīti maññamānassāpi hi kūṭakārissa tāṇā nāma na honti, na so
tehi kammehi purakkhato patitthaṃ⁸ labhati.

71. Nariyo⁹ imā samparibhinnagattā
paggayha kandanti bhujo dujaccā¹⁰
sammakkhitā lohitapubbalittā
gāvo yathā āghātane vikattā¹¹
tā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
khandhātivattanti sajotibhūtā. 481.

30

35

¹ so all three MSS. ² Cks santāna-, Bds sandhāna-. ³ so Cks; Bds sandhāna-.
⁴ Bds agghāpaniya-, Bs agghāpana-. ⁵ Cks omit kayanti. ⁶ Cks ayaṃ. ⁷ Bds
tathāgata-. ⁸ Cks tthānaṃ. ⁹ Bds nā-. ¹⁰ Cks bhujoṛujaccā, Bds bhujeḍujaccā.
¹¹ Bds vikattā.

72. Bhayaṃ hi maṃ vindaṭi sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo¹ kim akāṇisu² pāpam
yā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
khandhātivattanti sajotibhūtā. 482.
73. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās³ ajānato: 483.
74. Kolīniyāyo⁴ idha jīvaloke
asuddhakammā asataṃ acāruṃ,
tā dittarūpā⁵ pati⁶ vippahāya
aṇṇam acāruṃ ratikhiḍḍahetu,
tā jīvalokasmiṃ ramāpayitvā
khandhātivattanti sajotibhūtā ti. 484.

Ta. nariyo¹ ti nariyo, samparibhinnagattā ti suṭṭhu samantato
paribhinnagattā jīṇṇasarirā², dujaccā³ ti dujjātikā virūpā jegucchā. vikattā⁷
ti chinnaśisā gāvo viya pubbalohitalittā hutvā. sadā nikhātā ti niccaṃ jalita-
paṭhavīyaṃ kaṭimattam pavisitvā nikhānitvā ṭhapitā viya ṭhitā, khandhāti-
vattantīti samma Mā- nariyo ete pabbatakhandhā atikkamanti, tāsāṃ kira
evaṃ kaṭippamānam pavisitvā ṭhapitakāle puratthimāya disāya⁴ jalito ayapabbato
samuṭṭhahitvā asani viya viravanto āgantvā sariraṃ saṃhakarāṇīyaṃ⁸ viya piṇ-
santo gacchati, tasmīṃ ativattitvā pacchimapasse ṭhite puna tāsāṃ sariraṃ
pātubhavati, tā dukkham adhiṇvasetuṃ asakkontiyo bāhā paggayha kanti,
sesadisāsu uṭṭhitapabbatesu pi es⁵ eva nayo, dve pabbatā samuṭṭhāya ucchugha-
ṭikāṃ⁹ viya piṇṇenti, lohitam pakkaṭṭhitam¹⁰ sandati, kadāci tayo kadāci cattāro
pabbatā uṭṭhāya tāsāṃ sariraṃ piṇṇenti, tenāha khandhātivattantīti, kolīni-
yāyo¹¹ ti kule patitṭhitā kuladhītaro, asataṃ acāruṃ ti asaṇṇatakammaṃ ka-
rimsu, dittarūpā¹² ti saṭharūpā¹³ dhutrajātikā hutvā, pati vippahāya¹⁴ ti
attano patiṃ jahitvā, acāruṃ ti¹⁵ agamamsu, ratikhiḍḍahetu¹⁶ ti kāmara-
tīhetu e¹⁷ eva kilāhetu ca, ramāpayitvā ti parapurisehi saddhīm attano cittam
ramāpetvā idha uppannā¹⁸. ath¹⁹ etāsāṃ sariraṃ ime khandhātivattanti sajotibhūtā ti.

75. Pāde gahetvā kissa¹⁶ ime pun¹⁷ eke
avaṃsīrā Narake pātayanti,
bhayaṃ hi maṃ vindaṭi sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ Bā nā-. ² Cks kolī-, Bā kolittiyāyo. ³ Bds tittha-. ⁴ so all three MSS. for patiṃ? ⁵ Ck jīṇṇa-, Cs pinna-, Bā omits gattā jīṇṇa. ⁶ Ck ruja-, Cs rūja-. ⁷ Bā vikantā. ⁸ Bds -niyaṃ, Cks -ṇi. ⁹ so all three MSS. for -kā? ¹⁰ Bds pakkuth-. ¹¹ Cks kolī-, Bā kolittiyo. ¹² Bā tiṭṭha-. ¹³ Bā sāhassa-, Bē suṭṭhu-. ¹⁴ Bā adds aṇṇapurisam. ¹⁵ Bā upapannā. ¹⁶ read: kiss¹⁷.

ime nu maccā kiṃ akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 485.

76. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 486.

77. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammino
parassa dārāni atikkamanti
te tādisā uttamabhaṇḍathenā
te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 487.

78. Te vassapūgāni balūni tattha
Niraye dukkhaṃ vedanaṃ vediyanti¹,
na hi pāpakārissa bhavanti tāṇā
sakehi kammehi purakkhatassa,
te luddakammā pasavetva pāpaṃ
te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayantīti. 488.

Ta. Narake ti jalitaṃgarapunnamahāvāte, te kira vajanā apavisantiyo 15
gāvo viya nirayapālehi nānāvudhāni gahetvā vijjhīyamānā pothīyamānā yadā taṃ
nagaraṃ upagacchanti atha te nirayapālā uddhapāde katvā tattha khipanti, evaṃ
pātiyamaṇe disvā pucchanto evaṃ ā., uttamabhaṇḍathenā ti manussehi
piyāyitassa varabhaṇḍassa thenakā.

Evañ ca pana vatvā Mātali saṃgāhako taṃ pi Nirayaṃ 20
antarādhāpetvā rathaṃ purato pesetvā micchādīṭṭhikānaṃ
paccananirayaṃ dassesi, puṭṭho c' assa vyākāsi:

79. Uccāvacā 'me vividhā upakkamā
nirayesu dissanti sughorarūpā,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

ime nu maccā kiṃ akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā adhimattā dukkhā tibbā²
kharā kaṭukā³ vedanā vediyanti¹. 489.

80. Tassā puṭṭho vyākāsi Mātehi devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 490.

81. Ye jīvalokasmiṃ supāpadiṭṭhino
vissāsakammāni karonti mohā
paraṃ ca diṭṭhiṃ samādapenti

¹ Ck Bā veda-. ² read: mahā dukkhā for d. t.?. ³ read: kaṭukā kharā?

te pāpaditṭhīsu pasavetva pāpaṃ
te 'me janā adhimattā dukkhā tibbā
kharā kaṭukā vedanā vedāyanti. 491.

Ta uccāvacāme ti uccāvacā¹ ime, khuddakā² ca mahantā cā 'ti a..
6 upakkamā ti kārāṇa payogā³, supāpaditṭhino ti n' atthi dinnan ti ādi-
kāya⁴ dasavattukāya micchādītṭhiyā suṭṭhu pāpaditṭhino⁵, viśāsakammā-
nīti tāya dītṭhiyā viśāsena taṃ nissitā hutvā nānāvidhāni pāpakammāni karonti,
te me ti te ime janā evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanti Mātali⁶ rañño micchā-
dītṭhikānaṃ paccanānirayaṃ⁷ āeikkhi.

10 Devaloke pi devatā⁷ rañño āgamaṇaṃ olokayamānā Su-
dhammāya sannisīdiṃsu yeva. Sakko „kin nu kho Mātali
cirāyatīti“ upadhārento taṃ kārāṇaṃ natvā „Mā- dūtavisesaṃ
dassetuṃ 'mahārāja asukakammaṃ katvā asukaniraye nāma
paccanti' niraye dassento carati, Nimirañño pana āyuraṃ khī-
15 yetha, na nirayadassanassa pariyaṇtaṃ gaccheyyā“ 'ti ekaṃ
mahājavāṇaṃ devaputtaṃ pesesi: „siḅhaṃ rājānaṃ gahetvā āgac-
chatū 'ti Mātaliṣṣa vadehīti“. So javena gantvā ārocesi.
Mā- tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā cirāyitun“ ti rañño
ekappahāren' eva catūsu disāsu bahuniraye dassetvā g. ā.:

20 82. Veditāni te mahārāja āvāsaṃ pāpakammaṇaṃ
ṭhānāni luddakammānaṃ dussīlānaṃ ca yā gati, ,
uyyāhi dāni rājāsi⁸ devarājassa santike ti. 492.

T. a.: mahārāja imaṃ⁹ pāpakammānaṃ sattānaṃ āvāsaṃ disvā ludda-
kammānaṃ ṭhānāni tāya veditāni dussīlānaṃ ca yā gati yā nipphatti sāpi te
25 veditā, idani devarājassa santike dibbasampattiṃ dassanattamaṃ uyyāhi gaccha
mahārāja 'ti āha. Nirayakhaṇḍaṃ nīṭṭhitaṃ.

Evaṃ ca pana vatvā¹⁰ Mā- devalokābhimukhaṃ¹¹ rathaṃ
pesesi. Rājā Devalokaṃ gacchanto dvādasayojanikaṃ maṇi-
mayakañcanathūpikaṃ¹² sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ uyyāna-

¹ Ck ladda-, C² ludda-. ² B² karaṇappa-. ³ Ck³ ādi. ⁴ B⁴ pāpadhammino.

⁵ Ck⁵ omīti mātali. ⁶ B⁶ pacāna-. ⁷ B⁷ devaparisa. ⁸ B⁸ rājasi, C⁸ rājāsi.

⁹ B⁹ idaṃ. ¹⁰ C¹⁰ evaṃ vatvā pana, C¹⁰ evaṃ vatvā ca pana. ¹¹ B¹¹ -kho. ¹²

-B¹² -mayam pañcathū-

pokkharāṇisampannaṃ kapparukkha-parivutaṃ Bīraṇiyā deva-
dhītāya ākāsattṭhakavimānaṃ disvā tañ ca devadhītaraṃ anto-
kūṭāgāre sayanapitṭhe nisinnaṃ accharāsahassaparivutaṃ maṇi-
sīhapañjaraṃ vivaritvā olokenṭiṃ disvā Mātaliṃ pucchanto
g. ā., itaro pi 'ssa vyākāsi:

5

83. Pañcathūpaṃ dissat' idaṃ vimānaṃ,
mālāpilandhā sayanassa majjhe
tattṭh' acchatī¹ nārī mahānubhāvā
uccāvacam iddhiṃ² vikubbamānā³. 493.

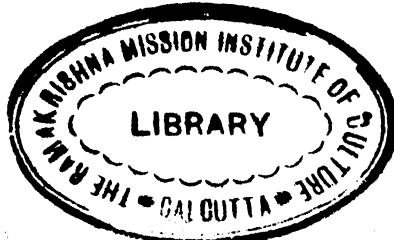
84. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayaṃ nu nārī kim akāsi sādhum,
sā modatī saggapattā vimāne. 494. 10

85. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato⁴. 495. 15

86. Yadi te sutā Biraṇī jīvaloke
āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa,
sā pattakālaṃ atithiṃ viditvā
mātā va puttaṃ sakim ābhinandi
saṃnyamā saṃvibhāgā ca sā vimānasmi modatīti. 496. 20

Ta. pañcathūpaṃ ti pañcahi kūṭāgārehi samannāgataṃ, mālāpilandhā
ti pilandhamālādhi sabbābharaṇehi patimaṇḍitā ti a., tattṭhacchatīti tasmiṃ
vimāne acchatīti nisidati, uccā--nā ti nānappakāraṃ deviddhiṃ dassayamānā,
disvā ti etaṃ disvā ṭhitaṃ maṃ vitti vindati paṭilabhati vittisantako viya
homi⁵ tuṭṭhiyā abhibhūtattā, āmāyadāsīti gehadāsīyā kucchismiṃ jātadāsī, 25
ahu brāhmaṇassa 'ti sā kira Kassapadasabalassa kāle ekassa brāhmaṇasa
dāsī ahoṣi, sā pattakālaṃ ti tena brāhmaṇena aṭṭha salākabhattāni saṃghassa
pariccattāni ahesuṃ, so gehaṃ gantvā sve paṭṭhāya ekassa⁶ bhikkhussa kahū-
papagghaṇakam⁷ katvā aṭṭha bhattāni sampādeyyāsīti⁸ brāhmaṇiṃ ā., sā bhikkhu
nāma dhutto nāhaṃ sakkhissāmi⁹ti paṭikkhipi, dhītaro pi 'ssa paṭikkhipiṃsu, 30
so dāsiṃ sakkhissasi amma ti ā., sā sakkhissāmi ayyā 'ti sampādechitvā tato
paṭṭhāya sakkaccaṃ yāgukhajjakabhattādīni sampādetvā salākam⁹ labhitvā āgataṃ
pattakālaṃ atithiṃ vinditvā haritagomayalitte katapupphūpahāre supaññattāsana-
padese nisidāpetvā yathā nāma pavāsā āgataṃ puttaṃ mātā sakim abhinandati
tathā niccakālaṃ¹⁰ abhinandi sakkaccaṃ parivisati aṭṭhaṃ santakam pi kiñci 35

¹ Cks -ti, Bā -si. ² Cks -i. ³ Cks -nam. ⁴ all three MSS. -smiṃ. ⁵ Bā
hoti. ⁶ Bā ekekassa. ⁷ all three MSS. -n-n. ⁸ Cks -yyā ti. ⁹ Bā salāka-
bhattam. ¹⁰ Bā vipa-.

kiñci deti¹, saṃyamā saṃvibhāgā ti sā sīlavatī ahoṣi cāgavatī ca², tasmā tena sīlena c' eva cāgena ca sā imasmiṃ vimāne modatī, athavā saṃyamā, ti indriyadamaṇā.

Evam vatvā Mātali ratham purato pesetvā Soṇadinnā-
6 devaputtassa satta kanakavimāṇāni dassesi. So tāni ca tassa
ca sirisampattiṃ disvā tena katakammaṃ pucchi, itaro pi
'ssa ācikkhi:

- 87f Daddallamānā ābhenti³ vimānā satta nimmitā,
tatha yakkho mahiddhiko sabbābharaṇabhūṣito
10 'samantā anupariyāti nāriṇaṇapurakkhato. 497.
88. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum,
so⁴ modatī saggapatto vimāne. 498.
15 89. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 499.
90. Soṇadinnō gahapati esa dānapatī ahu,
esa pabbajit' uddissa vihare satta kārayi. 500.
91. Sakkaccaṃ ne upatṭhāsi bhikkhavo tatthavāsike,
20 acchādanaṃ ca bhattaṃ ca senāsanapadīpiyaṃ
adāsi ujubhūtesu vippasanna cetasā⁵. 501.
92. Cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ (IV ³²⁰/₁₉)
pāṭihāriyapakkhaṇ ca atthaṅgasusamāgataṃ 502.
93. Uposathaṇ ca upavasi sadā silesu saṃvuto,
25 saṃyamo saṃvibhāgo⁶ ca so vimānasmi⁷ modatīti. 503.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, ābhenti⁸ taruṇasuriyo viya obhā-
sayanti⁹, tatthā 'ti tesu paṭipāṭiyā ṭhitesu sattavimānesu eko devaputto,
Soṇadinnō ti mahārāja ayaṃ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāsiraṭṭhe añña-
tarasmiṃ bigame Soṇadinnō nāma gahapati dānapati ahoṣi, so pabbajite uddissa
30 sattavihāraṇaṇaṃ karetvā tatthavāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaccaṃ
upatṭhahi, uposathaṇa upavasi, niccaṃ silesu ca sadā saṃvuto ahoṣi, so tato
cavitvā idh' uppanno modatīti a, ettha ca pāṭihāriyapakkhaṇ ti idaṃ pana
aṭṭhami uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo cātuddasi-
pannarasānaṃ¹⁰ paccuggamanānugamanavasena terasīcatuddasīpāṭipade¹¹ ca
35 sandhāya vuttaṃ.

¹ Bds adāsi. ² Cks cāgavā. ³ Ck āhenti, Bds ābhanti. ⁴ Bds yo. ⁵ Bds tejasā.
⁶ so all three MSS. ⁷ all three MSS. -smiṃ. ⁸ Bds ābha-. ⁹ Cks obhā-
santi. ¹⁰ Bds -sīnaṃ. ¹¹ Cks omīti catuddasī.

Evam Soṇadinnassa kammañ kathetvā purato ratham pesetvā phalīkavimānaṃ dassesi, taṃ ubbedhato pañcavīsatiyojanāni¹ anekasatehi sattaratanamayathambhehi samannāgatañ anekasatakūṭagārapatimaṇḍitaṃ, kimkiṇikajālaparikkhittaṃ samussitasuvannarajatamayadhajam nānāpupphavicittauyyānavana-
vibhūsitam ramaṇīyapokkharanīsamannāgataṃ gītavādītādisu
chekāhi accharāhi samparikiṇṇam, taṃ disvā rājā tasmaṃ accharaṇam pubbakammañ pucchi, itaro pi ācikkhi:

94. Pabbhāsati idam² vyamham phalīkāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭagāravaroচিতam³ 10
upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayan⁴. 504.
95. Vittī hi mañ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo kim akāmsu sādhum
yā modare saggaṇattā vimāne. 505. 15
96. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puñṇakammānañ jānañ akkhās' ajānato: 506.
97. Yā kāci nariyo idha jīvaloke
[sīlavatiyo⁴] upāsikā⁵ [dāne ratā]
nīccapasannacittā⁶ 20
sacce thitā uposathe⁷ appamattā
saṇiyamā samvibhāgā ca tā vimānasmi⁸ modare ti. 507.

Ta. vyamham ti vimānañ, pāsādo ti vuttam hoti, phalīkāsu 'ti phalīkabhittisu, kūṭagāravaroচিতam⁹ ti varakūṭagārehi ocitam, vaḍḍhitau ti a., ūbhayan ti ubhayehi, yā kācīti idam kiñcāpi aniyametvā vuttam, tā pana
Kassapabuddhakāle Bārāṇasiyam upāsikā hutvā gaṇabandhanena etāni vuttappa-
karāni puṇṇāni katvā taṃ sampattiñ pattāti veditabbā. 25

Ath' assa so purato ratham pesetvā ekam maṇivimānañ dassesi, taṃ same bhūmibhāge patitṭhitaṃ ubbedhasampannañ maṇipabbato viya obhāsamānañ tiṭṭhati dibbagītavāditanāditam
bahūhi devaputtehi samparikiṇṇam, taṃ disvā rājā tesam deva-
puttānañ katakammañ pucchi, itaro pi 'ssa akkhāsi:

¹ C^o B^d -nani. ² B^d midam. ³ B^d -viroচিতam. ⁴ B^d -vantiyo. ⁵ B^d adds yeva.
⁶ B^d nīccam-. ⁷ read: -th'. ⁸ all three MSS. -im. ⁹ B^d -viro-.

98. Pabhāsati idam¹ vyamhaṃ veluriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ. 508.
99. Alambarā mutiṅgā ca naccaḡitā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaṇṇeyyā² manoramā. 509¹
- 5 100. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātu³ āmaṣsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhijānāmi diṭṭhaṃ vā yadivā sutam, 510,
101. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu sādhuṃ
ye modare saggapattā vimāne. 511.
- 10 102. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānaṃ jānaṃ akkhās⁴ ajānato: 512.
103. Ye keci maccā idha jīvaloke
sīlavanto upāsakā ārāme udapāne ca
papāsaṃkamanāni ca 513.
- 15 104. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayuṃ
cīvaraṃ piṇḍapātaṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 514.
105. Adamaṣu ujubbhūtesu vippasannena cetasā
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa⁵ aṭṭhamiṃ 515.
- 20 106. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ⁶
uposathaṇ ca upavasum⁷ sadā silesu saṃvutā,
saññamā saṃvibhāgā ca te vimānasmi⁸ modare ti. 516.

Ta. veluriyāsū 'ti veluriyabhittisu, bhūmibhāgehīti ramaṇīyehi bhūmi-
bhāgehi upetaṃ, ālambārā - - cā 'ti 'ṭṭe ettha vajjanti, nacca - - tā ti nā-
25 nappakārāni naccāni c' eva gītāni ca aparesaṃ pi turīyānaṃ⁹ suvādītāni c' ettha
pavattanti, evaṃgataṃ ti evaṃ manoramabhāvaṃ gataṃ, ye kecīti idam pi
kammaṃ aniyamato⁹ vuttaṃ, te pana Kassapadasabalassa kāle Bāraṇasivāsino
upāsakā gaṇabandhanena etāni puññāni katvā taṃ sampattiṃ pattā ti veditabbā,
ta. paṭipādayun ti pāpayimsu, tesam adamaṣu 'ti a., paccayaṃ ti gilānap-
30 paccayaṃ adamaṣu 'ti, evaṃ nānappakāraṃ dānaṃ dadiṃsu.

Iti 'ssa so tesam kammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ pe-
setvā aparaṃ pi phalikavimānaṃ dassesi, taṃ anekakūṭāgāra-
patimaṇḍitaṃ nānakusumasañchannaṃ taruvarapatimaṇḍitaṃ
tīrāya vividhavihaganinnāditāya nimmalasālilāya nadiyā parik-

¹ Bā midam. ² Bā -niyā. ³ Bā jātaṃ. ⁴ Bā yā ca. ⁵ Bā -aamāhitaṃ. ⁶
Ck -vasayum, Cs -vassum. ⁷ all three MSS. -smiṃ. ⁸ Bā aparāni turīyāni.
⁹ Bā -metvā.

khittaṃ accharāgaṇaparivutass' ekassa puññavato nivāsabhūtaṃ,
taṃ disvā rājā tassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

107. Pabbāsati idaṃ¹ vyamhaṃ phalikāsu sunimmitaṃ
nārivaragaṇākiṇṇaṃ kūṭāgāra² varocitaṃ³ 517.
108. Upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ, 5
najjo ca anupariyāti nānapupphadumāyutā. 518.
109. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 519. 10
110. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 520.
111. Kimbilāyaṃ⁴ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 521.
112. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi, 15
cīvaraṃ piṇḍapātaṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 522.
113. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ
pāṭihāriyapakkhaṃ ca atthaṅgasusamāgataṃ 523.
114. Uposathaṃ c' upavasi⁵ sadā sīlesu samvuto, 20
saṃyamo samvibhāgo ca so vimānasmi⁶ modatīti. 524.

Ta. najjo ti vacanavipallāso, ekā nadī taṃ vimānaṃ parikkhipitva gatā
ti ā, dumāyutā ti sā nadī nānapupphehi dumehi āyutā, Kimbilāyaṃ⁸ ti
esa mahārāja Kassapabuddhakāle Kimbilānagare⁶ eko gahapati dānapati ahoṣi,
so etāni āramaropanādīni puññāni katvā imaṃ sampattiṃ patto ti. 25

Evam assa tena katakammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ
pesetvā aparaṃ pi phalīkavimānaṃ dassesi, taṃ purimavimānato
atīrekāya nānapupphaphalasañchannāya tarughaṭāya samannā-
gataṃ, taṃ disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa deva-
puttassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi: 30

115. Pabbāsati idaṃ¹ vyamhaṃ phalikāsu sunimmitaṃ
nārivaragaṇākiṇṇaṃ kūṭāgāra² varocitaṃ³ 525.

¹ B^d midam. ² B^d -vi-. ³ B^d mithilāyaṃ. ⁴ C^{ks} -vasasi. ⁵ all three MSS.
-smiṃ. ⁶ C^{ks} -lāya-, B^d mithila-. ⁷ B^d -viro-.

116. Upetaṃ annapāṇehi naccagītehi c' ūbhayaṃ
najjo ca anupariyāti nānapupphadumāyutā, 526.
117. Rājāyatanakapitthā [ca] aṇḍasūlā ca jambuyo
tindukā ca piyālā ca dumā niccaphalā bahū. 527.
- 5 118. Vitti hi maṃ vindati sūta¹ disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhuṃ
yo modati saggapatto vimāne. 528.
119. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
10 vipākam puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 529.
120. Mithilāyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 530.
121. Arahante sitibhūte sakaccaṃ paṭipādayi,
civaraṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsaṇaṃ 531.
- 15 122. Adāsi ujubbhūtesu vippasaṃmena cetasā,
cāḥuddasiṃ pañcadasiṃ yāva¹ pakkhassa aṭṭhamiṃ 532.
123. Pāṭihāriyapakkhaṇṇaṃ ca aṭṭhaṅgasasamāgutāṃ
uposathaṃ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo ca so vimānasmi² modatīti. 533.
- 20 Ta. Mithilāyaṃ ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharatṭhe Mithi-
lanagare eko dānapatī etāni puññāni katvā imaṃ sampattiṃ patto ti.

Evam assa tenāpi katakammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ
pesetvā purimasadisam eva aparam pi veḷuriyavimāraṃ das-
setvā tattha sompattiṃ anubhavantassa devaputtassa kammaṃ
25 puṭṭho ācikkhi:

124. Pabbāsati idaṃ vyamaṃ veḷuriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ, 534.
125. Alambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā³ manoramā. 535.
- 30 126. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātum⁴ evaṃsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhiñjānāmi diṭṭhaṃ vā yadivā sutam. 536.
127. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ¹ Mātali devasārathi:

¹ B^o yā ca. ² all three MSS. -smim. ³ Ck -niyyā, B^d -niyā. ⁴ B^d jātaṃ.

- ayan nu macco kim akāsi sādhum
 yo modati saggapatto vimāne. 537.
128. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 538.
129. Bārāṇasiyam¹ gahapati esa dānapatī ahu,
 ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 539. 5
130. Arahante sītibhūte sakkaccam paṭipādayi,
 cīvaram piṇḍapātāṇ ca paccayam sayanāsanam 540.
131. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
 cātuddasim pañcadasim yāva pakkhassa aṭṭhamim 541. 10
132. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgatam
 uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu samvuto,
 samyamam samvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 542.

Ath' assa purāto ratham pesetvā bālasuriyasannibham
 kanakavimānam dassetvā tatthanivāsino devaputtassa sam- 15
 pattim puṭṭho ācikkhi:

133. Yathā udayam ādicco hoti lohitako mahā
 tathūpamam idaṁ vyamham jātarūpassa nimmitam. 543.
134. Vittī hi mam vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
 ayan nu macco kim akāsi sādhum
 yo modati saggapatto vimāne. 544. 20
135. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 545.
136. Sāvatthiyam gahapati esa dānapatī ahu,
 ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 546. 25
137. Arahante sītibhūte sakkaccam paṭipādayi,
 cīvaram piṇḍapātāṇ ca paccayam sayanāsanam 547.
138. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
 cātuddasim pañcadasim yāva pakkhassa aṭṭhamim 548. 30
139. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgatam
 uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu samvuto,
 samyamam samvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 549.

Ta. udayamādicco ti udento ādicco viya, Sāvatthiyan ti Kassapa-
 buddhakāle Sāvattthinaṅgare. 35

¹ read: -ṇasiyam. ² so all three MSS. ³ all three MSS. -smim.

Evam tena imesaṃ aṭṭhannaṃ vimānānaṃ kathitakāle
Sakko devarājā „Mātali aticirāyatīti“ aparam pi javanadēva-
puttaṃ pesesi, so tassa vacanaṃ ‘sutvā „na sakkā idāni cirā-
yitun“ ti ekappahāren’ eva bahuvimānāni dassesi, rañño ca
5 tattha sampattiṃ anubhavantānaṃ kammaṃ puṭṭho ācikkhi:

140. Vehāyasā ‘me bahukā’ jātārūpassa nimmitā
daddallamānā ābhenti² vijju v’ abbhagghanantare³. 550.
141. ‘Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
10 ime nu maccā kim akaṃsu sādhuṃ
ye modare saggapattā vimāne. 551.
142. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās’ ajānato: 552.
143. Saddhāya sunivittihāya saddhamme supavedite
15 ākaṃsu Satthu vacanaṃ Samvāsambuddhasāsanaṃ
tesaṃ etāni ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasīti. 553.

Ta, vehāyasāme ti vehāsayā ime ākāsen’ eva sandhāritā, ākaṣaṭṭhaka-
vimānā ime ti vadati, vijjuvabbhagghanantare ti ghanavalāhakanantare cara-
mānā vijju viya, sunivittihāyā ‘ti maggena āgatattā supatittihāya, i. v. h.:
20 mahārāja ete pure niyyānikabuddhasāsane pabbajitvā parisuddhasilā samaṇadham-
maṃ karontā sotāpattiṃ phalaṃ sacchikātvā arahattaṃ nibbattetuṃ asakkoṇṭā tato
cutā imesu kanakavimānesu uppannā, etesaṃ Kassapabuddhasāvākānaṃ tāni
ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasi, pass’ etāni mahārājā ‘ti.

Evam assa ākāsakavimānāni dassetvā Sakkassa santikaṃ
25 gamanatthāya ussāhaṃ karonto āha:

144. Veditā te mahārāja āvāsā⁴ pāpakammināṃ,
atho kalyāṇakammānaṃ⁵ ṭhānāni viditāni te,
uyyāhi dāni rājasi devarājassa santike ti. 554.

Ta, āvāsāna⁶ ti mahārāja tayā paṭhamam eva nerāyikānaṃ āvāsaṃ disvā
30 pāpakammānaṃ ṭhānāni viditāni, imāni pana ākāsaṭṭhakavimānāni passantena
atha kalyāṇakammānaṃ ṭhānāni viditāni te, idāni devarājassa santike sampattiṃ
dattvūṃ uyyāhiti.

¹ Cks adḍ vimānā. ² Bā ābhanti. ³ Bā vijjugabbha-. ⁴ all three MSS. vidi-
tāni - āvāsāna. ⁵ Ck - ni. ⁶ so all three MSS.

„ Evañ ca pana vatvā purato ratham pesetvā Sinerum parivāretvā thite satta paribhaṇḍapabbate dassesi, te disvā rañño Mātalisṣa, puṭṭhabbhāvaṃ āvikaroṇto Satthā āha :

145. Sahassayuttam hayavāhiṃ dīḍḍham yānam adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā sīdantare nage, 5
disvānāmantayī sūtaṃ : ime ke nāma pabbatā ti. 555.

Ta. hayavāhin ti hayehi vāhiyamānaṃ dīḍḍhāyanaṃ, adhiṭṭhito ti dīḍḍhāyane thito hutvā, addā ti addasa, Sīdantare ti Sīdāmahāsamuddassa antare, tasmiṃ kira samudde udakaṃ sukhumaṃ morapattam pi pakkhittam patitthātum na sakkoti sīdat' eva, tasmā so Sīdāmahāsamuddo ti vuccati, tass' antare nage ti pabbate, ke nāmā 'ti ke nāma nāmena ime pabbatā ti. 10

Evam Niminā puṭṭho Mātali devaputto āha :

146. Sudassano Karavīko Īsadharo¹ Yugandharo
Nemindharo Vinatako Assakaṇṇo giribrahā 556.
147. Ete Sīdantare nagā anupubbasaṃmuggatā 15
mahārājānam āvāsā yāni tvaṃ rāja passasīti. 557.

Ta. Sudassano ti ayaṃ mahārāja etesaṃ sabbabāhiro S-pabbato nāma, tadantare Karavīko nāma, so Sudassanato uccatāro, ubhinnaṃ pi pana tesam antare eko Sīdantarasaṃmuddo², Karavīkassa antare Īsadharo¹ nāma, so kira Karavīkato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Īsadharassa antare Yugandharo nāma, so Īsadharato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Yugandharassāntare Nemindharo nāma, so Yugandharato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Nemindharassa antare Vinatako nāma, so tato uccatāro tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Vinatakaṃ antare Assakaṇṇo nāma, so Vinatakato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo³, anupubbasaṃmuggatā ti ete sīdantarasaṃmudde sattapabbatā anupaṭipāṭiyā saṃmuggatā sopānasadisā hutvā thitā, yānīti pabbatāni, tvaṃ mahārāja ime pabbate passasī, ete catunnaṃ mahārājānaṃ āvāsā ti. 20

Evam assa cātummahārājikadevalokaṃ dassetvā purato ratham pesetvā Tāvatisabhanāssa Cittakūṭadvārakotṭhakaṃ parivāretvā thitā Indapaṭimā dassesi, taṃ⁴ disvā rājā pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

148. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākiṇṇaṃ Indasadihehi⁵ vyaggheh' eva surakkhitaṃ, 558.

¹ Bā isindharo. ² Bā sīdantare mahāsamuddo. ³ Bā adds ete nagā, ete pabbatā. ⁴ read: tā? ⁵ read: -dise = dihehi.

149. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ nu dvāraṃ kimabhiññāma¹ āhu. 559.
- 5 150. Tassa putṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ 'jānaṃ akkhās' ajānato: 560.
151. Cittakūḷo ti yaṃ āhu devarājapavesanaṃ
Sudassanassa girino dvāraṃ h' etaṃ pakāsati, 561.
152. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākhippaṃ Indasadisehi vyagghehi² eva surakkhitaṃ³,
10 pavis⁴ etena rājisi, arajaṃ bhūmiṃ akkamā⁵ 'ti. 562.

Ta⁶ anekarūpaṃ ti anekajātikaṃ, nānācitraṃ ti nānāratanacittaṃ, pakāsati⁷ ti kinnāma⁸ etaṃ paññāyati, ākippan⁹ ti samparivāritaṃ, vyaggheheva surakkhitaṃ¹⁰ ti yathā nāma vyagghehi vā sīhehi vā mahāvanaṃ evaṃ taṃ indasadisehi¹¹ eva surakkhitaṃ, tassa¹² ca pana Indapaṭimānaṃ ārakhatthāya¹³ thapitabhāvo Ekanipāte Kulāvakajātakena kathetabbo, kimabhiññamāhū¹⁴ ti kinnāma kannāma¹⁵ vadanti, pavesanaṃ ti nikkhamanapavesanathāya nimmitaṃ, Sudassanassa¹⁶ 'ti Sineragirino, dvāraṃ hetuṃ ti etaṃ Sinerumattake paṭiṭṭhitaṃ dasasahassayojanikassa devanagaraṃ dvāraṃ pakāsati, dvārakoṭṭhako paññāyatīti¹⁷ a, pavisetenā¹⁸ 'ti etena dvārena devanagaraṃ pavisā, arajaṃ -- mā¹⁹ 'ti arajaṃ suvaṇṇarajataṃ nimayaṃ nānāpupphasamakhippaṃ dībbabhūmiṃ dībbayānena akkama mahārājā²⁰ 'ti.

Evaṃ ca paṇavatvā Mātali rājānaṃ devanagaraṃ pavesesi,
tena vuttaṃ:

153. Sahassayuttaṃ hayavāhiṃ dībbaṃ yānaṃ adhiṭṭhito,
25 yāyamāno mahārājā addā devasabhaṃ idaṃ²¹ ti. 563.

So dībbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabhaṃ
disvā Mātaliṃ pucchi, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nīlo ca²² patidissati
tathūpamaṃ imaṃ vyamaṃ veluriyāsu nimmitaṃ. 564.
- 30 155. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ hi vyamaṃ kimabhiññāma²³ āhu. 565.
156. Tassa putṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās²⁴ ajānato: 566.

¹ Bā purāḥ-. ² Bā kinnasāññamāhu. ³ so Cks; Bā kinnāmakam. ⁴ Ck²⁵ pavisetenā, C²⁶ pavisotenā. ⁵ so all three MSS. for imaṃ? ⁶ read: va?

157. Sudhammā iti yam āhu pass' esā¹ dissate sabhā,
 veluriyārucirā citrā dhārayanti sunimmitā 567.
158. Aṭṭhamsā sukātā thambhā yabbe veluriyāmayā
 yattha devā tāvatimsā sabbe Inda-purohitā 568.
159. Attham devamanussānaṃ cintayantā samacchare,
 pavis' etena rājisi devānaṃ anumodanan ti. 569.

5

Ta. idan ti nipātamattaṃ, devasabhaṃ addasā ti a., passesā ti¹ passa² esā,
 veluriyārucirā ti ruciraveluriyā, citrā ti nānāratanacitrā, dhārayanti ti imaṃ
 sabhaṃ ete aṭṭhamsādibhedā sukātā thambhā dhārayanti, Indapurohitā ti
 Indaṃ purohitaṃ purecārikaṃ katvā parivaretvā devamanussānaṃ atthaṃ cin- 10
 tentā acchanti, pavisetenā 'ti iminā maggena yattha devā aññamaññaṃ anu-
 modantā acchanti taṃ tṭhanaṃ devānaṃ anumodanaṃ pavisā.

Devāpi kho tassāgamaṇaṃ oloketā nisinnā³, te „rājā
 āgato“ ti sutvā ca⁴ dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Citta-
 kūṭadvāraḥkṛtṭhākaṃ paṭimaggam gantvā Mahāsattaṃ gandhādīhi 15
 pūjentaṃ Sudhammasabhaṃ ānayaṃsu, rājā rathā otaritvā de-
 vasabhaṃ pāvisi, tattha naṃ devā āsanena nimantayaṃsu, Sakko
 āsanena c' eva kāmehi ca⁵.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

160. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānam āgataṃ: (IV. p. 356) 20
 svāgatan te mahārāja aho te adurāgataṃ,
 nisīda dāni rājisi devarājassa santike. 570.
161. Sakko pi paṭinandittha Vedeham Mithilaggahaṃ
 nimantayī ca kāmehi āsanena ca Vāsavo: 571.
162. Sādhū kho si anuppatto āvāsaṃ vasavattinaṃ, 25
 vasa devesu rājisi sabbakāmasamiddhisu,
 tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 572.

Ta. paṭinandiṃsu 'ti sampiyāyṃsu, batṭhatutṭhā hutvā sampatichhiṃsu,
 sabbakāmasamiddhisu ti sabbesaṃ devakāmānaṃ samiddhiyuttesu.

Evam Sakkena dibbakāmena nimantito rājā paṭikkhi- 30
 panto āha:

163. Yathā yācitakaṃ yānaṃ yathā yācitakaṃ dhanam (IV. p. 358)
 evamsampadam ev' etaṃ yaṃ parato dānapaccayā. 573.

¹ Bds esesā ² Bd esa, Cks omit passa. ³ Bd nisīdiṃsu. ⁴ Bd omits ca. ⁵
 Bd adds nimantesi. ⁶ Cks -te.

164. Na cāham etaṃ icchāmi yaṃ parato dānapaccayā,
sayamkatāni puññāni taṃ me āveṇiyāṃ dhanāṃ. 574.

165. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāri kusalaṃ bahum (cfr. II ²³⁷/₁)
dānena samacariyāya saṃyamaṇaṃ damena ca

5 yaṃ katvā sukhito hoti na cā pacchānutappatīti. 575.

Ta.¹ yaṃ parato dānapaccayā ti yaṃ parato tassa parassa dānapaccayā² tena dinnatā labbhati taṃ yācitasadisāṃ hoti, tasmā nāhaṃ etaṃ icchāmi, sayamkatānīti yāni paṇa mayā attanā katāni puññāni tadeva³ mama parehi asādhāraṇaṃ āveṇiyāṃ dhanāṃ ti, samacariyāyā 'ti tīhi dvārehi samakiriya, 10 saṃyamaṇā 'ti sīlarakkhaṇena, damenā 'ti indriyadamaṇena.

Evam M. devānaṃ madhurasaddena dh. d., dhammaṃ desento yeva manussagaṇanāya sattadivasāni tathā devagaṇaṃ tosetvā devagaṇamajjhe titho va Mātālissa guṇaṃ kathento ā.:

166. Bahūpakāro no bhavaṃ⁴ Mātali devasārathi
15 yo me kalyāṇakammānaṃ pāpāni iva dāṃsayīti. 576.

Ta. yo me -- dāṃsayīti yo esa mayhaṃ kalyāṇakammānaṃ devānaṃ ca vasaṇṭhānaṃ pāpakammānaṃ nerayikānaṃ ca pāpāni tīhaṇāni dassesīti a.

Atha rājā Sakkāṃ āmantetvā „icchāmi" ahaṃ mahārāja manussalokaṃ gantun" ti ā., Sakko „tena hi samma Mā- Ni- 20 mirājānaṃ tatth' eva Mithilaṃ nehīti" ā., so „sādhū" 'ti sampatichitvā rathaṃ upatthapesi, rājā devagaṇena saddhiṃ sammoditvā deve⁵ nivattetvā rathaṃ abhirūhi, Mā⁶ rathaṃ pesento pācīnabhāgena Mithilaṃ pāpuṇi, mahājano dibbarathaṃ disvā „rājā no āgacchatīti" pamudito ahoṣi, Mā- Mithilaṃ 25 padakkhiṇaṃ katvā tasmiṃ yeva sīhapañjare Mahāsattaṃ otāretvā „gacchāma mahārājā" 'ti āpucchitvā sakatthānaṃ eva gato. Mahājano pi rājānaṃ parivāretvā „kīdiso devaloko" ti pucchi, rājā devānaṃ Sakkassa ca devaraṇṇo sampattiṃ vaṇ- netvā „tumhe dānādīni puññāni karoṭha, evaṃ tasmiṃ deva- 30 loke nibbattissathā" 'ti dh. d. So aparabhāge kappakena phalitassa jātabhāvo ārocite phaliṃ gahetvā tathāpetvā kapp-

¹ Ck^s yattha. ² B^d dānapaccayā. ³ B^d tameva. ⁴ Ck^s bhayaṃ. ⁵ B^d adda āpucchetvā.

kassa gāṃavaram datvā pabbajitukāmo puttam r. paṭicchāpesi, teṇa ca „kasmā deva pabbajasīti“ vutte „uttamaṅgaruhā mayhan“¹ ti imam gātham vatvā² purimarājāno viya pabbajitvā tasmiṃ yeva ambavane viharanto cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-kūpago ahoṣi.

5

Tass' eva pabbajitabhāvaṃ āvikaronto Satthā osānagātham āha:

187. Idam vatvā Nimirājā¹ Vedeḥo Mithilaggaho

puthuyaññaṃ yajitvāna saṃyamaṃ ajjhupāgamīti. 577.

Ta. idam vatvā ti uttamaṅgaruhā mayhan ti imam gātham vatvā, puthuyaññaṃ yajitvāna² 'ti mahādānaṃ datvā, saṃyamaṃ ajjhupā- 10 gamīti silasaṃyamaṃ upagato.

Putto pan' assa Kalārajanako³ nāma tam vaṃsaṃ upachinditvā⁴ apabbajī⁵.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānek-khammaṃ nikkhanto yevā“⁶ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho 15 ahoṣi, Mātali Anando, cāturasītirājasahassāni Buddhaparisa, Nimirājā aham evā“⁷ ti⁸. Nimijātakaṃ.

5. Khaṇḍahāla-jātaka.

Rājāsā luddakammo ti. Idam S. Gijjhakūṭe v. Deva-dattaṃ ā. k. Tassa vatthum⁹ Saṃghabhedakakkhandhake āgataṃ 20 eva, tam tassa pabbajjato paṭṭhāya yāva Bimbisārarañño maraṇā tatthāgatanayen' eva¹ veditabbaṃ. Tam pana mārāpetvā De- Ajāta-sattuṃ upasaṃkamitvā ā.: „mahārāja tava manoratho matthakaṃ patto, mama manoratho tāva na pāpuṇātīti“. „Ko pana vo bhante manoratho“ ti. „Dasabalaṃ mārāpetvā Buddho bhavissāmīti“. 25 „Amheh' eva kiṃ kātābbaṃ“ ti. „Dhanuggahe sannipādetuṃ vaṭṭa-tīti“. „Sādhu bhante“ ti rājā akkhaṇavedhinam dhanuggahānaṃ pañcasatāni sannipāṭepetvā tato pi ekatimsa jane uccinitvā „therassa

¹ Bā ne-. ² C° kalāra-, Bā kālāra-. ³ C° acch-, Bā āpacchindi. ⁴ Bā omite ap-. ⁵ Bā nemirājā pana aham eva sammāsambuddho loke udapādīti nemijātakaṃ nīhitam. 5. Is in Bā called Candakumārājātaka, Cfr. Bv & C. p. 77. De- = Devadatto. ⁶ C° Bā -u. ⁷ C° maraṇattagata-, C° maraṇattāgata-.

vacanam karothā¹ 'ti De - assa santikam pāhesi. So tesam jetthakam āmantetvā „āvuso Samaṇo Gotamo Gijjhakūṭe viharati, asukaveyya divaṭṭhāne caṃkamati, tvaṃ tattha gantvā taṃ visapīṭeṇa sallena vijjhivā jīvitakkhayaṃ pāpetvā asukena nāma maggena ehi²“ pesetvā
 5 tasmiṃ magge dve dhanuggahe ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena eko puriso āgacchissati, taṃ tumhe jīvītā voropetvā asukamaggena nāma ethā³“ 'ti tasmiṃ magge cattāro⁴ ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena dve⁵ purisā āgacchissanti, tumhe te jīvītā voropetvā asukamaggena nāma ethā⁶“ 'ti tasmiṃ magge aṭṭha jane ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena cattāro purisā āgamiṣṣanti, tumhe te jīvītā voropetvā asukamaggena nāma ethā⁷“ 'ti tasmiṃ magge soḷasa purise ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena aṭṭha purisā āgamiṣṣanti, tumhe te jīvītā voropetvā asukamaggena ethā⁸“ 'ti. Kasmā pan' esa evam akāsīti attano kammassa paṭicchādanattham. Atha so jetthadhanuggaho vāmato khaggaṃ⁹ piṭṭhiyā tuṇhīraṃ¹ bandhitvā mēḍakasiṅganahādhanuṃ gaḥetvā Tathāgataṃ santikam gantvā „vijjhissāmi nan² ti dhanuṃ āropetvā saram sannahitvā kaḍḍhitvā vissajjētuṃ nāsakkhi³, sakalasarīraṃ thaddham yante pīṭikārapattam viya ahoṣi, so maraṇabhayaṭajjito aṭṭhāsi. Atha naṃ S. diṣvā madhurassaraṃ
 20 nicchāretvā „mā bhāyi, ito ehi⁴“ ā. So tasmiṃ khaṇe āvudhāni chaḍḍetvā Bhagavato pādesu sirasā patitvā „accayo maṃ bhante accagamā yathābālaṃ yathāmūḷhaṃ yathāakusalaṃ, sv-āhaṃ tumhākaṃ guṇe ajānanto andhabālassa De - ssa vacanena tumhe jīvītā voropetuṃ āgato, khamatha me bhante“ ti khamāpetvā ekamante nisīdi.
 25 Atha naṃ S. saccāni pakāsetvā sotāpattiphale patitṭhāpetvā „āvuso De - ena ācikkhitamaggaṃ apaṭipajjitvā aññena maggena yāhīti⁵ taṃ uyyojesi, taṃ uyyojetvā ca pana caṃkamā oruḷha aññatarasmiṃ rukkhamūle nisīdi. Atha tasmiṃ dhanuggahe anāgacchante itare dve „kiṃ nu kho so cirāyatīti“ paṭimaggena⁶ gacchantā Dasabalaṃ diṣvā
 30 upasaṃkamitvā vanditvā ekamante nisīdiṃsu. So tesam pi saccāni pakāsetvā sotāpattiphale patitṭhāpetvā „āvuso De - ena kathitamaggaṃ apaṭipajjitvā iminā maggena gacchathā⁷“ 'ti uyyojesi, iminā nāma upāyena itare⁸ pi āgantvā nisinne⁹ sotāpattiphale patitṭhāpetvā aññena maggena uyyojesi. Atha so paṭhamam āgato dhanuggaho

¹ Bā adds purise. ² Bā aṭṭha. ³ Bā adds laggetvā. ⁴ Bā tuṇḍisaraṃ. ⁵ Bā adds so saram ropetuṃ asakkonto pāsukā bhijjanti viya mukhato khelena pagghiraṇena kilantarupo ahoṣi. ⁶ Ck² - nā. ⁷ Bā - resu. ⁸ Bā - esu.

De - aṃ upasāṃkamitvā „bhante De - a, ahaṃ Sammāsambuddhaṃ
 jīvītā voropetum nāsakkhiṃ, mahiddhiyo so Bhagavā mahānubhāvo“
 ti ārocesi. Te sabbe pi¹ „Sammāsambuddhaṃ nissāya amhehi jīvitaṃ
 laddhaṃ“ ti Sattbu santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇṇsu. Ayaṃ
 pavatti bhikkhusaṃghe pākaṭā ahoṣi, bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathāṃ
 samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso De- kira ekasmiṃ Tathāgate veracittena
 bahujane jīvītā voropetum vāyāmaṃ akāsi, te sabbe pi Sattthāran
 nissāya jīvitaṃ labhiṃsū“ 'ti. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti p.
 „i. n.“ ti v. „na bh. i. p. pi De- maṃ ekaṃ nissāya mayi veracittena
 bahujane jīvītā voropetum vāyami yevā“ 'ti vatvā a. ā.: 10

Atīte ayaṃ Bārāṇasī Pupphavatī nāma ahoṣi. Ta. Vaṣa-
 vattirañño putto ekarājā nāma r. kāresi. Tassa putto Canda-
 kumāro nāma oparajjāṃ kāresi. Khaṇḍahālo nāma brāhmaṇo
 purohito ahoṣi, so rañño atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsati, taṃ
 kira rājā paṇḍito ti vinicchaye nisīdāpesi. So lañcavittaṃ Ro hutvā 15
 lañcaṃ gahe tvā assāmike sāmike karoti sāmike assāmike. Ath'
 ekadivasam eko aṭṭaparājito puriso vinicchayaṭṭhānā upakkosanto
 nikkhamitvā rājupatṭhānaṃ gacchantaṃ Candakumāraṃ disvā
 tassa pādesu pati. So „kiṃ bho purisā“ 'ti ā. „Sāmi Khaṇḍa-
 hālo vinicchaye vilopaṃ khādati, ahaṃ tena lañcaṃ gahe tvā parā- 20
 jayaṃ pāpito“ ti. C-kumāro „mā bhayitī“ taṃ assāsetvā vi-
 nicchayaṃ netvā sāmikam akāsi. Mahājano mahāsaddena
 sādhu-kāraṃ adāsi. Rājā sutvā „kimsaddo eso“ ti pucchitvā.
 „C-kumārena kira Kh-lassa dubbinicchitaṃ aṭṭaṃ suvinicchitaṃ,
 tatr' eso sādhu-kārasaddo“ ti. Rājā taṃ sutvā kumāraṃ āgantvā 25
 vanditvā ṭhitam „tāta eko kira te aṭṭo vinicchito“ ti pucchi.
 „Āma devā“ 'ti. „Tena hi tāta ito paṭṭhāya tvam eva vi-
 nicchayaṃ paṭṭhapehīti“ vinicchayaṃ kumārassa adāsi. Kh-lassa
 āyo pacchijji, so tato paṭṭhāya kumāre āghātaṃ bandhitvā
 oṭārāpekkho acari. So pana rājā muddhappasanno², so eka- 30
 divasaṃ paccūsasamaye supinantaṃ alaṃkatadvārakoṭṭhakaṃ
 sattaratanamayapākāraṃ satṭhiyojanikaṃ suvaṇṇamahāvīthiṃ

¹ Ck^o ti. ² Bḍ mandapañño.

yojanasahassubbedham Vejayantapāsādādīpatimaṇḍitam Nanda-
 vavanādivanarāmaṇeyyakam Nandāpokkhaniādīpokkharanirāma-
 ñeyyakasamannāgataṁ ākiṇṇādevagaṇam Tāvatiṁsabhavanam
 disvā ta. gantukāmo hutvā cintesi: „ācariya-Kh-Iassa āgatave-
 5 lāya Devalokagāmmimaggam pucchitvā tena desitamaggena De-
 valokam gamissāmīti“. Kh-lo pi pāto va rājanivesanam pavi-
 sitvā rañño sukhaṣeyyam pucchi. Ath' assa rājā āsanam
 dāpetvā pañham pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 10 1. Rājāsi luddakammo¹ ekarājā² Pupphavātiyā³,
 so pucchi brahmabandhum Khaṇḍahālam purohitam mūlham. 578.
 2. Saggamaggam⁴ ācikkha, tvam si⁵ brāhmaṇa dhammavinayakusalo,
 yathā ito vajanti Sugatiṁ narā puññāni katvānā 'ti. 579.

Ta⁶ rājāsīti rājā āsi, luddakammo⁶ ti kakkhalapharusakammo, saggā-
 15 maggam ti saggānam maggam, dhammavinayakusalo ti sucaritadhamme
 ca ācāravīnaye ca kusalo, yathā ti yathā narā puññāni katvā ito Sugatiṁ
 gacchanti tam Sugatimaggam ācikkhāhīti pucchati.

Imam pana pañham sabbaññū-Buddham vā tassa sāvake
 vā alābhena⁷ Bodhisattam vā pucchitum vaṭṭati, rājā pana
 20 yathā nāma sattāham maggamūlho puriso aññam addhamāsa-
 mattam maggamūlham maggam puccheyya evam Kh-lam
 pucchi. So cintesi: „ayam me paccāmittassa piṭṭhīm passana-
 kālo, idāni C-kumārāṁ jīvitakkhayaṁ pāpetvā mama mano-
 ratham pūressāmīti“. Atha rājānam āmantetvā tatiyam g. ā.:

- 25 3. Atidānam daditvāna avajjhe deva ghātetvā
 evam vajanti Sugatiṁ narā puññāni katvānā 'ti. 580.

T. a.: mahārāja Saggam gacchantā nāma atidānam dadanti avajjhe ghā-
 tenti, sace Saggam gantukāmo tvam pi tath' eva karohīti.

Atha nam rājā pañhassa attham pucchi:

- 30 4. Kim pana tam atidānam, ke ca avajjhā imasmim lokasmim,
 etaṇ⁸ ca khō no akkhāhi, yajissāma dadāma dānānīti. 581.

¹ Ck adds si. ² Cks add ti. ³ Bd -yāyam. ⁴ Bd saggānamaggam. ⁵ Bd
 tvamasi. ⁶ Cks add si. ⁷ Ck -bhe, C* -bho. ⁸ Ck ek-.

So pi vyākāsi:

5. Puttehi deva yajitabbaṃ mahesihi negamehi ca
usabhehi ājānīyehi catūhi .

sabbacatukkena deva yajitabban ti 582.

vyākaronto ca Devalokamaggaṃ puttḥo Nirayamaggaṃ vyākāsi. 5

Ta. puttehi attano jātehi piyaputtehi c' eva piyadhītehi ca, mahesi-
hīti piyabharīyāhi, negamehīti seṭṭhihi, usabhehīti sabbasetausabharājūhi,
ājānīyehīti maṅgalassehi, catūhīti etehi sabbe¹ eva aññehi ca hatthiādīhi
catūhi catūhīti evaṃ sabbacatukkena deva yajitabbaṃ, etesaṃ sabbesaṃ khaggena
sīsaṃ chinditvā suvaṇṇapāṭiyā galalohitaṃ gahetvā āvāte pakkhipitvā yaññassa 10
yajanakarājāno sarīren' eva saha Devalokaṃ gacchanti mahārāja, samaṇabrāh-
maṇakapaṇḍhikavanibbakayācākānaṃ ghāsacchādanādisampādanāṃ¹ dānaṃ eva
pavattati, ime pana puttadhītādayo māretvā tesam galalohitena² yajanaṃ ati-
dānaṃ nāma³ 'ti rājānaṃ saññāpesi.

Iti so „sace C-kumāraṃ ekaṃ ñeva gaṇhissāmi veracittena 15
kāraṇaṃ maññissantīti“ taṃ mahājanassa antare pakkhipi.
Imaṃ pana tesam kathentānaṃ kathaṃ sutvā antepurajano
bhīttasito ekappahārena mahāviraṇaṃ viravi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

6. Tam sutvā antepure: kumārā ca³ mahesiyo ca haññantu 20
eko ahoṣi nigghoso bhesmā accuggato saddo ti. 583.

Ta. taṃ ti taṃ kumārā ca mahesiyo ca haññantū 'ti saddaṃ sutvā, eko
ti sakalarājānivesane eko va nigghoso ahoṣi, bhesmā ti bhayānako, accug-
gato ti atī uggato ahoṣi.

Sakalarājakulaṃ yugantavātāhataṃ viya sālavanaṃ ahoṣi, 25
brāhmaṇo pi rājānaṃ ā: „kiṃ mahārāja yaññaṃ yajitum sak-
kosi na sakkosīti“. „Kiṃ kathesi ācariya, yaññaṃ yajitvā
Devalokaṃ gamissāmīti“. „Mahārāja bhīruno⁴ dubbalajjhāsaya
yaññaṃ yajitum samatthā nāma na honti, tumhe idha sabbe
sannipātetha, ahaṃ yaññāvāte kammaṃ karissāmīti“ attano 30
pahonakabalaṃ gahetvā nagarā nikkhamma yaññāvātaṃ sama-
talaṃ kārāpetvā vatiyā parikkhipi, kasmā⁵: dhammiko pi samaṇo vā
brāhmaṇo vā āgantvā vāreyyā⁶ 'ti yaññāvāte vatiparikkhepanaṃ

¹ Bḍ -samipadānaṃ. ² Bḍ adds yaññassa. ³ Bḍ omits ca. ⁴ Bḍ bhīrukā. ⁵
Ck^s omits kasmā. ⁶ Bḍ^s nivāreyyā.

cārittan ti katvā porāṇakabrāhmaṇehi ṭhapitaṃ. Rājāpi puriṣe
pakkosāpetvā „tāta ahaṃ attano puttadhītaro ca bhariyāyo
ca māretvā yaññaṃ yañitvā Devalōkaṃ gamissāmi, gacchatha
nesaṃ ācikkhītvā sabbe idhāṇethā“ 'ti puttānaṃ tāva ānaya-

5 natthāya āha:

7. Gacchatha vadetha kumāre Canda-Suriyaṃ Bhaddasenaṃ ca
Sūraṇ ca Vāmagottaṇ ca:

pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 584.

Ta, C-kumaro ca Suriyakumāro ca dve Gotamādeviyā aggamahesiyā puttā,

10 Bhaddaseṇo ca pana Sūro ca Vāmagotto ca tesāṃ vemātikabhātaro, pasurā
kira hothā 'ti pasurā kira hotha, ekasmiṃ ṭhāne rāsi hothā 'ti kir' ettha¹ attho.

Te paṭhamāṃ C-kumārassa santikaṃ gantvā āhaṃsu:
„kumāra tumhe kira māretvā tumhākaṃ pitā D-lokaṃ gantu-
kāmo, tumhākaṃ gaṇhanatthāya amhe pesesīti“. „Kassa va-
15 canena maṃ gaṇhāpetīti“. „Kh-lassa devā“ 'ti. „Kiṃ so
maṃ űeva gaṇhāpeti udāhu aññe pīti“. „Aññe pi gaṇhāpeti,
catukkaṃ kira yaññaṃ yañāpetukāmo“ ti. So cintesi: „tassa
aññehi saddhiṃ veran n' atthi, 'vinicchaye vilopaṃ kātuṃ na
labhāmi' pana mayi ekasmiṃ verena bahūṃ mārāpeti², pitaraṃ
20 datṭhuṃ labhantassa sabbesaṃ mocāpanaṃ mama bhāro“ ti.
Atha ne „tena hi me pitu vacanaṃ karoṭhā“ 'ti. Te taṃ
netvā rājaṅgaṇe ekamante ṭhapetvā itare pi tayo ānetvā tass'
eva santike katvā rañño ārocayāsu: „ānītā te deva puttā“
ti. So tesāṃ vacanaṃ sutvā „tātā idāni me dhītaro ānetvā
25 tesāṃ űeva santike karoṭhā“ 'ti itaraṃ gātham āha:

8. Kumāriyo pi vadetha Upaseṇiṃ Kokilaṃ Muditaṇ ca

Nandaṇ cāpi kumāriṃ: pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 585.

Te „evaṃ karissāma“ 'ti tāsāṃ santikaṃ gantvā tā roda-
mānā paridevamānā³ ānetvā bhātikānaṃ űeva santike kariṃsu.

30 Tato rājā attano piyabhariyānaṃ gaṇhanatthāya itaraṃ g. āha:

9. Vijayam pi mayhaṃ mahesiṃ ekapatiṃ Kesiniṃ Sunandaṇ ca
lakkhaṇavarūpapaṇṇā pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 586.

¹ Bā hotha ti ācikkhathā ti. ² Ck -petvā. ³ Ck adda so, C^s yo.

Ta. lakkaḥaṇa- ti uttamehi catusaṭṭhiyā itthilakkhaṇehi upapannā, ethā 'ti pi vadethā 'ti a.

Te tāpi paridevamānā ānetvā kumārānaṃ santike kariṃsu.
Atha rājā cattāro seṭṭhi ānāpento itaraṃ g. āha:

10. Gahapatayo pi vadetha Puṇṇamukhaṃ Bhaddiyaṃ Siṅgalaṃ ca 5
Vaddhañ cāpi gahapatiṃ
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 587.

Rājapurisā gantvā te ānayaṃsu. Rañño puttadāre gayha-
māne sakalanagaraṃ na kiñci avoca, seṭṭhikulāni pana mahā-
sambandhāni, tasmā tesāṃ gahitakāle sakalanagaraṃ saṃ- 10
khubhitvā „rañño seṭṭhi māretvā yaññaṃ yajituṃ na dassāmā“
'ti seṭṭhi parivāretvā va tesāṃ nātivaggena saddhiṃ rājakulaṃ
agamāsi. Atha te seṭṭhi nātijanaparivutā rājānaṃ attano
jīvitāṃ yācīṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

11. Te tattha gahapatayo avocīṃsu [samāgatā] puttadāraparikipṇā: 15
sabbasikhino deva karohi athavā no dāse sāvehīti. 588.

Ta. sabbasikhino ti sabbe amhe matthake cūlaṃ tṭhapetvā attano
ceṭake karohi, mayan te ceṭakakiccaṃ karissāma, athavā no dāse sāvehīti
athavā asaddabanto sabbe seniye¹ sannipādetvā tasmaṃ majjhe amhe dāse sāvehi, 20
mayan te dāsattaṃ paṭisunissāma 'ti.

Te evaṃ yācantā jīvitāṃ laddhuṃ nāsakkhiṃsu. Rāja-
purisā sese paṭikkamāpetvā te gahetvā kumārānaṃ yeva san-
tike nisīdapesuṃ. Tato rājā hatthiādīnaṃ ānayanatthāyā²
ānāpento³ āha: 25

12. Abhayaṃkaram pi hatthiṃ Rājagiriṃ⁴ Accutavarunadantaṃ
ānetha kho te khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 589.
13. Assataram pi Kesin Surāṃmukhaṃ Puṇṇakaṃ Vindakaṃ ca⁵
ānetha kho ne⁶ khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 590.

¹ so C²; C¹ seniye, B¹ seniyo. ² C² -dīni atthāyā. ³ C¹ ānāpento. ⁴ B¹
vālāgiriṃ. ⁵ B¹ assaratanaṃ pi kesaniṃ surāṃmukhaṃ puṇṇakaṃ vindaṭṭakaṃ
ca. B¹ ne.

14. Usabhe pi yūthapatine gavampatine¹

mayhaṃ ānetha samupakarontu,

sabbaṃ yaṇissāma, dadāma dānāni. 591.

15. Sabbaṃ paṭiyādetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,

5 āṇāpetha ca kumāre: abhīramantu imaṃ rattin. 592.

16. Sabbaṃ upatthāpetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,

vadetha ca dāni kumāre: ajja vo pacchimā rattitī. 593.

Ta. samupakarontu sabbaṃ ti na kevalaṃ ettakam eva avasesam pi, sabbe catuppadagaṇaṃ eva pakkhiganaṃ ca sabbaṃ catukkaṃ katvā rāsini² ka-
10 rontu, sabba-catukkaṃ yaññaṃ yaṇissāma, yācakabrāhmaṇānaṃ ca dānaṃ dassāma
'ti, sabbaṃ paṭiyādethā 'ti etaṃ³ mayā vuttaṃ anavasesaṃ⁴ upatthāpetha,
uggatamhīti ahaṃ pana yaññaṃ uggate suriye sve pāto va yaṇissāmi, sab-
baṃ upatthāpethā 'ti sesaṃ pi sabbaṃ yaññopakaraṇaṃ upatthāpetha.

- Raṇño pana mātāpitāro dharanti⁵ yeva, ath' assa gantvā
15 mātu ārecesuṃ: „ayye putto vo puttadāre māretvā yaññaṃ
yajitukāma“ ti. Sā „kiṃ kathetha tātā“ ti hatthena hadayaṃ
dhāretvā⁶ rodamaṇā āgantvā „saccaṃ kira putta evarūpo te
yañño bhavissatīti“ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 20 17. Taṃ taṃ mātā avacā⁷ rodanti⁸ āgatā vimānato:
yañño kira te putta bhavissati catūhi puttehitī. 594.

Ta. tantan ti taṃ etaṃ rājānaṃ, vimānato ti attano vasanaṭṭhānato.

Rājā āha:

18. Sabbe mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññaṃānasmim,
25 puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatiṃ Saggam gamissāmīti. 595.

Ta. cattā ti C-kumāre haññaṃāne yeva sabbe pi yaññatthāya mayā
paricattā.

Atha naṃ mātā āha:

19. Mā putta saddahehi: sugatī⁹ kira hoti puttayaññaṇa,
30 nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 596.

¹ Bḍ usabhaṃ pi yudhapatini anejaṃ nisabhaṃ gavampatiṃ te pi. ² Cks rāsi.

³ Ck ekaṃ, Bḍ evaṃ. ⁴ Cks ava-. ⁵ Cks dhananti. ⁶ Bḍ paharivā. ⁷ Ck -ca,

Bḍ avocā. ⁸ all three MSS. -ti. ⁹ Bḍ -tiyā-, Cks -tiṃ.

20. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 597.

Ta. vīrayāneso ti nirassādatthēna catunnaṃ apāyānaṃ esa maggo,
Koṇḍañña 'ti rājānaṃ gottanālapati, bhūtabhavyānaṃ ti bhavitabbasattā-
naṃ¹, yaññenā 'ti evarūpena puttadhītarō māretvā yajanakayaññena sagga- 5
maggo nāma n' atthi.

Rājā āha:

21. Ācariyānaṃ vacanā ghāteṣsaṃ Candañ² ca Suriyañ, ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 598.

Ta. ācariyānaṃ vacanā ti amma n' esā mama attano māti, ācāra- 10
sikkhāpanakassa pana me³ Kh-lassa ācariyassa etaṃ vacanaṃ esā anusatthi,
tasmā ahaṃ ete ghātayissamī⁴, duccajehi puttehi yaññaṃ yajitvā saggam ga-
missamī.

Ath' assa mātā attano vacanaṃ gāhāpetum asakkontā
apagatā. Pitā taṃ pavattiṃ sutvā āgantvā pucchi. 15

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

22. Tam taṃ pitāpi avaca Vasavattī orasaṃ sakaṃ puttāṃ:
yañño⁵ kira te putta bhavissati catūhi puttehi. 599.

Ta. Vasavattīti tassa nāmaṃ.

Rājā āha:

23. Sabbe pi mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññamānasmim,
puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatiṃ Saggam gamissamīti. 600.

Atha naṃ pitā āha:

24. Mā putta saddaheṣi: sugatī⁶ kira hoti puttayaññena,
nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 601. 25

25. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 602.

Rājā āha:

26. Ācariyānaṃ vacanā⁷ ghāteṣsaṃ Candañ² ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 603. 30

¹ Cks bhavitasattānaṃ. ² Cks candiyañ. ³ Bđ omits me. ⁴ Bđ ghātēssaṃ. ⁵
Cks -e. ⁶ Cks -tiṃ, Bđ -tiyā. ⁷ all three MSS. -naṃ.

Atha naṃ pitā āha:

27. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
puttaparivuto tuvaṃ raṭṭhaṃ jaṇapadaṃ ca pālehi. 604.

Ta. puttaparivuto ti puttē. parivuto, raṭṭhaṃ -- eā 'ti sakala-
5 Kāsiraṭṭhaṃ ca tass' eva taṃ taṃ¹ koṭṭhāsabhūtaṃ jaṇapadaṃ ca.

So pi taṃ attano vacanaṃ gāhāpetuṃ nāsakkhi. Tato
C-kumāro cintesi: „imassa ettakassa jaṇassa dukkhaṃ maṃ
ekakaṃ nissāya uppannaṃ², mama pitaraṃ yācitvā³ ettakassa
jaṇassa maraṇadukkhato mocessāmīti“ so pitaraṃ saddhiṃ salla-
10 panto āha:

28. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 605.

29. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakkaṇāni ujjhema. 606.

- 15 30. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakkaṇāni ujjhema. 607.

31. Mā no deva avadhi, dāse no dehi⁴ yassa honti tava kāmā
api raṭṭhā pabbajitā⁵ bhikkhācariyaṃ carissāmā 'ti. 608.

Ta. nigala -- pīti api nāma mayaṃ mahānigalehi bandhakāpi hutvā,
20 yassa -- kamā ti sace pi Khaṇḍahālassa dātukāmo si tassa pi no dāse katvā
dehi karissam' assa dāsakammaṃ ti vadati, api raṭṭhā ti sace aṇḍhakāṃ koci
doso atthi raṭṭhā no pabbajehi api nāma raṭṭhā pabbajitāpi⁵ kapaṇā viyā ka-
pālāṃ gahetvā bhikkhācariyaṃ carissāma, mā no avadhi dehi no jīvitaṃ ti vilāpi.

Tassa taṃ nānappakāraṃ vilāpaṃ sutvā rājā hadaya-
25 phalitaṃ⁶ patto viya assupunnehi nettehi „na me koci putte
māretuṃ lacchati, na maṃ attho Devalokenā“ 'ti sabbe te
mocetuṃ āha:

32. Dukkhaṃ kho me jaṇayatha⁷ vilapantā jīvitaṃ kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā 'ti. 609.

30 Taṃ rañño kathaṃ sutvā rājaputte ādiṃ katvā sabbaṃ
taṃ pakkipariyojanaṃ paṇigamaṃ vissajjesuṃ. Kh-lo pi

¹ Bds sakkāṃ in the place of taṃ taṃ. ² Cks omit upp-. ³ Cks omit yā-.

⁴ Bd add: khaṇḍahālassa. ⁵ Cks pabba-. ⁶ Bd bālita. ⁷ Bd -yittha.

yaññāvāṭe kammaṃ saṃvidahati, atha naṃ eko puriso „are
duttā Kh-la rañña puttā vissajjitā, tvaṃ attano putte māretvā
tesaṃ gaḷalohitena yaññaṃ yaḷassū“ ti āha. So „kiṃ nāma
rañña katan“ ti vegena gantvā āha:

35. Pubbe va kho si' vutto: dukkaraṃ² 5
durabhisambhavaṃ c' etaṃ,
atha no upakkhaṭassa
yaññaṃ kasmā³ karosi vikkhepaṃ. 610.
34. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti. 611. 10

Ta pubbe ti mayā tvaṃ pubbe va vutto na tumhādisena bhīrujātikena
sakkā yaññaṃ yajituṃ yaññayajanaṃ nāṃ' etaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ
ti. atha no idāni upakkhaṭassa paṭiyattassa yaññaṃ vikkhepaṃ karosi vikkhaṃ-
bhantīti⁴ pi pātho paṭisedhentīti a., mahārāja kasmā evaṃ karosi, yattakā hi
yaññaṃ yajanti vā yajenti vā anumodanti vā sabbe Sugatim eva yajantīti dasseti. 15

So andhabūto rājā tassa kodhavasikassa kathaṃ gahetvā
dhammasaṇṇī hutvā puna putte gaṇhāpesi. Tato C-kumāro
pitaraṃ anubodhayamāno āha:

35. Atha kissa ca⁵ no pubbe sotthānaṃ brāhmaṇo avācesī,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 612. 20
36. Pubbe va⁶ no daharake ca samāne⁷ na hauesī⁸ na ghātayesi⁹,
dahar' amhā¹⁰ yobbanāṃ pattā adūsakā tāta haññaṃ. 613.
37. Hatthagate assagate sannaddhe paṣṣa no mahārāja
yuddhe va yujjhamāne¹¹
na hi mādisā sūrā honti yaññatthāya. 614. 25
38. Paccante vā kupite aṭavīsu vā mādisa niyojenti,
atha no akāraṇasmā abhūmiyaṃ tāta haññaṃ. 615.
39. Yāpi hitā sakunīyo vasanti tiṇagharāni katvāna
tāsam pi piyā puttā, atha no tvaṃ deva ghātesī. 616.

¹ Bā adds me. ² Cks dukkha-. ³ Cks omit ka-. ⁴ Cks -mhanṭīti. ⁵ Bā ja.

⁶ Ck ca. ⁷ Cks -ko ca samāno, Bā daharakāle. ⁸ Bā māresi. ⁹ Bā -tesī.

¹⁰ Cks yuvādharamha. ¹¹ Bā yuddhehi yujjhamānehi.

40. Mā tassa¹ saddahesi: na mañ Khaṇḍahālo ghātaye,
mamañ hi so ghātetvāna anantaram pi tañ deva ghāteyya. 617.
41. Gāmavarañ nigamavarañ dīdanti bhogañ pi 'ssa mahārāja,
ath' aggapiṇḍikāpi kule kḷe h' ete bhuñjanti. 618.
- 5 42. Tesam pi tādisānañ icchanti dubbhituñ mahārāja
yebhuyyena ete akataññuno brāhmaṇā deva. 619.
43. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
apī nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 620.
44. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
10 apī nigalabandhakāpi hatthicchakaṇāni ujjhema. 621.
45. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
apī nigalabandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 622.
46. Mā no deva avadhi, dāse no dehi yassa hontā tava kāmā,
api 'ratthā pabbājita² bhikkhācariyañ carissāmā³ 'ti. 623.
- 15 Ta. pubbe ti tāta yadi ahañ māretabbo atha kasmā ambhakañ nātijane
pubbe mama jātakāle brāhmaṇo sotthānañ avāceti tadā kira Kh-lo mama lak-
khaṇāni upadhāretvā imassa kumārassa na koci antarāyo bhavissati tumhakañ
accayena r. kāressatīti ā, iec-assa purimena pacchimañ na sameti musāvādi⁴
esa, atha no etassa vacanañ gabetvā akāraṇasmā ti nikkāraṇā yeva yaññat-
thāya deva ghātesi, mā amhe ghātayi, ayañ hi mayi ekasmiñ verena mahājanañ
20 māretukāmo, sādhukañ sallakkhehi naṇḍā⁵ 'ti, pubbe va no ti mahārāja sace
pi amhe māretukāmo pubbe va no daharake samāne⁶ kasmā sayañ vā na
hanesi⁷ aññehi vā na ghātāpesi, idāni pana mayā daharā taruṇā⁸ paṭhamavaye
ṭhitā puttadhītāhi vaḍḍhāma, evambhūtā tava⁹ adūsakā va kinikāraṇā haññāmā¹⁰
25 'ti, passa no ti amhe cattaro pi bhātike, yujjhamāne ti paccatthikāraṇa
nagarañ parivāretvā ṭhitakāle ambhādiso putte tehi saddhiñ yujjhamāne passa.
a. puttakā hi rājāno anāthi nāma honti, mādisā ti ambhādisā, sūrā ti bala-
vantā¹¹ na yaññatthāya māretabbā honti, niyojenti ti nesam paccāmittānañ
gaṇhanatthāya yojenti, atha no ti atha nu, akāraṇasmā ti akāraṇena, abhū-
30 miyañ anokāse yeva kasmā tāta haññāmā¹² 'ti a., mā tassa¹³ saddaheyyāsi, bhogañ
pissā¹⁴ 'ti bhogañ pi assa brāhmaṇajanassa¹⁵ rājāno denti, aggapiṇḍikāpīti
atha te aggodakañ aggapiṇḍikañ labhantā aggapiṇḍikāpi honti, tesampīti
yesam kule bhuñjanti tesam pi evarūpānañ piṇḍadāyakaṇānañ¹⁶.

¹ Bā tvassa, Uka kassa. ² Cks pabba-. ³ Cks -dā. ⁴ Bā daharakāle ⁵ Cs
hesi, Bā haññasi. ⁶ Bā omits tava. ⁷ all three MSS. -to. ⁸ Cks kassa. ⁹
Cks kassaci ¹⁰ Bā brahmaṇassa. ¹¹ Bā adds dubbhituñ icchanti.

• Rājā kumārassa vilāpaṃ sutvā

47. Dukkhaṃ kho me janayatha¹ vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alaṃ pi me hotu puttayaññenā² ti. 624.
imaṃ g. vatvā puna pi mocesi, Kh-lo āgantvā puna pi
48. Pubbe va kho si³ vutto: dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ c'⁴ etaṃ, 5
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā⁵ karosi vikkhepaṃ. 625.
49. Sabbe vajanti sugatiṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti 626.
vatvā pana gaṇhāpesi. Ath' assa anunayatthaṃ⁶ kumāro āha: 10
50. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
brāhmaṇo tāva yajatu pacchāpi yajissate⁷ rājā 627.
51. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
eso ca Khaṇḍahālo yajatu sakehi puttehi. 628.
52. Evaṃ jānanto⁸ Khaṇḍahālo kiṃ puttake na ghātesi 15
sabbaṃ ca ñātījanaṃ attānaṃ ca na ghātesi. 629.
53. Sabbe vajanti nirayaṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti. 630.

Ta. brāhmaṇo tāva⁹ 'ti paṭhamam Kh-lo yajatu, puttakehīti sakehi
puttakehi, ath' etasmīṃ evaṃ yajitvā Devalokaṃ gate pacchā tvaṃ yajissasi 20
deva, sādhuṣasabhojanaṃ pihitvā⁷ aññehi vīmamsituṃ⁸ bhuñjasi, puttamaṇaṃ
yeva kasmā avīmamsitvā kathesīti dipento evaṃ āha, evaṃ jānanto⁹ putta-
dhītaro māretvā D-lokaṃ gacchatīti evaṃ jānanto kiṃkāraṇā attano putte ca
ñāti ca attānaṃ ca na ghātesi, sace hi paraṃ māretvā D-lokaṃ gacchanti attānaṃ
māretvā Brahmaloکاṃ gantabbaṃ bhavissati, evaṃ yaññagunaṃ jānantaṃ param 25
amāretvā vā attā va māretabbo siyā, ayam pana tathā akatvā maṃ mārāpeti,
imināpi kāraṇena jāna¹⁰ mahārāja yathā esa vinicchaye vilopam kātum alabhanto
evaṃ karotīti, edisaṃ ti evarūpaṃ puttaghātayaññaṃ.

Kumāro ettakaṃ kathento pitaraṃ attano vacanaṃ gāhā-
petuṃ asakkonto rājānaṃ parivāretvā tṭhitaṃ parisāṃ ārab- 30
bha āha:

¹ Bā -yittha. ² Bā adds me. ³ Cks omit kasmā. ⁴ Bā anudassanattham. ⁵
Bā yajassituvam. ⁶ Cks jānam vo. ⁷ so Cks; Bā pihitvam. ⁸ Bā vīyamsāpetvā,
Ck vīmamsitu. ⁹ Cks jānam. ¹⁰ Bā jānātha.

54. Kathañ ca kira puttakāmāyo

[gahapatayo] gharaniyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti² rājānaṃ: m³ ghātayi orasaṃ puttāṃ. 631.

55. Kathañ ca kira puttakāmāyo

5 [gahapatayo] gharaniyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti³ rājānaṃ: mā ghātayi atrajaṃ puttāṃ. 632.

56. Rañño c' amhi atthakāmo hito ca sabbadā janapadassa,
na koci assa paṭighaṃ mayā janapado⁴ pavedetīti. 633.

Ta. puttakāmāyo ti gharaniyo sandhāya vuttaṃ, gahapatayo pana
10 puttakāmā nāma honti, na uparavanti⁵ na upakkosanti na vadanti,
atrajaṃ ti attano jātāṃ, evaṃ vutte pi koci rañña saddhiṃ kathetuṃ sa-
mattho nāma nāhosi, na koci assa paṭighaṃ mayā ti iminā no laṅco va
gahito issariyamadena vā idaṃ nāma dukkhaṃ katan ti koci eko pi mayā
saddhiṃ paṭighaṃkattā⁶ nāma nāhosi, janapado⁷ pavedetīti evaṃ rañño
15 ca janassa ca atthakāmassāpi mama pitaraṃ ayaṃ janapado guṇasampanno te
putto ti na pavedeti na jānāpetīti a.

Evaṃ vutte pi koci kiñci na katheti. Tato rājakumāro
attano bhariyāyo taṃ yācanatthāya uyyojento āha:

57. Gacchatha bho⁸ gharaniyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
20 mā ghātetha kumāre adūsake sihasaṃkāse. 634.

58. Gacchatha bho⁸ gharaniyo tatañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
mā ghātetha kumāre apekkhite sabbalokassā 'ti. 635.

Tā gantvā yācimsu. Rājā no olokesi pi. Tato⁹ kumāro
anātho hutvā vilapanto

25 59. Yan nūnāhaṃ⁹ jāyeyyaṃ

rathakārakulesu¹⁰ vā pukkusakulesu¹⁰ vā
vesesu¹¹ vā jāyeyyaṃ,

na najja¹² maṃ rājā yaññatthāya¹³ ghāteyyā 'ti 636.

vatvā puna tā uyyojento¹⁴ āha:

30 60. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: aparādh' āhaṃ na passāmi. 637.

¹ read: va? ² Ck uparamanti, B^d upavadanti. ³ B^d upavaḍanti, C^s upavaranti
⁴ B^d adds na. ⁵ C^s uparavanti, B^d upavadanti. ⁶ B^d -ghakato. ⁷ B^d adds
na. ⁸ B^d vo. ⁹ B^d handāhaṃ nūnā. ¹⁰ Cks -kulaṃ. ¹¹ Ck venesu, C^s venasu
¹² h' ajja? ¹³ B^d raññe. ¹⁴ Cks tamuyyo-, B^d tatarīyāyo uyyo-.

61. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahāḷassa
pādesu nipatatha: kin te bhante mayam adusemā¹ 'ti 638.

Ta. aparadh--ti aham ācariya² Kh-la attano aparādhān na passāmi,
kin te bhante ti ayya Kh-la mayam tvaṇān kin dussit' amha, aha C-kuma-
rassa doso atthi tam khamathā 'ti vadatha. aha C-kumārassa kaniṭṭhabhagīnī 5
Selakumārī nāma sokam sandhāretum asakkonti pitu pādamūle pativā paridevi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

62. Kapaṇam³ vilapati Selā disvāna bhātaro upanītatte:
yañño kira me ukkhipito tātena⁴ saggakāmenā⁵ 'ti. 639.

Ta. upanītatte ti upanītasabhāve, ukkhipito ti ukkhitto, saggakā- 10
menā 'ti mama bhātaro māretvā Saggam icchantena tāta ime māretvā kin
Saggena karissasīti⁶ vilapi.

Rājā tassāpi katham na gaphi. Tato C-kumārassa putto
Vāsulo nāma pitaram dukkhitam disvā „aham ayyakam jācitvā
mama pitu jīvitam dāpessāmīti“ rañño pādamūle paridevi. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

63. Avattati⁷ ca parivattati⁸ ca Vāsulo sammukhā rañño:
mā no pitaram avadhi, dahar' amhā ayobbanam pattā ti. 640.

Ta. daharamhā ayobbanappattā ti deva mayam taruṇadārakā na
tāva yobbanappattā, amhesu pi tāva anukampāya amhākam pitaram mā avadhīti. 20

Rājā tassa paridevitam sutvā bhijjamānahadayo viya hutvā
assupunnehi nettehi kumāram ālīngitvā „tāta assāsam paṭilabha,
vissajjemi te pitaram“ ti vatvā g. āha:

64. Eso te Vāsula pitā, [sameli pitaram⁹],
dukkham kho me janayasi [vilapanto antarapurasmim¹⁰], 25
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā ti. 641.

Ta. antarapurasmim ti rājanīvesanassa antare.

Puna Kh-lo āgantvā āha:

65. Pubbe va kho si vutto: dukkaram durabbhisambham c' etam,
atha no upakkhaṭṭassa 30
yaññassa kasmā¹¹ karosi vikkhepam. 642.

¹ so Cs; Ck adusemā, Bā adusamhā. ² Cks -nā. ³ so all three NSS. ⁴ Cks -titi

⁵ Bā āvatti. ⁶ Bā -vatti. ⁷ Bā pitarā sahā. ⁸ Bā sate pūrasmim. ⁹ Cks omit ka-

68. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ¹ edisaṃ mahāyaññan ti. 643.

Rājāpi andhabālo puna tassa vacanena putte gaṇhāpesi.
Tato Kh-lo cintesi: „ayaṃ rājā muducitto kālena gaṇhāti
5 kālena vissajjeti, puna pi dāraṇānaṃ vacanena putte vissaj-
jeyya, yaññāvātaṃ nēva ñaṃ nemīti²“. Ath' assa tatthagā-
manatthāya gātham āha:

67. Sabbaratanassa yañño upakkhaṭo ekaṛāja tava pāsādato³
abhinikkhamassu deva, Saggam gato tvaṃ pamodissasīti. 644.

10 T. a.: mahārāja tava yañño sabbaratanehi upakkhaṭo paṭiyatto, idāni te
abhinikkhamanakālo, tasmā abhinikkhama yaññaṃ yajitvā Saggam gato pamo-
dissasīti.

Tato Bodhisattam ādāya yaññāvātagamanakāle tassa orodhā
ekato va nikkhamimsu.

15 Tam attham pakāsento Sattā āha:

68. Daharā sattasatā etā pana Candakassa bhariyāyo
kese parikiritvā⁴ rodantiyo maggaṃ anuyanti⁵. 645.

69. Aparā pana sokena⁶ nikkhantā⁷ Nandane⁸ viya devā
kese parikiritvā⁸ rodantiyo maggaṃ anuyanti⁹. 646.

20 Ta. Nandane viya devā ti N-vane ca vanadhammaṃ devaputtaṃ pari-
vāretvā devadhītā viya.

Tatoparam tāsāṃ vilāpo hoti:

70. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁸
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekaṛājassa. 647.

25 71. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁸
nīyanti Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 648.

72. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁹
nīyanti Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 649.

73. [Maṃsarasabhojanā⁹]

30 nahāpakasunahātā¹⁰ kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekaṛājassa. 650.

¹ Ck nemeti. ² Bds paṭiyatto. ³ Bd vikiritvā. ⁴ Bd -yāyimsu. ⁵ Cks vacana
sokena. ⁶ Bd -mantā. ⁷ Cks add vane. ⁸ Bd aggalu-. ⁹ Ck -jano, Cs -jine.
¹⁰ Bd nhāpikasunhāpitā.

74. Y' assu pubbe hatthivaradhuragate¹ pattikā² anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 651.
75. Y' assu pubbe assavaradhuragate pattikā³ anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 652.
76. Y' assu pubbe rathavaradhuragate pattikā⁴ anuvajanti 5
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 653.
77. Ye hi 'ssu⁵ pubbe niyyamsu⁶ tapanīyakappanehi⁷ turagehi
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yantīti. 654.°

Ta, kāsika -- ti kāsīyāni sucīni vatthāni dhārayamānā, Canda -- ti
C-kumāro ca S-kumāro ca, nahāpaka -- ti kañcanacuppena ubbatteṭvā nahā- 10
pakehi kataparikkammatāya sunahāpitā, yassū 'ti⁸ assu ti nipātamattam, ye
kumāre ti a., assavara -- ti assavarapiṭṭhigate, rathavara -- ti rathavaramaj-
jagate, niyyamsu 'ti nikkhamiṃsu.

Evam tāsu paridevantīsu yeva Bodhisattam nagarā nī-
bariṃsu. Sakalanagaraṃ saṃkhubhitvā nikkhamitum ārabhi. 15
Mahājane nikkhamante dvārāni na-ppahonti. Brāhmaṇo ati-
bahujaṇaṃ disvā „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ nagaradvārāni
thakāpesi. Mahājano nikkhamitum alabhanto — antonagara-
dvārassa āsannaṭṭhāne uyyānaṃ atthi tassa santike — mahāvira-
vaṃ viravi, tena ravena saṇḍasaṃgho saṃkhubhito ākāsaṃ 20
pakkhandi. Mahājano taṃ taṃ saṇḍim⁹ āmantetvā vila-
panto āha?

78. Yadi saṇḍi maṃsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi puttehi. 655.
79. Yadisakūṇi maṃsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā, 25
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi kañṇāhi. 656.
80. Yadisakūṇi maṃsam icchasi dayassu¹¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi mahesihi. 657.
81. Yadisakūṇi maṃsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi gahapatihi. 658. 30

¹ Bā -tā. ² Bā hatthihi. ³ Bā assehi. ⁴ Bā rathehi. ⁵ Bā yassu. ⁶ Bā
niyyaṃsu. ⁷ Bā kappakehi. ⁸ Bā adds ye. ⁹ Bā -ṇam. ¹⁰ Bā uyyassu.
¹¹ Cā yajassu. Bā uyyassu.

82. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekaṛājā sammūlho catūhi hatthīhi. 659.
83. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi² dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekaṛājā sammūlho catūhi assehi. 660.
- 5 84. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekaṛājā sammūlho catūhi usabhehi. 661.
85. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekaṛājā sammūlho sabbacatukkenā 'ti. 662.
- Ta³ maṁsam icchasi⁴ti ambho sakuṇi, sace maṁsam icchasi uyyassu²
- 10 Pupphavatiyā pubbena puratthimāya disāya yaṇṇāvāto atthi tattha gaccha, ya-
jatetthā 'ti ettha Kh-lassa vacanaṁ gahetvā sayāṁ sammūlho ekaṛājā catūhi
puttehi yajati, sesagāthāsu pi es' eva nayo.

Evam mahājano tasmiṁ: thāne paridevitvā Bodhisattassa
vasanaṭṭhānaṁ gantvā pāsādaṁ padakkhiṇaṁ karonto ante-
15 purakūṭāgārauyyānādīni ca passanta gāthāhi paridevi:

86. Ayam assa pāsādo idam antepuraṁ suramaṇiyaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 663.
87. Idam assa kūṭāgāraṁ sovaṇṇaṁ pupphamalyavikiṇṇaṁ⁵,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 664.
- 20 88. Idam assa uyyānaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 665.
89. Idam assa asokavanaṁ supupphitaṁ⁵ sabbakālikaṁ rammaṁ.
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 666.
90. Idam assa kaṇikāraṇaṁ
25 supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 667.
91. Idam assa pāṭalivanaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 668.
92. Idam assa ambavanaṁ supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ,
30 te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 669.

¹ Bā uyyassu. ² Cks omit uy-. ³ Cks vītik-. ⁴ Cks omit su. ⁵ Cks -vanyā
pupphita.

94. Ayam assa pokkharanī sañchannā padumapūṇḍarīkehi,
nāvā ca sovaṇṇavikatā pupphāvaliyā¹ vicittā² suramaṇiyā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnūtāti. 670.

Ta te dānīti idāni te Candakumārāpamukhā amhākāni ayyaputtā eva-
rūpaṃ pāsādaṃ chaḍḍetvā vadhāya niyanti, sovaṇṇa -- ti suvaṇṇavikatā su- 5
vaṇṇakhacitā

Ettakesu thānesu vilapitvā puna hatthīsālādīni upasaṃ-
kamitvā āhaṃsu:

94. Idam assa hatthiratanam Erāvaṇo gajo balidanti, •
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnūtāti. 671. 10
95. Idam assa assaratanam ekakhuro asso,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnūtāti. 672.
96. Ayam assa assaratho sālikanigghoso subho ratanaḥitto
yath' assu ayyaputtā sobhimsu Nandane viya devā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnūtāti. 673. 15
97. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññaṃ sammūlho catūhi puttehi. 674.
98. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi²
rājā yajissate yaññaṃ sammūlho catūhi kaññāhi. 675.
99. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³ 20
rājā yajissate yaññaṃ sammūlho catūhi mahesīhi. 676.
100. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññaṃ sammūlho catūhi gahapatihi. 677.
101. Yathā honti gāmanigamā suññā amanussakā brahārañña
tathā hessati Pupphavatiyā⁴ yitthesu Canda-Suriyesū 'ti. 678. 25

Ta. Erāvaṇo ti tassa hatthino nāmaṃ, ekakhuro ti abhinnaḥkuro,
sāliya -- ti gamanakāle sāliyānaṃ viya madhurena [nigghosena samannāgato,
kathannāmā 'ti kathana nāma⁵, sāmasama -- ti suvaṇṇasāmehi⁶ jātiyā
sāmehi⁷ niddosatāya sundarehi, candana -- ti lobhita candanalittagattehi gaha-
pativarehi, sāmasamasundarehīti suvaṇṇasāmehi aññaṃaññaṃ jātiyā 30

¹ C^s -valiyā, B^d pupphāvaliyā. ² C^{ks} vimānā. ³ B^d muduka in the place
of marakata. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d kena nāma kārāṇena. ⁶ B^d adds
ca aññaṃañña. ⁷ B^d adds ca.

samehi sundarehi cā 'ti a., brahāraññā yathā te¹ gāmanigamā suññā nimma-
nussā brahāraññā honti tathā Pupphavatiyāpi² yaññayitthesu rājaputtessu suñña-
araññasadisā bhavissatīti.

Bahi nikkhamitum alabhamāntā antonagare yeva vicaritvā
5 parideviṃsu. Bo. pi yaññāvāṭam nīto. Ath' assa mātā Gotamī
nāma devī³ „puttānaṃ me jīvitānaṃ dehi devā“ 'ti rañño pāda-
mūle pavattitvā paridevamānā āha:

102. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
saṇe Candavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhanti⁴. 679.
10 103. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
saṇe Suriyavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhantīti⁴. 680.

Ta. bhūnahatā ti hatavaddhi, paṃsunā -- ti paṃsuparikiṇṇasarīrā
ummattikā hutvā vicarissāmi.

Sā evaṃ paridevantī rañño santikā kiñci² katham alabhitvā
15 „mama putto tumbhakaṃ kujjhitvā gato bhavissati, kissa na
na nivattethā“ 'ti kumārassa catasso bhariyāyo ālīngitvā pari-
devantī āha:

104. Kin nu 'mā na ramāpeyyum⁵ aññamaññaṃ piyaṃvadā⁶
Ghaṭṭiyā Oparakkhī⁷ ca Pokkharakkhī⁸ ca Gāyikā
20 Canda-Suriyesu naccantiyo, samo tāsāṃ na vijjatīti. 681.

Ta. kinnu mā na ramāpeyyun⁹ ti kena nu kāraṇena imā Ghaṭṭiyā
ti ādikā catasso aññamaññaṃ piyaṃvadā C-S-kumārānaṃ santike naccantiyo¹⁰
mama putte na² ramāpayiṃsu¹¹ ukkanthāpayiṃsu, sakala-Jambudīpasīmā hi
nacce vādite vā samo añño koci tāsāṃ na vijjatīti a.

25 Iti sā suṇhāhi saddhiṃ paridevitvā aññaṃ gahetabbaga-
haṇaṃ apassantī Kh-lam akkosamānā aṭṭha gāthā abhāsi:

105. Imāṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹² Khaṇḍahāla tava mātā (cfr. IV ²⁸⁵/₁₂)
yo mayhaṃ hadayasoko Candasmim vadhāya ninnīte. 682.

¹ B^d tañ. ² so all three MSS. ³ C^s gotamadevīnāma. ⁴ B^d rujja-. ⁵ C^k
ramāye-, C^s ramāye-. ⁶ B^d -ikā. ⁷ B^d ova-. ⁸ B^d -rapi. ⁹ C^k ramāye-.
¹⁰ C^k add gāyantiyo. ¹¹ C^k ramāyimsu. ¹² all three MSS. -muccatu.

106. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava mātā
yo mayhaṃ hadayasoko² Sūriyasmim vadhāya ninnīte. 683.
107. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhaṃ hadayasoko Candasmim vadhāya ninnīte. 684. 5
108. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhaṃ hadayasoko Suriyasmim vadhāya ninnīte. 685.
109. Mā putte mā ca paṭim addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā 10
yo ghātesī kumāre adūsake sihasamkāse. 686.
110. Mā putte mā ca paṭim addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesī kumāre apekkhite sabbalokassa. 687.
111. Mā putte mā ca paṭim addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesī kumāre adūsake sihasamkāse. 688. 15
112. Mā putte mā ca paṭim addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesī kumāre apekkhite sabbalokassa. 689.

Ta. imaṃ mayhaṃ ti imaṃ mayhaṃ², paṭimuṇcatu¹ 'ti paṭiyātu³
pāpuṇātu, yoghātesīti yo tvaṃ ghātesī, apekkhite ti sabbalokena olokite
dissamāne māresīti a. 20

Bo. yaññāvāṭe pitaraṃ āyācanto āha:

113. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 690.
114. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakaṇāni ujjhema. 691. 25
115. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 692.
116. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbājita⁴
[bhikkhācariyaṃ carissāma]. 693. 30

¹ all three MSS. -muccatu. ² B^d mayhaṃ imaṃ. ³ B^d pavāsatu. ⁴ C^{ks}
pabba-.

117. Divyaṃ deva upayācanti puttattthikā daliddāpi¹
 paṭibhānāni pi hitvā putte na hi labhanti ekaccā². 694.
118. Assāsakāni karonti: puttā³ no jāyantu, tato puttā,
 atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 695.
- 5 119. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesī³,
 mā kicchāladdhakehi puttehi yajittho imaṃ yaññaṃ. 696.
120. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesī,
 mā kapaṇaladdhakehi puttehi ammāya no vippavāsehi. 697.

Ta. divyaṃ ti deva aputtikā daliddāpi nāriyo puttattthikā hutvā bahum
 10 paṇṇākāraṃ haritvā puttaṃ vā dhītaṃ vā labhāmā 'ti divyaṃ upayācanti,
 paṭibhānāni pi hitvā ti dohaṇāni chaḍḍetvāpi, alabhivāpīti a., i. v. h. ma-
 hārāja nārīnaṃ hi uppannaṃ dohaṇaṃ alabhivā gabbho sussitvā nassati, tattha
 ekaccā putte alabhamānā kāci laddham pi dohaṇaṃ pahāya aparibhuñjitvā na
 labhanti kāci dohaṇaṃ alabhamāna ca na labhanti, mayhaṃ pana mātā up-
 15 pannaṃ dohaṇaṃ labhitvā paribhuñjitvā uppannaṃ gabbhaṃ anāsetvā putte
 paṭilabhi, evaṃ paṭiladdhe mā no avadhīti yācati, assāsakānīti mahārāja ime
 sattā āsāṃ⁴ karonti kinti puttā no jāyantū 'ti, tato puttā⁵ ti puttānaṃ pi
 no puttā jāyantū 'ti, atha no akāraṇasmā ti atha tvaṃ amhe akāraṇena
 yaññatthāya ghātesīti, upayācitakenā 'ti devatānaṃ āyācānena, kapaṇa--ti
 20 kapaṇā viya⁶ hutvā laddhakehi puttehi, amhehi saddhiṃ amhakaṃ ammāya
 mā vippavāsehi mā no mātārā saddhiṃ vippavāsaṃ karīti vadati.

So evaṃ vadanto pi pitu santikā kiñci vacanaṃ alabhivā
 mātu pādamūle nipajjitvā paridevamāno āha:

121. Bahudukkhaposiyā⁷ Candaṃ amma tuvaṃ jiiyyase puttaṃ,
 25 vandāmi kho the pāde, labhataṃ⁸ tāto⁹ paralokaṃ. 698.
122. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde¹¹ te amma vanditum dehi,
 gacchāmi dāni pavāsaṃ yaññatthāya ekarājassa. 699.
123. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vanditum dehi,
 gacchāmi dāni pavāsaṃ mātu katvā hadayasokaṃ. 700.
- 30 124. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vanditum dehi,
 gacchāmi dāni pavāsaṃ janassa katvā hadayasokaṃ ti. 701.

¹ Cks add nāriyo. ² Cks -cce. ³ Bā āghātesī. ⁴ Cks āsā, Bā āsāsaṃ. ⁵ Bā
 paputtā. ⁶ Cks kapaṇa ya. ⁷ Bā -dukkhā posiyā. ⁸ Bā -tu. ⁹ Ck tato
¹⁰ Bā -guyha. ¹¹ Cks -dā.

Ta. bahudukkhaposiyā¹ 'ti [bahūhi dukkhehi posiyā², Candan ti mañ³ C-kumārāṃ evaṃ positvā idāni amma tvaṃ jīyase puttāṃ, labhataṃ⁴ tāto⁵ -- ti pitā me bhogasampannaṃ paralokaṃ labhatu, upagūhā⁶ 'ti ālīṅga⁷ parissaṇṇa, avāsaṇa ti puna anāgamaṇāya accantavippavāsaṇa⁸.

Ath' assa mātā paridevantā catasso gāthā abhāsi:

125. Handa ca padumapattānaṃ molīm bandhassu Gotamiputta campakadalivītimissāyo, esā te porāṇiyā⁹ pakati. 702.

126. Handa ca vilepanan te¹⁰ pacchimakaṃ candanaṃ vilimpassu yehi ca suvilitto sobhasi¹¹ rājaparisāya. 703.

127. Handa ca mudukāni vatthāni pacchimakaṃ Kāsikaṃ vāsehi¹⁰ yehi ca sunivattho sobhasi¹¹ rājaparisāya. 704.

128. Muttāmaṇikanakavibhūsitāni gaṇhassu hatthābharaṇāni yehi ca hatthābharaṇehi sobhasi rājaparisāya. 705.

Ta. padumapattānaṃ ti padumapattaveṭhanan nām' etaṃ pasādhanāṃ, taṃ sandhāy' evaṃ ā., tava vippakīṇamoliṃ ukkhipitvā padumapattaveṭhanena¹⁵ yojetvā bandhā 'ti a. Gotamiputtā 'ti C-kumārāṃ ālapati, campakadali -- ti abhantarimehi campakadalihi missakā vaṇṇagandhasampannā nānūpupphamālā pilandhassu¹², esā te ti esā tava porāṇikā pakati, tam eva bhuñjassu¹³ puttā 'ti paridevati, yehi cā 'ti yehi lohitacandanavilepanehi vilitto rājaparisāya sobhasi¹⁴ tāni vilimpassū 'ti a., Kāsikaṃ ti satasahassaggaṇakaṃ Kāsika-²⁰ vattham, gaṇhassū 'ti pilandhassu.

Idāni 'ssa Candā nāma aggamahesi¹⁵ pādamūle nipajjitvā paridevaṇṇā āha:

129. Na ha¹⁶ nūnāyaṃ raṭṭhapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo, lokissaro mahanto¹⁷ putte¹⁸ sinehaṃ na janayatīti¹⁹. 706. ²⁵

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

130. Mayhaṃ piyā puttā attāpi piyo tumhe ca bhariyāyo, Saggāṇ ca patthayāno tena-m-ahaṃ²⁰ ghātayissāmīti. 707.

T. a.: kimkāraṇā puttāsinehaṃ na janemi²¹ na kevalaṃ Gotamiyā²² eva atha kho mayhaṃ piyā puttā tathā²³ attā ca tumhe ca suṇhāyo ca bhariyāyo ³⁰

¹ Bā -dukkhā posiyā. ² Bā posiyā, Cks positā. ³ Cks omit mañ. ⁴ Bā -tu.

⁵ Bā tāto. ⁶ Bā -guyhā. ⁷ Bā ālīṅgiya. ⁸ Bā adda gaccāmi. ⁹ Bā -ikā. ¹⁰ Cks vilimpante. ¹¹ Bā -ti. ¹² Cks -mālāhibandhassu. ¹³ Bā gaṇhassu. ¹⁴ Bā

-ti. ¹⁵ all three MSS. -si. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Bā putta. ¹⁹ Cks jin-

²⁰ Bā tenāhaṃ. ²¹ Ck jānemi, Bā jānehi. ²² so all three MSS. ²³ Bā atha kho

ca me piyā yeva, evaṃ sante pi Saggā ca patthayāno ahaṃ Saggam patthayāmi¹
tena kāraṇena ete ghāteṣṣāmi, mā cintayittha sabbe p' ete mayā saddhīm deva-
loke ekato vasissanti.

Candā āha:

5 131. Maṃ paṭhamam ghātehi, mā me hadayaṃ dukkham aphālesi²,
alaṃkato sundarako putto tava³ deva⁴ sukhumālo. 708.

132. Hand' ayya maṃ⁴ hanassu, salokā⁵ Candiyeṇa hessāmi,
puṇṇam karassu vipulam: vicarāma ubho va paraloke ti. 709.

Ta. paṭhamam ti deva mama sāmikato paṭhamataram maṃ ghātehi,
10 dukkham⁴ ti Candassa maranadukkham mama hadayaṃ aphālesi², alaṃkato⁶
ti ayyam mama eko va alaṃ⁷ paṭiyatto⁸ ti evaṃ⁹ alaṃkato¹⁰, evarūpan nāma
puttam mā¹¹ ghātayi¹² mahārāja¹³ ti dīpeti, handayyā¹⁴ ti handa ayya rājānam
ālapanti evam ā., salokā⁵ ti Candiyeṇa saddhīm salokā gamissāmi¹⁵, vica-
rāma -- ti tayā ekato ghātita ubho pi paraloke sukham anubhavantā vicarāma
15 mā no saggantarāyam akāsi.

Rāja āha:

133. Mā tvaṃ Cande rucci maraṇam¹⁴, bahukā tava devarā¹⁵,
visālakkhi te taṃ ramayissanti yitṭhasmim Gotamiputte ti. 710.

Ta. mā tvaṃ -- ti mā tvaṃ attano maraṇam rocesi, mā rujitī¹⁶ pi pāṭho
20 mā roditī a. devarā¹⁷ ti paṭibhātukā.

Tatparam Satthā

134^a. Evaṃ vutte Candā attānam hanti hatthatalakehī¹⁸
upaddhag. ā. 711.

Tatparam tassā yeva vilāpo hoti:

25 134^b. Alam atthu jīvitena, pāyāmi¹⁹ visam marissāmi. 712.

135. Na ha²⁰ nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānam: mā ghātayi orase putte. 713.

136. Na ha nūn' imassa rañño nātimitā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānam: mā ghātayi orase putte. 714.

¹ Ck -yemi, Bd -yanto, Bs patthento. ² Ck apā, Bd abā-. ³ Bd tadeva, Ck omits deva. ⁴ Ck add paṭhamam. ⁵ Bd paraloke. ⁶ Bd anal-. ⁷ Bd alaṃkatehina. ⁸ Ck pari-. ⁹ Bd adds nā: ¹⁰ Bd adds analaṃkato. ¹¹ Ck ma, Bd na. ¹² Bd māreyyāsi. ¹³ Bd paraloke bhavissāmi. ¹⁴ Ck omit ma. ¹⁵ Ck devacarā. ¹⁶ Bd ruddhīti. ¹⁷ Ck devamarā, Cs devacarā. ¹⁸ Cs -tālakehīti, Bd -talehīti. ¹⁹ Ck passāmi. ²⁰ Bd hi.

107. Ime te pi mayhaṃ puttā guṇino kāyūradhārino,
rājā tehi pi yajassu yaññaṃ atha muccatu¹ Gotamiputte. 715.
138. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sīhasaṃkāsaṃ. 716.
139. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi apekkhitam sabbalokassa⁵ 'ti. 717.

Ta. evan ti evaṃ andhabālena ekarājena vutte, hantīti deva kin nām^{*}
etaṃ kathesīti vatvā hatthatalehi attānaṃ hanti, pāyāmiti² pivissāmi, ime te
pīti ime pi Vāsulakumārāṃ ādiṃ katvā sesadārake hatthe gahe tvā rañño pāda-
mūle ṭhitā evaṃ āha, guṇino ti mālāguṇaābharaṇehi samannāgatā, kāyūra- 10
dhārino ti kāyūrapasāddhanadharā, bilasataṃ ti mahārāja maṃ ghāte tvā
koṭṭhāsakaṃ³ katvā, sattadhā ti sattaṃ ṭhānesu yaññaṃ yaja.

Iti sā rañño santike imāhi gāthāhi paridevītvā assāsāṃ
alabhamānā Bodhisattass^{*} eva santikaṃ gantvā⁴ paridevamānā
atthāsi, atha naṃ so āha: „Cande mayi jīvamāne tuyhaṃ tas- 15
miṃ tasmim⁵ subhaṇitesu⁶ kathitesu uccāvacāni muttādīni⁷ ba-
hūni ābharaṇāni dinnāni, ajja pana te idaṃ pacchimam dānaṃ
ti sarīrārūlhaṃ ābharaṇaṃ dammi, gaṇhāhi naṃ“⁸ 'ti.

Imam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

140. Bahukā tava⁹ dinnā ābharaṇā uccāvacā subhaṇitamhi 20
muttā maṇiveḷuriyā idan te pacchimakaṃ dānaṃ ti. 718.

C-devī pi taṃ sutvā tatoparāhi navahi⁹ gāthāhi vilapi:

141. Yesaṃ pubbe khandhesu phullamālāguṇā vivattiṃsu
tes^{*} ajja pītanisito¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 719.
142. Yesaṃ pubbe khandhesu citramālāguṇā vivattiṃsu 25
tes^{*} ajja pītanisito¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 720.
143. Acirā¹¹ vata nettiṃso vivattissati rājaputtānaṃ khandhesu
atha mama hadayaṃ na phalati¹²
tāva dāḷhabandhanaṃ ca me āsi. 721.

¹ so all three MSS. for muṇcatu? ² Ck^s passāmiti. ³ B^d koṭṭhāsasataṃ. ⁴
Ck^s omit ga-. ⁵ B^d ādis vatthusmiṃ. ⁶ Ck^s -ni-. ⁷ B^d maṇimuttā-. ⁸ Ck^s
va. ⁹ Ck^s -rānavahi, C^s -rānava. ¹⁰ so Ck^s; B^d pisunisado. ¹¹ B^d eṇaṃ. ¹²
B^d phāleti.

144. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 722.
145. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mētu katvā hadayasokaṃ. 723.
- 5 146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 724.
147. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 725.
- 10 148. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 726.
149. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
- 15 niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ ti. 727.

Ta. mālāguṇā ti pupphadāmāni, tesajjā 'ti tesāṃ ajja, nettimso ti
asi, vivattissatīti patissati, acirā³ vatā 'ti acirena vata, na phalatīti na
bhijjati, tāva dalhabandhanaṇca me āsīti ativiya thirabandhanāṃ me
hadayaṃ bhavissatīti a, niyyāthā 'ti gacchatha.

- 20 Evaṃ tassā paridevantiyā va yaññāvāṇe sabbakammāṃ
niṭṭhāsi⁴. Rājaputtāṃ netvā gīvaṃ nāmetvā⁵ nisīdāpesuṃ.
Kh-lo suvaṇṇapātiṃ upanāmetvā khaggaṃ ādāya „tassa gīvaṃ
kantissāmīti“ atṭhāsi. Taṃ disvā C-devī „aññam me saraṇaṃ
n' atthi, attano saccabalena sāmikassa sotthim karissāmīti“
- 25 aṇḍalim paggayha parisāya antarena carantī saccakiriyāṃ akāsi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

150. Sabbasmiṃ upakkhaṭasmiṃ nisīdite Candiyasmiṃ yaññatthāya
Pañcālārājadhītā pañjalikā sabbaparisam anupariyāsi: 728.
151. Yena saccena Khaṇḍahālo pāpakammāṃ karoti dummedho
80 etena saccavajjena samaṅginī sāmikena homi. 729.
152. Ye 'dh' atthi amanussā yāni ca yakkhabhūtabhavyāni
karontu veyyāvāṭikāṃ, samaṅginī sāmikena homi. 730.

¹ Bā aggelo. ² Bā -janā. ³ Bā -raṃ. ⁴ Bā niṭṭhāpesi. ⁵ Bā onā.

153. Yā devatā idhāgatā yāni ca bhūtabhavyāni
saraṇesiniṃ¹ anāthaṃ² tāyatha maṃ, yācāṃ³ ahaṃ
[pati māhaṃ ajeyyaṃ⁴] ti⁵ 731.

Ta sabbasmiṃ upakkhaṭasmiṃ ti sabbasmiṃ yaññasambhāre sajjite
paṭiyatte, samaṅginīti sampayuttā ekasamvūsa, yedhatthīti ye idha atthi, 5
yakkha -- ti devasaṃkhātā yakkhā ca vaḍḍhitvā thitā sattasaṃkhātā bhūtā ca
idāni vaḍḍhanakasattasaṃkhātāni bhavyāni ca, veyyā -- ti mayhaṃ veyyā-
vaccāṃ karontu, tāyatha maṃ ti rakkhatha maṃ, yācāmaṃ ti ahaṃ vo
yācāmi, paṭimāhaṃ ti pati mā ahaṃ ajeyyaṃ⁴.

Sakko devarājā tassa paridevasaddaṃ sutvā taṃ pavattim 10
ñatvā jalitaṃ ayakūṭaṃ ādāya gantva rājānaṃ tāsento⁶ sabbe
vissajjāpesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

154. Taṃ sutvā amanusso ayokūṭaṃ paribbhametvāna
bhayaṃ assa janayanto rājānaṃ idaṃ avoca: 732. 15
155. Bujjhassu kho rājakali mā t' āhaṃ matthakaṃ nitālemi⁶,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sihasaṃkāsaṃ. 733.
156. Ko te diṭṭho⁷ rājakali puttabhariyāyo haññamānāyo
seṭṭhā ca gahapatayo adūsakā saggakāmā hi⁸. 734.
157. Taṃ sutvā Khaṇḍahālo ca rājā ca abbhutam idaṃ disvāna 20
sabbesaṃ bandhanaṇi mocesaṃ yathā taṃ apāpānaṃ⁹. 735.
158. Sabbesu vippamuttasu ye tattha samāgatā tadā āsūṃ
sabbe ekekaledḍukam¹⁰ adāsu, esa vadho Khaṇḍahālassa¹¹ 'ti. 736.

Ta amanusso ti Sakko devarājā, bujjhassu 'ti jāna sallakkhehi,
rājakalīti rāja-Kālakappaṇi¹¹ rājālamaka, mā tāhaṃ ti pāparāja bujja¹² mā te 25
ahaṃ matthaṃ nitālemi⁶, ko te diṭṭho ti kuhiṃ tayā diṭṭhapubbo, saggakāmā hīti ettha hīti nipātamattaṃ, saggakāmā saggāṃ patthayamānā ti a., taṃ
suttvā ti bhikkhave taṃ Sakkassa vacanaṃ Kh-lo suttvā abbhutam idaṃ ti rājā¹³
ca idaṃ Sakkadassanaṃ pubbe abhūtapubbaṃ disvā, yathā taṃ ti yathā apā-
pānaṃ¹⁴ mocenti evaṃ eva mocesaṃ, sabbekeka -- 'ti bhī. yattakā tasmiṃ 30
yaññāvāte samāgatā sabbe ekakolāhalaṃ katvā Kh-lassa ekekaledḍupahāraṃ
adāsu, esa vadho ti esa Kh-lassa vadho ahoṣi, tatth' eva taṃ jīvitakka-
yaṃ pāpayimsu 'ti attho.

¹ Ck Bā -ni, Cā -ni. ² Cks -ā. ³ so Bā; Cks ajiyyaṃ. ⁴ so Bā; Cks avajjiyyaṃ.

⁵ Bā tāsetvā. ⁶ Bā nihalesi. ⁷ so all three MSS. for diṭṭhā? ⁸ so all three
MSS. for -kāmehi? ⁹ so Cks = apāpmanāṃ? Bā anupaghātāni. ¹⁰ Cks omit
eke. ¹¹ Cks rāja muddhakāla-. ¹² Cks muddha. ¹³ Cks rājānaṃ. ¹⁴ Bā anupa-
ghātaṃ pānaṃ. ¹⁵ Cks eka-.

Tam pana māretvā mahājano rājānaṃ māretuṃ ārabhi.
 Bo. pitaraṃ parissañjitvā¹ māretuṃ na adāsi. Mahājano
 „jīvitam tāva etassa pāparaññō dēma, chattaṃ pan' assa na-
 gare ca vāsaṃ na dassāma, caṇḍālaṃ katvā bahinagare vāsā-
 5 pessāmā“² 'ti vātvā rājavesaṃ haritvā kāsavaṃ nivāsāpetvā
 haliddapifotikāya sīsaṃ veṭhetvā caṇḍālaṃ katvā caṇḍālavāṭa-
 kaṃ pahiniṃsu. Ye pan' etaṃ³ pasughātaṃ yaññaṃ ya-
 jimsu c' eva yajāpesuṃ ca anumodimsu ca sabbe Niraya-parā-
 yanā yeva ahesuṃ.

- 10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
 150. Sabbe patitvā Nirayaṃ yathā taṃ pāpakaṃ karitvāna
 na hi pāpakammaṃ katvā labbhā Sugatiṃ ito gantun ti. 737.
 So pi kho mahājano dve pi kaḷakappaṃyo hāretvā tatth'
 eva abhisekasambhāre āharitvā C-kumāraṃ abhisiñci.

- 15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
 100. Sabbesu vip̐pamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candam abhisiñciṃsu samāgatā rājaparisā ca. 738.
 101. Sabbesu vip̐pamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candam abhisiñciṃsu samāgatā rājakaññāyo. 739.
 20 102. Sabbesu vip̐pamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candam abhisiñciṃsu samāgatā devaparisā ca. 740.
 103. Sabbesu vip̐pamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candam abhisiñciṃsu samāgatā devakaññāyo. 741.
 104. Sabbesu vip̐pamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājaparisā ca. 742.
 25 105. Sabbesu vip̐pamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājakaññāyo ca. 743.
 106. Sabbesu vip̐pamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devaparisā ca. 744.
 30 107. Sabbesu vip̐pamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devakaññāyo. 745.
 108. Sabbesu vip̐pamuttesu bahu ānandito⁴ ahu⁵ vaṃso,
 nandippavesi⁵ nāgaram, bandhanā makkho aghosithhā 'ti. 746.

¹ C² -ssajjivā, B² palisajjivā. ² C²* panatetaṃ. ³ C²* anandato, B² ānandatā,
 C²* ānandino. ⁴ C²* B² āhu. ⁵ so all three MSS. for nandim pavesi?

• Ta. rājaparisā cā 'ti rājaparisāpi tīhi saṃkhehi abhiññe, rājakaññāyo pi khattiyadhītarō pi taṃ abhiññeimsu, devaparisā cā 'ti Sakko devarājā Vijayuttarasamkham gahetvā devaparisāya saddhim abhiññe, devakaññāyo ti Sujāpi devadhītāhi saddhim abhiññe, celu -- ti nānāvāṇṇehi vatthehi dhaje ussāpetvā uttariyāni¹ ākāse bhamentā² celukkhepaṃ karimsu, rājaparisā ti itare ca tayo koṭṭhāsā ti abhisekakārakā³ cattāro pi koṭṭhāsā karimsu yeva, ānandito ahu vaṃso ti āmoditapamoditā ahesuṃ, nandippavesi nagaran ti Candakumārassa chattaṃ ussāpetvā nagarāṃpavithhakāle nagare ānandibherim ācarimsu⁴ kiṃ vatvā ti yathā amhākāṃ C-kumāro bandhanā mutto evam evaṃ sabbe bandhanāni muñcantū⁵ 'ti, tena vuttam: bandhanā - , ittha 'ti. 10

Bo. pitu vattam⁶ paṭṭhapesi, antonagaram pana pavisitum na labhati, paribbayassa khīṇakāle Bodhisatte uyyānakilā-dīnaṃ atthāya gacchante taṃ upasaṃkamitvā „pati 'mhīti“ na vandati añjalim pana katvā „ciraṃ jīva sāmīti“ vadati, „ken' attho“ ti vutte ārocesi, so paribbayaṃ dāpesi. So dhammena r. kāretvā āyupariyosāne Devalokaṃ pūyayamāno agamāsi. 15

S. i. dhammadesanaṃ āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto maṃ ekakaṃ nissāya bahū māretum vāyamaṃ akāsīti“ vatvā j. s.: „Tadā Kh-lo Devadatto ahosi, Gotamādevī Mahamāyā, Candā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavaṇṇā, Sūro Vāmagotto Kassapo, Candaseno⁸ Moggallāno, Suriyakumāro Sāriputto⁹, Candarājā aham evā 'ti¹⁰. Khaṇḍahāla-jātakaṃ.

6. Bhūridattajātaka.

Yam kiñci ratanaṃ atthīti. Idam S. Sāvattiyaṃ v. uposathike upāsake ā. k. Te kira uposathadivase pāto va uposatham adhiṭṭhāya dānaṃ datvā pacchā bhattaṃ gandhamālādihattā Jetavanam gantvā dhammasavanavelāya ekamantaṃ nisīdīmsu. S. dhammasabham āgautvā alaṃkatabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṃgham olokesi. Bhik-

¹ Bā uttarisātakāni. ² Bā khīpentā. ³ Bā -raṇa. ⁴ Ck's carī. ⁵ so Bā; Ck's

muccantū, read: -nehi mucc-? ⁶ Bā vattam. ⁷ Ck's pītimhīti, Bā's pitaromhīti.

⁸ Bā bhaddaseno. ⁹ Bā adds ahosi tadā sakko anuruddho ahosi. ¹⁰ candarājā pana ahamēva sammāsambuddho loke udapādīm ti sakrāj 33 (552). The title is wanting. 6. Cfr. J. R. A. Soc. 1892 p. 77. Bv. & C. p. 85. L'Institut II Section, 18 Année Tome 18 p. 23, 1853. N = nāga. U = uposatha.

khuādīsu pana ye ārabba dhammakathā samutthāti tehi saddhīm
Tathāgatā sallapanti, tasmā ajja upāsake ārabba pubbacariyapaṭi-
samyuttā¹ dhammakathā samutthāḥissatīti nātvā upāsakehi saddhīm
sallapanto „uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti
5 vutte „sādhu upāsakā, kalyāṇaṃ ‘vo kathaṃ, anacchariyaṃ kho paṇ’
etaṃ yaṃ tumhe mādisaṃ Buddhovādakaṃ² labhanta uposathaṃ ka-
reyyātha, porāṇakapaṇḍitā anācariyakāpi mahantaṃ yasaṃ pahāya
uposathaṃ karimsu yevā“ ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmadatto r. k- to puttassa oparajjāṃ datvā tassa
10 mahantaṃ yasaṃ disvā „r. pi me gaṇheyyā“ ti uppannasamko
„tāta tvaṃ ito nikkhamitvā yattha te ruccati tattha vasitvā
mam’ accayena kulasantakaṃ r. gaṇha“ ti ā. So „sadhū“
ti pitaraṃ vanditvā nikkhamitvā anukkāmena Yamunaṃ gantvā
Yamunāya ca samuddassa ca antare paṇṇasālaṃ māpetvā vana-
15 mūlaphalābhāro paṭivasati. Tadā samuddatthakanāgabhave³
ekā matapatikā nāgamānavikā aṇṇesaṃ sapatikānaṃ yasaṃ
oloketvā kilesaṃ nissāya nāgabhanā nikkhamitvā samuddatire
caranti rājaputtassa padavaḷaṇṇaṃ disvā padānusārena gantvā
taṃ paṇṇasālaṃ addasa. Tadā rājaputto phalāphalathāya
20 gato hoti. Sā paṇṇasālaṃ pavisitvā katthaththarikaṃ⁴ ca sesa-
parikkhāre ca disvā cintesi: „idaṃ ekassa pabbajitassa va-
sacatthānaṃ, vīmaṃsissā mināṃ, saddhāpabbajito nu kho no“ ti
„sace hi saddhapabbajito bhavissati nekkhammādhimutto⁵ na me
alamkatasayanaṃ sādīyissati, sace kāmābhirato bhavissati na
25 saddhāpabbajito mama sayanasamīṃ yeva nipajjissati, atha naṃ
gahetvā attano sāmikaṃ katvā idh’ eva vasissāmīti“ sā nāga-
bhavanaṃ gantvā dibbapupphāni c’ eva dibbagandhe cāharitvā
pupphasayanaṃ sajjetvā paṇṇasālāya pupphupahāraṃ katvā
gandhacūṇaṃ vikiritvā paṇṇasālaṃ alamkaritvā nāgabhanam
30 eva gatā. Rājaputto sāyaṇhasamaye āgantvā paṇṇasālaṃ pa-
viṭṭho taṃ kiriyāṃ disvā „kena nu kho imaṃ sayanaṃ saj-

¹ Cks -ttaṃ. ² Bā buddhaṃ ovādaḍāyakaṃ ācariyaṃ. ³ Bā samuddassa heṭṭhā
nāga-. ⁴ Bā katthathhari-. ⁵ Cks -ābhimutto.

jītan¹“ ti phalāphalaṃ paribhuñjitvā „aho sugandhāni pupphāni,
 manāpaṃ vata katvā sayanaṃ paññattan²“ ti³ na saddhāya
 pabbajitabhāvena somanassajāto⁴ pupphasayane nipanno niddaṃ
 okkamitvā punadivase suriyuggamane utthāya paṇṇasālaṃ
 asammajjitvā va phalāphalatthāya agamāsi. N-mānavikā tas- 5
 miṃ khaṇe āgantvā milātāni pupphāni disvā „kāmadhimutto esa,
 na saddhāya pabbajito, sakkā naṃ gaṇhitu⁵“ ti ñatvā purāṇapup-
 phāni niharitvā aññāni pupphādīni āharitvā navaṃ sayanaṃ sajjetvā
 paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā caṃkame pupphāni vikiritvā n-bhava-
 nam eva gatā. So taṃ divasam pi pupphasayane⁶ sayitvā 10
 punadivase ciñtesī: „ko nu kho imaṃ paṇṇasālaṃ alaṃkarotīti“
 so phalāphalatthāya agantvā⁷ va paṇṇasālato avidūre paṭicchanno
 atthāsi. Itarāpi bahugandhe c’ eva pupphāni cādāya assama-
 padaṃ agamāsi. Rājaputto uttamarūpadharaṃ n-mānavikaṃ
 disvā va paṭibaddhacitto attānaṃ adassetvā va tassā paṇṇa- 15
 sālaṃ pavisitvā sayanaṃ sajjanakāle pavisitvā „kāsi tvaṃ“ ti
 pucchi. „N-mānavikā sāmīti“. „Sassāmikāsi assāmikāsīti“.
 „Sāmi ahaṃ assāmikā vidhavā“ ti, „tvaṃ pana katthavāsiko
 sīti“. „Ahaṃ pana Bārāṇasirañño putto Brahmadaṭṭaku-
 māro nāma, tvaṃ n-bhavanaṃ pahāya kasmā vicarasīti“. 20
 „Sāmi, ahaṃ tattha sassāmikānaṃ n-mānavikānaṃ yasaṃ olo-
 ketvā kilesaṃ nissāya ukkaṇṭhitā tato nikkhamitvā sāmikaṃ
 pariyesanti carāmiti“. „Ahaṃ pi na saddhāpabbajito, pitarā
 pana niharitattā⁸ idha āgantvā vasāmi, tvaṃ mā cintayi, ahaṃ
 te sāmiko bhavissāmi, ubho pi idha samaggavāsaṃ⁹ vasissāma¹⁰“ 25
 ’ti. Sā „sādhū“ ’ti sampaṭicchī. Tato paṭṭhāya te ubho pi
 tatth’ eva samaggavāsaṃ vasiṃsu. Sā attano ānubhāvena
 mahārahaṃ gehaṃ māpetvā mahārahaṃ pallaṃkaṃ āharitvā
 sayanaṃ paññāpesi. Tato paṭṭhāya mūlaphalaṃ na khādi,
 dibbannapānaṃ eva ahosi. Aparabhāge n-mānavikā gabbhaṃ 30
 paṭilabbhitvā puttaṃ vijāyi, tassa Sāgara-Brahmadatto ti

¹ Bā adds so. ² Cks āg-. ³ Ck nihaṭattā corr. to -tatvā, C^s nihaṭattā. ⁴ Ck -ggā.

- nāmaṃ kariṃsu. Tassa padasāgamanakāle n-māṇavikā dhīṭṭa-
 raṃ vijāyi, tassā samuddatīre jātattā Samuddajā ti nāmaṃ
 kariṃsu. Ath' eko Bārāṇasivāsi-vānacarako taṃ thāṇaṃ patvā
 katapaṭṭisaṇthāro¹ rājaputtaṃ saṇjānitvā katipāhaṃ tattha va-
 5 sitvā „deva ahaṃ tumhākaṃ idha vasanabhāvaṃ rājakulassa
 ārocessāmīti“ nikkhamitvā nagaraṃ agamāsi. Tadā rājā kālam
 akāsi, amaccā tassa sarīrakiccaṃ katvā sattame divase sanni-
 patitvā „arājakarattṭhaṃ na saṇṭhahati, rājaputtassa vasanaṭṭhā-
 naṃ vā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma, phussa-
 10 rathaṃ viassaṇṇetvā rājānaṃ gaṇhissāmā“² ti mantayīṃsu. Tas-
 miṃ khaṇe vanacarako nagaraṃ patvā taṃ kathaṃ sutvā
 amaccānaṃ santikaṃ gantvā „ahaṃ rājaputtassa santike tayo
 cattāro divase vasitvā āgato“ ti taṃ pavattiṃ ācikkhi. Taṃ
 sutvā amaccā tassa sakkāraṃ katvā tena magganāyakena tattha
 15 gantvā katapaṭṭisaṇthārā rañño kālakatabhāvaṃ ārocetvā „deva
 r. paṭipajjā“³ ti āhaṃsu. So „n-māṇavikāya cittaṃ jānissāmīti“
 taṃ upasaṃkami: „bhadde pitā me kālakato, amaccā mayhaṃ
 chattaṃ ussāpetuṃ āgatā, gacchāma bhadde, ubho pi dvā-
 dasaṃyojanikāya Bārāṇasiyaṃ r. kāressāma, tvaṃ soḷasannaṃ
 20 itthisahassānaṃ jeṭṭhikā bhavissasīti“⁴. „Sāmi na sakkā mayā
 gantun“ ti. „Kiṃkāraṇā“⁵ ti. „Mayaṃ ghoravisā khippakopā
 appamattake pi kujjhāma, sapattiroso⁶ nāma bhāriyo, sac' ahaṃ
 kiñci disvā vā sutvā vā kuddhā olokessāmi bhusamuṭṭhi viya
 vipākiriṇṇasati, iminā kāraṇena na sakkā mayā gantun“ ti.
 25 Rājaputto punadivase pi yācat' eva. Atha naṃ evaṃ āha:
 „ahaṃ tāva kenaci pi pariyāyena na gamissāmi, ime puna me
 puttā na⁷ nāgakumārā, tava sambhavena jātā manussajātikā,
 sace te mayi sineho atthi imesu appamatto bhava, ime kho
 pana udakabijakā sukhumālā, maggaṃ gacchantā vātātapena
 30 kilāmitvā mareyyuṃ pi⁸, ekaṃ nāvaṃ khaṇāpetvā⁹ udakassa
 pūretvā tāya ne udakakīḷaṃ kilāpento netvā¹⁰ nagare pi nesaṃ

¹ *Okā -raik.* ² *Bd sapativāso ca.* ³ *Bd omits na.* ⁴ *Bd adds tasmā.* ⁵ *so*
all three MSS. ⁶ *Bd omits ne.*

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

10. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā uragā nekavaṇṇino
Bārāṇasīṃ pavajjīṃsu¹ na ca kañci² viheṭṭhayuṃ. 756.
11. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccaresu ca
rukkhaggesu ca lambīṃsu vitatā toraṇesu ca. 757.
12. Te su³ disvāna lambante puthu kandiṃsu nāriyo
nāge soṇḍikate disvā passasante muhuṃ muhuṃ. 758.
13. Bārāṇasī⁴ pavyadhita⁵ āturā samapajjatha,
bāḥā paggayha pakkandūṃ: dhītaraṃ dehi rājino ti. 759.
10. Taṃ nekavaṇṇino ti nilādivasena anekavaṇṇā, evarūpāni hī⁶ rūpāni te
māpayīṃsu, pavajjīṃsu¹ 'ti addharattasamaye pavisiṃsu, lambīṃsu² 'ti
Dh-ena vuttaniyāmen' eva sabbe tesu tesu thānesu manussānaṃ sañcāraṃ
pacchinditvā olambīṃsu, dūtā hutvā āgatā pana cattāro n-māṇavā rañño saya-
nassa cattāro pāde parikkhipitvā upariśise mahante phaṇe katvā tundehi sīsaṃ
15. paharitvā dāṭhā vivaritvā passasanta atthaṃsu, Dh-o pi attahā vuttaniyāmen'
eva nagaraṃ paṭicchādesi, pabujjhamānā purisā yato hatthaṃ vā pādaṃ vā
pasārenti ta. ta. sappo chupitvā sappo sappo ti viraviṃsu⁷, puthu kan-
diṃsu⁸ 'ti yesu gehesu dīpā jalanti tesu itthiyo pabuddhā gopānasiyo oloketvā
olambante nāge disvā bahu ekappahārena kandiṃsu, evaṃ sakalanagaraṃ eka-
20. rāvaṃ ahoṣi, soṇḍikate ti kataphaṇe, pakkandun ti vibhātāya rattiyā nā-
gānaṃ assāsavātēna sakalanagare ca rājanivesane ca uppātiyamāne viya bhītā
manussā nāgarāje⁹ kissa no viheṭṭhethā 'ti vatvā tumhākaṃ rājā dhītaraṃ dassa-
mīti Dh-assa dūtāṃ peṣetvā puna tassa dūtehi āgantvā dehīti vutto¹⁰ ambhākaṃ
rājānaṃ akkosi paribhāsi sace ambhākaṃ rañño dhītaraṃ na¹⁰ dassati¹¹ sakala-
25. nagarassa jīvitāṃ n' atthīti vutte tena hī no sāmi okāsaṃ detha mayāṃ gantvā
rājānaṃ yācissamā 'ti yācantā okāsaṃ labhitvā rājadvāraṃ gantvā mahantena
ravena pakkandūṃ, bhariyāpi 'ssa attano attano gabbhesu nipannakā ca dhī-
taraṃ Dh-rañño dehīti ekappahāren' eva kandiṃsu, te pi naṃ cattāro n-māṇa-
vakā dehi dehīti tundeṇa sīse paharanta atthaṃsu.
30. So nipannako va nagaravāsikānaṃ ca attano ca bhariyānaṃ
paridevanaṃ sutvā catūhi ca n-māṇavehi tajjitattā maraṇa-
bhayabhīto „mama dhītaraṃ Samuddajaṃ Dh-assa dammiti“
tikkhattum kathesi, taṃ sutvā sabbe pi n-rājāno gāvutamattaṃ
paṭikkamitvā devanagaraṃ viya ekaṃ nagaraṃ māpetvā ta.
35. thitā „dhītaraṃ kira pesetū“ ti paṇṇākāraṃ paṇiṃsu. Rājā

¹ so all three MSS. ² Bā kiñci. ³ Bā ca. ⁴ Cks -sīn, Bā -ai. ⁵ so Cks for pavyathitā? Bā pavyādhitā. ⁶ Bā ahi. ⁷ Bā -vanti. ⁸ Bā -jā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Cks omit na. ¹¹ Cks add muñcemanadassati.

tehi ābhatapannākāraṃ gahetvā „tumhe gacchatha, ahaṃ dhī-
 taraṃ amaccānaṃ hatthe pahīṇissāmīti“¹ te uyyojetvā dhīta-
 raṃ pakkosāpetvā uparipāsādaṃ āropetvā sihapañjaraṃ viva-
 ritvā „amma passas’ etaṃ² alaṃkatanagaraṃ, tvaṃ kira
 ettha ekassa rañño aggamaheṣi bhavissasi, na dūre nagaraṃ, 5
 ukkaṇṭhitakāle yeva āgantum³ sakkā, ettha te gantabban“ ti
 saññāpetvā sīsaṃ nahāpetvā sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā channa-
 yogge nisīdāpetvā maccānaṃ hatthe datvā pesesi. N-rājāno
 paccuggamanaṃ katvā mahāsakkāraṃ karīmsu. Amaccā na-
 garaṃ pavisitvā taṃ tassa datvā bahum dhanam ādāya ni- 10
 vattiṃsu. Rājadhītaṃ pāsādaṃ āropetvā alaṃkatadibba-
 sayane nipajjāpesum, taṃ khaṇaṃ ūeva taṃ māṇavikā khujja-
 kādivesaṃ⁴ gahetvā manussapari-cārikāyo viya parivārayiṃsu.
 Sā dibbasayane nipannamattā va dibbaphassaṃ phusitvā nid-
 daṃ okkami. Dh-o taṃ gahetvā saddhim n-parisāya tatth’ 15
 ev’ antarahito n-bhavane yeva pātur ahoṣi. Rājadhīta pa-
 bujjhitvā alaṃkatadibbasayanaṃ ca aṇṇe ca suvaṇṇamaṇimaya-
 pāsādādayo uyyānapokkharāṇiyo alaṃkatadevanagaraṃ viya
 n-bhavanaṃ disvā khujjādikā paricārikāyo pucchi: „idaṃ na-
 garaṃ ativiya alaṃkataṃ, na amhākaṃ nagaraṃ viya, kass’ 20
 etan“ ti. „Sāmikassa santakan te devīti, na appapuññā
 evarūpaṃ sampattim labhanti, mahāpuññatāya te ayaṃ laddhā“
 ti. Dh-o pi pañcayojanasatike n-bhavane bheriṃ carāpesi: „yo
 Samuddajāya sappavaṇṇaṃ dasseti tassa rājānā⁵ bhavissatīti“,
 tasmā eko pi tassā sappavaṇṇaṃ dassetum samattho nāma 25
 aṇṇhosi. Sā manussalokasaññāya eva ta. tena saddhim sammo-
 damānā piyasaṃvāsaṃ vasi. Nagarakhaṇḍaṃ niṭṭhitam.

Sā aparabhāge Dh-aṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhitvā puttaṃ
 vijāyi, tassa piyadassanattā Sudassano ti nāmaṃ karīmsu.
 Puna aparaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Datto ti nāmaṃ karīmsu, 30

¹ Ck parinissāmīti. ² Bđ passetaṃ. ³ Bđ idhāg-. ⁴ Bđ khujjavāṇanākādi-.

⁵ Ck rājāno, Bđ rājadaṇḍo.

- so pana Bo. Pun' ekaṃ puttāṃ vijāyi, tassa Subhago ti
 nāmaṃ karimsu. Aparam pi vijāyi, tassa Aritṭho ti nāmaṃ
 karimsu. Iti sā cattāro putte *vijāyitvāpi nāgabhavapabhāvaṃ
 na vijānāti. Ath' ekadivasaṃ Aritṭhassa ācikkhimsu: „tava
 5 mātā mānusi na nāginīti“. Aritṭho „vīmaṃsissāmi na“ ti
 ekadivasaṃ thanaṃ pivanto va sappasarīraṃ māpetvā nañ-
 gutṭhena mātu pitṭhipāde ghaṭṭesi, sā tassa sappasarīraṃ disvā
 bhītataṣitā mahāravaṃ ravitvā taṃ bhūmiyaṃ khipitvā nakkena
 tassa akkhiṃ bhindi, tato lohitaṃ pagghari. Rājā tassā sad-
 10 daṃ sutvā „kiss' esā viravatīti“ pucchitvā Aritṭhena katakiri-
 yaṃ¹ ti sutvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ, gahetvā jīvitakkhayaṃ
 pāpethā“² ti tājento āgañchi³. Rājadhītā tassa kujjhau-
 bhāvaṃ ñatvā puttasiṇehena „deva puttassa me akkhi bhin-
 naṃ, khamath' etassā“⁴ ti. Rājā etāya evaṃ vadantiyā „kim
 15 sakkā kātun“ ti khami. Taṃ divasaṃ „idaṃ n-bhāvanaṃ“ ti
 aññāsi, tato paṭṭhāya ca Aritṭho Kāṇarīṭṭho nāma jāto. Cat-
 tāro pi puttā viññutaṃ pāpuṃimsu. Atha nesāṃ pitā yojana-
 satikaṃ yojanasatikaṃ katvā r. adāsi, mahanto yaso ahosi,
 soḷasa soḷasa n-kaññāsahassāni parivārayimsu. Pitu ekayo-
 20 janasatikam eva r. ahosi, tayo puttā māse māse mātāpitaro
 passitum āgacchanti. Bo. pana anvaddhamāsenā āgacchati,
 n-bhavane samuṭṭhitaṃ pañhaṃ Bo. va katheti, pitarā saddhiṃ
 Virukkhamahārājassāpi upaṭṭhānaṃ gacchati, tassa santike sa-
 muṭṭhitaṃ pañhaṃ pi so va kathesi. Ath' ekadivasaṃ Vi-
 25 rukkhe⁵ n-parisāya saddhiṃ Tidasapuraṃ gantvā Sakkaṃ pari-
 vāretvā nisinne⁶ devānaṃ antare pañho⁷ samuṭṭhāsi, taṃ koci
 kathetum nāsakkhi, pallaṃkavaragato pana hutvā M. va ka-
 thesi, atha naṃ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā „Datta
 tvaṃ paṭhavisamānāya vipulāya paññāya samannāgato ito
 30 paṭṭhāya Bhūridatto hohīti“ Bhūridatto ti'ssa nāmaṃ akāsi.

¹ Cks add disvā. ² so Cks; Bđ āgacchi. ³ Bđ -o. ⁴ Bđ nisinnaṃ.

Cks -am. ⁵ Bđ hotūti, B^o hotiti.

So tato paṭṭhāya Sakkassa upaṭṭhānaṃ gacchanto alaṃkata-
 Vejayantapāsādaṃ devaccharāhi parikiṇṇaṃ¹ atimanoharaṃ
 Sakkasampattiṃ ca disvā deva-loke pihaṃ² katvā „kiṃ iminā
 maṇḍūkabhakkhena attabhāvena, n-bhavanaṃ gantvā uposatha-
 vāsaṃ vasitvā imasmim deva-loke uppattikāraṇaṃ karissāmīti“³ 5
 cintetvā n-bhavanaṃ gantvā mātāpitāro āpucchi: „amma tāta
 ahaṃ uposathakammaṃ karissāmīti“. „Sādhū tāta karohi,
 karonto pana bahi agantvā imasmim yeva n-bhavane eḥasmim
 suññavimāne karohi, bahigatānaṃ pana nāgānaṃ mahantaṃ
 bhayaṃ“ ti. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā tatth' eva suññavimāne 10
 āramuyyānesu uposathavāsaṃ vasati, atha naṃ nānāturīya-
 hatthā n-kaṇhā parivārenti, so „na mayhaṃ idha vasantassa
 uposathakammaṃ⁴ matthakaṃ⁵ pāpuṇissati, manussapathaṃ
 gantvā uposathakammaṃ karissāmīti“ cintetvā nivāraṇabha-
 yena mātāpitunnaṃ anārocetvā attano bhariyāyo āmantetvā 15
 „bhadde, ahaṃ manussalokaṃ gantvā Yamunātīre mahani-
 grodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge
 ābhūñjitvā⁶ caturaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya ni-
 pajjitvā u-kammaṃ karissāmi, mayā sabbarattim nipaṇṇitvā
 u-kamme kate aruṇuggamanavelāyam eva tumhesu⁷ dasa dasa 20
 janiyo⁸ vārena vārena turīyahatthā mama santikaṃ āgantvā
 maṃ gandhehi pupphehi ca pūjetvā gāyitvā naccitvā maṃ
 ādāya n-bhavanaṃ eva āgacchantū⁹“ 'ti vatvā ta. gantvā vam-
 mikamatthake bhoge ābhūñjitvā¹⁰ „yo mama kammaṃ vā na-
 hāruṃ vā atthim vā ruhiraṃ vā icchati so haratū¹¹“ 'ti catu- 25
 raṅgasamannagātaṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya naṅgalasīsamattam
 eva sarīraṃ māpetvā nipanno u-kammaṃ akāsi, aruṇe utṭha-
 hante yeva n-mānavikā gantvā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā
 n-bhavanaṃ ānenti, tassa iminā niyāmen' eva u-kammaṃ

¹ Ck - rāni, omittitvā parikiṇṇaṃ. ² Bds piyaṃ. ³ Bds - assa. ⁴ Bds Ck
 mattakam. ⁵ Bds bhogehi ābhūñjitvā. ⁶ Bds tumhe. ⁷ Ck niyo, Bds itthiyo
 ādāya. ⁸ Bds gacchantū. ⁹ Bds āharatū.

karontassa dīgho addhā vitivatto¹. Uposathakhaṇḍa-
nitthitaṃ².

- Tadā eko Bārāṇasīdvāraḡāṃavāsi-brāhmaṇo³ Somadat-
tena nāma puttana saddhim, araṇṇaṃ gantvā sūlayantapāsa-
5 vāgurā oḍḍetvā mige vadhitvā maṃsaṃ kācena haritvā vikki-
nanto jīvikaṃ kappeti. So ekadivasaṃ antamaso godhapotaka-
mattam pi alabhitvā „tāta Somadatta, sace tucchahatthā ga-
missāṃ māta te kujjhissati, yaṃ kiñci gahetvā va gamissāṃ”
’ti Bo-assa nipannavammikaṭṭhānābhimukho gantvā pāṇiyaṃ
10 pātuṃ Yamunaṃ otarantānaṃ migānaṃ padavalaṇṇaṃ disvā
„tāta migamaggo paṇṇāyati, tvaṃ paṭikkamitvā tiṭṭha, ahaṃ
pāṇiyatthāya āgataṃ migaṃ vijjhissāmi” dhanuṃ ādāya mige
olokento ekasmiṃ rukkhamaṇe aṭṭhāsi. Ath’ eko migo sā-
yaphasamāye pāṇiyaṃ pātuṃ āgato, so taṃ vijjhi, migo ta.
15 apatitvā saravegena tajjito lohiteṇa paggharantena palāyi,
pitāputtā naṃ anubandhitvā patitaṭṭhāne maṃsaṃ gahetvā
araṇṇā nikkhamantā suriyatthagamanavelāyaṃ taṃ nigrodhaṃ
patvā „idāni akālo, na sakkā gantuṃ, idh’ eva yaṃissāma” ’ti
maṃsaṃ ekamante ṭhapetvā rukkhaṃ āruya viṭapantare ni-
20 pajjimsu, brāhmaṇo paccūsasamāye pabujjhivā migasaddasa-
vanāya sotaṃ odahi, tasmiṃ khaṇe nāgamānavikāyo āgantvā
Bo-assa pupphāsanaṃ paṇṇāpesuṃ, so ahisarīraṃ antara-
dhāpetvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ dibbasarīraṃ māpetvā
Sakkalīhāya pupphāsane nisīdi, n-mānavikāpi naṃ gandha-
25 mālādīhi pūjetvā dibbaturiyaṃ vādetvā naccagītaṃ paṭṭhapesuṃ,
brāhmaṇo taṃ saddam sutvā „ko nu kho esa, jāṇissāmi naṃ,
ti „ambho puttā” ’ti vatvāpi puttaṃ pabodhetuṃ asakkonto
„sayatu esa, kilanto bhavissati, ahaṃ eva gamissāmi” rukkhā
oruyha tassa santikaṃ agamāsi, n-mānavikā naṃ disvā saddhim
30 turiyehi bhūmiyaṃ nimujjitvā n-bhavanam eva gatā. Bo. ekako

¹ Ck viati, Cs viati, Bd vitivattā. ² upo - - taṃ wanting in Cks. ³ Bd -nesāda-
brahmaṇo.

va ahoṣi. Brāhmaṇo tassa santike t̥hatvā pucchanto gātha-
dvayaṃ abhāsi:

14. Puppābhīhārassa vanassa majjhe
ko lohitakkho vihatantaraj̥ṇiso,
kā kambukāyūradharā suvatthā
tiṭṭhanti nariyo dasa vandamānā. 760.

5

15. Ko tvaṃ brahābāhu vanassa majjhe
virocasi ghaṭasitto va aggi,
mahesakkho' aññataro si yakkho,
udāhu nāgo si mahānubhāvo ti. 761.

10

Ta. pupph--ti Bo-assa pūjathāyābhatena dibbapuppābhīhārena sa-
mannāgatassa, ko ti ko nāma tvaṃ, loh--ti rattakkho, vih--ti puthula-
antaraj̥ṇiso, kā kambu--ti suvaṇṇālamikāradharā, brahābāhū 'ti mahābāhu.

Taṃ sutvā M. „sace pi 'Sakkādīsu annataro ahaṃ as-
mīti' vakkhāmi saddahissat' evāyaṃ brāhmaṇo, ajja pana mayā 15
saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā attano nāgarājabhāvaṃ
kathento āha:

16. Nāgo 'ham asmi² iddhiṃ tejasī³ duratikkamo
daseyyaṃ tejasā kuddho phītaṃ janapadam api. 762.
17. Samuddajā hi me mātā, Dhatarat̥ṭho ca me pitā,
Sudassanakaniṭṭho 'smi, Bhūridatto ti maṃ vidū ti. 763.

20

Ta. tejasīti visatejena tejavā, duratikkamo ti aññena atikkamituṃ
asakkuneyyo, daseyyaṃ ti sac' ahaṃ kuddho phītaṃ janapadam pi daseyyaṃ
pathaviyaṃ mama dāthāya patitamattāya saddhiṃ pathaviyā mama tejasā sabbo
janapado bhasmaṃ bhaveyyā 'ti⁴ vadati, Sudassana--ti ahaṃ mama bhātu 25
Sudassanassa kaniṭṭho, vidū ti evaṃ maṃ pañcayojanakasatike nāgabhave
jānanti.

Idaṃ ca pana vatvā M. cinteṣi: „ayaṃ brāhmaṇo caṇḍo
pharuso⁵ ahiguṇḍikassa⁶ ārocetvā⁷ u-kammaṃ me antarāyaṃ
pi kareyya, yaṃ nūnāhaṃ imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahantaṃ 30
yasaṃ datvā u-kammaṃ addhaniyaṃ kareyyaṃ“ ti, atha naṃ

¹ Ck -kkhā, Cs Bd -kho. ² Ck Bd asmiṃ. ³ so all three MSS. fo. tejasī?

⁴ Ck -yyasīti, Cs -yyāsīti. ⁵ Bds add sace. ⁶ Bd ahiku-. ⁷ Bd āroceyya.

āha: „brāhmaṇa mahantan te yasaṃ dassāmi, ramanīyaṃ
n-bhavanaṃ ehi, ta. gacchāmā“¹ ti. „Sāmi, putto me atthi,
tasmim āgacchante gamissāmīti“². Atha taṃ Bo. „gaccha
brāhmaṇa, ānehi nan“ ti vatvā attano āvāsaṃ ācikkhanto ā.:

- 5 18. Yaṃ gambhīraṃ sadāvaṭṭaṃ rahadaṃ bhesmaṃ avekkhasi
esa divyo mamāvāso anekasataporiso. 764.

19. Mayūrakoṇcābhīrudaṃ nīlodaṃ vanamajjhato

Yamunaṃ pavisa mābhīto khemaṃ vattavataṃ sivaṃ ti. 765.

- Ta. sadāvaṭṭan ti sadāpavattanaāvaṭṭaṃ, bhesman ti bhayānakam,
10 avekkhasīti yaṃ etaṃ evarūpaṃ rahadaṃ passasi, mayūra -- ti ubhosu
tīresu vanaghaṭṭāya vasantehi mayūrehi ca koṇcehi ca abhīrudaṃ upagītaṃ,
nīlodan ti nīlasalilaṃ, vanamajjhato ti vanamajjhena sandati, pavisa -- ti
evarūpaṃ Yamunaṃ abhīto hutvā pavisa, vattavatan ti vattasampannānaṃ¹
ācāravantānaṃ vasanabhūmiṃ pavise, gaccha brāhmaṇa puttāṃ ānehīti.

- 15 Brāhmaṇo gantvā puttassa taṃ atthaṃ ārocetvā taṃ
ānesi. M. te ubho pi ādāya Yamunāya tīraṃ gantvā tīre
ṭhito āha:

20. Tattha patto sānucaro saha puttena brāhmaṇa
pūjito mayhaṃ kāmehi sukhaṃ brāhmaṇa vacchasīti. 766.

- 20 Ta. patto ti taṃ ambhākaṃ bhavanaṃ patto hutvā, mayhaṃ ti mama
santakehi³ kāmehi pūjito, vacchasīti ta. n-bhavane sukhaṃ vasissasi.

- Evam vatvā M. ubho pi te pitāputte attano ānubhāvena
n-bhavanaṃ abhinesī, tesam ta. dibbo attabhāvo pātubhavi,
atha nesam M. dibbasampattiṃ datvā cattāri cattāri nāga-
25 kaṇṇāsātāni adāsi, te mahāsampattiṃ anubhavimsu. Bo. pi
appamatto u-kammaṃ karoti, anvaddhamāsaṃ mātāpitunnāṃ
upatṭhānaṃ gantvā dhammakathaṃ kathetvā tato ca brāhma-
ṇassa santikaṃ gantvā ārogyaṃ pucchitvā „yena te attho taṃ
vadeyyāsi, anukkaṇṭhamāno abhīramā“⁴ ti vatvā Somadattena
30 pi saddhim paṭisanthāraṃ katvā attano nivesanaṃ gacchati,
brāhmaṇo saṃvaccharaṃ n-bhavane vasitvā, mandapuññātāya

¹ Cks - pannaṃ. ² Cks santi.

ukkaṇṭhi, manussalokaṃ gantukāmo ahosi, n-bhavanam assa
 Nirayo viya alaṃkatapāsādo bandhanāgāraṃ viya alaṃkata-
 nāgakaṇṭhāyo yakkhiniyo viya upatṭhahimsu, so „aham tāva
 ukkaṇṭhito, Somadattassa pi cittaṃ jānissāmīti“ tassa santikaṃ
 gantvā āha: „kiṃ tāta na ukkaṇṭhasīti“. „Kasmā ukkaṇ- 5
 ṭhissāmi, na ukkaṇṭhāma, tvaṃ pana ukkaṇṭhasi tāta“ 'ti.
 „Āma tātā“ 'ti. „Kīmkāraṇā“ ti. „Tava mātu c' eva bhātu-
 bhaginīnaṃ ca adassanena, ehi tāta Somadatta, gacchāma“ 'ti.
 So „na gacchāmīti“ vatvā punappuna pitarā yāciyamāno sādhu
 'ti sampatiṇṇi. Brāhmaṇo „puttassa tāva me mano laddho, 10
 sace panāhaṃ Bhūridattassa 'ukkaṇṭhito 'mbhīti' vakkhāmi
 atirekataram me yasaṃ dassati, evam me gamanaṃ na bha-
 vissati, ekena upāyen' ev' assa sampattiṃ vaṇṇetvā 'tvaṃ eva-
 rūpaṃ sampattiṃ pahāya kīmkāraṇā manussalokaṃ gantvā
 u-kammaṃ karosīti' pucchitvā 'saggaṭṭhāya' 'ti vutte 'tvaṃ 15
 tāva evarūpaṃ sampattiṃ pahāya saggaṭṭhāya u-kammaṃ
 karosi, kimaṅga pana mayaṃ ye paravadhena¹ jīvikāṃ kap-
 pema, aham pi manussalokaṃ gantvā nātake disvā pabba-
 jitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti' naṃ saṇṇāpessāmi, atha me
 so gamanaṃ anujānissatīti“ cintetvā ekadivasaṃ tenāgantvā² 20
 „kiṃ brāhmaṇa³ ukkaṇṭhasīti“ pucchito „tumbhākaṃ santikā
 amhākaṃ na⁴ kiñci parihāyatīti“ kiñci gamanapaṭibaddhaṃ⁵
 avatvā ādito tāva tassa sampattiṃ vaṇṇento āha.

21. Samā samantā⁶ parito bahūtatagarā mahī⁷

indagopakasañchannā sobhati harituttamā. 767.

25

22. Rammāni vanācetyāni rammā hamsūpakūjitā

opupphapadumā tiṭṭhanti pokkharaṇṇā sunimmitā. 768.

23. Atṭhaṃsā sukatā thambhā sabbe veluriyāmayā,

sahassathambhā pāsādā pūrā kaṇṇāhi jotare. 769.

¹ Bā ye na paradānena vibhāvena. ² Cks tena. ³ Cks add na. ⁴ Bā omits na. ⁵ Bā -bandham. ⁶ Bā -ta. ⁷ Ck bahuta -- mahi, Bā bahukātaggarāmahi.

24. Vimānaṃ upapanno si dibbapuññehi attano
asambādhaṃ sivaṃ rammaṃ accantasukhasamhitam. 770.
25. Maññe Sahassanettassa vimānaṃ nābhikaṃkhasi,
iddhi hi t' āyaṃ vipulā Ṣakkass' eva jutimato ti. 771.

- 5 Ta samāsamantā² - ti parisamantato sabbadisābhāgesu ayaṃ tava n-bha-
vane mahi suvaṇṇarajataṃnimuttāvālukaparikippā samā ti samatalā³, bahute⁴
ti bahūtehi⁵ tagaragacchehi samannāgatā suvaṇṇaṇḍagopakehi sañchannā,
hari - ti haritavannadabbatipasañchannā sobhatīti a., vanacetyānti vana-
ghatā⁶, opuppha - ti pupphitvā patitehi padumapattehi sañchannā uḍaka-
10 pitthā, sunimmitā ti tava puññasampattiyaṃ sutthū nimmitā, aṭṭhamā⁷ ti
tava vacanāpāsādesu aṭṭhamā sukātā veluriyamayā thambhā, tena thambhehi sa-
hassathambhā tava pāsādā nāgakaññāhi pūrā vijjotanti, upapanno sīti evarūpe
vimāne nibbato sīti a., saḥassanettassa - ti Vejayantapāsādaṃ, iddhi
tāyaṃ⁷ vipulā ti yasmā ayaṃ vipulā iddhi tasmā tvaṃ tena u-kammena
15 Ṣakkassāpi vimānaṃ patthesi aññaṃ tato uttariṃ mahantaṃ thānaṃ patthesīti
maññāmi.

Taṃ sutvā M. „mā h' evaṃ ayaṃ brāhmaṇa, Ṣakkassa
yasam paṭicca ambhakaṃ yaso Sinerusantike sāsapo viya khā-
yati, mayam tassa paricārake pi na agghamā“ 'ti vatvā g. ā. :

- 20 26. Manasāpi na pattabbo ānubhāvo jutimato
paricārayamānānaṃ saindānaṃ⁸ vasavattinan ti. 772.

- T. a.: brāhmaṇa Ṣakkassa yaso nāma ekaṃ dve tayo cattāro va divase⁹
ettako siyā ti¹⁰ manasā cittena¹¹ pi na abhipattabbo, ye pi na cattāro ma-
hārājāno parivārenti¹² tesam pi Sakkam devarājānaṃ parivārayamānaṃ Indam
25 nāyakaṃ katvā carantānaṃ saindānaṃ vasavattinaṃ catunnaṃ lokapālānaṃ
yasassa pi ambhakaṃ tiracchānagatānaṃ yaso soḷasiṃ kalaṃ nāgghatīti,

- Evaṃ ca pana vatvā „idan te Sahassanettassa vimānaṃ“
ti vacanaṃ sutvā „aham taṃ anussariṃ, aham hi Vejayantaṃ
patthento u-kammaṃ karomīti“ tassa attāno patthanaṃ ācik-
30 khanto āha:

27. Taṃ vimānaṃ abhiññhāya amarānaṃ sukhesinaṃ
uposathaṃ upavasanto semi vammikamuddhanīti. 773.

¹ Bā tyāyam. ² Bā -ta. ³ Cks omit ti samatalā. ⁴ so Cks; Bā bahukā tag-
garā. ⁵ Bā bahukehi. ⁶ Bā -ānī. ⁷ Cks tāsam, Bā tyāyam. ⁸ Bā omits sa.
⁹ Cks -sena. ¹⁰ C si. ¹¹ Cks cintentena, Bā manasā cittena. ¹² Bā -caranti.

6. Ta. abhiḷjjhāyā 'ti taṃ patthetvā, sukhe - - ti esitasukhānaṃ sukhe patitṭhitānaṃ.

Taṃ, sutvā brāhmaṇo 'idāni me okāso laddho' ti so-manassappatto gantuṃ āpucchanto gāthadvayam āha:

28. Ahañ ca migam esāno saputto pāvisiṃ vanam, 5

taṃ maṃ mataṃ vā jivam vā nābhivedenti nātakā. 774.

29. Āmantaye Bhūridattaṃ Kāsiputtaṃ yasassinam:

tayā vo samanunñātā api passemu nātake ti. 775.,

Ta. nābhivedentīti na jānanti, kathento pi nesam n'atthi, āmantaye ti āmantayāmi, Kāsi - ti Kāsirājadhītāya puttaṃ. 10

Tato Bodhisatto āha:

30. Eso hi' vata me chando yaṃ va sesi mam' antike,

ña hi etādisā kāmā sulabhā honti mānuse. 776.

31. Sace tvaṃ icchase vatthuṃ mama kāmehi pūjito .

mayā tvaṃ samanunñāto sotthiṃ passāhi nātake ti 777. 15

gāthadvayaṃ vatvā cintesi: „ayaṃ maṃ nissāya sukhaṃ jīvanto kassaci nācikkhissati, etassa sabbakāmadadaṃ maṇiṃ dassāmīti“; atha tassa taṃ dadanto āha:

32. Dhāray' imaṃ maṇiṃ divyaṃ pasuṃ¹ putte ca vindati

arogo sukhito hoti, gacch' evādāya brāhmaṇā 'ti. 778. 20

Ta. pasuṃ² - - ti imaṃ maṇiṃ dhārayamāno imassānubhāvena pasuṃ² ca putte ca aññam ca yaṃ³ icchatī taṃ sabbam labhati.

Tato brāhmaṇo gātham āha:

33. Kusalaṃ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,

pabbajissāmi jinno 'smi, na kāme abhipatthaye ti. 779. 25

T. a.: Bhūridatta tava vacanaṃ kusalaṃ anavajjaṃ taṃ paṭinandāmi na paṭikkhipāmi, ahañ pana jinno tasmā pabbajissāmi na kāme patthāmi, kim me maṇinā 'ti.

Bodhisatto āha:

34. Brahmacariyassa ce⁴ bhaṅgo⁵ hoti bhogehi kāriyaṃ, 30

avikampamāno eyyāsi bahuṃ dassāmi tē dhanan ti. 780.

¹ Cks omit hi. ² Cks -u. ³ Cks yasam. ⁴ Cks ve. ⁵ Cks -ā.

Ta. bhaṅgo¹ ti brāhmaṇa brahmacariyavāso nāma dukkaro, anabhiṅga-
tassa brahmacariyabhaṅgo ce² hoti tadā gihībhūtaṃ bhogehi kāriyaṃ hoti,
evarūpe kāle tvaṃ nirāsaṃko hutvā maṇaṃ santikaṃ āgaccheyyāsi bahum te
dhanam dassāmiti.

5 Brāhmaṇo āha :

35. Kusalam paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
puna pi āgamiṣāmi sace attho bhavissatīti. 781.

Ta. punapīti puna api³ ayam eva vā pāṭho.

Ath' assa ta. avasitukāmataṃ ñatvā M. nāgamāṇavake
10 āmantetvā brāhmaṇam manussalokaṃ pāpesi.

Tam attham pakāśento Satthā āha :

36. Idam vatvā Bhūridatto pesesi caturo jane :
etha gacchatha uṭṭhetha khippam pāpetha brāhmaṇam. 782.

37. Tassa tam vacanam sutvā uṭṭhāya caturo janā
15 pesitā Bhūridattena khippam pāpesum brāhmaṇan ti. 783.

Ta. pāpesun ti Yamunato uttāretvā Bārāpasimaggam pāpayimsu, pāpa-
yitvā ca pana tumhe gacchathā 'ti vatvā n-bhavanam eva paccāgamiṃsu.

Brāhmaṇo pi „tāta Somadatta imasmiṃ ṭhāne migam'⁴
vijjhimha, imasmiṃ sūkarān“ ti puttassa ācikkhanto antarā-
20 magge pokkharāṇim disvā „tāta So- nahāyāmā“ 'ti vatvā „sādhu
tātā“ 'ti vutte ubho pi dibbābharaṇāni dibbavatthāni, ca omuñ-
citvā bhaṇḍikam katvā pokkharāṇitīre ṭhapetvā otaritvā nahā-
yimsu, tasmim khaṇe tāni pasādhanāni⁵ antaradhāyitvā n-bha-
vanam eva āgamiṃsu, paṭhamam nivatthakāsāvapilotikā va
25 nesam sarīre paṭimuccimsu⁶, dhanusarasattiyo pi pākatikā va
ahesum, Somadatto „nāsit' ambā tāta tayā“ ti paridevi, atha
nam pitā „mā cintayi, migesu santesu⁷ araṇṇe mige vadhitvā
jīvikam kappessāmā“ 'ti assāsesi. Somadattamātā tesam āga-
manam sutvā paccuggantvā gharam netvā annapānena santap-
30 pesi, brāhmaṇo bhuñjitvā niddam okkami, itarā puttam pucchi :

¹ Cks -ā. ² Cks omit ce. ³ Cks puna pi. ⁴ Cks migā. ⁵ pa- wanting in Bd.

⁶ Ck -muñci, Cs -muci, Bd -muccisu. ⁷ Cks sati.

„tāta ettakam kalam kuhim gat' atthā“ 'ti. „Amma Bhūri-
dattanāgarājena mahānāgabHAVANAṃ nītā, tato ukkanthitvā
idāni āgatā“ ti. „Kiñci vo ratānaṃ ābhatan“ ti. „Nābhataṃ
ammā“ ti. „Kim tumhākaṃ tena na kiñci dinnan“ ti. „Amma
Bh-ena me pitu sabbakāmadado maṇi dinno āsi, iminā pana 5
na gahito“ ti. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Pabbajissati kirā“ 'ti. Sā
„ettakam kalam dārake mama bhāraṃ karonto n-bhavane va-
sitvā idāni kira pabbajissatīti“ kujjhitvā vihihbjjanadabbiyā¹
pitthim pothenti „duṭṭha brāhmaṇa 'pabbajissāmīti“² kira ma-
niratanam na gaṇhi, atha kasmā apabbajitvā idhāgato si, 10
nikkhama mama gharā siḡhan“ ti santajjesi. Atha naṃ
„bhadde mā kujjhi, araṇṇe migesu santesu ahaṃ taṃ ca dārake
ca posissāmīti“ vatvā punadivase puttena saddhim araṇṇam
gantvā purimaniyāmen' eva jivikaṃ kappesi. Vana³ pape-
sanakhaṇḍam niṭṭhitam³.

15

Tadā dakkhiṇamabāsamuddassa disābhāge Himavante⁴ sim-
balivāsī eko garuḷo pakkhavātehi samudde udakam viyūhitvā
n-bhavanam otaritvā ekam n-rājānam sīse gaṇhi, — tadā hi
supannānam nāge⁵ gahetum ajānanakālo, Paṇḍarajātaka⁵ jā-
nimsu — so pana taṃ sīse gahetvāpi uduke anottharante yeva 20
ukkipitvā olambantaṃ⁶ ādāya Himavantamatthakena pāyāsi,
tadā c' eko Kāsiraṭṭhavāsi-brāhmaṇo isipabbajjam pabbajitvā
Himavantapadese paṇṇasālam māpetvā paṭivasati, tassa cam-
kamanakoṭiyam mahānigrodharukkho, so tassa mūle divāvihāram
karoti, supanno nigrodhamatthakena nāgaṃ harati, nāgo olam- 25
bhanto mokkhatthāya naṅguṭṭhena nigrodhaviṭṭapam⁷ hi⁸ vetthesi⁹,
supanno taṃ ajānanto va mahabbalatāya ākāse¹⁰ pakkhandi
yeva, nigrodharukkho nimmūlo¹¹ uppātito, supanno nāgaṃ sim-
balivanam¹² netvā tuṇḍena paharitvā kucchiṃ¹³ phāletvā nāga-

¹ Ck vihijjana-, Bā vihihbañcana-. ² Cks -mi. ³ vana-⁶ wanting in Cks. ⁴
so Bā; Cks -samudde disā, omitting bhāge himavante. ⁵ Ck paṇḍarajātakena,
Bā pacchā p-ke. ⁶ Cks -tā. ⁷ Cks -piṇ. ⁸ so Cks for pi? Bā omits hi. ⁹
Bā pavethesi. ¹⁰ Bā -ena. ¹¹ Bā samūlo. ¹² Cks disāsini- ¹³ Ck aḍḍa vā.

medaṃ khāditvā sarīraṃ samuddakucchimhi chaddesi, nigro-
dharukkho patanto mahantasaddaṃ akāsi, supaṇṇo „kissa saddo
eso“ ti adho oloken-to ni-rukkhaṃ disvā „kuto esa mayā up-
pāṭito“ ti cintetvā „tāpasassa caṃkamanakoṭiyaṃ nigrodho
5 eso“ ti tatvato¹ nātvā „ayaṃ tassa bahūpakāro, akusalaṃ nu
kho me pasutaṃ udāhu no“ ti „tam eva pucchitvā jānissāmīti“
māṇavakavesena tassa santikaṃ agamāsi, tasmim̐ khaṇe tāpaso
taṃ thānaṃ samaṃ karoti, supaṇṇarājā tāpasam̐ vanditvā eka-
mantaṃ nisinno ajānanto viya „kissa thānaṃ bhante idan“ ti
10 pucchi. „Eko supaṇṇo gocaratthāya² nāgaṃ haranto nāgena
mokkhatthāya nigrodhavitapiyā³ naṅgutthena veṭhitāya attano
mahabbalatāya pakkhanditvā gato⁴, ath’ ettha rukkho uppāṭito.
idaṃ tassa uppāṭitaṭṭhānaṃ“ ti. „Kiṃ pana bhante tassa su-
paṇṇassa akusalaṃ hotīti“. „Sace⁵ na jānāti acetanakaṃ⁶ nāma,
15 akusalaṃ na hotīti“. „Nāgassa pana kiṃ bhante“ ti. „So imaṃ
nāsetuṃ na gaṇhi, tasmā tassāpi na hoti yevā“ ti. Supaṇṇo tāpa-
sassa tussitvā „bhante ahaṃ so su-rājā, tumhākaṃ hi pañhaveyyā-
karaṇena tutṭho. tumhe araṇṇe yeva vasatha, ahaṃ c’ ekaṃ
Ālambāyanamantaṃ⁷ jānāmi, anaggho manto, taṃ ahaṃ tum-
20 hākaṃ ācāriyabhāgaṃ katvā dammi, patigaṇhatha naṃ“ ti.
„Alaṃ mayhaṃ mantena, gacchatha tumhe“ ti. So taṃ pu-
nappuna yācivitvā sampañicchāpetvā mantaṃ datvā ca osadhāni
ācikkhitvā pakkāmi. Tasmim̐ kāle Bārāṇasiyaṃ eko dalidda-
brāhmaṇo bahuṃ iṇaṃ gahetvā iṇāyikehi codiyamāno „kim
25 me idhavāsena, araṇṇaṃ pavisitvā mataṃ seyyo“ ti nikkha-
mitvā anupubbena taṃ assamapadaṃ pāvisitvā tāpasam̐ vatta-
sampaḍāya ārādhesi, tāpaso „ayaṃ brāhmaṇo mayhaṃ ativiya
upakārako, su-rājena dinnam̐ dibbamantaṃ assa dassāmīti“
cintetvā „brāhmaṇa ahaṃ Ālambāyanamantaṃ⁸ jānāmi, tan te
30 dammi, gaṇha naṃ“ ti vatvā „alaṃ bhante na mayhaṃ

¹ Bds tathato. ² Bds bhojanatthāya. ³ Bd -piyam. ⁴ Cks tato. ⁵ Bd adds so.

⁶ Bd -īkammaṃ. ⁷ Bd ālampāyana-, Cks ālambana-. ⁸ Ck alambayana-, Cj
ālambayana-, Bd ahaṃ analambāyena.

manten' attho¹ ti vutte pi punappuna nibandhitvā¹ sampaticchā-
 petvā adāsi yeva, tassa ca mantassa anucchavikāni osadhāni
 c' eva mantupacāraṇ ca sabbam kathesi, brāhmaṇo „laddho
 me jīvitupāyo“ ti katipāham vasitvā „vātābādho me bhante
 hādhatīti“ apadesakam katvā tāpasena vissajjito tam vanditvā 5
 khamāpetvā araṇṇā nikkhamitvā anupubbena Yamunātīram
 patvā tam mantam sajjhāyanto mahāmaggena gacchati, tasmim
 kāle sahasamattā Bhūridattassa paricārikā n-mānavikā tam
 sabbakāmadadam maṇiratanam ādāya n-bhavanā nikkhamitvā
 Ya-tīre vālukarāsimatthake tṭhapetvā tass' obhāsenā sabbarattim 10
 udakīlam kilītvā aruṇuggamane sabbālamkārena attānam alam-
 karitvā maṇiratanam parivāretvā sirim pavesayamānā nisi-
 diṃsu, brāhmaṇo pi mantam sajjhāyanto tam tṭhānam pāpuṇi,
 tā mantasaddam sutvā va „iminā supaṇṇena bhavitaṭṭhan“ ti
 bhayatajjitā maṇiratanam agahetvā² va paṭhaviyam nimujjitvā 15
 n-bhavanam agamaṃsu³, brāhmaṇo maṇiratanam disvā „idān' eva
 me manto samiddho“ ti tuṭṭhamānaso maṇiratanam ādāya pāyāsi.
 tasmim khane so nesādabr. Somadattena saddhim migavadhāya
 araṇṇam pavisanto tassa hatthe tam maṇiratanam disvā puttam
 āha: „nanu esa so amhākam Bh-ena dinnamaṇīti“. „Āma tāta 20
 eso so“ ti. „Tena hi 'ssa agamam kathetvā imam brāhmaṇam
 vañcetvā gaṇhām' etam maṇiratanam“ ti. „Tāta tvam pubbe
 Bh-ena diyyamānam na gaṇhi, idāni pan' esa br. tam neva
 vañcessati, tuṇhī hohīti“. Br. „hotu tāta, passissasi etassa
 vā mama vā vañcanabhāvan“ ti Ālambāyanena⁵ saddhim 25
 sallapanto āha:

38. Maṇim paggayha maṅgalyam sādhu-cittam manoraman
 selam vyañjanasampannam ko imam maṇim ajjhagā ti. 784

Ta. maṅgalyan ti maṅgalasammataṃ sabbakāmadadam, ko imam ti
 kuhim imam maṇim adhigato si.

30

¹ Bā nippiletvā. ² Ck agga-. ³ Ck āg-. ⁴ Ck vacana-. ⁵ C ālambāyan-
 toṇa, Bā alampāyanena.

Tato Ālambāyano¹ gātham āha:

39. Lohitakkhasahassāhi samantā parivāritam

ajjakālam padam² gaccham³ ajjhagāham maṇim imaṇ ti. 785.

T. a.: aham ajjakālam pāto va pēdam² mahāmaggaṃ gacchanto rattakkhi-
5 kāhi sahasamattāhi n-mānavikāhi samantā parivāritam imam maṇim ajjhagā,
mam disvā hi sabbā tā bhayatajjitā imam pahāya palātā ti.

Nesādaputto tam vañcetukāmo maṇiratanassa agunam
pakāsehto attanā gaṇhitukāmo tisso gāthā āha:

40. Sūpacinno ayam selo accito mahito³ sadā

10 sudhārito sunikkhitto sabbattham abhisādhaye. 786.

41. Upacāravipannassa nikkhepe dhāraṇāya vā

ayam⁴ selo vināsāya paricinno ayoniso. 787.

42. Na imam akusalo⁵ divyam maṇim dhāretum āraho,

paṭipajja satan nikkham deh' imam ratanam maman ti. 788.

15 Ta. sabbatthan ti yo imam selam sutthu upacaritum accitum attano
jīvitam viya mamāyitum sutthu dhāretum sutthu ca nikkhipitum jānati tass'
eva supacinno accito mahito⁶ sudhārito sunikkhitto va sabbam attham sādhetūti
a., vipannassa⁷ ti yo pana upacāravipanno hoti tass' eso anupāyena pari-
cinno vināsam eva vahaṭīti vadati, dhāretum āraho ti dhāretum āraho. pa-
20 tija - ti ambhakaṃ gehe bahū maṇi mayam etam gaḥetum jānāma aham te
nikkhasatam dassami tam paṭipajja deh' imam ratanam maman ti, tassa pi gehe
eko pi suvaṇṇanikkho n' atthi, so pana tassa maṇino sabbakāmadadabbhāvam
jānāti ten' assa etad aho si: aham sasiam nahātvā⁷ maṇim udakeṇa parippho-
sitvā nikkhasatam me dehīti vakkhāmi atha me dassati⁷ tam aham etassa
25 dassāmīti tasmā sūro hutva evam āha.

Tato Ālambāyano⁸ gātham āha:

43. Na vā⁹ m' āyam maṇi keyyo gohi vā ratanena vā,

selo vyañjanasampanno, n' eva keyyo maṇi maman ti. 789.

30 Ta. na vā⁹ māyan ti ayam maṇi mama santikā¹⁰ kenaci vikkinitabbo
nāma na hoti n' eva keyyo ti, ayam mama maṇi lakkhaṇasampanno tasmā n'
eva keyyo kenaci vatthunā vikkinitabbo nāma na hotīti.

¹ Ck al-, Bd ālambāyano. ² Bd patham. ³ Bd ajjito mānito. ⁴ Cks alam. ⁵
Bd nayinam kusalam, read: nēnam. ⁶ Bds ajjito mānito. ⁷ so Cks; Bd
nhatva. ⁸ Bc al-. ⁹ Bd ca. ¹⁰ Bd santako.

antovatthusmiṃ yeva pokkharaniṃ kāreyyāsi, evaṃ ete na
kilanissantīti“ evaṃ ca pana vatvā rājaputtaṃ vanditvā pa-
dakkhiṇaṃ katvā puttake āliṅgitvā thanantare nipajjāpetvā sīse
cumbitvā rājaputtassa niyyādetvā roditvā kanditvā tatth' ev'
antarahitā n-bhavanaṃ agamāsi. Rājaputto pi domanassappatto 5
assupunnehi nettehi nivesanā nikkhamitvā akkhihi assūni puṇ-
chitvā amacce upasaṃkami, te tatth' eva abhisinñitvā „deva
amhākaṃ nagaraṃ gacchāmā“ 'ti vadiṃsu, „tena hi sīghaṃ
nāvaṃ khaṇitvā' sakaṭaṃ āropetvā udakassa pūretvā udaka-
pitthe vaṇṇagandhasampannāni nānāpupphāni vikiratha, mama 10
puttā udakabhījakā, te tattha kilantā sukhaṃ gamissantīti“,
amaccā tathā karimṃsu. Rājā Bārānasiṃ patvā alaṃkatana-
garaṃ pavisitvā soḷasasahassāhi nāṭakitthihi amaccādihi ca
parivuto mahātale nisīditvā sattāhaṃ mahāpānaṃ pivitvā puttā-
naṃ atthāya pokkharaniṃ kāresi, te nibaddhaṃ tattha kiṇṇṃsu. 15
Ath' ekadivasari pokkharaniyaṃ udaye pavesiyamāne eko kac-
chapo pavisitvā nikkhamanaṭṭhānaṃ apassanto pokkharanitale
nipajjitvā dāraḷānaṃ kilanākāle udakato utthāya sīsaṃ nī-
haritvā te oloketvā puna udaye nimujji, te taṃ disvā bhītā
pitu santikaṃ gantvā „tāta pokkharaniyaṃ eko yakkho amhe 20
tāsetīti“ āpaṃsu, rājā „gacchatha naṃ gaṇhāthā“ 'ti purise
āpāpesi, te jālaṃ khipitvā kacchapam ādāya raṇṇo dassesuṃ,
kumārā taṃ disvā „esa tāta pisāco“ ti viraviṃsu, rājā putta-
sinehena kacchapassa kujjhitvā „gaccha tassa kammakaraṇaṃ
karoṭhā“ 'ti āpāpesi, tatth' ekacce „ayaṃ rājaveriko, etaṃ 25
udakkhalamusalehi pakkhipitvā koṭṭetvā cuppetuṃ vaṭṭatīti“
āpaṃsu, ekacce „tīhi pākehi pacitvā khādituṃ“, ekacce „aṇḍāresu
uttāpetuṃ“, ekacce „antokaṭāhe yeva naṃ pacituṃ vaṭṭatīti“
āpaṃsu, eko pana udakabhīruko amacco „imaṃ Yamunāya
āvaṭṭe pakkhipituṃ vaṭṭati, so tattha mahāvināsaṃ pāpuṇissati, 30
evarūpaṃ¹ hi 'ssa karaṇaṃ n' atthīti“ āha.² Kacchapo tassa

¹ Iḍa khaṇjāpetvā. ² Cks uttāse. ³ Cks - pā.

Intaka. VI

Brāhmaṇo āha:

44. No ce tayā maṇi keyyo gohi vā ratanena vā,
atha kena maṇi keyyo, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 790.
Ālambāyano¹ āha:

45. Yo me samse mahānāgaṃ tejasīm duratikkamaṃ
tassa dajjaṃ imaṃ selam jalanta-r-iva tejasā ti. 791.
Ta. jalantariva tejasā ti pabhūya jalantaṃ viya.

Brāhmaṇo āha:

46. Ko nu brāhmaṇavannaṇena supaṇṇo patataṃ varo
nāgaṃ jigimsam anvesi² anvesaṃ bhakkham attano ti. 792. 10
Ta. ko nū 'ti idaṃ nesāda brāhmaṇo attano bhakkhaṃ anvesantena
garuḥ' etena bhavitabban ti cintetvā evam āha.

Ālambāyano āha:

47. Nāhaṃ dijjādhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā,
āsivisena vitto ti³ vejjo⁴ maṃ brāhmaṇaṃ vidū ti. 793. 15
Ta. maṃ vidū ti maṃ esa āsivisavittako⁵ Āl-o nāma vejjo ti jānanti.

Brāhmaṇo āha:

48. Kin nu tuyhaṃ balaṃ atthi, kiṃ sippaṃ vijjate tava,
kismiṃ⁶ vā tvaṃ paratthaddho uragaṃ nāpacāyasīti⁷. 794.
Ta. kismiṃ - - ti tvaṃ kismiṃ vā upatthaddho hutvā kiṃ nissayaṃ 20
katvā uragaṃ āsivisaṃ nāpacāyasi⁷ jetthaṃ akatvā avajānāsīti taṃ pucchati.

So attano balaṃ dīpento āha:

49. Araññakassa isino cirarattatapassino
supaṇṇo Kosiyass' akkhā visavijjaṃ anuttaraṃ. 795.
50. Taṃ bhāvitatt' aññataraṃ sammantaṃ pabbatantare 25
sakkaccaṃ taṃ upatṭhāsi rattindivam atandito. 796.
51. So tadā paricīṇṇo me vatavā brahmacariyavā
dibbaṃ pātukarī mantaṃ kāmasā bhagavā mamaṃ. 797.

¹ Bā al-. ² Cks -ti. ³ Bā vitto smim, Cks citto ti. ⁴ Cks vejja, Bā vajjo. ⁵
Cks -cittako. ⁶ Bā kimsi. ⁷ Bā napajāyas-.

katham sutvā sīsam nīharitvā evam āha: „ambho, kiṃ te mayā
 aparaddham yena maṃ evarūpaṃ kammakaraṇaṃ vicāresi,
 mayā hi sakkā itarā kammakaraṇā sahitaṃ, ayaṃ paṇa atikak-
 khalā, mā evarūpaṃ avacā“, 'ti, taṃ sutvā rājā „etad eva
 5 karetuṃ vaṭṭatīti“ Yamunāya āvaṭṭe khipāpesi. So ekaṃ
 nāgabHAVANAGāmiṃ udakavāhaṃ patvā nāgabHAVANAṃ agamāsi,
 atha naṃ tasmīṃ udakavāhe kiṇṭā Dhātaraṭṭhanāga-
 raṇṇō puttā n-māṇavakā disvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ“ ti
 āhaṃsu, so cintesi: „ahaṃ Bārāṇasiraṇṇo hatthā muñcitvā
 10 evaṃpharusānaṃ nāgānaṃ hattham patto, kena nu kho upā-
 yena muñceyyan“ ti cintetvā so „atth' eso upāyo“ ti musā-
 vādaṃ katvā „tumhe Dhataratṭhassa n-raṇṇo santikā hutvā
 kasmā evaṃ vadetha, ahaṃ Cittacūlo nāma kacchapo Bā-
 rānasiraṇṇo dūto Dhataratṭhassa santikaṃ āgato, ambhakaṃ
 15 rājā Dh-assa dhītaraṃ dātukāmo maṃ pahīṇi, tassa maṃ das-
 sethā“ 'ti, te somanassajātā taṃ ādāya raṇṇo santikaṃ gantvā
 taṃ attham ārocesuṃ. Rājā „ānetha naṃ“ ti pakkosāpetva
 disvā va anattamaṃ hutvā „na evaṃlāmakasarirā dūtakammaṃ
 kātuṃ sakkontīti“ ā, taṃ sutvā kacchapo „kiṃ raṇṇo pana
 20 rājādūtehi tālappamāṇehi bhavitabbaṃ, sarīraṃ hi khuddakaṃ
 vā mahantaṃ vā appamāṇaṃ gatatṭhāne¹ kammanīphādānaṃ
 eva pamāṇaṃ, mahārāja ambhakaṃ raṇṇo bahū dūtā, thala-
 kammaṃ manussā karonti, ākāse pakkhino, udaye ahaṃ, ahaṃ
 hi Cittacūlo nāma tṭhanantaraṃ patto rājavallabho, mā maṃ
 25 paribhāsathā“ 'ti attano guṇaṃ vaṇṇesi, atha naṃ Dh-
 pucchi: „kena paṇ' atthena raṇṇo pesito sīti“, „mahārāja rājā
 me evam āha: 'mayā sakala-Jambudīpe rājūhi saddhim mitta-
 dhammo kato, idāni Dh-nāgarāṇṇā saddhim' kātuṃ mama
 dhītaraṃ Samuddajaṃ dammīti' vatvā maṃ pahīṇi, tumhe pa-
 30 paṇcaṃ akatvā mayā saddhim yeva parisam pesetvā divasaṃ
 tṭhapetvā dārikaṃ gaṇhathā“ 'ti. So tussitvā tassa sakkāraṃ

¹ Bā gatagataṭṭhāne. ² Bā adds mittadhammaṃ

52. -āhaṃ mante paratthaddho, nāhaṃ bhāyāmi bhoginaṃ,
ācariyo visaghātānaṃ Ālambāno¹ ti maṃ vidū ti. 798.

Ta. Kosiyassakkhā ti Kosiyagottassa isino supanno ācikkhi, tena
akkhātāṃ kārānaṃ pana sabbāṃ vitthāgetvā kathetabbāṃ, bhāvitattaññātaraṃ
5 ti bhāvitattānaṃ isīnaṃ aññataraṃ, sammantaṃ ti vasantaṃ, kāmāsā ti
attano icchāya, māmaṃ ti taṃ mantaṃ mayhaṃ pakāsesi, tyāhaṃ -- ti ahaṃ
te mante upatthaddho nissito, bhoginaṃ ti nāgānaṃ, visa -- ti visaghāta-
kavejjanāṃ.

- Taṃ sutvā nesādabrāhmaṇo cintesi: „ayaṃ Ālambāyano
10 yv-āssa² nāgaṃ dasseti tassa maṇiratanāṃ deti, Bhūridattaṃ
assa dassitvā maṇiṃ gaṇhissāmīti“ tato puttena saddhiṃ man-
tento gātham āha:

53. Gaṇhāmase maṇiṃ tāta, Somadatta vijānahi,
mā daḍḍena sirim pattaṃ kāmāsā pajahimhase³ ti. 799.

- 15 Ta. gaṇhāmase ti gaṇhāma, kāmāsā ti attano ruciyā, daḍḍena pahattvā
mā jahāma.

Somadatto āha:

54. Sakaṃ nivesanaṃ pattaṃ yo taṃ brāhmaṇa pūjaya
evamkalyāṇakāriṣṣa kiṃ mohā⁴ dūbhiṃ icchasi. 800.

- 20 55. Sace hi⁵ dhanakāmo si⁶ Bhūridatto padassati⁷,
tam eva gantvā yācassu bahum dassati te dhanan ti. 801.

Ta. pūjayīti dibbakāmehi pūjayittha⁸ dūbhimicchasi⁹ kin nu tvaṃ
evarūpassa mittassa mittadūbhikammaṃ kātuṃ icchasi tāta ti.

Brāhmaṇo āha:

- 25 56. Hatthagataṃ pattaṃ nikkiṇṇaṃ khādituṃ varaṃ,
mā no sandiṭṭhiko attho Somadatta upaccagā ti. 802.

Ta. hatthagataṃ ti tāta So. tvaṃ daharako lokapavattin na hi jānāsi
yaṃ hi hatthagataṃ vā hoti pātigataṃ⁹ vā purato vā nikkiṇṇaṃ thapitaṃ tad
eva khādituṃ varaṃ na dūre thitaṃ.

¹ Bā alampāyano ² Bā yo me ³ Bā vijahāmase. ⁴ Ck - aṃ, C - a. ⁵ Bā
tvaṃ. ⁶ Bā - mesi, Ck - kāmehi. ⁷ Bā - dattaṃ padissasi. ⁸ Ck pūjayittha.
⁹ so Ck, Bā patta-.

katvā tena saddhiṃ cattāro n-māṇavake peṣesi, „gacchatha, rañño vacanaṃ sutvā divasaṃ t̥hapetvā ethā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā kacchapaṃ gahetvā nāgabhavanā nikkhamiṃsu. Kacchapo Yamunāya ca Bārāṇasīyā ca antare ekaṃ padumasaraṃ disvā eken' upāyena palāyitukāmo evaṃ āha: „bho n-māṇavakā, 5 amhākaṃ rājā ca puttadāro c' assa maṃ udakato' carantaṃ rājanivesanaṃ gataṃ disvā 'padumāni no dehi, bhisamuḷāle dehīti' yācanti, ahaṃ tesaṃ atthāya tāni gaṇhissāmi,° ettha maṃ vissajjetvā maṃ apassantāpi puretaraṃ rañño s̥antikaṃ gacchatha, ahaṃ vo tatth' eva passāmīti“, te tassa saddahitvā 10 taṃ vissajjesuṃ, so tattha ekamante niliye, itare² pi taṃ adisvā „rañño santikaṃ gato bhavissatīti“ gantvā māṇavaka-vaṇṇena rājānaṃ upasaṃkamīṃsu. Rājā paṭisanthāraṃ katvā „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Dh-assa santikā mahārājā' 'ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mahārāja, mayaṃ tassa dūtā, Dh-o vo 15 ārogyaṃ pucchati, yaṃ ca icchatha taṃ vo deti, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Samuddajaṃ amhākaṃ rañño pādapari-cārikaṃ katvā dethā“ 'ti imaṃ atthaṃ pakāsentā³ paṭhamaṃ gātham āhaṃsu:

1. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Dhatarat̥ṭhassa nivesane 20
sabbāṇi te upāyanti, dhītaraṃ dehi rājino ti. 747.

Ta. sabbāni - - ti tassa nivesane sabbāni ratanāni tava nivesanaṃ upāyantu upagacchantū 'ti a.

Taṃ sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Na no vivāho nāgehi katapubbo kudācanaṃ, 25
taṃ vivāhaṃ asaṃyuttaṃ kathaṃ amhe karomase ti. 748.

Ta. asaṃyuttan ti tiracchānehi saddhiṃ saṃsaggaṃ ananucchavikaṃ, amhe ti manussajātikā samānā ti kathaṃ tiracchānānaṃ sambandhaṃ karoma.

Taṃ sutvā te māṇavakā „sace te Dh-ena saddhiṃ sam-bandho ananucchaviko atha kasmā attano upat̥ṭhākaṃ Citta- 30 cūḷakacchapaṃ 'Samuddajaṃ nāma te dhītaraṃ dammīti' am-

¹ so Cks; Bā -ke. ² Cks -ro. ³ all three MSS. -to.

Somadatto āha:

57. Paccati Niraye ghore mahissam avadiyati¹
mittadūbhī hitaccāgī jīva²re cāpi sussare³. 803.

58. Sace hi³ dhanakāmo si Bhūridatto padassati⁴,
maññe attakataṃ veraṃ naciraṃ vedayissasīti. 804. 5

Ta. mahissamavadiyatīti⁵ tāta mittadūbhino jīvantass' eva paṭhavi⁶
bhijjivā vivaraṃ deti, hitaccāgīti attano hitapariścāgī, jīvarecāpi sus-
sare ti jīvamāno va sussati manussapeto hoti, attakataṃ veraṃ ti attanā
kataṃ pāpaṃ, naciraṃ ti nacirass' eva vedayissasīti maññāmi.

Brāhmaṇo āha:

10

59. Mahāyaññaṃ yajitvāna evaṃ sujjhanti brāhmaṇā,
mahāyaññaṃ yajissāma, evaṃ mokkhāma pāpakā ti. 805.

Ta. sujjhantīti tāta Somadatta tvam daharo kiñci na jāuasi brāhmaṇā
nāma yaṃ kiñci pāpaṃ katvā yaññaṃ sujjhantīti dassento evam āha.

Somadatto āha:

15

60. Handa dāni apāyāmi nāhaṃ ajja tayā saha
padam p' ekaṃ na gaccheyyāṃ evaṃkibbisakārīnā ti. 806.

Ta. apāyāmiti apagacchāmi palāyāmiti ā.

Evaṃ vatvāna paṇḍitamāṇavo pitaraṃ attano vacanaṃ
gāhāpetuṃ asakkonto mahantena saddena devatā ujjhāpetvā⁷ 20
„evarūpeṇa pāpakārīnā saddhiṃ na gamissāmīti“ pitu passan-
tass' eva palāyitvā Himavantāṃ pavisitvā pabbajitvā abhiññā
ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnājñhāno Brahma-loke
uppajji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25

61. Idam vatvāna pitaraṃ Somadatto bahussuto
ujjhāpetvāna⁸ bhūtāni tamhā ṭhānā apakkamīti. 807.

Nesādabr. „Somadatto ṭhapetvā attano gehaṃ kuhiṃ ga-
missatīti“ cintento Ālambāyanam thokaṃ anattamanam disvā

¹ so Cks; Bđ mahimayavinhiyati. ² so Cks; Bđ jīvarevāpi sussati. ³ Bđ tvam.
⁴ Cks -ssasi, Bđ -dattaṃ padissasi. ⁵ Bđ mahimayamapi vinhiyati. ⁶ Cks
-viyam. ⁷ Ck upajjhā-. ⁸ Ck ajjhāpetvāni, Cs ujjhāpetvāni.

hākaṃ rañño santikaṃ pesesi, evaṃ pesetva idāni te amhākaṃ
rājānaṃ paribhavaṃ karontassa¹ kattabbayuttakaṃ mayāṃ
jānissāma, mayāṃ hi nāgā nāmā² 'ti vatvā rājānaṃ tājjayantā
dve gāthā abhāsimsu:

- 5 a. Jīvitaṃ nūna te cattāṃ³ raṭṭhaṃ vā manujādhīpa,
na hi nāge⁴ kupitaṃhi ciraṃ jīvanti tādisā. 749.
4. Yo⁵ tvaṃ deva manusso 'si⁶ iddhimantaṃ aniddhimā
Varuṇassa niyaṃ puttāṃ Yamunaṃ atimaññaṣīti. 750.

Ta⁷ raṭṭhaṃ vā ti ekaṃsena tava jīvitaṃ vā raṭṭhaṃ vā paricattaṃ,
10 tādisā ti tumbhādisā evaṃmahānubhāve nāge kupite ciraṃ jīvituṃ na sakkonti
antarā va⁸ antaradhāyanti, yo tvaṃ deva 'ti deva yo tvaṃ manusso samāno,
Varuṇassa 'ti Varuṇanāgarājassa, niyaṃ puttāṃ ti ajjhattikaputtāṃ,
Yamunaṃ⁹ ti Yamunāya hetthā jātaṃ¹⁰.

Taṭṭha rājā dve gāthā abhāsi:

- 15 a. Nātimaññaṃ rājānaṃ Dhataratṭhaṃ yasassināṃ,
Dhataratṭho hi nāgānaṃ bahunnam api issaro. 751.
b. Ahi mahānubhāvo pi na me dhītaram āraho,
khattiyo ca¹¹ Videhānaṃ, abhijātā¹² Samuddajā ti. 752.

Ta. bahunnam¹³ pīti pañcayojanasatikassa n-bhavanassa issarabhāvaṃ
20 sandhāy¹⁴ evaṃ ā, na me dhītaramāraho ti evaṃmahānubhāvo pi paṇ' eso
abhijātikattā mama dhītaraṃ araḥ na hoti¹⁵, khattiyo ca--ti idāṃ māti-
pakkhe nātake¹⁶ dassento ā, Samuddajā ti yo ca Videharājaputto dhītā
Samuddajā ti (add: ca?) ubbo pi abhijātā te aññaṃamaññaṃ samvāsaṃ ara-
hanti, na h' eṣā maṇḍūkabhakkhassa sappassa anucchavikā ti ā.

- 25 N-mānavakā taṃ tatth' eva nāsāvātena māretukāmā hutvāpi
,,amhākaṃ divasaṃ tapanatthāya pesitānaṃ imaṃ māretvā
gantvā na yuttaṃ, gantvā rañño ācikkhitvā jānissāma¹⁷ 'ti te
tatth' eva antarahitā gantvā ,,kin tātā laddhā vo rājadhītā¹⁸ ti
rañña pucchitā¹⁹ kujjhivā ,,kiṃ deva amhe akāraṇa yattha vā
30 tattha vā pesesi, sace pi māretukāmo si idh' eva no mārehi, so

¹ B^d paribhāsantassa ⁶ in the place of p. k. ² C^k raṭṭhaṃ cattāṃ. ³ C^k
nāgehi. ⁴ C^k so. ⁵ C^k manusseesu. ⁶ C^k ca. ⁷ U^k -nā. ⁸ C^k jātā. ⁹
C^k va. ¹⁰ C^k -to. ¹¹ B^d - pi so puna ahijātiko tasmā mama dhītaram araḥ
na hoti. ¹² C^k nātikā. ¹³ B^d so. ¹⁴ B^d adds te.

„Ālambāyana mā cintayi, dassessāmi te Bhūridattan“ ti taṃ ādāya n-rājassa uposathakaraṇaṭṭhānaṃ gantvā vammikamatthake bhoge¹ ābhujitvā² nipānaṃ n-rājānaṃ disvā avidūre tthito hattham pasāretvā dve gāthā abhāsī:

5 62. Gaṇhāh' etaṃ mahānāgaṃ āhar' etaṃ maṇiṃ mama indagopakavaṇṇābhā³ yassa lohitako siro. 808.

63. Kappāsapicurāsīva⁴ eso kāy' assa dissati, vammikaggagato seti, taṃ tvaṃ gaṇhāhi brāhmaṇā⁵ 'ti. 809.

Ta, vaṇṇābhā ti indagopakavaṇṇā⁶ viya ābhā⁷, kappāsapicurāsīva⁸ 10 'ti suvihitaṃ kappāsapicuno viya.

M. akkhini ummīletvā nesādaṃ disvā „ayaṃ uposathassa me antarāyaṃ kareyyā“ 'ti „imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahā-sampattiyaṃ paṭiṭṭhāpesiṃ, mayā diyyamānaṃ maṇiṃ gaṇhituṃ na icchī, idāni pana ahigunṭhikaṃ gahetvā āgacchati, sa⁹ 15 āhaṃ imassa mittadūbhino kujjheyyaṃ sīlam me khaṇḍaṃ bhavissati, mayā kho pana paṭhamamāṇeva cāturaṅgasamānāgato uposatho adhiṭṭhito, so yathāṭhito va hotu, Āl-no maṃ chin-datu vā pacatu vā sūle vā bhindatu n' ev' assa kujjhissāmīti“ cintetvā „sace kho panāhaṃ imaṃ olokessāmi uposatham me 20 bhindissāmi“ akkhini nimīletvā¹⁰ adhiṭṭhānapāramiṃ purecārīkam katvā bhogantare sīsaṃ pakkhipitvā niccalo hutvā nipajji. Sīlakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ¹¹.

Nesādabr. pi „bho Āl-a, imaṃ nāgaṃ gaṇha, dehi me maṇi“ ti ā. Āl-o nāgaṃ disvā va tuṭṭho maṇiṃ kismiñci¹² agaṇetvā 25 „gaṇha brāhmaṇā“ 'ti tassa hatthe maṇiṃ khipi, so tassa hatthato gaṇitvā paṭhavīyaṃ patitamatto va paṭhaviṃ pavisitvā n-bhavanam eva gato, brāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṃ mittabhāvato puttato cā 'ti¹³ tīhi paribhāyi, so „nippaccayo jāto 'mhi, puttassa no vacanaṃ na katan“ ti paridevanto geham agamāsi, Āl-o

¹ Bd -ehi. ² Cs ābhujj-. ³ so Cks; Bd vaṇṇābhā. ⁴ Cks -rasseva = rāsyeva?

⁵ Cs -o. ⁶ Cs abhāsati. ⁷ Bd -rāsivā, Cks -rassā. ⁸ Cs ummī. ⁹ sīl - - wanting in Cks. ¹⁰ Ck ka-. ¹¹ Cs omit ca ti.

tumhe akkosati paribhāsati attano dhītaraṃ jātimaḍena ukkhi-
patīti¹ tena vuttaṃ ca avuttaṃ ca vatvā rañño kodhaṃ uppā-
dayiṃsu. So attano pariśaṃ sannipādetuṃ āpāpento āha:

7. Kambalassatarā utthentu, sabbe nāge nivedaya:

Bārāṇasīṃ pavajjantu² mā ca kiñci³ viheṭṭhayun ti. 753.

Ta. kamb -- ti kambalassatarā nama tassa mātīpakkhikā Sinerupāde
vasanaka nāgā te ca utthahantu aṇṇe ca catūsu disāsu catūsu anudisāsu yattakā
ca mayhaṃ vacanākārā te sabbe nāge nivedaya gantvā jānāpetha: khippaṃ kira
sannipatathā⁴ 'ti āpāpento evaṃ ā., tato sabbe⁵ eva sīghaṃ sannipattēhi kiṃ
karoma devā⁶ 'ti vutte sabbe pi me nāgā Bārāṇasīṃ⁷ pavajjantu⁸ 'ti ā., tattha 10
gantvā kiṃ katabbhaṃ deva kaṃ⁹ nāsāvāṭappahārena bhasmaṃ karomā¹⁰ 'ti ca
vutte¹¹ rājadhītari paṭibaddhacittatāya tassā vināsaṃ anicchanto mā kiñci¹²
viheṭṭhayun ti ā., tumhesu keci kiñci (kañci?) mā viheṭṭhayun ti ā., ayaṃ
eva vā pātho.

Atha naṃ nāgā „sace koci manusso na viheṭṭhetabbo 10
tattha gantvā kiṃ karissāmā“¹³ 'ti. Atha ne „idaṃ ca karotha,
aham pi idan nāma karissāmīti“¹⁴ ācikkhanto gāthadvayam ā.:

8. Nivesanesu sobbhesu¹⁵ rathiyā caccaresu ca
rukkhagesu ca lambantu vitatā toraṇesu ca. 754.

9. Aham pi sabbasetena¹⁶ mahatā sumahaṃ puram¹⁷ 20
parikkhipissam¹⁸ bhogehi Kāsīnaṃ janayaṃ bhayaṃ ti. - 755.

Ta. sobbhesū 'ti pokkharapīsu, rathiyā ti rathikāya, vitatā ti vitata-
sarīrā hutvā, etesu c' eva nivesanādisu dvāraṭoranesu ca olambantu, ettakaṃ nāgā
karontu, karontā ca nivesane tāva¹⁹ mañcapīṭhānaṃ heṭṭhā ca upari ca antogabbhā-
disu ca bahigabbhādisu ca pokkharapīnaṃ udakapīṭhe rathikādīnaṃ passesu c' eva 25
thalesu ca mahantāni sarīrāni māpetvā mahante phane katvā kammāragaggari
viya dhamamānā susū²⁰ 'ti saddaṃ karontā olāmbatha c' eva nipajjatha ca, attānaṃ
pana tarupadārakānaṃ jarājīṇṇānaṃ gabbhinittīnaṃ Samuddajāya cā 'ti
imesaṃ catunnaṃ mā dassayittha, aham pi sabbasetena²¹ mahantena sarīrena
gantvā sumahantaṃ Kāsīpuram²² sattakkhattuṃ bhogehi parikkhipissam²³, mahan- 30
tena ca naṃ phareṇa chādetvā ekandhakāraṃ katvā Kāsīnaṃ bhayaṃ jānento
susū²⁴ 'ti saddaṃ muñcissāmīti.

Nāgā tathā akaṃsu.

¹ so all three MSS. ² Ck -siyam. ³ Ck pavajjen-. ⁴ Bā kiṃ. ⁵ Bā adds
so. ⁶ Ck sabbe-. ⁷ Ck nivesanto. ⁸ Ck sabbe-

pi dibbosadhehi attano sarīraṃ makkhetvā thokaṃ khāditvā an-
tokāyam pi paribhāvetvā¹ dibbamantaṃ japanto² Bo-aṃ upa-
saṃkamitvā naṅgutṭhe gahetvā, ākaḍḍhitvā sīse daḥhaṃ gaṇ-
hanto mukhaṃ assa vivaritvā, osadhaṃ saṃkhāditvā mukhe
khelaṃ opi³, sucijātiko⁴ nāgarājā sīlabhedabhayena akujjhivā 5
akkhīni vivaritvāpi na ummilesi, atha naṃ osadhamantaṃ katvā
naṅgutṭhe gahetvā hetṭhā sīsaṃ katvā sañcāletvā gahitagocaraṃ
chaḍḍāpetvā bhūmiyaṃ dīghato nipajjāpetvā masūraṃ mad-
danto viya hatthehi maddi, atṭhīni cunṇiyamānāni viya ahesuṃ,
puna naṅgutṭhe gahetvā dussaṃ pothento viya pothesi⁵, M. 10
evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanto pi n' eva kujjhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

ei. Ath' osadhehi dibbehi japaṃ² mantapadāni ca
evan taṃ asakkhi satṭhum⁶ katvā parittam attano ti. §10.

Ta, asakkhīti asakkhī⁷, satṭhun⁶ ti gaṇhitum.

15

Iti so M-aṃ dubbalaṃ katvā vallīhi peḷaṃ sajjetvā M-aṃ
ta. pakkhipi, sarīraṃ pana mahantaṃ ta. na pavisati, atha
naṃ paṇḍhihi koṭṭento pavesetvā peḷaṃ ādāya ekaṃ gāmaṃ
gantvā gāmamajjhe otāretvā „nāgassa naccaṃ daṭṭhukāmā
āgacchantū“ 'ti saddam akāsi, sakalagāmaavāsino sannipatiṃsu, 20
tasmiṃ klāṇe Ālambāno „nikkhama mahānāgā“ 'ti ā., M. cin-
tesi: „ajja mayā parisantosantena kīlitaṃ vaṭṭati, evaṃ Āl-o
bahum dhanam labhitvā tuṭṭho maṃ vissajjessati, yaṃ yaṃ esa
maṃ kāreti taṃ taṃ karissāmīti“, atha naṃ so peḷato nīharitvā
„mahā hohīti“ ā., mahā ahoṣi, „khuddako vaṭṭo vippito“ ekaphaṇo 25
dviphaṇo tiphaṇo catuphaṇo pañcachasattaatṭhanavadasavīsati-
tiṃsacattālīsapaṇṇāsaphaṇo sataphaṇo ucco nīco dissamānakāyo
adissamānakāyo nilo pīto lohito odāto mañjetṭhako holi⁹, jā-
laṃ viṣṣajjehi¹⁰, udakaṃ dhūmaṃ viṣṣajjehīti¹¹ imesu pi ākāresu

¹ so Cks; Bḍ attano kāyaṃ paribbhositvā. ² Bḍ japp-. ³ Bḍ khelena pakkhipi.

⁴ Cks suvijātako. ⁵ Cks pothento-pothesi. ⁶ Bḍ satthum. ⁷ Bḍ sakkhi, Bḍ
samatto ahesi. ⁸ so Cks; Bḍ simpito, Bḍ vappito. ⁹ Bḍ hoti. ¹⁰ Cks -esi.

tena¹ vuttaniyāmena attabbhāvaṃ² nimminivā naccaṃ dassesi,
 taṃ disvā koci assūni sandhāretuṃ nāsakkhi, manussā bahum
 hiraññasuvannaṃ vatthālamkāradim³ ādamsu, iti tasmiṃ gāme yeva
 sataśahassamattaṃ labhi, so kiñcāpi M-am gaṇhanto „sa-
 5 hassaṃ labhitvā etaṃ⁴ vissajjessāmīti“ cintito⁵ ettakaṃ pana
 dhanāṃ labhitvā „gāmake pi tāva mayā ettakaṃ dhanāṃ
 laddhaṃ, nagare⁶ kīva bahum dhanāṃ labhissāmīti“ dhana-
 lobhena taṃ na muñci, so tasmiṃ gāme kuṭumbaṃ saṇṭha-
 petvā ratanamayaṃ pelāṃ karitvā ta. M-am pakkhipitvā su-
 10 khayānakaṃ āruya mahantena parivārena nikkhamitvā taṃ
 gāmanigamādisu kilāpento Bārāṇasīṃ pāpuṇi, nāgarājassa
 pana madhulāje deti maṇḍuke māretvā deti, so gocaraṃ na
 gaṇhāti avissajjanabhayena, gocaraṃ agaṇhantaṃ pi pana taṃ
 cattāro, dvāragāme ādim katvā ta. ta. māsamattaṃ kilāpesi,
 15 pannarasaupcsathadivase pana „ajja tumhākaṃ kilāpessāmīti“
 rañño ārocāpesi, rājā bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātā-
 pesi, rājaṅgane mañcātimañce bandhiṃsu. Kīlanakhaṇḍaṃ
 niṭṭhitāṃ⁶.

Ālambānena¹ pana Bo-assa gahitadivase yeva M-assa
 20 mātā supinantena kālena rattakkhinā purisena asinā attano
 bāhaṃ chinditvā lohitena paggharantena niyyamānaṃ addasa,
 sā bhītātasitā utṭhāya dakkhiṇabāhuṃ parāmasitvā supina-
 bhāvaṃ jāni, ath' assā etad ahoṣi: „mayā kakkhaḷo pā-
 pasupino diṭṭho, catunnaṃ vā me puttānaṃ Dhataratṭha-
 25 rañño vā mama vā paripanthena bhavitabbaṃ“ ti, api kho
 pana M-am eva ārabha adhikataṃ cintesi: „kimkāraṇā
 sesā attano n-bhavane vasanti, itaro pana silajjhāsayaṭṭā ma-
 nussalokaṃ gantvā u-kappaṃ karoti, tasmā kacci nu kho me
 puttaṃ ahigunḍiko vā supaṇṇo vā gaṇheyyā“ 'ti tass' eva
 30 adhikataṃ cintesi, tato addhamāse atikkante „mama putto
 addhamāsātikkamo⁷ maṃ vinā vattituṃ na sakkoti. addhāssa

¹ Ck naka, Cs te. ² Cks vuttāvutte attabbhāve. ³ Bd taṃ. ⁴ Bd āha. ⁵ Cks nā-

⁶ Bd kilāna-, Cks omit k. n. ⁷ Bd -ena.

kiñci bhayaṃ uppanuaṃ bhavissatīti¹ domanassā ahosi, māsā-
 tikkamen² eva paṇ³ assā sokena assūnaṃ apaggharaṇakavelā
 nāhosi haḍayaṃ sussi akkhāni⁴ upacciṃsu, sā „idāni āgamiṣṣati
 idāni āgamiṣṣatīti⁵“ tassāgamaṇamaggam eva oloketi⁶ nisīdi,
 ath⁷ assā jetṭhaputto Sudassano māsaccayena mahatīyā pari- 5
 sāya mātāpitunnāṃ dassanattāyā āgato paṇaṃ bahi ṭhapetvā
 pāsādaṃ āruya mātaraṃ vanditvā ekamantaṃ atthāsi, sā
 Bhūridattaṃ anusocanti tena saddhiṃ na kiñci sallapi, so cin-
 tesi „mayhaṃ mātā mayi pubbe āgate tussati paṭisanthāraṃ
 karoti, ajja pana domanassappattā, kiṃ nu kāraṇaṃ“ ti, atha 10
 naṃ pucchanto āha:

65. Mamaṃ disvāna āyantaṃ sabbakāmasamiddhināṃ
 indriyāni ahaṭṭhāni sāmaṃ jātāṃ mukhaṃ tava, 811.

66. Padumaṃ yathā hatthagataṃ pāṇinā parimadditaṃ
 sāmaṃ jātāṃ mukhaṃ tuyhaṃ mamaṃ disvāna edisaṃ ti. 812. 15

Ta. ahaṭṭhānīti na vipasaṇṇāni, sāmaṃ ti kañcanādāsavaṇṇaṃ mukhaṃ
 pi kālakaṃ jātāṃ, hatthagataṃ ti hatthena chinnakaṃ¹, edisaṃ ti evarūpaṃ
 mahantena sirisobhaggena tumhakaṃ dassanattāyā āgataṃ pi maṃ disvā.

Sā evaṃ vutte pi n' eva kathesi, Sudassano cintesi: „kin
 nu kho kenaci akkuṭṭhā vā paribhaṭṭhā vā bhaveyyā“² ti, atha 20
 naṃ pucchanto itaraṃ gāthaṃ āha:

67. Kaccin nu te nābhisasi³, kacci te n' atthi⁴ vedanā,
 yaṇ te sāmaṃ⁵ mukhaṃ tuyhaṃ
 mamaṃ disvāna āgataṃ ti. 813.

Ta. kaccin nu --² ti kacci nu taṃ koci na abhisasi⁵ akkosena vā 25
 paribhāsāya vā na vihiṃsīti pucchati, tuyhaṃ ti tava pubbe mamaṃ disvāna
 āgataṃ edisaṃ mukhaṃ na hoti, yena pana kāraṇaṃ⁶ ajja tava mukhaṃ sāmaṃ⁶
 jātāṃ tam me akkhāhīti⁷ pucchati.

Ath' assa sā ācikkhanti āha:

68. Supinaṃ tāta addakkhiṃ ito māsāṃ adhogataṃ:

30

¹ Bā chinditaṃ. ² C² -sayt. ³ Bā omits n. ⁴ Bā yena sāvaṃ. ⁵ C² -sayi,
 C² -ssi, Bā koci abhisavasi nu, B² abhibhavasi. ⁶ Bā sāvaṃ. ⁷ C² akkhāti,
 Bā ācikkhā ti.

dakkhiṇaṃ viya me bhāṇaṃ chetvā ruhiramakkhitaṃ
puriso ādāya pakkāmi mamañ¹ rodantiyā sati. 814.

69. Yato² supinaṃ addakkhiṇī³ Sudassana vijānahi
tato divā vā rattiṃ vā sukhaṃ me nōpalabbhatī⁴. 815.

5 Ta. ito māsaṃ - - ti ito heṭṭhā māsātikkantaṃ ajja me diṭṭhasupinaṃ
māso hotīti dasseti, puriso ti eko kaḷo rattakkhiṇipuriso, rodantiyā satīti
rodamañāyā satiya, nopalabbhatīti³ mama sukhaṃ nāma na vijjatīti.

Evāñ ca pana vatvā „tāta piyaputtako me tava kaṇiṭṭho
na diṣṣati, bhayen⁵ assa uppannena bhavitabban⁶“ ti paride-
10 vantī āha:

70. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ kaññā ruciraviggahā
hemajālapaṭicchannā Bhūridatto na diṣṣati. 816.

71. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ nettiṃsavaradhārino
kaṇṇikārā va⁵ samphullā Bhūridatto na diṣṣati. 817.

15 72. Handa dāni gamissāmi Bhūridattanivesanaṃ,
dhammatṭhaṃ sīlasampannaṃ passāma tava bhātaraṃ ti. 818.

Ta. samphullā ti suvaṇṇālaṃkāradhāritāya samphullakapaṇikārā viya,
handā ti vavassaggaṭṭhe nipāto, ehi tāta Bh-assa nivesanaṃ gacchāma⁷ ti vadati.

Evāñ ca pana vatvā tassa c⁸ eva attano ca parisāya
20 saddhiṃ ta. agamāsi, Bhūridattabhariyāyo pana taṃ vammika-
matthake adisvā „mātu nivesane bhavissatīti“ avyāvaṭā ahe-
sum, tā „sassū kira attano⁶ puttaṃ apassanti āgacchatīti“
sutvā paccuggamaṇaṃ katvā „ayye puttassa⁷ te adissantassa⁹
ajja māso“ ti mahāparidevaṃ paridevaṃānā¹⁰ pādamūle patiṃsu.

25 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

73. Tañ ca¹⁰ diṣvāna āyantiṃ¹¹ Bhūridattassa mātaraṃ
bhāhā paggayha pakkandūṃ Bhūridattassa nāriyo¹². 819.

74. Puttaṃ t⁸ ayye¹¹ na jānāma ito māsaṃ adhogataṃ
mataṃ vā yadivā jīvaṃ Bhūridattaṃ yasassinan ti. 820.

¹ Bā mama. ² Cks adā tañ. Bā hañ. ³ Cks na upa. ⁴ Bā parivā-. ⁵ Cks
viya. ⁶ Cks no. ⁷ Ck putta, C^s najanassa. ⁸ so Cks; Bā -tānaṃ. ⁹ Bā
adda tassā. ¹⁰ Ck tam a. ¹¹ Cks -ti, Bā -tañ. ¹² Ck bhārisā, C^s bhāriyā. ¹³
Bā teyye.

Ta. puttam tayye ti ayan nāsaṃ paridevamānagāthā.

Bhūridattamātā suṇhāhi saddhiṃ antaravīthiyaṃ paride-
vitvā tā ādāya nassa pāsādaṃ āruyha puttassa sayanaṃ ca
oloketvā paridevamānā āha:

75. Sakunī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 821.

76. Sakunī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piyaputtaṃ apassatī. 822.

77. Kurarī hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 823. 10

78. Sā nūna cakkavākīva pallalasmaṃ anūdake¹
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 824.

79. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
evaṃ jhāyāmi sokena Bhūridattaṃ appassatī. 825:

Ta. apassatīti appassatī, hatachāpā vā 'ti hatapotā. 15

Evam Bh-mātari vilapamānāya Bh-nivesanaṃ annavakucchi
viya ekasaddaṃ ahosi, eko pi sakabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi,
sakalanivesanaṃ yugantavātapahataṃ viya sālavanaṃ ahosi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

80. Sālā va sampamathitā² mālutena pamadditā 20
senti puttā ca dārā ca Bhūridattanivesane ti. 826.

Ariṭṭho pi Subhago pi bhātaro mātāpitunnaṃ upatṭhānaṃ
gacchantā taṃ saddaṃ sutvā Bh-nivesanaṃ pavisitvā mātaraṃ
assāsayaṃsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha: 25

81. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ Bhūridattanivesane
Ariṭṭho ca Subhago ca upadhāviṃsu anantarā³. 827.

82. Amma assāsa mā soci, evaṃdhammā hi pāṇino
cavanti upapajjanti, es' assa pariṇāmitā ti. 828.

Ta. esassa -- ti esū cutūpapatti assa lokassa pariṇāmitā, evaṃ hi loko 30
pariṇāmeti⁴, etehi dvīh' atthehi⁵ mutto⁶ nāma n' atthitī¹ vadati.

¹ Bā ano-. ² C^s -majitū, Bā sampatitā, B^s -pamaddittha. ³ C^s antarā. ⁴ C^s
-pamati. ⁵ C^k dvīhattehi, C^s dvīhautehi. Bā dvīhaṅgehi. ⁶ C^k -ā.

Samuddajā āha:

83. Aham pi tāta jānāmi: evaṃdhammā hi pāṇino,
Sokena ca paret' asmi¹ Bhūridattaṃ apassati. 829.

84. Ajja ce me imañ rattiṃ — Sudassana vijānāhi —
5 Bhūridattaṃ apassanti maññe hessāmi jīvitān ti. 830.

Ta. ajja ce me ti tāta Sudassana sace ajja imañ rattiṃ Bh-o mama
dassanaṃ nāgamiṣṣati athāhaṃ taṃ apassanti jīvitān jahissāmi² maññāmi.

Puttā āhaṃsu:

85. Amma assāsa mā soci, ānayissāma bhātaraṃ,
10 disodisaṃ gamissāma bhātu pariyesanaṃ caraṃ 831.

86. Pabbate giriduggesu gāmesu nigamesu ca,
orena dasarattassa² bhātaraṃ passa āgatan ti. 832.

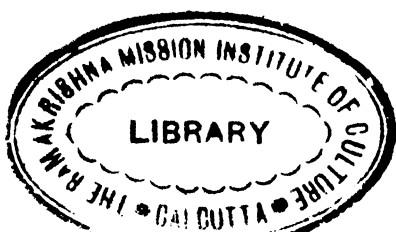
Ta. caraṃ ti amma tayo pi janā bhātupariyesanaṃ carantā, diso-
disaṃ - 4 ti naṃ assāsesuṃ.

15 Tato Sudassano cintesi: „sace tayo pi ekadisam gamissāma
papañco bhavissati, tīhi tīhi thānāni gantum vaṭṭati: ekena
Devalokaṃ ekena Himavantaṃ ekena Manussalokaṃ, sace kho
pana Kāṇarittḥo manussalokaṃ gamissati yatth' eva Bh-aṃ
passati taṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā jhāpetvā essati, esa³
20 kakkhaḷo pharuso, na sakkā etaṃ tattha pesetun⁴ ti cintevā
„tāta Aritṭha, tvaṃ d-lokaṃ gaccha, sace devatāhi dhammaṃ
sotukāmāhi Bh-o⁴ d-lokaṃ nīto⁵ tato nam ānehīti⁶ Aritṭhaṃ
d-lokaṃ paṇi⁶, Subhagaṃ pana „tvaṃ tāta Himavantaṃ
gantvā pañcasu mahānadīsu Bh-aṃ upadhāretvā ehīti⁶ Hi-aṃ
25 paṇi⁶, sayam pana m-lokaṃ gantukāmo cintesi: „sac' āhaṃ
māṇavakavaṇṇena gamissāmi manussā osappissanti⁷, mayā tā-
pasavesena gantum vaṭṭati, manussānaṃ hi pabbajitā piyā
manāpā⁶ ti so tāpasavesaṃ gahetvā mātaraṃ vanditvā nik-
khami, Bo-assa pana Accimukhī nāma vemātikabhaginī atthi,
30 tassā Bo-e adhimatto sineho, sā Su-aṃ gacchantāṃ disvā ā:

¹ Cks - taṃmiṃ, Bd - taṃmiṃ. ² Bd satta-. ³ Cks omit esa. ⁴ Bds - ttaṃ. ⁵
Ck tīno, C² tīto, Bd nīto. ⁶ Cks - niṃsu. ⁷ Bd apīyanti.

„bhātiya, ativiya kilamāmi, aham pi tayā saddhim gamissā-
mīti“¹. „Amma na sakkā tayā gantum², aham pabbajitavesena
gacchāmīti“³. „Aham khuddakamaṇḍūkī hutvā tava jaṭantare
nipajjitvā gamissāmīti“⁴. „Tena hi ehīti“⁵ sā maṇḍūkapotikā
hutvā tassa jaṭantare nipajji, Su-o „mūlato paṭṭhāya vicinanto 5
gamissāmīti“ Bo-assa bhariyāyo tass’ uposathakaraṇapaṭṭhānaṃ
pucchitvā paṭhamam ta. gantvā Ālambānena M-assa gahita-
ṭhāne lohitaṇ ca vallīhi katapelaṭṭhānaṇ ca disvā „Bh-b ahi-
guṇḍikena gahito“ ti ñatvā samuppannasoko assupunṇehi net-
tehi Ālambānassa gatamaggen’ eva paṭhamam kilāpitagāmakaṃ 10
gantvā manusse pucchi: „evarūpo nāma nāgo kenaci ahi-
guṇḍikena kilāpito“ ti. „Āma Ālambānena ito māsamatthake
kilāpito“ ti. „Kiñci³ tena laddhan“ ti. „Āma idh’ eva sata-
sahassamattaṃ laddhan“ ti. „Idāni kuhiṃ gato“ ti. „Asuka-
gāmaṃ nāmā“⁶ ’ti So tato paṭṭhāya pucchanto anupubbena 15
rājadvāraṃ agamāsi, tasmim khañe Āl-o pi sunahāto suvilitto
paṭṭasāṭakaṃ nivāsetvā ratanapeḷaṃ gāhāpetvā rājadvāraṃ eva
gato, mahājano sannipati, rañño āsanaṃ paññattaṃ, so antoni-
vesane ṭhito va āha: „āgacchāmi, nāgarājānaṃ kilāpetu“⁷ ’ti
pesesi, Āl-o citrattharake ratanapeḷaṃ ṭhapetvā vivaritvā „ehi 20
mahānāgaṇāṇā“⁸ ’ti saññam adāsi, tasmim samaye Su-o pi pari-
sante’ ṭhito, M. sīsaṃ nīharitvā sabban taṃ parisam olokesi,
nāgā dvīhi kāraṇehi parisam olokonti: supaṇṇaparipanthaṃ⁹ vā
ñātake vā dassanattāya, te supaṇṇe disvā bhītā na naccanti,
ñātake disvā lajjamānā, M. pana olokeno parisantare bhātikaṃ 25
addasa, so akkhipūraṃ assum⁶ niggahetvā⁷ peḷato nikkhamma
bhātarābhimukho⁸ pāyāsi, mahājano taṃ āgacchantam disvā
bhīto paṭikkami, eko Sudassano va atṭhāsi, so gantvā tassa
pādapitṭhiyaṃ sīsaṃ ṭhāpetvā rodi, Su-o pi rodi, M. roditvā
nivattitvā peḷaṃ eva pāvīsi, Āl-o „iminā nāgena tāpaso datṭho 30
bhavissatīti, assāṣessāmi nan“ ti upasaṃkamitvā āha:

¹ Ck ag-, Cg ag-. ² Ck ag-. ³ Bd adds dhanam. ⁴ Bds -antare. ⁵ Bd
-bandham. ⁶ Ck Bd -u, Cg -ū. ⁷ all three MSS. niga-. ⁸ so all three MSS.

87. Hatthā pamutto¹ urago pāde te nipatī bhusaṃ,
kacci² t' ānuḍasī tāta³, mā bhāyi sukhito bhavā⁴ 'ti. 838.

Ta. mā bhāyīti tāta tāpasa ahaṃ Al-o nāma mā bhāyi tava paṭijagganan
nāma mama bhāro ti.

- 5 Sudassano tena saddhiṃ kathetukāmo āha:

88. N' eva mayhaṃ ayaṃ nāgo alan dukkhāya kāyaci,
yāvat⁵ atthi ahiggāho⁶ mayā bhiyyo na vijjatīti. 834.

Ta. kāyacīti kassaci appamattakassāpi dukkhassa uppādane ayaṃ mama
asamatto, mayā hi sadiso ahigundiko nāma n' atthīti.

- 10 Ālambāno „asuko nāma⁷ eso“ ti ajānanto kujjhitvā āha:

89. Ko nu brāhmaṇavannena datto parisam āgamā⁸
avhayantu suyuddhena, suṇātu parisā maman ti. 835.

Ta. datto ti dandho lāloko⁹. avhayantū 'ti avayhanto ayaṃ eva vā
pātho, i. v. h.: ayaṃ pi ko si⁷ bālo ummattako maṃ suyuddhena⁸ avhayanto

- 15 attanā saddhiṃ samaṃ karonto parisam āgato ti, parisā mama vacanaṃ
suṇātu⁹: mayhaṃ doxo n' atthi, mā kho me kujjhitthā 'ti.

Atha naṃ Su-o gāthāya ajjhabhāsi:

90. Tvaṃ maṃ nāgena ālamba ahaṃ maṇḍūkachāpiyā,
hotu no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 836.

- 20 Ta. nagenā 'ti tvaṃ nāgena maya saddhiṃ yujjha, ahaṃ maṇḍūkachā-
piyā taya saddhiṃ yujjhissāmi, ā sahassehīti tasmīṃ noyuddhe yāva pañcahi
sahassehi paṇitako¹⁰ hotu 'ti.

Ālambāno āha:

91. Ahaṃ hi vasumā addho, tvaṃ daliddo si mānava,
25 ko nu te pāṭibhog¹¹ atthi¹², upajūtaṃ ca kiṃ siyā. 837.
92. Upajūtaṃ ca me assa pāṭibhogo¹¹ ca tādiso,
assa¹² no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 838.

Ta. ko nu te ti tava jitassa¹³ ko pāṭibhogo atthi, upajūtaṃcā 'ti
imasmiṃ vā jūte upanikkhepabhūtaṃ kiṃ nāma tava dhanam siyā, dassēhi me

¹ Bā me mutto. ² Bā kiñci. ³ Ck -sitaya. Bā tam dāmsitotāta. ⁴ Bā yā
vatatthi ahiggāho, Dks tavatatthi ahiggāho. ⁵ Bā āgato. ⁶ Bā dammito bāloko.

⁷ Bā koci. ⁸ Bā omits su. ⁹ Bā -antu ¹⁰ so Cs; Ck paṇitako, Bā abbhutaṃ.

¹¹ Cks pa-. ¹² Bā hotu. ¹³ Pā pabbajitassa.

ti vadati, upajūtañca me ti mayham pana dātabbān upanikkhepadhanān
vā thapetabbapātibhogo¹ vā tādiso atthi, tasmā no ta. yāva pañcahi sahassehi
abbhutaṃ hotū 'ti.

Su-o tassa katham sutvā „pañcahi no sahassehi abbhutaṃ
hotū“ 'ti abhīto rājanivesanaṃ āruyha mātularaṇṇo santike 5
thito gātham āha:

93. Suṇohi me mahārāja vacanaṃ, bhaddam atthu te,
pañcannaṃ me sahasānaṃ pātibhogo² hi kittimā ti. * 839.

Ta. kittimā ti guṇakittisampannā.

Rājā „ayaṃ tāpaso maṃ atibahuṃ dhanam yācati, kin nu 10
kho“ ti cintetvā gātham āha:

94. Pettikaṃ vā iṇaṃ hoti yaṃ vā hoti sayamkataṃ,
kiṃ tvaṃ evaṃ bahuṃ mayham
dhanam yācasi brāhmaṇa 'ti. 840.

Ta. pettikaṃ vā ti pitarā vā gahetvā khāyitaṃ³ attanā vā kataṃ iṇaṃ 15
nāma hoti, kim mama pitarā vā tava hatthato gahitaṃ atthi udāhu mayā, kiṃ-
kāraṇā evaṃ bahuṃ dhanam yācasīti.

Evaṃ vutte Sudassano dve gāthā abhāsi:

95. Ālambāno hi nāgena mamaṃ abhijigimsati,
ahaṃ maṇḍūkachāpiyā dāmsayissāmi⁴ brāhmaṇaṃ. 841. 20

96. Taṃ tvaṃ datṭhuṃ mahārāja ajja ratṭhābhivaddhana⁵
khattasaṃghaparibbūlho niyyāhi abhidassanaṃ ti. 842.

Ta. abhi--ti yuddhe jinituṃ icchatī, ta. sace hi so jiyissati⁶ mayham pañ-
casahassāni dassati, sac' āham jiyissāmi aham assa dassāmi, tasmā taṃ bahuṃ
dhanam yācāmi, tau ti tasmā tvaṃ mahārāja ajja abhidassanaṃ datṭhuṃ 25
niyyāhīti.

Rājā „tena hi gacchāmā“ 'ti tāpasena saddhiṃ yeva nik-
khami, taṃ disvā Āl-o „ayaṃ tāpaso gantvā va rājānaṃ gahetvā
āgato, rājakulūpako bhavissatīti“ bhīto taṃ anuvattanto g. ā.:

97. N' eva taṃ atimaṇṇāmi sippavādena⁷ mānava, 30
atimatt' āsi sippena, uragaṃ vāpacāyasīti. * 843.

¹ Cks -pañti-. ² Cks pa-. ³ Bā khāditam. ⁴ Cks dassa-. ⁵ Cks ratṭhāvivaddhana.
⁶ all three MSS. ji-. ⁷ Bā -pādena.

Ta. sippavādenā 'ti mānava ahaṃ attano sippena taṃ nātinaññāmi,
tvam pana sippena atimatto imam uragam na pūjesi nāssa apacittim karosīti.

Tato Sudassano dve gāthā abhāsi:

98. Mayam¹ pi nātimaññāma² sippavādena brāhmaṇam,
avisena ca nāgena bhusam vañcayase janam. 844.
5 99. Evaṃ ce taṃ jano³ jaññā yathā jānāmi taṃ ahaṃ
na tvam labhasi Ālamba sattumuttim⁴ kuto dhanan ti. 845.
Ath' assa Ālambāno kujjhitvā āha:

100. Kharājino jaṭi⁵ rummī⁶ datto parisam āgato,
so tvam evamgataṃ nāgam 'aviso' atimaññasi. 846.
10 101. Āsajja kho naṃ jaññāsi puṇṇam uggassa tejasā⁷,
maññe taṃ bhasmarāsim va khippam eso karissatīti. 847.

Ta. rummīti⁷ anañjitāmadito, aviso -- ti nibbiso ti ~~ava~~janāmi, āsajja
'ti upagantvā, jaññāsīti jāneyyāsi.

- 15 Atha tena saddhim keḷim karonto Sudassano gātham āha:
102. Siyā visam siluttassa deḍḍubhassa silābhuno
n' eva lohitasīsassa visam nāgassa vijjatīti. 848.

Ta. siluttassā 'ti gharasappassa, deḍḍubhassā 'ti udakasappassa,
silābhuno ti nīlapannavannasappassa, iti nibbise sappe dassetvā ~~etesam~~ visam
20 siyā n' eva lohitasīsassa sappassā 'ti āha.

Atha naṃ Ālambāno dvīhi gāthāhi ajjhabhāsi:

103. Sutaṃ me taṃ arahataṃ saññātānaṃ tapassinaṃ:
idha dānāni datvāna saggam gacchanti dāyakā,
jīvanto dehi dānāni yadi te atthi dātave. 849.
25 104. Ayaṃ nāgo mahiddhiko tejasī duratikkamo,
tena taṃ dāṃsayissāmi⁸, so taṃ bhasmaṃ karissati. 850.
Ta. dātave ti yadi te kiñci dātabbam atthi taṃ dehi.

(Sudassano:)

105. Mayāp' etaṃ sutaṃ samma⁹ saññātānaṃ tapassinaṃ:
30 idha dānāpi datvāna saggam gacchanti dāyakā,
tvam eva dehi jīvanto yadi te atthi dātave. 851.

¹ Bā ahaṃ. ² Cks janam. ³ Bā bhusa-. ⁴ Cks jaṭim, Bā jaṭi. ⁵ Bā dummi.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā dumīti. ⁸ Bā dassa-. ⁹ Cks sammaṃ.

106. Ayam Accimukhī nāma punṇā uggassa tejasā,
tāya taṃ dāmsayissāmi, sā taṃ bhasmaṃ karissati. 852.

107. Yā' dhitā Dhataratthassa vemātābhaginī mama
sā dissatu² Accimukhī punṇī¹ uggassa tejasā ti. 853.

Imā gāthā Sudassanassa vacanāṃ, ta. punṇā ti uggena visena punṇā. 5

Ēvaṇ ca pana vatvā „amma Accimukhi jaṭantarato me
nikkhamitvā pāṇinhi patitṭhahā“ 'ti mahājanamajjhe yeva¹ bha-
ginim pakkosivā hatthaṃ pasāresi, sā tassa saddaṃ sutvā
jaṭantare nipannā va tikkhattuṃ maṇḍūkavassitaṃ vassitvā³
nikkhamitvā aṃsakūṭe nisiḍitvā uppatitvā tassa hatthatale tīni 10
visabindūni pātetvā puna tassa jaṭantaram eva pāvisi, Su-o
visaṃ gahetvā tṭhito „nassissat' āyam janapado, vinassissat'
āyam janapado“ ti tikkhattuṃ abhāsi, tassa so saddo dvāda-
sayojanikaṃ Bārāpasim chādetvā atṭhāsi. Atha rājā „kim-
atthaṃ janapado nassissatīti“ pucchi. „Mahārāja imassa vi- 15
sassa nisiṇceanatṭhānaṃ na passāmīti“. „Tāta mahantāyaṃ
paṭhavi⁴, paṭhaviyaṃ nisiṇcā“ 'ti. Atha naṃ „na sakkā ma-
hārājā“ 'ti paṭikkhipanto gātham āha:

108. Chamāyaṃ ce nisiṇcissaṃ — Brahmadata vijānāhi —
tiṇalatāni osajjho⁵ ussusseyyūṃ asaṃsayaṃ ti. 854. 20

Ta. tiṇa -- ti paṭhavinissitāni tiṇāni ca latāni ca sabbosadhiyo ca tasmā
na sakkā paṭhaviyaṃ siṇcituṃ ti.

„Tena hi taṃ tāta uddhaṃ ākāse khipā“ 'ti. „Tatthāpi na
sakkā“ ti dassento gātham āha:

109. Uddhaṃ ce pātayissāmi — Brahmadata vijānāhi — 25
sattavassān' ayam devo na vasse na himaṃ pate ti. 855.

Ta. na himaṃ -- ti sattavassāni himabindumattam pi na patissati.

„Tena hi uduke siṇcāhīti“. „Tatrāpi na sakkā“ ti dasse-
tuṃ gātham āha:

¹ Cks sā. ² so Cks; Bā sā dāmsati, B² taṃ dassati. ³ Cks -vassam vassitvā, Bā
vasitaṃ vassitvā ⁴ Cks omit yaṃ paṭhavi. ⁵ Cks osaddho? Bā osajho, or osadhyo?

110. Udakañ ce nisiñcissam — Brahmadata vijānāhi —

yāvatā udakajā pāṇā maṇeyyūm macchakacchapā ti. 856.

Atha nam rājā ā: „tāta māyaṃ na kiñci jānāma, yathā ambhākam raṭṭham na nassati tam upāyaṃ tvam eva jānāhīti“.

5 „Tena hi mahārāja imasmiṃ ṭhāne paṭipāṭiyā tayo āvāṇe khaṇāpethā“¹ ti. Rājā khaṇāpesi. Su-o majjhimaṃ¹ āvāṇaṃ nānābhessaṃjānaṃ pūrāpesi, dutiyaṃ gomayassa, tatiyaṃ dibbesadhaṇaṃ ñeva, tato majjhime¹ āvāṇe visabindūni pātesi, tam khaṇaṃ ñeva dhūmayitvā jalā utṭhahi, sā gantvā gomayaāvā-

10 ṭam gaṇhi, tato pi jalā utṭhāya itaraṃ dibbosadhapunṇaṃ gahetvā osadhāni jhāpetvā nibbāyi. Āl-o tassa āvāṭassa avidūre aṭṭhāsi, atha nam viṣamūsumā pahari, sarīracchavi upapāṭetyā gatā, setakuṭṭhī ahosi, so bhayatajjito „nāgarājānaṃ vissajjemīti“¹ tikkhattuṃ vācāṃ nicchāresi. Tam sutvā Bo.

15 ratanapeḷāya nikkhamitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ attabhāvaṃ māpetvā Sakkadevarājajalāhāya ṭhito. Su-o pi Accimukhī pi tath' eva aṭṭhaṃsu. Tato Su-o rājānaṃ āha: „sañjānāsi no² mahārāja kass' ēte puttā“ ti. „Na sañjānāmīti“.

„Amhe tāva na sañjānāsi“³, Kāsiraññā⁴ pana dhītu⁵ Samuddajāya Dhataratṭhassa dinnabhāvaṃ jānāsīti“.

20 „Āma jānāmi, mayham sā kaniṭṭhabhaginīti“.

„Mayaṃ tassā puttā, tvam nō mātulo“ ti. Tam sutvā rājā te āliṅgitvā sīse cumbitvā roditvā pāsādaṃ āropetvā mahantaṃ sakkāraṃ kāretvā Bhūridattena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto pucchi: „tāta tam evaṃ uggatejaṃ

25 katham ālambāno gaṇhīti“.

o sabbam vitthārena kathetvā „mahārāja raññā nāma iminā niyāmena r. kāretuṃ vaṭṭatīti“ mātulassa dh. d. Atha nam Su-o āha: „mātula mama mātā Bhū-am apassanti kilamati, na sakkā amhehi bahi papañcaṃ kātun“ ti.

30 „Sādhu tāta, tumhe tāva gacchatha, aham pana mama bhaginūṃ datṭhukāmo, katham tam passissāmīti“.

„Mātula kham pana⁶ ayyako Kāsirājā ti. „Tāta mama bhaginiyā

¹ Bā patham-. ² Ck nā for nāma? ³ Ck -jāni, Cc -jānāmīti. ⁴ Bā -o. ⁵ Bā dhītaya ⁶ Bā adds no.

vinā vattitum asakkonto r. pahāya pabbajitvā asukavanasande
nāma vasatīti¹. „Mātula marwa mātā tumhe c' eva ayyakañ ca
me datṭhukāmā, tumhe asukadivasam mama ayyakassa santikañ
gacchatha, mayam mātaram ādāya ayyakassa assamapadam
āgacchissāma, ta. nam tumhe pi passissathā“² ti. Iti te mā- 5
tulassa divasam ṭhapetvā³ rājanivesanā otarimsu. Rājā bhāgi-
neyye uyyojetvā roditvā nivatti. Te pi paṭhaviyam nimujjitvā
nāgabhavanam gatā. Nagarapavesanakhaṇḍam nitṭhitam⁴.

Mahāsatte sampatte sakalanagaram⁵ ekaparidevasaddam
ahosi. So pi māsam pelāya kilanto gilānaseyyāya sayi, tassa 10
santikañ āgacchantānam nāgānam pamānam n' atthi, so tehi
saddhim kathento kilamati. Kāṇarittṭho devalokam gantvā
M-am adisvā paṭhamam eva āgato, atha nam „esa caṇḍo
pharuso sakkhissati nāgaparisañ vāretun“ ti M-assa nipannaṭ-
ṭhāne dovārikañ karimsu. Subhago pi sakala-Himavantam vi- 15
cinitvā tato mahāsamuddaṇ ca sesanadiyo ca upadhāretvā
Yamunam upadbārento āgacchati. Nesādabrahmaṇo pi Ālam-
bānam kuṭṭhim⁶ disvā cintesi: „ayam Bhū-am kilametvā kuṭṭhi-
jāto, aham pana tam mayham tathā bahūpakāram mañilobhena⁷
Ālambānassa dassesi, tam pāpam mam āgamissati, yāva tam 20
nāgacchati tāvad eva Yamunam gantvā pāpavāhatitthe⁸ pāpa-
vāhanam karissāmīti“ ta. gantvā „mayā Bhūridatte mittadūbhi-
kammañ katañ pāpam pavāhessāmīti“ udakoroḥakammañ⁹
karoti. Tasmiñ khāṇe Subhago tam ṭhānam patto, tassa tam
vacanam sutvā „iminā kira pāpakammena tāva mahantassa 25
yasassa dāyako mama bhātā mañimantassa¹⁰ kāraṇā Ālam-
bānassa dassito¹¹, nassa jivitañ dassāmīti“ naṅguṭṭhena nam
pādesu veṭhetvā ākaḍḍhitvā udake osīdāpetvā nirussāsakāle
thokañ sithilañ akāsi, so sīsam ukkhipi, atha nam punākaḍ-

¹ Bā divase vavatṭhāpetvā. ² n. n. wanting in Cks. ³ Bā sakalanāgabhavanam.

⁴ Bā kuṭṭitam. ⁵ Cks mañinālābhena. ⁶ Bā payāgatitthe. ⁷ Cks udakā. ⁸

Ck -mattassa, Bā -ratanassa. ⁹ Bā adds hhavissati.

dhitvā osīdāpesi, evaṃ bahuvāre tena kilamiyamāno nesāda-
hmaṇo sīsaṃ ukkhipitvā g. ā.:

111. Lokyaṃ sajjantaṃ¹ udakaṃ Payāgasmim² patitṭhitaṃ
ko maṃ ajjho harī bhūto³ ogāḷhaṃ Yamunaṃ nadin ti. 857.

5 Ta. lokyan ti pāpavāhanasamatthan ti lokasammataṃ, sajjantaṃ ti³
avarūpaṃ udakaṃ abhiññantaṃ, Payāgasmin⁴ ti Payāgatitthe⁵.

Atha naṃ Subhago gāthāya ajjhabhāsi:

112. Ya-d-esa lokādhipatī yasassī
Bārāṇasīṃ pakiraparī⁶ samantato

10 tassāhaṃ⁷ putto uragūsabhaṃsa⁸,
Subhago ti maṃ brāhmaṇa vedayantīti. 858.

Ta. yadesā 'ti yo esa⁹, pakiraparī¹⁰ samantato ti paccatthikānaṃ
upaharaṇasamatthāyā¹¹ pari¹² samantato pakiri¹³, sabbaṃ parikkhipitvā
upari phañṇena chādesi.

15 Atha brāhmaṇo „ayaṃ Bhū-assa bhātā nā me jīvitāṃ
dassati, yaṃ nūnāhaṃ etassa c' eva mātāpitunnaṃ c' assa
vaṇṇakittanena muducittataṃ¹⁴ katvā attano jīvitāṃ yāceyyaṃ¹⁵
ti cintetvā gāthāṃ āha:

113. Sace hi putto uragūsabhaṃsa⁸

20 Kāṃsassa¹⁶ rañño amarādhipassa¹⁷
mahesakkho aññataro pitā te
macesu mātā pana te atulyā
na tādiso arahati brāhmaṇassa
dāsaṃ pi ohātuṃ¹⁸ mahānubhāvo ti. 859.

25 Ta. Kāṃsassa¹⁹ 'ti aparena nāmena evaṃnāmaṃ Kāsirañño²⁰ ti pi
vadanti yeva, Kāsirajadhītāya gahitattā Kāsirajjam pi tass' eva santakaṃ katvā
vaṇṇeti, amar- - ti dighāyutāya²¹ amarasāṃkhātānaṃ nāgānaṃ adhipatisa,
mahesakkho ti mahānubhāvo, aññataro ti mahesakkhānaṃ aññataro, dā-

¹ so Cks; Bā sajjantaṃ, Bā siccantaṃ. ² Ck payātasimī, C^s payākasimī. ³
Bā sajj-, Bā sic-. ⁴ Cks payākasimī. ⁵ Cks payāka-. ⁶ so Bā; Cks pakirahāri.
⁷ read: -ha. ⁸ Bā -go-. ⁹ Cks yadā so esa. ¹⁰ sq Bā; C^s pakirahāji, Ck
pakirahāri, cfr. p. 100.g. ¹¹ so C^s; Ck -atthāyāya, Bā -atthāya. ¹² Cks pāri. ¹³
Bā^s pakira. ¹⁴ Bā -cittāṃ. ¹⁵ Cks yācessaṃ. ¹⁶ Bā kāsissa. ¹⁷ Bā -dibbassa.
¹⁸ Bā ohārituṃ. ¹⁹ Bā kāsissa. ²⁰ Bā kāsika- -. ²¹ Bā -yukānaṃ.

sampīti tādiso hi mahānubhāvo ānubhāvarahiṭam brāhmaṇassa dāsampi udake
oharituṃ nārahati pageva mahānubhāvabrāhmaṇan ti vadati.

Atha nam Subhago „duṭṭhaḍbrāhmaṇa tvaṃ maṃ vañcetaṃ
muñcissāmiti maññasi, na te jīvitam dammīti“ tena kata-
kammaṃ pakāsento āha: 5

114. Rukkham nissāya vijjhitho eṇeyyaṃ pātum āgataṃ,
so viddho dūram asarā¹ saravegena sekhavā². 860.
115. Taṃ tvaṃ patitam addakkhi araṇṇasmim brāhāvane³
sa mamsakācam ādāya sāyaṃ nigrodh' upāgami 861.
116. Suvasāliyasamghuṭṭhaṃ piṅgiyaṃ⁴ santhatāyutaṃ 10
kokilābhirudaṃ rammaṃ dhuvam haritasaddalaṃ. 862.
117. Tattha te so pāturahu iddhiyā yasasā jalaṃ
mahānubhāvo bhātā me kaññāhi parivārīto. 863.
118. So tena paricipṇo tvaṃ sabbakāmehi tappito
adūbhassa⁵ tuvaṃ dūbhi, tan te veraṃ idhāgataṃ. 864. 15
119. Khippaṃ gīvaṃ pasārehi, na te dassāmi jīvitam,
bhātu parisaraṃ veraṃ chedayissāmi te siran ti. 865.

Ta. sāyaṃ - - ti vikale nigrodham upagato si, piṅgiyaṃ³ ti pakkānam⁵
vaṇṇena piṅgalam, santhatāyutaṃ ti pārohaparikiṇṇam, kokila - - ti koki-
lāhi abhirudaṃ, dhuvam - - ti udakabhūmiyaṃ jātattā nīccam haritasaddala- 20
bhūmibhāgam, pāturahū ti tasmiṃ nigrodhe ṭhitassa tava⁶ so mama bhātā
pākaṭo ahoṣi⁷, iddhiyā ti puññatejasa, so tenā⁸ ti so tuvaṃ tena attano
bhavanam netvā paricipṇo, parisaraṃ ti tayā mama bhātu kataveraṃ pāpa-
kammaṃ parisaranto anussaranto, chedayissāmiti chindissāmi.

Atha brāhmaṇo „na me esa jīvitam dassati, yaṃ kiñci 25
pana katvā⁸ mokkhatthāya vāyamituṃ vaṭṭatīti“ g. ā.:

120. Ajjhāyako yācayogo āhutaggi ca brāhmaṇo,
eteḥi tīhi ṭhānehi avajjho bhavati brāhmaṇo ti. 866-

Eteḥi ajjhāyakattādīhi tīhi kāraṇehi br. avajjho, na labbhā brāhmaṇam
vadhituṃ, kiṃ tvaṃ vadesi, yo hi br-aṃ vadheti so Niraye nibbatatīti 30

¹ Bds ācari. ² so Cks: Bds sekhavā. ³ Bds piṅgalam. ⁴ Bds aduḥhassa. ⁵ Bds
paṇḍapattānam. ⁶ Cks omit tava. ⁷ Cks adds paṇṇasi, Cs paṇṇāti. ⁸ Bds
vatvā.

Tam sutvā Subhago saṁsayapatto¹ hutvā „imaṁ n-bhavanam netvā bhātaro paṭipucchitvā jānissāmīti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

121. Yam puram Dhataratṭhaṣṣa ogāḷham Yamunam nadim
5 jotate sabbasovannaṁ girim āhacca Yāmunam². 867.
122. Tattha te purisavyagghā sodariyā³ mama bhātaro,
yathā te tattha vakkhanti tathā⁴ hessasi brāhmaṇā⁵ ti. 868.

Tā puram ti nagaram, ogāḷham ti anupaviṭṭham, girim -- ti Yamunato avidüre (hitam Himavantam āhacca jotati, tattha te ti tasmiṁ nagare te
10 mama bhātaro vasantī, ta. nīte tayi⁶ yathā te vakkhanti tathā bhavissasi, sace hi saccam kathesi jīvitaṁ te atthi no ce tatth' eva sīsam chindissāmīti.

Iti nam vatvā gīvāyam gahetvā khipanto akkosanto paribhāsanto M-assa pāsāadvāram agamāsi. Mahāsattassa pariyeṣanakhaṇḍam niṭṭhitam⁶.

- 15 Atha nam dovāriko hutvā nisinno Kāṇarītṭho tathā kilametvā āniyyamānam disvā paṭimaggam gantvā „Subhaga, mā heṭhayi, brāhmaṇā nāma Mahābrahmuno puttā, sace hi Mahābrahmā jānissati 'mama puttaṁ⁷ viheṭhayantīti' kujjhivā amhākam sakalam n-bhavanam vināsessati, lokasmiṁ brāhmaṇā
20 nāma setṭhā mahānubhāvā, tvam tesam ānubhavam na jānāsi, aham jānāmīti“, Kāṇarītṭho kira atītānantare bhave yaññakārabrahmaṇo⁸ ahosi, tasmiṁ evam ā., vatvā ca pana⁹ anubhūta-pubbavasena yajanasīlo⁹ hutvā Subhagaṁ ca nāgaparisaṁ ca āmantetvā „etha¹⁰, yaññakārabrahmaṇānam vo guṇe vaṇ-
25 ṇessāmīti“ vatvā yaññavaṇṇam ārabhanto āha:

123. Anittarā ittarasampayuttā
yaññā ca vedā¹¹ ca subhoga loke,
tad aggarayham¹² hi vinindamāno
jahāti vittaṁ ca sataṁ ca dhamman ti. 869.

¹ Ck sassa pakkhanto corr. to tassa-, Cs saṁsayā pakkhanno. ² Ck Bā ya-. ³ Cks sa-udar-, Bds sodriyā. ⁴ Cks kathā. ⁵ Bā netvā in the place of nīte tayi.
⁶ m. p. n. wanting in Cks. ⁷ Cks -o. ⁸ Bds -kārako-. ⁹ Cks bhañjana-. ¹⁰ Bā adds bho. ¹¹ Bā bheda. ¹² Bā aggā-.

Ta. anittarā ti bhoga imasmiñ loke yaññā ca vedā¹ ca anittarā na lāmakā mahānubbhāvā, te ittarehi brāhmaṇehi sampayuttā, tasmā brāhmaṇāpi anittarā va jātā, tad aggarayhaṇ² ti tasmā aggarayhaṇ brāhmaṇaṃ vinindamāno dhajjaṇ ca paṇḍitadhammaṇ ca³ jahātīti, idaṃ kira so iminā Bhūridatte mittadūbhikammaṇ katan ti vattuṃ mā labhatīti³ avoca.

5

Atha taṃ Kāṇārīttho „Subhaga’ jānāsi pana ‘ayaṃ loko kena vihito’“ ti pucchitvā⁵ „na jānāmīti“ vutte „brāhmaṇānaṃ pitāmahena Brahmunā“ ti dassetuṃ itaraṃ g. ā.

124. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā
vessā kasim̐ pāricariyaṇ ca suddā
upāgu paccekam̐ yathā padesam̐
katāhu ete Vasinā ti āhū ti 870.

10

Ta. upāgū ti upagatā, Brahmā kira brāhmaṇādayo nimminivā ariye⁶ tava brāhmaṇe āha: tumhe ajjhenam eva upagacchatha, mā aññaṃ kiñci karittha, janinde⁷ ā: tumhe paṭhaviṃ yeva vijinetha⁸, vesse ā: tumhe kasim̐ yeva upetha, sudde ā: tumhe tinnam̐ vaṇṇānaṃ pāricariyaṇ yeva upethā⁹ ti, tato paṭthāya ariyā ajjhenam̐ janindā paṭhaviṃ vessā kasim̐ suddā pāricariyaṇ upagatā ti vadati, paccekam̐ - ti upagacchantā ca paṭiyekkam̐ attano kulapadesānurūpena Brahmunā vuttaniyāmen’ eva upagatā, katāhu ete Vasinā ti āhū ti evam̐ kira tena Vasinā Mahābrahmanā katā⁹ ahesuṃ ti kathenti¹⁰.

20

Evam̐ „mahāguṇā ete brāhmaṇā nāma, yo hi etesu cittaṃ pasādetvā dānaṃ deti tassa aññattha paṭisandhi n’ atthi, deva-lokam̐ eva gacchatīti“ vatvā āha:

125. Dhātā¹¹ Vidhātā¹² Varuṇo Kuvero
Somo Yamo Candimā y’ āpi¹³ Suriyo
ete hi¹⁴ yaññaṃ puthuso yajitvā
ajjhāyakānaṃ atha sabbakāme. 871.
126. Vikāsītā cāpasatāni pañca
yo Ajjuno balavā bhīmaseno
sahassabāhu asamo pathavyā
so pi tadā ādahi¹⁵ jātavedan ti. 872.

25

30

¹ Bā bhedā. ² Bā aggā-. ³ Bā -tūti. ⁴ Bā Cā subhaga. ⁵ Ckā omit pu-. ⁶ Ck ācā-, Cā acā-. ⁷ Ckā -do. ⁸ Bā -natha. ⁹ Ckā kataṃ. ¹⁰ Bā -eti. ¹¹ Ckā dātā. ¹² Ckā vidātā. ¹³ Bā ca. ¹⁴ so Ckā; Bā ete pi. ¹⁵ Ck adahi, Cā adahī.

Ta. ete hīti¹ ete hi², Dhātā³ ti ādayo devarājāno, puthuso ti anekapa-
kāraṃ yaññaṃ yajitvā, atha sabbakāme ti atha ajjhāyakānaṃ brāhmaṇānaṃ
sabbakāme datvā etāni thānāni patvā ti dasseti, vikāsītā ti ākaḍḍhitā, cāpa--ti
na⁴ dhanupañcasatāni⁵ pañcacāpasatappamānaṃ pana mahādhanuṃ⁶, bhīma-
5 seno ti bhayānakaseno, sahasasabāhū⁷ 'ti na tassa bāhūnaṃ sahasaṃ, pañ-
canaṃ pana dhanuggahasatānaṃ bāhusahassena ākaḍḍhitabbassa dhanuno
ākaḍḍhanen⁸ eva evaṃ vutto⁹, ādahi¹⁰ jātavedaṇaṃ ti so pi rājā tasmim kāle
brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā aggim ādahi¹¹ patitthahitvā¹² paricari, ten¹³
eva kāraṇena devaloke nibbatto, tasmā brāhmaṇa nāma imasmim loke jetthakā ti ā.

10 So 'uttarim pi brāhmaṇe yeva vaṇṇento gātham āha:

127. Yo brāhmaṇe bhojayi dīgharattam
annena pānena yathānubhāvaṃ
pasannacitto anumodamāno
subhoga devaṇṇatāro ahoṣīti. 873.

15 Ta. yo ti yo so porāṇako Bārāṇasirājā ti dasseti, yathānubhāvaṃ ti
yathābalaṃ, yad assa atthi taṃ sabbaṃ pariccajtvā bhojesi, devaṇṇatāro ti
so aṇṇatāro mahesakkhadevarājā ahoṣīti.

Evam brāhmaṇa nāma aggadakkhiṇeyyā ti. Ath' assa
aparam pi kāraṇaṃ āharitvā dassento gātham āha:

20 128. Mahāsanaṃ devaṃ anomavaṇṇam¹¹
yo sappinā asakkhi jetum¹² Aggim
so yaññatan taṃ varato yajitvā
dibbaṃ gatiṃ Mujalind' ajjhagañchīti¹³. 874

25 Ta. mahāsanaṃ ti mahābhakkhaṃ, jetum¹² ti santappetum, yaññatan
ti yaññavidhānaṃ, varato ti varassa Aggidevassa yajitvā, Mujalindajjha-
gañchīti¹³ Mujalindo¹³ adhigato, eko kira pubbe Bārāṇasiyaṃ Mujalindo¹³
nāma rājā brāhmaṇe pakkosivā saggamaggam pucchi, atha naṃ te brāhmaṇānaṃ
ca brāhmaṇadevatāya ca sakkāraṃ karohīti vatvā kā nu brāhmaṇadevatā ti vutto
Aggidevo ti taṃ navasappinā santappehīti āhamsu, so tathā akāsi.

30 Tam atthaṃ pakāsento esa imaṃ gāthanaṃ āha:

129. Mahānubhāvo vassasahassajīvi¹⁴
yo pabbaji dassaneyyo ulāro

¹ Bā ete pi. ² Bā ete. ³ Cks dātā. ⁴ Cs omits na. ⁵ Bā adds pañcacāpasatā-
tāni. ⁶ Cks -nū. ⁷ Bā -am. ⁸ Cks adāhi. ⁹ Cks adahī. ¹⁰ so Cks; Bā
patitthapetvā ¹¹ Cks -im. ¹² līd bhoje-. ¹³ Bā muñca-, cfr. supra ⁹⁹/₉. ¹⁴
read: va sahasa-?

hitvā aparīyantaratham¹ sasenam
rājā Dujīpo² pi jagāma saggan ti. 875.

Ta. 'pabbajīti pañcavassasatāni r. kārento brāhmaṇānam sakkāram karetvā
aparīyantaratham sasenam³ hitvā pabbaj, Dujīpo pīti so cāpi Dujīpo³ nāma
rājā brāhmaṇe pūjetvā va saggam gato ti vadati, Dujīpo⁵ ti pi pātho. 5

Aparāni pi 'ssa udāharanāni dassento āha:

180. Yo sāgarantaṁ Sāgaro vijitvā

yūpaṁ subhaṁ soṇṇamayaṁ ulāraṁ

ussesī Vessānaram ādahāno

subhoga devaṇṇataro ahosi. 876. 10

181. Yassānubhāvena subhoga Gaṅgā

pavattatha⁶ dadhisannam⁷ samuddam

sa lomapādo paricariya-m-aggiṁ

Aṅgo sahasakkhapur' ajjhagañchīti. 877.

Ta. sāgarantaṁ ti sāgarapariyantaṁ paṭhavīṁ, ussesīti brāhmaṇe 15
saggamaggaṁ pucchitvā suvaṇṇayūpaṁ ussāpehīti vutto⁸ pasughātathaya ussā-
pesī. vessānaram ādahāno ti vessānaram aggiṁ ādahanto, vessānaraṁ ti pi⁹
pātho. devaṇṇataro ti Subhaga¹⁰ so hi rājā aggiṁ juhītvā¹¹ aṇṇataro mahe-
sakkhadevo ahosi ti vadati, yassānu - - ti bho Subhaga¹⁰ Gaṅgā ca samuddo
ca kena kato ti jānāsīti na jānāmi kiṁ jāniṣṣasi tvam, brāhmaṇe yeva pothetum 20
jānāsi, atītasmiṁ hi Aṅgo nāma lomapādo Bārāṇasirājā brāhmaṇe saggamaggaṁ
pucchitvā tehi¹² Himavantaṁ pavisitvā br-ānaṁ sakkāram katvā aggiṁ paricārā
'ti vutto⁸ aparimāṇā gāviyo ca mahisiyo ca ādāya Ii-taṁ pavisitvā tathā akāsi,
brāhmaṇehi bhuttatīrittaṁ khīradadhiṁ¹³ kiṁ kūtābbaṁ ti ca vutte chaddethā
'ti āha, ta. thokassa khīrassa chadditattāne kunnadiyo ahesum, bahukassa 25
chadditattāne Gaṅgā pavattatha¹⁴, taṁ pana khīraṁ yattha dadhi hutvā¹⁵
sannisinnam thitaṁ taṁ yeva samuddam nāma jātum, iti so evarūpaṁ sakkā-
ram katvā brāhmaṇehi vuttavidhānena aggiṁ paricariya sahasakkhassa puram
ajjhagañchī.

Iti 'ssa idaṁ atītaṁ āharitvā i. g. āha: 30

182. Mahiddhiko devavaro yasassī

senāpatī tidive Vāsavassa

¹ Bā -raṭham. ² Bā dūdipo, cfr. supra ⁹⁹/₉. ³ Bā -raṭham, Ck pariyantara-
thesanām. ⁴ Bā dudipo. ⁵ so Ck for dudipo, C⁹ dujīpo, Bā dutipo. ⁶ Bā
-ti. ⁷ Cks -ā. ⁸ Bā -e. ⁹ Cks vessānaranto va vā. ¹⁰ Bā subhoga. ¹¹ C⁹ jū-
Bā pūjetvā. ¹² Cks te. ¹³ Cks khīraṁ. ¹⁴ Bā -tittha. ¹⁵ Cks omit hutvā.

sa¹ somayāgena malañ vihantvā
subhoga devaṇṇataro ahoṣīti. 878.

Ta. somayāgena -- ti bho subhoga, yo idāni Sakkassa senāpāti mahā-
yaso devaputto so pi pubbe Bārāṇasirājā, va brāhmaṇe saggamaggam pucchitvā
5 tehi somayāgena attano malañ pavāhetvā devalokañ gacchatīti vutto² br-ānañ
mahantañ sakkārañ katvā tehi vuttavidhānena somayāgañ katvā tena attano
malañ vihantvā devaṇṇataro jāto ti.

Imaṃ atthañ pakāseto evaṃ āha:

133. Akāri yo³ lokam imaṃ parañ ca
10 Bhāgīrasīm Himavantañ ca Gijjhañ
yo iddhiṃ devavaro yasassī
so pi tadā ādahi jātavedaṃ. 879.
134. Mālāgiri⁴ Himavā yo ca Gijjho
Sudassano Nisabho Kākaneru
15 eṭe ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā yaṇṇakarehi-m-āhū ti. 880.

Ta. so pi tadā -- ti bhātiya⁵ subhoga, yena Mahābrahmunā ayañ ca
loko paro ca loko Bhāgīrasīgāṅgā ca Himavanta-Gijjha-pabbatā ca katā so pi
yadā Brahmupapattito pubbe mānavako ahoṣi tadā aggim eva ādahi, aggim ju-
20 hitvā Mahābrahmā hutvā idaṃ sabbam akāsi, evaṃ mahiddhikā brāhmaṇā ti
dasseti, cityā katā ti pubbe kir' eko Bārāṇasirājā br-ṇe s-maggam pucchitvā
br-ānañ sakkārañ karohīti⁶ vutto tesam mahādānañ paṭṭhapetvā mayhañ dāne
kiṃ n' atthīti pucchitvā sabbam ñeva atthi br-ānañ pana āsanāni na-p'pahontīti
vutte iṭṭhakāhi cināpetvā⁷ āsanāni kāresi, tadā cityāvayatapiṭṭhikā⁸ br-ānañ
25 ānubhāvena vaḍḍhitvā Mālāgiriādayo pabbatā jātā, evaṃ eṭe yaṇṇakarehi brāh-
maṇehi katā ti kathentīti.

Atha naṃ punāha: „bhātika, jānāsi panāyaṃ samuddo
kena kāraṇena apeyyo loṇodako jāto“ ti „na jānāmi Aritṭhā“
ti, atha naṃ „tvam brāhmaṇe yeva himsitum jānāsi, suṇā-
30 hīti“ vatvā gātham āha:

135. Ajjhāyakaṃ mantaguṇūpapannaṃ
tapassinaṃ yācayogo ti cāha⁹,

¹ Bā yo. ² Bā -e. ³ Bā akāsiyañ. ⁴ Cks -riñ. ⁵ Bā -ikā. ⁶ Cks pūjehīti in
the place of sakkārañ karohīti. ⁷ Cks vinā-. ⁸ so C; Ck vittyāvayanapiṭṭhika,
Bā etā cityā kata ṭhapaniṭṭhikā. ⁹ Bā cāhu.

tīre samuddass' udakaṃ sajanatāṃ
taṃ sāgar' ajjhohari, ten' apeyyo ti. 881.

Ta. 'yācayogo ti cāhā' ti taṃ brāhmaṇaṃ yācayogo ti ca loko āha²,
udakaṃ -- ti so kir' ekadivasaṃ pāpavāhanakammaṃ karonto tīre thatvā
samuddato udakaṃ gahetvā attano upari³ sajati abbhukkirati, atha naṃ evaṃ 5
karontaṃ vaḍḍhitvā⁴ sāgaro ajjhohari, taṃ kārāṇaṃ Mahābrahmā sutvā iminā
kira me putto hato⁵ ti samuddaṃ apeyyo loṇodako bhavatū 'ti abhisapi, tena
kārāṇe' esa apeyyo.

„Evarūpā ete brāhmaṇā nāmā“ 'ti vatvā puna pi āha:

130. Āyāgavatthūni⁶ puthū pathavyā 10
saṃvijjanti brāhmaṇā Vāsavassa,
purimaṃ disaṃ pacchimaṃ dakkhiṇuttaraṃ
saṃvijjamānā janayanti vedān ti. 882.

Ta. Vāsavassa 'ti pubbe br-ānaṃ dānaṃ datvā Vāsavattaṃ pa'tassa
Vāsavassa⁷, āyāgavatthūni⁸ puññakkhettabhūtā aggadakkhiṇeyyā puthu- 15
brāhmaṇā saṃvijjanti, purimaṃ disaṃ ti te idāni purimāsu catūsu disāsu
saṃvijjamānā tassa Vāsavassa mahantaṃ vedāṃ janayanti pitisomaṇassaṃ āvāhanti.

Evam Aritṭho cuddasahi gāthāhi brāhmaṇe ca yaññe ca
vede ca vaṇṇesi. Tassa taṃ kathaṃ sutvā M-assa gilānu-
patṭhānaṃ⁹ āgatā bahunāgā¹⁰ „bhūtam eva katherīti“ micchā- 20
gāhaṃ gaṇhanākārappattā jātā. M. gilānaseyyāya nipanno va
taṃ sabbāṃ assosi, nāgāpi 'ssa ārocesuṃ, tato Bo. cintesi:
„Aritṭho micchāmaggaṃ vaṇṇesi, vādam assa bhinditvā pari-
saṃ sammāditṭhikaṃ karissāmīti“ so utṭhāya nahātvā¹¹ sabbā-
laṃkārapatimaṇḍito dhammāsane nisīditvā sabbāṃ nāgaparisaṃ 25
sannipātetvā Aritṭhaṃ pakkosāpetvā „Aritṭha tvaṃ abhūtaṃ
vatvā¹² vede ca 'yaññe ca brāhmaṇe ca vaṇṇesi, br-ānaṃ hi
vedavidhānena yaññayajanan nāma anitṭhasammataṃ¹³ na sag-
gāvahaṃ, tava vāde¹⁴ abhūtaṃ passā“ 'ti yaññābhedavādan
nāma ārabhanto āha:

30

¹ Cks vāhā, Bā cāhū. ² Bā loka āhu. ³ Bā adds sīse. ⁴ Cks vadhi-. ⁵ Cks
bhavo. ⁶ Cks ayāga-. ⁷ Bā sakkassa. ⁸ Ck āyāsa-, Cs ayāga-. ⁹ Bā -nathānaṃ.
¹⁰ Bā adds ayaṇi. ¹¹ Bā nhatvā. ¹² Bā katvā. ¹³ Bā anariya-. ¹⁴ Bā vādaṃ.

187. Kalī¹ hi dhīrānaṃ kaṭaṃ magānaṃ
bhavanti vedajjhagatāṃ² Aritṭha
maṛicidhammaṃ asamekkhitattā,
māyāguṇā³ nātivabanti, paññaṃ. 883.
- 5 188. Vedā na tānāya bhavanti-r-assa⁴
mittadduno bhūnahuno⁵ narassa,
na tāyate paricīṇṇo ca⁶ aggi
'dosantaraṃ maccaṃ anariyakammaṃ. 884.
- 10 189. Sabbañ⁷ ca maccā sadhanā sabhogā
ādīpitaṃ dāru tiṇena missaṃ
dahan na tappe asamatthatejo⁸,
ko taṃ subhikkhaṃ dirasaññu⁹ kuriyā¹⁰. 885.
140. Yathāpi khīraṃ viparināmadhammaṃ
adhi bhavitvā navaṇitaṃ pi hoti
15 evam pi aggi viparināmadhammo
tejo samorohatī yogayutto. 886.
141. Na dissate aggi-m-anuppariṭṭho
sukkesu kaṭṭhesu navesu cāpi¹¹,
nāmanthamāno¹² araṇṇareṇa
20 nākammanā¹³ jāyati jātavedo. 887.
142. Sace hi aggi antarato vaseyya
sukkesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sabbāni susseyyuṃ vanāni¹⁴ loke
sukkhāni kaṭṭhāni ca pajjaleyyuṃ. 888.
- 25 143. Karoti ce dārutinena puññaṃ
bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ patāpavaṃ¹⁵
aṅgārikā loṇakarā ca sūdā¹⁶
sarīradābhāpi¹⁷ kareyyuṃ puññaṃ. 889.

¹ Cks kalinī. ² Cks -ṇan. ³ Bā -tidassa. ⁴ Ck bhanahato, Cs bhūnahato. ⁵ Cks va. ⁶ Bā sappe. ⁷ Bā apatthatejo. ⁸ Cks -a. ⁹ Cks ki-, Bā kā-. ¹⁰ Ck vāpi. ¹¹ Bā nāmanthamāno, Cks na ma-. ¹² Bā -mmunā. ¹³ Bā navāni. ¹⁴ Ck -khī - - vā, Cs -khi - - vā, Bā -khi - - vaṃ. ¹⁵ Ck sudhā, Cs Cā sudā. ¹⁶ Bā -lābhāpi.

144. Atha ce hi¹ ete² na karonti puññaṃ
ajjhenamaggiṃ idha tappayitvā
na koci lokasmiṃ kaṭṭoti puññaṃ
bhojaṃ naro dhūmasiḍḍhiṃ patāpavaṃ³. 890.
145. Kathaṃ hi lokāpacito samāno 5
amanuññagandhaṃ bahunnaṃ akantaṃ
yad eva maccā parivajjayanti⁴
tad appasatthaṃ dirasaññu⁵ bhuñje. 891.
146. Sikhiṃ hi⁶ devesu vadanti h' eke,
āpaṃ milakkhā⁷ pana devaṃ āhu,
sabbe va ete vitathaṃ bhaṇanti. 10
aggī na devaññataro na cāpo⁸. 892.
147. Nirindriyaṃ santaṃ⁹ asaññakāyaṃ
vessānaraṃ kammakaraṃ pajānaṃ
paricariya-m-aggiṃ sugatiṃ kathaṃ vaje¹⁰ 15
pāpāni kammāni pakubbamāno. 893.
148. Sabbābhībhū t' āhu 'dha jīvikatthā
aggissa Brahmā paricāriko ti,
sabbānubhāvi ca vasī kimatthaṃ
animmito nimmitaṃ vandit' assa. 894. 20
149. Hassaṃ¹¹ anijjhānakhamāṃ atacchaṃ
sakkārahetu pakiriṃsu¹² pubbe,
te lābhasakkāre apātubhonte¹³
santhambhitā¹⁴ jantuhi santidhammaṃ. 895.
150. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā 25
vessā kasiṃ pāricariyaṃ ca suddā
upāgu paccekaṃ yathā padesaṃ,
katāhu ete Vasinā ti āhu. 896.

¹ Bā pi. ² Ck eke. ³ Ck -khī--vā. ⁴ Bā -ccajjayanti ⁵ Ck -a. ⁶ Ck
sakhī-, C sikhī-, Bā pi. ⁷ Bā -u. ⁸ Ck vāpo. ⁹ Bā baddhaṃ. ¹⁰ Bā vajje.
¹¹ Bā sāyaṃ. ¹² Bā parikarimsu. ¹³ Bā -bhūte, Ck -bhonto. ¹⁴ C sanna-
Bā sannābhītā.

151. Etañ ca saccañ vacanañ bhaveyya
yathā idaṃ bhāsitañ brāhmaṇehi
nākhattiyo jātu labhettha rajjañ
nābrāhmaṇo mantapadāni sikkhe
5 nāññatra vessehi kaṣiṃ kareyya
suddo na muñce¹ parapessitāya². 897.
152. Yasmā ca etañ vacanañ abhūtañ
musā c' ime odariyā bhaṇanti
tad appapaññā abhisaddahanti
10 passanti taṃ paṇḍitā attanā va³. 898.
153. Khattā na⁴ vessā na baliṃ haranti,
ādāya satthāni caranti brāhmaṇā,
tan tādisañ saṃkhubhitāñ vibhinnañ
kasmā Brahmā n' ujjukarot' lokāñ. 899.
154. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
kiṃ sabbaloke⁵ vidahī alakkhiṃ
kiṃ sabbalokañ na sukhiṃ⁶ akāsi. 900.
155. Sace hi so issaro sabbaloke
20 Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
māyāmusāvajjamadena cāpi
lokañ adhammena kimatth' akāsi⁷. 901.
156. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
25 adhammiyo⁸ bhūtapatī Aritṭha
dhamme satī yo vidahī adhammañ. 902.
157. Kiṭṭhā paṭaṅgā uragā ca bhekā⁹
hantvā kimim' sujjhati makkhikā ca,
ete hi¹⁰ dhammā anariyarūpā
30 Kambojakānañ vitathā bahunnañ ti. 903.

¹ Bā mucce. ² Bā -pesanāya ³ Ck^s ca. ⁴ Bā khatyāhi. ⁵ Bā -kañ. ⁶ Ck^s -ī,
Bā -i. ⁷ C^s kimattvakāri, Ck^s kimannukāri. ⁸ Bā -ko. ⁹ Ck^s hekā, Bā bhīṅgā
¹⁰ Bā pi.

kiñci atthañ joteti attano appamattakam pi vaddhīm¹ pabhāvetum² na
 sakkoti, atha kho ekakaṃ³ pi bahujano bahu⁴ pi so paccatthikajano⁵ etañ⁶
 akāle nikkhantañ vā parakkamantañ vā ekakañ samparivāretvā mahāvināsañ
 pāpeti, tatthāyañ⁷ upamaḥ dhamikasena va kosiyañ yatha ayañ dhamikasena
 imañ akāle nikkhamantañ ca parakkamantañ ca kosiyañ tundehi vitudanti⁸ 5
 mahāvināsañ pāpenti⁹ tathā, tasmā¹⁰ tīracchanagata ādiñ¹¹ katvā kenaci akāle
 attano vasañtthānā na nikkhamitabbam¹² na parakkamitabbam ti, dutiyagāthāya
 dhīro ti paṇḍito, vidhīti porāṇakapaṇḍitehi thāpitapaveṇi, vidhānañ ti koṭṭhāso
 vā samvidahanañ vā. vivarañtagu¹³ ti vivarañ¹⁴ anugacchanto jananto,
 sabbāmitte ti¹⁵ sabbe amitte, vasikatvā¹⁶ ti attano vase katvā, kosiyo 10
 va 'ti imaha balakosiya añño paṇḍitakosiyo viya, idañ vuttañ hoti: yo ca kho
 paṇḍito imasmiñ kāle nikkhamitabbam parakkamitabbam¹⁷ imasmiñ pana¹⁸ na¹⁹
 nikkhamitabbam na parakkamitabbam ti porāṇakapaṇḍitehi thāpitassa pavenisañ-
 khātassa vidhino koṭṭhāsañkhātāñ vidhanañ va tassa vā vidhino vidhānañ
 samvidahanañ anuttthānañ jānāti so vidhividdhānaññū, paresañ attano 15
 paccamittanañ vivarañ natvā yathā nāma paṇḍito kosiyo rattisañkhātana²⁰ at-
 tano kālena²¹ nikkhamitvā ca parakkamitvā ca tattha tattha sayitanañ heva ka-
 kanañ sīsani chindamāno²² te sabbe²³ amitte vasikatvā sukhī siya ~~-----~~
 pi kāle nikkhamitvā parakkamitvā attano paccāmitte vasikatvā sukhī niddukkho
 bhāveyyā 'ti. 20

Rājā Bodhisattassa vacanañ sutvā nivatti.

Satthā imañ desanañ²⁴ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā rājā
 Anando ahośi, paṇḍitānacco pana aham evā²⁵ 'ti. Kosiyajātakañ²⁶.

7. Gūthapāṇajātaka.

25

Sūro sūrena saṅgammā 'ti. Idañ Satthā Jetavane vi-
 haranto aññātarañ bhikkhūñ ārabba kathesi. Tasmim²⁶ kāle
 Jetavanaṇo gāvutaddhayañnamatte²⁷ eko nigamaḡāmo, tattha bahūni
 salākabhattapakkhikabhattāni²⁸ atthi. Tatth' eko²⁹ pañhapucchako³⁰
 koṇḍo³¹ vasati, so salākabhattapakkhikabhattānañ atthāya gate dahare 30

¹ Bⁱ vaddhām. ² C^k pabhāvetu, C^s pabhāvetu corr. to -tum, Bⁱ uppadetum.

³ Bⁱ ekekam. ⁴ C^k bahu. ⁵ Bⁱ paccatti, C^s paccatti corr. to paccatthi-. ⁶ C^s

Bⁱ ekam. ⁷ C^s tattha aya. ⁸ read -ti? ⁹ Bⁱ omits tatthayañ - - -pāpenti ¹⁰

Bⁱ tasmī. ¹¹ Bⁱ ādi. ¹² C^k C^s nikka-. ¹³ C^s eivarantagu, Bⁱ eivarāṇabbhu, B^z

eivarānugu ¹⁴ C^s eivaram. ¹⁵ C^k C^s -tthehi. ¹⁶ Bⁱ vasañ-. ¹⁷ Bⁱ omits

parakkamitabbam. ¹⁸ C^k C^s omit pana. ¹⁹ Bⁱ omits na. ²⁰ Bⁱ -te. ²¹ Bⁱ -le.

²² Bⁱ chindayamāno. ²³ C^s adds pi. ²⁴ Bⁱ dhamadeśanañ. ²⁵ Bⁱ adds cha-

tham. ²⁶ Bⁱ adds kira. ²⁷ Bⁱ -taḡhayañnamatte. ²⁸ C^s -pakkhibhattani. ²⁹ Bⁱ

tatreko. ³⁰ C^s pañhainpu-, Bⁱ pañhainpu-. ³¹ Bⁱ koṇḍo.

ca sāmāṇere ca „ke khādanti ke pivanti ke bhuñjantīti“ pañhaṃ
 pucchitvā kathetum asakkonte¹ lajjāpesi, te tassa bhayena salāka-
 bhattapakkhikabhattatthāya taṃ gāmaṃ na gacchanti. Ath' ekadiva-
 saṃ eko bhikkhu salākaggamāṃ gantvā „bhante asukagāme salākabhattam
 5 vā pakkhikabhattam vā atthīti“ pucchitvā „atth' āvuso, tattha paṇi
 eko koṇṭo pañhaṃ pucchati², kathetum asakkonte³ akkosati paribhā-
 sati, tassa bhayena koci gantum na sakkotīti“ vutte „bhante tattha
 bhattāni mayhaṃ pāpetha⁴, ahaṃ⁵ taṃ dametvā nibbisevanam katvā
 tato paṭṭhāya tumhe disvā palāyanakam⁶ karissāmīti“ āha. Bhikkhū
 10 „sādhū“⁷ ti sampatichhitvā tassa⁸ tattha bhattāni pāpesum. So tattha
 gantvā gāmadvāre cīvaram pārupi. Tam⁹ disvā koṇṭo⁹ caṇḍamaṇḍako
 viya vegena upagantvā „pañhaṃ¹⁰ me samaṇa kathehīti“ āha. „Upā-
 saka gāme caritvā yāgum ādāya āsanasālam¹¹ tāva me āgantum¹²
 dehīti“. So yāgum ādāya āsanasālam āgate pi tasmiṃ tath' eva āha.
 15 So pi taṃ bhikkhum „yāgum tāva me pātum dehi, āsanasālam sam-
 majjitum dehi, salākabhattam tāva¹³ āharitum dehīti“ vatvā salāka-
 bhattam aharitvā tam eva pattam¹⁴ gāhāpetvā¹⁵ „ehi, pañhaṃ te ka-
 thessāmīti“ bahigāmaṃ¹⁶ netvā cīvaram samharitvā¹⁷ amse ṭhapetvā
 tassa hatthato pattam gahetvā aṭṭhāsi. Tatrāpi taṃ so¹⁸ „samaṇa
 20 pañhaṃ me kathehīti“ āha. Atha naṃ „kathemi te pañhaṃ“ ti
 ekappahāren' eva pātetvā aṭṭhimi saṃcunṇento¹⁹ pothetvā gūtham
 mukhe pakkhipitvā „ito dāni paṭṭhāya imaṃ gāmaṃ āgataṃ kañci
 bhikkhum²⁰ pañhaṃ pucchitakāle jānissāmīti“ santajjetvā pakkāmi.
 So tato paṭṭhāya bhikkhū²¹ disvā va palāyati. Aparabhāge tassa
 25 bhikkhuno sā kiriya bhikkhusaṃghe²² pākāṭā jātā. Ath' ekadivasam
 dhammasabhāyam²⁴ katham samutthāpesum: „āvuso asukabhikkhu
 kira koṇṭassa mukhe gūtham pakkhipitvā gato“ ti. Satthā āgantvā
 „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā
 „imāya nāma“²³ ti vutte „na bhikkhave so bhikkhu idān' eva taṃ
 30 mūlhenā²⁴ āsādesi, pubbe pi āsādesi²⁵ yevā“²⁵ ti vatvā atitani āhari:

¹ Ck -to. C^s -to corr. to -te. ² Bⁱ pucchitām. ³ Ck Bⁱ -to. ⁴ Bⁱ pāyetha.

⁵ Bⁱ ahaṃ. ⁶ Bⁱ salākassanakam. ⁷ Bⁱ tattha. ⁸ Bⁱ pārupitām. ⁹ Bⁱ koṇṭo
 ca, C^s koṇṭho. ¹⁰ C^s pañham. ¹¹ C^s -lan. ¹² Bⁱ gantum. ¹³ Bⁱ adds me.

¹⁴ Bⁱ bhattam. ¹⁵ Bⁱ omits gahāpetvā. ¹⁶ Bⁱ gāmadvāre. ¹⁷ Ck C^s saṃharitvā.
 Bⁱ gharitvā, B^p saṃkaḍḍhetva. ¹⁸ Bⁱ bho. ¹⁹ Ck -cunṇanto, Bⁱ adds viya.

²⁰ Bⁱ bhikkhum kiñci. ²¹ Bⁱ bhikkhum. ²² Bⁱ -saṃghe. ²³ Bⁱ adds bhikkhu.

²⁴ C^s mūlhenā, Bⁱ milena. ²⁵ B^p āhāresi - - āhāresi, Bⁱ pakkhipitvā gato puppe
 pi dhile pakkhipi in the place of āsādesi - - āsādesi.

Atīte Aṅga-Magadha-vāsino aññamaññassa¹ rattham²
 gacchantā ekadivasam dvinnam ratthānam sīmantare ekam gha-
 ram nissāya vasitvā suram³ pivitvā macehamamsam khāditvā
 pāto va yānāni yojetvā pakkaminhsu. Tesam gatakāle eko
 gūthakhādakapāṇako⁴ gūthagandhena āgantvā tesam pītattṭhane⁵
 chaddhitam⁶ suram disvā pāṇiyam⁷ pipāsāya pivitvā matto
 hutvā gūthapuñjam abhirūhi⁸. Allagūtham tasmiṃ ārūlḥe tho-
 kam onami. So „paṭhavī mam dhāretum na sakkotīti“ viravi.
 Tasmiṃ űeva khaṇe eko mattavāraṇo⁹ tam padesam patvā
 gūthagandham ghāyitvā jigucchanto paṭikkami. So tam disvā¹⁰
 „esa¹⁰ bhayena palāyatīti“ saññī hutvā „iminā¹¹ saddhiṃ sam-
 gāmetum¹² vaṭṭatīti“ tam avhayanto¹³ paṭhamam gātham āha:

1. Sūro sūrena saṃgama vikkantena¹⁴ pahārinā¹⁵
 ehi nāga nivattassu, kin nu bhīto palāyasi,
 passantu Aṅga-Magadhā mama tuyhaṃ ca vikkaman ti. 152. 15

Tass' attho: tvaṃ sūro maya sūrena saddhiṃ samāgantvā viriyavikkamena
 vikkantena pahāradanasamattatāya pahārina kiṃkaraṇa asaṃgametvā va gacchasi,
 kin nu nāma ekasampaharo pi dātabbo siyā, tasma ehi nāga nivattassu, ettaken'
 eva maraṇabhayaṭajjito hutva kin nu bhīto palayasi, ime imam sīmam antaram
 katvā vasanta passantu, Aṅga-Magadhā¹⁶ mama tuyhaṃ ca vikkamam ubhinnaṃ²⁰
 pi ambhakaṃ parakkamam passantu 'ti.

So hatthi kaṇṇam datvā¹⁷ tassa vacanam sutvā nivattitvā
 tassa santikam gautvā tam apasādentō¹⁸ dutiyam gātham āha:

2. Na tam pādā vadhissāmi na dantehi na soṇḍiyā,
 mīlḥena¹⁹ tam vadhissāmi, pūti haññatu putinā ti. 153. 25

¹ Bī aññamaññam. ² C^k ratthā, Bī raṭhā, C^s ratthā corr to rattham. ³ C^k su-
 ram, C^s Bī sūram. ⁴ C^k -khādita-, C^s -khādika-. ⁵ Bī pivitthāne. ⁶ Bī chadditā,
 B^p chadditām. ⁷ C^k C^s pāṇiya, Bī pāṇiyam. ⁸ C^s -ruhi. ⁹ C^s mattavaravā-
¹⁰ Bī adds mama. ¹¹ Bī adds me. ¹² Bī saṃgāmaṃ kātum. ¹³ Bī avhayanto
¹⁴ Bī vītikkantena. ¹⁵ Bī mahārinā. ¹⁶ C^k C^s aṅga-. ¹⁷ Bī uccaretvā, B^p uccā-
 ram dassetvā. ¹⁸ B^p apassādentō, Bī aparentō. ¹⁹ all three MSS. mīlḥena.

Tass' attho: na taṃ pādādhī¹ vadhissāmi tuyhaṃ pana anucchavikena mīlhenā² taṃ vadhissāmi evaṃ ca pana vatvā pūṭigūthapāṇako putina va haṇṇatū 'ti

tassa matthake mahantaṃ laṇḍaṃ pātetvā udakaṃ vissajje-
5 tvā tatth' eva taṃ jīvitakkhayaṃ³ pāpetvā koṇcanādaṃ nadanto araṇṇaṃ eva pāvisi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā gūthapāṇako koṇṭho³ ahosi, vāraṇo so bhikkhu, taṃ pana kā-
raṇaṃ paccakkhato disvā tasmīṃ vanasaṇḍe nivutthadevatā pana ahaṃ
10 evā⁴ 'ti. Gūthapāṇajātakaṃ⁴.

8. Kāmanītajātaka.

Tayo girin ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Kāma-
nītajātakaṃ⁵ nāma ārabha kathesi. Vatthuṃ paccuppannaṃ
ca atitāṃ ca Dvādasanipāte Kāmajātake āvibhavissati.

15 Tesu pana dvīsu rājaputtesu jeṭṭhako āgantvā Bārāṇasi-
yaṃ rājā ahosi kaṇiṭṭho uparājā⁶. Tesu rājā vatthukāmakile-
sakāmesu atitto dhanalolo⁷ ahosi. Tadā Bodhisatto Sakko
devarājā hutvā Jambudīpaṃ olovento tassa raṇṇo dvīsu pi
kāmesu atittabhāvaṃ⁸ Ňatvā „imaṃ rājānaṃ niggahe⁹tvā⁹ lajjā-
20 pessāmīti“ brāhmaṇamāṇavavaṇṇena āgantvā rājānaṃ passi
raṇṇā ca „ken' atthena āgato si māṇavā“ 'ti vutte „ahaṃ
mahārāja tīṇi nagarāṇi passāmi khemāṇi subhikkhāṇi pahūta-
hatthiassarathapattīni¹⁰ hiraṇṇasuvannaṇāṇikārabharitāṇi, sakkā
ca pana tāni appaken' eva balena gaṇhituṃ, ahaṃ te tāni
25 gahe¹¹tvā dātuṃ āgato“ ti āha, „kadā gacchāma¹¹ māṇavā“ 'ti
vutte „sve mahārājā“ 'ti „tena hi gaccha, pāto va āgaccheyyā-
sīti“ „sādhu mahārāja, vegena balaṃ sajjehīti“ vatvā Sakko

¹ Bī pādā. ² C^s mīlhenā. ³ Bī koṇṭho or koṇṭo, Bī koṇḍā. ⁴ Bī adds sattamaṃ.

⁵ C^s kāmanīta-. Bī kāmanika-. ⁶ Bī adds ahosi. ⁷ Bī -lobho. ⁸ Bī atittanī-

⁹ Bī niggaṇṇitvā. ¹⁰ C^s -pattīni, Bī -hatthīni. ¹¹ Bī gacchasi.

sakatṭhānam eva gato. Rājā punadivase bheriṇ¹ carāpetvā
 balam sajjam karetvā amacce pakkositvā² „hīyo eko brāhmaṇa-
 māṇavo ‘Uttarapañcāle Indāpate Kekake ti imesu tīsu nāgaresu
 rajjam gahetvā dassāmīti’ āha³, tam māṇavam ādāya tīsu na-
 garesu rajjam gaṇhissāma⁴, vegena tam pakkosathā“ ti. „Katthi’ 5
 assa deva nivāso dāpito“ ti. „Na me tassa nivāsageham⁵ dā-
 pītan“ ti. „Nivāsaparibbayo⁶ pana dinno“ ti. „So pi na⁷
 dinno“. „Atha kham⁸ tam⁹ passissāmā¹⁰“ ti. „Nagaravithisu¹¹
 olokethā“ ti. Te olokento adisvā „na passāma mahārāja“ ti
 āhamisu. Rañño māṇavam apassantassa „evam mahantā nāma 10
 issariyā parihīno ‘smīti’¹² mahāsoko udapādi, hadayavatthum
 uḥham ahoṣi, vatthulohitam kuppi, lohitaṭṭhāṇḍikā udapādi,
 vejjā tikicchitum nāsakkhiṃsu¹³. Tato tīhacatubhaccayena Sakko
 āvajjamāno tassa tam ābādham ūtvā „tikicchissāmi, na¹⁴“ ti
 brāhmaṇavaṇṇena āgantvā dvāre ṭhatvā „vejjabrāhmaṇo tumhā- 15
 kam tikicchanatthāya āgato“ ti ārocāpesi. Rājā tam sutvā
 „mahantamahantā¹⁵ rājavejjā maṇi tikicchitum nāsakkhiṃsu¹⁶,
 paribbayam assa dāpetvā uyyojethā“ ti āha. Sakko tam sutvā
 „mayham n’ eva nivāsanaparibbayena¹⁷ attho vejjalābham pi
 na gaṇhissāmi, tikicchissāmi maṇi, rājā maṇi passatū“ ti āha. 20
 Rājā tam sutvā „tena hi āgacchatū“ ti āha. Sakko pavisitvā
 jayāpetvā¹⁸ ekamantaṃ aṭṭhāsi. Rājā „tvam maṇi tikiccha-
 sīti“ āha. „Ama devā“ ti. „Tena hi tikicchassū“ ti. „Sā-
 dhu mahārāja¹⁷, vyādhino¹⁸ me¹⁹ lakkhaṇam pi²⁰ kathetha,
 kena kāraṇena uppanno, kiṃ khāditaṃ vā pītaṃ vā nissāya 25
 udāhu diṭṭham vā sutam vā“ ti. „Tāta mayham vyādhi²¹ su-
 tam nissāya uppanno“ ti. „Kin²² te sutan“ ti. „Tāta, eko

¹ Bī bheri. ² Bī pakkosāpetvā. ³ C* āga corr. to āha. ⁴ Bī -mi, Ck -mi corr. to -ma. ⁵ Bī nivāsanageham. ⁶ Bī nivāsanaparibbayo. ⁷ Bī omits na. ⁸ Bī katham. ⁹ Bī na. ¹⁰ Bī passāmā. ¹¹ Ck -thisu. ¹² Bī -hinomhiti. ¹³ Bī nāsakkhisu, Ck na sakkhiṃsu. ¹⁴ so Bp; Bī mahantamahantā, Ck C* mahantamahanta. ¹⁵ so Bp; Ck nivāpena-, C* nivāpetha-, Bī nivāsanena-, read: nivāsenā na--? ¹⁶ C* chāyāpetvā corr. to jayāpetvā. ¹⁷ Bī adds ajja. ¹⁸ Bī byādhino. ¹⁹ Bī omits me. ²⁰ Ck C* omits pi. ²¹ Bī byādhi. ²² C* kiṃ.

mānava¹ āgantvā mayham 'tīsu nāgaresu rajjam gaṇhitvā dassā-
mīti' āha, aham tassa nivāsanaṭṭhānaṃ vā nivāsaparibbayaṃ²
na dāpesim³, so mayham kujjhitvā aññassa rañño śāntikaṃ
gato bhavissati⁴, atha me evaṃ 'mahantā nāma issariyā pari-
5 hīno 'mhitī' cintentassa ayaṃ vyādhi⁵ uppanno ti⁶, sace sakkosi
tam⁷ me kāmaccittāṃ nissāya uppannaṃ⁸ vyādhiṃ⁹ tikicchā¹⁰
'ti etam attham pakāsento paṭhamam gātham āha:

1. Tayo giriṃ antaram kāmayāmi:

• Pañcālā⁹ Kuruyo¹⁰ Kekake¹¹ ca,

10

tatuttariṃ brāhmaṇa kāmayāmi,

tikiccha maṃ brāhmaṇa kamanītan¹² ti. 154.

Tattha tayo giriṃ ti tayo giri¹³, ayaṃ eva vā paṭho, yathā ca Sudas-
sassa¹⁴ girino dvāraṃ h' etam¹⁵ pakasatīti ettha Sudassanaṃ¹⁴ devanagaraṃ
yujjhitvā dugganhatāya duccalanatāya¹⁶ Sudassanagiriṃ vuttaṃ evaṃ idhāpi tiṇi
15 nāgarāṃ tayo giriṃ ti adhippetāni, tasmā ayaṃ ettha attho: tiṇi ca¹⁷ tesā ca
antaram tividham pi rattham kāmayāmi, Pañcālā¹⁸ Kuruyo¹⁹ Kekake²⁰ ca
'ti imāni tesāṃ ratthānaṃ namāni tesu Pañcālā¹⁸ Uttarapañcālā¹⁸ tattha Kam-
pillam²¹ nāma nāgarāṃ, Kuruyo²² ti Kururaṭṭham tattha²³ Indapattāṃ nāma
nāgarāṃ, Kekake²⁴ ca 'ti paccatte upayogavacanāṃ tena Kekayaraṭṭham²⁵ das-
20 seti tattha Kekayarājadhāni²⁶ yeva nāgarāṃ, tatuttariṃ ti tam aham ito paṭi-
laddhā Barapasīrajja²⁷ tatuttariṃ tividham rajjam kāmayāmi, tikiccha maṃ
brāhmaṇa kamanītan²⁸ ti²⁹ iti imehi vatthukāmehi ca kilesakāmehi ca nītaṃ
hataṃ³⁰ pahataṃ³¹ sace sakkosi tikiccha maṃ brāhmaṇa ti.

Atha maṃ Sakko „mahārāja, tvaṃ mūlosadhādihi atekiccho,
25 nāṇosadhen' eva tikicchitabbo" ti vatvā dutiyaṃ gātham āha:

¹ Ck Cs mānava. ² Bī nivāsaparippayaṃ, Ck Cs nivāpa-. ³ Ck Bī dāpesi. ⁴ Bī
-titi. ⁵ Bī vyādhi. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bī tvaṃ. ⁸ Bī uppanna. ⁹ Bī -lo.
¹⁰ so Bī Bp; Ck Cs kurayo. ¹¹ Bp ketake, Bī keake. ¹² Ck -ṇītan, Bī -nītan.
¹³ Ck Cs giri, Bī Bp giri. ¹⁴ Bī -na. ¹⁵ Bī sotam. ¹⁶ Ck duccalanatāya, Cs
duccalanatāya corr. to duccalanatāya, Bī duccalanatāya. ¹⁷ Ck omits ca, Cs va
¹⁸ Bī Bp -lo. ¹⁹ Ck Cs kurayo. ²⁰ Bp ketake, Bī kotake. ²¹ Bp kappilam,
Bī kapilam. ²² so Cs Bī Bp; Ck kurayo. ²³ Ck Cs omit tattha. ²⁴ Bī Bp ketake
²⁵ Bp ketakassa rattham, Bī ketakavuttham. ²⁶ Bī ketakeṇṇajāhāni. ²⁷ Ck Cs
-sīrajja, Bī -sīrājā. ²⁸ Ck -ṇītan, Bī -nītan. ²⁹ Ck Cs omit ti. ³⁰ so Ck Cs Bp;
Bī hataṃ. ³¹ so Ck Cs Bp; Bī omits pahataṃ

2. Kaṇhāhi¹ daṭṭhassa karonti h' eke²,
amanussavaddhassa³ karonti⁴ paṇḍitā⁵,
na kāmanīṭassa⁶ karoti koci,
okkantasukkassa hi kā tikicchā ti. 155.

Tattha kaṇhāhi⁶ daṭṭhassa karonti heke ti⁷ ekacce hi tikicchakā⁸ 5
ghoravisena kīlasappena daṭṭhassa mantehi e' eva osadhehi ca tikiccham karonti,
amanussavaddhassa⁹ karonti paṇḍitā ti apare paṇḍitā bhūṭavejja bhūṭa-
yakkhādīhi amanussehi vaddhassa¹⁰ vaddhitaṣṣa abhībhūtaṣṣa gahitaṣṣa balikkamma-
parittakaraṇaosaḍḍhaṇṇaribhavitādīhi tikiccham karonti, na kāmanīṭassa karoti
kocīti¹¹ kāmehi pana nīṭassa kāmavasikassa puggalassa aññatra paṇḍitehi añño 10
koci tikiccham na karoti, karonto pi kātum samattho nāma n' atthi¹². kiṇṇakaraṇa:
okkantasukkassa hi kā tikicchā ti¹³ okkantasukkassa avakkantakusala-
dhammassa¹⁴ mariyadāni atikkantassa akusaladhamme patitthitaṣṣa¹⁵ puggalassa
mantosaḍḍhādīhi kā nāma tikicchā, na sakkā osadhehi¹⁶ tikicchitum ti

Iti Mahāsatto imam kārāṇam dassetvā uttarim evam āha¹⁷: 15
„mahārāja, sace tvaṃ tāni tīṇi rajjāni lacchasi¹⁸ apī nū kho
imesu catūsu¹⁹ nagaresu rajjāni karento ekappahāren' eva cat-
tāri sātākayugāni²⁰ paridaheyyāsi²¹ catūsu¹⁹ vā suvaṇṇapātīsu
bhuñjeyyāsi catūsu¹⁹ vā sirisayanesu sayeyyāsi²², mahārāja
taṇhāvasikena nāma bhavitum na vattati²³, taṇhā hi nām' esā 20
vipattimulā²⁴, sā vaddhamānā yo tam²⁵ vaddheti²⁶ tam pug-
galam atthasu mahānirayesu soḷasaussadanirayesu nānappakāra-
bhedesu²⁷ ca avasesu apāyesu khipatīti²⁸. Evam rājānam nira-
yādibhayena tajjetvā Mahāsatto dhammam desesi²⁸. Rājāpi
ssa dhammam sutvā vigatasoko hutvā tāvad eva nivvādhitam²⁹ 25

¹ Ck Bī taṇhāhi, C^s taṇhāhi corr. to kaṇhāhi. ² Bī soke. ³ Bp viddhassa, Bī omits vaddhassa. ⁴ Ck omits heke amanussavaddhassa karonti. ⁵ Bī adds va.
⁶ Bī taṇhāhi. ⁷ Bī sokeci, C^s hoketi corr. to heketi. ⁸ Ck Bī tikiccha, Ck ti-
kiechā corr. to tikicchaka. ⁹ Bī -viddhassa, Bp -ssaviddhassa. ¹⁰ Bī viddhassa,
Bp paviddhassa. ¹¹ Ck C^s kecīti. ¹² Bī natthīti. ¹³ Ck C^s omit ti. ¹⁴ Ck C^s
-dhamma, Bī avakkantassa sukkassa kusalaḍḍhammassa. ¹⁵ Bī omits akusala - -
patitthitaṣṣa. ¹⁶ so Bp; Ck esabalehi, C^s esabālehi, Bī etehi. ¹⁷ Ck C^s omit
māha. ¹⁸ Bī lajjasi. ¹⁹ so Bp; Ck C^s Bī catusu. ²⁰ C^s sātākayuggalāni, Bī sāka-
tayugāni. ²¹ Bī sarire daheyyāsi. ²² Bī seyyāsi. ²³ Ck C^s vaddhati, Bī vattati.
²⁴ Ck C^s -lā, Bī vipattimulā. ²⁵ C^s yo nam, Bī so kam. ²⁶ Ck Bī vaddhati.
²⁷ Ck nānappakāre-. ²⁸ Bī desayi. ²⁹ Bī Bp nibyā-.

pāpuṇi. Sakko pi 'ssa ovādaṃ datvā sīlesu patitṭhāpetvā deva-
lokaṃ eva gato. So pi tato paṭṭhāya dānādīni puñṇāni katvā
yathākammaṃ gato.

Satthā imāṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakāṃ samodhānesi:
5 „Tadā rājā kāmanītabrahmaṇo¹ ahoṣi. Sakko pana aham evā“ 'ti.
Kāmanītajātakāṃ².

9. Palāyijātaka.

Gajjagameghehīti. Idāṃ Satthā Jetavane viharanto Palāyi-
paribbājakaṃ³ ārabha kathesi. So kira vādatthāya⁴ sakala-Jambu-
10 dīpaṃ vicaritvā kiñci paṭivādīṃ alabhivā anupubbena Sāvattthiṃ gantvā
„atthi nu kho koci mayā saddhiṃ vādaṃ kātum samatto“ ti manusse
puechi. Manussā „tādisānaṃ sahasseṇa⁵ pi saddhiṃ vādaṃ kātum
~~samatto~~ sabbaññū dipadānaṃ⁶ aggo Mahāgotamo dhammissaro para-
vādappamaddano⁷, sakale⁸ Jambudīpe uppanno parappavādo taṃ Bha-
15 gavantaṃ atikkamitum samatto n' atthi, velantaṃ patvā ūmiyo⁹ viya
hi¹⁰ sabbaṇṇādaṃ tassa pādamaṇḍalaṃ patvā cunṇavicunṇā hontīti“ Buddha-
guṇe kathesum. Paribbājako „kahaṃ pana so etarahīti“ puechitvā
„Jetavane“ ti sutvā „idāni 'ssa vādaṃ āropessāmīti“ mahājanaparivuto
Jetavanaṃ gacchanto Jetarājakumārena¹¹ navakoṭṭhanāṃ vissajjtvā
20 kāritaṃ Jetavanadvārakoṭṭhakaṃ¹² disvā¹³ „ayaṃ samaṇassa Gota-
massa vasanapāsādo“ ti puechitvā „dvārakoṭṭhako ayan“ ti sutvā
„dvārakoṭṭhako tāva evarūpo vasanagehaṃ kīdisaṃ bhavissatīti“ vatvā
„gandhakuṭi“¹⁴ nāma appameyyā¹⁵ ti vutte „evarūpena samaṇena
saddhiṃ ko vādaṃ karissatīti“ tato va palāyi. Manussā unṇādino¹⁶
25 hutvā Jetavanaṃ pavisitvā Satthārā „kiṃ akāle āgat' atthā“ 'ti vuttā¹⁷
taṃ¹⁸ pavattim kathayimsu. Satthā „na kho upāsakā idān' eva pubbe
p' esa manā vasanaṭṭhānaṃ dvārakoṭṭhakaṃ disvā palāyat' evā¹⁹,
'ti vatvā tehi yācito atītaṃ āhari:

¹ Bī kāmānika-, Ck kāmāṇita-. ² Ck kāmāṇita-, Bī kāmāṇijātakaṃ aṭhamāṇi. ³ Ck C* palasi-, Bī palāyiparippā-. ⁴ Bī vādatthāya. ⁵ Ck sahasse, C* sahasse corr. to sahasseṇa. ⁶ Bī dvip-. ⁷ Bī parappavādāmadano. ⁸ Bī sakala. ⁹ Bī samuddaumiyo viya. ¹⁰ Bī omits hi. ¹¹ Bī Jetavane pi Jetavane rājakumārena. ¹² Ck C* -koddhakaṃ, Bī -koṭṭhakaṃ. ¹³ Bī adds va. ¹⁴ Ck Bī -kuṭi. ¹⁵ Ck -yyo, C* -yyo corr. to -yyā. ¹⁶ C* unnā-. ¹⁷ Bī vutte. ¹⁸ Ck C* naṃ. ¹⁹ Bī palāyi yevā.

Atīte Gandhāraratthe Takkaṣilāyaṃ Bodhisatto rajjaṃ
kāresi, Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatto. So „Takkaṣilaṃ gaṇhissā-
mīti“ mahantena balakāyena gantvā nagarato avidūre tathvā
„iminā niyāmena hatthi¹ pesetha iminā asse iminā rathe iminā
pattī², evaṃ dhāvītvā āvudhehi paharatha, evaṃ ghanavassaṃ³ 5
valāhakā viya saravassaṃ⁴ vassathā⁵ ‘ti senaṃ vicārento
imaṃ gāthadvayaṃ āha:

1. Gajaggameghehi⁶ hayaggamālihi⁷
rathūmijātehi⁸ sarābhivassehi⁹
tharuggahāvattadāḥappahārihi¹⁰ 10
parivāritā¹¹ Takkaṣilā samantato. 156.

2. Abhidhāvathā ca patathā ca
vividhavinaditā ca¹² dantihi¹³,
vattat’ ajja tumulo¹⁴ ghoso
yathā vijjutā jaladharassa¹⁵ gajjato¹⁶ ti. 157. 15

Tattha gajaggameghehi¹⁷ aggaḡameghehi¹⁸ koṇcanādaṃ gajjitaṃ¹⁹
gajjantehi mattavaravāraṇavalāhakehi²⁰ attho, hayaggamālihi²¹ aggaḡaya-
mālihi²² varasindhavamalākulehi²³ assāṇikehi²⁴ attho, rathūmijātehi²⁵ saṇ-
jātāumivegehi²⁶ sāgarasālehi²⁷ viya saṇjātarathūmihi²⁸ rathāṇikehi²⁹ attho,
sarābhivassehi³⁰ tehi yeva rathanikehi ghanavassameghe viya saravassaṃ 20

¹ Bp hatthim, Ck Cs Bī hatthi. ² Bp pattim, Ck Cs Bī patti. ³ Ck Cs -vassa, Bī -vassaṃ vassāpervā. ⁴ so Cs Bp; Ck saravassa, Bī saravasa. ⁵ Bp passatha, Bī thānaṃ. ⁶ Bī gajaggameghehi. ⁷ Bī sayaggamālibhi, Cs hayaggamālibhi. ⁸ Bī ratubhumijatebhi, Bp rathamijatebhi. ⁹ Bp -vassebhi, Ck Cs sarāhi-vassahi, Bī sarātivassati. ¹⁰ Ck taruggahāvattadā-, Cs tharuggahāvaddhadāḥappa-hāribhi, Bī dhanuggavattadāḥappahāribhi. ¹¹ Bī pariparita, Cs pavarita. ¹² Cs - - - patthā ca - - -, Bī abhidhāvata cuppatadhavavata ca vividhavinadibhā ca, Bp abhi-dhāvatha cupakavatha ca vividhavinaditā va, but further on: abhidhāvatha ca upa-upadhāvatha ca - - -. ¹³ Bī rantibhi, Bp dantibhi. ¹⁴ Bī tumulo. ¹⁵ Bī vijjalata-dharassa, Bp vijjulatājaladharassa. ¹⁶ Bī jaggato. ¹⁷ Cs gajjameghehi, Bī ga-jaggameghehi. ¹⁸ Bī aggaḡameghehi. ¹⁹ Bī gajjitaṃ. ²⁰ Bī -valāhakehi. ²¹ Ck -lihi, Bī sayaggamālibhi. ²² Bī aggaḡayamālibhi. ²³ Bp -dhavavalāha-kehi. ²⁴ Bī assāṇikehi. ²⁵ Bī rathūmijatebhi. ²⁶ Ck sataūmi-, Cs saṇjana-, Bī saṇcātaumpi-. ²⁷ Bī sāgarasālehi. ²⁸ Ck saṇjatan-, Cs saṇjata-, Bī saṇjata, omits rathūmihi. ²⁹ Ck sarābhivassahi, Cs -vassihiti corr. to -vassahiti, Bp -vassebhiti Bī sarātivassati.

vassantehi, tharuggahāvaddhadalhapahārīhīti¹ tharuggahehi² āvaddhadalhapahārīhi³ ito e' ito ca āvattitvā⁴ parivattitvā⁵ dalham paharantehi gahitakhaggā-ratanatharudanāhehi⁶ pattiyodhehi ca 'ti attho, parivārītā Takkasilā saman-tato ti yathā ayaṃ Takkasilā parivārītā notī sīgham tathā karoṭhā 'ti attho, abhi-
 5 dhāvathā⁷ ca patathā cā⁸ ti vegena dhāvatha⁹ c' eva uppatathā¹⁰ ca, vivi-dhavinaditā ca dantīhīti¹¹ varavarāhehi saddhim vividhavinaditā bhavatha¹², selitagajjitavāditehi¹³ nanaviravā hoṭhā ti attho, vattatajja¹⁴ tumulo¹⁵ ghoso ti vattatu¹⁶ ajja¹⁷ tumulo¹⁵ mahanto¹⁸ asanisaddasado ghoso, yathā vijjutā¹⁹ jaladharassa gajjato²⁰ ti yathā gajjantassa jaladharassa mukhato niggatā²¹
 10 vijjutā²² caranti evaṃ vicarantā nagaram parivaretvā rajjam gaṇhathā 'ti vadati.

Iti so rājā gajjitvā senam vicāretvā nagaradvārasamīpani gantvā dvārakoṭṭhakaṃ²³ disvā „idam rañño vasanagehan“ ti pucchitvā „ayaṃ nagaradvārakoṭṭhako“²⁴ ti vutte „nagaradvārakoṭṭhako“²⁵ tāva evarūpo rañño nivesanam kīdisam bha-
 15 vissatīti“ vatvā „Vejayantapāsādasadisā“ ti sutvā „evaṃ yāsāsaṃpannena raññā saddhim yujjhitum na sakkhissāmā“ 'ti dvārakoṭṭhakaṃ²⁶ disvā va nivattitvā palāyitvā Bārāṇasim eva āgamāsi.

Satthā imam desanam²⁷ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
 20 Bārāṇasirājā Palāyiparibbājako²⁸ ahoṣi, Takkasilārājā aham evā“ ti. Palāyijātakaṃ²⁹.

¹ Ck tharuggahāvavaddhadalhapahārīhīti, C^s tharuggahāvavaddhadalhapahārībhiṭi corr. to tharuggahāvaddha-, Bⁱ dhanuggahāvaddhadalhapahārībhiṭi. ² Bⁱ dhanuggahehi. ³ Bⁱ -ribhi, Ck C^s āvaddha--bhi. ⁴ Bⁱ āvattitvā. ⁵ Bⁱ parivattitvā. ⁶ Ck C^s -tharuddanāhehi, Bⁱ -dhanudanāhehi. ⁷ Bⁱ asidhāvata, C^s abhidhāvata corr. to -thā. ⁸ C^s ca patthā ca corr. to cā, Bⁱ cuppatadhāvata ca. ⁹ C^s dhāvata corr. to dhāvatha. ¹⁰ C^s upajjanta corr. to upanathā, Bⁱ uppatadhāvata. ¹¹ Ck dantīhīti, B^p -ta va dantībhiṭi, Bⁱ rantisiti. ¹² Bⁱ vividha. ¹³ Ck selina-, C^s selina- corr. to selita-, B^p sotthita-, Bⁱ selitavajjitavaritebhi. ¹⁴ Ck vattanajja, C^s vatthanajja corr. to vattatajja. ¹⁵ Bⁱ tumulo. ¹⁶ Ck Bⁱ vatta, C^s vatta corr. to vattatu. ¹⁷ Ck Bⁱ omī ajja. ¹⁸ Ck mahantā, C^s mahantā corr. to mahanto. ¹⁹ Ck C^s vijjunā, Bⁱ vijjulatā. ²⁰ C^s gajjanto corr. to gajjato, Bⁱ gacchato. ²¹ Ck nigañjunā, C^s nigañ-junā corr. to niggatā. ²² C^s vijjunā corr. to vijjutā, Bⁱ vijjulatā. ²³ Ck -koddha-kaṃ, Bⁱ -koṭṭhakaṃ. ²⁴ Ck C^s -koddhako, Bⁱ -dvāraṃkoṭṭhako. ²⁵ Ck C^s -koddhako, Bⁱ -koṭṭhako. ²⁶ Ck C^s -koddhakaṃ, Bⁱ -koṭṭhakaṃ. ²⁷ Bⁱ dhammadesanam. ²⁸ Ck palāsa-, C^s palāsi-, Bⁱ palāyi-. ²⁹ Ck palāsa-, C^s palāsi-, Bⁱ palāyitajā- navamam.

10. Dutiyapalāyijātaka.

Dhajamaparimitan ti.¹ Idam Satthā Jetavane viharanto
ekam Palāyiparibbājakaṃ¹ eva ārabhha kathesi. Imasmiṃ pana
vatthusmiṃ so paribbājako Jetavanān pāvisi. Tasmiṃ khaṇe Satthā
mahājanaparivuto alamkatadhammāsane nisinno manosilātale sīhanādanī 5
nadanto sīhapoto² viya dhammaṃ deseti³. Paribbājako Dasabalassa
brahmasarīrapaṭibhāgaṃ⁴ rūpaṃ puṇṇacandasassirikaṃ⁵ mukhaṃ su-
vaṇṇapattasadisam⁶ nalātaṃ⁷ ca disvā „ko evarūpaṃ purisaṃ⁸, jinitum
sakkhissatīti“ nivattitvā parisantaram pavisitvā palāyi. Mahājano taṃ
anubandhitvā nivattitvā Satthu taṃ pavattim ārocesi. Satthā „na so“ 10
paribbājako idān' eva pubbe pi mama suvaṇṇavaṇṇam¹⁰ mukhaṃ disvā
palāto¹¹ yevā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atite Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ kāresi, Takka-
silāyaṃ eko Gandhārarājā. So „Bārāṇasiṃ gaheṣṣāmīti“ catur-
aṅginiyā senāya āgantvā nagaraṃ¹² parivāretvā nagaradvāre 15
thito attano balavāhanaṃ oloketvā¹³ „ko ettakaṃ¹¹ balavāha-
naṃ jinitum sakkhissatīti“ attano senaṃ vaṇṇetvā paṭhamam
gātham āha:

1. Dhajam aparimitaṃ anantapāraṃ
duppasahaṃ, dhanūkehi¹⁵ sāgaram iva 20
- giri-m-iva anilena duppasaho
duppasaho aham ajja tādisenā ti. 158.

Tattha dhajamaparimitan ti idam tava me rathesu morapade¹⁶ thape-
tvā¹⁷ ussūpitaṃ dhajam eva aparimitaṃ bahum anekasatasamkhaṃ¹⁸, ananta-
pāraṃ ti balavāhanam pi me ettakā¹⁹ hatthi²⁰ ettakā¹⁹ assā ti gaṇanaparicche- 25
darahitaṃ²¹ anantapāraṃ, duppasahan ti na sakkā paṭisattuhi²² sahītuṃ

¹ Ck palāsa-, Cs palāsi-, Bī palāyiparippājakaṃ. ² Bī -potako. ³ Bī desesi, Cs desesi
corr. to deseti. ⁴ Bī brahmasarībhāga. ⁵ Bī -candasarikam. ⁶ Ck Cs -paddha-, Bī
-patti-. ⁷ Bī nalātaṃ. ⁸ Bī purisuttamaṃ. ⁹ Bī adds kho. ¹⁰ Bī suddhasu-
vaṇṇa-. ¹¹ Ck palāyato, Bī palāyayo corr. to palāto. ¹² Ck Cs -ram. ¹³ Bī olo-
kento. ¹⁴ Bī etthakaṃ. ¹⁵ Bī -kebhi. ¹⁶ Bī -pādam. ¹⁷ Bī thapetvā. ¹⁸ Bī -sañ-
khaṃ. ¹⁹ Bī etthakā. Cs etthakā corr. to ettakā. ²⁰ all three MSS hatthi. ²¹ Bī
gaṇapari-, Cs gaṇanaparicchedaṃ, corr. to gaṇanaparicchedaṃ-. ²² Bī -satthuhi.

abhibhavitum, yathā kiñ: dhammikehi sāgaram ivā¹ 'ti² yathā sāgaro bahūhi³
 pi kakehi vegavikkhambhanavasena⁴ vā atikkamanavasena vā⁵ duppasaho evaṃ
 duppasahaṃ, girimiva anilena duppasaho ti api ca me ayaṃ balakāyo
 yathā pabbato vātena akampaniyo⁶ duppasaho tathā aññena balakāyena duppa-
 5 saho. duppasaho ahamajja tādiseṇā⁷ ti sv-āhaṃ iminā balena samannāgato
 ajja tādiseṇa duppasaho ti attālake⁸ (hi)taṃ Bodhisattaṃ sandhāya vadati.

Ath' assa so puñṇacandasassirīkaṃ attano mukhaṃ dasse-
 tvā „bāla mā vippalapa"⁹, idāni te balavāhanaṃ mattavaravāraṇo
 viya 'nalavanam'¹⁰ viddhamsessamīti¹¹ santajjetvā dutiyaṃ gā-
 10 tham āba:

2. Mā bāliyaṃ vippalapi¹⁰, na hi 'ssa¹¹ tādisaṃ,
 vilayhase¹², na hi labhase¹³ nisedhakaṃ,
 āsajjasi¹⁴ gajam iva ekacārinaṃ
 ————— yo taṃ¹⁵ padā nalam¹⁶ iva pothayissatīti. 159.

15 Tattha mā bāliyaṃ vippalapitī¹⁷ mā attano bālābhavaṃ vilapa¹⁸, na
 hissa tādisaṃ ti na hi'ssa tādiso, ayaṃ eva va pāṭho, tādiso anantapāraṃ me¹⁹
 balavāhanaṃ ti evarūpaṃ takkento rajjaṃ ca²⁰ gaheṭṭum samattho nāma na hi
 assa²¹ na hotīti attho, vilayhase²² ti tvaṃ hi kevalaṃ ragadosamohamāna-
 parilāhena²³ vilayhasi²⁴ yeva, na hi labhase nisedhakaṃ ti mādisaṃ pana
 20 pasayha abhibhavitvā nisedhakaṃ²⁵ tāva na²⁶ labhasi, ajja taṃ āgataṃ maggen²⁷ eva
 palāpeṣṣamī. āsajjasīti²⁸ upagacchasi, gajam iva ekacārinaṃ ti ekacārinaṃ²⁹
 mattavaravāraṇaṃ viya, yo taṃ¹⁵ padā nalam²⁹ iva pothayissatīti yo taṃ
 yatha nāma mattavaravāraṇo padā nalam²⁹ potheti sādhu³⁰ cūṇeti³¹ evaṃ potha-
 yissati, tvaṃ taṃ āsajjasīti attanaṃ sandhayāha.

25 Evaṃ tajjentassa pan' assa kathaṃ³² sutvā Gandhārārājā

¹ Ck C^s iva. ² Ck C^s omit ti. ³ Ck Bⁱ bahūhi, C^s bahūhi? ⁴ C^s -vikkham-
 bhavasena. ⁵ Bⁱ omits vā. ⁶ Ck C^s akampani-, Bⁱ akammani-, B^p akampani-
 yako. ⁷ Ck C^s addhālake. ⁸ Bⁱ vipalapasi. ⁹ Bⁱ naññānaṃ. ¹⁰ Bⁱ vilajasi.
¹¹ C^s nabhisso, Bⁱ nabhisso. ¹² C^s vilayhase, Bⁱ vidayhase. ¹³ Ck lase, C^s lase
 corr. to labhase. ¹⁴ Bⁱ āpajjasi. ¹⁵ Bⁱ tvaṃ. ¹⁶ Ck Bⁱ pādā-, B^p pādā nalam.
 C^s padānalam. ¹⁷ Bⁱ vilapassā. ¹⁸ Bⁱ vilapasi. ¹⁹ Bⁱ anantapārameva. ²⁰ Bⁱ
 rajjaṃ. ²¹ Bⁱ assu. ²² Ck C^s vilayhase, Bⁱ vidayhase. ²³ Ck -mānaṃ parilā-
 hena, C^s -mānaṃ parilāhena. ²⁴ C^s vilayhasi, Bⁱ vidayhasi. ²⁵ Ck C^s -kan.
²⁶ Bⁱ na tāva. ²⁷ Bⁱ āpajjasīti. ²⁸ Bⁱ omits ekacārinaṃ. ²⁹ Ck B^p -nalam. ³⁰ Ck sa.
³¹ Ck cūṇeti. ³² Bⁱ omits pādānalamiva --- kathaṃ.

ullokento¹ kañcanapaṭṭasadisam² mahānalāṭam³ disvā attano gahanabhīto⁴ nivattitvā palāyanto⁵ sakanagaram eva agamāsi.

Satthō imam desanam⁷ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā Gandhārārājā Palāyiparibbājako⁸ ahosi, Bārāṇasirājā pana aham evā⁹ ti. Duttiyapalāyijātakam⁹. Kāsāvavaggo aṭṭhamo.

5

9. UPAHANAVAGGA.

1. Upāhanajātaka.

Yathāpi kitā ti. Idam Satthā Veluvane¹⁰ viharanto Deva-dattam ārabha kathesi. Dhammasabhāyam hi¹¹ bhikkhū kathāsam¹² samutthāpesum: „āvuso Devadatto ācariyam paccakkhāya Tathāgatassa 10 paṭipakkho paṭisattu hutvā mahāvināsam pāpuṇīti“. Satthā agantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān“ eva ācariyam paccakkhāya paṭipakkho hutvā mahāvināsam patto¹², pubbe pi patto yevā“ ti vatvā atītam āhari:

15

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto hatthācariyakule nibbattitvā vayappatto hatthi-sippe nipphattim pāpuṇi. Ath' eko kāsīgāmakko¹³ māṇavako¹⁴ āgantvā tassa santike sippam uggaṇhi. Bodhisattā nāma sip- 20 pam vācentā¹⁵ ācariyamutthim na karonti, attano jānananiyāmena¹⁶ niravasesam¹⁷ sikkhāpenti, tasmā so māṇavo Bodhisattassa jānanasippam niravasesam¹⁷ gaṇhitvā Bodhisattam āha:

¹ Bi olokento. ² Ck Cs -paddha-. ³ Ck -nalāṭam. ⁴ Bi gahanam apassanto bhito, Bp gahanambhito. ⁵ Ck omits palāyanto. ⁷ Bi dhammadesanam. ⁸ Ck palāsi-, Cs palāsi-, Bi omits palāsi. ⁹ Ck -palāsi-, Cs palāsi-, Bi adds dasanam. ¹⁰ Bi jetavane. ¹¹ Ck, Cs omit hi. ¹² Bi pāpuṇi. ¹³ Bi kāsikagāmaṇisiko. ¹⁴ Bi māṇavo. ¹⁵ Ck Bi bodhisatto - - - to, Cs -tto - - - to corr. 9 -ttā - - - tā. ¹⁶ Cs jānanīyāmena. ¹⁷ Cs niravasesam.

„ācariya ahañ rājānañ upatṭhahissāmīti“. Bodhisatto „sādhū
 tātā“ ¹ti gantvā ārocesi: „mahārāja mama antevāsiko tumhe
 upatṭhātum² icchatīti“. „Sādhū, upatṭhātū“ ³ti. „Tena hi
 'ssa paribbayañ jānāthā“ ⁴ti. „Tumhākañ antevāsiko tumhehi
 5 samakam⁵ na lacchati, tumhesu satam⁶ labhantesu paññāsam
 lacchati, dve labhantesu ekam lacchatīti“. So gehañ gantvā
 tam pavattiñ antevāsikassa ārocesi. Antevāsiko „ahañ ācariya
 tumhehi samasamasippam⁷ jānāmi, sace samakam⁸ ñeva parib-
 bayam⁹ labhissāmi upatṭhahissāmi, noce¹⁰ na upatṭhahissāmīti“
 10 āha. Bodhisatto tam pavattiñ rañño ārocesi. Rājā „sace so
 tumhehi samappakāram¹¹ karotu“ tumhehi samakam¹² ñeva sip-
 pam¹³ dassetum¹⁴ sakkonto samakam¹⁵ labhissatīti“ āha¹⁶. Bodhi-
 satto tam pavattiñ tassa ārocetvā tena¹⁷ „sādhū, dassessāmīti“
 vutte rañño ārocesi. Rājā „tena hi sve sippam¹⁸ dassethā“ ¹⁹ti.
 15 „Sādhū, dassessāma²⁰, nagare bheriñ carāpethā“ ²¹ti āha²². Rājā
 „sve kira ācariyo ca²³ antevāsiko ca ubho hatthisippam²⁴ das-
 senti²⁵, sve²⁶ rājāṅgaṇe sannipatitvā datṭhukāmā passantū“ ²⁷ti
 bheriñ carāpesi. Acariyo „na me antevāsiko upāyakosallañ
 jānātīti“ ekam²⁸ hatthiñ gahetvā ekaratten²⁹ eva vilomañ sikkhā-
 20 pesi. So tam „gacchā“ ³⁰ti vutte osakkitum³¹ „osakkā“ ³²ti vutte
 gantum³³ „tiṭṭhā“ ³⁴ti vutte nipajjitum³⁵ „nipajjā“ ³⁶ti vutte ṭhā-
 tum³⁷ „gaṇhā“ ³⁸ti vutte ṭhapetum³⁹ „ṭhaphēti“ vutte⁴⁰ gaṇhitum⁴¹
 sikkhāpetvā punadivase tam hatthiñ abhirūhitvā⁴² rājāṅgaṇañ
 agamāsi⁴³. Antevāsiko pi ekam⁴⁴ manāpahatthiñ⁴⁵ abhirūhi⁴⁶.
 25 Mahājano sannipati. Ubho pi samakam⁴⁷ sippam⁴⁸ dassesum⁴⁹.
 Puna Bodhisatto attano hatthiñ vilomañ kāresi, so „gacchā“,

¹ Bⁱ ti vatvā rañño. ² C^k C^s upatṭhanam, Bⁱ upatṭhātu. ³ Bⁱ upatṭhahatu.
⁴ C^s samam. ⁵ Bⁱ samakam. ⁶ Bⁱ samam sippam. ⁷ Bⁱ adds labhissam.
⁸ Bⁱ samappakā, C^s samappakā corr. to samappakāram. ⁹ Bⁱ rotu, C^s rotu corr.
 to karotu. ¹⁰ Bⁱ omits āha. ¹¹ Bⁱ adds hi. ¹² Bⁱ -mi. ¹³ Bⁱ omits ca.
¹⁴ Bⁱ B^p dassesanti. ¹⁵ Bⁱ omits sve. ¹⁶ C^k ācariyayo. ¹⁷ C^s Bⁱ nipajjitum.
¹⁸ Bⁱ abhirūhitvā. ¹⁹ Bⁱ -ne āga-. ²⁰ Bⁱ manāpam-. ²¹ Bⁱ abhirūhi, C^s
 abhirūhi.

'ti vutte osakki, „osakkā“ 'ti vutte purato dhāvi, „tiṭṭhā“ 'ti vutte nipajji, „nipajjā“ 'ti vutte tiṭṭhati, „gaṇhā“ 'ti vutte nikkhipi, „nikkhipā“ 'ti vutte gaṇhi. Mahājano¹ „mā“ are³ duṭṭhantevāsika⁴ tvaṃ ācariyena⁵ saddhiṃ sārāmbhaṃ karohi⁶, attano pamāṇaṃ na⁷ jānāsi, 'ācariyena saddhiṃ samakāṃ jānāmīti' saññī hosīti^{7a} leḍḍudaṇḍādīhi paharitvā tatth'eva jīvita-kkhaṃ pāpesi. Bodhisatto hatthimhā oruṃhā rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja sippaṃ nāma attano sukhathāya gaṇhanti, ekaccassa⁸ pana gaṇhitasippaṃ dukkatā⁹ upāhanā viya vināsaṃ eva āvahaṭīti“ vatvā idaṃ¹⁰ gāthadvayaṃ āha:¹⁰

1. Yathāpi kitā purisass' upāhanā
sukhassa atthāya dukhaṃ udabbahe
ghammābhitattā talasā papīlitā
pāde tass' eva purisassa khādare 160.

1. Evam eva yo dukkulino¹¹ anariyo
tumbhāka¹² vijjaṇ ca sutaṇ ca-m-ādiya
tam eva so tattha sutena¹³ khādati
anariyo vuccati pānadūpamo¹⁴ ti. 161.

Tattha udabbahe ti udabbaheyya¹⁵, ghammābhitattā talasā papīlitā ti ghammena¹⁶ abhitattā pādatalena ca papīlitā, tassevā 'ti yena tā sukhathāya kinitvā pādesu paṭimukkā dukkatupāhanā¹⁷ tass' eva khādare ti vappaṃ vā¹⁸ karonti pāde khādanti, dukkulino¹⁹ ti dujjatiko akulaputto, anariyo²⁰ ti hiroṭṭa pavajjito asappuriso, tumbhāka¹² vijjaṇ ca sutaṇ ca mādiyā²¹ 'ti ettha taṃ²² taṃ namati²³, tumbhāka²⁴ ti vattabbe tumbhāka iti vuttāṃ, tumbhākaṃ²⁵ taṃ²⁶ taṃ sippaṃ āsevatī parivatteti attho, ācariyass' etaṃ nāmaṃ, tasmā tumbhāka²⁷ ti²⁷ 25

¹ Ck omits mahājano. ² Bī omits mā. ³ Bī hare. ⁴ Bī duṭṭhaṇṭe-. ⁵ Bī sārāmbhaṃ karosi. ⁶ Ck omits na, C^s has added na. ⁷ Bī ahoṣiti. ⁸ Ck ekassa. ⁹ C^s ekaccassa corr. to ekaccassa. ¹⁰ Ck C^s dukkataṃ, Bī dukkaṭaṃ, Bp duggata. ¹¹ Bī imāṃ. ¹² so all four MSS. ¹³ so Bp; Ck C^s tamhāka, Bī tumbhākaṃ. ¹⁴ Bī suttena. ¹⁵ Ck pānadūpamo, C^s pānadupamo, Bp dupāhanupamo, Bī vucca-tupāhanupamo. ¹⁶ Bī appaheyya. ¹⁷ so Bī Bp; Ck C^s ghamme. ¹⁸ Bī -tu-. ¹⁹ Bī omits vā. ²⁰ Ck -kulino. ²¹ Bī anattiyo. ²² Bī ādiyā. ²³ Ck na? ²⁴ so Bī Bp; C^s mantīti, Ck mantīti. ²⁵ Ck tamhāka, C^s tamhāka corr. to tamhāka. ²⁶ so Bp; Ck C^s tamhāka, Bī tumbhāka, all three omit iti vuttāṃ tumbhākaṃ. ²⁷ Bī kaṃ. ²⁸ Ck C^s tamhākā, Bī tumbhākā so, all three omit ti.

gāthābaramhanasukhattham pan' assa rassabhāvo kato, vijjan ti atthārasasu
vijjatthānesu, yam kiñci sutan¹ ti yam kiñci sutapariyattin², ādiyā ti ādi-
yitvā, tam eva so tattha sutena³ khādātīti tam evā⁴ 'ti⁵ attānam eva, yo
ti⁶ yo dukkulino⁷ anariyo ācariyamha⁸ vijjan ca sutān ca ādiyati⁹ so tattha
5 sutena khādātīti tassa⁹ santike sutena so attānam eva khādātīti attho, Attha-
kathāyam pana ten' eva so tattha sutena khādātīti pi pātho, tassāpi so tena¹⁰
tattha sutena¹¹ attānam eva¹² khādātīti ayam eva¹³ attho, anariyo vuccati
pānadupamo¹⁴ ti iti anariyo dupāhanupamo¹⁵ dukkatupāhanupamo¹⁶ vuccati,
yatha hi¹⁷ dukkatupāhana¹⁸ purisam khādanti¹⁹ evam esa²⁰ sutena khādanto
10 attanā va²¹ attānam khādati, athavā pānāya duto²² ti pānadu, upāhanupānāpi²³
tassa²⁴ upāhanāya khāditaupādass' etam²⁵ namañ, tasmā yo so²⁶ attānam sutena
khādati so tena sutena²⁷ khādītattā anariyo ti vuccati, pānadupamo²⁸ upāhanu-
patāpitasadiso²⁹ ti vuccatīti³⁰ ayam ettha attho.

Rājā tuttho Bodhisattassa mahantañ yasañ adāsi.

15 Satthā imañ desanañ³¹ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
antavāsiko Devadatto ahośi, ācariyo pana aham evā 'ti. Upāhana-
jātakam³².

2. Vināthūpajātaka.

Ekacintito va ayam attho ti. Idam Satthā Jetavane
20 viharanto aññatarañ kumārikañ ārabha kathesi. Sā kir' ekā
Sāvattthiyañ setthidhītā attano³³ gehe usabharājassa³⁴ sakkārañ kayi-
ramānañ³⁵ disvā dhātīm pucchi „amma ko nām' esa evañ sakkārañ
labhatīti“. „Usabharājā nāma amma“ 'ti. Puna sā „ekadivasañ
pāsāde³⁶ thatvā³⁷ antaravithim oloketi³⁸ ekañ khujjañ disvā cintesi:

¹ Bⁱ subhan. ² Bⁱ subhapariyatti. ³ Bⁱ subhena. ⁴ C^s eva. ⁵ C^k C^s omit ti.
⁶ C^k yā ti, C^s yā ni corr. to yo ti, Bⁱ so ti. ⁷ C^s Bⁱ -kulino, C^k -kulino.
⁸ C^k ādiyāti, C^s ādiyati corr. to ādiyati. ⁹ C^k nassa. ¹⁰ Bⁱ omits tena.
¹¹ Bⁱ sutesu. ¹² C^k attanāmeva, C^s attanomeva corr. to attānameva. ¹³ C^k
ayamattho, C^s ayamatto corr. to ayam eva attho. ¹⁴ Bⁱ dupāhanupamo, Bⁱ
vuccatupāhanupamo. ¹⁵ Bⁱ dupāhanupamo, Bⁱ napāhanupamo. ¹⁶ Bⁱ omits
dukka-, Bⁱ dupāhanupamā ti. ¹⁷ C^k C^s pi. ¹⁸ C^s -te- ¹⁹ Bⁱ khādati.
²⁰ Bⁱ eva. ²¹ Bⁱ omits attanāva. ²² C^k duto, Bⁱ pāhanā dukkhā. ²³ C^k upā-
hānū-, C^s upāhānū- corr. to upāhanū-. ²⁴ Bⁱ has only pādā in the place of
pānadu - - - tassa. ²⁵ Bⁱ khāditaupāhanassetam. ²⁶ C^k C^s so yo. ²⁷ Bⁱ omits
sutena. ²⁸ Bⁱ upāhanupamo. ²⁹ Bⁱ upāhanāthāpitañ. ³⁰ Bⁱ vuccati. ³¹ Bⁱ
dhammaḍḍesanañ. ³² Bⁱ adds paṭhamañ. ³³ Bⁱ atta. ³⁴ Bⁱ uparājassa. ³⁵ Bⁱ
kariyamānañ. ³⁶ Bⁱ adds vātapāne. ³⁷ Bⁱ thatvā. ³⁸ C^s Bⁱ -ti.

ādāni indriyāni na parihāyantīti pucchati, paṭisammoditī sammodaniya-
 kathāya paṭikathesi, tattha sabbam etan ti yaṃ yathāvuttam vātānam avisag-
 gatā ti sabbam tam tath' eva, tadubhāyan ti yaṃ pi tayā appābādho v' asi
 kacci cakkhāṃ na parihāyattīti vuttam tam pi ubhayaṃ tath' eva, na balī-
 yare ti nābhībhavanti na kuppanti, anantara ti paṭisanthārānantara pañham 5
 pucchi, tattha attham dhammaṃ ca nāyaṃ cā 'ti pāliatthaṃ ca pālīṃ ca
 kāraṇayuttiṃ ca¹ so hi katham dhammaṃ care ti pucchanto mātāpituādisu
 paṭipattidīpakam pālīṃ ca pāliatthaṃ ca kāraṇayuttiṃ ca me kathethā 'ti imaṃ
 atthaṃ ca dhammaṃ ca nāyaṃ ca pucchi, tattha katham ceke adhammaṃ tthā
 ti ekacce adhamme tthitā katham nirayaṃ c' eva adho sesaapāyesu ca paṭantīti. 10

Sabbaññubuddha-pacceka-buddha-buddhasāvaka-mahābodhi-
 sattesu purimassa purimassa alābhena² pacchimaṃ pacchimaṃ
 pucchitabbayuttakam mahesakkhapañham rājā kiñci ajānantam
 naggabhoggaṃ nissirikaṃ andhabālam ājīvikaṃ pucchi, so evaṃ
 pucchito pucchānurūpaṃ vyākaraṇam adatvā carantaṃ goṇam 15
 paharanto viya bhattapātiyaṃ³ kacavaram khipanto viya „ṣuṇa
 mahārājā“ 'ti okāsam kāretvā attano micchāvādam paṭṭhapesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

34. Vedehassa vaco sutvā Kassapo etad abravī:
 suṇohi me mahārājā saccam avitatham padaṃ, 979. 20
35. N' atthi dhammacaritassa⁴ phalam kalyāṇapāpakam,
 n' atthi deva paro⁵ loko, ko tato hi idhāgato, 980.
36. N' atthi deva pitaro vā. kuto mātā kuto pitā,
 n' atthi ācariyo nāma, adantaṃ ko damissati, 981.
37. Samatulyāni bhūtāni, n' atthi jeṭṭhāpacāyino, 25
 n' atthi balaṃ vā viriyaṃ vā, kuto uṭṭhānaporisam⁶,
 niyatāni hi bhūtāni, yathā goṭaviso⁷ tathā, 982.
38. Laddheyyam labhate macco, tattha dānaphalaṃ kuto,
 n' atthi dānaphalaṃ deva, avaso dev' avīriyo, 983.
39. Bālehi dānam paññattaṃ paṇḍitehi paṭicchitaṃ, 30
 avasā denti dhīrānam bālā paṇḍitamānino ti, 984.

Ta idhāgato ti tato paralokato idhāgato nāma n' atthi, pitaro vā ti
 deva ayyakādayo⁸ vā n' atthi, tesu asantesu⁹ kuto mātā kuto pitā, yathā

¹ Bḍ -yuttaṃ ca. ² Cks -bhe. ³ Bḍ adisvā. ⁴ Bḍ bhattavuddhikāya. ⁵ Ck
 dhammassa, Cc dhammaṃ corr. to -assa. ⁶ Bḍ para. ⁷ Cks -yo. ⁸ Ck ayya-
 ayyikāyo, Cc ayyaayyakāyo, Bḍ ayyakapeyyakādayo. ⁹ Cks asati.

goṭaviso¹ ti goṭaviso¹ vuccati pacchimabandho, yathā nāvāya pacchimabandho
 nāvam eva anugacchati tathā ime sattā niyatam eva anugacchanti vadati. avaso
 devavīriyo ti evam dānaphale asati yo koci bālo deti nāma so avaso aviriyo
 na attano vasena² balena deti dānaphalam pana atthīti saññāya aññesaṃ andha-
 5 bālānaṃ saddahitvā detīti dīpeti, bālehi dānam paññattan ti dānam dā-
 tabban ti andhabālehi paññattam anuññattam, tam dānam bālā yeva denti paṇḍitā
 gaṇhanti.

Evam dānassa nipphalataṃ vaṇṇetvā idāni pāpassa phalā-
 bhāvaṃ³ vaṇṇetum āha:

- 10 40. Satt' ime sassatā kāyā acchejjā avikopino:
 tejo paṭhavī⁴ āpo ca vāyo sukhadukkhā⁵ c' ime⁶
 jīvo ca⁷, satt' ime kāyā⁸ yesaṃ chettā na vijjati. 985.
41. N' atthi hantā vā chettā vā haññare vāpi⁹ koci naṃ,
 antaren' eva kāyānaṃ satthāni vitivattare. 986.
- 15 42. Yo p' āyam⁸ siram ādāya paresaṃ nīsītāsina
 na so chindati te kāye, tattha pāpaphalam kuto. 987.
43. Cullāsītimahākappe sabbe sujjhanti samsaram,
 anāgate tamhi kāle saññato pi na sujjhati. 988.
44. Caritvāpi bahum bhaddam n' eva sujjhanti nāgate,
 20 pāpaṇ ce pi bahum katvā tam khaṇam nātivattare. 989.
45. Anupubbena no suddhi kappānaṃ cullasītiyā,
 niyatim nātivattāma velantam iva sāgaro ti. 990.

Ta. kāyā ti samūhā, avikopino ti vikopetum na sakkā, jīvo cā⁹ 'ti¹⁰
 jīve¹¹ cā 'ti pi paṭho, ayam ev' attho: satt' ime kāyā ti ime satta kāyā,
 25 haññare vāpi kocinaṃ ti yo haññeyya so pi n' atth' eva, vitivattareti
 imesaṃ sattannaṃ kāyānaṃ antare yeva caranti chinditum na sakkonti, siram
 ādāyā 'ti paresaṃ sīsaṃ gaḥetvā nīsītāsina ti nīsitena asina chindatīti
 vuccati. so pi te kāye na chindati paṭhavī paṭhavim eva upeti āpādayo āpā-
 dike sukhadukkhajīva¹² ākāsaṃ¹³ pakkhandatīti dasseti, samsaran ti mahā-
 30 rāja ime sattā imaṃ paṭhavim ekamaṃsakhalam katvāpi ettake kappe sam-
 sarantā sujjhanti aññatra hi samsārasatte sodhetum samattho nāma n' atthi,
 sabbe samsāren' eva sujjhanti, anāgate tamhi kāle ti yathāvutte pana
 etasmiṃ kāle anāgate appatte antarā susaṇñato pi parisuddhasilo pi na sujjhati,

¹ Cks goṭaviyo. ² Cks add na. ³ Cs -ssāphalā-, Bā -ssa nipphala-. ⁴ Cks -vir,
 Bā -vi. ⁵ Bā sukham dukkham jīve. ⁶ Cks jīve va, Bā sattime sassatā kāyā.
⁷ Cks cāpi. ⁸ Bā cāpi. ⁹ Bā jīvi ca, Cks jīve vā. ¹⁰ Cks add jīvo va. ¹¹
 Cs Bā jīvo. ¹² Cks -dukkhejīvo. ¹³ Ck ākāraṃ.

taṃ khaṇan ti taṃ vuttappakāraṃ kālaṃ, anupubbena no ti ambhākaṃ vāde
anupubbena suddhi, sabbesam pi ambhākaṃ anupubbena suddhīti pi attho.

Iti so ucchedavādo attano⁶ thāmena sakavādaṃ nippade-
sato kathesīti.

46. Kassapassa vaco sutvā Alāto etad abravī: 5
yathā bhadanto bhaṇati mayhaṃ p' etam ca¹ ruccati. 991.
47. Aham pi purimaṃ jātīm sare saṃsarit' attano,
Piṅgalo nāṃ' ahaṃ āsiṃ luddo goghātako pure. 992. •
48. Bārāṇasiyaṃ phitāya¹ bahum pāpaṃ kataṃ mayā,
bahū mayhaṃ³ hatā pāṇā: mahisā sūkarā ajā. 993. • 10
49. Tato cuto idha jāto iddhe senāpatikule
n' atthi nūna phalaṃ pāpe⁴ so 'haṃ na nirayaṃ gato ti. 994.

Ta. Alāto etad abravīti so kira Kassapadasabalassa cetiye anoja-
pupphadāmena pūjaṃ katvā maraṇasamaye aññena kammaṇa yathānubhāvaṃ 15
khitto saṃsāre saṃsaranto ekassa pāpakammassa nissandena goghātakule nib-
battitvā bahum pāpaṃ akāsi, ath' assa maraṇakāle bhaṣmāpaticehanno viya
aggi ettakaṃ kālaṃ thitaṃ taṃ puññakammaṃ okāsaṃ akāsi, so tassānubhāvena
idha nibbattitvā taṃ vibhūtiṃ patto jātīm saranto⁵ pana atītānantarato paraṃ
saritum asakkonto goghātakammaṃ katvā idha nibbatto 'smīti saññāya tassa 20
vādaṃ upatthambhento idaṃ yathā bhadanto ti ādivacanam abravī, tattha
sare saṃritattano ti attano saṃsaritaṃ sarāmi, senāpatikule ti senā-
patikulamhi.

50. Ath' ettha Bijako nāma dāso āsi palaccari⁶,
uposathaṃ upavasanto Guṇasantikam upāgami. 995.
51. Kassapassa vaco sutvā Alātassa ca bhāsitaṃ 25
passasanto muhum uṇhaṃ⁷ rudaṃ assūni vattayīti. 996.

Ta. athetthā 'ti atha etissā⁸ Mithilāya palaccarīti⁹ daliddo kapaṇo,
Guṇasantikam upāgamīti Guṇassa santikaṃ kiñcid eva kāraṇaṃ sossāmīti¹⁰
upāgato ti vedittabho.

52. Tam annupucchi¹¹ Vedeho: kimatthaṃ samma rodāsi, 30
kin te sutam vā diṭṭhaṃ vā, kiṃ maṃ vedesi vedanan ti. 997.

¹ Ck^o peteva, Bā petam va. ² Ck^o pītāya, Bā phitāyaṃ. ³ Bā mayā. ⁴ Bā
pāpaṃ. ⁵ Ck^o Bā jāti² -, C^o jāti² saranto. ⁶ Ck^o palaccari, C^o palaccari, Bā pa-
ticchari. ⁷ Bā ruṇṇaṃ. ⁸ Bā -ssāya. ⁹ Bā paticeariti. ¹⁰ Bā sossissāmīti.
¹¹ C^o Bā anu-.

Ta. kiṃ maṃ vedesi vedanaṃ ti kiṃ nāma tvaṃ kāyikaṃ vā ceta-
sikaṃ vā vedanaṃ patto yaṃ evaṃ rodanto maṃ vedesi jānāpesi uttānaṃ eva
naṃ katvā mayhaṃ ācikkhāhi.

53. Vedeḥassa vaco sutvā Bijako, etad abravī:
5 n' atthi me vedanā dukkhā, mahārāja suṇohi me. 998.
54. Aham pi purimaṃ jātiṃ sarāmi sukhaṃ attano:
Sāketāyaṃ pure āsīm Bhāvasettḥi guṇe rato 999.
55. Sammato brahmaṇibbhānaṃ saṃvibhāgarato suci,
na cāpi pāpakāni kammaṃ sarāmi katam attano. 1000.
10 56. Tato, cut' āhaṃ Vedeḥa idha jāto duritthiyā
gabbhamhi kumbhadāsiyā yato jāto suduggato. 1001.
57. Evaṃ pi duggato santo samacariyaṃ adhiṭṭhito
upadḍhabhāgaṃ bhattassa dadāmi yo me icchati. 1002.
58. Cātuddasiṃ pañcadasīṃ sadā upavasāma' ahaṃ,
15 na cāpi bhūte hiṃsāmi theyyaṃ cāpi vivajjayimī. 1003.
59. Sabbam eva hi nūn' etaṃ suciṇṇaṃ bhavati nipphalaṃ,
nirattamaṃ maṇṇ' idaṃ sīlaṃ Alāto bhāsati¹ yathā. 1004.
60. Kalim eva nūna gaṇhāmi asippo dhuttako yathā,
kaṭaṃ Alāto gaṇhāti kitavā sikkhito yathā. 1005.
20 61. Dvāraṃ na-patipassāmi yena gacchāmi suggaṭṭiṃ,
tasmā rāja parodāmi sutvā Kassapabhāsitaṃ ti. 1006.

Ta. Bhāvasettḥīti evaṃnāmaṃko asitikoṭivibhavo settḥi, guṇe rato ti
guṇaṃhi rato, sammato ti sambhāvito, sucīti sucikamma², idha jāto du-
ritthiyā ti imasmiṃ Mithilaṇagare duritthiyā daḍḍidhiyā³ kapaṇāya kumbha-
25 dāsiyā kucchimhi jāto 'smi, so ikira Kassapabuddhakāle araṇṇe natṭhaṃ bali-
vaddaṃ gavesamāno ekena maggamūlḥena bhikkhunaṃ maggaṃ puttḥo tuṇhī
huvā puna tena pucchito kujjhivā samaṇadāsā nāma mukharā honti dāseṇa
tayā bhavitabbaṃ atimukharo sīti āha, taṃ kammaṃ tadā vipākaṃ adatvā
bhasmācchanno viya pāvako tṭhitaṃ maraṇasamaye aññaṃ kammaṃ upatṭhāpesi,
30 so yathākammaṃ saṃsāre saṃsaranto ekassa kusalakammassa phaleṇa Sākete
vuttappakāro settḥi huvā dānādīni puññaṇi akāsi, taṃ paṇ' assa kammaṃ
paṭṭhaviyā nihitaṇidhi⁴ viya tṭhitaṃ okāsaṃ labhivā vipākaṃ dassati, yaṃ pana
tena taṃ bhikkhuṃ akkosantena katapāpakammaṃ taṃ assa tasmiṃ attabhāve
vipākaṃ adāsi, so ajānanto itarassa kalyāṇakammassa phaleṇa kumbhadāsi-
35 kucchiyaṃ nibbatto ti soḍḍāya evaṃ āha, yato jāto suduggato ti sv-āhaṃ
jātakālato paṭṭhūya atiduggato ti dīpeti, samacariyaṃ adhiṭṭhito ti sama-

¹ Cks yatha bhāsati, Bā bhāsati yathā. ² Cks -mmena. ³ Bā -ddāya. ⁴ Cks
-dhim.

cariyāyam eva patitthito 'mbi, nūnotan ti ekamsen' etam, maññidam sīlan
ti deva idam sīlam nāma nīratthakam maññe, Alāto ti yathā ayaṃ Alātasenā-
pati mayā purimabhavē bahum paṇātipātakammaṃ katvā senāpatitthānaṃ lad-
dhan ti bhāsati¹ tena kāraṇenāhaṃ nīratthakam sīlan ti maññāmi, kalim evā
'ti yathā asippo asikkhito akkhadhutto parājayabbhāvam gaṇhāti tathā nūna gaṇ- 5
hāmi, purimabhavē attano sāpateyyam nāsetvā idāni dukkham anubhavāmi,
Kassapabhāsitan ti Kassapagottassa acelakassa bhāsitaṃ sutvā ti vadati.

62. Bijakassa vaco sutvā rājā Aṅgati-m-abravī²:

n' atthi dvāraṃ sugatiyā niyatim kaṃkha Bijaka. 1007.

63. Sukham vā yadivā dukkham niyatiyā kira labbhati³

samsārasuddhi⁴ sabbesaṃ, mā turittho anāgate. 1008. 10

64. Aham pi pubbe kalyāṇo⁵ brāhmaṇibbhesu vyāvaṭo

vohāraṃ anusāsanto ratihīno tadantarā ti. 1009.

Ta. Aṅgati-m-abravīti⁶ paṭhamam eva itaresaṃ dvinnam pacchā Bija-
kassa 'ti tīṇaṃ vacanaṃ sutvā dalhamicchādittim⁷ gabetvā etam n' atthi
dvāraṃ ti ādivacanam abravī, niyatim kaṃkha Bijakā 'ti samma Bijaka 15
niyatim eva olokehi, cullāsītimaḥākappapamāṇo kālo yeva hī satte sodheti, tvaṃ
attiturito ti adhippāyen' evam āha, anāgate ti tasmim kāle appatte antarā va
devalokaṃ gacchāmīti mā turittho, vyāvaṭo ti brāhmaṇesu ca gahapatikesu ca
tesaṃ kāyaveyyavaccadānādikammakāraṇena vyāvaṭo ahoṣi, vohāraṃ ti viniccha-
yatthāne nisīditvā rājakicce⁸ vohāraṃ anusāsanto va, ratihīno tadantarā ti 20
ettakaṃ kalam kāmaguṇaratiyā parihīno ti.

Evaṃ ca pana vatvā „bhante Kassapa mayam ettakaṃ
kalam pamajjimha, idāni pan' amhehi ācariyo laddho, ito paṭ-
thāya kāmaratim eva anubhavissāma tumhākaṃ santike, ito
uttarim⁹ dhammasavanam pi no papañco bhavissati, tiṭṭhatha 25
tumhe mayam gamissāmā¹⁰ 'ti āpucchanto.

65^a. Puna pi bhante dakkhemu saṅgati ce bhavissatīti. 1010^a.

Ta. saṅgati ce ti ekaṭṭhāne ce no samāgamo bhavissati no ce asati puñña-
phale¹⁰ kim tayā dīṭṭhenā 'ti.

65^b. Idam vatvāna Vedeḥo paccagā sanivesanan ti. 1010^b.

30

Ta. sanivesanan ti bhikkhave idam vacanaṃ Videharājā vatvā ratham
abhiruyha attano nivesanaṃ Candakapāsādatalam eva paṭigato.

¹ Cks omit bhāsati. ² Ck aṅgati-. ³ Bđ labhati. ⁴ Cks -im. ⁵ Cks vāso. ⁶ here
all three MSS. aṅga-. ⁷ Bđ dalham-. ⁸ Bđ -ccam. ⁹ Ck Bđ -ri. ¹⁰ Cks -lam.

Rājā paṭhamam Guṇassa santikaṃ gantvā vanditvā paṭhamam pucchi, gacchanto¹ pana na² vanditvā va gato³, Guṇo attano agunatāya⁴ vandanam pi nālattha⁵, piṇḍādiakaṃ sakkāram kim eva lacchati, rājāpi taṃ rattiṃ vītināmetvā puna-
 5 divase amacce sannipātetvā „kāmaguṇe me upatṭhāpetha, aham ito patṭhāya kāmasukham evānubhavissāmi, na me aññāni kiccāni ārocetabbāni, vinicchayakiccaṃ asuko ca asuko ca karotū“
 'ti vatvā kāmaratiparo⁶ va ahoṣi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 10 66. Tato ratyā vivasane upatṭhānamhi Aṅgati
 amacce sannipātetvā idam vacanam abravi: 1011.
 67. Candake me vimānasmim sadā kāme vidhentu me,
 mā m' upagañchum⁷ atthesu gūyhapākāsiyesu⁸ ca. 1012.
 68. Vijayo ca Sunāmo ca senāpati Alātako
 15 ete atthe nisīdantu vohārakusalā tayo. 1013.
 69. Idam vatvāna Vedeho kāme ca bahumaññatha,
 na cāpi brāhmaṇibbhesu atthe kismiñci vyāvaṭo ti. 1014.

Ta. upatṭhānamhiti attano upatṭhānatṭhāne, Candake ti mama sante Candakapāsāde, vidhentu me ti niccam mayham kāme samvidahantu
 20 upatṭhahantu, gūyhapākāsiyesu⁸ 'ti gūyhesu pi pakāsikesu pi atthesu uppannesu mañ koci mā upagañchi⁹, atthe ti atthakāraṇe vinicchayaṭṭhāne nisīdantū 'ti mayā kattabbakiccassa karaṇattham sesāmaccehi saddhim nisīdantū 'ti.

70. Tato dvesattarattassa Vedehass' atrajā piyā
 25 rājakaññā Rujā nāma dhātīmātaram abravi: 1015.
 71. Alamkaroṭha mañ klippam, sakhiyo ca karontu me,
 suve pannaraso dibbo, gaccham issarasantike. 1016.
 72. Tassā malyam¹⁰ abhiharimsu candanañ ca mahāraham
 mañisamkhamuttāratanam nānāratte ca āmbare. 1017.
 30 73. Tañ ca sovaṇṇaye piṭhe nisinnam bahukitthiyo
 parikiriya asobhimsu Rujam ruciravaṇṇinin ti. 1018,

Ta. tato ti rañño kāmapamke laggadivasato patṭhāya, dvesattarat-
 tassā 'ti cuddasame divase, dhātīmātaram abravīti pitusantikaṃ gantu-

¹ Bd ag-. ² Bd a. ³ Bd agato. ⁴ Ck gu-. ⁵ Bd -laddham. ⁶ Bd -timaddo.
⁷ Bd -gaccha. ⁸ Ck gūyhapā-. ⁹ Ck -gañchum, Cc -gachum, Bd mañ kenaci
 mā upagaccha. ¹⁰ read: maly'.

kāmā hutvā dhātīmātaram āha; sā kira cātuddase cātuddase pañcasatāhi kumārīkāhi parivutā dhātigaṇaṃ ādāya mahantena sīrivilāsena attano sattabhūmi-Rativaddhanapāsādā¹ oruyha pitu dāssanattamaṃ Candakapāsādāṃ gacchati, atha nam pitā disvā tuṭṭhamānaso mahāsakkāraṃ katvā uyyojento amma dānaṃ dehīti sahasaṃ datvā uyyojeti, sā attano nivesanaṃ āgantvā punadvase uposa-⁵ thikā hutvā kapaṇiddhikavanibbakayācakaṇhaṃ mahādānaṃ deti, rañño kir' assa² eko janapado pi dinno, tato āyena sabbakiccāni kareti³, tadā pana rañña kira Guṇaṃ ājīvikaṃ nissāya micchādassanaṃ gahitaṃ ti sakalanagare kolāhalaṃ ahoṣi, taṃ Rujādhātīyo sutvā rājadhītāya ārocayimṣu: ayye pitarā kira te ājivikassa kathaṃ sutvā micchādassanaṃ gahitaṃ, so kira catūsu dvāresu dā-¹⁰ nasālā viddhamāpetvā parapaṭiggahitā⁴ itthiyo ca kumārīkā ca pasayhākāreṇa⁵ gaṇhituṃ⁶ ānāpeti, r. na vicāreti kāmamatto yeva kira jāto ti, sā taṃ kathaṃ sutvā anattamaṇā hutvā: me pitā tādissaṃ nāma⁷ apagatasukkadhammaṃ nillajjaṃ naggabhogaṃ ājivikaṃ upasaṃkamitvā pañhaṃ pucchissati⁸, nanu dhammika-samaṇabrāhmaṇo kammavādī upasaṃkamitvā pucchitabbo siyā, tṭhapetvā kho¹⁵ pana maṃ aṇño mayhaṃ pitarāṃ micchādassanaṃ apanētvā sammādassane patitṭṭhāpetuṃ samatto n' atthi, ahaṃ hi atitā satta anāgatā satta 'ti cuddasa-jātiyo anussarāmi, tasmā pubbe mayā katapāpakammaṃ kathetvā pāpakammasa phalaṃ dassenti⁹ mama pitarāṃ bodhessāmi, sace pana ajj' eva gamissāmi atha maṃ amma tvaṃ pubbe addhamāse āgacchasi ajja kasmā evaṃ lahuṃ²⁰ āgatāsiṃ vakkhati, tatra ce ahaṃ tuṇhehi kira micchādassanaṃ gahitaṃ ti sutvā āgat' amhīti vakkhāmi na me vacanaṃ garuṃ katvā gaṇhissati, tasmā ajja āgantvā ito cuddasame divase kālacātuddase yeva kiñci ajānanti viya pubbe-gamanākāreṇa¹⁰ eva gantvā āgamanakāle dānavatṭhatthāya sahasaṃ yācissāmi, tadā me pitā ditṭhiyā gahitabhāvaṃ kathessati, atha maṃ ahaṃ attano balena micchā-²⁵ ditṭhiṃ chaḍḍāpessāmiṃti eintesi, tasmā cuddasame divase pitu santikaṃ gantu-kāmā hutvā evaṃ āha, tattha sakhiyo cā 'ti sahayikāyo pi me pañcasatā kumārīkā etāy' ekaṃ asadisāṃ katvā nānālanikārehi nānāvaṇṇehi pupphavatthā-nulepanehi alaṃkarontu, dibbo ti dibbasadiso¹¹ devatāsannipātapatimaṇḍito ti pi dibbo, gacchan ti mama dānavatṭhaṃ¹² āharāpetuṃ Videhissarassa pitu³⁰ santikaṃ gamissāmi, abhiharimṣu 'ti soḷasahi gandhoda-kaggaṭṭhehi nahāpetvā maṇḍanatthāya abhiharimṣu, parikiriya 'ti parivāretvā, asobhimṣu 'ti Rujāṃ¹³ parivāretvā tṭhatadeva-kāṇṇā viya taṃ divasaṃ ativiya sobhimṣu.

74. Sā ca sakhimajjhagatā sabbābharaṇabhūsitā
sateratā abbhama iva Candakaṃ pāvisi Rujā. 1019.

35

75. Upasaṃkamitvā Vedehaṃ vanditvā vinaye ratam
suvanṇavikate piṭhe ekamantaṃ upāvisiti. 1020.

¹ Cks - bhūma-, B4 - bhumma-. ² B4 rājā. kirassa. ³ B4 karoti. ⁴ B4 sapa-riggahitā. ⁵ Cks - kākāreca, B4 paseyhākāreṇa. ⁶ Cks omitt gaṇhituṃ. ⁷ B4 kathaṃ hināma me tāto. ⁸ B4 pucchati. ⁹ all three MSS. -i. ¹⁰ Cks dibbo tu divaso. ¹¹ B4 adds videharaṇṇā. ¹² Cks sujaṃ, B4 rucam.

Ta. upāvisīti pītu vasanaṭṭhānaṃ Candakapāsādaṃ pāvisi, suvaṇṇa-
vikate ti sattaratanaviccitte suvaṇṇakhacite.

76. Tañ ca disvāna Vedeho accharāṇaṃ va saṅgamaṃ
Rujāṃ sakhimajjhagataṃ idaṃ vacanam abravi: 1021.
5 77. Kacci ramasi pāsāde antopokkharāṇiṃ pati,
kacci bahuvidhaṃ khajjaṃ sadā abhiharanti te. 1022.
78. Kacci bahuvidhaṃ malyaṃ ocinitvā kumāriyo
gharake karoṭha paccekam khiddāratiratā¹ muhuṃ². 1023.
79. Keṇa vā vikalāṃ tuyhaṃ khippaṃ abhiharantu te,
10 mano karassu kuḍḍamukhī api candasamamhi pīti³. 1024.

- Ta. saṅgamaṃ ti accharāṇaṃ samāgamaṃ viya taṃ samāgamaṃ disvā,
pāsāde ti amma mayā tuyhaṃ Vejayanta-sadiso Rativaddhanapāsādo kārīto,
kacci tattha ramasi, antopokkharāṇiṃ patīti antovatthusmiṃ yeva te
mayā Nandāpokkharāṇi-patibhāgā pokkharāṇi kārītā, kacci taṃ pokkharāṇiṃ
15 paṭicca udakakīlaṃ kilānti ramasi, malyaṃ ti amma ahaṃ tuyhaṃ devasikāṃ
pañcavīsatiṃ pupphasamugge pahināmi, kacci tumhe sabbā kumāriyo taṃ malyaṃ
ocinitvā ganthitvā abhinhaṃ khiddāratiratā hutvā kacci paccekam gharake karoṭha
idaṃ sundaraṃ idaṃ sundaratarāṇaṃ ti evaṃ pāṭiyekkam sārāmbhe⁴ viya puppha-
gharakāṇi pupphagabbhe ca pupphāsanapupphasayanāṇi ca kacci karoṭhā⁵ ti
20 pucchati, vikalāṃ ti vekalyaṃ, mano karassū⁶ ti cittaṃ uppādehi, kuḍḍa-
mukhīti sāsapakkuḍḍena⁷ pasāditamukhatāya taṃ evaṃ āha, itthiyo hi mukha-
vaṇṇaṃ pasādentīyo duṭṭhalohitamukhadūsitapilakaharaṇatthaṃ paṭhamaṃ sāsapa-
kakkena mukhaṃ vilimpanti tato lohitassa samakaraṇatthaṃ mattikākakkena tato
chavipāsādanatthaṃ tilakakkena, candasamamhi pīti candanā⁸ dullabhataro
25 nāma n⁹ atthi, tādise⁷ pi ruciṃ katvā mamācikkha sampādessāmi te ti.

80. Vedehassa vaco sutvā Rujā pitaraṃ abravi:
sabbam etaṃ mahārāja labbhat⁹ issarasantike. 1025.
81. Suve pannaraso dibbo, sahaṃ āharantu me,
yathā dinnā ca dassāmi dānaṃ sabbavanīsu⁹ han⁸ ti. 1026.
30 Tattha sabbavanīsuhan ti sabbavanībakesu ahaṃ.
82. Rujāya vacanaṃ sutvā rājā Aṅgati-m-abravi:
bahuṃ vināsitaṃ vittaṃ niratthaṃ aphalaṃ tayā. 1027.
83. Uposathe vasaṃ niccaṃ annapānaṃ na bhuñjasi,
niyat⁹ etaṃ⁹ abhuttaṃ, n⁹ atthi puññaṃ abhuñjato ti. 1028.

¹ Ck - tīm. ² Bđ ahu. ³ Bđ candasamam pi te ti. ⁴ Bđ - ena. ⁵ Bđ sāsapa-
kakkehi. ⁶ Ck - ne, C - no, Bđ candato. ⁷ Bđ - sam. ⁸ Bđ - pīsvahaṃ. ⁹ Bđ
niyatitaṃ.

Ta. Aṅgati-mabravīti bhī. so Aṅgati-rājā pubbe ayācito pi amma dā-
nam dehīti sahasam datvā tam divasam yācito pi micchādassanam¹ gahitattā
adatvā idam bahum vināsitan ti āḍi abravī, niyatetaṃ abhuttaḃban ti
etaṃ niyativa-sena-tayā abhuñjitaḃbam bhāvissati, bhuñjantaṃ pi abhuñjanta-
nam pi n' atthi puññam, sabbehi cullāsītimaḥākappe atikkamitvā visujjhitaḃban ti. 5

84. Bijako pi hi sutvāna tadā Kassapabhāsitaṃ
passasanto muhum uṇhaṃ rudam assūni vattayi. 1029.

85. Yāva Ruje jīvasi no² mā³ bhattam apanāmayi⁴,
n' atthi bhadde paro⁵ loko, kiṃ niratthaṃ vihaññasīti. 1030.

Ta. Bijako pīti Bijako pi pubbe kalyāṇakammaṃ katvā tassa nissan- 10
dena dāsikucchiyaṃ nibbatto ti Bijakavatthum pi 'ssā udāharanattam āhari,
natthi bhadde ti bhadde Guṇācariyo evam āha: n' atthi ayaṃ loko n' atthi
paraloko n' atthi mātāpitā, n' atthi sattā opapātikā n' atthi loke samaṇa-
brāhmaṇā sammaggatā⁶ sammāpaṭipannā ti, paraloke hi sati idhaloko nāma
bhavēyya so yeva ca n' atthi, mātāpitūsu santesu⁷ puttadhītarō nāma bhavēyyuṃ 15
te yeva ca n' atthi, dhamme sati dhammikasamaṇabrāhmaṇā bhavēyyuṃ te⁸
yeva ca n' atthi, kiṃ dānaṃ denti sīlaṃ rakkhanti⁹ niratthakaṃ¹⁰ vihaññasīti.

86. Vedehassa vaco sutvā Rujā ruciravaṇṇinī
jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ pitaraṃ etad abravī: 1031.

87. Sutaṃ eva pure āsi sakkhi diṭṭhaṃ idam mayā:
bālūpasevī¹¹ yo hoti bālo va samapajjatha. 1032. 20

88. Mūlho hi mūlham āgama bhiyyo moham nigacchati,
patirūpaṃ Alātena Bījakena ca muyhituṃ¹² ti. 1033.

Ta. pubbāparaṃ dhammaṃ ti bhī., pitu vacanaṃ sutvā Rujā rājadhītā
atitasatta-jātivasena¹³ pubbadhammaṃ anāgatasatta-jātivasena¹⁴ anāgata-dhammaṃ 25
ca jānanti pitaraṃ micchādiṭṭhito mocetukāmā etaṃ sutam eva me ti ādim
āha, tattha samapajjathā¹⁵ ti yo puggalo bālūpasevī hoti so bālo va sam-
pajjattī etaṃ mayā pubbe sutam eva ajja pana paccakkhato diṭṭhaṃ ti, mūlho
ti maggamūlham āgama maggamūlho viya diṭṭhimūlham āgama diṭṭhimūlho
pi uttariṃ moham¹⁶ nigacchati mūlhataro hoti, Alātenā¹⁷ ti deva tumhehi 30
jātigottakulapadesaissariyapaññāhi hīnena Alātasenāpatinā¹⁸ accantaḥīnena nip-
paññena Bījaka-dāsena ca gāmadārakasadiṣaṃ jahṛikaṃ bāla-Guṇaṃ ājivikaṃ
āgama muyhituṃ¹⁹ patirūpaṃ anucchavikaṃ, kiṃ tena muyhissattī¹⁶ evaṃ te
ubho pi gaharivā diṭṭhito mocetukāmatāya pitaraṃ vaṇṇenti āha:

¹ so Cks; Bā -nassa. ² Cs jivasino, Bā jivamāna. ³ Cks na. ⁴ Bā upa-. ⁵
natthi amma para-. ⁶ Bā samuggatā. ⁷ Cks sapati. ⁸ Cks so. ⁹ Bā kiṃ
dānaṃ desi kiṃ sīlaṃ rakkhasī. ¹⁰ Bā niratthaṃ kiṃ. ¹¹ all three MSS. -i
¹² Bā muyhituṃ. ¹³ Bā atīte-. ¹⁴ Bā anāgate-. ¹⁵ Bā uttari mūlham. ¹⁶
Bā mūlhi-.

89. Tvañ ca devāsi¹ sappañño dhiro atthassa kovido,
katham bālehi sadisañ hīnañ² diṭṭhiñ³ upāgamī. 1034.
90. Sace hi saṃsārapathena sujḍḍati⁴
niratthiyā pabbajjā Guṇassa,
5 kiṭṭho va aggiñ⁵ jalitañ apāpatañ⁶
upapajjati momuho⁷ naggabhāvañ. 1035.
91. Saṃsārasuddhīti pure nivīṭṭhā kammañ vidūsentī bahū ajānañ
pubbe kalī duggahito va atthā dummocayā balisā ambujo vā⁸ ti. 1036.

Ta. sappañño ti yasavayapuññatitthavāsayanisomanasikārasākacchāvasena
10 laddhāya paññāya sappañño, ten' eva kāraṇena dhiro dhīratāya atthānatthassa
kāraṇakāraṇassa kovido, bālehi sadisañ ti yathā te bālā upagatā, katham
tathā tvañ hīnadiṭṭhiñ upagato, apāpatañ ti apa āpatañ⁷, patanto ti
attho, idañ vuttañ hoti: tāta saṃsārena suddhiyā sati yathā paṇḍitakīto ratti-
bhāge jalitañ aggiñ disvā tappaccayañ dukkhañ ajānitvā mohena tattha pa-
15 tanto mahādukkhañ āpajjati tathā Guṇo pi paṇḍakāmaguṇe pahāya momuho⁶
ti nirassādanāñ naggabhāvañ upapajjati, pure nivīṭṭhā ti tāta saṃsārena
suddhīti kassaci vacanañ asutvā⁸ paṭhamam eva nivīṭṭhā n' atthi, sukata-
dukkhānañ kammañ phalañ ti gahitattā bahujā ajānantā kammañ vidū-
senti tañ dūsentā kammaphalañ pi dūsentī yeva, evaṃ tesāñ pubbe gahito
20 kalī parājayaḍḍho duggahito va hotīti attho, dummocayā balisā ambujo vā
'ti te pana evaṃ ajānantā micchādassanena atthañ gahetvā ṭhitā bālā yathā
nāma balisañ gillitvā ṭhito maccho balisā dummocayo hoti evaṃ tamhā atthā⁹
dummocayā honti¹⁰.

92. Upamañ te karissāmi mahārāja tav' atthiyā¹¹,
25 upamāya pi ekacce atthañ jānanti paṇḍitā. 1037.
93. Vāñijānañ yathā nāvā appamāṇaharā¹² garu¹³
atibhārañ samādāya añṇave avasīdati 1038.
94. Evañ eva naro pāpañ thokathokañ pi ācinañ
atibhārañ samādāya niraye avasīdati. 1039.
- 30 95. Na tāva bhāro paripūro¹⁴ Alātassa mahīpati
ācināti etañ pāpañ yena gacchati duggatiñ. 1040.
96. Pubbe c' assa katañ puññañ Alātassa mahīpati,
tass' eva deva nissando yañ c' eso¹⁵ labhate sukhañ. 1041.
97. Khiyyate c' assa tañ puññañ tathā hi aguṇe rato,
35 ujumaggāñ avahāya¹⁶ kummaggāñ anudhāvati. 1042.

¹ Ck^o deva. ² B^d hīna-. ³ all three MSS. -i. ⁴ all three MSS. aggi. ⁵ Ck^o
-tham. ⁶ B^d mohamuḥho. ⁷ so Ck^o; C^o apa āpatañ, B^d api āpatañ. ⁸ B^d
sutvā vā asutvā vā. ⁹ B^d anattā. ¹⁰ B^d adde uttari pi udāharañ āharanti
āha. ¹¹ so all three MSS. for -yañ? ¹² C^o -hārā, B^d -bhārā. ¹³ B^d garuṇ.
¹⁴ Ck^o pati-. ¹⁵ B^d yañca so. ¹⁶ Ck^o apāhāya.

98. Tulā yathā paggaḥitā ohite tulamaṇḍale
unnameti tulāsisam bhāre oropite sati 1043.
99. Evam eva naro puññaṃ thokathokam pi ācinam
saggātimāno dāso ya Bijako sātave rato ti. 1044.

Ta. nīraye ti aṭṭhavidhe mahānīraye soḷasavidhe ussadanīraye lokanta- 5
rānīraye ca, bhāro ti tāta na tāv' assa¹ akusalabhāro pūratī, tassevā 'ti tassa
pubbe katassa puññass' eva nissando yaṃ so Alāto senāpati ajja² sukhaṃ
labhati, na hi tāta etaṃ goghātakakammassa phalaṃ pāpassa hi nāma vipāko
iṭṭho kanto bhavissatīti aṭṭhānam etaṃ. agune rato ti tathā h' esa³ idāni
akusalakamme rato, ujjumaggaṃ ti dasakusalakammāpathamaggaṃ, ohite 10
tulamaṇḍale ti bhaṇḍapaticchādanatthāya tulamaṇḍale laggetvā ṭhapite, un-
nametīti uddham ukkhipati, ācinan ti thokathokam pi puññaṃ ācinanto pāpa-
bhāraṃ otāretvā naro kalyāṇakammassa sīsam ukkhipitvā devaḷokaṃ gacchati,
saggātimāno ti sagge atimāno saggasampāpake sātaphale kalyāṇakamme abhi-
rato, saggādhimāno ti pi pātho saggāṃ adhikarāṇaṃ⁴ katvā ṭhitacitto ti attho, 15
sātave rato ti esa Bijakadāso sātave⁵ madhuravipāke kusalakamme yeva rato,
so imassa pāpakammassa khīṇakāle kalyāṇakammassa phaleṇa devaḷoke nib-
battissati, yaṃ pan' esa idāni dāsattaṃ upagato na taṃ kalyāṇassa phaleṇa
tathāttasamvattanikaṃ hi 'ssa pubbe kataṃ pāpaṃ bhavissatīti niṭṭham ettha
gantabban ti. 20

Imam atthaṃ pakāsentī āha:

100. Yaṃ ajja⁵ Bijako dāso dukkhaṃ passati attani
pubbe tassa⁶ kataṃ pāpaṃ taṃ eso paṭisevati. 1045.
101. Khīyate c' assa⁷ taṃ pāpaṃ tathā hi vinaye rato
Kassapaṇ ca samāpajja mā h' ev' uppatham āgamā ti. 1046. 25

Ta. mā hevuppatham āgamā ti tāta tvam pana imam naggam Kassa-
pājīvikam upagantvā mā heva nīrayagāmiṃ uppatham āgama pāpaṃ akāsi
pitaraṃ ovadi.

Idāni 'ssa pāpūpasevanāya dosaṃ kalyāṇamittūpasevanāya ca
guṇaṃ dassentī āha: 30

102. Yaṃ yaṃ hi rājā bhajati sataṃ vā yadivā asani (IV ⁴³⁵/₅₁)
silavantaṃ viṣāṇaṃ vā vasaṃ tass' eva gacchati. 1047.
103. Yādisaṃ kurute mittam yādisaṃ c' ūpasevati⁸
so pi tādisako hoti sahaṇāso hi⁹ tādiso. 1048.

¹ Bā tāva ālatassa. ² Cks pecca. ³ Bā adbhikāraṃ. ⁴ Cks etc. ⁵ Ck yañcajja.
⁶ Bā vassaṃ. ⁷ Cks vassa. ⁸ Bā vūp-. ⁹ Bā pi,

104. Sevamāno sevamānaṃ samphuṭṭho¹ samphusaṃ¹ param
saro diddho² kalāpaṃ va alittaṃ upalimpati,
upalepabhayaṃ dhiro n' eva pāpāsakhā siyā. 1049.
105. Pūtimacchaṃ kusaggena yo naro upanayhati
5 kusāpi pūti³ vāyanti, evaṃ⁴ bālūpasevanā. 1050.
106. Tagaraṇ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhī⁵ vāyanti, evaṃ dhirūpasevanā. 1051.
107. Tasmā phalaputaṣṣeva nātvā sampākam attano
asante n' upaseveyya sante seveyya paṇḍito,
10 asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggatin ti. 1052.

Ta. sataṃ vā ti sappurisaṃ vā, yadivā asan ti asappurisaṃ vā, saro diddho⁴ kalāpaṃ vā ti mahārāja yathā nāma halāhalavisalitto saro sarakalāpe khitto sabbaṃ taṃ visena alittam pi sarakalāpaṃ limpiti visadiddham⁵ eva karoti evam eva pāpamitto pāpaṃ⁶ sevamāno attānaṃ⁷ sevamānaṃ param tena
15 ca samphuṭṭho¹ taṃ samphusante¹ alittam pāpena purisaṃ attanā ekajjbāsayaṃ karonto upalimpati, vāyanti tassa te kusāpi duggandhaṃ vāyanti, tagaraṇ cā 'ti tagaraṇ ca aññaṇ ca gandhasampannaṃ ca gandhaṭṭam, evaṃ ti evarūpā dhirūpasevanā, dhiro hi attānaṃ sevamānaṃ dhīraṃ eva karoti, tasmā phalaputaṣṣ' evā 'ti yasmā tagarādipalivethanāni paṇḍāni pi sugandhāni
20 honti tasmā palāsapattaputaṣṣeva paṇḍitūpasevanena aham pi paṇḍito bhavissāmi ti evaṃ nātvā sampākam attano ti attano paripākam paṇḍitabhāvaṃ pariṇāmaṃ nātvā asante pahāya paṇḍite sante upaseveyya, nirayaṃ nentīti ettha Devadattādīhi ca nirayaṃ Sāriputtattherādīhi ca sugatin nīṭanaṃ vasena udāharaṇāni āharitabbāni.

- 25 Evam rājadhītā chahi gāthāhi pitu dhammaṃ kathetvā idāni atīte attanā anubhūtaṃ dukkhaṃ dassenti āha:
108. Aham pi jātiyo satta sare saṃsarit' attano
anāgatāpi⁸ satt' eva yā gamissaṃ ito cutā. 1053.
109. Yā me sā sattamī jāti ahu⁹ pubbe janādhipa
30 kammāraputto Magadhe[su] ahu¹⁰ Rājagahe pure. 1054.
110. Pāpaṃ sahāyaṃ āgamma bahum pāpaṃ kataṃ mayā
paradārassa heṭhento¹¹ carimha¹² amarā viya. 1055.
111. Taṃ kammaṃ nihitaṃ atthā bhasmācchanno va pāvako,
atha aṇṇehi kammehi ajāyim Vamsabhūmiyaṃ 1056.

¹ Cks -pu-. ² Cks diṭṭho, duṭṭho. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks diṭṭho, Bā diṭṭho.

⁵ Cks -dissam, Bā -duṭṭham. ⁶ Bā para. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā -tepi. ⁹ Cks ahu.

¹⁰ Ck ahū, Cs āhu, Bā asu. ¹¹ Bā pothentā. ¹² Bā caramhā.

112. Kosambiyam seṭṭhikule iddhe phīte mahaddhane
ekaputto mahārāja niccam sakkatapūjito. 1057.
113. Tattha mittam asevissam saṅghāyaṁ sātave ratan
paṇḍitaṁ sutasampannam, so maṁ atthe nivesayi'. 1058.
114. Cātuddasim pañcadasim bahum rattim upāvasim,
taṁ kammam nihitam aṭṭhā, nidhīva udakantike. 1059. 5
115. Atha pāpānam kammānam yam etaṁ Magadhe kataṁ
phalaṁ pariyāgataṁ² pacchā bhutvā duṭṭhavisam yathā 1060.
116. Tato cut' āham Vedeha³ Roruve niraye ciram,
sakammanā apaccisam, taṁ saram na sukham labhe. 1061. 10
117. Bahuvasagane tattha khepayitvā bahum dukham
Bheṇṇākate⁴ ahum⁵ rāja chakalo uddhitapphalo ti. 1062.

Ta. satta 'ti mahārāja idhalokaparalokā nāma sukata-
dukkatānaṁ ca phalaṁ atthi, na saṁsāro satte sodhetum sakkoti, sakammanā eva hi satta
sujjhanti, Alātasenāpati ca Bijako dāso ca ekam eva jātim anussaranti, na ke- 15
valam ete ca⁶ jātissarā aham pi atitā satta jātiyo attano saṁsaritam sarāmi,
anāgate pi ito gantabbā⁷ satt' eva⁸ jānāmi, yā me sā ti yā sā mama atite
sattamī jāti āsi, kammāraputto ti tāya jātiyā aham Magadhesu Rajagahana-
gare suvaṇṇakāraputto ahoṣim, parādārassa heṭhento⁹ ti parādāram he-
thento⁹ viheṭhento¹⁰ paresam rakkhite¹¹ gopite bhaṇḍe aparajjhanako¹², aṭṭhā 20
ti taṁ tadā mayā katapāpakammaṁ okāsam alabhivā okāse sati vipākadāyakam
hutvā bhasmācchaṇṇo aggi viya nihitam aṭṭhāsi, Vamsabhūmiyan ti Vam-
saratte, ekaputto ti asītikoṭivibhave seṭṭhikule aham ekaputto va ahoṣim,
sātave ratan ti kalyāṇakamme abhirataṁ, so maṁ ti so sahāyako maṁ atthe
kusalakamme patiṭṭhāpesi, taṁ kammam ti taṁ pi me kalyāṇakammaṁ tadā 25
okāsam alabhivā okāse sati vipākadāyakam hutvā udakantike nidhiṁ viya
nihitam aṭṭhāsi, yametan ti atha mama santakesu¹³ pāpakammesu yam etaṁ
mayā Magadhesu parādārikakammaṁ kataṁ tassa phalaṁ pacchā maṁ pariyāga¹⁴,
upagatan ti a., yathā kim: bhutvā duṭṭhavisam yathā savisaṁ bhojanam
bhutvā ṭhitassa taṁ duṭṭham kakkhaṇam halāhalavisam kuppatti tathā maṁ pari- 30
yāga¹⁵ 'ti a., tato ti tato Kosambiyam seṭṭhikulato, taṁ saṅgaṇ ti taṁ tasmiṁ
niraye anubhūtapubbaṁ dukkham sarantī citta-sukham nāma na labhāmi bhayaṁ
eva uppajjati, Bheṇṇākate¹⁶ ti Pennākate¹⁷, uddhitapphalo ti uddhaṭa-
bho. So pana chakalako balasampanno ahoṣi¹⁸, piṭṭhiyaṁ abhirūhivāpi nam
vāhayimsu yānake pi yojayimsu.

¹ Bā nivedayi. ² Bā -gamuṇ. ³ Cks -hā, Bā -hi. ⁴ Bā bhiṇṇāgate, C^o geṇṇā.
⁵ Cks āhu, Bā ahu. ⁶ Bā va. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā pothento. ¹⁰ Bā
omits vih-. ¹¹ Bā -ta. ¹² Cks -kā, Bā -rajjhantā. ¹³ C^o santisu, C^o santikesu.
¹⁴ Bā adds maṁ. ¹⁵ Bā -gatan. ¹⁶ Bā bhiṇṇāgate. ¹⁷ Bā bhinnāgake? ¹⁸
Cks -siṁ.

Tam attham dassentī gātham āha:

118. Sātaputtā mayā vūlhā¹ piṭṭhiyā ca rathena ca,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1063.

Ta. sātaputtā ti amaccaputtā, tassa kammassā² 'ti deva Roruve
5 mahānīraye paccanañ³ ca chakalakāle⁴ [bījuppātanañ⁵ ca piṭṭhivāhanayānakayoja-
nāni⁶ ca sabbo p'esa⁷ tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti.

Tato pana cāvitvā araṇṇe kapiyoniyam paṭisandhim ganhi⁸,
atha nam jātadivase yūthapatino dassesum, so „ānetha me puttan“ ti
dalham gahetvā tassa viravantassa dantehi phalāni uppātesi. Tam
10 attham pakāsentī āha:

119. Tato cut' āham Vedeha kapi āsim brahāvane
nilicchitaphalo⁹ yeva yūthapena pagabbhinā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1064.

Ta. nilicchitaphalo⁹ yevā 'ti tattha p' aham⁶ pagabbhena yūtha-
15 patinā luñcitvā⁷ uppātitaphalo yeva aho sin ti.

Ath' aparāpi jātiyo dassentī āha:

120. Tato cut' āham Vedeha Dasanṇesu⁸ pasū⁹ abhum⁹
nilicchito¹⁰ javo¹¹ bhadro, yoggaṃ vūlham ciraṃ mayā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1065.
20 121. Tato cut' āham Vedeha Vajjisu kulam āgamañ¹²,
n' ev' itthi na pumā¹³ āsim manussatte sudullabhe,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1066.
122. Tato cut' āham Vedeha ajāyim Nandane vane,
bhavane Tāvatis' aham accharā kāmavaṇṇinī¹⁴ 1067.
25 123. Vicittavattthābharanā amuttamanīkundaḷā
kusalā naccagītassa Sakkassa paricārīkā. 1068.
124. Tattha thitāham Vedeha sarāmi jātiyo imā
anāgatāpi¹⁵ satt' eva yā gamissam ito cutā. 1069.
125. Pariyāgatan tam kusalam yam me Kosambiyam katañ
30 deve c' eva manusse ca sandhāvissam ito cutā. 1070.
126. Sattajaccā¹⁶ mahārāja niccam sakkatapūjita¹⁷,
thibhāvāpi na muccissam chatṭhā¹⁸ nigatiyo imā. 1071.

¹ Cks mūlhā, Bā vūlhā. ² Bā paca-. ³ Bā bījuppāda-. ⁴ Ck -i, Cā Bā -i. ⁵ Bā niluñji-. ⁶ Bā pāham. ⁷ Bā luñj-. ⁸ Bā dassanessū. ⁹ Bā ahu, Ck aham,
Cā abum. ¹⁰ Bā niluñc-. ¹¹ Cks -e. ¹² Cks -mā, Bā āgatā. ¹³ Cks -mo. ¹⁴ Bā varavaṇṇ-. ¹⁵ Bā -tepi. ¹⁶ Cks -cco. ¹⁷ Cks -o. ¹⁸ so Cks; Bā chaḷā.

128. Sattamī ca gati deva: devaputto mahiddhiko
pumadevo¹ bhavissāmi devakāyasmim uttamo. 1072.
129. Ajjāpi santānamāyaṃ mālaṃ gāntheni Nandane
devaputto Javo nāma yo me mālaṃ paṭicchati. 1073.
129. Muhutto viya so dibbo imāni vassāni soḷasa,
rattindivo ca so dibbo mānusi² sarado satam. 1074.
130. Iti kammāni anventi asaṃkheyyāpi jātiyo
kalyāṇaṃ yadvā pāpaṃ, na hi kammaṃ paṇassatīti³. 1075.

Ta. Dasānnesu⁴ 'ti Dasānaraṭṭhe⁵, pasū ti goṇo ahoṣiṃ, nilic-
chito⁶ ti vacchakakāle yeva maṃ evaṃ maṇāpo bhavissatīti nibbījakam akamsu, 10
so 'haṃ nilicchako⁶ uddhaṭṭabījō javo bhadro ahoṣiṃ⁷, Vajjīsu kulam āga-
man⁷ ti goyonito cavitvā Vajjiraṭṭhe ekasmiṃ mahābhogakule nibbattin ti das-
seti, nevittī na pumā⁹ ti napumsakattaṃ sandhāyāha, bhavane tāvatim-
sāhan ti Tāvattimsabhavane ahaṃ, tattha thitāhaṃ Vedeha sarāmi
jātiyo imā ti sā kira tasmiṃ devaloke thitā ahaṃ evarūpaṃ devalokaṃ āga- 15
chanti kuto nu kho āgatā ti olokenā Vajjiraṭṭhe mahābhogakule napumsakatta-
bhāvato cavitvā tattha nibbattabhāvaṃ passi, tato kena nu kho kammaṇa evarūpe
ramaṇiye thāne nibbatto 'mhīti olokenā Kosambiyam seṭṭhikule nibbattitvā
kataṃ dānādikusalakammaṃ disvā etassa phaleṇa nibbatto 'mhīti ṇātvā ananta-
rāṭṭhe napumsakattabhāve nibbattamānā kuto āgat' amhīti olokenā Dasānnesu 20
goyoniyam mahādukkhassa anubhūtabhāvaṃ aññāsi, tato anantaram jātiṃ
anussaramānā vānarayoniyam uddhaṭṭaphalabhāvaṃ addasa, tato anantaram
Bheṇṇākāte¹⁰ chakalayoniyam uddhaṭṭabījabhāvaṃ anussari, tato anantaram
anussaramānā Roruve nibbattabhāvaṃ anussari, ath' assā niraye tiracchānayani-
yaṃ ca anubhūtaṃ dukkhaṃ anussarantiyā bhayaṃ upajji, tato kena nu kho 25
kammaṇa evarūpaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ mayā ti chaṭṭhaṃ jātiṃ olokenā
tāya jātiyā Kosambiyānagare kataṃ kalyāṇakammaṃ disvā sattamaṃ olokenā
Magadharatṭhe pāpasahāyaṃ nissāya kataṃ parādārikakammaṃ disvā etassa me
phaleṇ' etaṃ mahādukkhaṃ anubhūtaṃ ti aññāsi, atha ito cavitvā anāgate kuhiṃ
nibbattissāmīti olokenā yāvatāyukam thātvā puna Sakkas' eva paricārīkā hutvā 30
nibbattissāmīti aññāsi, evaṃ punappunaṃ olokayamānā tatiye pi 'attabhāve
Sakkas' eva paricārīkā hutvā nibbattissāmīti tathā catutthe pañcame paṇa-
tasmiṃ yeva devaloke Javanadevaputtassa aggamahesī hutvā nibbattissaṇ ti
ṇātvā anantaram olokenā chaṭṭhe attabhāve ito Tāvattimsabhavanato cavitvā
Aṅgattiraṇṇō¹¹ aggamahesiyā kucchimhi nibbattissāmi Rujā¹² ti me nāmaṃ 35
bhavissatīti ṇātvā tato anantaram kuhiṃ nibbattissāmīti olokenā sattamāya
jātiyā tato cavitvā Tāvattimsabhavane mahiddhiko devaputto hutvā nibbattissāmi

¹ Bā pumā-. ² Cks -sīm, Bā -si-. ³ Bā vin-. ⁴ Bā dassane-. ⁵ Bā dassana-.

⁶ Bā niluñcite. ⁷ all three MSS. -i. ⁸ Cks -mā, Bā -gatā. ⁹ Cks pumo. ¹⁰ Bā bhīṇṇāgate. ¹¹ Cks aññā-. ¹² Bā rucā.

itthibhāvato muccissāmiti aññāsi, tasmā tattha t̥hitāhaṃ Vedeha sarāmi
 satta jātiyo anāgatāpi¹ satt' eva yā gamissam ito cutā ti āha, pa-
 riyaḡatan ti pariyaḡena attano varena āgataṃ, sattaajaccā² ti Vajjiraṭṭhe
 napuṃsakajātiyā saddhīm devaloke pañca ayaṃ ca chaṭṭhā ti saṃjātiyo nib-
 5 battim³, etā sattaajātiyo niccam sakkaṭapūjita va ahosin ti dasseti, chaṭṭhā⁴
 nigatiyo ti devaloke pana pañca ayaṃ ca ekā ti imā cha gatiyo itthibhāvā na
 muccissan ti vadati, sattamī cā 'ti ito cavitvā anantarasantānamayan ti ekato-
 vaṇṭakādivasena kataṃ santānaṃ, ganthenti ti yathā santānamayā honti
 evaṃ ajjāpi mama paricārikā Nandanavane mālaṃ ganthenti yeva, 'yo me
 10 mālaṃ paṭicchati ti mahārāja anantarajātiyaṃ mama sāmiko Javo nāma
 devaputto yo rukkhato patitaṃ⁵ mālāṃ paṭicchati, soḷasā ti mahārāja mama
 jātyā idāni soḷasavassāni, ettako pana kālo devānaṃ eko muhutto, tena te⁶
 mama cutabhāvaṃ⁷ pi ajānantā mam' atthāya māle ganthenti yeva, mānusi⁸
 manussānaṃ gānaṃ āgama esa sarado satam hoti, evaṃ dīghāyukā devā,
 15 imināpi kāraṇena paralokassa ca kalyāṇapāpakānaṃ ca atthitāni jānāhi⁹ devā
 'ti, anventi ti yathā maṃ anubandhiṃsu evaṃ anubandhanti, na hi kammaṃ
 paṇassatīti¹¹ ditṭhadhammavedaniyaṃ tasmīṃ ñeva attabhāve uppattivedani-
 yaṃ¹¹ anantare bhava vipākāṃ deti, aparāparavedaniyaṃ pana vipākāṃ adatvā
 na nassati, taṃ sandhāya na hi kammaṃ paṇassatīti¹⁰ vatvā deva ahaṃ para-
 20 dārikakammaṃ nissandena niraye ca tiracchānayaṇiyaṃ ca mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhaviṃ, sace tumhe pi idāni Guṇassa kathaṃ gahe tvā evaṃ karissatha mayā
 anubhūtasadisam eva dukkhaṃ anubhaviṃsatha tasmā mā evaṃ akatthā¹² 'ti
 tam āha.

Ath' assa uttaridhammaṃ desenti āha:

- 23 131. Yo icche puriso hotuṃ jātijātiṃ punappunam
 paradāraṃ vivajjeyya dhotapādo va kaddamaṃ. 1076.
 132. Yo icche puriso hotuṃ jātijātiṃ punappunam
 sāmikaṃ apacāyeyya Indaṃ va paricārikā. 1077.
 133. Yo icche dibbahhogaṃ ca dibbaṃ āyu¹⁴ yasam sukhaṃ
 30 pāpāni parivajjetvā tividhaṃ dhammaṃ ācare. 1078.
 134. Kāyena vācā manasā appamatto vicakkhaṇo
 attano hoti atthāya itthi vā yadivā pumā. 1079.
 135. Ye kec' ime manujā jīvaloke yasassino sabbasamantabhogā
 asaṃsayam tehi pure suciṇṇam
 35 kammassakā ye¹⁴ puthu sabbasattā. 1080.
 136. Imghānucintesi sayam pi deva kutonidānā te imā janinda
 yā te imā accharāsannikāsā alaṃkatā kañcanajālachannā ti. 1081.

¹ Bā -te pi. ² Cks -o. ³ Bā vuccanti. ⁴ Bā chaḷā. ⁵ Cks pātipātitaṃ. ⁶
 Bā tā. ⁷ Bā cuti-. ⁸ all three MSS. -sinti. ⁹ Bā jānāti. ¹⁰ Bā vin-. ¹¹ Bā
 upapajjave-. ¹² Bā karitthā. ¹³ Bā āyuiṃ. ¹⁴ Bā -kāse.

• Ta. hotun ti bhavitum, sabbasamantabhogā ti paripunnasabbabhogā, sucinṇan ti sutthucinṇaṃ kalyāṇakammaṃ kataṃ, kammassakā ye¹ ti kammassakā attanā katakamma² e³va vipākapaṭisaṃvedino, na hi mātāpitūhi katakammaṃ puttadhītānaṃ⁴ nāpi tehi⁵ kataṃ kammaṃ mātāpitunnaṃ vipākāṃ deti, sesehi kataṃ sesānaṃ kim e⁶va dasseti, imūghā 'ti codanathe nipāto, 5 anucintesīti anucinteyyāsi⁴, yā te imā ti yā imā soḷasa sahaṃsa itthiyo taṃ upaṭṭhahanti imā te kutonidānā, kim nīpajjitvā niddāyanta laddhā udāhu panthadūsanasandhicchedādini⁶ pāpāni katvā⁶ ādu kalyāṇakammaṃ nissāya laddhā ti idan tava attanāpi cinteyyāsi devā 'ti.

Evam sā pitaraṃ anusāsi. Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 10

187. Icc-evam pitaraṃ kaṇhā Rujā tosesi Aṅgatiṃ,

mūlhasa maggam ācikkhi, dhammam akkhāsi subbatā ti. 1083.

Ta. iccevan ti bhi. iti imehi evarūpehi madhuramadhurehi vacanehi sā rājakaṇhā pitaraṃ tosesi, mūlhasa maggaṃ viya tassa sugatimaggam ācikkhi, nānānāyehi sucaritāni dhammaṃ akkhāsi, dhammaṃ kathenti yeva sā subbatā 15 suandaravatā attano atītajātiyo pi kaḥesi yeva.

Evam pubbaṇhato paṭṭhāya sabbarattim pitu dhammaṃ desetvā „deva mā naggassa micchādittṭhikassa vacanaṃ gaṇhi, 'atthi ayam loko atthi paraloko atthi sukaṭadukkaṭānaṃ kam- mānaṃ phalan' ti vadantassa mādisassa kalyāṇamittassa va- 20 canaṃ gaṇha, mā atitthena pakkhanditī“ āha. Evam sante pi pitaraṃ micchādassanā vimocetuṃ nāsakkhi, so hi kevalaṃ tassā madhuravacanāṃ sutvā tussi, mātāpitaro hi piyaputtānaṃ vacanaṃ piyāyanti na pana taṃ dassanaṃ vissajjenti. Nagare pi „Rujā kira rājadhītā pitu dhammaṃ desetvā micchādassa- 25 naṃ vissajjāpetitī“ ekakolāhalaṃ ahosi, „paṇḍitā rājadhītā ajja pitaraṃ micchādassanā mocetvā nāgaravāsīnaṃ sotthibhāvaṃ karissatīti“ mahājano tussi. Sā pitaraṃ bodhetuṃ asakkonti viri- yaṃ avissajjetvā va „yena kenaci upāyena pitu sotthibhāvaṃ karissāmīti“ sirasi añjaliṃ paṭṭhapetvā dasadisā namassitvā 30 „imasmim loke lokasandhārakā dhammikā samaṇabrāhmaṇā nāma lokapāladevatā nāma Mahābrahmāṇo nāma atthi, te āgantvā attano balena mama pitaraṃ micchādassanaṃ vissajjā-

¹ Bā se. ² Bā adds vipākāṃ deti. ³ so Cks; Bā tāhi. ⁴ Bā punappunnaṃ cinteyyāsi. ⁵ Cs -dusa-, Bā duhana-, omitting pantha. ⁶ Bā adds laddhā.

pentu, etassa guṇe asati pi mama guṇena mama balena mama
 saccena āgantvā imaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetvā sakala-
 lokassa sotthiṃ karontū¹ 'ti namassi. Tada Bodhisatto Nārado
 nāma Mahābrahmā ahosi Bodhisattā² ca nāma attano mettā-
 5 bhāvanāya anuddayāya mahantabhāvena suppaṭipannaduppaṭi-
 panne³ satte dassanattamaṃ kālānukālaṃ lokaṃ oloketi⁴. So
 taṃ divasaṃ lokaṃ volokento taṃ rājadhītaraṃ pitu micchā-
 ditṭhivimocanattamaṃ lokasandhārakā devatā namassamaṇaṃ
 disvā⁵ thāpetvā maṃ añño etaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetuṃ
 10 samatto nāma n' atthi, ajja mayā rājadhītāya saṅgahaṃ rañño
 ca saparijanassa sotthibhāvaṃ katvā āgantū⁶ vāṭṭati, kena
 nu vesena gamissāmi⁷ cintetvā „manussānaṃ pabbajitā piyā
 c' eva garuno⁸ ca ādeyyavacanā ca, tasmā pabbajitavesena
 gamissāmi⁹ sannitṭhānaṃ katvā pāsādikaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ
 15 manussattabhāvaṃ māpetvā manuññaṃ jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 jaṭantare kañcanasūciṃ odahitvā antorattaṃ¹⁰ uparirattaṃ cira-
 kaṃ¹¹ nivāsetvā ca suvaṇṇatārakaṭṭhaṃ¹² rajatamayaṃ ajina-
 cammaṃ ekaṃsagataṃ katvā muttāsikkāya pakkhittaṃ su-
 vaṇṇamayaṃ bhikkhābhājanaṃ ādāya tisu thānesu vaṃka-
 20 gataṃ¹³ suvaṇṇakācaṃ khandhe katvā muttāsikkāya eva pa-
 vālakamaṇḍalaṃ ādāya iminā isivesena gaganatale. Cando viya
 virocamaṇo ākāsenāgantvā alaṃkata-Candapāsādamahātalaṃ
 pavisitvā rañño purato ākāse atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 25 138. Athāgamā Brahmaḷoka Nārado mānusiṃ pajam.
 Jambudīpaṃ avekkhanto adda¹⁰ rājānaṃ Aṅgatiṃ. 1084.
 139. Tato paṭiṭṭhā pāsāde Vedehassa puratthato
 taṇ ca disvā anuppattaṃ Rujā isim avandathā 'ti. 1085.

Ta. adda¹⁰ 'ti Brahmaḷoke thito va Jambudīpaṃ apekkhanto¹¹ Gūṇajiva-
 30 kassa santike gahitaṃ micchādassanaṃ rājānaṃ Aṅgatiṃ addasa, tasmā āgato ti a,
 tato paṭiṭṭhā ti tato so Brahmā tassa rañño amaccagāṇaparivutassa nisinnassa

¹ Ck B₂ -o. ² Cks -nnaṃ duppaṭipannaṃ. ³ B₂ adds -to vicaranti. ⁴ so all
 three MSS. ⁵ B₂ karuṇā. ⁶ B₂ antosurattapaṭaṃ. ⁷ B₂ -rattavākacīraṇaṃ. ⁸
 B₂ -nakhacitaṃ. ⁹ B₂ onataṃ. ¹⁰ B₂ addasa. ¹¹ B₂ āve.

purato tasmiñ pāsāde apade padañ¹ dassento ākāse patitthahi, anuppattan
ti pattam āgatañ, isin ti isivesenāgatattā S. isin ti āha, avandathā 'ti
mamānuggahena mama pitari kāruññam katvā eko devarāja āgato bhavissatthi
tutthapapaṭṭhā² vātābhīhata-suvannakadalī viya onamitvā Nārada-Mahābrahmānam
vandī.

5

Rājāpi tam disvā Brahmatejena tajjito attano āsane san-
tthātum asakkonto oruyha bhūmiyañ tthatvā āgatatthānañ ca
nāmagottañ ca pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

140. Athāsanamhā oruyha rājā vyamhitamānaso

10

Nāradam paripucchanto idam vacanam abravi: 1086.

141. Kuto nu āgacchasi devavaññi

obhāsayañ samvarim Candimā va,

akkhāhi me pucchito nāmagottañ

katham tam jānanti manussaloke ti. 1087.

15

Ta. vyamhitamānaso ti bhūtacitto, kuto nū 'ti kacci nu kho vijjā-
dharo bhaveyyā 'ti maññamāno avanditvā evam pucchi.

Atha so „ayam rājā 'paraloko n' atthīti' maññati, para-
loka eva tāv' assa ācikkhissāmīti“ cintetvā gātham āha:

142. Aham hi devato idāni emi obhāsayañ samvarim Candimā va, 20

akkhāmi te pucchito nāmagottañ

jānanti, mam Nārado Kassapo cā 'ti. 1088.

Ta. devato ti devalokato, Nārado Kassapo cā 'ti mam nāmena Nā-
rado gottena Kassapo ti jānanti.

Atha rājā „imam pacchāpi paralekam pucchissāmi, iddhiyā 25
laddhakāraṇam tava nam pucchāmīti“ cintetvā gātham āha:

143. Acchariyarūpañ vata yādisañ ca

vehāsayañ gacchasi titthasī ca,

pucchāmi tam Nārada etam attham:

atha kena vañṇena tavāyam iddhīti. 1089.

30

Ta. yādisan cā 'ti yādisan ca tava sañthānañ yañ, ca tvañ ākāse gac-
chasi ca titthasi ca idañ acchariyajātikañ³.

¹ Bā ākāse aparāparañ in the place of apade p. ² Bā -jātām.

Nārado āha:

144. Saccañ ca dhammo ca damo ca cāgo
 guṇā mam' ete pakatā purāṇā,
 teh' eva dhammehi¹ susevitehi
 5 manojavo yenakāmañ gato 'smīti. 1090.

Ta. saccañ ti vacīsaccam, dhammo ti tividhasucaritadhammo c' eva
 kasiṇaparikkammajjhānadhammo ca, damo ti indriyadamaṇaṃ, cāgo ti kilesa-
 pariccāgo ca deyyadhammapariccāgo ca, pakatā purāṇā ti mayā purimabhava
 katā ti dasseti, teheva dhammehi susevitehīti tehi sabbagūṇehi susevitehi
 10 paricāritehi, manojavo ti manojavasadisajavo, yenakāmañ gato smīti
 yena devatṭhāne ca manussatṭhāne ca gantuṃ icchanaṃ tena gato 'smi ti a.

Rājā tasmim evaṃ kathente pi micchādassanassa suga-
 hitattā paralokaṃ asaddahanto „atthi nu kho puññānaṃ vi-
 pāko“ ti vatvā gātham āha:

145. Acchariyaṃ ācikkhasi puññasiddhiṃ,
 sace hi ete tvaṃ² yathā vadesi
 pucchāmi taṃ³ Nārada etam attham,
 20 puṭṭho ca me sādhu viyākarohīti. 1091.

Ta. puññasiddhiṃ ti puññānaṃ siddhiṃ phalaḍāyakattaṃ ācikkhanto
 20 acchariyaṃ ācikkhasi.

Nārado āha:

146. Pucchassu maṃ rāja, tav' esa attho,
 yaṃ saṃsayam kuruse⁴ bhūmipāla,
 ahaṃ taṃ nissamsayataṃ gamemi
 25 nayehi nāyehi ca hetubhī cā 'ti. 1092.

Ta. tavesa attho ti pucchitabbaṃ⁵ nāma tava esa attho, yaṃ saṃ-
 sayam ti yaṃ kismiṃcid eva atthe saṃsayam karosi taṃ maṃ puccha, nis-
 saṃsayataṃ ti ahaṃ taṃ nissamsayabhāvaṃ gamemi, nayehīti kāraṇavacanehi,
 nāyehīti nānehi, hetubhīti paccayehi paṭiññamatten' eva avatvā nāpeta
 30 paṭicchinditvā⁶ kāraṇavacanena tesam dhammānaṃ samuṭṭhāpakaḥ paccayehi taṃ
 nissamsayam karissāmīti attho.

¹ teheva - - ti attho wanting in Cks. ² Cks sace hi eveti, Bđ sacehi etehi tuvaṃ.

³ Bđ haṃ. ⁴ Bđ -te. ⁵ so Cks; Bđ -bbako. ⁶ Bđ pari-.

Rājā āha:

147. Pucchāmi taṃ Nārada etam atthaṃ
 puṭṭho ca me Nāradaṃ nā musā bhaṇi:
 atthi nu' devā pitaro nu atthi
 loko paro atthi jano yam āhū 'ti. 1093. 5

Ta. jano yamāhū 'ti yaṃ jano evam āha atthi devā atthi pitaro atth
 paraloko ti taṃ sabbaṃ atthi no kho ti pucchati.

Nārado āha:

148. Atth' eva devā pitaro ca atthi
 loko paro atthi jano yam āhu,
 kāmesu giddhā ca narā pamūḷhā
 lokaṃ paraṃ na vidū mohayuttā ti. 1094. 10

Ta. atthevā 'ti mahārāja d. ca p. ca atthi yaṃ pi jano paralokaṃ āhu
 so pi atth' eva, na vidū ti kāmagiddhā pana mohamūḷhā janā paralokaṃ na
 vidū na vindanti taṃ na jānanti. 15

Taṃ sutvā rājā parihāsaṃ karonto gātham āha:

149. Atthīti ce² Nārada saddahāsi
 nivesanaṃ paraloke matānaṃ
 idh' eva me pañca satāni dehi
 dassāmi te paraloke sahaṣsaṃ ti. 1095. 90

Ta nivesanaṃ ti nivāsanaṭṭhānaṃ, pañca satānīti pañcakahāpaṇasatāni.

Atha naṃ M. parisamajjhe va garahanto āha:

150. Dajjemu kho pañca satāni bhoṭo
 jaññāma³ ce sīlavantaṃ vadaññuṃ⁴,
 luddaṃ taṃ bhontaṃ niraye vasaṃtaṃ
 ko codaye paraloke sahaṣsaṃ. 1096. 25
151. Idh' eva yo hoti akammasīlo⁵
 pāpācāro alaso luddakamma
 na paṇḍitā tasmīṃ iṇaṃ dadanti,
 na hi āgaṃ hoti tathāvidhamhā. 1097. 30

¹ Cks nanu. ² Cks te. ³ Bd -mu. ⁴ Cks -ū. ⁵ Bd adhamma-

152. Dakkhañ ca posañ manujā¹ vidditvā
 utthānakam sīlavantañ vadaññum²
 sayam bhogehi nimantañanti,
 kammañ karitvā punam āhasesīti. 1098.

5 Ta. jaññāma³ ce ti yadi mayam bhavantañ⁴ sīlavā esa vadaññū ti⁵
 dhammikasamañabrāhmaṇānañ imasmim kāle imiñā nāma⁶ jānitvā tassa kiccassa
 kārako vadaññū ti jāneyyāma atha te vadḍhiyā pañca satāni dadeyyāma, tvañ
 pana luddo sāhasiko micchādassanañ gahetvā dānasālañ viddhamsetvā parādāresu
 10 aparajjhasi, ito cuto niraye uppajjasi⁷, evañ luddan tañ bhontañ niraye va-
 santañ tattha gantvā ko sahasaṃ me dehīti codessati, tathāvidhamhā ti
 tādīsā purisā dinnassa iṇassa puna āgamo nāma na hoti, dakkhañ ti dha-
 nuppadānakusalañ, punamāhāresīti 'attano kammañ karitvā dhanam uppā-
 detvā puna amhākañ santakañ āhareyyāsi, mā nikkhame mā vasīti sayam eva
 nimantenti.

15 Iti rājā tena niggayhamāno appaṭibhāno ahosi. Mahājano
 haṭṭhatuttho hutvā „mahiddhiko devasi⁸, ajja rājānañ micchā-
 dassanañ vissajjāpessatīti“ sakalanagarañ ekakolāhalañ ahosi.
 Mahāsattassānubhāvena tadā sattayojanikāya Mithilāya tassa
 dhammadesanañ asuñanto nāma nāhosi. Atha M. „ayañ rājā
 20 ativiya dalhañ katvā micchādassanañ gañhi, nirayabhayena
 tañ tajjetvā micchadiṭṭhiñ vissajjāpetvā puna devalokena
 assāsessāmīti“ cintetvā „mahārāja sace diṭṭhiñ na vissajjes-
 sasi evañ anantadukkhañ nirayañ gamissasīti“ vevvā niraya-
 kathañ paṭṭhapesi:

25 153. Ito gato⁹ dakkhasi tattha rāja
 kākolasañghehi pi kaḍḍhamānañ¹⁰
 tañ khajjamānañ niraye vasantañ,
 kākehi gijjhehi ca senakehi¹¹
 samchinnagattañ ruhirañ savantañ,
 30 ko codaye paraloke sahasaṃ ti. 1099.

Ta. kākolasañghehi lohatuñdehi kākasañghehi pi, kaḍḍhamānañ¹⁰
 ti attānañ ākaḍḍhiyamānañ tattha niraye passissasi, tañ ti tañ bhavantañ.

¹ Cks -jam. ² Cks -ū. ³ Bā -u. ⁴ so Ck; Bā bhantē, C° bhavantiñ. ⁵ Cks
 omīti tñ. ⁶ so Cks; Bā nāmattho ti. ⁷ Bā upapa-. ⁸ C° -isi, Bā devo pi. ⁹
 Bā cuto. ¹⁰ Bā kaḍḍha-. ¹¹ Bā soṇa-.

ehi gacchāma pitu' mam' antike,
eso' ca te etam attham pavakkhatīti. 1148.

Ehi gacchāma 'ti bhi. so Yakkhasenāpati evaṃ vatvā imaṃ assapiṭṭhiṃ
āropetvā nassāmiti pabbatamatthake² otaritvā tassā gahanattham hattham pasā-
5 resi, sā attano hattham gaṇhitum adatvā tena pasāritahattham sayam gahetvā
pubbapathānugatena anantare attabhāve bhūtapubbasāmike tasmim pubba-
pathen' eva anugatena cetasā: sāmi nāham anāthā, mayham pitā Varuṇo
n-rājā, mātā Vimalā devī, ehi mama pitu santikam gacchāma, eso ca te yathā
ambhākaṃ maṅgalakiriyaṃ bhavitabbaṃ evaṃ tam attham pavakkhatīti avacāsi.

10 10. Alambkatā suvasanā mālinī candanussadā
yakkham hatthe gahetvāna pitu santikam' upāgami. 1149.

Ta. pitu -- miti pitu santikam upāgami.

Puṇṇako pi kho yakkho paṭihāretvā nāgarājassa santikam
gantvā Irandatiṃ vārento āha:

15 11. Nāgavara vaco sunohi me:
patirūpaṃ paṭipajja sumkiyam,
patthemī³ aham Irandatiṃ,
tāya samaṅgikaroḥi me tuvaṃ. 1150.

20 12. Sataṃ hatthī sataṃ assā sataṃ assatarī rathā
saṭaṃ vaḷabhiyo puṇṇā nānāratanaṃ kevalā —
te nāga paṭipajjassu, dhītaraṃ dehi⁴ Irandatiṃ ti. 1151.

Ta. sumkiyan ti attano kulapadesānurūpaṃ dhītu sumkaṃ dhanam
paṭipajja gaṇha, sa maṅgikaroḥīti mam tāya saddhim samaṅgibhūtaṃ karohi,
vaḷabhiyo ti bhaṇḍasakaṭṭhiyo, nānāratanaṃ kevalā ti nānāratanaṃ
25 sakalapariṇaṇṇā.

Atha naṃ nāgarājā āha:

13. Yāva āmantaye nātī mitte ca suhadam janam,
anāmanta kataṃ kammaṃ tam pacchā-m-anutappatīti. 1152.

Ta. yāva -- ti bho Yakkhasenāpati aham tuyham dhītaraṃ demi nona
30 demi, thokaṃ pana āgamehi, yāva -- nātīti nātaka pi⁵ tāva jānāpemi, tam
pacchā -- ti itthiyo hi gataṭṭhāne abhīramanti pi, anabhīratikāle nātakādayo

¹ read pitū. ² read so. ³ Bā - kā. ⁴ read santik'. ⁵ C^s patthe. ⁶ read
deh'. ⁷ C^s hi.

am̐hehi saddhīm anāmantetvā katakammaṃ nāma evarūpaṃ hotīti ussukkaṃ
na karonti, evaṃ taṃ kammaṃ pacchā anutāpaṃ āvahatīti.

14. Tato so Varuṇo nāgo pavisītvā nivesanaṃ
bhariyaṃ āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1153.

15. Ayaṃ so Puṇṇako yakkho yācatī maṃ Irandatiṃ, 5
bahunā vittalābhena tassa dema piyaṃ maman ti. 1154.

Pavisitvā ti [Puṇṇakaṃ tatth' eva t̐hapetvā sayāṃ utt̐hāya yatth' assa
bhariyā nīpannā taṃ nivesanaṃ pavisitvā, piyaṃ maman ti mama piyadhī-
taraṃ tassa bahunā vittalābhena demā 'ti pucchati.

Vimalā āha:

16. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandati,
sace hi kho' hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhareyya'
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanāṃ uttari patthayāmā 'ti. 1155. 15

Ta. amhaṃ Irandhatīti amhākaṃ dhītā I., etena vittena 'ti etena
utt̐hikāraṇena.

17. Tato so Varuṇo nāgo nikkhamitvā nivesanā
Puṇṇak' āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1156.

18. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandati,
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āharesi
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanāṃ uttari patthayāmā 'ti. 1157. 20

Puṇṇakāmantayitvānā 'ti Puṇṇakaṃ āmantayitvā. 25

Puṇṇako āha:

19. Yaṃ paṇḍito ty-eke¹ vadanti² loke
taṃ eva bālo ti punāhu aññe,
akkhāhi me, vippavadanti ettha,
kaṃ paṇḍitaṃ nāga tuvaṃ vadesīti. 1158. 30

¹ Cks vo, Bā sace ca kho. ² Bā -yyaṃ. ³ Cks teke. ⁴ Cks bhavanti.

Yaṃ paṇḍito ti so kira hadayaṃ paṇḍitassa 'ti sutvā cintesi: yaṃ
eke paṇḍito ti vadanti taṃ ev' aññe bālo ti kathenti, kiñcāpi me Irandatīyā
Vidhuro ti akkhātaṃ tathāpi tatvato jānituṃ pucchissāmi naṃ ti tasmā evaṃ ā.

Nāgarājā āha:

- 5 20. Koravyarājassa Dhanañjayassa
yadi te suto Vidhuro nāma kattā
ānehi taṃ paṇḍitaṃ, dhammaladdhā
. Irandatī paddhacarā te hotū 'ti. 1159.

10 Ta. dhammaladdhā ti dhammena labhivā, paddhacarā ti pāda-
particārīkā.

21. Idañ ca sutvā Varuṇassa vākyam
utthāya yakkho paramappatīto
tatth' eva santo¹ purisaṃ asaṃsi:
ānehi ājaññam idh' eva yuttan ti. 1160.

15 Ta. asaṃsīti attano upatthākaṃ āṇāpesi, ājaññan ti kāraṇākāraṇajā-
nanakasindhavaṃ, yuttan ti kappitaṃ.

22. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā² khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado ti. 1161.

20 Ta. jātarūpamayā ti taṃ eva sindhavaṃ vaṇṇento āha, tassā hi mano-
mayasindhavassa jātarūpamayā kaṇṇā kācambhamayā² khurā rattamaṇimayā ti ā,
jambonadapākakapkhassa³ rattasuvaṇṇassa uracchado ti.

So puriso tāvad eva taṃ sindhavaṃ ānesi, Puṇṇako taṃ
abhiruyha ākāseṇa Vessavaṇassa santikaṃ gantvā nāgabhavanam
vaṇṇetvā taṃ pavattim ārocesi, tass' atthassa pakāsanattham
25 idam vuttam:

23. Devavāhavaṃ yānaṃ assaṃ⁴ āruyha Puṇṇako
alamkato kappitakesamassu
pakkāmi vehāsayam antalikkhe⁵. 1162.

- 30 24. Sa⁶ Puṇṇako kāmavegena⁷ giddho
Irandatim nāgakaññaṃ jigimsaṃ

¹ so all 'three MSS., cfr. v. 33. ² so Cks; Bā kācampicamayā. ³ Bā jambona-
dassa pākassa. ⁴ Cks assak. ⁵ Bā -am. ⁶ Bā so. ⁷ Bā -rāgena.

- gantvāna taṃ bhūtapatiṃ yasassiṃ
icc-abravī Vessavaṇaṃ Kuveraṃ. 1163.
25. Bhogavatī nāma mandire¹
vāsā Hiraññavatitī vuccatī,
nagare² nimmite³ kañcanamaye⁴ 5
maṇḍalassa uragassa niṭṭhitā. 1164.
26. Attālakā oṭṭhagiviyo
lohitaṃkamasāragallino⁵,
pāsād⁶ ettha silāmayā (add: suvaṇṇā?)
sovaṇṇaratanena chādītā. 1165. 10
27. Ambā tilakā ca jambuyo
sattapaṇṇā mucalindaketakā
piyakā⁷ uddālakā sahā⁸
uparibhaddakā sinduvāritā 1166.
28. Campeyyakā nāgamālikā 15
bhaginīmālā atha-m-ettha koliyā
ete dumā parināmitā (add: va?)
sobhayanti uragassa mandiraṃ. 1167.
29. Khajjur⁹ ettha silāmayā sovaṇṇadhuva-pupphitā
bahu yattha vasat¹⁰ opapātiko 20
nāgarājā Varuṇo mahiddhiko. 1168.
30. Tassa komārikā bhariyā
Vimalā kañcanavelliviggahā
kālā taruṇā va uggatā
pucimandathanī¹¹ cārudassanā 1169. 25
31. Lākhārasarattasucchavi
kaṇikāro va¹² nivātapupphito¹³
tidivokacarā va accharā
vijjut¹⁴ abbhaghanā¹⁵ va nissaṭṭā¹⁶. 1170.

¹ so all three MSS. ² read: kañcanā-. ³ Cks lohitaṃkassamasāragalluno,
Bd -taṃkamasāragallino. ⁴ Bd piyuṇṇu. ⁵ Cks saha. ⁶ Cks -datha. ⁷ Bd -rā
va, Cks -ro ca. ⁸ Bd -tā. ⁹ Bd vijjugabbha-. ¹⁰ Ck nissava, Bd nissatā.

ss. Sā dohaṇiṇi suvimhitā

Vidhurassa hadayaṃ vaniyati¹,

taṃ tesaṃ dadāmi issarā

tena te denti Irandaṭṭim² maman ti. 1171.

- 5 Ta. vahiṭabbo ti vāho, devasaṃkhātaṃ vāhaṃ vahattti devavāhavaṃhaṃ,
yanti etenā 'ti yānaṃ, kappita--ti maṇḍanavasena susaṃvihitakesamassu,
devānaṃ pana kesamassukaraṇaṃ nāma n' atthi, jigimsan ti patthayanto³,
Vessavaṇan ti Visānarājadhāniyā⁴ rājānaṃ, Kuveran ti evaṃnāmakaṃ,
Bhogāvati nāmā 'ti sampannabhogaṭṭāyā⁵ evaṃbladdhanāmā⁶, mandire ti
10 mandiraṃ bhavanan ti a, vāsā Hiraññavatīti n-rājassa vasanaṭṭhānattā vāsā
ti ca, kaṭicanavattiyā suvaṇṇapākāreṇa parikkhittattā Hiraññavatīti ca vuccati,
nagare--ti nagaraṃ nimmitaṃ, kaṭicanamaye ti suvaṇṇamayāṃ, maṇḍa-
lassā 'ti bhogaṃmaṇḍalena samannāgatassa, niṭṭhitan 'ti karaṇapariniṭṭhitaṃ⁷,
oṭṭhagāviyo ti oṭṭhagāvasaṇṭhānena katā rattamaṇimasāragallamayā aṭṭalākā
15 pāsādetthā 'ti ettha nāgabhaveṇa pāsādā, silāmayā ti maṇimayā, suvaṇṇa-
ratanenā 'ti suvaṇṇasaṃkhātāna ratanena suvaṇṇaṭṭhikāhi⁸ chādita⁹ ti a, saṅgā
ti saṅgākarā, uparibhaddakā ti uddālakaṇṭhikā yeva rukkhā ca maṇḍakā nā-
gamālikā ti campakā ca nāgā ca bhaginimālā ca, aṭṭamettaṃ kolīyā ti
bhaginimālā c' eva aṭṭa ettha n-bhavane⁹ kolīyā nāma ca rukkhā, ete duma
20 parināmitā ti ete pupphūpagā phalūpagā rukkhā aññamaññaṃ¹⁰ saṃsattā sā-
khāya parināmitā ākulasamākulā, khajjūretthā 'ti khajjūrukkhā ettha,
silāmayā ti indaṇḍamaṇimayā, sovaṇṇadhuvapūṇaṭṭhā¹¹ te paṇi su-
vaṇṇapupphēhi nicceapupphitā, yattha--ti yattha n-bhavane oṭṭhikā n-rājā
vasati, kaṭicanavelliviggahā ti suvaṇṇarāsissarikkasārā¹⁰, kālā taruṇā
25 va uggatā ti vilāsayuttatāya mandavāteritakālavallipallavā¹¹ viya uggatā, puci-
mandathanāti nimbaphalasaṇṭhānathanayuggalā¹², lākhāsaarattasuc-
chavīti¹³ hatthapādatalachavīṇi sandhāya vuttaṃ, tidivokā¹⁴ ti tidasa-
bhavanacārā, vijjūtabbhagghānā¹⁴ ti abbhagghānato¹⁵ ghanavalāhakaratarato
nissatā¹⁶ vijjullatā viya, taṃ tesaṃ dadāmi ti taṃ tassa hadayaṃ ahaṃ tesaṃ
30 demī evaṃ jānassu, issarā 'ti mātulaṃ ālapati.

Iti so Vessavaṇena ananuññāto¹⁷ gantum avisahitvā taṃ
jānāpetum etā ettikā gāthā kathesi. Vessavaṇo pana tassa
kathaṃ na suṇāti¹⁸, dvinnāṃ devaputtānaṃ vimānaṭṭaṃ paric-
chindati¹⁹. Puṇṇako attano vacanassa assutabhāvaṃ ñatvā va

¹ Bā dhanī-. ² Cks -ti. ³ Ck yatthayanto, Cs yapatthayanto, Bā patthayanto.
⁴ so Cks; Bā visālāyārājadhāniyā. ⁵ Cks -bhogaṭṭā. ⁶ Bā -maṇi. ⁷ Bā kaṇṭha-
pari-. ⁸ Ck suvaṇṇaṭṭhikāti tehi, Cs -kāni tehi. ⁹ Cks -no. ¹⁰ Cks -kā-
¹¹ Cks -pavālaṃ. ¹² Cks -thana. ¹³ Ck cucukāratta-, Cs cchukāratta-. ¹⁴ Bā
vijjūvabbha-. ¹⁵ Bā omīte ghanato. ¹⁶ Bā niccharitā. ¹⁷ Ck Bā -te. ¹⁸ Bā
adda kīṃkāraṇā. ¹⁹ Cks pacch-.

jipakadevapuṭṭassa¹ santike aṭṭhāsi. Vessavaṇo aṭṭam vi-
 nicchinitvā parājitaṃ apatṭhapetvā² itaraṃ „gaccha tvaṃ, tava
 vimāṇe vasāhīti“ ā. Puṇṇako „gaccha tvaṃ“ ti vuttakkhane
 yeva „mayhaṃ mātulena mama pesitabhāvaṃ jānāthā“³ 'ti
 katicī⁴ devaputte sakkhimkatvā heṭṭhāvuttanayen⁵ eva sin- 5
 dhavaṃ ānāpetvā⁶ abhirūhitvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

33. Sa Puṇṇako bhūtapatiṃ yasassiṃ
 āmantaya⁷ Vessavaṇaṃ Kuveraṃ
 tatth' eva santaṃ⁸ purisaṃ asaṃsi: 10
 ānehi ājāṇāṃ idh' eva yuttaṃ. 1172.
 34. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā⁹ khurā,
 jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado. 1173.
 35. Devavāhavahaṃ yānaṃ assaṃ āruya Puṇṇako
 alaṃkato kappitakesamassu 15
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikhe ti. 1174.

Ta. āmantaya⁷ 'ti āmantetvā.

So ākāseṇa gacchanto yeva cintesi: Vidhuraṇḍito mahā-
 parivāro, na sakkā taṃ gaṇhituṃ, Dhanañjayakoravyo pana
 jūtavitṭako¹⁰, taṃ jūtena¹¹ jinitvā V-aṃ gaṇhissāmi, ghare pan' 20
 assa bahūni ratanāni, appagghena lakkhena jūtaṃ na kiḷissati,
 mahaggharatanāṃ harituṃ vaṭṭati, aṇṇaṃ ratanaṃ rājā na
 gaṇhissati, Rājagahanagarasāmanta¹² - Vepullapabbatabbhantare
 cakkavattiraṇṇo paribhogamaṇiratanāṃ atthi mahānubhāvaṃ,
 taṃ gaṇetvā tena rājānaṃ palobhetvā rājānaṃ jinissāmīti¹³. 25
 So tathā akāsi.

Tam atthaṃ Satthā dassetuṃ¹⁴ āha:

36. So agamā Rājagahaṃ surammaṃ
 Aṅgassa raṇṇo nagaraṃ durāyutaṃ
 pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ 30
 Masakkasāraṃ viya Vāsāvassa 1175.

¹ Cks jinnaka-. ² Bds anu-. ³ Bd katipaya. ⁴ Bd āharāpetvā. ⁵ Ck -yīm,
 Ce -yi. ⁶ Bd -to. ⁷ so Cks; Bd kācambhamayā. ⁸ Cks dūta-. ⁹ Bd -tā.
¹⁰ Bd tamatthaṃ pakāsento satthā.

37. Mayūraṅgaṇasampaghuṭṭham
 dijjābhigūṭṭham dijasamghasevitam
 nānāsakuntābhīrudam subhaṅgaṇam¹
 pupphābhikinnam Himavam va pabbatam². 1176.
- 5 38. Sa Puṇṇako Vepullam ābhīrucchi³
 siluccayam kimpurisaṇucinnam
 anvesamāno [maṇi] ratanam ulāram,
 tam addasā pabbatakūṭamajjhe ti. 1177.

Ta. A. rañño ti tadā Aṅgarañño va Magadharaṇṇam ahoṣi, ten' evam
 10 vuttam, durāyutan ti paccatthikehi durāsadam, Masakka -- ti Masakkasāra-
 samkhāte⁴ Sinerumattake māpitattā Masakkasāren ti laddhanāmaṃ Vāsavassa
 bhavanam viya, dijjābhi -- ti aññehi pakkhihi abhigūṭṭham, nānā -- ti ma-
 dhurassareṇa gāyantehi viya nānāvidhehi sakuntehi abhīrudam, abhigītan ti a.,
 subhaṅganam¹ ti sundaram aṅgaṇam manuññatālam⁴, Himavam vepab-
 15 batam² ti Himavāntapabbatam viya, Vepullamābhīrucchitī³ bhi. so Pu-
 evarūpaṃ Vepullapabbatam abhīrūhi, pabbatakūṭa -- ti pabbatakūṭabbhantare
 maṇim addasa.

39. Disvā maṇim pabhassaram jātimantaṃ dhanāharam
 [maniratanam ulāram] daddallamānam yasasā yasasam⁵
 20 obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1177.
40. Tam aggahī veluriyam mahaggham
 manoharam nāma mahānubhavam,
 ājaññam āruya anomavaṇṇo
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe ti. 1178.

25 Ta. dhanā -- ti manasā patthitassa dhanassa āharaṇasamattham, dadd -- ti
 jalamānam, yasasā ti parivāramāṇaṇena, obhāsati ti tam maṇiratanam
 ākāse vijju-r-iva obhāsati, tamaggahitī tam maṇiratanam Kumbhīro nāma
 yakko kumbhaṇḍasatasahaṣṣaparivāro, so⁶ pana tena⁷ kujjhivā olokitaṃatten'
 eva bhītatasito palāyitvā cakkavālapabbatamatthekam patvā kampamāno olovento
 30 atthāsi, iti tam palāpetvā Puṇṇako maṇiratanam aggahī, manoharannāmā
 'ti manasā cintitām⁸ āharitum sakkotīti evamladdhanāmaṃ⁹.

41. So agamā nagaram Indapattam
 oruya cāgañchi¹⁰ sabham Kurūnam,

¹ Bā suvaṅgaṇam. ² Bā Himavāntapab-. ³ Bā -rūhi, Cks abhīrucchi. ⁴ Cks
 -nam tālam. ⁵ Bā -ruhiti, Cks -abhīrucchitī. ⁶ Cks yo. ⁷ Cks te. ⁸ Cks -tum,
 Bā adds dhanam. ⁹ Cks add maṇi. ¹⁰ Bā pāg-.

samāgame ekasataṃ samagge

avhettha yakkho avikampamāno: 1179.

42. Ko n' idha raññaṃ¹ varaṃ, abhijeti,

kam² abhijeyyāma³ varam⁴ dhanena

kam anuttaraṃ ratanavaraṃ jināma

ko vāpi no jeti varaṃ dhanānaṃ⁵. 1180.

Ta. oruyha cāgañchi⁴ -- ti bhi. so Pu. yakkho assapiṭṭhito oruyha
assaṃ adissamānarūpaṃ⁵ ṭhapetvā māṇavakavaṇṇena Kurūnaṃ sabhaṃ upagato,
ekasatan ti ekasatarājjāno asambhūto hutvā ko nīdhā 'ti vadanto dūtena
avhettha, ko nīdhā 'ti ko nu imasmiṃ rājasamāgame, raññaṃ ti rājānaṃ 10
antare, varamābhijetīti amhākaṃ santakaṃ seṭṭharatanaṃ abhijeti ahaṃ
jināmīti vattum ussahati, kamābhijeyyāma² 'ti kam vā mayāṃ jineyyāma.
varaṃ dhanena³ 'ti uttamadhanena, kamanuttaraṃ ti jinanto ca kataraṃ⁶
rājānaṃ anuttaraṃ ratanavaraṃ jināma, ko vāpi no ti atha vā ko rājā amhe⁷
varadhanena jeti. 15

Iti so catūhi padehi Koravyam evaṃ ghaṭṭesi. Atha
rājā „mayā ito pubbe evaṃ⁸ sūro hutvā kathento nāma na
ditṭhapubbo, ko nu kho eso“ ti cintetvā pucchanto g. ā.:

43. Kuhin nu raṭṭhe tava jātabbhūmi,

na Koravyass' eva vaco tav' etaṃ⁹,

abhibhosi¹⁰ no vaṇṇanibhāya sabbe,

akkhāhi me nāmaṃ¹¹ ca bandhave cā¹² 'ti. 1181.

Ta. nā' ko -- ti Kururaṭṭhavāsikass' eva tava vacanaṃ na hoti.

Taṃ sutvā itaro „ayaṃ rājā mama nāmaṃ pucchati,
puṇṇako ca dāso hoti, sac' āhaṃ 'Puṇṇako 'smīti' vakkhāmi 25
'esa eko dāso, kasmā maṃ pagabbhatāya evaṃ vadetīti'¹³
avamaññissati anantarāṭṭhe attabhāve nāmam assa kathessā-
mīti“ cintetvā gātham āha:

44. Kaccāyano māṇavako 'smi rāja,

Anūnanāmo iti m' avhayanti,

¹ Cks rañña. ² Cks kamāvaje-. ³ Bā varadhanenā. ⁴ Bā pāg-. ⁵ Cks -naṃ-
rūpaṃ. ⁶ Ck jinnāvarataraṃ, C^o jinantā ca kataraṃ. ⁷ Cks amho. ⁸ Bā
evarūpo. ⁹ Ck tave, C^o tavevaṃ, B^o tavedaṃ. ¹⁰ Bā -tosi. ¹¹ C^o nāma. ¹²
Cks nā. ¹³ so Cks; Bā tasmā maṃ -- vadesīti.

Aṅgesu me nātayo bandhavā ca,
akkhena dev' asmi' idhānupatto ti. 1182.

Ta. anūnanāmo ti no ūnanām¹, iminā attano puṇṇanāmam² eva pa,
tīcchanuam katvā katheti, iti mavhayantīti iti mam avhayanti pakkosanti,
5 Aṅgesū 'ti Aṅgaratthe Kālacampānagare vasanti, akkhena - - 'ti deva jūte³
kīlanatthena idh' eva anupatto 'smi.

Atha nam rājā „māṇava tvaṃ jūte jito kiṃ dassasi, kin
te atthīti“ pucchanto gātham āha:

45. Kiṃ māṇavassa ratanāni atthi
10 ye* taṃ jinanto hare akkhadhutto,
bahūni⁵ rañño ratanāni atthi,
te⁶ tvaṃ daliddo katham avhayesīti. 1183.

T. a.: kittakāni⁷ bhoto māṇavassa taruṇassa ratanāni atthi, yetam - - ti
yāni taṃ jinanto akkhadhutto āharā 'ti vatvā hareyya, rañño pana nīvesane
15 bahūni ratanāni atthi, te rājāno evaṃ⁸ bahudhane tvaṃ daliddo samāno
katham jūtena avhayesi.

Tato Puṇṇako:

46. Manoharo⁹ nāma maṇi mamāyam,
dhanāharam¹⁰ maṇiratanam ulāram
20 imam ca ājāṇṇam amittatāpanam
etaṃ me jetvā¹¹ hare akkhadhutto ti g. ā. 1184.

Pālipottakesu pana maṇi mama¹² vijjati lohitaṃko ti likhitam, so
pana maṇi veḷuriyo, tasmā idha me vasam eti. Ta. ājāṇṇan ti imam ājāni-
yassaṃ ca. maṇiṃ cā 'ti etaṃ me ubhayaṃ¹³ hareyya akkhadhutto ti assam
25 dassetvā evam āha.

Tam sutvā rājā gātham āha:

47. Eko maṇi māṇava kiṃ karissati,
ājāniy' eko pana kiṃ karissati,
bahūni rañño maṇiratanāni
30 ājāniyā vātajavā anappakā ti. Dohaḷakhaṇḍam. 1185.

¹ Bā akkhena devasmim, Cks atthena devosmi. ² Bā puṇṇakanāmam, B' puṇṇa-
koti nāmam. ³ Bā devajuta. ⁴ Cks yo. ⁵ Ck -hi. ⁶ Bā so. ⁷ Cks kīkānti.
⁸ Bā eva. ⁹ Bā -rañ. ¹⁰ Cks -ro. ¹¹ Cks ma jetvā, Bā me jīvitvā. ¹² read:
maṇi mamā. ¹³ Ck upāyam.

So rañño kathaṃ sutvā „mahārāja kin nāṃ' etaṃ vadetha,
eko asso assasahassam¹ pi lakkhaṃ hoti, eko maṇi maṇisa-
hassam² pi, na hi sabbe assā ekasadisā, imassa tāva javam
passathā“³ 'ti vatvā assaṃ abhirūhitvā pākāramatthakena pesesi,
sattayojanikaṃ nagaraṃ assehi gīvāya gīvaṃ paharantehi 5
parikkhittaṃ viya ahosi, athānukkamena asso na paññāyi
yakkho na paññāyi, udare baddharattapaṭṭo va ekaparikkhittaṃ
viya ahosi, so assato oruyha „diṭṭho te mahārāja ussassa
vego“⁴ 'ti vatvā „āma diṭṭho“⁵ 'ti vutte „idāni passa mahārājā“
'ti vatvā assaṃ antonagaruyyāne⁶ udakapitṭhe pesesi, khu- 10
raggāni atemento va pakkhandi, atha naṃ paduminipannesu
vicarāpetvā pāṇiṃ paharivā hatthaṃ pasāreti, asso āgantvā
pāṇitale patiṭṭhāsi, tato⁷ „vaṭṭat' eva evarūpaṃ⁸ assaratanam
narindā“⁹ 'ti vatvā „vaṭṭati māṇavā“¹⁰ 'ti vutte „mahārāja,
assaratanam tāva tiṭṭhatu, maṇiratanassānubhāvaṃ passā“¹¹ 'ti 15
vatvā tassānubhāvaṃ pakāsento āha:

48. Idaṃ ca me maṇiratanam passa tvaṃ dipaduttama:

itthīnaṃ viggahā¹ c' ettha purisānaṃ ca viggahā², 1186.

49. Migānaṃ viggahā³ c' ettha sakunānaṃ ca viggahā,
nāgarāje⁴ supanne⁵ ca maṇimhi passa nimmitan ti. 1187. 20

Itthīnaṃ ti tasmiṃ hi maṇiratanā alaṃkatapaṭṭiyattā anekaitthiviggahā
purisaviggahā nānappakārā migapakkhisaṃghā senāṅgādīni ca paññāyanti, tāni
dassento evaṃ āha, nimmitan ti idaṃ evarūpaṃ accherakaṃ maṇimhi passa;
aparam pi:

50. Hatthānikaṃ rathānikaṃ asse pattī dhajāni ca¹ 25
caturaṅginim imaṃ senaṃ maṇimhi passa nimmitam. 1188.

51. Hatthāruhe anīkatṭhe rathike pattikārike
balaggāni² viyūlhāni maṇimhi passa nimmitan ti. 1189.

Balaggānī³ balāni ca, viyūlhānīti pabbūhavasena ṭhitā ti.

¹ Cks - ssā. ² Cks - passasā. ³ Bā adds pokkharanyam. ⁴ Bā adds nam.

⁵ Cks assarūpaṃ. ⁶ Cks - am. ⁷ Bā - jā. ⁸ Ck - o, Bā - ā. ⁹ Bā kīvaṃmike.

¹⁰ Bā balakāni.

52. Puraṃ uddāpasampannaṃ¹ bahupākātoranaṃ
siṃghāṭakesu bhūmiyo maṇimhi passa nimmitaṃ. 1190.
53. Esikā parikhāyo ca palikhaṃ² aggalāni ca
aṭṭālake ca dvāre ca maṇimhi passa nimmitaṃ.³ 1191.
- 6 Purāṇti nagaraṃ, uddāpa--¹ ti pākāravatthunā sampannaṃ, bahu-
pā--ti uccapākāranagaradvāraṃ, siṃghāṭakesu² 'ti catukkādisu³, bhūmiyo ti
nagarūpacāre vicittā ramaṇiyabhūmiyo, esikā ti nagaradvāresu utthāpīte esi-
katthambhe, palikhaṃ ti palighaṃ, ayam eva vā pāṭho, aggalānīti nagara-
dvārakāvāṇāni, dvāre cā 'ti gopurāni ca.
- 10 54. Passa: toraṇamaggesu nānāḍijagaṇā bahū
haṃsā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā (V⁴⁰⁶). 1192.
55. Kuṇālakā bahucitrā sikhaṇḍi jīvajīvākā,
nānāḍijagaṇākinnaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1193.
- Toraṇamaggesu⁴ 'ti imasmiṃ nagare toraṇaggesu, kuṇā--ti kālakokilā.
15 citrā⁵ ti citrapattakokilā.
56. Passa nagaraṃ supākāraṃ⁶ abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
samussitadhajaṃ rammaṃ suvaṇṇavālukasanthataṃ. 1194.
57. Passa tvaṃ⁷ paṇṇasālāyo vibhattā bhāgasomaṇi⁸
nivesane niveśe ca sandhibbūhe⁹ patatthiyo¹⁰. 1195.
- 20 Supākāraṃ⁶ ti kaṇcanapākāraparikkhittaṃ, paṇṇa--ti nānāpaniya-
puppha āpaṇe⁷, niveśane--ti gehāni c' eva gehavattūni ca, sandhibbūhe⁸
ti gharasandhiyo ca anibbidharacchā ca, patatthiyo⁹ ti nibbidhāvithiyo.
58. Pānāgāre ca soṇḍe ca sūṇā⁹ ḍḍaniyāgharā¹⁰
veśi ca gaṇikāyo ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1196.
- 25 59. Mālākāre ca rajake ganthike atha dussike
suvaṇṇakāre maṇikāre maṇimhi passa nimmitaṃ. 1197.
60. Ālāriye ca sūde ca naṭanattakagāyane
paṇissare kumbhathūnike maṇimhi passa nimmitaṃ. 1198.
- Soṇḍecā 'ti attano anurūpehi katakappaṇilandhanehi samannāgate āpāna-

¹ Bā uttāla-. ² Bā vidhicatukkānisu. ³ Cks omīti citrā. ⁴ Cks sa-. ⁵ Bā
passetttha. ⁶ Bā -byūhe. ⁷ so Cks for pathaddhiyo? sse Abhidh. by Subhūti
v. 202; Bā pathatthiyo. ⁸ Ck -pāniyapuppha, Bā nānābhaddapuppha. ⁹ Ck suṇo,
Ck suno, Bā suddā. ¹⁰ Cks -sāgharā.

bhūmim¹ sajjetvā nisinne surāsonde ca, ālārike ti sūpīke, pāṇissare ti
pāṇippahārena gāyante, kumbha - - ti ghaṭadaddaravādake².

61. Passa: bherī mutiṅgā ca sām̐khāpaṇavadeṇḍimā,
sabbañ ca tālāyacaraṇaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1199.
62. Sammatālaṇ³ ca vīṇaṇ ca naccagītaṃ suvāditaṃ 5
turiyātālitasam̐ghuṭṭhaṇ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1200.
63. Laṃghikā muṭṭhikā c' ettha māyākārā ca sobhiyā,
vetālike ca jalle ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1201.

Sammatālaṇ ti khadirādisammaṇ c' eva kamsatālaṇ ca, turiya - - ti
nānāturiyānaṃ paṭhamatālitaṇ c' eva sam̐ghuṭṭhaṇ ca, muṭṭhikā ti mallā, so- 10
bhiyā ti nagarasobhaṇā sampannarūpā purisā, vetālike ti vetālā⁴ utṭhā-
pake⁵, jalle ti massūni karonte nahāpīte.

64. Samajjā c' ettha vattanti ākiṇṇā naraṇārībhi,
maṇcātimañce⁶ bhūmiyo maṇimhi passa nimmitaṃ. 1202.

Maṇcātimañce⁷ ti maṇcānaṃ upari baddhamañce⁸, bhūmiyo ti ra- 15
maṇiyasamajjabhūmiyo.

65. Passa malle samajjasmiṇ poṭhente⁹ diguṇaṃ bhujaṃ
nihate nihataṃāne¹⁰ ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1203.

Samajjasmiṇ ti mallaraṅge, nihate ti nihanitvā¹¹ ṭhite, nihata-
ṃāne¹² ti parājite¹². 20

66. Passa¹³ pabbatapādesu nānāmiḡagaṇā bahū
sīhavyagghavarāhā ca acchakokataracchayo¹³ (V $\frac{406}{5}$) 1204.

67. Palasatā ca gavaṇā ca mahisā rohitā rurū
eṇeyyā ca varāhā ca¹⁴ gaṇino mīm̐kasūkārā 1205.

68. Kadalimigā bahucitrā bilārā sasakaṇṇakā, 25
nānāmiḡagaṇākiṇṇaṃ¹⁵ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1206.

Palasatā¹⁶ ti khaggamigā, balasatā ti pi pāṭho, gavaṇā cā 'ti gavaṇā,
varāhā ti ekā miḡajāti, tathā gaṇino c' eva mīm̐kasūkārā ca, bahu - - ti nā-
nappakārā citramigā, bilārā ti araṇṇe bilārā, sasa - ti sasa ca kaṇṇakā ca.

¹ Ck apāṇa-, C^o apāṇa-, B^d apāṇa-. ² B^d -dudrabhivā-. ³ B^d sammā-. ⁴ Ck
-la, C^o -laṇ, B^d vettāya. ⁵ B^d upathā-. ⁶ Cks -ca. ⁷ Cks -can. ⁸ C^o -co.
⁹ B^d poṭente. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Cks; B^d nihanitvā jinitvā. ¹² so all
three MSS. ¹³ Cks -ye. ¹⁴ Cks eva. ¹⁵ Cks -o. ¹⁶ Cks pha-.

60. Najjāyo supatitthāyo¹ soṇṇavālukasanthatā
acchā savanti ambūni macchagumbanisevitā². 1207.
70. Kumbhīlā makarā c' ettha³ suṁsumārā ca kacchapā
pāṭhinā⁴ pāvusā⁵ macchā.vālaajā⁶ muñjarohitā. 1208.
- 5 Najjāyo ti nadiyo, soṇṇa -- ti suvaṇṇavālūkāya santhata⁷ kum-
bhīlā ti ime evarūpā jalacarā antonadiyaṁ vicaranti, te pi maṇimhi⁸ ti
71. Nānādumagaṇākiṇṇā nānādiijagaṇāyutā
veluriyakaro dāyo⁹, maṇimhi passa nimmitam. 1209.
- Veluriyakarodāyo⁶ ti veluriyapāsāne paharitvā⁷ saddaṁ karontiyo.
- 10 72. Pass' ettha pokkharāṇiyo suvibhattā catuddisā
nānādiijagaṇākiṇṇā puthulomanisevitā. 1210.
73. Samantūdakasampannaṁ mahim sāgarakundalam
upetaṁ vanarājeḥi maṇimhi passa nimmitam. 1211.
- Puthu -- ti macchasevitā, vana -- ti vanarājeḥi, ayam eva vā pātho.
- 15 74. Purato Videhe passa Goyāniye ca pacchato
Kuruyo⁸ Jambudīpaṇ ca maṇimhi passa nimmitam. 1212.
75. Passa Candaṇ ca Suriyaṇ ca obhāsante catuddisā
Sinerum⁹ anupariyante, maṇimhi passa nimmitam. 1213.
76. Sinerum Himavantaṇ ca sāgaraṇ ca mahiddhikaṁ¹⁰
20 cattāro ca mahārāje maṇimhi passa nimmitam. 1214.
77. Ārāme vanagumbe ca pāṭiye¹¹ ca siluccaye
ramme kimpurisākiṇṇe maṇimhi passa nimmitam. 1215.
78. Phārusakaṁ cittalataṁ missakaṁ Nandanam vanam
Vejayantaṇ ca pāsādaṁ maṇimhi passa nimmitam. 1216.
- 25 79. Sudhammaṁ Tāvatisaṇ ca Pāricchattaṇ ca pupphitaṁ
Erāvaṇaṁ nāgarājaṁ maṇimhi passa nimmitam. 1217.
80. Pass' ettha devakaṇṇāyo nabhā vijju-r-iv' uggatā
Nandane vicarantiyo, maṇimhi passa nimmitam. 1218.

¹ so Bā; C¹ supatitthāthāyo, C² supatitthāyo, read: supatitthāyo? ² Cks - tam,
Bā - kumbha-. ³ C¹ Bā pāṭinā. ⁴ Bā bahusā. ⁵ Bā bala. ⁶ so Bā; Cks veluri-
yaphalaka-. ⁷ Bā adds tassa saddena rukkhakapādāyo ⁸ C¹ turiyo, C² ku-
riyo. ⁹ Cks - ru. ¹⁰ Bā mahitalam. ¹¹ Bā pāṭhiye.

831. Pass' ettha devakaññāyo devaputtapalobhini
devaputte caramāne¹, mañimhi passa nimmitam. 1219.
- Videhe ti Pubbavidehadīpaṃ, Geyāniye ti Aparagoyānadīpaṃ, Ku-
rūyo ti Uttarakurū ca dakkhiṇato Jambudīpaṃ ca², anupariyante ti ete
Canda-Suriye Sinerum anupariyāyante, pāṭhiye³ ti pattharhitvā ṭhapite viya 5
piṭṭipāsāne.
832. Parosahassapāsāde veluriyaphalasanthate⁴
pajjalantena⁵ vaṇṇena mañimhi passa nimmitam. 1220.
833. Tāvatiṃse ca Yāme ca Tusite cāpi nimmita
Paranimmitābhiratino⁶ mañimhi passa nimmitam. 1221. 10
834. Pass' ettha pokkharāṇiyo vippasannodikā sucī
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca. 1222.
- Parosahassan ti Tāvatiṃsanagare atirekasahassam pāsāde.
835. Das' ettha rājiyo setā dasa nīlā manoramā
cha piṅgalā pannarasā haliddā ca catuddasā. 1223. 15
836. Vīsati tattha sovaṇṇā vīsati rajatāmaya
indagopakavaṇṇābhā tāva diṣṣanti tiṃsati. 1224.
837. Das' ettha kāliyo chā ca⁷ mañjetthā paṇṇaviṣati
missā bandhukapupphehi nīluppalavicittitā. 1225.
838. Evaṃ sabbaṅgasampannam accimantam pabhassaram 20
odhisumkam mahārāja passa tvaṃ dipaduttama. 1226.

Dasettha -- ti etasmīṃ maṇikkhandhe dasa setarājiyo, chapīṅgalā -- ti
cha ca pannarasa cā 'ti ekaviṣati piṅgalarājiyo, haliddā ti haliddivaṇṇā ca-
tuddasā, tiṃsatiti indagopakavaṇṇā tiṃsarājiyo, cha cā 'ti dasa ca cha ca
solasa kālarājiyo, paṇṇaviṣatiti pañcaviṣati mañjetthavaṇṇā passa, missā -- 25
hiti tā kālamañjetthavaṇṇarājiyo etehi pupphehi missā vicittitā passa, ettha hi
kālarājiyo bandhujīvaka-pupphehi missā mañjettharājiyo nīluppalehi vicittitā,
odhisumkam ti sumkakotthāsam, yo maṃ jūte jinissati tass' imaṃ sumka-
kotthāsam passā 'ti vadati, Atthakathāyam pana hotu⁸ sumkam mahārājā 'ti
pāṭho, tass' attho: dipaduttama passa tvaṃ imaṃ evarūpaṃ maṇim idam eva 30
mahārāja sumkam hotu⁹, yo maṃ jūte jinissati tass' idam bhavissatīti.
Maṇikkhandam.

¹ Bā ramma. ² Ck² omīti kurūyo -- dīpaṇca. ³ Bā pīṭhiye. ⁴ Ck² - katthate,
Bā - santate. ⁵ Bā - te ca. ⁶ Bā - tavasavattino. ⁷ Bā chaeca, Ck² jāca. ⁸
Ck² hetu. ⁹ Ck² hoti.

Evam vatvā Puṇṇako „mahārāja, ahaṃ tava jūte jito
imam maṇiratanam dassāmi, tvaṃ pana kim dassasīti“ ā.
„tāta mama sarīraṃ ca¹ setacchattaṃ ca ṭhapetvā mama santa-
kam sukkaṃ hotū“² ti, „tena hi deva mā cirāyi, ahaṃ dūrā-
5 gato³, jūtaṃḍalam sajjāpehīti“, rājā amacce ānāpesi, te
khippam jūtasālam sajjetvā rañño varapothhakattharaṇaṃ⁴ sesa-
rājānaṃ cāpi āsanāni paññāpetvā Puṇṇakassāpi patirūpaṃ
āsanāni⁵ natvā⁶ rañño kālam ārocayimsu. Tato Pu- rājānaṃ
gāthāya ajjhabhāsi:

- 10 99. Upāgataṃ rāja upehi lakkhaṃ⁶,
n' etādisaṃ maṇiratanam⁷ tav' atthi,
dhammena jiyyāma⁸ asāhasena,
jito ca no khippam avākarohīti. 1227.

T. a. mahārāja jūtasālāya kammaṃ upagataṃ niṭṭhitaṃ, etādisaṃ maṇi-
15 tanam tava n' atthi, mā papañcaṃ karohi upehi lakkhaṃ, akkhehi kilānaṭṭhānaṃ
upagaccha, kilāntā ca mayam dhammena jiyissāma⁹, no asāhasena jayo hotu,
sace pana tvaṃ jito bhavissasi atha no khippam avākarohi, papañcam akatvā
va jito dhanam dadeyyasīti vuttaṃ hoti.

Atha nam rājā „māṇava¹⁰ tvaṃ mama¹¹ 'rājā' ti mā bhāyi
20 dhammen' eva no asāhasena jayaparājayo bhavissatīti“ ā. Tam
sutvā Pu- „amhākaṃ dhammen' eva¹² jayaparājayabhāvaṃ jā-
nāthā“¹³ ti¹⁴ rājāno sakkhimkaronto gātham āha :

99. Pañcāla paccuggata Sūrasena
Macchā ca¹⁴ Maddā saha Kekakehi
25 passantu no te asaṭhena yuddham
na no sabhāyaṃ na karoti kiñcīti. 1228.

Ta. paccuggatā ti uggaṭṭatā paññātattā pākāṭattā Pañcālārājānaṃ evāla-
pati, Macchā cā ti tvaṃ ca samma Maccharaṭṭhe rāja, Maddā ti M-araṭṭhe
rāja, saha - - ti Kekakehi nāma janapadeṇa saha vattamāna Kekarāja tvaṃ ca

¹ all three MSS. -titi. ² Bd adds devīṇa. ³ Bd dūrā āg-. ⁴ Ck -kantharaṃ?
C^s -potakattharaṃ, Bd -pothaka-. ⁵ Bd paññāpetvā. ⁶ Bk^s lakkha, Bd upeti
lakkhaṃ. ⁷ read: maṇiratnaṃ. ⁸ so C^s; Ck jiyāma, Bds jissāma. ⁹ Bd jints-
sāma, Ck adds dhammeneva. ¹⁰ Ck rājamānava. ¹¹ Bd maṃ. ¹² no asāhasena
jago hotu - - - dhammeneva wanting in C^s. ¹³ Bd adds te pi. ¹⁴ Bd va.

athavā sahasaddam Kēkakehiṭi padassa parichato ṭhapetvā paccuggatan ti yeva saddaṇ ca Sūrasenavisesanam katvā Pañcāla paccuggata Sūrasena Macchā ca Madda-Kēkakehi saha sesarājāno ca 'ti evam p' ettha attho daṭṭhabbo, passantu no te ti amākaṁ dvinnam ete rājāno asathena akkayuddham, na no sabhāyam na karonti kiñcīti ettha no ti nēpātamattam, sabhāyam kiñci sakkhin⁶ na karonti khattiye pi brāhmaṇe pi karonti yeva, tasmā sace kiñci akāraṇam uppajjati na no sutam diṭṭhan ti vattum na labhissatha, appamattā hothā 'ti yakkhasenāpatirājāno sakkhino akāsi.

Atha rājā ekasatarājaparivuto Pu-am gahe tvā jūtasālāni pāvīsi, sabbe patirūpāsanesu nisidiṁsu, rajataphalake suvaṇṇa-¹⁰ pāsake ṭhappayīṁsu. Pu-turito „mahārāja pāsakesu āyā nāma, mālikam¹ sāvaṭam² bahulam, santi bhadrādayo catuvīsati tesu tumhe attano ruccanakam³ āyam gaṇbathā“ 'ti ā., rājā „sādhū“ 'ti bahulam gaṇhi Pu-sāvaṭam², atha nam rājā ā.: „tena hi tāta mānava pāsake pājehīti“⁴, „mahārāja⁵ paṭhamam mama vāro¹³ na pāpuṇṇi, tumhe pājethā“ 'ti, rājā „sādhū“ 'ti sampaticchi. Tassa pana tatiye attabhāve mātā va⁶ ārakkhadevatā, tassā anubhāvena rājā jūte jināti, sā avidūre ṭhitā ahoṣi, rājā deva-
tam anussarivā jūtagītam⁷ gāyivā pāsake hatthe vaṭṭetvā
ākāse khipi, Puṇṇakassānubhāvena pāsakā rājānam parājinantā²⁰
bhassanti, rājā jūtasippamhi sukusalatāya pāsake attano parā-

¹ Cks māli. ² so Cks; Bā -ṭṭam. ³ Cks -ruccana. ⁴ Bā pāte. ⁵ Bā adds pāsakesu. ⁶ Bā mātābhūtapubbā. ⁷ Bā adds after jūtagītam the following verses which I am unable to correct: gāyanto imam gātham āha:

1. Sabbā nadī vaṁkanadī sabbe kaṭhā vanāmayā
sabbittihyo kare pāpam labbhamānenivādake
2. Devate tvajju rakkhadevī passa mā mam vibhāveyya
anukampakā patitthā ca passa bhadrāni rakkhitam
3. Jambonadamayam pāsam caturam samāthaṅguli
vibhāti parisamajhe sabbakāmadado bhava
4. Devate me jayam dehi passa mam appabhāginam
mātānukampiko poso sadā bhadrāni passati
5. Athakam mālikam vuttam sāvaṭṭam ca chakam matam
catukkam bahulam ñeyyam dvibandhusandhikabhadrakam
6. Catuvīsati āyā ca munīndena pakāsītā ti
māliko ca duve kākā sāvaṭṭo maṇḍakā ravi
bahulo nemi saṁghaṭṭo santi bhadra ca tittirā ti

Rājā evam jūtagītam gāyivā pāsake hatthena parivattetvā ākāse etc.

jayāya bhassante ñatvā ākāse yeva saṃkaḍḍhanto gaheṭṭvā
 punākāse khipi, dutiyam pi attano parājayāya bhassante ñatvā
 tath' eva aggahesi. Tato Pu^c cintesi: „ayam rājā mādisena
 yakkhena saddhiṃ jūtaṃ kilanto bhassamāne pāsake saṃ-
 5 kaḍḍhitvā gaṇhati, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, so tassā ārakkha-
 devatāya ānubhāvaṃ ñatvā akkhīni ummiletvā kuddho viya
 naṃ olokesi, sā bhītā palāyitvā Cakkavālapabbatamatthakaṃ¹
 patvā² kampamānā atthāsi. Rājā tatiyam pi pāsake khipitvā
 attano parājayāya bhassante ñatvāpi Puṇṇakassānubhāvena
 10 hatthaṃ pasāretvā gaṇhituṃ nāsakkhi, te rañño parājayāya
 patimsu. Tato Pu- pāsake khipi, te attano jinantā patimsu³,
 ath' assa parājītabhāvaṃ ñatvā⁴ appoṭhetvā mahantena sad-
 dena „jitam me, jitam me“ ti tikkhattuṃ naḍi, so saddo
 sakala-Jambudīpaṃ phari. Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 91. Te pāvisuṃ akkhamadena mattā
 rājā Kurūnaṃ Puṇṇako [ca] pi yakkho,
 rājā kaliṃ vicinaṃ aggahesi,
 kaṭam aggahī Puṇṇako pi yakkho. 1229.
 92. Te tattha jūte ubhayo samāgate⁵
 20 raññaṃ sakāse sakhīnaṃ ca majjhe,
 ajesi yakkho naraviriyasettham,
 tattha-ppanādo tumulo babbhūvā 'ti*. 1230.

Ta. pāvisuṃ ti jūtasālaṃ pavisimsu, vicinaṃ ti rājā catuvisatiya āyese
 vicinanto kaliṃ parājayagāhaṃ aggahesi, kaṭamaggahī Pu- nāma yakkho
 25 jayagāhaṃ gaṇhi, te tattha jūte--ti te tattha jūtasāya jūte samupāgate
 ubho jūtaṃ kilimsu 'ti a, raññaṃ ti atha tesam ekasattham rājānaṃ sakāse
 avasesānaṃ ca sakhīnaṃ majjhe so yakkho naraviriyasettham rājānaṃ ajesi,
 tatthappanādo--ti tasmīṃ jūtamapāle rañño parājītabhāvaṃ jānātha jitam
 me jitam me ti mahanto saddo ahoṣi.

30 Rājā parājito anattamano ahoṣi, atha naṃ samassāsento
 Pu-- gātham āha:

¹ Ck^o omīṭ pabbata. ² tato puṇṇako-- patimsu wanting in Ck^o, B^d jinantaṃ.
³ B^d add's puṇṇako. ⁴ so all three MSS. for -tā? * vv. 91 and 92 ought to
 have been printed in smaller type.

93. Jayo mahārāja parājayo ca
 āyūhataṃ aññatarassa hoti,
 janinda jito si' varamāḍhanena
 jito ca me khippam avākaroḥīti. 1231.

Ta. āyūhatan ti dvinnam vāyamānānaṃ aññatarass' eva hoti, tasmā parā- 5
 jito mhiṭṭi mā cintayī, jito sīti² paribhīno si², varamāḍhanenā 'ti vara-
 dhanena⁴, khippam avākaroḥīti khippam me jayam dehi.

Atha „naṃ gaṇhathā“ ti vadanto gātham āha:

94. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi mayham⁵ ratanaṃ pathavyā 10
 gaṇhāhi Kaccāna⁶ varaṃ dhanānaṃ,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1232.

Punnako āha:

95. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi tuyham⁵ ratanaṃ pathavyā 15
 tesam' varo Vidhuro nāma kattā,
 so me jito, tam me avākaroḥīti. 1233.

Ta. so me jito ti mayā hi tava vijite uttamaratanaṃ jitaṃ, so⁷ ca
 sabbaratanānaṃ varo tasmā so mayā jito nāma hoti, tam me dehīti.

Rājā āha:

96. Attā ca me so saraṇaṃ gatī ca
 dīpo ca leṇo ca parāyano ca,
 asantuleyyo mama so dhanena,
 paṇena me sadiso esa kattā ti. 1234.

Ta. attā ca me so ti so hi mayham attā ca⁸ mayā ca attānaṃ ṭhapetvā 25
 sesaṃ dassamīti⁹ vuttaṃ, tam mā gaṇhi, na kevalaṃ ca attā va atha kho me
 saraṇaṃ ca gati ca dipo ca leṇo ca parāyano ca, asantulyo -- ti na satta-
 vidhena ratanadhanena saddhim' tuletabbo.

Punnako āha:

97. Ciraṃ vivādo mama tuyham assa, 30
 kāmaṃ ca pucchāma tam eva gantvā,

¹ Ck² jīnosī, B² jīnosmī. ² B² jīnosmīti. ³ B² ahaṃ jīno amhi. ⁴ B² para-
 madha-. ⁵ B² aññam. ⁶ Ck² B² -yana ⁷ Ck² yo. ⁸ Ck² ra, C² omite ca. ⁹
 read: mayam' ca -- dassamā ti?

eso va¹ no vivaratu² etam atthaṃ,
yaṃ vakkhati³ hotu kathā³ ubhinnan ti. 1235.

Ta. vivaratu² -- ti yo tava attā⁴ vā na vā ti etam [atthaṃ eso va pa-
kāsetu, hotu kathā -- ti yaṃ so vakkhati sā eva no ubhinnaṃ kathā hotu
5 taṃ pamāṇaṃ hotū⁵ 'ti a.

Rājā āha:

98. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi na ca māṇava sāhasaṃ,
taṃ eva gantvā pucchāma, tena tussāṃ⁶ ubho janā⁷ ti⁸. 1236.

Ta. na ca -- ti pasayha sāhasiyaṃ vacanaṃ ca na bhaṇasi.

10 Evaṃ vatvā rājā ekasataṃ ca rājāno Punnakaṃ ca pa-
hetvā tuṭṭhamānaso vegena dhammasabhaṃ agamāsi, paṇḍita
āsanā oruyha rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ atthāsi, ātha Pa-
Mahāsattaṃ āmantetvā „paṇḍita tvam dhamme t⁹o, jīvita-
hetu pi musā na bhāsa¹⁰si kittisaddo te⁵ sakkalaloke pharito⁶,
15 ahaṃ pana te ajja dhamme t¹¹hitabhāvaṃ jānissāmīti¹²“ atvā g. ā.:

99. Saccaṃ nu devā vidahū Kurūnaṃ
dhamme t¹³hitam Vidhuraṃ nāṃ¹⁴ amaccaṃ,
dāso si rañño uda vāsi nāti
Vidhuro ti saṃkhā katamāsi loke ti. 1237.

20 Ta. saccannu -- maccaṃ ti Kurūnaṃ ratthe Vi- nāṃ¹⁵ amacco⁷ dhamme
t¹⁶hito jivitahetu pi musā na bhaṇasīti⁸ evaṃ devā vidahu vidaha¹⁷ti kathenti
pakāseti, evaṃ vidahamānā te devā saccan nu vidahanti udāhu abhūtavādā
yeva te ti⁹, Vi -- katamāsi¹⁰ loke ti yā esā Vidhuro ti loka saṃkhā
paññatti sā katamā āsi¹¹ tvaṃ pakāsehi¹², kiṃ¹³ rañño dāso nīcatara¹⁴jūtiko
25 udāhu samo¹⁴ vā uttaritaro vā nātīti idan tāva me ācikkha dāso si rañño
uda vāsi nātīti.

Ātha M. „ayaṃ maṃ evaṃ pucchati, ahaṃ kho paṇ¹⁵ etam
‘rañño nātīti’ pi ‘rañño uttaritaro’ ti pi ‘rañño na kiñci homīti’
pi saññapetuṃ sakkomi¹⁶, imasmiṃ pana loka saccasamo

¹ Ck ca. ² Ck¹ vica-. ³ Ck pathā, B² tathā. ⁴ Ck¹ jananti. ⁵ Ck natena,
C² nate. ⁶ Ck¹ puṭṭhā, B² pakāto. ⁷ B² nāma amacco. ⁸ so all three MSS.
for bhaṇatīti. ⁹ B² -vādā yevā ti, Ck¹ -vādo yeva so. ¹⁰ Ck¹ -most. ¹¹ so
B² for āsīti? Ck si, C² ti. ¹² Ck¹ pakāseti, omitting tvaṃ. ¹³ B² kiṃnu. ¹⁴
Ck¹ samesamo. ¹⁵ B² adds evaṃ sante pi.

ayassayo, nāma n' atthi, saccam eva kathetum vaṭṭatīti¹ cin-
tetvā „māṇava n' evāhaṃ rañño ñāti na uttaritaro, catunnaṃ
pana dāsānaṃ aññataro“ ti dassetum gāthadvāyam āha:

100. Āmāyadāsāpi bhavanti h' eke,
dhanena kitāpi bhavanti dāsā, 5
sayam pi h' eke upayanti dāsā,
bhayā paṇunnāpi bhavanti dāsā. 1238.
101. Ete narānaṃ caturo va dāsā,
addhā hi yonito aham pi jāto,
bhavo ca rañño abhavo ca rañño, 10
dās' āhaṃ¹ devassa param pi gantvā
dhammena maṃ māṇava tuyhaṃ dajjā ti. 1239.

Ta. āmāyadāsā ti dāsassa² dāsiyā kucchimhi jātadāsā sayam pi dāsā ti,
ye keci upaṭṭhākajātikā sabbe te sayam dāsabhāvaṃ upagatā dāsā nāma, bhayā
paṇunnā ti rājabhayena vā corabhayena vā attano vasaṇaṭṭhānato paṇunna- 15
karamarā hutvā paravisayaṃ gatāpi dāsā yeva nāma, addhā hi³ yonito
aham pi jāto⁴ ti māṇava ekamsen' eva aham pi catusu dāsayaṇisu ekato
sayam dāsayaṇito nibbattadāso⁵, bhavo ca rañño ti rañño vaddhi vā hotu
avaddhi vā na sakkā mayā musā bhaṇitum, parampi dūram gantvāpi ahaṃ
devassa dāso yeva, dajjā ti maṃ rājā jayadhanena khaṇḍetvā tuyhaṃ dento 20
dhammena samena sabhāven' eva dadeyya.

Taṃ sutvā Pu- haṭṭhatuṭṭho pana appoṭhetvā⁶:

102. Ayaṃ dutiyo vijayo maṃ⁷ ajja
puṭṭho hi kattā vivar' ettha⁸ pañhaṃ,
adhammarūpo vata rājasetṭho, 25
subhāsitaṃ n' anujānāsi⁹ mayhaṃ ti. 1240.

Ta. rājasetṭho ti ayaṃ rājasetṭho adhammarūpo vata, subhāsitaṃ ti
Vi-panḍitena sukaṭṭhitaṃ suvinicchitaṃ, nānu --⁹ ti idān' etaṃ Vidhurapaṇḍitaṃ
mayhaṃ kaṃmā nānujānāsi kimatthaṃ na desīti vadati.

Taṃ sutvā rājā „mādisaṃ yasadāyikaṃ anoloketvā idāni 30
ditṭhamāṇavakaṃ olokesīti“ M-assa kujjhitvā „sace dāso⁹ ga-
hetvā gacchā“ ti gātham āha:

¹ Bā dāsohaṃ; read: dās' āha? ² Bā adds putto pi, Bā omits dāsassa. ³ Ckē
bahi. ⁴ Ckē dāso. ⁵ Ckē -ttādāso ca. ⁶ Bā -tetvā. ⁷ Bā viparettā, Ckē vi-
parittā, Ckē viparittā. ⁸ Bā nānu-. ⁹ Bā māṇava sace so dāso me bhavēyya.

Tam pana Kākolānirayaṃ vaṇṇetvā „sace pi ettha na nibbattissasi Lokantaraniraye nibbattissasīti“ vatvāna taṃ nira-
yaṃ dassetuṃ gātham āha:

154. Andhaṃ tamaṃ tattha na Canda-Suriyā,
nirayo sadā tumulo ghorarūpo,
sā n' eva rattī na divā' ti² paññāyati³,
tathāvidhe ko vicare dhanatthiko ti. 1100.

5

Ta. andhantaman ti mahārāja yamhi Lokantaraniraye micchādittikā
nibbantanti tattha cakkhuvīññāpassa⁴ uppattinivāraṇaṃ andhatamaṃ, sadā tu-
mulo ti so nirayo niccabahalandhakāro, ghorarūpo ti bhimsanajjāyo⁵, sā 10
neva rattī ti yā idha rattī vā divaso vā sā n' eva tattha paññāyati, ko
vicare ti ko uddhāraṃ sodhento⁶ vicarissati.

Tam pi 'ssa Lokantaranirayaṃ vitthārena vaṇṇetvā „ma-
hārāja micchādittihim avissajjanto na kevalaṃ etad eva aññaṃ
pi dukkhaṃ anubhavissasīti“ dassento imaṃ gātham āha: 15

155. Sabalo ca Sāmo ca duve suvānā'⁷
pavaddhakāyā⁸ balino mahantā
khādanti dantehi ayomayehi
ito panuṇṇaṃ paralokapattan ti. 1101.

Tattha ito panuṇṇaṃ ti imamahā manussalokā cutaṃ. 20

Paratonirayesu pi es' eva nayo, tasmā sabbāni tāni tthā-
nāni niraya-pālānaṃ upakkamehi saddhim heṭṭhāvuttanayen'
eva vitthāretvā tāsāṃ tāsāṃ gāthānaṃ anuttānāni padāni
vaṇṇetabbāni.

156. Taṃ khajjamānaṃ niraye vasantam
luddehi vālehi aghammige⁹hi⁹ ca
saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paroloke sahasan ti. 1102.

25

Ta. luddehīti dāruṇehi, vālehīti duṭṭhehi, aghammihīti⁹ aghāva-
hehi mige⁹hi dukkhāvahehi, sunakhehīti attho. 30

¹ Ck rattindivā. ² Bđ omits ti. ³ so all three MSS. for dissati? ⁴ Ck cak-
khuṇṇa-. ⁵ Bđ -ko. ⁶ Ck sā-, Cc sādento. ⁷ Ck supānā, Cc -na. ⁸ Bđ pa-
vaḍḍha-. ⁹ Bđ aghambikehi.

103. Evañ ce no so vivar' ettha pañham
'dāso 'ham asmi, na ca kho 'smi nāti'
gaṇhāhi Kaccāna varam dhanānam,
ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1241.

5 Ta. evañce no -- ti sace so amhākaṃ pañham dāso ham asmi na ca
kho smi nātīti evaṃ vivari ettha parisamaṇḍale atha kiṃ acchasi sakalaloke
dhanānam varadhanam etam gaṇha gahetvā ca yen' icchasi tena gacchā 'ti.
Akkhakkhaṇḍam'.

- Evañ ca pana vatvā rājā cintesi': „paṇḍitaṃ gahetvā
10 māṇavo yathāruceṃ gamissati, tassa gatakālato paṭṭhāya mayham
madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, yaṃ nūn' imaṃ¹
ṭhāne ṭhapetvā² gharāvāsapañham puccheyyaṃ³ ti, atha⁴ naṃ
evam āha: „paṇḍita tumhākaṃ gatakāle mama madhura-
dhammakathā dullabhā bhavissati, alaṃkatadhammāsane ni-
15 sīditvā attano ṭhāne ṭhatvā mayham gharāvāsapañham kathethā⁵
'ti, so „sādhū⁶ ti sampaticchitvā alaṃkatadhammāsane nisi-
ditvā raññā pañham puṭṭho vissajjesi, tātrāyaṃ pañho-

104. Vidhura vasamānassa gahatṭhassa sakaṃ gharaṃ
khemā vatti⁷ katham assa, kathan nu assa saṃgaho. 1242.
20 105. Avyāpajjham katham assa, saccavādī ca māṇavo
asmā lokā param lokam katham pecca na socatīti. 1243.

Ta. khemā -- ti katham gharāvāsaṃ vasantassa khemā nibbhayā vutti
bhaveyya, katham assa saṃgaho ti catubbidho ca saṃgahavattthusamkhāto
saṃgaho tassa katham bhaveyya, avyāpajjhan ti niddukkhata, saccavādī ca
25 'ti katham ca māṇavo saccavādī nāma bhaveyya, pecca 'ti paralokaṃ gantvā⁸.

106. [Taṃ] tattha gatimā dhitimā mutimā atthadassimā
samkhātā⁹ sabbadhammānaṃ Vidhuro etad abravi: 1244.
107. Na sādharanadār' assa, na bhuñje sādum ekato,
na seve lokāyatikaṃ, n' etam paññāya vaddhanam. 1245.
30 108. Silavā vattasampanno appamatto vicakkhaṇo
nivātavutti atthaddho surato sakhilo mudu 1246.

¹ Ck. omīti akkha. ² Bā adds mayā paṇḍito māṇavassa dinno. ³ Bā man.

⁴ Bā adds alaṃkatadhammāsane nīsidāpetvā. ⁵ Bā vutti. ⁶ Bā -to. ⁷ Bā
adds: tam evvā paṇḍito raññā pañham kathesi tam attham pakāsento satthā āha.

157. Usūhi sattīhi sunissitāhi
 hanānti vijjhanti ca paccamittā'
 Kālūpakālā nirayamhi, ghoṇe
 pubbe naraṃ dukkaṭakammakārin ti. 1103.'

5 Ta. hananti vijjhanti eā 'ti jalitāya ayapaṭhaviyā pāṭetvā sakalasarīraṃ
 chiddāvachiddaṃ karontā paharanti c' eva vijjhanti ca, Kālūpakālā ti evaṃ-
 nāmakā', nirayamhīti tasmīṃ tesaṃ űeva vasena Kālūpakālāsarīrakhāte niraye,
 dukkaṭakammakārin ti micchādittīhi vasena dukkaṭānaṃ kammānaṃ kārakaṃ.

158. Taṃ haññamānaṃ niraye vajantaṃ
 10 "kucchismiṃ passasmiṃ viphalitūdaraṃ
 saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
 ko codaye paraloke sahasan ti. 1104.

Ta. taṃ ti taṃ bhavantaṃ tattha niraye tathā haññamānaṃ, vajantaṃ
 ti ito c' ito ca dhāvantaṃ, kucchismiṃ ti kucchiyaṃ ca, passasmiṃ ti passe
 15 ca, haññamānaṃ ti vijjhiyamānaṃ ti attho.

159. Sattīusūtomarabhindivālā'
 vividhāvudhā' vassati tattha devo'
 patanti āṅgāra-m-iv' accimanto',
 silāsanī vassati luddakamme ti. 1105.

20 Ta. āṅgāramivaccimanto' ti jalitāṅgārā viya accimanto āvudhavisessā
 patanti, silāsanīti jalitasilāghatā, vassati luddakamme ti yathā nāma
 deve vassante asani patati evaṃ eva ākāse samuṭṭhāya ciccitayamānaṃ jalita-
 silāvassaṃ tesaṃ luddakammānaṃ upari patati.

160. Uṇho ca vāto nirayamhi dussaho,
 25 na tahiṃ' sukhaṃ labbhati ittaraṃ pi,
 taṃ taṃ vidhāvantaṃ alenaṃ āturaṃ
 ko codaye paraloke sahasan ti. 1106.

Ta. ittarampīti parittakam pi, vidhāvantaṃ ti vidhāvantaṃ.

161. Sandhāvamānaṃ' taṃ rathesu yuttaṃ
 30 sajotibhūtaṃ paṭhaviṃ kamantaṃ

¹ B^d pothayanti. ² B^d adds nirayapālā. ³ C^k bheṇḍi-, B^d bhiṇḍivālā. ⁴ C^k -dham. ⁵ so C^k for deve? B^d vassanti tattha devā. ⁶ so all three MSS. ⁷ B^d tamhi. ⁸ C^k sandhov-, B^d sandhāvājānaṃ.

109. Saṁgahe tāva mittānaṁ saṁvibhāgī vidhānavā
tappeyya annapānena sadā samaṇabrāhmaṇe. 1247.
110. Dhammakāmo sutādhāro¹ bhaveyya paripucchako
sakkacca payirupāseyya sīlavante bahussute. 1248.
111. Gharaṁ āvasamānassa gahaṭṭhassa sakaṁ gharaṁ
khemaṁ vatti siyā evaṁ, evaṁ nu assa saṁgaho. 1249.
112. Avyāpajjho siyā evaṁ saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṁ lokāṁ evaṁ pecca na socatīti. 1250.

Ta. taṁ tatthā¹ 'ti bhi so taṁ rājānaṁ tattha dhammasabhāyaṁ
nāṇagatiyā gatimā abbocehinnaviriyaṇa dhitimā matimā mutimā saṇhasu 10
khumapaṇṇo atthadassimā nāṇa atthadassimā paricchinditvā jānanañāṇa-
saṁkhātāya paṇṇāya sabbadhammānaṁ saṁkhātā² Vi-paṇḍito, etaṁ na sādha-
raṇadārassā³ 'ti ādivaṇaṁ abhavi, tattha yo paresaṁ dāresu aparajjhati so
sādharāṇadāro nāma tādiso nāssa bhaveyya, sādumekato ti sādurasapaṇi-
bhojanaṁ aññesaṁ adatvā ekako va na bhuñjeyya, lokāyatikan ti anattha- 15
nissitaṁ saggamaggānaṁ adāyakaṁ anīyyānikaṁ viṇḍasallāpaṁ lokāyatikavādāṁ
na seveyya, neṭaṁ -- ti na hi etaṁ lokāyatikaṁ² paṇṇāya vaddhanaṁ, sīlavā
ti akhaṇḍehi paṇḍehi sīlehi samaṇnāgato, appamatto ti kusaladhammesu appamatto,
nivātaṁ uttīti atimānaṁ akatvā nīcavutti ovādānusaṇipatiṇḍhako³, atthāda- 20
dho ti thaddhamacchariyarahito, surato ti soraccena s-gato, sakhilo ti pe-
maṇīyavacano, mudū⁴ 'ti kāyavacīcittēhi aphaṇuso, saṁgahe -- ti mittasaṁ-
gahakaro dānādīsu yo yena saṁgahaṁ gacchati tassa ten⁴ eva saṁgahako,
saṁvibhāgīti dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ c⁴ eva kapaṇādīnaṁ ca saṁvi-
bhāgako, vidhānavā ti etasmiṁ kāle kasitum vaṭṭati imasmiṁ vapiṭṭu ti 25
evaṁ sabbakiccesu vidhānasampanno, tappeyyā⁴ 'ti gahitagahitabhājanāni
pūretvā dadamāno tappeyya, dhammakāmo ti pavēḍidhammam pi sucari-
dhammam pi kāmayamāno patthayamāno, sutādhāro ti sutassa ādhārābhūto,
paripucchako ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe upasaṁkamitvā kiṁ bhante kusalan
ti ādivaṇehi pucchanaṁ sīlo, sakkaccaṇ ti gāravana, evaṁ nu assa saṁgaho 30
ti saṁgaho pi⁴ 'ssa evaṁ kato nāma bhaveyya, saccavādīti evaṁ paṭipanno
yeva saccavādī nāma siyā.

Evaṁ M. rañño gharāvāsapaṇhaṁ kathetvā pallaṁkā
oruyha rājānaṁ vandi. Rājāpi⁴ 'ssa mahāsakkāraṁ katvā eka-
satarājaparivuto attano nivesanaṁ eva gato. Gharāvāsa- 35
paṇhaṁ⁴.

¹ Rd -to. ² C⁴s -yatanāṁ. ³ Rd -nīyassa sampatiṇḍhako. ⁴ C⁴s omit gharā-

patodalaṭṭhihi su codiyantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1107.

Ta. rathesu yuttan ti varena¹ vāraṃ tesu jalitaloharathesu yuttan,
kamantan ti akkamānaṃ, suṭodiyantaṃ ti suṭṭhu codiyantaṃ.

109. Tam āruhantaṃ khurasamcitaṃ girim 5
vibhimsanaṃ¹ pajjalitaṃ bhayānakaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1108.

Ta. tamāruhantaṃ ti taṃ bhavantaṃ jalitāyudhapahāre asahitvā jalita-
khurehi sañcitaṃ jalitalohapabbataṃ āruhantaṃ. 10

109. Tam āruhantaṃ pabbatasannikāsaṃ
aṅgāraraṣiṃ jalitaṃ bhayānakaṃ
sandaḍḍhagattaṃ² kapaṇaṃ rudantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1109.
Tattha sandaḍḍhagattaṃ ti suṭṭhu ḍaḍḍhasariraṃ, 15

104. Abbhakūtasamā uccā kaṇṭakāpacitā³ dumā
ayomayehi⁴ tikkhehi naralohitapāyihiti. 1110.

Ta. kaṇṭakāpacitā³ ti jalitakantakanicitā, ayomayehi⁴ idaṃ yehi
kaṇṭakehi⁴ ācitā te dassetuṃ vuttaṃ.

105. Tam āruhanti nāriyo⁵ narā ca paradāragū 20
coditā sattihatthehi Yamaniddesakārihiti. 1111.

Ta. tamāruhanti⁵ ti taṃ evarūpaṃ simbalirukkhaṃ ārohanti, Yamanid-
desakārihiti Yamassa vacanakārehi, nirayapālehi⁶ attho.

100. Tam āruhantaṃ nirayaṃ simbalim ruhiramakkhitaṃ
viduṭṭhakāyaṃ⁷ vitacaṃ⁸ āturaṃ gālhavedanaṃ 1112. 25

107. Passasantaṃ muhuṃ uṇhaṃ pubbakammāparādhikaṃ
dumagge vitacagattaṃ⁹ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1113.

Ta. viduṭṭhakāyaṃ⁹ ti vihimsitakāyaṃ, vitacaṃ⁷ ti cammamaṇisaṇaṃ
chinnāvachinnatāya pacchitaṃ viya¹⁰.

¹ Bḍ vibhisa-. ² Bḍ sudaḍḍha-. ³ Bḍ -nicitā. ⁴ Cks add te. ⁵ Cks na-. ⁶ Bḍ vīdaṇḍa-. ⁷ Cks vīkacāṃ. ⁸ so Bḍ; C^s dummaggaviṭapaggagataṃ, Ck -hataṃ.
⁹ Bḍ vīdaḍḍha-. ¹⁰ so Cks; Bḍ -sānaṃ chiddāvachiddaṃ chinnatāya¹⁰ kovilāra-
pupphitaṃ viya kīsuppupphaṃ viya.

M. pana nivatto, atha nañ Puṇṇako āha:

113. Ehi dāni gamissāmi, dinno no issarena me,
tam ev' atthañ paṭipajja esa^a dhammo sanantano ti. 1251.

Ta. no ti nipātamattañ, issareya mayhañ dinno ti a., sanantano ti
5 mama atthañ paṭipajjantena hi tayā attano sāmikassa attho paṭipanno hōti,
yañ c' etañ sāmikassa atthakaraṇaṃ nāma esa dhammo sanantano porāṇaka-
paṇḍitānañ sabhāvo.

Vidhurapaṇḍito āha:

114. Jānāmi māṇava: tayāham asmi,
10 dinno 'ham asmi tava issarena,
tīhañ ca tañ vāsayemu¹ agāre
yen' addhunā anusāsema putte ti. 1252.

Ta. tayāhamasmīti tayā laddho 'ham asmīti jānāmi labhantañ ca na
aññathā laddho, dinno 'ham asmi tava issarena 'ti mama issareya raññā
15 ahañ tava dinno, tīhañ cā 'ti māṇavaka ahañ tava bahūpakāre, rājānañ
anoloketvā saccam eva kathesiṃ², tenāhañ tayā laddho, tvañ mama mahā-
tabbhāvañ³ jānāsi, mayhañ tvañ divasāni tañ⁴ attano agāre vāsema kasmā⁵ tvañ
yen' addhunā yattakena kālena mayhañ puttadāre anusāsema tañ kālañ adhvāsehi⁶ti.

Taṃ sutvā Pu- „saccam paṇḍito āha, bahūpakāre esa mama,
20 'sattāham pi addhamāsam pi nisidāpehi⁶ti' vutte adhvāsetabbam
eva⁶ 'ti cintetvā

115. Tam me tathā hotu vasemu tīhañ,
kurutañ bhav' ajja gharesu kiccañ,
anusāsatañ puttadāre bhav' ajja
25 yathā tayi pacchā⁷ sukhī bhaveyyā 'ti. 1253.

Ta. tañ me ti yañ tvañ vadesi sabbañ tañ mama tathā hotu, bha-
vañ ajja 'ti bhavañ ajja paṭṭhāya tīhañ anusāsatu, tayi pacchā⁷ 'ti yathā tayi
gate pacchā tava puttadāro sukhī bhaveyya evaṃ tvañ anusāsa 'ti.

Evam vatvā Pu- Mahāsattena saddhim ñeva tassa nive-
30 saṇaṃ pāvisi.

¹ C^s vāsayomu, C^k vāyayomu, B^s sasayemu: read: -mū or agāre vāsayemu?

² C^k -si, B^d kathemi. ³ B^d mahāntagunabhāvañ. ⁴ B^d omits tañ. ⁵ B^d kasmā. ⁶ C^k omits ni-. ⁷ C^s pecca.

168. Abbhakūṭasamā uccā asipattācitā¹ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihīti. 1114.

Ta. asipattācitā¹ ti asimayehi²pattehi nicitā.

169. Tam ānupattam³ asipattapādapaṃ
5 asīhi tikkhehi ca chijjamānaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sōhassaṃ ti. 1115.

Ta. tamānupattan³ ti taṃ bhavantaṃ nirayapālānaṃ āvudhappabhāra
asahitvā ānupattam³.

170. Tato nikkhantamattan taṃ asipattanirayā dukkhā⁴
10 sampatitaṃ Vetaraṇiṃ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1116.

Ta. sampatitan ti patitaṃ.

171. Kharā kharodikā tattā duggā Vetaraṇi nadī
ayopokkharasañchannā tikkhapattehi⁵ sandatīti. 1117.

15 Ta. kharā ti pharusā, ayopokkharasañchannā ti ayomayehi tikkhina-
pariyantehi pokkharapattehi sañchannā, pattehi⁵ tehi pattehi sā nadī tikkhā
huvā sandati.

172. Tattha sañchinnagattaṃ taṃ vuyhantaṃ ruhiraṃmakkhitaṃ
Vetaraṇiṃ anālambe ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1118.

20 Ta. Vetaraṇiṃ ti Vetaraṇīudake. Nirayakhaṇḍaṃ nīṭṭhitaṃ⁶.

Imaṃ pana M-assa Nirayakathaṃ sutvā rājā samviggā-
hayaṃ M-aṃ nēva tāṇagavesi hutvā āha:

173. Vedhāmi rukkho viya chijjamāno,
disaṃ na jānāmi pamūḷhasaṇṇi⁷,

25 bhayasānutappāmi⁸ mahā ca me bhayā⁹
suttvāna gāthā tava bhāsitaṃ ise. 1119.

174. Āditte vārimajjhaṃ va dīpaṃ v' oghe-r-iv' aṇṇave
andhakāre va pajjoto tvaṃ no si saraṇaṃ ise. 1120.

¹ C^{ks} -pattanicitā. ² B^d tamārubantaṃ. ³ B^d ārubantaṃ. ⁴ B^d asipattani-
citādomā. ⁵ C^{ks} tikkhā-. ⁶ C^{ks} omit nirayakhaṇḍaṃ nīṭṭhitaṃ. ⁷ B^d -o. ⁸
B^d bhayānu-. ⁹ so all three MSS.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

116. Sādhū 'ti vatvāna pahūtakāmo
pakkhāmi yakkho Vidhurena saddhim,
tam kuṇḍarājaññahayānucinnaṃ
pāvekkhi antopuram ariyasettho ti. 1254.

5

Ta. pahūta -- ti mahābhogo, kuṇḍarā -- ti kuṇḍarehi ca ājaññahayehi
ca anucinnaṃ, ariya -- ti ācāraariyesu uttamo, Pu- yakkho ca tassa anto-
puram pāvisi.

Mahāsattassa pana tiṇṇaṃ utūnaṃ atthāya tayo pāsādā,
tesu eko Koṇco nāma eko Mayūro nāma eko Piyaketo nāma, 10
te sandhāya ayaṃ gāthā vuttā:

117. Koṇcaṃ Mayūraṃ ca Piyaṃ ca Ketaṃ
upāgami tattha surammarūpaṃ
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ viya Vāsavassā 'ti. 1255.

15

Ta. tatthā 'ti tesu tiṣu pāsādesu yattha tasmim' samaye attanā vasati
taṃ surammarūpaṃ pāsādāṃ Puṇṇakaṃ ādāya upāgami.

Upagantvā ca alaṃkatapāsādassa sattamāya bhūmiyā sa-
yanagabbhaṃ c' eva mahātalaṃ ca sajjāpetvā sirisayanaṃ paññā-
petvā sabbaṃ annapānādividhiṃ upatṭhapetvā devakaññā viya 20
pañcasatā itthiyo „imā te pādapariṇāṇikā hontu, anukkaṇṭha-
citto idha vasāhīti“ tassa nīyādetvā attano vasanaṭṭhānaṃ
gato, tassa gatakāle tā itthiyo nānāturīyāni gahetvā Puṇṇa-
kassa paricariyāya naccādiṇi paṭṭhapesuṃ.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

25

118. Tattha naccanti gāyanti avhayanti varāvaram
accharā viya devesu nāriyo samalaṃkatā ti. 1256.

Ta. avhayanti -- varato varaṃ naccaṃ ca gītaṃ ca karontiyo.

119. Samaṅgikatvā pamadāhi yakkhaṃ
annena pānena ca Dhammapālo

30

¹ Bā yasmiṃ. ² Cks -a. ³ Cks -dham. ⁴ Ck -ṭṭhahanto, C^s -ṭṭhaganto. ⁵
Cks naccanti.

175. Atthañ ca dhammañ ca anusāsa mañ ise,
atītam addhā aparādhitañ mayā,
ācikkha me Nārada suddhimaggañ
yathā ahañ no niraye pateyyan ti. 1121.

Ta. bhayasānutappāmiti¹ attanā katassa pāpassa bhayena anutappāmi, 5
mahā ca me bhayā ti mahantañ ca me nirayabbayañ uppannañ, dīpañ
voghe ti dīpañ va oghe, idañ vuttañ hoti: āditte kāye vārimajjhañ viya
bhinnanāvānañ oghe vā anṇave vā patitthañ alabhamānānañ dīpañ viya
andhakāragatānañ pajjoto viya ca tvañ no ise saraṇaṇ, atītamaddhā apa-
rādhitañ mayā ti ekamsena mayā atītakammañ² aparādhitañ virādhitañ, 10
kusalañ atikkamitvā akusalam eva katan ti.

Ath' assa M. suddhimaggañ ācikkhituñ³ sammāpaṭipanne
porāṇakarājāno udāharaṇavasena dassento āha:

176. Yathā ahū Dhatarattho Vessāmitto ca Atthako
Yāmataggi⁴⁵

15

Usinnaro⁶ cāpi Sivī ca rājā
parivārakā⁷ samaṇabrahmaṇānañ 1122.

177. Ete c' aññe ca rājāno ye Sakkavisayañ⁸ gatā
adhammañ parivajjetvā dhammañ cara mahīpati. 1123.

178. Annahatthā ca te vyamhe ghosayantu pure tava: 20
ko chāto ko ca tasito ko mālañ ko vilepanaṇ
nāṇṇarattānañ vatthānañ ko naggo paridahessati, 1124.

179. Ko panthe chattam ādeti⁹ pāduka¹⁰ ca mudū subhā,
iti sāyañ ca pāto ca ghosayantu pure tava. 1125.

180. Jijṇaṇ posaṇ gavassañ ca mā-ssu yuñji¹¹ yathā pure, 25
parihārañ ca dajjāsi, adhikārakato balīti. 1126.

Ta. ete cā 'ti yathā ete ca Dhatarattho Vessāmitto Atthako Yāmataggi
Usinnaro¹² Sivīti cha rājāno aññe ca dhammañ caritvā Sakkavisayañ⁸
evaṇ tvañ pi adhammañ parivajjetvā dhammañ cara, ko chāto ti mahārāja
tava vyamhe ca pure ca rājanivesane ca nagare ca annahatthā purisā ko chāto 30
ko tasito ti tesañ dātukāmatāya ghosayantu, ko mālañ ti ko mālañ icchati

¹ Bđ bhayānu-. ² Bđ atītañ-. ³ C²s -i tañ. ⁴ Bđ yamadaggi. ⁵ something
wanting? ⁶ Bđ usindharo. ⁷ Bđ -cārikā. ⁸ Bđ sagga-. ⁹ Bđ pante- - dhāreti.
¹⁰ C²s pānado. ¹¹ Bđ mā su yuñja. ¹² Bđ yamadaggi usindharo.

atthattam evānūvicintayanto

pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse ti. 1257.

Ta. pamadāhīti pamadāhi c' eva annapānena ca samaṅgikatrā, dham-
mapālo ti dhammassa pāloko gopāyiko, atthattamevā 'ti atthabbhūtam eva
5 attham, bhariyāya ti sabbajettikāya bhariyāya.

120. Tam candanagandharasānulittam
suvannajambonadanikkhasādisam
bhariyam vacā': ehi suṇohi bhoti,
puttāni' āmantaya tambanette. 1258.

10 Ta. bhariyam vacā ti jettabbhariyam avaca, āmantayā 'ti pakkosa'.

121. Suttvāna vākyam patino Anujjā'
suṇisam vaca tambanakhīsunsettam:
āmantaya vammadharāni Cete
puttāni indīvarapupphasāme. 1259.

15 Anujjā' ti evaṇnāmikā, suṇisam' vaca tamba--ti sā tassa vaca-
nam suttvā assumukhī rudamānā sayam gantvā putte pakkosituṃ ayuttam
suṇisam pesessāmīti tassā nivesanattānam gantvā sū tambanakhīsunsettam
suṇisam avaca, āmantayā 'ti pakkosa, vammadharānīti vammadhare sūre
samatthe ti a., ābharanabhaṇḍam eva idha vammaṇ ti adhippetam, tassā
20 ābharanadhare ti pi a., Cete ti tam nāmenālapati, puttānīti mama putte ca
dhītaro ca, indīvara--ti tam ālapati.

Sā „sādhū“ 'ti pāsādam anuvicaritvā „pitā vo ovādam
dātukāmo pakkosati, idaṃ kira vo tassa pacchimadassanaṃ“
ti sabbam ev' assa suhajjanaṃ ca puttadhītaro ca sannipātesi,
25 Dhammapālakumāro pana tam vacanam suttvā va rodanto ka-
nitthabbhātīparivuto pitu santikam agamāsi, p. te disvā va saka-
bhāvena saṇṭhātuṃ asakkonto assupupṇehi nettehi āliṅgitvā sīse
cumbitvā jettaputtam muhuttam hadaye nipajjāpetvā hadayā
otāretvā sirigabbhato nikkhamma mahātale pallaṃkamajjhe
30 nisīditvā puttasaḥassassa ovādam adāsi.

¹ all three MSS. vaca. ² C's puttāti. ³ B's -saya. ⁴ B's anujjā. ⁵ all
three MSS. suṇisā.

- ko vilepanam icchatī nānārattānam vatthānam yaṁ yaṁ icchatī taṁ taṁ ko
naggo paridahisatīti ghosentu, ko paṭthe chattam ādiyati⁶ ko panthe
chattam dhārayessati, pāduka¹ cā 'ti upāḥaṇa ca mudū subhā ko icchatī, jīṇ-
ṇam poṣaṇ ti yo te upaṭṭhākesu amaccho vā añño vā pubbe kutupakāro jarā-
5 jīṇṇakāle yathā porāṇam kammaṁ kātuṁ na sakkoti ye pi te gavassādayo
jīṇṇatāya kammam kātuṁ na sakkonti tesu ekam pubbe viya kammesu mā
yojayi, jīṇṇakālasmiṁ hi te tāni kammāni kātuṁ na sakkonti, parihāraṇ cā
'ti idha parivāro parihāro ti vutto, idaṁ vuttaṁ hoti: yo ca te balī hutvā
adhikārakato va pubbe kutupakāro hoti tassa jarājīṇṇakāle yathā porāṇam pari-
10 vāraṁ daḍḍeyyāsi, asappuriṣā hi attano upakarakānaṁ upakāraṁ kātuṁ samattha-
kāle yeva sammānam karonti asamatthakāle na olokeṇti, sappuriṣā pana asa-
matthakāle pi tesam tath'eva sakkāraṁ karonti, tasmā tvam pi evaṁ kareyyāsi.

Iti M. rañño dānakathaṇ ca silakathaṇ ca kathetvā idāni
yasmā ayaṁ rājā attano attā¹ hāve rathena upametvā² vaṇṇi-
15 yamāne tussati tasmāssa sabbakāmaduharathopamāya dham-
maṁ desento āha:

181. Kāyo te rathasaññāto manosārathiko lahu
avihiṁsāsāritakkho samvibhāgapāṭicchado³ 1127.
192. Pādasaññamanemiyo hatthasaññamapakkharo
20 kucchisaññamanabbhanto vācasaññamakūjano 1128.
198. Saccavākyasamattaṅgo apesuññasusaññāto
girāsakhilanelāṅgo mitabhāṇisilāsito⁴ 1129.
184. Saddhālobhasusaṁkhāro nivātañjalikubbaro⁵
atthaddhatānatīsāko silasaṁvaranandhano 1130.
25 185. Akkodhanamanugghātī dhammapaṇḍarachattako
bāhusaccamapālambo⁶ ṭhitacittamupādhiyo 1131.
186. Kālaññutācittasāro vesārajjatidaṇḍako
nivātavuttiiyottako⁷ anatiṁānayo lahu 1132.
187. Alīnacittasanthāro vaddhasevi⁸ rajohato,
30 sati patodo dhirassa, dhiti yogo⁹ ca rasmiyo, 1133.
188. Mano dantaṁ path' anveti¹⁰ samadantehi vāhihi
icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca saññāmo. 1134.

¹ Ck^s pāṇsjo ² Ck^s upanetvā. ³ Bā^s -to. ⁴ Bā^s silāsito. ⁵ Bā^s -kuvaro. ⁶ Bā^s -mupā-. ⁷ Bā^s -yottaṅgo. ⁸ Bā^s buddhisevi. ⁹ Ck^s yogā. ¹⁰ Bā^s dantapatham netti.

- Tam attam pakāsento Satthā āhā:
 122. Te āgate muddhani Dhammapālo
 cumbivā putte avikampamāno
 āmantayivā ca avoca vākyam:
 dinn' āham raññā idha mānavassa. 1260. 5
 123. Tass' ajj' aham attasukhī vidheyyo,
 ādāya yen' icchati tena gacchati,
 ahañ ca vo sasitum' āgato 'smi:
 katham aham aparittāya' gacche. 1261.
 124. Sace vo rājā Kurukhettavāsī
 Janasandho puccheyya pahūtakāmo
 kim ābhijānātha pure purāṇam
 kim vo pitā anusāse puratthā 1262. 10
 125. Samāsana hotha mayā va sabbe
 ko n' idha rañño abbatiko manusso
 tam añjalim kariya³ vadetha evam:
 mā h' eva⁴ deva, na hi esa⁵ dhammo,
 viyaggharājassa nihīnajacco
 samāsano deva katham bhaveyyā 'ti. 1263. 15

Ta, Dhammapālo ti Mahāsatto, dinnāhaṇ ti aham jayadhane⁶ khaṇ- 20
 detvā raññā diṇno, tassa ajjaham -- ti ajja paṭṭhāya tihamattam aham iminā
 attano sukkena attanā⁷ sukhī tatoparam pana tassa mānavassāham vidheyyo
 homi, so hi ito catutthe divase ekaṁsena mañ ādāya yath' icchati tattha
 gacchati, aparittāya⁸ 'ti tumhākaṁ parittāṇam⁹ akatvā katham gaccheyyan
 ti¹⁰ anusāsītum āgato 'smi, Janasandho ti mittaganthanena¹¹ mittajanassa 25
 santhānakāro¹², pure purāṇan ti ito pubbe tumhe kim purāṇam¹³ ābhijānātha,
 anusāse ti anusāsi, evam tumhe raññā putthā amhākaṁ pitā imaṁ c' imaṁ
 ca ovādāṁ adāsīti kathyeyātha, samāsana--'ti sace pana vo rājā mayā din-
 nassa ovādassa kathitakāle etha tumhe ajja mayā saddhim samāsana hotha, ko
 nīdha -- ti idha rājakule tumhehi¹⁴ añño ko nu rañño abbatiko manusso 30
 ti attano āsane nisīdapeyya, tamañjalim ti atha tumhe añjalim karitvā tam
 rājānam evam vadeyyātha: deva evam mā avaca na hi amhākaṁ esa pavēṇi-
 dhammo, viyaggha -- 'ti kesariśiḥassa hīnajacco jarāsīgālo deva katham sa-
 māsano bhaveyya, yathā sigālo siḥassa samāsano na hoti tath' eva mayam
 tumhākaṁ ti¹⁵. 35.

¹ Bā anusāsītum. ² Cks aparittāṇā ca, Bā parittāya. ³ Cks kayira. ⁴ Bā
 hevam. ⁵ Cks so. ⁶ Bā jeyya dhanena. ⁷ Bā attā. ⁸ Cks aparittāya, Bā
 aham parittāya. ⁹ Bā parittam. ¹⁰ Bā iti. ¹¹ Bā -bandhanena. ¹² Bā
 sandhāna-. ¹³ Bā -pakāraṇam. ¹⁴ Cks -he. ¹⁵ Bā addā kathyeyātha.

*180. Rūpe sadde rase gandhe vāhanassa padhāvato

paññā ākoṭaṇī rāja tattha attā va sārathi. 1135.

190. Saṇe etena yānena samacāriyā dalhā dhiṭi

sabbakāmaduho rāja na jātu nirayaṃ vaje ti. 1136.

Ta. rathasamñāto ti mahārāja tava kāyo ratho ti samñāto hotu, mano 5
sārathiko ti manasamkhātena kusalacittena sārathinā samannāgato, lahū 'ti
vigatathīnamiddhatāya sallabuko, avihiṃsāsāritakkho ti avihiṃsāmayena
sāritena suparimittīhitena akkheṇa samannāgato, samvibhāga paṭicchedo¹
ti dānasamvibhāgamayena paṭicchedena² samannāgato, pādasamñāmanemiyo
ti pādasamñāmayāya nemiya samannāgato, hattha -- pakkhāro ti hattha- 10
samñāmayena pakkharena samannāgato, kucchi -- nabbhanto³ ti kucchi-
samñāmasamkhātena mitabhajanamayena telena abbhanto³, vācā -- kūjano⁴
ti vācāsamñāmena akūjano⁴, saṇṇavākyasamattāṅgo ti saṇṇavākyena pari-
punnasāṅgo akhaṇḍarathaṅgo, apesumñāsusaññato ti apesumñāna sutthu-
samñāto suphassito⁵, girāsakkhilaṇaṇḍo ti sakkhīlāya saṇḥavācāya niddo- 15
saṅgo mattharathaṅgo, mitabhānīsilāsito⁶ ti mitabhānīsamkhātena silā-
sena⁷ suṭṭhusambandho, saddhālobhasusamkhāro ti kammaphala, addhāna-
saddhāmayena ca alohamayena ca sundarena alaṇkārena samannāgato, nivā-
tañjalikubbaro⁸ ti silavantānaṃ nivātavuttimayena c'eva añjalikammamayena
ca kubbarena⁹ samannāgato, atthaddhatānatisāko ti sakkhīlasammodabhāva- 20
samkhātāya atthaddhatāya anataiso, thokanataiso ti a., silāsamvaranandhano
ti akhaṇḍapañcasīlacakkhundriyādisamvarasamkhātāya nandhanarajjuyā sa-
mannāgato, akkodhamanugghāttīti akkodhanabhāvasamkhātena anugghātena
samannāgato, dhammapaṇḍarachattako ti dasakusalakammupathasam-
khātena paṇḍarachattena samannāgato, bāhusaccamapālambo⁹ ti atthasan- 25
nissitabaddhesutabhāvamayena apālambena¹⁰ samannāgato, thitacittamupā-
dhiyo ti lokadhammehi avikampanabhāvena suṭṭhuthitaeaggabhāvacittasam-
khātena upādhiṇā uttarattharanena vā rājāsanena vā samannāgato, kālaññutā-
cittasāro ti ayaṃ dānassa dānakālo¹¹ ayaṃ sīlassa rakkanakālo ti evaṃ
kālaññutāsamkhātena kālaṃ jānitvā katena cittena kusalacittasāreṇa samannāgato, 30
i. v. h.: yathā mahārāja rathassa nāma āyūṃ ādīṃ katvā sabbasambhārajāten¹²
parisuddhaṃ saramayaṃ vā¹³ icchītabbaṃ evaṃ hi so thiro¹⁴ addhānakkhamo
hoti evaṃ tava pi kāyaratho kālaṃ jānitvā katena cittena parisuddhena dānā-
dikusalasāreṇa samannāgato hotu 'ti, vesārajjatidaṇḍako ti parisamajjhe
kathentassa pi visāradavācāsamkhātena¹⁵ tidaṇḍena samannāgato, nivāta- 35
vuttiyottako¹⁶ ti ovāde vattanabhāvasamkhātena¹⁷ mudunā dhurayottena

¹ Bā -to. ² Bā -tena. ³ Bā adds abbhāñcitabbo nābhito ti pi pātho. ⁴ Bā
-kūjjano. ⁵ Bā saṇṇessito. ⁶ so Cks; Bā sīlessito. ⁷ so Cks; Bā sīlessena. ⁸
Bā -kūva-. ⁹ Bā -mupa-. ¹⁰ Bā upa-. ¹¹ Bā dinnakālo. ¹² Bā dabbā-. ¹³
Bā -mayāñca. ¹⁴ Bā ratho. ¹⁵ Bā visāradabhāvasam-. ¹⁶ Bā -yottaṅgo. ¹⁷ Bā
pavattana-.

Imaṃ pan' assa kathaṃ sutvā puttadhītaṃ ca nātisū
hajjadāsaaporisā ca sabbe sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā
mahāviraṃ viraviṃsu, te M. saññāpesīti. Lakkhaṇaṇaṃ.

Atha te nātayo upasamkāmitvā tuṇhibhūte diśvā „tātā
5 mā cintayittha, sabbe samkhārā aniccā, yaso nāma vipatti-
pariyosāno, api ca tumhākaṃ rājavasaṭṭim nāma yasapaṭilābha-
kāraṇaṃ kathessāmi, taṃ ekaggacittā suṇāthā“ 'ti Buddha-
līlāya rājavasaṭṭim nāma paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10 126. So ca mitte amitte ca nātayo suhadajjane¹
alinamanasamkappo Vidhuro etad abravi: 1264.

127. Eth' ayyo rājavasaṭṭim nisīditvā suṇoṭha me
yathā rājakulaṃ patto yasaṃ² poso nigacchatīti. 1265.

15 Ta. suhadajjane¹ ti suhajjane³, ethayyo ti etha ayyo pi mudā-
cārena putte ālāpati, rājavasaṭṭim ti mayā vuccamānaṃ rājapariśāryaṃ su-
ṇātha, yathā ti yena kāraṇena rājakulaṃ upasamkanto rañño santike
caranto poso yasaṃ nigacchati taṃ kāraṇaṃ suṇāthā 'ti a.

128. Na hi rājakulaṃ patto aññāto labhate yasaṃ
nāsūro na pi dummedho na-ppamatto kudācanaṃ. 1266.

20 129. Yadāssa⁴ silaṃ paññaṃ ca soceyyaṃ cādhiyacchati
atha vissasate⁵ tyamhi⁶ guyhaṃ c' assa na rakkhati. 1267.

Aññāto apākaṭṭaguno aviditakammāpadāno⁷, nā sūro ti na asūro bhīru-
jātiko, yadāssa- ti yadā assa sevakassa rājasilaṃ ca paññaṃ ca soceyyaṃ ca
adhiyacchati ācārasampattiṃ ca ānābalaṃ ca sukhībhāvaṃ⁸ ca jānāti, atha
25 vissasate⁶ tyamhīti⁹ atha rājā tamhi vissasati¹⁰ vissāsaṃ karoti attano ca
guyhaṃ assa na rakkhati na gūhati katheti.

130. Tulā yathā paggaḥitā samadaṇḍā sudhāritā
ajjhīttho na vikampeyya sa rājavasaṭṭim vase. 1268.

30 131. Tulā yathā paggaḥitā samadaṇḍā sudhāritā
sabbāni abhisambhonto sa rājavasaṭṭim vase. 1269.

¹ so Bds; Cks suhadajjane. ² Cks yasaṃ. ³ Bds suhadajjane. ⁴ Cks yadassa.
⁵ Cks vissā-. Bds viśā-. ⁶ Bds tamhi, Cks nyamhi? ⁷ Bds -mavidhāno. ⁸ Bds
suci-. ⁹ Cks nya-, Bds tamhīti. ¹⁰ Bds viśā-.

samannāgato, mudunā hi dhurayottena baddharatham sindhavā sukhañ vabanā,
 evaṃ tavāpi kāyaratho paṇḍitānañ ovādavattitāya ābaddho sukhañ yātū 'ti a..
 anatimānayaugo lahū 'ti anatimānaṣaṃkñātena lahukena yugeṇa samannā-
 gato, alīnacittasanthāro ti yathā ratho nāma dantamayena ulār na santhā-
 5 rena sobhati evaṃ tava kāyaratho ^{api} alīnaassaṃkuṭṭacittasanthāro hotu,
 vaddhasevī rajohato² ti yathā ratho nāma visamena rajuttānamaggena
 gacchanto rajokinno na sobhati samena virajena maggena gacchanto sobhati
 evaṃ tava kāyaratho pi paññāvuddhisevitāya³ samataleṇa ujumaggaṃ paṭi-
 pajjitvā hataraḥ pi hotu. sati patodo dhīrassā 'ti dhīrassa tava tasmiṃ
 10 kāyarathē suppatitthitā sati patodo hotu, dhiti yogo⁴ ca rasmiyo ti ab-
 bhocchinnaviriyasaṃkhātā dhiti hitapaṭipattiyaṃ yuñjanabhāvasaṃkhāto yogo ca
 tava tasmiṃ rathe suvaṭṭitā thirā rasmiyo hontu, maṇodantaṃ pathaṇ-
 veti⁵ samadantehi vāhīhīti yathā nāma ratho visamadantehi sindhavehi
 uppathaṃ bhajati⁶ samadantehi samaśikkhitehi yutto ujupatham eva anveti
 15 evaṃ mano pi dantaṃ nibbisevanāṃ kummaggaṃ pahāya ujumaggaṃ gahhāti,
 tasmā sudantaṃ⁷ ācārasampannacittaṃ tava kāyarathassa sindhavakiccaṃ sū-
 dhetu, icchā lobho cā 'ti tattha appatteesu vatthosu icchā patesu lobho ti
 ayaṃ icchā ca lobho ca kummaggo nāma kuṭṭilo anujumaggo apāyaṃ eva neti
 dasakusalakammaphavasena pana aṭṭhaṅgikamaggavasena vā ^{avatto} silasaṃ-
 20 yamo ujumaggo nāma so te kāyarathassa maggo hotu, rūpe ti etesu maṇāpi-
 yesu rūpādisu kāmāgunesu nimittaṃ gahetvā dhāvantaṃ tava kāyarathassa
 uppathapaṭipannaṃ rājarathassa sindhave ākoṭetvā nivāranapatodalatthi viya
 paññā koṭṭhi hotu, sā hi taṃ uppathagamanato nivāretvā ujum eucaritamaggaṃ⁸
 āropessati, tattha attā vā ti tasmiṃ pana te kāyarathe añño sārathi nāma
 25 n' atthi tava attā vā sārathi hotu, sace etena yānenā 'ti mahārāja yass
 etaṃ evarūpaṃ yānaṃ, sace etena yānena samacariyā dalhā dhittiti
 yassa samacariyā ca dhiti ca dalhā hoti thirā so etena yānena yasmā esa ratho
 sabbakāmaduho rāja yathāpatthite sabbe kāme deti tasmā na jātu nira-
 yaṃ vaje ti ekaṃsen' etaṃ vārehi⁹, evarūpena yānena nirayaṃ na
 30 gacchati⁹.

„Iti kho mahārāja yaṃ maṃ avaca ‘ācikkha me Nārada
 suddhimaggaṃ yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyaṃ’ ti ayaṃ te
 so¹⁰ mayā anekapariyāyena akkhāto“ ti. Evam assa dhammaṃ
 desetvā micchādhiṭṭhiṃ hāretvā sīle patiṭṭhāpetvā „ito paṭṭhāya
 35 pāpamitte pahāya kalyāṇamitte upasaṃkama, niccaṃ appa-
 matto hohīti“ naṃ ovaḍitvā rājadhītu guṇe vappetvā rāja-

¹ Bā adds dānādīnā. ² Bā buddhisevi-. ³ Bā -buddhi-. ⁴ Cks -gā. ⁵ Bā
 pathaṃ neti. ⁶ Bā yāti. ⁷ Bā sundaraṃ. ⁸ Bā dhāretī. ⁹ Bā gacchastīti.
¹⁰ Bā omīti so.

Tulā -- ti yathā eṣā vuttappakārā tulā na oṇamati na uṇṇamati evam eva¹
rājasevako kīmicid² eva kamme raññā idaṃ nāma karohīti ajjhīṭṭho āṇatto
chandādiagattivasena na kampeyya sabbakiccesu paggaḥitatulā viya samo bha-
veyya, sa rājavasatim ti so evarūpo sevako rājakule vasaṃ vaseyya rājānaṃ
paricareyya eṇaṃ paricaranto ca paṇa vasaṃ labheyya 'ti a., sabbāni abhi- 5
sambhonto ti sabbāni rājakiccāni karonto.

132. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
ajjhīṭṭho na vikampeyya sa rājavasatim vase. 1270.

133. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
sabbāni abhisambhonto sa rājavasatim vase. 1271. 10

134. Yo³ c' assa sukato maggo rañño suppaṭiyādito
na tena vutto gaccheyya sa rājavasatim vase. 1272.

Na vikampeyya 'ti akampamāno tāni kiccāni kareyya, yo³ cassā 'ti
yo ca rañño gamanamaggo sukato assa rañño suppaṭiyādito sumanāḍito iminā
maggena gacchā 'ti vutto pi tena na gaccheyya⁴. 15

135. Na rañño samakaṃ⁵ bhuñje kāmabhoge kudācanaṃ
sabbattha pacchato gacche sa rājavasatim vase. 1273.

136. Na rañño sadisaṃ vatthaṃ na mālā na vilepanaṃ
ākappaṃ sarakuttiṃ vā na rañño sadisaṃ ācare
aññaṃ kareyya ākappaṃ sa rājavasatim vase. 1274. 20

Na rañño ti rañño kāmabhogena samaṃ kāmabhogaṃ na bhuñjeyya,
tādisassa hi rājā kujjhati, sabbatthā 'ti sabbesu rūpādīsu kāmagūṇesu rañño
pacchato va gaccheyya, hīnataraṃ⁶ eva seveyya⁷ 'ti a., aññaṃ kareyya 'ti
rañño ākappato aññaṃ eva ākappaṃ kareyya, sa rāja -- ti so puggalo rañño
upagantvā vasaṃ vaseyya. 25

137. Kile rājā⁸ amaccehi bhariyāhi parivārīto,
nāmacco rājabhəriyāsu bhāvaṃ kubbetha paṇḍito. 1275.

138. Anuddhato acapalo nipako saṃvutindriyo
manopañdhisaṃpanno sa rājavasatim vase ti. 1276.

Ta. bhāvaṃ ti viśāsavasena adhippāyaṃ, acapalo ti amanādanasiḷo. 30
nipako ti paripakkhañño, saṃvut -- ti pihitachāṇḍriyo rañño vā aṅga-
paccāṅgāni orodhe c' assa⁹ na olokeyya, mano -- ti acañcalena suṭṭhu ṭhapi-
tena cittena samannāgato.

¹ Cks - varh. ² Cks so. ³ Cks maggena na gacchā ti vutto pi tena gaccheyya.

⁴ Bā sadisaṃ. ⁵ so Ck; Cā Bā hi-. ⁶ Cks soceyya. ⁷ Bā rāja. ⁸ Bā -dhe
vā na tassa viśāse.

parisāya ca rājorodhānañ ca ovādaṃ datvā mahantenānubhā-
vena tesam passantānaṃ ñeṇa Brahmaloḥaṃ gato.

S. i.^od. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi mayā ditthijālaṃ
bhinditvā Uruvelakassapo damito yevā" 'ti vatvā jātakam samodhā-
nento osāne imā gāthā abhāsi:

191. Alāto Devadatto 'si, Sunāmo āsi Bhaddaji,
Vijayo Sāriputto 'si, Mogallāno 'si Bijako. 1137.

192. Sunakkhatto Licchaviputto Guṇo āsi acelako,
Anando ca Rujā āsi yā rājānaṃ pasādayi. 1138.

193. Uruvelakassapo rājā pāpadiṭṭhi tadā ahu, 10
Mahābrahmā Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakan ti. 1139.

Mahānāradaḥaṃ pajaṭakam¹.

8. Vidhuraṇḍita-jātaka.

Paṇḍu kisiyāsi dubbalā ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ
ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dh. k. s.: „āvuso S. mahāpañño 15
puthupañño² hāsup. javanap. tikkhap. nibbedhikap. paravādappama-
dano attano paññānubhāvena khattiyapaṇḍitādīhi abhisamkhaṭe sukhu-
mapaṇṇe³ bhinditvā nibbisevane katvā saraṇesu c' eva silesu ca pa-
tiṭṭhāpetvā amatagāmimaggaṃ paṭipādeti⁴“. S. āgantvā „k. n. bh.
e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchuriyam bhi. yaṃ T. paramā- 20
bhisambodhipatto parappavāde bhinditvā khattiyādayo vineyya⁵, pu-
rimabhavaṣmiṃ hi bodhiññaṃ pariyesanto pi T. paññavā parappa-
vādamathano⁶ yeva, tathā hi ahaṃ Vidhurakumārakāle saṭṭhiyojanub-
bedhe Kālāpabbatamuddhani⁷ Puṇṇakam nāma yakkham⁸ senāpatim
ñāṇabalen⁹ eva dametvā nibbisevanam katvā attano jīvitadānaṃ dā- 25
pesin“ ti vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañjayakorabbo r. kā-
resi¹⁰. Vidhuraṇḍito¹¹ nāma amacco tassa atthadhammā-
nusāsako ahoṣi, so madhurakatho mahādhammakathiko sakala-
Jumbudīpe rājāno hatthikantaviñāsarena¹² paluddhahatthino¹³ 30

¹ Bā nārada-jātakaṃ vṛthitaṃ. 8. VI. = Vidhuro. Sā = Sakko. N. = nāgo.
Pu. = Puṇṇako. ² Bā adds gambhīrap-. ³ Cks -paññe. ⁴ Bā dāmeyya. ⁵
Bā -maddano. ⁶ Bā kālāgiri-pabbata-. ⁷ Cā Bā yakkha. ⁸ Cks kārento. ⁹ a.
often written vidhūra in the MSS, cfr. IV ³⁰²/₁₀. ¹⁰ Cks -re. ¹¹ Cks -ddho hatthi.

139. Nāssa bhariyāhi kīḷeyya na manteyya rahogato
nāssa kosāḍhanam gaṇhe sa rājavasatim vase. 1277.
140. Na niddanna¹ bahu² maññe³ na madāya sura⁴ pive
nāssa dāye migam haññe, sa rājavasatim vase. 1278.
- 5 141. Nāssa pīṭham na pallamkam na kocchara⁵ na nāgam⁶ ratham
sammato⁷ mhi⁸ rūhe sa rājavasatim vase. 1279.
142. Nātidūre bhava⁹ rañño nāccāsanne vicakkhaṇo,
sāmmukhe¹⁰ c' assa tiṭṭheyya sandissanto sabhattuno. 1280.
143. Na ve¹¹ rājā samkhā hoti na rājā hoti methuno,
10 khippam kujjhanti rājāno sūken¹² akkhim¹³ va ghaṭṭitam. 1281.
144. Na pūjito maññamāno medhāvī paṇḍito naro
pharusam patimanteyya rājānam parisamkitam¹⁴. 1282.

Na manteyya¹⁵ 'ti tassa rañño bhariyāhi saddhim¹⁶ n' eva kīḷeyya na raho
manteyya, kosāḍhanam na thenetvā gaṇheyya, na madāya¹⁷ 'ti rāse-
vako nāma madatthāya suram na piveyya, dāye ti dinnābhaye mīḷe, koc-
chara¹⁸ ti baddhapīṭham, sammato¹⁹ mhi²⁰ aham kammiko²¹ hutvā, karomiti
na rūheyya, sammukhe²² -- ti assa rañño purato khuddakamaka²³ kaṭam
avanatthāne²⁴ tiṭṭheyya, sandissanto -- ti so sevako tassa bhadduno dassa-
20 natthāne tiṭṭheyya, sūkenā²⁵ 'ti akkhimhi patitūna vihisukādina²⁶ ghaṭṭitam
akkhi pakatibhāvam jahanta²⁷ yathā kujjhanti nāma evam kujjhanti, na tesu
vissāso kātabbo, pūjito maññamāno ti aham rājpūjito²⁸ maññamāno,
pharusam ti yena so kujjhanti tathārūpam na manteyya.

145. Laddhavāro²⁹ labhe vāram³⁰ n' eva³¹ rājūsu vissase
aggīva yato³² tiṭṭheyya sa rājavasatim vase. 1283.
146. Puttam³³ vā bhātaram³⁴ sam³⁵ vā sampaggaṇhāti khattiyo
gāmehi nigamehi vā³⁶ ratthe³⁷ janapadehi vā³⁸
tuphībhu³⁹to upekkheyya⁴⁰, na bhaṇe chekapāpakam. 1284.

¹ so C²; C² didditam, B² niddham. ² B² maññeyya. ³ B² nāvam. ⁴
C² bhavo, B² bhaje. ⁵ B² samukhe, C² samekkham. ⁶ B² me, B² ce. ⁷
C² akesakkhim, B² sukenākkhiva, B² -nakkhidha. ⁸ B² sammato. ⁹ C² same-
natthāne, C² samana-. ¹⁰ C² vihisakā-, C² vihisukā-, B² vihisukā-. ¹¹
B² jahāti. ¹² B² dvāro. ¹³ C² B² dvāram, C² cāram. ¹⁴ C² va sato, B²
aggi vā samyato. ¹⁵ B² saputtam. ¹⁶ C² -rā. ¹⁷ B² omīta sam. ¹⁸ B² ca.
¹⁹ B² -chi. ²⁰ B² uddikkh-

viya attano madhuradhammadesanāya palobhetvā tesaṃ saha-
 sakarajjāni¹ gantum adadamāno, Buddhaliḥhāya mahājanassa
 dh. desento mahantena yasenā tasmim nagare paṭṭivasi. Bā-
 rāpasīyam pi kho gihī sahāyakā cattāro brāhmaṇamahāsālā
 5 kāmesu ādinavaṃ disvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjān
 pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā vanamūla-
 phalāhārā tatth' eva ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya cāri-
 kaṃ cāramānā Aṅgaraṭṭhe Kālacampānagaraṃ bhikkhāya pa-
 visimsu, tattha cattāro sahāyakā kuṭimbikā tesaṃ iriyapathe
 10 pasīditvā vanditvā bhikkhābhājanaṃ gahetvā ekekaṃ attano
 attano nivesane paṇṭenāhārena parivisitvā paṭiññān gahetvā
 uyyāne yeva² vāsesuṃ, cattāro tāpasā catunnam pi kuṭimbi-
 kānaṃ gehe bhuñjitvā divāvihāratthāya eko Tāvatisabhava-
 naṃ gacchati eko Nāgabhavanam eko Supaṇṇabhavanam eko
 15 Koravyassa rañño Migāciruyyānaṃ³, tesu yo Devalokaṃ gantvā
 divāvihāraṃ karoti so Sakkassa yaśaṃ oloketvā attano upaṭ-
 ṭhākassa tam eva vaṇṇeti, yo Nāgabh. gantvā divāvihāraṃ k.
 so nāgarājassa⁴ sampattiṃ oloketvā attano up. tam eva v., yo
 Supaṇṇabh. gantvā di. karoti so supaṇṇarājassa vibhūtiṃ o.
 20 attano up. tam eva v., yo Koravyassa uyyāne divāvihāraṃ k.
 so Dhanañjayarañño sirisobhaggaṃ o. a. u. tam eva v., te
 cattāro pi janā taṃ devaṭṭhānaṃ patthetvā dānādīni puññāni
 katvā āyupariyosāne eko Sakko hutvā nibbatti eko saputta-
 dāro Nāgabhavane nibbatti eko simbalidahavimāne⁵ supaṇṇa-
 25 rājā hutvā nibbatti eko Dhanañjayarañño aggaṃahesiyā kuc-
 chimhi nibbatti, te pi tāpasā Brahmaloce nibbattiṃsu. Korā-
 vyakumāro vuddhim anvāya pitu accayena rajje patitṭhahitvā
 dhammena r. kāresi, jūtavittako⁶ pana ahosi, so Vidhura-
 paṇḍitassa ovāde ṭhatvā dānaṃ deti sīlaṃ rakkhati uposathaṃ
 30 upavasati, so ekadivasaṃ samādinnuposatho „vivekaṃ anu-

¹ C^{ks} sakalarajjāni. ² C^{ks} eva. ³ Bā migājinaṃ nāma uyyānaṃ. ⁴ C^{ks} -rañ-
 ṇassa. ⁵ Bā omits dāha. ⁶ C^k dūtaccittako, C^s dūtaccittuko corr, to -vittako

Laddhavarō¹ labhe vāraṇ² ti ahaṃ nippaṭihāro laddhavarō¹ ti
appaṭihāretvā na pavise puna pi vāraṇ² labheyya paṭihāretvā va paviseyyā³ ti
a., yato⁴ ti appamatto hutvā, bhātaraṇ⁵ saṃ⁶ vā ti sakabhātaraṇ⁵ vā,
sappaggaṇḍhātīti asukagāmaṇ⁷ vā asukanigamaṇ⁷ vā assa demā⁸ ti sadā se-
vakehi saddhiṃ katheti, na bhāṇe -- ti tadā guṇaṃ vā aguṇaṃ vā na bhāṇeyya. 5

147. Hatthārūhe⁷ ankaṭṭhe rathike pattikārike
tesaṃ kammāvadāṇena⁹ rājā vaḍḍheti vetanaṃ
na tesaṃ antarā gacche sa rājasasatim vase. 1285.

148. Cāpo v' ūnudaro⁹ dhīro vaṃso vāpi¹⁰ pakampaye¹¹
paṭilomaṃ na vatteyya sa rājasasatim vase. 1286. 10

149. Cāpo v' ūnudaro¹² assa maccho v' assa ajivhavā¹³
appāsī nipako sūro sa rājasasatim vase. 1287.

Tesaṃ antarā- ti tesaṃ lābhassa antarā na gacche antarāyaṃ na ka-
reyya. vaṃso ti yathā vaṃsegumbato uggatavaṃso vātena pabataksile kampati
evaṃ kampeyya, cāpo vūnudaro¹⁴ ti yathā cāpo¹⁵ mahodaro¹⁶ na hoti 15
evaṃ na mahodaro siyā, ajivhavā¹³ ti yathā maccho ajivhatāya na katheti
tathā mandakathatāya¹⁷ ajivhatā bhaveyya, appāsīti bhojane mattaññū.

150. Na bālhaṃ itthiṃ gaccheyya sampassaṃ tejasamkhayaṃ,
kāsaṃ sāsaṃ daraṃ balyaṃ khīṇamedho nigacchati. 1288.

151. Nāvelaṃ pabhāseyya, na tunhī sabbadā siyā,
avikīṇaṃ mitaṃ vācaṃ patte kāle udīraye. 1289. 20

152. Akkodhano asaṃghaṭṭo sacco saṇho apesuṇo
samphaṃ¹⁸ girāṃ na bhāseyya sa rājasasatim vase¹⁹. 1290.

Na bālhaṃ ti punappunaṃ gaccheyya, teja- ti evaṃ gacchanto hi puriso
tejasamkhayaṃ pāpuṇṭi, taṃ sampassanto bālhaṃ na gaccheyya, daraṃ ti 25
kāyadarathaṃ, bālyaṃ ti dubbalabhāvaṃ, khīṇa- ti punappunakilesarativasena
khīṇapañño puriso ete kāśādayo nigacchati, velaṃ ti tāta rājūnaṃ santike
pamāṇāṭikkantaṃ na bhāseyya, patte- ti attano vacanakāle sampatto, asaṃ-
ghaṭṭo ti paraṃ asaṃghaṭṭento, samphaṃ¹⁸ ti niraṭṭhakaṃ.

¹ B^d -dvāro. ² B^d dvāraṇ. ³ all three MSS. dvāraṃ. ⁴ C^k yatho, C^s sato.
B^d samyato. ⁵ C^k -rā. ⁶ B^d omits saṃ. ⁷ B^d -rohe. ⁸ C^k sammāvadāṇena,
C^s kammāvadāṇena, B^d kammāvatāṇena. ⁹ C^k cāpevānūnape, C^s cāponunape, B^d
cāpodhanudharo. ¹⁰ C^k cāpi. ¹¹ C^k -piye, C^s -pi. ¹² C^k cūnudaro, B^d danu-
dharo. ¹³ B^d -hatā. ¹⁴ C^k cūnū-, C^s cūnu, B^d vunu-. ¹⁵ C^k cāpadhanu. ¹⁶
C^k -raṇ. ¹⁷ C^k -kāthamāyāṃ, B^d sevako mandakathitāya. ¹⁸ C^k B^d samphaṃ.
¹⁹ B^d adds: mātā bhittibharo assa kule jethāpacāyiko hiriottappaṃsampaṇno s.
r. v., B^s inserts this verse after udīraye.

būdhissāmīti“ uyyānaṃ gantvā manuññatthāne nisīditvā sa-
 manadhammaṃ akāsi, Sa- pi samādinuṇṇosatho „Devaloke
 palibodho, hotīti“ manussaloke 'tath' eva' uyyānaṃ gantvā
 manuññatthāne nisīditvā samadhammaṃ akāsi, Varuṇo nā-
 garājāpi samādinuṇṇosatho „Nāgabhave palibodho“ ti tath' 5
 eva gantvā ekasmiṃ manuññatthāne ni. s. akāsi, Supannarājāpi
 samādinuṇṇosatho „Supannabhavane palibodho“ ti tath' eva
 gantvā ekasmiṃ m. nisīditvā s. akāsi. Te cattāro pi sāyaṇ-
 hasamaye sakatthānehi nikkhamitvā maṅgalapokkharāṇittre
 samāgatā aññamaññaṃ oloketvā pubbasinehavasena samaggā 10
 sanimodamānā hutvā aññamaññaṃ mettīm paccupaṭṭhāpetvā
 madhuraṇḍitaṇṭhāraṃ katvā 'nisīdimsu', Sakko maṅgalasilā-
 paṭṭe nisīdi, itare attano yuttam okāsaṃ² ṇatvā nisīdimsu.
 Atha ne Sa- ā.: „mayā cattāro pi rājāno va, amhesu pana
 kassa silāṃ mahantaṃ“ ti. Atha naṃ Varuṇo nāgarājā ā.: 15
 „tumhākaṃ tiṇṇaṃ janānaṃ silato mayhaṃ silāṃ mahantaṃ“
 ti, „kim ettha kāraṇaṃ“ ti: „ayaṃ tava Supannarājā amhākaṃ
 jātānaṃ pi⁴ ajātānaṃ pi paccāmitto, ahaṃ evarūpaṃ amhākaṃ
 jīvitakkhaya-kāraṇaṃ paccāmittaṃ disvāpi kodhaṃ na karomi,
 iminā kāraṇena mama silāṃ mahantaṃ“ ti vatvā 20

1. Yo kopaneyye na karoti kopam (IV p. 14)

na kujjhati sappuriso kadāci

kuddho pi so⁵ nāvikaṇṇoti kopam

taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti

imaṃ Dasanipāte Catuposathajātakassa paṭhamam g. ā. 25

Ta. yo ti khattiyādīsu yo koci, ko pa- ti kujjhitabbayuttake puggale Khanti-
 vādāpaso viya kopam na karoti, kadāci ti yo ca kismici kāle na kujjhat'
 eva, kuddhopīti sace pi pana so sappuriso kujjhati atha kuddho pi taṃ
 kopam nāvikaṇṇoti Cūḷabodhitāpaso viya, taṃ ve naraṃ ti mahārāja taṃ
 purisaṃ samitapāpatāya loke paṇḍita samaṇaṃ ti kathenti. 30

¹ C^k tadeva, B^d tameva. ² C^k omīti nī. ³ B^d yuttāsaṇaṃ. ⁴ C^k pmit pi.
⁵ read: yo?

154. Vinīto sippavā danto katatto¹ niyato mudu
appamatto suci dakkho sa rājavasatiṃ vase. 1291.
154. Nivātavutti vuddhesu sappatisso sagāravo
surato sukhasamvāso² sa rājavasatiṃ vase. 1292.
- 5 155. Ārakā parivajjeyya sahitum³ pahitaṃ janaṃ,
bhattāraṇ ñev' udikkheyya anaññassa ca⁴ rājino. 1293.

Vinīto ti ācārasampanno, sippavā ti attano kule sikkhitabbasippena samannāgato, danto ti chasu dvāresu nibbisevano, katatto⁴ ti sampādītatto, niyato ti yasādiniṃ nisṣāya acalasabhāvo, mudū 'ti anatināni, appamatto ti kattabbakicesu pamādarahito, dakkho ti upatthāne ceko, nivātavuttinī nīcavutti, sukhasamvāso ti garusamvāsaṃ vasanasilo, sahitum⁴ pahitaṃ ti pararājūhi rañño⁶ santikaṃ guyharakkhāvasena vā paṭicchannapakāṭakaraṇa-vasena vā pesitaṃ, tathārūpena hi saddhim kabhento rañño sammukhā va k-
theyya, bhattāraṇ ñevudikkheyyā 'ti attano sāmikam eva olokeyya,
15 anaññassa ca⁵ rājino ti aññassa rañño santike⁷ na bhaveyya.

156. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
sakkaccaṃ payirupāseyya sa rājavasatiṃ vase. 1294.
157. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
sakkaccaṃ anuvāseyya sa rājavasatiṃ vase. 1295.
- 20 158. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
tappeyya annapānena sa rājavasatiṃ vase. 1296.
159. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
āsajja paññe sevetha ākaṃkha vuddhim attano. 1297.

Sakkaccaṃ payirupāseyyā 'ti gāravena punappuna upasamkameyya,
25 anuvāseyyā 'ti uposathavāsaṃ vasanto anuvatteyya, tappeyyā 'ti yāvadatthaṃ
dānena tappeyya, āsajjā 'ti upagantvā, paññe ti paṇḍite, āsajjapaññe vā
āsajjamānapaññe ti a.

160. Dinnapubbaṃ na hāpeyya dānaṃ samaṇabrāhmaṇe,
na ca kiñci nivāreyya dānakāle vanibbake. 1298.
- 30 161. Puññavā buddhisampanno vidhānavidhikovidho
kālaññū samayaññū ca sa rājavasatiṃ vase. 1299.

¹ Bā yatatto. ² Cks -sambhāso. ³ Bā sañhitum. ⁴ Bā na ca aññassa. ⁵ Bā yatatto. ⁶ Bā sakarañño. ⁷ Cks santake.

„Ime pana guṇā mayi santi, tasmā mam' eva' sīlam mahantan“ ti. Taṃ sutvā Supaṇṇarājā „ayaṃ nāgo mama aggabhakkho, yasmā paṇāham' evarūpaṃ aggabhakkhaṃ disvāpi khudaṃ adhiṇvassetvā āhārahetu pāpaṃ na karomi tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

„. Ūnūdarō yo' sahate jīghacchaṃ
danto tapassī mitapānabhojano
āhārahetu na karoti pāpaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g.ā.

- 10 Ta. danto ti indriyadamanena samannāgato, tapassīti tapanissitako, āhārahetū 'ti atijīghacchito pi yo lāmakam kammaṃ na karoti dhamma-senāpati Sāriputtatthero viya, ahaṃ pana ajja āhārahetu pāpakammaṃ na karomi, tasmā mama sīlam mahantan ti.

Tato Sa- devarājā „ahaṃ nānappakāraṃ sukhapadaṃ nā-
15 naṃ devalokasampattiṃ pahāya sīlam' rakkhatthāya, nānappa-
lokaṃ āgato, tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

„. Khiddaṃ ratin' vippajahetva sabbaṃ
na cālikam bhāsati kiñci' loke
vibhūsanatthānā virato methunasma'

- 20 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g.ā.

Ta. khiddaṃ ti kāyikacetasikaṃ¹ kīlaṃ, ratin' ti bhāṇamaggaṃ, ratin', kiñci'ti appamattakam pi, vibhūsanatthānā ti mānavaṃ vibhūsaṃ cha, vibhūsaṃ ti dve vibhūsa, tattha ajjhoherañiyābhāro mānavaṃ vibhūsaṃ nāma mālāgaṇḍhādini chavivibhūsaṃ nāma, yena akusalacittena sā² kariyati³ taṃ tassa⁴ thānaṃ, tato
25 paṭivirato, methunasma' ti methunasevanato ca yo paṭivirato, taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti, ahaṃ ajja devaccharā pahāya idhāgantvā samaṇa-dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantan ti.

Evam Sa- pi āttano sīlam eva vaṇṇesi. Taṃ sutvā
Dhanañjaya-rajā „ahaṃ ajja mahantaṃ pariggahaṃ soḷasa-
30 sahasanāṭakithiparipuṇṇaṃ antepuraṃ cajitvā uyyāne samaṇa-
dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

¹ Cks add guṇam. ² Bā anudato yo, Ck unūdareso, C² anūdareṣi. ³ Cks ka-. ⁴ so all three MSS.; read: vibhūsanā vi- -? ⁵ Cks kāyikavācasiṃkam. ⁶ Cks yā, Bā taṃ. ⁷ Ck kariyati, C² kayirati, Bā dhārayati. ⁸ Cks tassa.

162. Utthātā kammadheyyesu appamatto vicakkhaṇo
susamvihitakammanto sa rājavasatim vase. 1300.

Dinnapubban ti pakatipatiyadānāvattam, samanaabrāhmaṇe ti
samane vā brāhmaṇe vā, vanibbake ti dānakāle vanibbake āgate disvā kiñci
na nivāreyya, paññavā ti vicāraṇapaññāya yutto, buddhi- ti āvekallabuddhi-
sampanno, vidhānavidhikovidō ti nānāpakāresu dāraporiśādinam samvida-
hanakoṭṭhāsesu cheko, kālaññū ti ayaṁ dānam dātuṁ ayaṁ sīlam rakkhituṁ
ayaṁ uposathakammam kātuṁ kālo ti jāneyya, samayaññū ti ayaṁ kasana-
samayo ayaṁ vappana. ayaṁ vohāras. ayaṁ upatthāna. ti jāneyya, kamma-
dheyyeṣū 'ti attano kattabbakammesū. 10

163. Khalaṁ sālāṁ pasuṁ khettaṁ gantā¹ c' assa² abhikkhaṇaṁ
mitaṁ dhaññaṁ nidhāpeyya mitaṁ ca pācaye ghare. 1301.

164. Puttaṁ vā bhātaraṁ³ saṁ vā sīlesu asamāhitaṁ
anaṅgavā hi⁴ te bālā yathā petā tath' eva te
colaṁ ca nesaṁ piṇḍaṁ ca āśīnānaṁ va⁵ dāpaye. 1302. 15

165. Dāse⁶ kammakare pesse⁷ sīlesu susamāhite
dakkhe utthānasampanne āhipaccasmi tthāpaye. 1303.

Pasuṁ khettaṁ ti gokulaṁ c' eva sassaṭṭhānaṁ ca, gantā⁷ ti gamanaṣīlo,
mitaṁ ti⁸ minivā ettakaṁ ti ātva koṭṭhesu nidhāpeyya, ghare ti ghare pi
parijanaṁ gaṇetvā mitaṁ eva pacāpeyya, sīlesu -- ti evarūpaṁ dussīlaṁ anā- 20
cāraṁ kismiñci āhipaccatthāne⁹ na tthāpeyyā 'ti a, anaṅgavā hi te¹⁰ bālā
ti aṅgam ekaṁ¹¹ manussānaṁ bhātā loka pavuccatīti¹² kiñcāpi jettakaniṭṭha-
bhātaro aṅgasamatāya¹³ aṅgaṁ ti vuttā, ime pana dussīlā tasmā aṅgasamā na
honti yathā pana susāne chaḍḍitā petā matā tath' eva te, tasmā tādīsā ādhi-
paccatthāne⁹ na tthāpetabbā, kuṭumbaṁ hi te vināsentī, vinatthakuṭumbassa ca 25
daliddassa ca rājasevanāṁ nāma na sampajjati, āśīnānaṁ ti āgantvā nisinnā-
naṁ jūtakaḥhattaṁ¹⁴ viya dento ghāsacchādanamattaṁ dāpeyya, utthāna -- ti
utthānaviriyena samannāgate.

166. Silavā ca alolo ca anuratto¹⁵ ca¹⁶ rājino
avīraho hito tassa¹⁷ sa rājavasatim vase. 1304. 30

167. Chandaññū rājino assa cittaṭṭho c' assa rājino
asaṁkusakavatti 'ssa sa rājavasatim vase. 1305.

¹ all three MSS. gantvā. ² Bā vassa. ³ Cks -rā. ⁴ Bā ti. ⁵ Bā āsanāni pa-
⁶ Bā pose. ⁷ Bā gantvā. ⁸ Bā adds dhaññaṁ. ⁹ Cks āhipaccana-, Bā adhi-
pacca-. ¹⁰ Cks anaṅgānānte, Cks anaṅgācātīte. ¹¹ so Bā; Cks ahametaṁ. ¹²
Bā -antīti. ¹³ Cks -rā. ¹⁴ Bā nisinnānaṁ puttabhātānaṁ matasattāṇaṁ mata-
kabbhattaṁ. ¹⁵ Bā -rakkho. ¹⁶ Cks cassa. ¹⁷ Bā cassa.

.. Pariggahaṃ lobhadhammaṃ ca sabbaṃ
 ye ve pariññāya pariccajanti
 dantaṃ ʒhitattaṃ amamaṃ¹ nirāsaṃ
 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

Ta. pariggahan ti nānappakāraṃ vatthukāmaṃ, lobhadhammaṃ ti 5
 tasmim uppaḷḷanataṇhaṃ, pariññāya 'ti nānappariññā tīraṇapariññā pahāna-
 pariññā ti imāhi tīhi pariññāhi parijānitvā, tattha khandhādīnaṃ sabhāvajāna-
 naṃ nānappariññā, tesu agunaṃ upadhāretvā tīraṇaṃ tīraṇapariññā, tesa dosaṃ
 diavā chandarāgaṃ apakaḍḍhanaṃ pahānapariññā, ye imāhi tīhi pariññāhi
 parijānitvā vatthukāmakkilesakāme pariccajanti chaḍḍetvā gacchanti, dantaṃ ti 10
 nibbisevaṇaṃ, ʒhitattaṃ ti micchāvitakkābhāvena¹ ʒhitasabbhāvaṃ, amamaṃ
 ti mamāyanataṇhārahitaṃ, nirāsaṃ ti puttadārādīsu nirāsaṃ², taṃ ve ti eva-
 rūpaṃ puggalaṃ samaṇo³ ti vadanti.

Iti te sabbe pi attano silaṃ eva mahantaṃ ti vaṇṇetvā
 Sakkādayo⁴ Dhanañjayaṃ pucchimsu: „mahārāja atthi pana 15
 koci tumbhakaṃ santike paṇḍito yo no imaṃ kaṃkhaṃ vino-
 deyya“⁵ 'ti, „āma mahārājāno mama atthadhammānusaṃsako asa-
 madhuro Vidhurapaṇḍito. nāma atthi, so no kaṃkhaṃ vino-
 dessati, tassa santikaṃ gacchāma“⁶ 'ti, „sādhū“⁷ 'ti sampa-
 ʒicchimsu. Atha sabbe pi uyyānā nikkhamitvā dhammasabhaṃ 20
 ʒantvā alaṃkārapetvā Bodhisattaṃ pallaṃkamajje nisdāpetvā
 paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisinnā „paṇḍita, amhakaṃ
 kaṃkhā uppannā, taṃ no vinodehīti“⁸ vatvā

.. Pucchāma kattāraṃ⁹ anomapaññaṃ,
 gāthāsu¹⁰ no viggaho atthi jāto, 25
 chinda' ajja kaṃkhaṃ vicikicchitāni,
 tay' ajja kaṃkhaṃ vitaremu sabbe ti imaṃ g. āhaṃsu¹¹.

Ta. kattāraṃ⁹ ti kattabbayuttakānaṃ kārakaṃ¹⁰, atthi jāto ti eko
 'sāviggaho sāvivādo uppanno atthi, chinda' ajja¹¹ 'ti amhakaṃ taṃ kaṃkhaṃ
 tāni ca vicikicchitāni vajirena Sineruṃ paharanto viya ajja chinda, vitaremu¹² 30
 'ti vitareyyāma nitthareyyāma.

¹ Cks -kkabhā-. ² Cks -dīhi nirāsaṃ, Bds -dārādīsu nicchandarāgaṃ. ³ Bds
 -nan. ⁴ Cks omiṭ sak-. ⁵ Cks vineyyā. ⁶ Bds -ra. ⁷ Bds kathāsu. ⁸ Cks āha.
⁹ Bds -rā. ¹⁰ Bds -yuttakāni kārāṇe.

165. Uccādaye' ca nahāpaye dhave pāde adhosiram
āhato pi na kuppeyya sa rājavasatim vase. 1306.

Alolo ti aluddho, cittattho ti citte thito, rājacittavasiko ti a., asama-
kusakavattissā ti appatthamavattī assa, adhosiran ti pāle dhovento pi
siram adhokavā heṭṭhāmukho va dhoveyya, na rañño mukham ullokeyyā 'ti a.

166. Kumbham pañjalim kariyā' vāyasam vā³ padakkhinam
kim eva sabbakāmānam dātāram dhīram uttamam 1307.
170. Yo deti sayanam vattham yānam āvasatham gharam
pajjunno-r-iva bhūtāni bhogehi-m-abhivassati. 1308.
10 171. Es' ayyo rājavasati vattamāno yathā naro
ārādhayati rājānam pūjam labhati bhattusū 'ti. 1309.

Kumbham pañjalim kariyā⁴ vāyasam vāpi² padakkhinan ti
vuddhim paccāsimanto hi puriso udakabharitam kumbham divā tassa añjalim
kareyya vāyasam vāpi⁵ sakunañ ca padakkhinam kareyya añjalim katvā padak-
15 khinam karontassa kinci dātum na sakkonti, kimevā 'ti yo pana sabbakāmānam
dātā dhīro⁶ ca tam rājānam kimkāraṇā na nāmasseyya, rājā⁷ eva hi namassī-
tabbo ca ārāhetabbo cā 'ti, pajjunnorivā 'ti megho⁸ riva, esayyo--t
ayyo yā⁹ ayañ mayā kathitā esā rājavasati nāma rājasevakānam anusatthi, yathā
ti yāya rājavasatiyā vattamāno naro rājānam ārāheti rājūnañ ca santikā pūjam
20 labhati pamañsan ti.

Evam asamadhuro Vidhuro Buddhaliṅhāya rājavasatim
kathesīti. Rājavasatikhaṇḍam.

Evam puttadārasuhajjādayo anusāsantass' eva tassa tayo
divasā⁶ jātā⁸, so divasassa⁹ pāripūrim ātatvā pāto va nānagga-
25 rasabhojanam bhuñjitvā „rājānam apaloketvā mānavena sad-
dhim gamissāmīti“ ātiganaparivuto rājanivesanam gantvā
rājānam vanditvā ekamantañ thito vattabbayuttakam va-
canam avoca.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 30 172. Evam samanūsāsivā nātisaṅgham vicakkhaṇo
pariṇiṇṇo suhadehi rājānam upasamkami. 1310.

¹ Bā acch-. ² Bā kumbham pañcalikariyā, C² kumbhamhi pañcasamkuriyā. ³
Bā cātancāpi. ⁴ Bā kumbham pañcalitthakariyā, C⁴ kumbhamhi pañcasam ku-
riyā. ⁵ Bā cātāñ ca. ⁶ C⁶ dhītaro, Bā dhīro. ⁷ C⁷ omīti yā. ⁸ C⁸ ka-o.
⁹ C⁹ ka-sam.

Paṇḍito tesam katham sutvā „mahārājāno¹ tumhākaṃ
sīlam nissāya uppannavivādagāthānaṃ² katham sukathitaduk-
kathitaṃ jānissāmiti“ vatvā³

6. Ye paṇḍitā atthadassā bhavanti
5 bhāsanti te yoniso tattha kāle,
kathan nu gāthānaṃ⁴ abhāsitaṇaṃ
atthaṃ nayeyyūṃ kusalā janindā ti i. g. ā. .

Ta. atthadassā ti atthadassanasamattā, tattha kāle ti tasmiṃ vig-
gāhe āroḍḍhe yuttapayuttakāle paṇḍitā tam atthaṃ ācikkhantā yoniso bhāsanti,
10 atthaṃ nayeyyūṃ kusalā ti kusalā chekēpi samānā abhāsitaṇaṃ gāthānaṃ⁵
kathan nu atthaṃ jānena nayeyyūṃ, janindā ti rājāno ālapati, tasmiṃ idam
tāva me vadetha.

7. Kathaṃ have bhāsati Nāgarājā,
kathaṃ pana Garuḷo venateyyo,
15 Gandhabbarājā pana kiṃ vadeti⁶,
kathaṃ Kurūnaṃ pana⁷ rājasetṭho ti

Ta. Gandhabbarājā ti Sakkaṃ sandhāyāha.

Ath' assa te imaṃ gātham āhaṃsu:

8. Khantiṃ have bhāsati Nāgarājā
20 appāhāraṃ Garuḷo venateyyo
Gandhabbarājā rativippahānaṃ
ākiñcanaṃ Kurūnaṃ⁸ rājasetṭho ti.

T. a.: paṇḍita nāgarājā tāva⁹ kopaneyye pi puggale akuppassaṃkhātā¹⁰
adhivāsanaṃkantiṃ vaṇṇeti Garuḷo appāhāratāsaṃkhātāṃ āhārahetu pāpassa
25 akaraṇaṃ Sa- pañcakāmaguṇaratinaṃ pahānaṃ Kururājā nippalibodhabhāvānaṃ¹¹
vaṇṇetīti.

Tesam katham sutvā Mahāsatto imaṃ gātham āha:

9. Sabbāni etāni subhāsitaṇi,
na h' ettha dubbhāsitaṃ atthi kiñci,
30 yasmiṃ ca etāni patitṭhitāni

¹ C^{ks} -rāja. ² C^{ks} -gāthā, B^d -dakathaṃ. ³ B^d kethānaṃ. ⁴ B^d -si. ⁵
C^k B^d pana kurūnaṃ, C^s paha kurūnaṃ. ⁶ C^{ks} kurū-. ⁷ C^k tañca, C^s taca.
⁸ B^d akodhaṇaṃ-. ⁹ C^k nippa-.

173. Vanditvā siraśā pāde katvā ca nam padakkhiṇaṁ
Vidhuro avaca rājānaṁ paggaheṭvāna añjalim: 1311.
174. Ayaṁ maṁ māṇavo neti kattukāmo¹ yathāmatim,
ñātī² atthaṁ pavakkhāmi, taṁ supohi arindama. 1312.
175. Putte ca me udikkhesi yaṇ ca³ m' aññaṁ ghare dhanāṁ
yathā pecca² na hāyetha nātisaṁgho mayī gate. 1313.
176. Yath' eva khalatī bhūmyā bhūmyā va patititṭhati³
ev' etaṁ khalitaṁ mayhaṁ etaṁ passāmi accayan ti. 1314.

Ta. suhadehīti suhadeyehi nātmittādīhi, yañcamaññān ti¹ yaṇ ca
me aññaṁ tayā c' eva aññarājūhi ca dinnāṁ gharā āparimāhaṁ dhanāṁ taṁ 10
sabbaṁ tvaṁ eva olokeyyāsi, peccā² ti pacchā³, khalatīti pakkhalati, eve-
taṁ ti evaṁ etaṁ ahaṁ hi bhūmiyaṁ khalitvā tatth' eva patitṭhitapuriso viya
tumhesu khalitvā tumhesu yeva patitṭhahāmi⁴, etaṁ passāmiti yo eṣa mama⁵
kin tē rājā hotīti māṇavena puttassa⁶ tumhe anoloketvā saccaṁ patthetvā⁷
dāso 'ham asmīti vadantassa accayo etaṁ accayaṁ passāmi, añño¹⁰ pana me 15
doso u' atthi, taṁ me accayaṁ khamatha, mā me taṁ¹¹ hadaye katvā pacchā
mama puttadāro¹² aparajjhīttha.

Taṁ sutvā rājā „paṇḍita tava gamanaṁ mayhaṁ na
ruccati, mā tvaṁ agamā, māṇavaṁ nayan' eva¹³ pakkosivā
ghāteṭvā paticchādemā 'ti¹⁴ mayhaṁ taṁ ruccatīti“ dīpento g. ā.: 20

177. Sakkā na gantuṁ iti mayhaṁ hoti,
jhatvā vadhitvā idha Kātiyānaṁ
idh' eva hohi¹⁵ iti mayha ruccati,
mā tvaṁ agā uttamabhūripaṇṇā 'ti. 1315.

Ta. jhatvā ti idha rājagehe yeva taṁ pothetvā. 25

Taṁ sutvā M. „deva tumhākaṁ evarūpo ajjhāsayo ayutto“
ti vatvā āha:

178. Mā h' ev' adhammesu¹⁶ manāṁ paṇḍahi¹⁷,
atthe ca dhamme cā yutto bhavassu,
dhi-r-atthu kammaṁ¹⁸ akusalaṁ anariyaṁ¹⁹
yaṁ katvā²⁰ pacchā nirayaṁ vajeyya. 1316.

¹ B^d gantu-. ² B^d pacchā. ³ B^d bkumyāyeva patitṭhati. ⁴ B^d pacchā. ⁵ B^d
adds kāle. ⁶ B^d patitṭhahomi. ⁷ B^d omits mama. ⁸ B^d adds mama. ⁹ B^d
apekkhitvā. ¹⁰ B^d añño. ¹¹ C^s mā etaṁ, B^d etaṁ, omitting mā me. ¹² B^d
-resu. ¹³ B^d upāyena. ¹⁴ so C^s; B^d -detuṁ, B^s -dessāma ti. ¹⁵ B^d hoti.
¹⁶ B^d hevaḍḍh-. ¹⁷ C^s -ha. ¹⁸ read: kamm'. ¹⁹ read: anariyaṁ or anāriyaṁ.
²⁰ read: katva?

arā va nabhyā¹ susamohitāni
catubbhi dhammehi samaṇḍibhūtaṃ
taṃ ve naraṃ samanaṃ āhu loka ti.

Ta. etāniti etāni cattārī pi guṇa²tāni yasmiṃ puggale sakaṭanābhīyaṃ
suṭṭhusamohitā³ arā viya patitṭhitāni catūhi p⁴ etehi dhammehi samannāgataṃ 5
puggalaṃ paṇḍita samanaṃ āhu loka.

Evam M. catunnam pi silaṃ⁵ ekasamam eva akāsi. Taṃ
sutvā cattāro pi janā⁶ tassa tuṭṭhā thutiṃ karontā⁷ imaṃ
gātham āhamsu:

10. Tuvan⁸ nu seṭṭho tvam anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
paṇḍāya paṇhaṃ samadhiggahetvā
acchechi⁹ dhīro vicikicchitāni,
acchechi¹⁰ kaṃkhaṃ vicikicchitāni
cundo yathā nāgadantaṃ kharenā¹¹ 'ti. 15

Ta. tvamanuttaro¹²si¹³ 'tuvaṃ¹⁴ anuttaro asi¹⁵, n' atthi tayā uttaritaro
nāma, dh - gū ti dhammassa gopako c' eva dhammaññū ca, dh - vidū ti pākāṭa-
dhammo, sumedho ti sundarapaṇḍo, paṇḍāyā 'ti attano paṇḍāya amhākaṃ
paṇhaṃ suṭṭhu adbhigaṇhitvā idam ettha¹⁶ kāraṇaṃ ti yathābhūtaṃ ūtvā, ac-
chechīti tvam dhīro amhākaṃ vicikicchitāni chīndi, evaṃ chīndanto ca chīnd¹⁷ 20
sja kaṃkhaṃ vicikicchitāniti imaṃ amhākaṃ yācanaṃ sampādentō acchechehi
kaṃkhaṃ vicikicchitāni, cundo - - kharenā¹⁸ 'ti yathā dantakāro kakacena
hatthidantaṃ¹⁹ chindeyya evaṃ chīndīti a.

Evam te cattāro pi janā tassa paṇhavyākaraṇena tuṭṭha-
mānasā ahesuṃ. Atha naṃ Sa- dibbadukūlena pūjeti Garuḷo 25
suvannaṃālāya Varuṇo n-rājā maṇinā Dhanañjaya²⁰rājā gavasa-
hassādīhīti, ten' evam āha:

11. Gavaṃ sahasaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
paṇḍassa veyyākaraṇena tuṭṭho 30
dadāmi te gāma²¹varāni soḷasā²² 'ti

¹ Cks arā - -, Bā arā va nabhyāṃ. ² Cks -tāni. ³ Cks silānaṃ. ⁴ Bā rājāno. ⁵
Cks tran. ⁶ Cks acchejji, Bā acchijji. ⁷ Cks tvannu-. ⁸ Cks tvaṃ. ⁹ Cks si.

179. N' ev' esa¹ dhammo, na pun' etaṃ kiccaṃ,
 ayiro hi dāsassa janinda issaro
 ghātetuṃ jhāpetuṃ atho pi hantuṃ,
 na ca mayha kodh' atthi vajāmi cāhan ti. C¹ 1317.

5 Ta. mā hevaḍhammesu² 'ti mā h' eva adhammesu anatto apuññesu
 tava cittaṃ paṇidhīti a, pacchā ti yaṃ kammaṃ katvāpi aṇāmaro na hoti
 atha kho pacchā nīrayam eva upapajjeyya dhi-r-atthu taṃ kammaṃ ti, nevesā
 'ti n' eva esa, ayiro ti ayiro sāmi³, ghātetuṃ ti etāni ghātādini kātuṃ
 ayiro dāsassa issaro sabbān' etāni kātuṃ labbatī, mayhaṃ māpave appamattako
 10 pi kodho n' atthi, dinnakālato paṭṭhāya cittaṃ sandhāretuṃ vattati, vajāmi
 narindā 'ti āha.

Evam vatvā M. rājānaṃ vanditvā rājorodhe ca rājapariṣaṇ
 ca ovaditvā tesu sakabhāvena asaṇṭhahitvā māhāviraṇaṃ vira-
 vantesu pi rājanivesanā nikkhami, sakalanagaravāsino „p. kira
 15 mānaveṇa saddhiṃ gacchati, etha passissāma naṃ“ ti rājā-
 gaṇe yeva naṃ passimsu, te pi „mā cintayittha, sabbe saṃ-
 khārā aniccā, dānādīsu yeva appamattā hothā“ ti ovaditvā
 nivattetvā attano gehābhimukho pāyāsi. Tasmim khaṇe Dham-
 mapālakumāro bhātigaṇaparivuto „pitu paccuggamanāṃ karissā-
 20 mīti“ nikkhanto nivesanadvāre yeva pitu sammukho ahoṣi, M.
 taṃ disvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto taṃ upaguyha ure
 nipajjāpetvā nivesanaṃ pāvīsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

180. Jeṭṭhaputtaṃ upaguyha vineyya hadaye daram
 25 assapunnēhi nettehi pāvīsi so mahāgharaṇ ti. 1318.

Gharesu paṇ' assa saḥassaputtā saḥassadhītaro saḥassa-
 bhariyā sattavaṇṇadāsisatāni, tehi c' eva avasesadāsakamma-
 karaṇātimittehi ca sakalanivesanaṃ yugantavātābhigātapatitehi
 sālehi sālavanaṃ viya niraṇṭaraṃ ahoṣi.

30 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

181. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
 senti puttā ca dārā ca Vidhurassa nivesane. 1319.

¹ Bde nevesa. ² Bde hevaḍh-. ³ so C¹; Ck omits ayiro, Bde has sāmiko in the
 place of 'ayiro sāmi.

Sakkādayo M-am pūjetvā sakatthānam eva gamimsu. Catu-
posathakhaṇḍaṃ nīṭṭhitam¹.

Tesu nāgarājassa bhariyā² Vimalā devī nāma, sā tassa
gīvāya pilandhanamanim³ apassantī pucchi: „deva kahaṃ pana
5 te maṇi⁴“, „bhadde Candabrāhmaṇaputtassa⁵ Vi-pañḍitassa
dhammakathaṃ sutvā⁶ pasannacitto ahaṃ tena maṇinā taṃ
pūjesim, na kevalaṃ ahaṃ eva Sa- pi taṃ dibbadukūlena pū-
jesi Supannarājā suvaṇṇamālāya Dh-rājā gavasaḥassādiṭṭhi⁷,
„dhammakathiko so devā“⁸ 'ti, „bhadde kiṃ vadesi Jambudī-
10 patale Buddhuppādo viya vāttati, sakala-Jambudīpe ekasata-
rājāno tassa madhurakathāya bajjhitvā hatthikantavīṇāsarena⁹
paluddhā mattavāraṇā viya attano rajjāni na gacchanti, eva¹⁰ ūpo
so madhuradhammakathiko“¹¹ ti, sā Vi-pañḍitassa guṇakathaṃ
suttvā tassa dhammakathaṃ sotukāmā hutvā¹² vesi: „sac'
15 āhaṃ vakkhāmi 'deva, ahaṃ tassa dh-kathaṃ sotukāmā idh'
eva taṃ ānehiti' na me taṃ ānessati, yaṃ nūnāhaṃ tassa 'me
hayaḃe dohaḃo uppanno' ti gilānālayam kareyyaṃ“¹³ ti, sā tathā
katvā paricārikānaṃ saññaṃ datvā nipajji, nāgarājā uṭṭhā-
navelāya naṃ apassanto „kahaṃ Vimalā“¹⁴ ti paricārikāyo
20 pucchitvā „gilānā devā“¹⁵ 'ti vutte tassa sarīraṃ gaṇṇa sa-
yanapasse nisīditvā sarīraṃ omaddanto paṭhamam gāṇa

1. Paṇḍu kisiyāsi dubbalā,
vaṇṇarūpaṃ¹ na tav' edisaṃ² pure,
Vimale akkhāhi pucchitā:
25 kīdisi tuyhaṃ sarīravedanā ti. 1140.

Ta. paṇḍu 'ti paṇḍupalāsavaṇṇā, kisiyā ti kīsā, dubbalā ti appat-
thāmā, vaṇṇarūpaṃ¹ na tavedisaṃ² pure ti tava vaṇṇasaṃkhātaṃ rūpaṃ
pure edisaṃ na hoti niddosaṃ anavaḃsaṃ taṃ idāni parivattitvā amanuṇṇasa-
bhāvaṃ jātaṃ, Vimale ti taṃ ālapati.

30 Ath' assa sā ācikkhantī dutiyaṃ gātham āha:

¹ C^{ks} omīte catu - - nīṭṭhitam. Cfr. IV p. 14. ² C^{ks} candra-. ³ C^{ks} -re. ⁴ B^{ds} -re. ⁵ C^{ks} -si, B^d -si. ⁶ C^{ks} -sa, C^o B^d -si.

162. Itthisahassam bhariyānam dāsīsattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandum Vidhurassa nivesane. 1320.
163. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandum Vidhurassa nivesane. 1321.
164. Hatthārūhā anikatthā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1322. 5
165. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bāhā etc. 1323.
166. Itthisahassam bhariyānam dāsā¹ sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahessasi. 1324.
167. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahessasi. 1325. 10
168. Hatthārūhā anikatthā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1326.
169. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. 1327.

Ta. sentitī mahātale chinnapādā viya² patitā āvaṭṭantā sayanti, bhari-
yānam ti bhariyānam eva itthinaṃ sabassam, kasmā no ti kena kāraṇena
amhe vijahessasitī paridevinissu. 15

M. sabban taṃ mahājanaṃ assāsetvā avasesāni kiccāni
katvā antojanaṃ³ ovaditvā ācikkhitabbayuttakaṃ sabbaṃ
ācikkhitvā Puṇṇakassa santikaṃ gantvā attano niṭṭhitakiccaṃ
taṃ⁴ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

20

190. Katvā gharesu kiccāni anusāsivā sakaṃ janaṃ
mittāmacce ca suhajje puttadāre ca bandhave 1328.
191. Kammantaṃ saṃvidhetvā⁵ ācikkhitvā ghare dhanam
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca Puṇṇakaṃ etad abravi: 1329.
192. Avasī tuvaṃ mayha tīhaṃ agāre,
katāni kiccāni gharesu mayham,
anusāsitaṃ puttadārā mayā ca,
karoma Kaccāna⁶ yathāmatim te ti. 1330. 25

Ta. kammantaṃ saṃvidhetvā⁵ 'ti evam evaṃ ca kātum vaṭṭatitī
'ghare kattabbakammaṃ saṃvidahitvā, nidhiṃ ti tattha tattha nibhidhanam, 30
yathāmatin te ti idāni tava ajjhāsāyānurūpaṃ karomā 't.

¹ Cks dāso, Bā - si. ² Cks chinnapātāṃ, omittit viya. ³ Bā adds bāhijanaṃ.

⁴ Bā tassa. ⁵ Bā - dahitvā. ⁶ Bā kiccāni.

9. Dhammo manujesu mātinaṃ
dohaḷo nāma janinda vuccati,
dhammāhaṭaṃ nāgakuṇḍara
Vidhūrassa haday' ābhipatthaye ti. 1141.

Ta. dhammo ti sabhāvo, mātinaṃ ti itthinaṃ, janindā 'ti nāgaja- 5
nassa inda, dhammāhaṭaṃ -- haday' ābhipatthaye ti ā, nāgaseṭṭha¹
ahaṃ dhammena samena asāhasiyakammena āhaṭaṃ V-assa hadayaṃ abhi-
patthayāmi, taṃ me labhamānāya jīvitaṃ atthi alabhamānāya idh' eva maraṇaṃ
ti tassa pañhaṃ sandhāy' evaṃ āha.

- Taṃ sutvā nāgarājā tatiyaṃ gātham āha: 10
9. Candaṃ kho tvaṃ dohaḷāyasi'
Suriyaṃ vā athavāpi Mālutaṃ
dullabhe² hi Vidhūrassa dassane³
ko Vidhūraṃ idha-m-ānāyissatīti. 1142.

Ta. dullabhe² hi -- ne ti asamaḍhurassa Vidhūrassa dassanaṃ eva 15
dullabhaṃ, tassa hi sakala-Jambudīpe rājāno dhammikarakkhāvaraṇaguttinā⁴
pacceppatthapetvā vicaranti passitum pi na koci labhati, idha ko ānāyissa-
tīti vadati.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „alabhamānāya me idh' eva ma-
raṇaṃ“ ti parivattetvā piṭṭhiṃ dassetvā sātakakappaṇena mukhaṃ 20
pidahitvā nipajji, n-rājā attano sirigabbhaṃ gantvā sayanapiṭṭhe
nisinno „Vimalā Vidhūrassa hadayamaṃsaṃ āharāpetīti“ saññī⁵
huvā „paṇḍitassa hadayaṃ alabhantiyā Vimalāya jīvitaṃ n'
atthi, kathaṃ nu kho tassa hadayamaṃsaṃ labhiṣṣāmīti“ cin-
tesī, ath' assa dhītā Irandati nāma nāgakaṇḍā sabbālaṃkāra- 25
patimaṇḍitā mahantena sirivilāsena upatṭhānaṃ āgatā pitaraṃ
vanditvā ekamantaṃ ṭhitā, sā tassa indriyavikāraṃ disvā
„tāta atīviya domanassapatto si, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti puc-
chantī gātham āha:

1. Kin tāta tvaṃ pajjhāyasi⁶, 30
padumaṃ hatthagataṃ va te mukhaṃ,

¹ Ck^o -am. ² Ck^o -lāsasī, C^o lāsī. ³ so Ck^o; B^d -am. ⁴ B^d -tāraṃ, B^d
dhammikaṃ-. ⁵ B^d viśaṇḍī. ⁶ Ck^o kinu tvaṃ pajjhāyasi, C^o -pajjhāyasi.

Punnako āha:

193. Sace hi katte¹ anusāsītā te
puttā ca dārā ca anujivīṇo ca
hand' esa hīdāni taramānarūpo
5 dīgho hi addhāpi ayam puratthā. 1331.

194. Asambhīto va gaṇhāhi ajāṇiyassa vāladhiṃ,
idaṃ pacchimakaṃ tuyhaṃ jīvalokassa dassānan ti. 1332.

Ta. katte ti somanassappatto yakkho Mahāsattaṃ ālapati, addhāpiṃ
gantabbamaggo² pi dīgho, asambhīto vā 'ti'³ idaṃ so heṭṭhāpāsādam anota-
10 ritvā tato gantukāmo avaca.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

195. So 'haṃ kissānubhāyissāṃ⁴ yassa me n' atthi dukkaṃ
kāyena vācā manasā yena gaccheyya duggaṃ⁵ ti. 1333.

Ta. sohaṃ kissānubhāyissāṃ⁶ ti idaṃ M. asambhīto ya gaṇhāhi
15 vuttatā evaṃ āha.

Evam M. sihanādaṃ naditvā asambhītakesarī viya nib-
bhayo hutvā „ayam sātako mama aruciyaṃ mā muccīti“⁷ adhi-
tthānapāramiṃ purecārikam katvā dānaṃ nivāsetvā assassa
vāladhiṃ viyūhitvā ubhohi hatthehi dāhaṃ vāladhiṃ gahetvā
20 dvihi pādehi assaṃ⁸ ūrusu paliveṭhetvā „mānavaka, gahito me
vāladhi, yathāruciyā yāhiti“ ā., tasmiṃ khaṇe Punnako
manomayasindhavassa saññam adāsi, so paṇḍitaṃ ādāya
ākāse⁹ pakkhandi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25 196. So assarājā Vidhuraṃ vahanto
pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe,
sākhāsu selesu asajjamāno
Kālāgiriṃ khippam upāgamāsīti. 1334.

Ta. sākhāsu -- ti Pu- kira cintesi: dūraṃ āgantvā va imaṃ Hima-
30 vantapadesa rukkhapabbatesu pōthento māretvā hadayamamsaṃ ādāya kaṭhebraṃ

¹ Bā katthe. ² Bā gandhabba-. ³ Cā vāpi, Cā cāpi. ⁴ Cā kissānābhāyissāṃ,
Cā kissānābhāyissāṃ. ⁵ Cā kissānubhāyissāṃ. ⁶ Bā muccatūti. ⁷ Cā assa,
Bā assassa. ⁸ Bā -ena.

kiṃ dummanarūpo si¹ issara,
mā tvaṃ soci amittatāpanā² 'ti. 1143.

Ta. pajjhāyasīti³ pajjhāyasi *śintesī*, batthagatan ti haṭṭhena pari-
madditapadumaṃ viya te mukhaṃ jātaṃ, issarā 'ti pañcayojanasatikassa Mañ-
5 jerikanāgabbhavanassa sāmi.

Dhītu vacanaṃ sutvā nāgarājā tam atthaṃ ārocento āha;
s. Mātā hi tava⁴ Irandati
• Vidhurassa hadayaṃ vaniyati⁵,
dullabhe⁶ hi Vidhuraṣṣa dassane⁷
10 'ko⁸ Vidhuraṃ idha-m-ānayissati. 1144.

Ta. vanīyattī⁹ pattheti.

Atha naṃ „amma, mara santike Vi-raṃ ānetuṃ amattḥo
n' atthi, tvaṃ mātu jīvitaṃ dehi, Vi-aṃ ānetuṃ ~~amattḥo~~ atthaṃ
bhattāraṃ pariyesāhīti¹⁰ uyyojento upaddhagātham a.
15 •. Bhattu pariyesanaṃ cara
yo Vidhuraṃ idha-m-ānayissattī. 1145^b.

Ta. carā 'ti vicara.

Iti so kilesāratibhāvena¹¹ dhītu ananuccha¹² kam pi ka-
thaṃ kathesi.

20 •. Pituno ca sā sutvāna¹³ vākyam
rattim¹⁴ nikkhamma avassutim cariti¹⁵. 1145^b.

Ta. avassutinti¹⁶ bhl. eā nāgamāpavikā pītu vacanaṃ sutvā pitarāṃ
assāsetvā mātu santikaṃ gantvā tam pi assāsetvā attano sirigabbhaṃ gantvā
sabbālaṃkārehi attānaṃ alaṃkaritvā ekaṃ kusumbharattavatthaṃ¹⁷ nivāsetvā
25 ekaṃ ekaṃsaṃ katvā tam eva rattim udakaṃ dvidhā katvā nāgabbhavanato nik-
khamitvā Himavantaṭṭapadesa samuddatire tṭhitaṃ saṭṭhiyojanubbedhaṃ ekaghaṇaṃ
Kālapabbataṃ nāma añjanagirim gantvā avassutim¹⁸ carī kilesāvassutim¹⁹ bhattu
pariyesanaṃ carattī a.

¹ so Cks; B^d kiṃ nu tvaṃ dummano si. ² Cks pajjhāyāsīti. ³ read tavā.

⁴ C^k vatiyati, C^s vaniyati? B^d dhanīyati. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks koel. ⁷ Cks
canī, B^d dhanī-. ⁸ so Cks; B^d -sābhīratibhāvena. ⁹ Cks sutvā. ¹⁰ B^d -i.

¹¹ C^s avassutī carī, C^k avassutī caritī, B^d avasutī caritī. ¹² C^k avassutinti, C^s
avassutikinti, B^d avassutitī. ¹³ C^k kumbharattim, C^s kusumbharattam, both omitting
vattham. ¹⁴ B^d avassutī, C^k avassatim, C^s avassutī? ¹⁵ B^d -vassutī, Cks -ssutī.

pabbatantare chaḍḍetvā n-bhavanam gamissāmi so rukkhe ca pabbate ca apari-
 haritvā¹ tesam majjhen' eva assam pesesi, Mahāsattassānubhāvena rukkhaṇi pi
 pabbatāni pi tassa sarīrato ubhosu passesu ratanamattaṇi paṭikkamanti, so
 māto vā no vā ti parivattitvā M-assa mukhaṃ olokeno kaṇṇanāḍasam iva
 vipasannam disvā ayaṃ evaṃ na marati idāni vātakkhandhesu cunnavicunnaṃ 5
 karissāmi koddābhūto cintetvā sattamaṃ vātakkhandaṃ pakkhandi, tato
 verambhavātehi pi tassa antarāyābhāvaṃ passanto taṃ ādāya Kālapabbataṃ
 agamāsi, tena vuttaṃ: sākhasu --, tattha asajjamāno ti alaggamāno apaṭi-
 haṇṇamāno Vi-ṇḍitaṃ vāhanto Kālapabbatamatthakaṃ upāgato.

Evam Puṇṇakena M-aṃ gahetvā gatakāle paṇḍitassa puttā- 10
 dayo P-kassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā M-aṃ adisvā chinnapādā
 viya patitvā² aparāparaṃ pavatṭamānā mahāsaddena parideviṃsu

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

197. Itthisahassaṃ bhariyānaṃ dāsā³ sattasatāni ca
 bāhā paggayha pakkandū, [yakkho brāhmaṇaṇṇa] 15
 Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1335.
198. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 b. p. p., [yakkho br] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1336.
199. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1337. 20
200. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1338.
201. Itthisahassaṃ bhariyānaṃ dāsī³ sattasatāni ca
 bāhā paggayha pakkandū: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1339.
202. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 25
 b. p. p.: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1340.
203. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1341.
204. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. ti. 1342.

Mahāsattaṃ ahetvā ākāseṇa gacchantāṃ disvā ca sutvā
 ca evaṃ pi kanditvā te sabbe pana sakalanagaravāsīhi sad- 30
 dhiṃ kandantā rājadvāraṃ agamaṃsu. Rājā mahantaṃ pari-
 devasaddaṃ sutvā sihapañjaraṃ vivaritvā „kasmā paridevathā“
 'ti pucchi, ath' assa te „deva so kira mānava na brāhmaṇo
 yakkho brāhmaṇarūpeṇa āgantvā paṇḍitaṃ ādāya gato, tena

¹ Bd apaṭi-. ² Ck -pātaṃ apatitvā, C² -pānaṃ apatitvā, ³ Ck² dāso, Bd dāsī.

• Caranti ca¹ yāni Himavante vaṇṇagandharasasampannāni
pupphāni tāni āharitvā sakalapabbataṃ maṇim agghiyaṃ viya
ḷamkaritvā uparitale pupphasantharaṃ katvā manoramenā-
kārena naccitvā madhuraṃ gītaṃ gāyanti sattamaṃ g. ā.:

1. Ke² gandhabbe³ ca rakkhase⁴
nāge⁵ kimpurise⁶ ca mānuse⁷
ke⁸ paṇḍite⁹ sabbakāmade¹⁰
dīgharattaṃ bhaddā¹¹ bhavissatīti. 1146.

Ta. ke - - se ti ko gandhabbo vā rakkhaso vā, ke paṇḍite - - de ti ko
etesu gandhabbādisu paṇḍito sabbakāmaṃ dātuṃ samatto so⁴ Vi-assa hadaya- 10
maṇasadohaṇiṇiyā mama mātu manorathaṃ matthakaṃ pāpetvā mayhaṃ dīgha-
rattaṃ bhaddā bhavissati.

Tasmiṃ khane Vessavaṇamahārājassa bhāgineyyo Puṇ-
ṇako nāma Yakkhasenāpati tigāvutappamāṇaṃ manomayaṃ
sindhavaṃ abhiruyha Kālapabbatamatthakena manosilātale 15
yakkhaṣamāgamaṃ gacchanto taṃ tassā gītasaddaṃ assosi,
anantare attabhāve anubhūtapubbāya itthiyā gītasaddo¹ chavi-
ādāni chinditvā aṭṭhiṃ² āhacca aṭṭhāsi, so paṭibaddhacitto hutvā
nivattitvā sindhavapitṭhe nisinno va „bhadde, ahaṃ mama paṇ-
ḍāya dhammena samena Vi-assa hadayaṃ ānetuṃ samatto, 20
mā cintayīti“ taṃ assāsento aṭṭhamaṃ g. ā.:

2. Assāsa hessāmi te pati,
bhaddā te [hessāmi] anindilocane,
paṇḍā hi mama³ tathāvidhā,
assāsa hessasi bhariyā⁴ mama ti. 1147.

Ta. anindilocane ti aninditabbalocane, tathāvidhā ti Vi-assa hadaya-
maṇasaṃ āharaṇasamatthā.

3. Atha naṃ avacāsi⁵ Irandatī
pubbapathānugatena cetasā:

¹ B² omīti avassutī. ² caranti ca. ³ so all three MSS. ⁴ B² adds me, ⁵ so
all three MSS. ⁶ B² adds tassa. ⁷ B² athimiṇcaṃ. ⁸ read mama. ⁹ read
bhariyā? ¹⁰ read -s'.

vinā ambhākaṃ jīvitaṃ n' atthi, sace ito sattame divase mā-
gamissati sakaṭasatehi sakaṭasaḥassehi dārūni saṃkaddhitvā
sabbe aggiṃ pavississāmā¹ 'ti.²

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 5 205. Sace so³ sattarattena paṇḍito nāgamissati
sabbe aggiṃ pavekkhāma, n' atth' attho jīvitaṃ no ti. 1343.

Sammāsambuddhassa parinibbutakāle⁴ pi „mayā aggiṃ pavisitvā maris-
sāmā“⁵ 'ti vattāro nāhesuṃ, aho suvasitaṃ⁶ Mahāsattena nagaramhīti⁷.

- Rājā tesāṃ kathaṃ sutvā „madhurakatho p. māṇavaṃ
10 dhammakathāya palobhetvā attano pādesu pādetvā na cirass'
ev' esa assumukhāni⁸ hāsento āgamissati, mā socitthā“⁹ 'ti g. ā.:

206. Paṇḍito ca viyatto ca vibhāvī ca vicakkhaṇo
khippaṃ mocessat' attānaṃ, mā bhātha āgamissatīti. 1344.

- Ta. viyatto ti veyyattiyā vicāraṇapaññāya samannāgato, vibhāvīti¹⁰
15 atthānatthakāraṇākāraṇaṃ bhāvetvā dassetvā ka¹¹hetuṃ samattho, vicakkhaṇo
ti taṃkhaṇen' eva thānuppattikāya kāraṇavindaṇapaññāya¹² yutto, mā bhātha
'ti mā bhāyatha, khippaṃ attānaṃ mocetvā āgamissatīti appāsesi, nāgarāpi
paṇḍito rañño kathetvā gato bhavissatīti assāsaṃ paṭilabhitvā¹³ 'ti. Anan-
'arapeyyālo¹⁴.

- 20 Punnako pi M-aṃ Kālāgirimatthake tṭhapesvā „imasmim
jīvamāne mayhaṃ vadḍhi nāma n' atthi, imaṃ māretvā hada-
yamamsaṃ gahetvā n-bhavanaṃ gantvā Vimalāya¹⁵ galvā Iranda-
tiṃ gahetvā devalokaṃ gamissāmīti“ cintesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 25 207. So tattha gantvāna vicintayanto
uccāvacā cetanā¹⁶ bhavanti
imassa jīvena na h' atthi¹⁷ kiñci
hantvān' imaṃ hadayaṃ ādiyissaṃ¹⁸ ti. 1345.

- Ta. so ti so Punnako, tattha -- t' gantvā tattha Kālāgirimatthake tṭhito,
30 cetanā¹⁹ ti khaṇe khaṇe uppajjamānā cetanā uccāpi avacāpi uppajjanti, thānaṃ
kho paṇ' etaṃ vijjati yaṃ maṃ etassa jīvitadānacetanāpi²⁰ uppajjeyyā²¹ ti

¹ Cks vo. ² Bā -tikāle. ³ Bā ato subhā-. ⁴ Bā nāgarehīti. ⁵ Cks assūnimu-.
⁶ Bā naçintana-. ⁷ Bā antarapeyyālo nīthito. ⁸ Bā cetanātā. ⁹ Bā nayi-
massa jīvena mamatthi. ¹⁰ Bā ānāyissaṃ. ¹¹ Bā cetanātā. ¹² Cks -dāne-.

amassa pana jivena¹ tahiṃ n-bhavane mama² appamattakam pi kiñci kiccaṃ
n' atthi, idh' ev' imaṃ hantvā assa hadayaṃ ādiyissāmti³ sannitthānam akāseti a.

Tato pana cintesi: „yaṃ nūnāhaṃ imaṃ sahatthena amā-
retvā bheravarūpadassanena jīvita-kkhayaṃ papeyyan“ ti bhera-
varakkhasarūpaṃ nimminivā gacchanto āgantvā taṃ pātetvā
antare katvā khāditukāmo viya ahosi, M-assa lomahaṃsamattam
pi nāhosi, tato siharūpena mattamahāhatthirūpena ca āgantvā
dāthāhi c' eva dantehi ca ovijjhita-kāmo viya ahosi⁴, tathāpi
abhāyantassa ekadonika-nāvappamāṇaṃ mahantaṃ sappavannaṃ
nimminivā assasanto⁵ āgantvā saka-sarīraṃ⁶ vethetvā matthake
phāṇaṃ dhāresi, tassa sārājjamattam pi nāhosi, atha „naṃ
pabbatamatthake thatvā patitvā cunnavicunnaṃ kari-sāmiti“
mahāvātaṃ samutthāpesi, so tassa kesaggamattam pi n' eva
cālesi, atha naṃ tatth' eva pabbatamatthake thatvā hatthi
viya khajjūrirukkaṃ pabbataṃ aparāparaṃ cālesi, tathāpi
naṃ thatatthānato kesaggamattam pi cāletuṃ nāsa-kkhi, tato
„saddasanta-sen' assa' hadayaphāḷanaṃ katvā māressāmiti“
antopabbataṃ pavisitvā paṭhaviṃ ca nabhaṃ ca ekaninnādaṃ
karonto mahānādaṃ nadi, evaṃ pi 'ssa sārājjamattam pi nā-
hosi, jānāti hi M. „yakkhasi-bahatthināgarā-javesena hi āgato
pi vātāvutthipabbata-calanaṇaṃ kārako pi antopabbataṃ pavi-
sitvā nādaṃ vissajjanto pi māṇavo yeva' na añño“ ti, tato
yakkho cintesi: „nāhaṃ imaṃ bāhirupakkamehi māretuṃ sak-
komi, sahatthen' eva taṃ māressāmiti“ so M-am pabbata-
muddhāni thatvā pabbatapādaṃ gantvā maṇikkhandhe⁷ paṇ-
ḍusuttaṃ⁸ pavesento viya nadanto antopabbatena uggantvā
M-am dālhaṃ gahetvā parivattetvā adhosiraṃ⁹ anālambe
ākāse vissajjesi, tena vuttaṃ:

¹ Bā jiviteṇa. ² Ck' mama. ³ Bā ānayaṃ. ⁴ Ck' hutvā. ⁵ C' assayanto. Bā
assasento pappasento suvaṃ ti saddaṃ karonto. ⁶ Bā mahāsattassa sakala-sarīraṃ.
⁷ Ck' sadda-santa-senassa. ⁸ Ck' yena. ⁹ Bā -khaḍḍe. ¹⁰ Bā paṇḍama-suttaṃ.

¹¹ Bā adda katvā.

209. So tattha gantvā pabbatantarasmim¹
 anto pavisitvā padutthacitto
 asamvutasmim jagatippadese
 adhosiram dhārayi Kātiyāno ti. 1346.

6 Ta. gantvā ti pabbatamatthakā pabbatapādam gantvā tattha pabba-
 tantare itatvā tassa² anto apavisitvā³ p-matthake ititassa hetthā paññāyamāno
 asamvute bhūmippadese dhāresiti; na ādito va dhāresi, tattha pana tam khipitvā
 pannarasayojanamattam bhatthakāle p-muddhani itito va hattham vadhetvā
 adhosiram bhassantam pāde gahetvā adhosiram eva ukkhipitvā mukham oloketvā
 10 maratiti itvā duttiyam khipitvā tiṃsayojanamattam bhatthakāle⁴ tathā⁵ eva
 ukkhipitvā mukham oloketto jīvantam eva disvā cintesi: sace idāni satthiyo-
 janamattam pi bhassitvā na marissati pādesu nam gahetvā p-matthani po-
 thetvā māressāmiti, aha nam tattiyaṃ pi khipitvā satthiyojanam bhatthakāle
 hattham vadhetvā pādesu gahetvā ukkhipi, M. pi cintesi: ayaṃ maṃ patha-
 15 maṃ pannarasayojanam khipi duttiyam tiṃsayojanam tattiyaṃ satthiyojanam,
 idāni pūna na khipissati, ukkhipanto yeva pana p-muddhani paharitu mā-
 ressatī, yāva maṃ ukkhipitvā p-matthake na potheti tāva nam adhosiro olam-
 banto va māraṇakāraṇam pucchissāmiti so abhito asantasanto tathā akāsa⁶ tena
 vuttam: dhārayi Kātiyāno ti tikkhattum khipitvā dhārayi a.

20 209. So lambamāno narake papāte
 mahabbhaye lomahamse vidugge
 asantasam Kurunam kattuseṭṭho⁷
 icc-abravi Puṇṇakam nāma yakkham: 1347.

23 210. Ariyāvakaṣo si anariyarūpo⁸
 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 accāhitam kammam karosi luddam⁹,
 bhāve ca te kusalam n' atthi kiñci. 1348.

30 211. Yaṃ maṃ papātasim pamuttam icchasi
 ko nu tav' attho maraṇena mayham,
 amāṇassas' eva te ajja vaṇṇo,
 ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 1349.

So lamb- ti so Kurunam kattuseṭṭho⁷ tattiyaṃ⁸ lambamāno, ariyā-
 vakāso ti rūpena ariyasadiso devavaṇṇi hutvā carasi, asaṇṇato ti kāyadhi

¹ Cks pabbatamantarasmim, B pabbatapādasim. ² B tattha. ³ B pa-
 Cks katta-. ⁴ Cks anariyo essi. ⁵ B luddam. ⁶ Cks katta-.

aññato dussilo, accāhitaṃ ti hitātkkantaṃ atī ahitaṃ vā, bhāve ca te ti
tava citta appamattakam-pi n' atthi kusalaṃ, vaṇṇo ti ajja tavedaṃ kāraṇaṃ
amanussasa¹ eva; devatā ti yakkhaṇaṃ, antare katarayakkho nāma tvaṃ.

Puṇṇako āha:

212. Yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho,
rañño Kuverassa hi so sājiyo,
bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā suci vaṇṇabalūpapanno. 1350.

213. Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṃi,
Irandaṭṭi² nāma sā nāgakaññā,
tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayiṃ³ tuyha⁴ vadhāya dhīrā⁵ ti. 1351.

Ta, sājiyo ti sājiyo amacco, brahā ti ārohasampanno utthāpitakañcana-
rūpasadiso, vaṇṇa- - ti sarīravāṇṇena kāyabalena ca upagato, tassānujan ti
tassa anujātaṃ, patārayiṃ² ti cittaṃ pavattesiṃ, sannitthānaṃ akāsiṃ ti a. 15

Taṃ sutvā M. „ayaṃ loko duggahītena nassati, nāgamā-
navikaṃ patthentassa mama maraṇena kiṃ payojanam, tatvato
jānissāmīti“ eintetvā g. ā.:

214. Mā h' eva tvaṃ¹ yakkha ahosi mūlho²,
naṭṭhā bahū³ duggahītena loko⁴,
kiṃ te sumajjhāya piyāya kiccaṃ
maraṇena me, iṃgha suṇoma sabban ti. 1352.

Ath' assa Puṇṇako ācikkhanto āha:

215. Mahāpubhāvassa mahoragassa
dhītukkamo ṇāṭigato⁵ 'ham asmi,
taṃ yācamānaṃ sasuro avoca
yathā maṃ aññiṃsu sukāmanītaṃ, 1353.

216. Dajjemu kho te sutanuṃ sunettaṃ
sucimhitaṃ candanalittagattim
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āharesi,

¹ C^o -tiṃ, B^d -ti. ² B^d pakā-. ³ C^o -ha. ⁴ B^d mā he va te, O^k mā he tvaṃ.

⁵ B^d moho. ⁶ B^d naṭho, all three MSS. bahu. ⁷ so all three MSS. for loko?

⁸ B^d dhītukkamo ṇāṭhato.

etena vittena¹ kumāri labbhā,
nāññaṃ dhanam uttarim patthayāma. 1354.

117. Evaṃ na mūlho 'smi, sunohi katte,
na cāpi me duggahit² atthi kiñci,
5 hadayena te dhammaladdhena nāgā
Irandatim nāgakaññaṃ dadanti. 1355.

118. Tasmā ahaṃ tuyhaṃ vadhāya yutto³,
evaṃ mam⁴ attho maraṇena tuyhaṃ,
idh⁵ eva taṃ narake pāyayitvā
10 hantvāna taṃ hadayaṃ ādiyissan⁶ ti. 1356.

15 Ta. dhītukkamo⁷ ti dhītu atthāya vicārāmi, nātigato⁸ ti nātigatako
nāma ahaṃ⁹, taṃ ti taṃ nāgakaññaṃ yācamānaṃ, yathā maṇ ti yasmā maṃ
sutthu esa kāmena nīto ti sukāmanitaṃ aññaṃsu sasuro dajjemu kho te ti ādi
avoca, tattha dajjemū¹⁰ ti dadeyyāma, sutanun ti sundarasariraṃ, idhamā-

20 Taṃsa taṃ kathaṃ sutvā M. cintesi: „Vimalāya mama
hadāyena kiccaṃ n¹ atthi, Varuṇena pana dhammakathaṃ
suttvā maṇinā maṃ pūjetvā tattha gatena mama dhamma-
kathikabhāvo vaṇṇito bhavissati, tato Vimalāya mama dhamma-
25 kathāya dohaḷo uppanno bhavissati, Varuṇena duggahitaṃ
gahetvā Pu- ānatto bhavissati, sv-āyaṃ² attanā duggahitena
maṃ māretuṃ evarūpaṃ dukkhaṃ pāpesi, mama paṇḍitabhāvo
thānappattikāraṇavindanasamatthata³, imasmiṃ maṃ mārente
kiṃ karissati, handa naṃ māṇava, sādhunaradhammaṃ nāma
25 jānāmi, yāvāhaṃ na marāmi tāva maṃ p-muddhani nisīdāpetvā
sādhunaradhammaṃ suṇa, pacchā yaṃ icchasi taṃ kareyyā-
sīti⁴ vatvā sādhunaradhammaṃ vaṇṇento attano jīvitam āharā-
peyyan⁵ ti so adhosiraṃ olambanto yeva g. ā.:

310. Khippaṃ mamaṃ uddhara Kātiyāna
30 hadayena me yadi te atthi kiccaṃ,

¹ C² cintana. ² B² vadhāyassuko. ³ B² ānaya. ⁴ B² dhītukkamo. ⁵ B² nātigato.
bhaḷo. ⁶ B² ti tasmā taṃsa nātigatako nāma ahaṃ amhi. ⁷ B² yāyāyā.
B² cintana.

ye kec' ime sādhunārassa dhammā
sabbe va te pātukaṛomi ajjā 'ti. 1357.

Tam sutvā Pu- „ayaṃ paṇḍitena devamanussānaṃ aka-
thitapubbe dhammo bhavissati, khippam eva naṃ uddharitvā
sādhunāradhammaṃ sossāmīti“ cintetvā M-aṃ ukkhipitvā
pabbatamuddhani nisīdāpesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

210. Sa' Puṇṇako Kurunaṃ kattusetthaṃ¹
nagamuddhani khippam patitthapetvā
assattham āsinaṃ² samekkhiyānaṃ³
paripucchi kattāram anomapaññaṃ: 1358.

10

221. Samuddhato me si tuvaṃ papātā,
hadayena te ajja mam' atthi kiccaṃ,
ye kec' ime sādhunārassa dhammā
sabbe va me pātukaṛohi ajjā 'ti. 1359.

15

Ta. assatthān ti laddhassāsaṃ hutvā nisinnaṃ, samekkhiyānaṃ⁴ ti
divā, sādhunārassa dhammā nārassa sādhubhammā sundaradhammā.

Mahāsatto āha:

222. Samuddhato ty-asmi⁵ ahaṃ papātā,
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ
ye kec' ime sādhunārassa dhammā
sabbe va te pātukaṛomi ajjā 'ti 1360.

20

Ta. tyasmiti⁶ tayā asmi⁷

Atha naṃ M. „kiliṭṭhasarīro 'smi, nahāyāmi tāvā“ 'ti ā,
yakkho „sādhū“ 'ti nahānodakaṃ āharitvā nahātakāle M-assa 25
dibbadussadibbagandhamālādīni datvā. alaṃkatapāṭiyattakāle
dibbabhojanaṃ adāsi, M. bhuttabhojano Kālāgirimatthakaṃ
alaṃkārapetvā āsanaṃ paññapāpetvā alaṃkatāsane nisīditvā
Buddhāliṅghaya sādhunāradhammaṃ desento g. ā.:

223. Yātānuyāyi⁸ ca bhavāhi⁹ mānava,
addaṇ ca¹⁰ pāṇiṃ¹¹ parivajjayassu.

30

¹ B² sunissamīti. ² B² so. ³ C² katta-. ⁴ C² B² āsi-. ⁵ C² -kkhiyā. B²
-yāna. ⁶ B² -nā. ⁷ B² -mīm. ⁸ all three MSS. tyasmiti. ⁹ C² yāna-. ¹⁰
B² -vāmi. ¹¹ B² allaṅca. ¹² C² pāṇi ca. C² pāṇiṃ ma, B² pāṇi.

mā c' assu¹ mittesu kadāci dūbhi²,
mā ca vasaṃ asaṭīnaṃ nigacche. 1361.

Ta. addaūca³ -- ti allaṃ tītaṃ⁴ pāṇim mā dahi mā jhāpāsi.

Yakkho saṃkhittena kathite cattāro sādhanaradhamme
5 bujjhitum asakkonto vitthārena pucchi:

224. Kathaṃ nu yātaṃ⁵ anuyāyi hoti
addaṇ ca pāṇim dahate kathaṃ so
asati, ca kā ko⁶ pana mittadūbho⁷,
akkhāhi me pucchito etam atthan ti. 1362.

10 Mahāsatto pi 'ssa kathesi:

225. Asanthutaṃ⁸ o pi ca ditṭhapubbaṃ
yo āsanenāpi nimantayeyya
tass' eva atthaṃ puriso kareyya⁹,
yātānuyāyīti tam āhu paṇḍitā. 1363.

15 226. Yass' ekarattim pi ghare vaseyya
yatth' annapānaṃ puriso labhetha
na tassa pāpaṃ manasābhicetaye¹⁰,
adubbhapāṇim dahate mittadūbho. 1364.

227. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā¹¹ V²⁴⁰
20 na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 1365.

228. Puṇṇaṃ pi c' etaṃ paṭhavim dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tam pi,
tāsaṃ vasaṃ asaṭīnaṃ na gacche. 1366.

25 229. Evaṃ kho yātaṃ¹² anuyāyi hoti
addaṇ ca³ pāṇim dahate pun' evaṃ
asati ca sā so¹³ pana mittadūbho,
so dhammiyo hoti¹⁴, jahassu adhamman¹⁵ ti. 1367.

¹ Ck^o cassa. ² Ck^o dūbhiṃ, B^o dubbhi. ³ B^o allaṃ. ⁴ Ck^o B^o tītaṃ. ⁵
C^o yātaṃ. ⁶ so G^o B^o; C^o asati ca kāle. ⁷ B^o -dubbhi. ⁸ B^o asandhavaṃ,
i. e. asanthavaṃ. ⁹ Ck^o karoṭha. ¹⁰ B^o manāpi cīṭṭeyya. ¹¹ Ck^o yānaṃ. ¹²
so all three MSS. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck^o dhammān, read: -- hohi,
jahassvadh.

Ta asanthutan¹ ti ekāhadvīham pi ekato avutthapubbam², āsānenā-
 pti yo³ evarūpaṃ āsanamattenāpi nimantheyya pagēva annapānādihi, taasevā
 'ti tassa pubbakārissa attham karot' eva⁴, yātānuyāyīti pubbakārīnā⁵ yā-
 tassa puggalassa⁶ anuyāyī, paṭhamam karonto yāti⁷ nāma pacchā karonto anu-
 yāyati⁸ nāma⁹ 'ti evam paṇḍitā kathenti, ayaṃ devarāja paṭhamo sādhanara- 5
 dhammo, adubbhapāṇin ti adubbhākaṃ¹⁰, attano bhuñjanabhattham¹¹ eva
 dahanto hi mittadūbhi¹² nāma hoti, iti allahatthassa ajjhāpanam nāma, ayaṃ
 dutiyo sādhanaradhammo, na tassā 'ti tassa sākham vā pattaṃ vā na bhin-
 deyya¹³, kiṃkāraṇā: mittadūbho hi pāpako iti paribhuttachāyassa aceta-
 nassa rukkhassāpi pāpako honto mittadūbhi nāma hoti kimaṅga pana manussa- 10
 bhūtaṃ, evam mittesu adubbhanan nāma, ayaṃ tatiyo sādhanaradhammo,
 dajjittihyā ti dadeyya itthiyā, sammatāyā 'ti aham ev' assā piyo na aññe
 c' esā¹⁴ icchatīti evam suṭṭhu-matāya, laddhā khaṇan ti aticārassa okāsam
 labhitvā¹⁵, asatīnan ti asaddhammasamannāgatānam itthīnam, iti mātugāmaṃ
 nissāya pāpasea akaraṇam nāma, ayaṃ catuttho sādhanaradhammo, so dham- 15
 miyo hotīti¹⁶ so taṃ¹⁷ devarāja imehi catūhi naradhammasammatehi yutto
 dhammiko hoti¹⁸.

Evam M. yakkhassa cattāro sādhanaradhamme Buddhali-
 hāya kāthesi, te suṇanto yeva Pu- sallakkhesi: „catūsu pi
 thānesu paṇḍito attano jīvitam eva yācati, ayaṃ kho pana 20
 mayhaṃ pubbe asanthutass' eva¹⁹ sakkāram akāsi, aham assa
 nivesane tīhaṃ mahantaṃ yasam anubhavanto vasiṃ²⁰, ahañ
 ca imaṃ pāpakam karonto mātugāmaṃ nissāya karomi, sabba-
 thāpi aham eva mittadūbhi, sace paṇḍite aparajjhissāmi na sādhu-
 naradhamme vattissāmi nāma, kiṃ me nāgamānavikāya, Inda- 25
 pattavāsīnam saassūni mukhāni hasāpento imaṃ vegena tattha²¹
 netvā dhammasabhāya otāressāmiti“ cintetvā āha:

230. Avasiṃ ahaṃ tuyha tīhaṃ agāre,

annena pānena upatṭhito 'smi,

mitto mamāsī, visajām' ahan taṃ²¹,

kāmam gharam uttamapañña gacche²². 1368.

¹ Bā asandhavaṃ, i. e. asanthavaṃ. ² Bā avutta-. ³ Cks so. ⁴ Cks karotheva, Bā attham puriso karoteva. ⁵ so Cks; Bā -karitāya. ⁶ Cks mahagghassa. ⁷ Bā pupphayāyī. ⁸ Cks -yāyāti, Bā anuyāyī. ⁹ Cks adrabha-, Bā adrubbhitaṃ. ¹⁰ Bā -bhattam. ¹¹ Bā -dubbhi, Cks -dūbhi, Cks -dubhi. ¹² Bā bhiñjeyya. ¹³ Bā na añño mamaññevaṃ. ¹⁴ Bā al-. ¹⁵ Bā hohīti. ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ Bā hohi. ¹⁸ Bā asandhavasēva. ¹⁹ Cks -lmsu. ²⁰ Cks omit ta-. ²¹ Bā visajjā, Cks visajām-mahantaṃ. ²² Bā -a.

231. Api bhāyatu¹ nāgakulassa attho,
alam pi me nāgakaññāya hotu,
so tvaṃ saken² eva subhāsitena
mutto si me ajja vadhāya paññā³ ti. 1369

5 Ta. upatthito smiti tayā upatthito asmi, visajjāmahanta⁴ ti vis-
sajjemi ahaṃ taṃ⁵, kāmaṃ ti ekamsena, vadhāya⁶ 'ti vadhato, paññā⁷ ti
paññāvanta⁸.

Aṭṭha naṃ M. „mānava tvaṃ⁹ maṃ tāva¹⁰ attano gharaṃ
mā¹¹ pesehi¹² n-bhavanam eva maṃ nehiti¹³“ vadanto g. ā.:

10 232. Handa tuvaṃ yakkha mamam pi nehi
sasuran nu⁷ te, atthaṃ mayi carassu,
aham pi nāgādhipatīvimānaṃ⁸
dakkhemu nāgassa aditthapubban ti. 1370.

15 Ta. handā 'ti vavassaggaṭṭhe nipāto, sasurannu⁷ -- ti tava sasurassa
santikaṃ⁹, atthaṃ mayi cara¹⁰, mā nāsaya¹¹, nāgādhipatīvimānaṃ¹² ti
nāgādhipatīṇ ca vimānaṃ c' assa nāgassa aditthapubbaṃ passeyyaṃ¹³.

Puṇṇako āha:

233. Yaṃ ve narassa ahitāya assa
na taṃ pañño¹⁴ arahati dassanāya,
20 atha kena vaṇṇena amittagāmaṃ
tuvam icchasi uttamapañña gantun ti. 1371.

Ta. amitta -- ti amittassa vasanaṭṭhānaṃ, amittasamāgamaṃ ti.

Mahāsatto āha:

25 234. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ
na taṃ pañño arahati dassanāya,
pāpaṇ ca me n' atthi kataṃ kuhiñci
tasmā na saṃke maraṇāgamāyā¹⁵ ti. 1372.

Ta. maraṇāgamāyā 'ti maraṇassa āgamāya.

¹ C¹ bhāyatu. ² C² visajjākaṃ, C³ visajjāmahanta, B⁴ visajjāmahanta. ³
C⁴ omiṭ taṃ. ⁴ C⁵ -taṃ. ⁵ omitted in C⁶. ⁶ C⁷ pesehi. ⁷ so C⁸; B⁹
omits nu. ⁸ C⁹ -tiṃ, B¹⁰ -ti. ⁹ B¹¹ saṃta-. ¹⁰ B¹² carassu. ¹¹ B¹³ -sehi.
¹² C¹⁴ -tiṃ, B¹⁵ -ti. ¹³ C¹⁶ -eyya. ¹⁴ C¹⁷ -am, read: pañño na taṃ?

„Api ca devarāja mayā tādiso kakkhaḷo dhammakathāya
pālobhetvā mudukato, idān' eva maṃ 'alam me n-mānavikāya,
attano gharaṃ yāhīti' vadesi; n-rājassa mudukarape' mamako
bhāro, neha yeva maṃ tatthā" 'ti. Taṃ sutvā Pu- tassa va-
canaṃ „sādhū" 'ti sampatiṇṇhitvā ā: 5

235. Handa ca¹ thānaṃ atulānubhāvaṃ
mayā sahā² dakkhisi, ehi katte
yatth' acchati³ naccagītehi nāgo
rājā yathā Vessavaṇo Naḷiṇṇaṃ. 1373.

236. Taṃ nāgakaṇṇā⁴ caritaṃ gaṇena 10
nikīlitaṃ niccam aho va rattim⁵
pahūtamalyaṃ bahupupphachannaṃ
obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1374.

237. Annena pānena upetarūpaṃ
naccehi gītehi ca vāditehi 15
paripūra' kaṇṇāhi alaṃkatāhi
upasobhati vatthapilandhanenā 'ti. 1375.

Ta. handā ca¹ 'ti nipātāmatam eva. thānaṃ ti n-rājassa vasaṇatthā-
naṃ², Naḷiṇṇaṃ ti Naḷiniyaṃ nāma rājadhāniyaṃ, caritaṃ gaṇenā 'ti
taṃ n-kaṇṇānaṃ gaṇena caritaṃ, nikīlitaṃ ti niccam aho ca rattim ca n-kaṇ- 20
ṇāhi kilīṭānukīlitaṃ.

238. So Puṇṇako Kūrunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹⁰
nisīdayi pacchato āsanaṣṣim,
ādāya kattāraṃ anomapaṇṇaṃ
upānayaḥ bhavanaṃ nāgaraṇṇo. 1376. 25

239. Patvāna thānaṃ atulānubhāvaṃ
atthā¹¹ kattā pacchato Puṇṇakassa,
sāmaggipekki pana¹² nāgarājā
pubbe va jāmātaraṃ ajjhabhāsatha. 1377.

¹ Bd -naṃ. ² Ck cara. ³ all three MSS. saha. ⁴ Ck yatta-. ⁵ C tattha-. Bd
yatthicchasi. ⁶ so Ck; Bd -ānaṃ. ⁷ Bd aherattim. ⁸ Bd -puṇṇaṃ. ⁹ Ck
cara. ¹⁰ Ck add pacchato. ¹¹ Ck katta-. ¹² Bd atthāsi. ¹³ Bd māni

So Pu- ti bhl. so Pu- evaṃ n-bhavaṇaṃ vappetvā paṇḍitaṃ attano
 ājāññaṃ āropetvā n-bhavaṇaṃ nesi, thānaṃ ti n-rājassa vasaṇaṭṭhānaṃ, pā-
 chato -- ti Puṇṇakassa kira etad' ahoṣi: sace n-rājā paṇḍitaṃ diāvā mudu-
 citto bhavissati icc-etaṃ kusalaṃ no'e tassa taṃ apassantass' eva sindhavaṃ
 5 āropetvā ādāya gamissāmi, atha¹ naṃ pacchato thareṣi, tena² vuttaṃ: p.
 P-kassā³ ti, sāmaggi --⁴ sāmaggiṃ⁵ pekkhamāno, sāmaṃ avekkhīti pi pāṭho,
 attano jāṃstaraṃ passitvā paṭhamataraṃ sayam eva ajjhabhāsathā⁶ ti a.

Nāgarājā āha:

240. Yan nu tvaṃ agamā maccalokaṃ
 10 anvesamāno hadayaṃ⁷ paṇḍitassa,
 kacci samiddhena idhānupatto
 ādāya kattāraṃ anomapaññaṃ ti. 1378.

Kacci -- ti tena manorathena samiddhena nipphannena⁸ idhāgato
 sīti pucehi.

15 Puṇṇako āha:

241. Ayaṃ hi so āgato yaṃ tvaṃ icchasi,
 dhammena laddho mama dhammapālo,
 taṃ passathā⁹ sammukhā bhāsamāpaṃ,
 sukho bhave sappurisehi saṃgamo!¹⁰ 1379.

20 Ta. yantvamiechasi ti yaṃ tvaṃ icchasi, yantum icchasi vā pāṭho,
 bhās -- ti taṃ lokapātakaṃ dhammapālaṃ idāni madhurena sareṇa dhammaṃ
 bhāsamānaṃ sammukhā va passatha, sappurisehi ekatṭhāne saṃgamo hi nāma
 sukho hotīti. Kāḷāgirikkhandaṃ.

Nāgarājā Mahāsattaṃ disvā gātham āha:

- 25 242. Aditṭhapubbaṃ disvāna maceo maccubhayaddito¹¹
 vyamhito nābhivādeti, na ida¹² paññavatāṃ iva. 1380.

Ta. vyamhito ti bhīto, i. v. h.: paṇḍita tvaṃ aditṭhapubbaṃ n-bha-
 vanaṃ disvā maraṇabhayaṇa ca atṭito bhīto hutvā yaṃ maṃ na abhivādesi idam
 kāraṇaṃ paññavantaṇaṃ na hoti.

- 20 Evaṃ n-rājānaṃ paccāsiṃsantaṃ M. „na tvaṃ mayā van-
 ditabbo“ ti avatvā va attano ñāṇatāya upāyakosallena „ahaṃ
 vajjhappattabhāvena taṃ na vandāmi“ vadanto g-dvayam āha:

¹ B⁴ tassa. ² B⁴ pekkhamāni. ³ read: hadam? ⁴ C⁴ uttpa- ⁵ C⁴ -tha.
⁶ B⁴ passas dhammaṃ. ⁷ B⁴ -yattito. ⁸ B⁴ ussi-; read: nēdāni.

133. Na o' amhi vyamhito nāga na ca maccubhayaddito¹
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1381.

134. Kathaṃ no² abhivādeyya³ abhivādāpayetha⁴ ve
yaṃ nāso⁵ hantum iccheyya,
taṃ kammaṃ na upapajjati⁶. 1382.

T. a.: n' evāhaṃ n-rāja aditthapubbaṃ n-bhavanaṃ disvā bhūto maraṇa-
bhayena taffito, mādisassa hi maraṇabhayan nāma n' atthi, vajjho pana abhi-
vādetuṃ vajjhaṃ vā avajjho pi abhivādetuṃ⁶ na labhati, yaṃ hi nāro hantum
iccheyya taṃ kathaṃ nu abhivādeyya kathaṃ vā tena attānaṃ abhivādāpayetha
ve⁷, tassa hi taṃ kammaṃ na upapajjati, tvaṃ ca kira maṃ mārāpetuṃ idha 10
ānāpesi⁸, kathaṃ ahaṃ taṃ vandāmiti.

Taṃ sutvā nāgarājā Mahāsattassa tthitvā karonto dve
gāthā abhāsi:

135. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1383. 15

136. Kathaṃ no² abhivādeyya abhivādāpayetha⁴ ve
yaṃ nāro⁵ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjati. 1384.

Idāni M. nāgarājena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

137. Asassataṃ sassatan no tavēdaṃ¹⁰
iddhi⁹ juti¹¹ balaviriyyapatti,
pucchāmi taṃ nāgarāj' etaṃ atthaṃ:
kathaṃ nu te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ. 1385. 20

138. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajaṇ¹¹ te (V ¹⁷¹/₉)
sayamkataṃ udāhu¹² devehi dinnāṃ,
akkhāhi me nāgarāj' etaṃ atthaṃ
yath' eva te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti. 1386. 25

Ta. tava¹³ an¹⁴ ti idaṃ tava yasaṇḍaṃ vimānaṃ vā asassataṃ sassata-
saddhaṃ mā kho yasaṇḍa¹⁴ nissāya pāpam akāsiti iminā padena attano jivitaṃ yāci,
iddhi⁹ nāgiddhi⁹ ca nāgajuti¹¹ kāyabalaṃ cetasaṃkaviriyaṃ ca n-bhavanaṃ upapatti 30

¹ Bā - yattito. ² Bā nu. ³ O - pavetha, C - pacetha, Bā - payeta. ⁴ Bā nayo.

⁵ Bā sampajj-. ⁶ Bā āpētum. ⁷ Cā ce. ⁸ Bā imaṃ ānā-. ⁹ Bā - ta. ¹⁰

Cā nu tava idaṃ, Bā nu tavayidaṃ. ¹¹ Bā vipari-. ¹² read: ādu. ¹³ Bā

tavayidaṃ. ¹⁴ Cā yaṃ.

ca yaṁ ca te idaṁ vimānaṁ, pucchāmi taṁ n-rāja etaṁ atthaṁ: kathaṁ nu te
 etaṁ sabbaṁ laddhaṁ ti, adhicca laddhaṁ ti kiṁ na tayā idaṁ vimānaṁ
 evaṁ sampannaṁ n-bhavaṇaṁ adhicca akāraṇena laddhaṁ udāhu utupariṇāma-
 jaṁ te idaṁ udāhu sayāṁ sahatthen' ēva kaṭaṁ udāhu devehi te dinnāṁ yaṁ
 5 eva te idaṁ laddhaṁ etaṁ me atthaṁ akkhāhīti.

Nāgarājā āha:

249. Nādhicca laddhaṁ na pariṇāmajaṁ me (V $\frac{171}{22}$)
 na sayāṁkaṭaṁ na pi devehi dinnāṁ,
 sakehi kammehi apāpakehi
 10 puññehi me laddhaṁ idaṁ vimānaṁ ti. 1387.

Ta, apāpakehīti alāmakehi.

Mahāsatto āha:

250. Kiṁ te vataṁ kiṁ pana brahmacariyaṁ (V $\frac{171}{26}$. Sumaṇ-
 kiṣṣa suciṇṇassa ayaṁ vipāko gala V. 1. p. 177)
 15 iddhiṁ jutiṁ balaviriyūpapattiṁ
 idaṁ ca te nāga mahāvimānaṁ ti. 1388.

Ta, kinte vataṁ ti n-rāja purimabhave kiṁ dānaṁ kiṁ vataṁ aho si ko
 brahmacariyavāso katarasucaritass' ev' esa iddhi-ādiko vipāko ti.

Nāgarājā āha:

251. Ahaṁ ca bhariyā ca manussaloke (Sumaṅgala I p. 177)
 saddhā ubho dānapatī ahumhā,
 opānabhūtaṁ me gharaṁ tadāsi, (V $\frac{172}{5}$)
 santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1389.
 252. Mālaṁ ca gandhaṁ ca vilepanaṁ ca
 25 padīpiyaṁ seyyaṁ upassayaṁ ca
 acchādanaṁ sayanaṁ annapānaṁ
 sakkacca dānāni adamma tattha. 1390.
 253. Taṁ me vataṁ taṁ pana brahmacariyaṁ, (V $\frac{173}{7}$)
 tassa suciṇṇassa ayaṁ vipāko
 30 iddhiṁ jutiṁ balaviriyūpapattiṁ
 idaṁ ca dbīra mahāvimānaṁ ti. 1391.

Ta. manussaloke ti Aṅgaraṭṭhe Kālacampānagare, tamme vataṇ ti taṁ sakkaccaṁ dinnadānaṁ eva mayhaṁ vatasampādānaṁ ca brahmacariyaṇ ca ahoṣi, taṁ eva sucaritassa ayaṇ iddhiṁ dīko vipāko.

Mahāsatto āha:

254. Evañ ce¹ te laddham idaṁ vimānaṁ
jānāsi puññānaṁ phalūpapattiṁ¹,
tasmā hi dhammaṇ cara appamatto
yathā vimānaṁ punam āvasesīti. 1392.

Ta. jānāsīti sace tayā dānaṇubhāven² etaṁ laddham evaṁ sante jānāsi nāma puññānaṁ phalaṇ ca puññaphalena nibbattaṁ³ upapattiṇ ca, tasmā ti yasmā puññehi tayā idaṁ laddham tasmā punamāvasesīti yathā puna pi imaṇ n-bhavanaṁ ajjhāvesasi evaṁ dhammaṇ cara.

Nāgarājā āha:

255. Na idha santi⁴ samaṇabrāhmaṇā va⁴
yeṣ⁵ annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṁ atthaṁ
yathā vimānaṁ punam āvasemā⁶ ti⁴. 1393.

Māhāsatto āha:

256. Bhogī hi te santi idh⁷ ūpapannā
puttā⁸ ca dārā anujivino ca,
tesu tuvaṁ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭho va bhavāhi niccam⁹. 1394.

257. Evaṁ tuvaṁ nāga asampadosaṁ
anupālayā⁵ vacasā kammanā ca,
thatvā idhā⁶ yāvatāyumaṁ vimāne
uddhaṁ ito gacchasi devalokaṇ ti. 1395.

Ta. bhogitī bhogino, nāgā ti a., tesū⁷ ti tesu puttādīsū bhogisu vācāya ca kammena ca niccam⁹ asampaduṭṭho bhava, anupālayā⁸ ti evaṁ puttādīsū c⁸ eva sasaṇṇatṭesu ca mettacittasamkhātāṁ asampadosaṁ anurakkha, uddhaṁ ito ti n-bhavanato uparidevalokaṇ gamissasi, mettacittāṇ hi dānato atirekataraṇ puññaṇ ti.

¹ all three MSS. -4. ² Cks -ttim. ³ Rd nayidha; read: nedha santi. ⁴ Rd ca, Cks vā. ⁵ Cks -vasesīti. ⁶ all three MSS. -ya.

Nāgarājā M-assa dhammakatham sutvā „na sakkā papā-
tena bahi papañcam kātum, Vimalāya¹ dassetvā subhāsitaṃ
sāvetvā dohaṃ paṭippassam²hetvā Dhanañjaya³rājā⁴ṇi tosetvā
paṇḍitaṃ pesetum⁵ vaṭṭatīti⁶, cintetvā g. ā.:

- 5 258. Addhā hi so socati⁷ rājasett⁸ho
taya vinā yassa tuvaṃ sajīvo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pīti. 1396.

Ta. sajīvo ti sajīvo va⁴ amacco, sameccā⁵ 'ti tayā saha samāgantvā,
10 āturo pīti bāhagilāno pi samāno.

Taṃ sutvā M. nāgassa thutiṃ karonto itaraṃ g. ā.:

259. Addhā sataṃ bhāsasi nāga dhammaṃ
anuttaraṃ atthapadaṃ sucinnaṃ,
etādisi⁹yāsu¹⁰ hi¹¹ āpadāsu
15 paññāyate mādisānaṃ viṣeso ti. 1397.

Ta. addhā sataṃ ti addhā⁷ santānaṃ paṇḍitaṇaṃ dhammaṃ bhāsasi.
atthapadaṃ ti nibhita⁸koṭṭhāsaṃ⁹, etādisi⁹yāsu¹⁰ 'ti evarūpaṃ āpadāsu edise
bhaye upaṭṭhite mādisānaṃ paññāvantānaṃ viṣeso paññāyati.

Taṃ sutvā nāgarājā atirekataraṃ tuṭṭho gātham āha:

- 20 260. Akkhehi¹² no t' āyaṃ mudhā nu laddho
akkhehi no t' āyaṃ ajesi jūte¹³,
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ¹⁴ tuvaṃ¹⁵ hattham imassa-m-āgato ti. 1398.

25 Ta. akkhehi¹² no ti ācikkha amhākaṃ, tāyaṃ ti taṃ āyaṃ, mudhā--ti
kin nu mudhā amūlen¹³ eva labhi udāhu jūte ajesi, iti tāyaṃ āhā¹⁴ 'ti āyaṃ
Punnako dhammena me paṇḍito laddho ti vadati, imassamāgato ti tvaṃ
kathaṃ imassa hatthatham¹⁵ āgato.

Mahāsatto āha:

- 30 261. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
tam ayam¹⁶ akkhehi ajesi jūte,

¹ Cks -lassa. ² Cks pesi-. ³ Cks -si. ⁴ Ck cā, C⁵ ena, B⁶ omits ya. ⁷ all
three MSS. -si-. ⁸ C⁹ bhi, C¹⁰ ti. ¹¹ B¹² ekamāṇa. ¹³ B¹⁴ hita-. ¹⁵ B¹⁶ akkhāhi,
Cks akkhesi. ¹⁷ B¹⁸ jute, Cks dūte. ¹⁹ B²⁰ adds nu. ²¹ a²² three MSS. tvaṃ.
²³ B²⁴ hattham. ²⁵ so B²⁶; C²⁷ āyaṃ, C²⁸ āma.

so mañ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1399.

Ta. yo amissaro ti yo me issaro, imassadāsetti imassa adāsi.

302. Mahorago attamano udaggo
sutvāna dhīrassa subhāsītāni
hatthe gaḥetvā ānomapaññam
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse. 1400.

5

303. Yena tvañ Vimala paṇḍu yena bhātañ na ruccati
na ca-m-etādiso vaṇṇo ayam eso tamonudo. 1401.

304. Yassa te hadayen' attho āgat' āyañ pabhamkaro,
tassa vākyam nisāmehi, dullabham dassanam puna. 1402. 10

Pāvekkhīti pavittḥo, yena 'ti bhadde Vimala yena kāraṇena tvañ paṇḍu
c' eva¹ na ca te bhātañ² ruccati, nacametādiso³ vaṇṇo ti paṭhavitale
vā deva⁴ vā na ca etādiso vaṇṇo aññassa kassaci atthi yādiso etassa guṇa-
vaṇṇo paṭṭhaṭṭo, ayam eva so tamonudo ti yañ nissāya tava dohaḷo' up- 15
panno ayam so sabbalokassa tamhaudo, puna⁴ ti puna etassa dassanam nāma
dullabhan ti vadati.

305. Disvāna tañ Vimalā bhūripaṇñam
dasaṅgulim pañjalim paggaḥetvā
hatthena bhāvena paṭitarūpā
icc-abravī Kurunañ kattusettham⁵. 1403.

20

Haṭṭhena -- ti tutthena cittena, paṭitarūpā ti somanassajātā, itoparam⁶:

306. Aditthapubbañ disvāna macco maccubhayaddito
vyamhito nābhivādeti⁷, na idañ⁸ paññavatām iva. 1404.

307. Na c' amhi vyamhito nāgi⁹ na ca maccubhayaddito,
na vajjho abhivādeyya vajjhañ vā nābhivādaye. 1405. 25

308. Kathaṃ no¹⁰ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yañ naro hantum iccheyya tañ kaṇmañ na upapajjati. 1406.

309. Evam etañ yathā brūsi saccam bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhañ vā nābhivādaye. 1407. 30

¹ Ck teva, Cs neva. ² Cks cittañ. ³ Cks nacate tādiso. ⁴ Cks puna. ⁵ Cks
katta. ⁶ Bā adds: vimalāya ca mahāsattassa ca vacanapaṭivacanagāthā. ⁷ Cks
-tenābhi-, Bā -tānābhivādesi. ⁸ Bā yi-; read: nēdam. ⁹ Ck -tenāhi, Cs
-tenābhi. ¹⁰ Bā nu.

270. Kathaṃ no¹ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1408.
271. Asassataṃ sassataṃ nū tava-y-idaṃ²
iddhī juti balaviriyyūpapatti³,
5 pucchāmi taṃ nāgakaṇṇe tam atthaṃ:
kathan nu te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti —pe—⁴. 1409.
272. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan te (V ^{1V1}/_{9 sic})
sayamkataṃ udāhu devehi dinnaṃ,
akkhāhi me nāgakaṇṇe tam atthaṃ
10 yathā ca te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ. 1410.
273. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajaṃ me
na sayamkataṃ nāpi devehi dinnaṃ,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ⁵. 1411.
- 15 274. Kin te vataṃ kim pana brahmacariyaṃ (Sumaṅgalā-V. I p. 177)
kissa sucinṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī juti balaviriyyūpapatti
idaṃ ca te nāgi mahāvimānaṃ. 1412.
275. Ahaṇ ca kho sāmiko cāpi mayhaṃ
20 saddhā ubho dānapati⁶ cūmā,
opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrahmaṇā ca. 1413.
276. Mālaṇ ca gandhaṇ ca vilepanaṇ ca
padīpiyaṃ seyyam upassayaṇ ca
25 acchādanam sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamba tattha. 1414.
277. Tam me vataṃ tām pana brahmacariyaṃ
tassa sucinṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī juti balaviriyyūpapatti,
30 idaṃ ca me dhīra⁷ mahāvimānaṃ. 1415.

¹ Bā nu. ² read: tavēdāṃ. ³ read: viriyū-. ⁴ C² -nanti, Bā -naṃ. ⁵ C² omit v, 273-74. ⁶ Bā dhīra, C² vīra; cfr. Sumaṅgala I p. 178.

278. Evañ ca te laddham idaṃ vimānaṃ,
jānāsi puññāna phalūpapattim¹,
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṃ punaṃ āvasesi. 1416.
279. Na-y-idha-m-atthi² sāmaṇabrahmaṇā vā³
yes⁴ annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ
yathā vimānaṃ punaṃ āvasema. 1417.
280. Bhogī hi ye⁵ santi idh⁶ ūpapaṇṇā
puttā ca dārā anujivino ca
tesaṃ tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampadutthā hi bhavāhi, niccaṃ. 1418.
281. Evaṃ tuvaṃ nāgi asampadosaṃ
anupālayā⁷ vacasā kammanā ca,
ḥatvā idhā⁸ yāvatāyuraṃ vimāne
uddhaṃ ito gacchasi deva-lokaṃ. 1419.
282. Addhā hi so sōcati rājasettho
tayā vinā yassa tuvaṃ sajjivo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya peso sukhaṃ āturo pi. 1420.
283. Addhā sataṃ bhāsasi⁹ nāgi dhammaṃ
anuttaraṃ atthapadaṃ sucinnaṃ,
etādisiyyāsu hi āpadāsu.
paññāyati mādisānaṃ viseso. 1421.
284. Akkhehi¹⁰ no t' āyaṃ¹¹ mudhā nu laddho,
akkhehi no t' āyaṃ¹² ajesi jūte
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ tuvaṃ hatthaṃ imassa-m-āgato. 1422.
285. Yo m' issaro tāttha ahosi rājā
tam āyaṃ¹³ akkhehi ajesi jūte,

¹ Cs Bā -thi, Ck -tti. ² Ck atthi, Bā nayidha santi. ³ Bā omits vā. ⁴ Ck te. ⁵ all three MSS. -ya. ⁶ all three MSS. idha. ⁷ Ck -ti. ⁸ Bā akkhāhi. ⁹ Ck tāya. ¹⁰ Bā ayam.

so mañ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1423.

Imāsañ gāthānañ hetthāvuttanāyena' ev' attho vedittabbo.

286. Yad¹ eva Varuṇo nāgo pañhañ pucchittha paṇḍitañ
5 tad² eva nāgakaññāpi pañhañ pucchittha paṇḍitañ. 1424.
287. Yath' eva Varuṇaṃ nāgaṃ dhīro tosesi pucchito
tath' eva nāgakaññaṃ pi dhīro tosesi pucchito. 1425.
Evam tositā pana.
288. Ubho pi te attamane viditvā
10 mahoragaṃ nāgakaññañ ca dhīro
acchambhi abhīto alomahattho³
icc-abravī Varuṇaṃ nāgarājaṃ: 1426.
289. Mā hetthayī⁴ nāga, ay' aham asmi⁵,
yena tava attho idaṃ sarīraṃ
15 hadayena maṃsenā karoti⁶ kiccaṃ,
sayam karissāmi yathāmañ te ti: 1427.

Acchambhīti nikkampo, alomahattho ti bhayena ahatthaiomo, icca-
bravīti vīmaṃsanavasena iti abravī, mā hetthayīti⁷ mittadūbhikammaṃ karo-
mīti mā bhāyi, kathan nu kho imaṃ idāni haṇissāmi⁸ mā cintayī, nāga⁹ 'ti
20 Varuṇaṃ ālapati, ayāhamasmi¹⁰ ayam⁹ aham asmi, ayam¹⁰ eva vā pātho,
sayam karissāmi¹¹ sace tvaṃ imassa¹² santike dhammo suto ti maṃ māre-
turaṃ na vīsaḥasi aham¹² eva yathā tava ajjhāsaya tathā sayam karissāmi¹¹

Nāgarājā āha:

290. Paññā bhava¹³ hadayaṃ paṇḍitānaṃ,
25 te ty-amha paññāya mayam sututtā¹⁴,
Anūnanāmo labhat' ajja dāraṃ,
ajj' eva taṃ Kuruyo pāpayātū 'ti. 1428.

Ta. tyamhā 'ti te mayam tava paññāya santuttā, anūna -- ti sampunna-
nāmo Pu- yakkhasenapati, labhatajja -- ti labhatu ajja dāraṃ, dadāmi¹⁵ assa
30 dhītaraṃ Irandatim, pāpayātū 'ti ajj' eva taṃ Kuruyattham Pu- pāpeti.

¹ Bā yath. ² Bā tath. ³ read: alomahattho abhīto acchambhi? ⁴ Bā rodhayi.
Ck² hetthasī. ⁵ Bā āyayamasmi. ⁶ Ck² -si; read: karohi? ⁷ Bā rodhayiti. ⁸
Ck² ayam. hamasmiṃti, Bā āyāhamasmiṃti. ⁹ Bā ayo. ¹⁰ Bā ayem. ¹¹ Ck²
add me. ¹² Ck² ayam. ¹³ Bā have. ¹⁴ Ck² satu.

• Evaṃ vatvā Varuṇo Irandaṭṭhiṃ Punnakassa adāsi; so taṃ labhivā tuṭṭhacitto Mahāsattena saddhiṃ sallapi.

Tam aṭṭham pakāsento Satthā āha:

291. Sa Punnako attamano udaggo
Irandaṭṭhiṃ nāgukaṇṇaṃ labhivā
haṭṭhena bhāvena paṭitarūpo
ice-abravī Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹: 1429.

292. Bhariyāya maṃ tvaṃ akarī samaṅgiṃ²,
ahaṃ ca te Vidhura³ karomi kiccaṃ,
imaṃ ca te maṇiratanam⁴ dadāmi,
ajj⁵ eva taṃ Kuruyo pāpayāmiti. 1430.

Ta, maṇi--ti paṇḍita ahaṃ te guṇesu pasanno arahāmi⁶ tarānuccha-
vikam⁶ kātumi, tasmā imaṃ ca te cakkavattiparibhogam⁶ maṇiratanam⁶ demi, ajj⁶
ca taṃ Indapattam⁶ pāpemi.

Atha M. thutiṃ karonto itaram gātham āha: 15

293. Ajeyyam⁷ esā tava hotu mettī⁸
bhariyāya Kaccāna piyāya saddhiṃ,
ānandacitto⁹ sumano paṭito
datvā maṇiṃ maṃ ca nay¹⁰ Indapattan ti. 1431.

Ta. ajeyyamesā ti esā tava bhariyāya saddhiṃ piyasamvāsamettī ajeyyā 20
hotu, ānandacitto¹¹ ti ādihi pi samaṅgibhāvam¹¹ ev¹¹ assa vadati, nayinda-
pattan ti naya Indapattam.

294. Sa Punnako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²
nisīdayi purato āsanasmim,
ādāya kattāram anomapaṇṇaṃ
upānayi nagaraṃ Indapattam. 1432. 25

295. Mano manussassa yathāpi gacche
tato pi saṃkhippataram¹³ ahosi,
sa Punnako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²
upānayi nagaraṃ Indapattam. 1433. 30

¹ Cks katta-. ² Bā samāngī, Ck samaggi, Cs samaggi. ³ so all three MSS.
for dhira? ⁴ read: -ratnāni. ⁵ Bā ahosi. ⁶ Bā adds kiccaṃ. ⁷ so all three
MSS. ⁸ Cks mittim. Bā mettī. ⁹ Cks -vitto. ¹⁰ Ck na. ¹¹ Cks ānandito.

¹² Cks katta-. ¹³ so Cks; Bā piṣakhippataram.

Atha nam āha:

200. Et' ¹ Indāpattāṃ nagaraṃ padissati

rammāni ca ambavaṇāni bhāgasā,

ahañ ca bhariyāya samāṅgibhūto,

5 tuvañ ² ca patto si sakam niketaṃ. 1434.

Yathāpi gacche ti mano nāma ³ na gacchati, dūre ārammanāṃ gāhanta
pana gato ti vuccati, tasmā manassa ārammanagāhanta ⁴ pi khippataraṃ tassa
manonayasiṇḍhavaṃsa gamanāṃ ahoṣīti evaṃ ettha aṭṭho datṭhabbo, etinda-
pattan ⁵ ti assapitthe nisinnass ⁶ eva ⁷ dassento ⁸ evaṃ ā, sakam - ti tvañ ca
10 attano nivesanaṃ sampatto ti ā.

Tasmim pana divase paccūsakāle rājā supinaṃ addasa,
evarūpo supino ahoṣi: rañño nivesanadvāre paññakkhandho
silasākhiappasākho ⁹ pañcagorasaphalo alamkatahatthiassapatic-
chanño mahārukkho thito, mahājano tassa mahāsakkāraṃ kara
15 añjalim paggayha namassati, atha kho kaṇḍapuriso rattasāta-
kanivattho rattapupphakannapūro ¹⁰ āvudbahattho āgantvā mahā-
janassa paridevantass ¹¹ eva tam rukkham mūle ¹² chinditvā kad-
dhanto ādāya gantvā ¹³ puna āharitvā pakatitthāne yeva thapetvā
pakkāmi, rājā tam supinaṃ parigaṇhanta, „mahārukkho viya na
20 añño koci Vi-pandito, mahājanassa paridevantass ¹⁴ eva mūlam
chinditvā ādāya gatapuriso viya na añño koci, p-am gahetvā
gatamānavo, puna tam rukkham āharitvā pakatitthāne thapetvā
gato viya so ¹⁵ mānavo p-am ānetvā dhammasabbhadvāre thapetvā
pakamissati, addhā mayam ajja p-am passissāmā ¹⁶ ti sanitthā-
25 nam katvā somanassappatto sakalanagaraṃ alamkārapetvā
dhammasabham sajjāpetvā alamkataratanamaṇḍape dhammā-
sanam paññāpāpetvā ekasatarājaamaccagānanagaravāsijanapada-
parivuto „ajja tumhe p-am passissatha, inā bhāyitthā ¹⁷ ti
mahājanam ¹⁸ assāsento p-assā āgamanam olokeno dhammasa-
30 bhāyam nisidi, Pu- pi p-am otāretvā dh-sabbhadvāre parisa-
majjhe thapetvā Irandatim ādāya attano devanagaraṃ eva gato.

¹ Pd en. ² all three MSS. tvañ. ³ Bd adds kiñcapi. ⁴ Bd -gāhanta. ⁵ Bd
chin-. ⁶ Bd -nno yeva. ⁷ Ck Bd dassanto. ⁸ Bd silamayassākho. ⁹ Pd -dharo.
¹⁰ Pd -am. ¹¹ Bd gato. ¹² Ck sve. ¹³ Bd socitthā. ¹⁴ Ck -no, Cc -ne.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

297. Sa¹ Puṇṇako Kurunam kattusettham²
 oropaya³ dhammasabhāya majjhe
 ājāṇam āruyha anomavaṇṇo
 pakkāmi xehāsayam antalikkhe. 1435.
 298. Tam disvā rājā⁴ paramappatīto
 utthāya bāhāhi palissajitvā
 avikampayam dhammasabhāya majjhe
 nisīdayi pamukham āsanasmim ti: 1436.

Ta. anoma--ti ahīnavanno uttamavanno, avikampayan ti bhi. so 10
 rājā paṇḍitam palissajitvā mahājanamajjhe akampanto anoliyanto yeva hatthe
 gahetvā attano abhinukham katvā alamkatadhammāsane nisīdāpesi.

Atha tena saddhiṃ sammoditvā madhurapatisanthāram
 karonto gātham āha:

299. Tvaṃ no vinetāsi⁴ ratham va naddham⁵,
 nandanti tam Kuruyo⁶ dassanena,
 akkhāhi me pucchito etaṃ attham:
 katham pamokkho ahu mānavassā⁷ ti. 1437.

Ta. naddham⁵ ti yathā naddham⁵ ratham sārathī vinetā⁴ evaṃ tvaṃ 20
 amhākaṃ kāraṇena nayena hitakiriyāsu⁷ vinetā⁴, nandanti tam ti tam disvā
 ime kururattavāsino tava dassanena nandanti, mānavassā⁷ ti mānavassa san-
 tikā katham tam pamokkho⁶ aho si yo vā naṃ muñcātassa mānavassa pamokkho
 so kena kāraṇena aho si ti a.

Mahāsatto āha: 25

300. Yaṃ māṇavo ty-ābhivādī janinda
 na so manusso naraviriyasettha,
 yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho
 raṇṇo Kuverassa hi so sājivo. 1438.
 301. Bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo 30
 brahā⁸ sucivannabalūpapanno⁹,
 tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṇo
 lrandati¹⁰ nāma sa¹¹ nāgakaṇṇam¹². 1439.

¹ Bā so. ² Cks katta-. ³ so Cks for -yī? Bā -yivā. ⁴ Bā punanetāsi. ⁵
 Bā naṭham. ⁶ Cks kurayo. ⁷ Bā -yāya. ⁸ Ck tampa-, Bā tavapa-. ⁹ Cks
 sucinna-. ¹⁰ Bā -ti. ¹¹ Cs Bā sā. ¹² Bā -ā.

302. Tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayitthā¹ maraṇāya mayham,
so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto
ahañ c' anuññāto² iṇaṇi ca laddho ti. 1440.

5 Ta. yaṃ mā - - ti janinda yaṃ tvaṃ māṇavo³ ti abhivadasi, bhūmindaṃ haro
ti bhūmindaṃ harabhavanavāsi, yā⁴ nāgakaññā⁵ ti yaṃ so kāmayamāno mama
maraṇāya patārayi⁶ - sā n-kaññā, Irandatīnāmapiyāya⁷ hetu⁸ 'ti.

„Mahārāja, so hi n-rājā catuposathikapañhavissajjane⁹ pa-
sanno maṃ maṇinā pūjetvā n-lokaṃ gato Vimalāya nāma de-
10 viyā 'kahaṃ te maṇi' pucchito mama dhammakathikabhāvaṃ¹⁰
vannesi, sā dhammakathaṃ sotukāmā hutvā mama hadaye do-
halaṃ uppādesi, n-rājā duggahītena dhītaraṃ Irandatī¹¹ āha:
'mātā te Vidhurassa hadayamaṃse¹² dolaṇinī, tassa hadaya-
maṃsaṃ āharitūṃ samattham sāmikaṃ pariyesa¹³ 'ti, sā pari-
15 yesanti Vessavaṇassa bhāgineyyaṃ¹⁴ Punnakaṃ nāma¹⁵ yakkaṃ
disvā taṃ attani paṭibaddhacittaṃ natvā pitu suttikaṃ nesi,
atha naṃ so 'Vi-paṇḍitassa hadayamaṃsaṃ āharitūṃ sakkonto
Irandatīṃ labhissasīti¹⁶ ā., so Vepullapabbata¹⁷ sakkavattipari-
bhogaṃ maṇiṃ āharitvā tumhehi saddhiṃ jūtaṃ kilitvā maṃ
20 labhitvā tihaṃ mama nivesane vasitvā maṃ assassa valadhiṃ
gāhāpetvā Himavante rukkesu ca pabbatesu ca poṇetvā māre-
tumaṃsakkonto sattame yātakkhandaṃ verambamukhe pakkhanditvā
satthiyojanobbedhe Kāḷagirimatthake thāpetvā sīhavesādivasena
idaṃ c' idaṃ ca¹⁸ kāvā māretuṃ¹⁹ asakkonto mayā attano mā-
25 ranakāraṇaṃ²⁰ puṭṭho sabbaṃ pavattim²¹ ācikkhi, ath' assāhaṃ
sādhunaradhamme kathesiṃ, taṃ sutvā pasannacitto maṃ²²
idha utukāmo ahoṣi, athāhaṃ taṃ ādāya n-bhavaṇaṃ gantvā
n-rañño ca Vimalāya ca dhammaṃ kathesiṃ, sabbā ca n-parisā
pasādi, n-rājā tatra mayā chāhaṃ vutthakāle²³ Irandatīṃ

¹ C^o - ttha; B^d mahārayittha. ² C^o manumñāto. ³ B^d sā. ⁴ B^d adds cittaṃ
pavātesaṃ. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d - nena. ⁷ B^d - kathita-. ⁸ C^o - saṃ, C^o
- sa. ⁹ B^d adds rūpaṃ. ¹⁰ C^o ma-. ¹¹ C^o omit sabbaṃ pavattim. ¹² C^o
imaṃ. ¹³ all three MSS. vutta-.

Punnakassa adāsi, so taṃ labhītvā pasannacitto maṃ maṇi-
 ratanena pūjetvā nāgarājenānatto maṃ manomayasindhavam
 āropetvā sayam majjhimāsane nīṣidītvā Irandatim pacchimāsane
 nisīdāpetvā idhānetvā maṃ parisamajjhe otāretvā Irandatim
 ādāya attanō nagaram eva gato, evaṃ mahārāja so Pu- tassā⁵
 sumajjhāya piyāya¹ hetu patārayi² maraṇāya mayham, ath³
 evaṃ maṃ nissāya so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto, mama
 dhammadēsanam sutvā pasannena n-rājena ahaṃ ca anuññāto,
 tassa⁴ Punnakassa santikā ayaṃ sabbakāmadado cakkavatti-
 paribhogamaṇi ca⁴ laddho, gaṇhatha deva maṇi⁶ ti maṇim¹⁰
 rañño adāsi. Tato rājā paccūsakāle attanā dīṭṭhasupinam
 nagaravāsīnam kathetukāmo⁵ „bho⁶ nagaravāsi⁷ ajja mayā dīṭ-
 ṭhasupinam suñātha⁸“ ti vatvā āha:

803. Rukkho hi mayham padvāresu⁹ jāto,
 paññā khandho silamay⁹ assa sakhā;
 atthe ca dhamme ca tṭhito nipāko
 gavapphalo⁹ hatthigavāssachanno. 1441. 15
804. Naccagītaturiyābhinādite¹⁰
 ucchijjam enaṃ¹¹ puriso ahāsi¹²,
 so no ayaṃ āgato sanniketam,
 rukkhass' imassāpacitīm¹³ karotha. 1442. 20
805. Ye keci vittā mama paccayena
 sabbe va¹⁴ te pātukarontu ajja,
 tibbāni katvāna¹⁵ upāyanāni
 rukkhass' imassāpacitīm¹³ karotha. 1443. 25
806. Ye keci baddhā mama atthi ratthe
 sabbe va te bandhanā mocayantu,
 yath' ev' ayaṃ bandhanasmāpi¹⁶ mutto
 ime ca te muñcare bandhanasmā. 1444.

¹ Cks parisāya. ² Bd patārayi. Cks patārayitvā for -yittha. ³ Bd adds me. ⁴ Cks maṇiṇca. ⁵ Cks kathetvā. ⁶ Bd bhonto. ⁷ Bd -yāsiṇo. ⁸ Cks -re, Bd dvāresu. ⁹ Bd gavi-. ¹⁰ Ck -nadito, C -nādito; read: atha nacca-? ¹¹ Bd ucchijja haṃ senam, Ck ucchijjametam. ¹² Cks abhāsi, Bd ahoṣi. ¹³ all three MSS. imassa ap-. ¹⁴ Cks ca. ¹⁵ Cks katvā. ¹⁶ Bd -pa.

307. Unnaṅgalā māsam imaṃ karontu,
 mamsodanaṃ brāhmaṇā bhakkhayaṃtu,
 amajjapā majjarahā¹ pipantu
 punnāhi thālahi² palissutāhi. 1445.
308. Mahāpathaṃ nicca samavhayaṃtu,
 tibbaṃ ca rakkhāṃ vidahaṃtu³ ratthe
 yath' aññamaññaṃ na vihettheyyūṃ,
 rukkhass' imassāpacitīm⁴ karothā⁵ 'ti. 1446.

Ta. sīlamayassā¹ 'ti etassa rukkhassa sīlamayā sūkhā, atthe ca--ti
 10 vaddhiyaṃ ca sabhāve ea thito, nipāko ti, so paññāmayarukkho patitthito,
 gavapphalo² ti. pañcavidhagorasaphalo, 'hatthi--ti alamkatehi batthiga-
 vāsēhi sañchanno, naccagītaturiyābhinādite³ 'ti ath' assa rukkhassa pū-
 jaṃ karontena mahājānena tasmiṃ rukkhe etehi naccādīhi⁴ ābhinādite⁵ eko
 15 kaṇhapuriso āgantvā taṃ rukkhāṃ ucchinditvā parivāretvā⁶ thitaṃ seṇaṃ palā-
 petvā ahāsi⁷, so⁸ puna rukkho āgantvā ambhakaṃ nivesanādvāre yeva thito, so
 ayaṃ mahārukkhasadiso paṇḍito sanuiketam āgato; idāni sabbe va tumhe rukkhass'
 imassa apacitīm karothā mahāsakkāraṃ pavattetha, mama paccayenā⁹ 'ti
 ambho amacca ye keci maṃ nissāya, laddhena yasēna vitta¹⁰ tutthacittā te sabbe
 attano vittiṃ pātukarontu, tibbāniti¹¹ bahalāni mahantāni, upāyanāniti
 20 paṇṇākāre, ye kecīti antamaso kilatthāya¹² baddhe mīgapakkhī upādāya, muñ-
 care ti muñcantu, unnaṅgalā--ti imaṃ māsaṃ kasananaṅgalāni ussāpetvā
 ekamante thapetvā nagare bheriṃ carāpetvā sabbe manussā mahāchaṇaṃ ka-
 rontu, bhakkhayaṃtu¹³ 'ti bhūñjayaṃtu, amajjapā ti akāro nipātamattaṃ,
 majjapā purisā majjarahā¹⁴ ti attano attano āpanatthāve nisinnā pivantū¹⁵ 'ti
 25 a., punnāhi--ti punnehi thālehi, palissutāhīti atipunnattā pagharamānāhi,
 mahāpathaṃ--ti alamkatamahārathaṃ rājanaggaṃ nissāya thitā vesiyā
 niccakilesavaseṇa killesatthikam janaṃ avhayaṃtu¹⁶ 'ti a., tibbaṃ ti gālhaṃ,
 yathā ti yathā ārakkhāya¹⁷ susamvhiṭattā¹⁸ unnaṅgalā hutvā rukkhass' imassa
 apacitīm karontā aññamaññaṃ na vihettheyyūṃ evaṃ rakkhāṃ samvidahaṃtu¹⁹ 'ti a.

30 Evaṃ²⁰ vutte

309. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1447.
310. Hatthāruhā anīkatthā rathikā pattikārikā
 bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1448.

¹ so Bā for majjarahā? Cks majjarahā. ² Cks -entu. ³ all three MSS. -ssa
 apa-. ⁴ Bā gavi-. ⁵ Bā adds ucchijja 'nam senaṃ purisā ahoṣitī. ⁶ Cks
 abhā, Bā gahetvā gato ahoṣi in the place of abhā. ⁷ Cks omit so. ⁸ Bā
 kilanattāya. ⁹ Cks majjarahā. ¹⁰ Cks rukkhāya. ¹¹ Bā adds raññā.

311. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bahum etc. 1449.

312. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitam āgate,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo avattathā' 'ti. 1450.

Abhihārayun ti evaṃ rañño ājatte mahācānam paṭiyādetvā sabba-
bandhanāni mocetvā ete orodhādayo nāmappakāraṃ paṇṇākāraṃ sajjetvā tena 5
saddhū annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassa pesesun, paṇḍitamāgate ti paṇḍite
āgate taṃ paṇḍitaṃ disvā bahujjano pasanno ahosi.

Chāno māsenā osānaṃ agamāsi, M. Buddhakiccā sādheṇto
viya mahājanassa dh. desento rājānaṃ anusāsanto yāvātāyukaṃ
thatvā saggapārāyano ahosi, tassa ovāde thatvā rājānaṃ ādim 10
katvā sabbe pi Kūruatthavāsino dānādini puññāni karitvā²
āyupariyosāne saggapadam eva³ pūrayimsu.

S. i. dhammadesanaṃ āharitvā „na bhī. idān' eva pubbe pi T. paññāya
sampanno upāyakusalo yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitassa mātā-
pitaro mahārājakulāni ahesun, jettahbhariyā Rāhulamātā, jettaputto 15
Rāhulo, Varuṇo nāgarājā Sāriputto, supannarājā Moggallāno, Sakko
Anuruddho, Dhanañjayaarājā Anando⁴, Vidhuraṇḍito pana aham evā"
'ti⁵. Vidhuraṇḍitajātakaṃ.

9. Mahāummaggajātaka.

Pañcālo sabbasenāyā 'ti. Idam S. J. v. paññāpārammā ā. k. 20
Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabbhāyam Tassa paññāpārammā vaṇ-
nentā „mahāpañño āvuso T. puthupañño hāsupañño javanapañño tik-
khaṇaṇño paravādappamaḍḍano attano paññānubhāven' eva Kūṭadanta-
dayo brāhmaṇe Sabhiyādayo⁶ paribbājake Aṅgulimālādayo core Alava-
kādayo yakke Sakkādayo deve Bakādayo brahmāno⁷ ca dametvā 25
nibbisevane akāsi, bahū c' aṇena jānatā⁸ pabbajjam datvā magga-
phalesu patitthāpitā, evaṃ mahāpañño āvuso S: "ti Satthu guṇa-
katham pakāsentā nisīdimsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s." ti „i. n."

¹ Bā pav. ² Bā katvā. ³ Bā saggapūram. ⁴ Bā adds punnako channo ahosi
paritā buddhapariyā ahesun. ⁵ Bā eva sammāsambuddho loke udapadīti. 9.
B Mahosadhajātaka. P. = paṇḍito. ⁶ Ck sabhīdayo, Bā sabhiyādayo. ⁷ Bā
mahābrahme. ⁸ Ck janatā, C janana, Bā bahujanakāya tena damitā, B
bahujanakāye ca.

pācīnayavauṇṇijhake Sirivaddhako¹ nāma setthi ahosi Sumanā-
 devī nām² āssa bhariyā, atha³ M. tam divasaṃ raññā supina-
 ditthavelāyam eva Tāvatisabhaṇanato cavitvā tassā kucchimhi
 paṭisandhiṃ gaṇhi, aparam pi devaputtasahassaṃ Tāvatisa-
 bhaṇanato cavitvā tasmīṃ yeva gāme setthānusetthīnaṃ kulesu 5.
 paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu, Sumanādevī dasamāsaccayena suvaṇṇa-
 vannaṃ puttaṃ vijāyi. Tasmīṃ khaṇe Sakko manussalokaṃ
 olokento M-assa mātu kucchito nikkhamanabhāvaṃ nātvā⁴, idaṃ
 Buddhāṃkurāṃ sadevake loke pākātaṃ kātuṃ vaṭṭatīti⁵ M-assa
 mātu kucchito nikkhantakkhaṇe adissamānakāyo āgantvā tassa 10
 hatthe ekam osadhighaṭṭikam thapetvā sakatthānam eva gato.
 M. tam mutthikatvā⁶ gaṇhi, tasmīṃ pana mātukucchito nik-
 khante mātu appamattakam pi dukkhaṃ nāhosi, dhammakara-
 kato udakam iva sukhena nikkhami, mātā tassa hatthe osa-
 dhighaṭṭikam disvā „tāta kin te laddhan“ ti āha, „osadham 15
 amma“ ti dibbosadham mātuhatthe thapesi, „amma imaṃ
 osadham gahetvā yena kenaci ābādheṇa ābādhikānaṃ detha“
 ti ā., sā tutthapahatthā Sirivaddhakasetthino ārocesi, tassa
 pana sattavassiko sīsābādho atthi, so tutthapahattho hutvā
 „ayaṃ mātukucchito jāyamāno osadham gahetvā āgato jātak- 20
 khaṇe yeva mātaraṃ saddhiṃ kathesi, evarūpena⁴ puññavataṃ
 dinnam osadham mahānubhāvaṃ bhāvissatīti“ tam osadham
 gahetvā nisadāya ghaṃsitvā thokaṃ nalātante⁵ makkhesi, satta-
 vassiko sīsābādho padumapattato udakam iva vinivaṭṭetvā gato,
 so „mahānubhāvaṃ osadham“ ti somanassappatto ahosi, M-assa 25
 osadham gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākato ahosi, ye keci
 ābādhikā sabbe setthissa gehaṃ āgantvā osadham yācanti,
 sabbesaṃ nisadāya ghaṃsitvā thokaṃ gahetvā udakena āloletvā
 denti⁶, dibbosadheṇa sarīre makkhitamatte yeva sabbābādhā
 vūpasammanti, te sukhitā manussā „Sirivaddhasetthino gehe 30
 osadhassa mahantaṃ anubhāvo“ ti vaṇṇentā pakkamanti, M-assa

¹ Bā -no. ² Cks omit atha. ³ Cks mutthiṇi-, Bds -ikatvā. ⁴ Bā so eva- ⁵
 Bā -te. ⁶ Bā detti.

nāmagahanadivase mahāsetthi „mama puttassa ayyakādīnaṃ
 nāmeṃ' attho n' atthi, oṣadhanāmako va hotū“ 'ti' vatvā Osa-
 dhakumāro t' ev' assa nāmaṃ akāsi, idaṃ c' assa ahoṣi. „mama
 putto mahāpuṇṇo¹, na ekako vā nibbattissati, iminā saddhim
 5 jātadārakehi bhavitabbaṃ“ ti so olokāpentō dārakasahassānaṃ²
 ditṭhabbhāvaṃ sutvā³ sabbesaṃ pi kumārakānaṃ⁴ pilandhanāni
 datvā dhātiyo pesesi, „puttassa me upatṭhākā bhavissantīti“
 Bodhiṣattena saddhim yēva tesāṃ māṅgalaṃ kāresi, dārake
 alamkaritvā divase divase M-assa upatṭhānaṃ⁵ āneṇti. B. tehi
 10 saddhim kilanto vaddhitvā sattavassikakāle suvaṇṇapaṭimā viya
 abhirūpo ahoṣi, ath' assa gāmaṃajjhe tehi saddhim kilantassa
 batthiādisu āgacchantesu kilamaṇḍalaṃ bhijjati, vātātapakāle
 dārakā kilamānti, ekadivasāṃ tesāṃ kilantānaṃ⁶ akālamegho
 utthahi, taṃ disvā nāgabalo M. dhāvitvā ekaṃ sālāṃ pāvīsi,
 15 itare dārakā pacchato dhāvantaṃ aṇṇamaṇṇassa pādesū pakkha-
 litvā patitvā jannukabhedādīni pāpuṇṇīsu, B. „imasmiṃ thāne
 kilasālāṃ kātuṃ vattati, evaṃ na kilamiṣṣāma“⁷ 'ti cintetvā te
 dārake āha: „imasmiṃ thāne vāte vā ātapē vā vasse vā thā-
 nānisajjanasayanakkhamaṃ ekaṃ sālāṃ kareyyāma“⁸, ekekaṃ
 20 kahāpanaṃ āharathā“ 'ti ā., te saḥassadārakā tathā akāṃsu,
 M. mahāvaddhakiṃ pakkosāpetvā „imasmiṃ thāne sālāṃ karo-
 hīti“ saḥassaṃ adāsi, sa „sādhū“ 'ti saḥassaṃ gahetvā bhūmiṃ
 samaṃ kārāpetvā khānuke koṭṭetvā suttāṃ pasāresi; taṃ Mahā-
 sattacittāṃ⁹ na ganhi¹⁰, M. tassa suttapasāraṇavidhānaṃ ācik-
 25 khanto¹¹ „evaṃ pasāretvā“¹² sādhukaṃ pasārehīti“ ā., „sāmi
 ahaṃ¹³ attano sippānurūpena pasāresim, ito aṇṇathā na jānā-
 mīti“, „tvaṃ ettakam pi ajānanto amhākaṃ dhanāṃ“ gahetvā
 sālāṃ kathāṃ karissāsi, āhara suttāṃ pasāretvā te „dassāmīti“
 suttāṃ āharāpetvā sayāṃ pasāresi, Vissakammena pasāritāṃ

¹ Cks - puṇṇo. ² Cks - ssaṃ. ³ Bā natvā. ⁴ Cks kumāra. ⁵ Bā upatṭhātum.
⁶ Cks kilamantānaṃ. ⁷ Cs - kareṣāma, Bā karissāma. ⁸ Ck mahāsattāṃ.
 Bā omiṣṣe taṃ - ganhi. ¹⁰ Bā āraṇṇato. ¹¹ Bā apasā. ¹² Bā adds suttāṃ.
¹³ Cks manāṃ.

viya ahosi, tato vaddhakim āha: „evam suttam pasāretum
 sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi sāmīti“, „mama vicāranāya¹
 pana kātūm sakkhissasīti“, „sakkhissāmi sāmīti“ ā, M. tassā
 sālāya yathā ekasmiṃ sesaāgantukamanussānam ekasmiṃ
 padese anāthānam vasanatthānam hoti ekasmiṃ padese anā-
 thānam² itthīnam vijāyanatthānam ekasmiṃ āgantukasama-
 brāhmaṇānam vasanatthānam ekasmiṃ sesaāgantukamanussānam
 ekasmiṃ āgantukavāṇijānam bhaṇakatthapanatthānam³ hoti,
 tathā sabbāni tāni thānāni bahimukhāni katvā sālām vicāresi, 10
 tatth⁴ eva kīlamanḍalam tatth⁵ eva vinicchayaṃ⁶ tatth⁷ eva
 dhammasabham kāresi, katipāhen⁸ eva nitthitāya sālāya citta-
 kāre pakkosāpetvā sayam vicāretvā ramaṇīyam cittakammaṃ
 kāresi, sālā Sudhammadevasabhāpaṭibhāgā ahosi, tato „na
 ettāvatā sālā sobhati, pokkharāṇim pana kāretum vattatīti“⁹ 15
 pokkharāṇim khaṇāpetvā itthakavaddhakim pakkosāpetvā sayam
 vicāretvā mūlam datvā saḥassavaṃkāmaṃ satatittham pokkharā-
 ṇim kāresi, sā pañcaviḍḍhapadumasañchannā Nandanavanapok-
 kharāṇi viya sobhati, tassā tīre pupphaphaladhare. nānārukkhe
 ropāpetvā Nandanavanāsadisam uyyānam kāresi, tam eva ca 20
 sālām nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānañ c¹⁰ eva āgantuka-
 gamikādīpañ ca dānavattam¹¹ patthapesi, sā tassa kiriyā sab-
 battha pākata ahosi, bahumanussā osaranti, M. sālāyam nissī-
 ditvā sampattasāmpattānam kāraṇākāraṇam yuttāyuttam kathesi,
 vinicchayaṃ patthapesi, Buddhuppādakālo viya ahosi. Tasmiṃ 25
 kāle Vedeharājā sattavassaccayena¹² „cattāro p. amhe abhi-
 bhavitvā pañcamo p. uppajjissatīti“ ime kathayimsu, kattha so
 etarahīti“ saritvā „tassa vasanatthānam jānāthā“¹³ ti catūhi
 dvārehi cattāro amacce pesesi, sesadvārehi nikkhantā M-am
 na passimsu, pācīnadvārena nikkhanto sālādīni disvā „paṇḍitena 30
 nāma imissā sālāya kārakena vā kārāpakena vā bhavitabban“

¹ Cks vica-. ² Cks anāthā. ³ Bā omits tattheva vi-. ⁴ Bā -vattam. ⁵ Bā
 adds cintesi.

ti cintetvā manusse pucchi: „ayam sālā kataravaddhakinā katā“
 ti, manussā „nāyam vaddhakinā attano balena katā, Sirivad-
 dhakisetthissa pana puttassa Mahosadhapāṇitassa vicāraṇāya-
 esā sālā katā“ ti vadimsu, „kativasso pana p.“ ti, „pari-
 5 punnasattavasso“ ti amacco rañña ditthasupinadivasato paṭ-
 thāya gaṇetvā „rañño supinadassanam sameti, ayam eva so
 p.“ ti rañño dūtam pāhesi: „deva pācīnayavamajjhakagāme
 Sirivaddhasetthiputto Ma-paṇḍito nāma sattavassiko va samāno
 evarūpan nāma sālāṃ kāresi, pokkharāṇim pi uyyānam pi kāresi,
 10 imam p-am gaṇetvā ānemi mā¹ ānemīti“ rañño sāsanaṃ pesesi,
 rājā tam sutvā va tuṭṭhacitto Senakaṃ pakkosāpetvā tam
 atthaṃ ārocetvā „kiṃ Senaka ānema p-an“ ti pucchi, so vaṇṇam
 maccharāyanto² „mahārāja sālādīnam kārāpitamattaken³ eva p.
 nāma na hoti, yo koci etāni kāreti, appakaṃ etan“ ti ā:, so
 15 tassā katham sutvā „bhavitabbam ettha kāraṇenā“⁴ ti tuṇhi
 hutvā „tatth⁵ eva vasanto tāva⁶ p-am vimaṃsatū“⁷ ti amaccassa
 dūtam paṭipeseṣi, tam sutvā amaccō tatth⁸ eva vasanto p-am
 vimaṃsi, tatr⁹ idaṃ vimaṃsanuddānam:

1. Maṃsam goṇo gaṇṭhi suttaṃ putto¹⁰ goḷarathena ca
 20 daṇḍo sisam ahi c¹¹ eva kukkuṭo maṇi vijāyanam¹²
 odanam vālukā¹³ cāpi talākuyyānam gadrabho maṇṭi¹⁴.

Ta. maṃsam ti ekadivasam Bodhisatte¹⁵ kilamaṇḍalam gacchante¹⁶ eko
 seno sūnāphalakato¹⁷ maṃsapesiṇ gaṇetvā ākāseṇ pakkhandi, tam disvā dārakā
 maṃsapesiṇ chaddāpessāmā¹⁸ ti senam anubandhimsu, seno ito c¹⁹ ito ca dhā-
 25 vati, te uddham oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsānādisu upak-
 khalitvā kilamanti, atha tesam p. āha: chaddāpemi nan²⁰ ti, chaddāpehi sāmīti,
 tena hi passathā²¹ ti so uddham anoloketvā va vātavegena dhāvitvā senassa
 chāyam akkamitvā paṇṇim paharitvā mahāravam ravi, tassa tejena so saddo se-
 nassa kucchiyam vinivijjitvā²² nicchārito²³ viya ahoṣi, so bhūto maṃsam
 30 chaddesi, M. maṃsassa²⁴ chadditabhāvam ūtvā chāyam olokeno bhūmiyam

¹ Bā udāhuna. ² Ck vaṇṇama-, Bā lābhamach-. ³ Ck tava, Bā omits tāva.
⁴ all three MSS. puttam. ⁵ Ck paṇijāyanam, C¹ manijāyanam, Bā maṇijāya-
 nam. ⁶ all three MSS. -kañ. ⁷ Ck atha g. m. ⁸ all three MSS. -tto. ⁹
 Bā -to, adding tadā. ¹⁰ Bā suna-. ¹¹ Ck san, Bā -passatha nan. ¹² Bā
 nisiditvā. ¹³ Bā niccharanto. ¹⁴ Ck maṃsam.

petitum adatvā ākāse yeva sampaticchi, tam acchariyam disvā mahājano madanto
 appothento mahāsaddam akāsi, amacco tam pavattim natvā rañño sāsanam pes-
 sesi: p. iminā nāma upāyena mānasapetim chaddāpesi idam devo jānātū 'ti, rājā
 tam sutvā Senakam pucchi: kim Senaka ānema p-an ti, so cintesi: tassa idhā-
 gatakālato patthāya mayam nippabbhā, bhavissāma atthibhāvam pi no¹ rājā na
 jānissati na tam ānetum dātum vattatīti so vappamaccharatāya² na mahārāja
 ettakena p. nāma hoti appamattakam kiñci etan ti ā, rājā majjhātto hutvā
 tatth' eva nam vīmanisatū 'ti puna sāsanam pesesi; gono ti eko yavamajjhaka-
 gāmvāsipuriso³ vasse patite kasissāmīti gāmantarato gone kiñitvā ānetvā gehe
 vasāpetvā punadivase gocaranatthāya tiṇabhūmim netvā gonapiṭṭhe nisinno⁴ kilan-
 tarūpo otaritvā nisinno niddam okkami, tasmin khane eko coro gone gahetvā
 palāyi, so pabujjhivā gone adisvā ito c' ito ca oloketvā palāyantam coram disvā
 vegena pakkhanditvā kuḥim me gone nesīti ā, mama gone attano icchitatthānam
 nemīti, tesam vivadam sutvā mahājano sannipati, p. tesam sālādvārena gacchan-
 tānam saddam sutvā ubho pi te pakkosāpetvā va tesam kiriyaṃ disvā va ayaṃ
 coro ayaṃ sāmiko ti jānāti, jānanto pi pana kasmā vivadatthā 'ti pucchi, gona-
 sāmiko āha: ime āham asukagāmatō asukassa nāma hatthato kiñitvā ānetvā gehe
 vasāpetvā tiṇabhūmim nesīti, tattha me pamādam disvā ayaṃ gone gahetvā
 palāyi, sv-āham ito c' ito ca olokeno imam disvā anubandhitvā gaṇhim, asu-
 kagāmvāsino mayā etesam kiñitvā gahitabhāvam jānantīti ā, coro mam' ete
 ghare jātā ayaṃ musā bhapatīti ā, aha te p.: aham vo attāṃ dhammena vi-
 nicchinissāmi, thassatha me vinicchaye ti pucchitvā thassāma 'ti vutte mahā-
 janassa hadayaṃ gaṇhitum vattatīti paṭhamam coram pucchi: tayā ime gonā⁴
 kim khādāpitā⁵ kim pāyitā ti, yāgum pāyitā⁶ tilapiṭṭhiṃ ca māse ca⁷ khādāpitā
 ti, tato goṇasānikam pucchi, so āha: kuto me sāmi duggatassa yāguādini.
 tiṇam khādāpitā ti, p. tesam katham parisam gahāpetvā piyaṅgupattāni āharāpetvā
 udukkhaḥ koṭṭhāpetvā uḍake maddāpetvā gone pāyesi, gonā tiṇam eva chaddā-
 yimsu, p. passath' idam ti mahājanassa dassetvā coram pucchi: coro si tvam
 na coro sīti, coro 'mhi ti ā, tena hi ito patthāya mā evarūpam akāsīti, B-assa
 purisā pana tam apanetvā hatthapādehi koṭṭhetvā dubbalam akāmsu, aha p.
 āmantetvā ovaḍitvā diṭṭhadhamme yeva tāva te idam dukkham samparāye pana
 nīrayādīsu mahādukkham anubhavissasi, ito patthāya paḍahe tam kamman ti
 pañcasīlāni adāsi, amacco tam pavattim yathābhūtam rañño ārocāpesi, rājā
 Senakam pucchitvā gonattam nāma mahārāja yena kenaci⁸ vinicchitan ti āga-
 mehi tāva 'ti vutte rājā majjhātto hutvā puna tatth' eva sāsanam pesesi, evam
 sabbavādesu pi veditabbam, itoparam pana uddānamattam eva vibhajitvā das-
 sessāma; gaṇṭhi⁹ ekā duggatitthi nānāvāṇehi suttehi gaṇṭhike bandhitvā
 katasuttagaṇṭhikapilāndhanam giyato mocetvā sātakassa upari thāpetvā paṇḍitena
 kāritapokkharanīṃ nahāyitum otari, aparā taruṇitthi tam disvā lobham uppādetvā
 ukkhipitvā amma ativiya sobhanam idam kittakena katham aham pi attaho eva-

¹ Ck te. C ne. ² Bā balavalābhamacch-. ³ Bā pācinayava-. ⁴ Ck gone.

⁵ Ck -dāpetvā. ⁶ Ck pāyitvā. ⁷ Bā -piṭṭhiṃ māsaṃ. ⁸ Ck ye keci.

rūpaṃ karissāmīti gīvāya pilaṇḍhitvā pamāṇaṃ tāv' assa upadhāremīti pucchitvā
 tāya ujuccittatāya upadhāreḥīti vuttā gīvāya pilaṇḍhitvā pakkāmi, itarā disvā
 siḅhaṃ uttaritvā sātaḁaṃ nivāsetvā upadhāvitvā kataṃ me pilaṇḍhanaṃ gaheṭvā
 palāyāsīti sātaḁe gaṇhi, itarā nāhaṃ 'tava saṇṭakaṃ gaṇhāmi, mama gīvāyaṃ
 5 eva' pilaṇḍhanaṃ ti ā., tam suttvā mahājano sannipati, p. dārakehi saddhiṃ
 kiḷanto tasmaṃ kalahaṃ katvā sālādvārena gaḁchantīnaṃ saddaṃ suttvā kiṇṇasaddo
 eso ti pucchitvā ubhinnaṃ kalahakāraṇaṃ suttvā pakkosaṇṭpetvā ākāraṇ' eva ayaṃ
 coriṇi ṇatvā tam atthaṃ pucchitvā mama vinicchaye, ṭhassathā 'ti vatvā āma
 sāmīti vuttē paṭhamāṃ coriṃ pucchi: tvaṃ imaṃ pilaṇḍhanaṃ kataragandhaṃ
 10 vilūpasīti, ahaṃ niccaṃ sabbasaṃhāraṇaṃ² vhiṃpāmīti, sabbasaṃhāraḁo³ nāma
 sabbagandhehi yojetvā kataragandho, tato itaraṃ pucchi, sā āha: 'kuto mayhaṃ
 duggatāya sabbasaṃhāraḁo², ahaṃ niccaṃ piyaṇḁupupphagandhaṃ eva vhiṃpā-
 mīti ā, p. udakapātiṃ āharāpetvā naṃ pilaṇḍhanaṃ tatha. pakkhipāpetvā gaṇ-
 dhikaṃ pakkosaṇṭpetvā etaṃ pātiṃ⁴ upasiṃghitvā asukagandhabhāvaṃ naṃ jāna-
 15 hīti ā, so upasiṃghanto piyaṇḁupupphabhāvaṃ ṇatvā imaṃ Ekanipāta. g. ā.:

2. Sabbasaṃhāraḁo n' atthi guddhaṃ kaṇḁu pavāyati (vol. I p. 254)

alikaṃ bhāsaṇi 'yaṃ' dhuttī saccāṃ āhu mahallikā ti.

Ta. dhuttīti dhuttikā, āhū 'ti āha katheti, ayaṃ eva vāpātho.

M. tam kāraṇaṃ mahājanaṃ jānāpetvā cori si tvaṃ na cori eṭṭi pucchitvā
 20 coribhāvaṃ paṭijāṇesi, tato paṭṭhāya M-assa paṇḁitabbāyo mahājanaṃsa. pakato
 jāto; suttān ti ekā kappāsakkhettarakkhikā itthi khētaṃ rakkhanti tatth' eva
 parisuddhaṃ kappāsaṃ gaheṭvā sukhumaṣuttāṃ kantitvā gulāṃ katvā ucchaṇḁe
 ṭhaṇṭpetvā gāmaṃ āgaḁchanti paṇḁitassa pokkharāṇiyaṃ nahāyissāmīti sātaḁassa
 upari suttagulaṃ ṭhaṇṭpetvā nahāyitūṃ otari, aparā itthi tam disvā luddhaḁittā
 25 tam gaheṭvā aho māṇaṃ suttāṃ taya ammaṃ katan ti accharaṃ paharitvā olo-
 kentī viya ucchaṇḁe katvā pakkāmi. 'tam purimaṇayaṃ' eva vitthāretabbāṃ, p.
 coriṃ pucchitvā tvaṃ gulāṃ karonti kiṃ anto pakkhipitvā akāsīti kappāsapha-
 latṭhiṃ⁵ sāmīti, itaraṃ pucchi sā timbaruṇṭṭhiṃ⁶ ti ā., so ubbiṇṇaṃ kathaṃ
 parisāṃ gaḁhetvā suttagulaṃ nibbethāpetvā timbaruṇṭṭhiṃ⁶ disvā tam cori-
 30 bhāvaṃ sampatṭheṇesi, mahājano haṭṭhatuṭṭho suvinicchito aṭṭo ti sādhu kāra-
 saḁassāni pavattesi; puttō⁷ ti ekā itthi puttāṃ ādāya mukhadhovanatthāya paṇ-
 ḁitassa pokkharāṇiṃ gantvā puttāṃ nahāpetvā āttano sātaḁe nisidāpetvā mukhaṃ
 dhovitvā nahāyitūṃ otari, tasmīṃ khaṇe ekā yakkhinī naṃ dāraḁaṃ disvā
 kbāditukāmaṃ hutvā futhivesaṃ gaheṭvā saḁāyike sobhati vatāyaṃ dāraḁo tav' eso
 35 puttō ti pucchitvā āma ammaṃ 'ti vutte pāyemi⁸ naṃ ti 'vatvā pāyēhīti vuttā
 tam gaheṭvā thokaṃ kiḷāpetvā tam ādāya palāyitūṃ ārabhi, itarā tam disvā
 dhāvitvā kuhiṃ me puttāṃ nesiti gaṇhi, yakkhinī kuto taya puttō laddho māṃ
 eso-puttō ti ā., tā kalahaṃ karontiyo sālādvārena gaḁchanti, p. kalahasaddaṃ
 suttvā tā⁹ pakkosītva kiṃ etaṃ ti pucchitvā aṭṭaṃ suttvā akkhīnaṃ animisaṭāya¹⁰

¹ Ck. gīvāyame. ² Bā -sāhār. ³ Bā gandhaṃ. ⁴ Ck. bhāsaṭhā yā, C. bhāsaṭhā yā. ⁵ Bā -labijam. ⁶ Bā -ruaṭṭhiṃ. ⁷ Bā. puttān. ⁸ Ck. pesemi. ⁹ Ck. tam, Bā omīti tā. ¹⁰ Ck. animmi-, Bā animmissa.

c'eva rattatāya ca yakkhinim yakkhinīti ñatvāpi mama vinicchaye ñassathā 'ti
 vatvā āma ñassamā 'ti vutte lekham kaḍḍhitvā lekhamajjhe dārakam nīpajjāpetvā
 yakkhiniyā hatthesu mātara pādesu gāhāpetvā dve pi ākaḍḍhitvā gaṇhatha, kaḍ-
 ḍhitum sakkontiyā eva putto ti ā, tā ubho pi kaḍḍhimsu, dārako kaḍḍhiya-
 māno¹ dukkhappatto hutvā viravi, mātā hadayena phalitena viya puttam mocetvā 5
 rodamanā atṭhāsi, p. mahājanam pucchi: dārako² mātu hadayam mudukam hoti
 udāhu amātu hadayan ti, mātu hadayam paṇḍitā 'ti, idāni kim etaṃ dārakam ga-
 hetvā ñhitā mātā hoti vissajjetvā ñhitā ti, vissajjetvā ñhitā paṇḍitā 'ti, imam pana
 dārakacorim tumbe jānāthā 'ti, na jānāma paṇḍitā 'ti, yakkhini esā, dārakam
 khāditum gaṇhīti, katham jānāsi paṇḍitā 'ti, akkhinam animisatāya c'eva ratta- 10
 tāya ca chāyāya abhāvena ca nirāsankatāya ca nikkaruṇatāya cā 'ti, aha nam
 pucchi: kasi tvaṃ ti, yakkhini-mhi sāmīti. kasmā imam dārakam gaṇhīti, khā-
 ditum sāmīti, andhabāle pubbe pi pāpakam katvā yakkhini jātasi, idāni puna
 pi pāpam karosi aho andhabālāsīti ovaḍitvā pañcasu silesu paṭiṭṭhāpetvā uyyo-
 jesi, dārakamātā ciraṃ jīva sāmīti p-am thometvā puttam ādaya pakkāmi; 15
 golārathena cā 'ti golena ca rathena ca, eko kira lakaṇṭakattā goḷo kālā-
 vaṇṇattā ca kālo ti Goḷakāḷo nāma puriso satta samvaccharāni ghare kammaṃ
 katvā bhariyam labhi, sā nāmena Dīghatālā nāma, so ekadivasam tam āman-
 tetvā bhadde pūvakhādaniyam paca mātāpitara³ datṭhum gacchissamā 'ti vatvā
 kin te mātāpitūhīti tāya paṭikkhitte⁴ pi yavatatiyam vatvā pūvam pacāpetvā 20
 pātheyyaṃ ca paṇṇākāraṃ ca ādaya tāya saddhim maggaṃ paṭipanno antarāmagge
 uttānavāhinim nadim addasa, te pana dve pi udakabhīrukā va, tasmā tam
 nadim uttaritum avisabantaṃ nadītīre atṭhamisu, tadā Dīghapitṭhi nāma eko
 duggatamanusso tam nadim anuvicaranto tam ṭhānam pāpuṇi, aha nam te disvā
 pucchimsu: sammā ayaṃ nadī gambhīrā uttānā ti, so tesam udakabhīruka- 25
 bhūvaṃ ñatvā atigambhīrā caṇḍamacchā ti ā, sammā tvaṃ katham gamissasīti,
 idha sumsumāramakarāṇam amhehi saddhim paricayo atthi, tena amhe na vihe-
 ñentīti, tena amhe nehitī āhamisu, sādhu 'ti sampatīcehi, ath' assa khajja-
 bhojjam adamsu, so katabhattakiccō sammā paṭhamam kam nemīti pucchi, tava⁵
 sahāyikam paṭhamam nehi, mam pacchā nessesīti vutte so sādhu 'ti tam khandhe 30
 katvā pātheyyaṃ ca paṇṇākāraṃ ca sabbam gahetvā nadim otaritvā thokam gantvā
 ukkuṭiko nisīditvā pakkāmi, Goḷakāḷo tīre ñhito va yāva gambhīrā vatāyam nadī
 evaṃ dīghapitṭhissāpi⁶ nāma evarūpā mayham pana asayhā bhavissatīti cintesi,
 itaro pi tam nadimajjhānētvā bhadde abam tam possessāmi sampannavatthā-
 lamkāradāsādāsīparivutā vicarissasi, kin te ayaṃ lakaṇṭakavāmanako karissati, 35
 mama vacanam karohīti ā, sā tassa vacanam sutvā attano sāmike⁷ sineham
 bhinditvā tam khaṇam yeva tasmin paṭibaddhacittā hutvā sāmī sace mam na
 chaḍḍessasi karissāmi te vacanam ti sampatīcehi, te paratīram gantvā ubho pi
 sammodamānā Goḷakāḷam pahāya tiṭṭha tvaṃ ti vatvā tassa passantass' eva
 khādaniyam khādantaṃ pakkāmisu, so disvā ime ekato hutvā mam chaḍḍetvā 40

¹ C^o vaḍḍhiya-, C^k vaḍḍhimsumamāno. ² B^d -kesu. ³ C^{ks} -ram. ⁴ B^d -ttā.

⁵ so all three MSS. for mama? ⁶ C^{ks} dīghassāpi. ⁷ C^{ks} -kā.

- palāyanti maññe ti aparāparam dhāvanto thokaṃ oṭarivā bhayena nivattitvā pua-
 tesu kopena jīvāmi vā marāmi vā ti laṃghitvā¹ nadiyaṃ paṭito² uttānabhāvaṃ
 ñatvā nadīm uttaritvā vegena anubandhitvā³ taṃ pāpūnitvā are dutthaḥora kuhiṃ
 me bhariyaṃ nesīti⁴ āha⁵, itaro pi taṃ are dutthavāmanaka kuto tava bhariyā
 5 mam' esā bhariyā ti vatvā gīvāya gahetvā parivattetvā khipi, so Dīghatālaṃ hatthe
 gahetvā tiṭṭha kuhiṃ gacchasi sattasaṃvaccharāṇi ghare⁶ katvā laddhabhāriyā me
 sīti⁷ vatvā tena saddhīm kalahaṃ karonto sālāya santikaṃ pāpūni, mahājano
 sannipati, M. kiṃsaddo nāma⁸ eso ti pucchitvā ubho pi te pakkosāpetvā va-
 canapaṭivacanāṃ sutvā mama vinicchaye ṭhassathā⁹ ti vatvā ṭhassāma¹⁰ ti vutte
 10 paṭhaṃaṃ Dīghapitthiṃ pakkosāpetvā tvaṃ konāmo sīti pucchī, ahaṃ Dīgha-
 pitthiko nāma sāmīti, bhariyā te kāmā me ti, so tassā nāmaṃ ajānanto aññaṃ
 nāmaṃ kathesi, mātāpitaro te kiṃnāmā ti, asukanāmā¹¹ ti, bhariyā te mātā-
 pitaro kiṃnāmā ti, so ajānitvā aññaṃ nāmaṃ kathesi, ath' assa kathaṃ pari-
 saṃgāhāpetvā apanetvā itaraṃ pakkosāpetvā purīmanayaṇ'eva sabbesaṃ nāmaṃ
 15 pucchī, so yathābhūtaṃ jānanto avirajjhivā kathesi, tam pi apanetvā Dīghatālaṃ
 pakkosāpetvā tvaṃ kāmā me ti pucchī, ahaṃ Dīghatāla nāma sāmīti, sāmiko te
 konāmo ti, ajānanti aññaṃ kathesi, mātāpitaro pi te konāma ti, sā yathābhūtaṃ
 kathesi, sāmikassa te mātāpitaro konāma ti, sā vippalapanāti aññaṃ kathesi, p.
 itare dve pakkosāpetvā mahājanaṃ pucchī: imissā kathā Dīghapitthissa vacanena
 20 sameti¹² Golakālassā¹³ ti, Golassa paṇḍitā¹⁴ ti, ayaṃ imissā sāmiko itaro coro ti
 vatvā aha nāṃ pucchitvā corabhāvaṃ sampaticchāpesi; rathe¹⁵ ti eko pana
 puriso rathe nisīditvā mukhadhovanatthāya nikkhami, tasmiṃ khaṇe Sakko
 āvajjanto p-aṃ disvā Mahosadhabuddhamkurassa paññānubhāvaṃ pākaṃ ka-
 rissāmaṃti cintetvā manussavesenāgantvā rathassa pacchābhāgaṃ gahetvā pāyāsi,
 25 rathe nisinnapuriso tāta ken' atthena āgato sīti pucchitvā tumhe upaṭṭhātun ti
 vutte sādhu¹⁶ ti sampaticchitvā yānā oruḥa sarīrakiccathāya gato, tasmiṃ khaṇe
 Sakko rathaṃ abhirūhitvā vegena pājesi, rathasāmiko sarīrakiccaṃ katvā nik-
 khanto Sakkaṃ rathaṃ gahetvā palāyantaṃ disvā vegena¹⁷ gantvā tiṭṭha
 tiṭṭha kuhiṃ me rathaṃ nesīti vatvā tava ratho añño bhaviṃsati ayaṃ pana
 30 mama ratho ti vutte tena saddhīm kalahaṃ karonto sālāvāraṃ pāpūni, p. kiṃ
 etan ti taṃ pakkosāpetvā āgacchantāṃ disvā va nibbhayaṭṭhāya c'eva akkhīnaṃ ca
 animisatāya¹⁸ ca ayaṃ Sakko ayaṃ rathasāmīti aññāsi, evaṃ sante pi vivāda-
 kāraṇaṃ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā¹⁹ ti vatvā āma ṭhassāma²⁰ ti vutte
 ahaṃ rathaṃ pājessāmi tumhe dve pi rathaṃ pacchato gahetvā gacchatha ratha-
 35 sāmiko na vissajjeti itaro vissajjesatīti vatvā purisaṃ ājāpesi: rathaṃ pāja-
 pehīti, so tathā akāsi, itare pacchato gahetvā gacchanti, rathasāmiko thokaṃ
 gantvā dhāvituṃ asayhamāno vissajjetvā²¹ thito, Sakko rathena saddhīm dhāvat'
 eva, p. rathaṃ nivattāpetvā manussānaṃ ācikkhi: ayaṃ puriso thokaṃ gantvā

¹ B² ullaṅgh-. ² C² panito, C³ panino? ³ C² omiṭṭ anu-. ⁴ C² nehiṭi, B²
 nemīti. ⁵ B² ganhi. ⁶ C² B² add kamman. ⁷ B² ahaṃ s. s. gh. k. k. laddhā bh.
 me ti. ⁸ B² adds udāhu. ⁹ so C²; B² ratho. ¹⁰ all three MSS. animmi-.

ratham vissajjettvā thito, ayam pana rathena saddhīm dhāvitvā rathen' eva sad-
 dhīm nivattī, n' ev' assa sarīre pi sedabindumattam pi atthi, na assāsapassāso,
 abhito animisanetto eso Sakko devarāja ti, aha nam devarājāsīti pucchitvā āma
 'ti vutte kasmā āgato sīti, tav' eva paññāpakāsanattham paṇḍitā 'ti, tena hi mā
 puna evarūpam akāsīti ovadi, Sakko Sakkānubhāvam dassento ākāse thātvā 5
 suvnicchito aṭṭo ti p-assa thutīm katvā sakatṭhānam eva gato, tadā so amarro
 sayam eva rañño santikam gantvā mahārāja p-ena evam rathaṭṭo vinicchito¹,
 Sakko pi tena parājito, kasmā purisavisesam na jānāsi devā 'ti ā., rājā Sena-
 kam pucchi: Senaka ānema p-an ti, so mahārāja na ettakena paṇḍitā nāma
 honti āgametha tāva vīmaṁsītvā jānissāmīti. Sattadāraḥapañño nīṭṭhito. 10
 Daṇḍo ti ath' ekadivasam p-am vīmaṁsissamā 'ti khadiraḍaṇḍakam āharāpetvā
 tato vidatthimattam gahetvā cundakārena sutthu likhāpetvā pācīnayavamajjhaka-
 gāmaṁ pesayīmsu, yavamajjhakagāmavāsino kira paṇḍitā, imassa khadiraḍaṇḍa-
 kassa idam aggaṁ idam mūlan ti jānantu, sace na jānanti sahasam² daṇḍo ti,
 gāmavāsino sannipatitvā jānitum asakkontā seṭṭhino kathayīmsu: kadāci Maho- 15
 sadhap. jāneyya pakkosāpetvā tam pucchathā 'ti, seṭṭhi nam p-am kiḷamaṇḍalā³
 pakkosāpetvā tam attham ārocetvā tāta mayam jānitum na sakkoma api nu tvam,
 sakkhissasi tāta 'ti pucchi, tam sutvā p. rañño imassa aggena vā mūlena vā
 payojanam⁴ atthi mama vīmaṁsanatthāya pesitam bhavissatīti cintetvā āha-
 ratha tāta jānissāmīti hatthena gahetvā idam aggaṁ idam mūlan ti natvāpi 20
 mahājanassa hadayam gaṇhanattham⁵ udakapātīm āharāpetvā khadiraḍaṇḍakam
 majjhe suttana bandhitvā suttakoṭṭiyam gahetvā kh-kam udakapītthe thapesi,
 mūlam bhārikatāya paṭhamam udaye nimujji, tato mahājanam pucchi: rūkkhassa
 nāma mūlam bhāriyam hoti udāhu aggaṁ ti mūlam paṇḍitā 'ti tena hi imassa
 paṭhamam nimuggaṁ passath' etam mūlan ti imāya saññāya aggaṁ ca mūlan ca 25
 ācikkhi, gāmavāsino pi idam aggaṁ idam mūlan ti rañño paṇḍīmsu, rājā tus-
 sitvā ko imam jānāti⁶ pucchitvā Sirivaḍḍhiseṭṭhiputto Mahosadhap. ti sutvā
 kim Senaka ānema nan ti pucchi, adhivāsehi deva aññena pi upāyena nam
 vīmaṁsissamā⁷ 'tā; sisan ti ath' ekadivasam itthiyā ca purisassa cā 'ti dve
 sīsāni āharāpetvā idam itthiyā sīsam idam purisassa sisan ti jānantu⁸ ajānan- 30
 tānam sahasam⁹ daṇḍo ti paṇḍīmsu, gāmavāsino ajānantā M-am pucchīmsu,
 so disvā va aññāsi purisāsise kira sabbāni ujukāni honti itthīsīse vakkāni honti
 parivattetvā gacchanti, so iminā abhiññāpeta idam sīsam itthiyā idam sīsam
 purisassā 'ti, gāmavāsino rañño paṇḍīmsu, sesam purimasadisam eva; ahīti
 ath' ekadivasam sappam ca sappiniṁ ca āharāpetvā ayam sappo ayam sappini¹ 35
 jānantu 'ti pesesun, gāmavāsino p-am pucchīmsu, so disvā va jāni: sappassa
 hi naingutṭham thūlam hoti sappiniyā tanukam sappassa sīsam thūlam hoti
 sappiniyā digham sappassa akkhini mahautāni sappiniyā khuddakāni sappassa
 sovattiko paribbando⁹ hoti sappiniyā vicchinnako¹⁰, so imehi abhiññāpēhi¹¹

¹ Bā suvī. ² Bā -ssi. ³ Cks -lain. ⁴ Bā gahakattam. ⁵ Bā jānātīti. ⁶ Bā
 adda sādhu senakā ti. ⁷ Ck -ti. ⁸ Bā -ssa. ⁹ Cē paribaddho? Bā paṭibaddho.
¹⁰ so Cks; Bā vicchindikā. ¹¹ Cks -pēna.

- ayaṃ sappo ayaṃ sappiṇṭi ācikkhi, sesaṃ vuttanayam eva; kukkuṇo ti ath¹
 ekadivasam pācīnayavamajjhagāmaṃvāsino amhākaṃ sabbasetam pādavisāṇaṃ sīsa-
 kakudham² taṇḍo ti paḥiṇṇiṃsu, ajānanta p-aṃ pucchīṃsu, so āha: rājā vo
 5 sabbasetam kukkuṇam āharāpeti³, so hi pādanakhatāya⁴ pādavisāṇo nāma sīse
 cūlāya⁵ sisakakudho⁶ nāma tikkhattum vassanto taṇḍo a. nadati nāma,
 tasmā evarūpaṃ kukkuṇam pesethā⁷ 'ti ā., te pesayīṃsu; maṇiṭi Sakkena
 Kusaraṇṇo dinno maṇikkhandho aṭṭhasu thānesu vaṇiko ahoṣi, tassa suttam
 chinnam, koci purāṇasuttam nīharitvā navasuttam pavesetum na sakkoti, eka-
 10 divasaṃ imambā maṇikkhandhā purāṇas. nīharitvā navam pavesetū⁸ 'ti pesa-
 yīṃsu, gāmaṃvāsino n' eva purāṇam nīharitum na navam pavesetum sakkhīṃsu,
 asakkontā p-assa ācikkhiṃsu, so mā cintayitthā⁹ 'ti madhubindum āharāpetthā¹⁰ 'ti
 āharāpetvā maṇino dvīsu passesu chiddam madhunā¹¹ makkhetvā kambalasuttam
 vaṭṭetvā koṭiyam madhunā makkhetvā thokaṃ chidde pavesetvā kippillikāyam
 15 nikkhamanattthāne thapesi, kippillikā madhugandhena bilā¹² nikkhamitvā maṇi
 purāṇasuttam khādamānā gantvā¹³ kambalasuttakoṭiyam gaṇetvā dassetvā¹⁴ kad-
 dhaṇṭa ekena passena nīharīṃsu, p. pavesitabhāvaṃ nātva raṇṇo detthā¹⁵ ti
 gāmaṃvāsinaṃ adāsi, te raṇṇo pesayīṃsu, so pavesitupāyāṃ sutvā tussi; vijā-
 yanān¹⁶ ti ekadivasam kira raṇṇo maṇigalausabham bahumāse khādapetvā
 20 mahodaram katvā visāṇāni dhovitvā telena makkhetvā haliddiyā nabāpetvā pā-
 cīnayavamajjhagāmaṃvāsinaṃ paḥiṇṇiṃsu, tumhe kira paṇḍitā ayaṃ ca raṇṇo
 maṇigalausabho patitthitagabbho etaṃ vijāyāpetvā savaccham pesetha apesentānam
 saḥassam¹⁷ taṇḍo ti, gāmaṃvāsino na sakkā idam katum kin nu kho karissāmā
 'ti p-aṃ pucchīṃsu, so iminā paṇḥapaṭibhāgena bhavitabban ti cintetvā sak-
 25 khissatha paṇ¹⁸ ekaṃ raṇṇā saddhim kathanasamatham visāradam purisaṃ laddhun
 ti pucchi¹⁹, na garukaṃ etaṃ paṇḍitā²⁰ 'ti, tena hi naṃ pakkosāpetthā²¹ 'ti, te
 pakkosāpayīṃsu, aha naṃ M. āha: ehi tvaṃ bho purisa tava kese piṭṭhiyam²²
 vikiritvā nānapakāraṇam balavaparidevanam paridevaṇto rājadvāraṃ gaccha
 aññehi pucchito kiñci avatvā parideva raṇṇā pana pakkosāpetvā paridevakāraṇam
 30 pucchito samāno pitā me deva vijāyitum na sakkoti ajja sattamo divaso paṭi-
 saraṇaṃ, me hohi vijāyanūpāyam assa kathehitvā vatvā raṇṇo kin vippalapasi
 aṭṭhānam etaṃ purisā nāma vijāyanta n' atthiti vutte sace deva evam saccam
 aha pācīnayavamajjhagāmaṃvāsino katham maṇigalausabham vijāyāpessantīti va-
 deyyāsīti, so sādhu²³ 'ti sampaticchitvā tathā akāsi, rājā ken²⁴ idam paṇḥapaṭi-
 85 bhāgaṃ cintitaṃ ti pucchitvā Mahosadhapaṇḍitenā²⁵ 'ti sutvā tussi; odanaṃ ti
 aparasmim divase p-aṃ vimamsīssāmā²⁶ 'ti pācīnayavamajjhagāmaṃvāsino am-
 hākaṃ aṭṭhaṅgasamannāgataṃ ambilodanam pacitvā pesentu tatr²⁷ imāni aṭṭhaṅ-

¹ so Cks; Bds -kukkuṇam. ² Bd -ssa. ³ Bd -si. ⁴ Bd -nakhasikhatāya. ⁵
 Bd sisacūlāyā. ⁶ Bd -kukkuṇo. ⁷ Bd adds apavesentānam saḥassataṇḍo ti. ⁸
 Cks chijjamukhe madhubindum. ⁹ Ck bilāya, Bd omits bilā. ¹⁰ Bd āg- ¹¹
 Bd dasseti-. ¹² Ck vijāyan. ¹³ Bd -ssa. ¹⁴ Bd -itvā. ¹⁵ Bd viṭhi-.

gāni na taṇḍulehi na udakena na ukkhaliyā na uddhane na agginā¹ na dārūhi
 na itthiyā na purisena na maggenā apesentānaṃ sahaṣṣaṃ² daḍḍo ti, gāmaṇasīno
 taṃ kāranaṃ ajānantā p-aṃ pucchīṃsu, so mā cintayitthā³ 'ti vatvā na taṇḍu-
 lehi⁴ nāmā⁵ 'ti kaṇṭhe⁶ gāhāpetvā na udakena⁷ nāmā⁸ 'ti himaṃ gāhāpetvā na
 ukkhaliyā⁹ nāmā¹⁰ 'ti aññaṃ mattikabhājānaṃ g. na uddhane¹¹ nāmā¹² 'ti khāṇuke
 koṭṭhāpetvā¹³ na agginā¹⁴ nāmā¹⁵ 'ti pakatiaggīṃ pahāya araṇiaggīṃ gāhāpetvā na
 dārūhi¹⁶ nāmā¹⁷ 'ti pattāni g. ambilodanaṃ pacāpetvā navabhājane pakkhipitvā
 lajetvā¹⁸ na itthiyā na purisenā 'ti paṇḍakena ukkhipāpetvā na maggenā 'ti
 mahāmaggaṃ pahāya jaṃghamaggena rañño pesethā 'ti āha, te tathā karīṃsu,
 rājā ken' esa paṇho ñāto ti pucchitvā M-paṇḍitena¹⁹ 'ti sutvā tussi; vāluka²⁰
 ti aparādivase paṇḍitass' eva vīmaṃsanatthaṃ gāmaṇasīnaṃ sāsanaṃ pahīṇīṃsu:
 rājā dolāya kīlītukāmo rājakule ca purāṇavālukayottaṃ cinnam²¹ ekaṃ vāluka-
 yottaṃ vaṭṭetvā²² pesentu apesentānaṃ sahaṣṣaṃ²³ daḍḍo ti, te ajānitvā p-aṃ
 pu-, p. pi iminā paṇhapatiḥhāgen' eva bhavitabban ti cintetvā gāmaṇasīno assāsetvā
 vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā gacchatha rājānaṃ vadetha: deva
 gāmaṇasīno tassa yottassa tanuṃ vā thūlaṃ vā ti pamāṇaṃ na jānanti porāna-
 kavālukayottato vidatthimattaṃ vā²⁴ caturaṅgulamattaṃ vā²⁵ khaṇḍaṃ pesetha
 taṃ kira oloketvā tena pamāṇena vaṭṭessantīti sace vo rājā amhākaṃ ghare
 vālukayottaṃ nāma na kadāci bhūtapubban ti vadati atha naṃ sace mahārāja
 taṃ na sakkā kātuṃ yavamajjhakavāsīno kathaṃ vālukayottaṃ karissantīti va-
 deyyāthā 'ti pesesi, te tathā karīṃsu, rājā sutvā kena cintitaṃ idaṃ paṇhapati-
 ḥhāgen ti pucchitvā paṇḍitena 'ti sutvā tussi; taḷākan ti aparādivasaṃ rājā
 udakakīlaṃ kīlītukāmo pañcavidhapadumasañchannaṃ navaṃ pokkharapaṇi pesentu
 apesentānaṃ s. d. ti gāmaṇasīnaṃ pahīṇīṃsu, te p-assa ārocesuṃ, so iminā
 paṇhapatiḥhāgen' eva bh. ti cintetvā vacanakusale katipayamanusse pakkosāthā
 'ti pakkosāpetvā etha tumhe uduke kīlītva akkhīni rattāni katvā allakesa alla-
 vatthā kalalāmakkhitasarīrā yottadaṇḍaledduhatthā hutvā rājadvaraṃ gantvā
 dvāre thitabhāvaṃ rañño ārocāpetvā katokāsā pavisitvā mahārāja tumhehi kira
 pācīna - - vāsīno pokkharapaṇi pesentū 'ti pahitattā²⁶ mayam tumhākaṃ anuc-
 chavikaṃ mahantaṃ pokkharapaṇi ādāya āgutā, sā pana araṇṇavāsikattā²⁷ na-
 garaṃ disvā pākaraṇiparikkhaṭṭalākādīni - oloketvā bhūtatasiṭṭā yottāni chūditvā
 palāyitvā araṇṇaṃ eva pavitthā mayam ledduḍḍadaḍḍihi pothetvā²⁸ nivattitūṃ
 nāsakkhimhā tumhākaṃ kira araṇṇā ānītaṃ purāṇapokkharapaṇi detha²⁹ tāya³⁰
 saddhiṃ yojetvā āharissamā³¹ 'ti vatvā rañña na kadāci mama araṇṇato pokkharapaṇi

¹ Cs na uddhanena agginā, Bd na uddhanena na agginā, Ck uddhane na agginā, omitting na before uddhane; this is, in spite of the Comment, perhaps the right reading. ² Bd -ssa. ³ Cks -lā. ⁴ Cks -kā. ⁵ Cks -kaṃ. ⁶ Cks -liya. ⁷ Cks -naṃ. ⁸ Bd koṭṭā-. ⁹ all three MSS. aggi. ¹⁰ Bd dārūhi, Cks dāru. ¹¹ Bd lañetvā, Cc lañjenti. ¹² Bd -kan. ¹³ Cks jinnam. ¹⁴ Ck vatte-, Bd paṭṭe-. ¹⁵ Cks vivadittha, omitting vā. ¹⁶ Cks omit vā. ¹⁷ Cs pahinannā, Bd pahīṇattha. ¹⁸ Bds -ññe vāsītattā. ¹⁹ Cks poṭh-, Bd podhentāpi. ²⁰ Bd pesetha. ²¹ Cks add naṃ.

- nāma āgatapubbā¹ na ca mayā kassaci yojetvā āharaṇatthāya pokkharanī² pesita-
pubbā ti vutte sace evaṃ yavamajjhakavāsino 'kathaṃ pokkharanīm pesessanti
vadeyyātha³ 'ti vatvā pesesi, te tathā, karīṃsu, rājā p-ena nātābhāvaṃ sutvā
tusgi: uyyānaṃ ti pun' ekadivasam mayam uyyānakīḷam kilītukamā ambhakaṃ
5 ca uyyānaṃ purāṇam yavamajjhavāsinaṃ supupphitatarsaṇchannaṃ naṃ uyyā-
naṃ pesentū 'ti pahīṇīṃsu, p. iminā p-n' eva bh. ti te samassāsetvā manussa
pesetvā purimanayen' eva kathāpesi, tadā rājā tussitvā Senakaṃ pucchi: kiṃ
Senaka ānema p-an ti, so lābhamaccharena na ettakena p. hoti āgamehīti ā.
tassa vacanaṃ sutvā rājā cintesi: Mahosadhap. dārapapañño⁴ pi maṃ manam
10 gaṇhī evarūpesu pi ssa gūlavimamsanesu c' eva pañhapatibhāgesu ca Bud-
dhassa vyākaraṇam viya vissajjesi Senako evaṃvidham⁵ p-aṃ ānetum na deti
kiṃ me Senakena ānessāmi naṃ ti so mahantena parivārena gāmaṃ pāyāsi,
tassa maṅgalassaṃ abhirūhitvā gacchantassa assassa pādo phālitaṃ⁶ bhūmiyā
antaram pavisitvā bhijji, rājā tato va nivattitvā nagaram pāvisi, ahaṃ Senako
15 upasamkamitvā pucchi: mahārāja p-aṃ kira ānetum yavamajjhakam ganiṃ
atthā⁷ 'ti, āma p-tā 'ti, mahārāja tumhe maṃ anattakamāṃ katvā passatha⁸
āgametha tāvā 'ti vutte pi atituriṭā nikkham'tha⁹ paṭhamagāmanen' eva maṅ-
galassassa pādo bhinnu ti, so tassa vacanaṃ sutvā tuṇhī hutvā pun' ekadivasam
tena saddhīm mantesi: kiṃ Senaka Ma-paṇḍitaṃ ānema¹⁰ 'ti tena lādeva sayam
20 agantvā dūtaṃ pesetha: p-a amhakaṃ tava santikaṃ āgacchantānaṃ assassa
pādo bhinnu assatarā¹¹ no pesetu seṭṭhataraṃ cā¹² 'ti yadi assatarāṃ pesessati
sayam āgamissati seṭṭhataraṃ pesento pitaraṃ¹³ pesessati ayam eko no pañho
bhavissati, rājā sādhu 'ti sampatiucchitvā tathā vatvā¹⁴ dūtaṃ pesesi, p. dūta-
vanaṃ sutvā rājā mamaṃ c' eva¹⁵ pitaraṃ ca me passitukāmo ti cintetvā pitu-
25 santikaṃ gantvā vanditvā tāta rājā tumhe ca mamaṃ¹⁶ cā datṭhukāmo tumhe
paṭhamataraṃ seṭṭhisahassaparivutā gacchatha gacchantā ca tucchahatthā agantvā
navasappipūram candanakarandakam ādāya gacchatha rājā tumhehi saddhīm paṭi-
santhāram katvā gahapati rūpaṃ āsanaṃ natvā¹⁷ nisīdatha¹⁸ 'ti vakkhati tumhe tathā-
rūpaṃ āsanaṃ natvā¹⁹ nisīdeyyātha tumhākaṃ nisinnakāle ahaṃ āgamissāmi rājā
30 mayāpi saddhīm paṭisanthāram katvā p-a tavānurūpaṃ āsanaṃ natvā nisīdā 'ti
vakkhati athāhaṃ tumhe olokessāmi²⁰ tumhe tāya saññāya āsanā vuṭṭhāya tāta
Ma-paṇḍita imasmiṃ āsane nisīdā 'ti vadeyyātha ajj' eko²¹ pañho matthakaṃ
pāpupissati, so sādhu 'ti sampatiucchitvā vuttanayen' eva gantvā attano dvāre
thitābhāvaṃ rañño ārocāpetvā pavisaṭṭi²² 'ti pesite pavisitvā rājānaṃ vanditvā
35 ekamantaṃ atthāsi, rājā tena saddhīm paṭisanthāram katvā gahapati tava putto
Ma-to kuhī ti pucchi, pacchato āgacchati devā 'ti, rājā āgacchatīti sutvā
tutthamānaso hutvā attano yuttāsanam natvā nisīdā 'ti ā., so attano yuttāsanam

¹ Bā bhūtap-. ² all three MSS. -nim. ³ Ck dārapasampañño, Bā saddadāra-
pañhe. ⁴ Bā evarūpaṃ. ⁵ Bā phalita? ⁶ Ck āga-. ⁷ so Ck; Bā tumhe
mayā imam anattahāgamaṃ gantvā passathetaṃ. ⁸ Bā atituriṭo va nikkha-
mitvā passata. ⁹ Bā adde vā. ¹⁰ Bā vā. ¹¹ Ck naram? ¹² Bā katvā. ¹³
Ck mamaṃ. ¹⁴ Ck mayhaṃ. ¹⁵ Ck katvā, Ck omīti gahapati rūpaṃ. ¹⁶
Ck mīti. ¹⁷ Bā attheko.

ñatvā ekamantaṃ nisīdi, M. pi alaṃkatapaṭiyatto dāraḥassaparivuto alaṃ-
 katarathe nisīditvā nagaraṃ pavisanto parikhāpīṭṭhe ekaṃ gadrabhaṃ dīsvā
 thāmasampanne mānave ānāpesi: etaṃ gadrabhaṃ anubandhitvā gahetvā yathā
 eaddaṃ na karoti evaṃ assa mukhabandhānaṃ katvā ekasmiṃ attharakē vaṭṭetvā
 aṃsenādāya gacchathā¹ 'ti, te tathā karīṃsu, Bo- pi mahantena parivārena na-
 garaṃ pāvīsi, mahājano esa kira Sirivaddhakaseṭṭhino putto Mahosadho p.
 nāma esa kira jāyamāno osadhaghaṭikaṃ hatthena gahetvā jāto iminā kira te
 ettakānaṃ vimaṃsanapañhānaṃ paṭibhāgā² nātā² ti M-aṃ abhiththavanto olo-
 kento ca tittim na gacchati, so rājadvāraṃ gantvā attano āgatasāsanam paṭi-
 hāresi, rājā sutvā va tuṭṭhahattho mama putto Ma - - to khippaṃ āgacchatū³ 'ti ā., 10
 so dāraḥassaparivuto pāsādaṃ abhirūhitvā rājānaṃ vauditvā ekamantaṃ
 atṭhāsi, rājā taṃ dīsvā va somanassappatto hutvā madhurapaṭisaṇṭhāraṃ katvā
 paṇḍita patirūpaṃ āsanam ñatvā nisīdā 'ti ā., so pitaraṃ olokesi, ath' assa
 pitā olokitasaññāya utṭhāya p-a imasmiṃ āsane nisīda 'ti ā., so tasmiṃ nisīdi,
 taṃ tattha nisinnaṃ dīsvā va Senaka-Pukkusa-Kāvinda-Devindā c' eva aññe 15
 ca andhabālā ti paṇiṃ paharitvā mahāhasitaṃ hasitvā imam andhabālam p. ti
 vadanti so pitaram āsanā utṭhāpetvā sayam nisīdati imaṃ p. ti vattuṃ ayuttan
 ti parihāsaṃ karīṃsu, rājāpi dummukho ahoṣi, atha naṃ M. pucchi: kiṃ
 mahārāja dummukhi⁴ atthā 'ti, āma p-a dummukho 'mhi savanaṃ eva te mānā-
 paṃ dassanaṃ amanāpaṃ jātan ti, kimkāraṇā ti, pitaraṃ āsanā vuṭṭhāpetvā 20
 nisinnattā⁵ ti. kiṃ pana tvaṃ mahārāja sabbatṭhānesu puttehi pitā⁶ va uttamo
 ti maññasīti, āma paṇḍita⁷ 'ti, atha naṃ M. nanu mahārāja tumhehi ambhakaṃ
 assatarāṃ vā⁸ pesetu seṭṭhatarāṃ vā⁹ ti sāsanaṃ pahitaṃ ti vatvā āsanā vuṭṭhāya
 te mānave oloketvā tumhehi gahitaḡadhabhaṃ ānethā 'ti ānāpetvā rañño pāda-
 mūle nippajjāpetvā mahārāja ayaṃ gadrabho kiṃ agghatīti pucchi, sace upakā- 25
 rako atṭhakabhāpape agghatīti, imaṃ pana gadrabhaṃ paṭicca ajāniyavalavāya
 kucchimhi vutthaassataro⁶ kiṃ agghatīti, anaggho p-a 'ti, deva kasmā evaṃ
 kathetha nañ⁸ tumhehi idān' eva vuttaṃ sabbatṭhānesu puttehi pitā⁶ va uttamo
 ti sace taṃ saccāṃ tumhākaṃ vāde⁷ assatarato gadrabho uttamo hoti kiṃ
 mahārāja tumhākaṃ p-a ettakaṃ pi jānitum asakkontā paṇiṃ paharitvā hasanti 30
 aho tumhākaṃ p-ānaṃ paññāsampatti kuto vo ete laddhā ti cattāro pi p-e
 paribhāsītva⁹ rājānaṃ imāya Ekanipāte gāthāya ajjhabhāsi:

3. Haṃsi⁹ tvaṃ evaṃ maññesi¹⁰ seyyo (Cfr. I, 424)

puttena pitā ti¹¹ rājaseṭṭha

haṇḍ' assatarassa te ayaṃ (add pi?)

assatarassa hi gadrabho pitā ti.

T. a.: yadi tvaṃ rājaseṭṭha sabbatṭhānesu seyyo puttena pitā¹¹ evaṃ
 maññasi, haṇḍ' assatarassa te ayaṃ ti tava assatarato pi ayaṃ seyyo hotū
 'ti ā., kimkāraṇā: assatarassa hi gadrabho pitā ti. Evaṃ ca pana vatvā āma

¹ Bā āga. ² Bā -o. ³ Bā sayamnis-. ⁴ Ck; pitaro. ⁵ so all three MSS.

⁶ Bā nippatto assataro. ⁷ Bā pāde. ⁸ Ck Bā -hāsītva. ⁹ so Ck; Bā hasi-

¹⁰ Bā maññasi. ¹¹ Bā hi.

mahārāja sace puttato pitā seyyo mama pitaraṃ gaṇhatha sace pītito putto seyyo maṃ gaṇhatha tumhākaṃ atthāyā¹ 'ti, rājā somanassappatto ahoṣi, sabba-rājaparisaṃ sukathito p-ena pañho ti unnādādīni sādhu-kārasahassāni² adāsi³, aṅgulipothā ca celukkhepasahassāni⁴ ca pavattiṃsu⁵, cattāro p-ā dummukhā
 5 ahesuṃ, mātāpitunnaṃ guṇaṃ jānanto Bodhisattena sadiso n' atthi, so kasmā evaṃ akāsi ti na ca pitu avamanatthāya raññā⁶ pana assataraṃ vā pesetu setthatarāṃ vā ti⁶ pesitaṃ tasmā tassa pañhassa āvibhāvanatthaṃ attano ca paṇḍitabhāvassa nāpanatthaṃ catunnaṃ p-tānaṃ nippabhākaratthaṃ] evaṃ akāsi. Gadra bhapañho nittitho.

- 10 Rājā tussitvā gandhodakapunnāṃ suvaṇṇabhiṃkāraṃ ādāya „pācīna -- gāmaṃ rājabhogena bhuñjā“ 'ti setthissa hatthe udakaṃ pātetvā „sesasetthino etass' eva upatthākā hontu“ 'ti vatvā Bo-assa mātuyā sabbālaṃkāre pesetvā gadra bhapañhe pasanno B-aṃ puttaṃ katvā gaṇhituṃ setthiṃ voca: „gaha-
 15 pati Ma-taṃ mama puttaṃ katvā dehīti“, „deva, taruṇo ayaṃ tāva, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khīragandhaṃ vāyati, mahallakakāle tumhākaṃ santike bhavissatīti“, „gahapati, tvaṃ ito patthāya etasmiṃ nirālayo hohi, ayaṃ ajjatagge mama putto, ahaṃ mama puttaṃ posetuṃ sakkhissāmi, gaccha tvaṃ“ ti taṃ uyyojesi, so
 20 rājānaṃ vanditvā p-aṃ āliṅgitvā ure nipajjāpetvā sīse cumbitvā ovādam assa adāsi, so pi pitaraṃ vanditvā „tāta mā cintayitthā“ 'ti uyyojesi, rājā p-aṃ pucchi: „tāta antobhattiko bhavissasi udāhu bahibhattiko“ ti, so „mahā me parivāro, bahibhattikena mayā bhavituṃ vattatīti“ cintetvā „bahibhat-
 25 tiko bhavissāmīti“ ā. 'ath' assa rājā anurūpagehaṃ dāpetvā dārakasahassaṃ ādiṃ katvā paribbayaṃ dāpetvā sabbapari-bhoge dāpesi, so tato patthāya rājānaṃ upatthahi, rājāpi naṃ vīmaṃsitukāmo va ahoṣi. Tadā ca nagarassa dak-
 30 khaṇḍadvārato avidūre pokkharāṇīre ekasmiṃ tāle kākakulā-vake maṇiratanāṃ ahoṣi, tassa chāyā pokkharāṇiyaṃ paññāyi, „po-ṇiyaṃ maṇīti“ rañño ārocesuṃ, so Senakaṃ āmantetvā

¹ Bā mātthāya. ² Oks -kāraṃ. ³ Bā adamsu. ⁴ Bā -ttayīṃsu. ⁵ Cks -o. ⁶ Bā adda sāsanaṃ.

„po-yam kira maṇiratanam paññāyati, katham tam gaṇhāpema“
 'ti pucchitvā „udakam harāpetvā¹ gaṇhitum vaṭṭatīti“ vutte
 „tena hi evam karohīti“ tass² eva bhāram akāsi, so bahu-
 manusse sannipātāpetvā udakam ca kaddamañ ca harāpetvā³
 bhūmi⁴ bhinditvāpi mañim na addasa, puna punṇāyam pok- 5
 kharaniyā mañicchāyā paññāyi, so puna pi tathā katvā n' eva
 addasa, tato rājā p-am āmantetvā „po-yam eko mañi paññā-
 yati, Senako udakakaddamam harāpetvā bhūmi⁴ bhindāpetvāpi
 na addasa, punṇāya po-yā puna paññāyati, sakhissasi tam
 • mañim gaṇhāpetun“ ti, so „n' etaṃ mahārāja garu⁵, etha 10
 dassessāmīti“, rājā tussitvā „passissāmi⁶ ajja p-assa nāna-
 balan“ ti mahājanaparivuto pokkharaniṭiram gato, M. tīre
 thatvā mañim olokento va „nāyam mañi po-yam, tālarukkhe
 iminā bhavitabban“ ti natvā „n' atthi deva po-yam mañīti“
 vatvā „nanu uduke paññāyatīti“ vutte udakapātiṃ āharāpetvā 15
 „passa⁷ deva, nāyam mañi po-yam yeva paññāyati pātiyam pi
 paññāyatīti“ vatvā „p-a kattha pana mañinā bhavitabban“ ti
 vutte „deva po-yam pi pātiyam pi chāyā va paññāyati na
 mañi, māni pana etasmiṃ tālarukkhe kākakulāvake, purisaṃ
 āropetvā otarāpehīti“ ā., rājā tathā mañim āharāpesi, p. tam 20
 gahetvā raṇṇo hatthe ṭhapesi, mahājano p-assa sādhu-kāram
 datvā Senakam paribhāsanto „maṇiratanam tālarukkhe kāka-
 kulāvake atthi⁸, Senako balavapurisehi pokkharani⁹ yeva
 bhindāpeti¹⁰, p-ena nāma Mahosadhasadisena (add na?) bhavi-
 tabban“ ti M-assa thutiṃ akāsi, rājāpi tassa tuṭṭho attano 25
 gīvāya piḷandhanam muttāhāram datvā dāra-kasahassassa muttā-
 valiyo dāpesi, Bo-assa ca parivārassa ca vinā¹¹ patihārena¹²
 upatṭhānam anujāni. Ekūnavīsati paṇho niṭṭhito.

Pun' ekadivasam rājā p-ena saddhim uyyānam agamāsi,

¹ Bā piharivā. ² Bā niha-. ³ Bā bhūmi, Cks -miyam. ⁴ Cks -iyam, Bā bhūmam. ⁵ Bā garu. ⁶ Cks -mīti. ⁷ Ck tassa, Bā passatha. ⁸ Cks ṭhapetvā in the place of kāka- atthi. ⁹ Cks -niyam. ¹⁰ Bā senaka bālo bahumanussehi po-nim yeva bhindāpesiti. ¹¹ so Cks; Bā iminā. ¹² so Ck Bā; Cs paṭihā-.

tadā eko kakāṇṭako toraṇagge vasati, so rājānaṃ āgacchantaṃ
 disvā otaritvā bhūmiyaṃ nipajji, rājā tassa kiriyāṃ disvā „p-a
 ayaṃ k. kiṃ karotīti“ pucchi, „mahārāja tumhe sevātīti“,
 „sace evaṃ mā amhākaṃ sevā nipphalā hotu, bhogaṃ assa
 5 dāpehīti“, „deva, nāssa bhogena kiccaṃ atthi, khādaniyamattaṃ
 alam etassā“ 'ti, „kiṃ pan' esa khādatīti“, „maṃsaṃ devā“
 'ti, „kittakaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“, „kākaṇikagghanaṃ devā“
 'ti, rājā ekaṃ purisaṃ ānāpesi, „rājādāyo' nāma kākaṇikamatto
 na vaṭṭatīti imassa nibaddhaṃ aḍḍhamāsakassa maṃsaṃ āha-
 10 ritvā dehitī“, so „sādhū“ 'ti tato paṭṭhāya tathā akāsi, so
 ekadivasaṃ uposathamāghāte² maṃsaṃ alabhitvā tam eva
 aḍḍhamāsakam vijjhितvā suttakena āvunitvā tassa gīvāya pi-
 landhi, ath' assa taṃ nissāya māno uppajji, taṃ divasaṃ eva
 rājā puna ūyyānaṃ agamāsi, so rājānaṃ āgacchantaṃ disvā
 15 dhanāṃ nissāya uppannamānavasena „Vedeha, tvam nānu³ kho
 mahaddhano, ahan nu kho“ ti raññā saddhiṃ attānaṃ samaṃ
 karonto anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno nipajji, rājā
 tassa kiriyāṃ oloketvā „p-a, esa pubbe viya ajja na otarati,
 kiṃ nu kho kāraṇaṃ“ ti pucchanto paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

20 4. Nāyaṃ pure uṇṇamati⁴ toraṇagge kakāṇṭako,
 Mahosadha vijānāhi kena thaddho kakāṇṭako ti.

Ta. uṇṇamatīti⁵ yathā ajja anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno
 uṇṇamati⁶ evaṃ pure (add na) uṇṇamati⁷, kena thaddho k. ti kena kā-
 raṇena thaddhabhāvaṃ āpanno.

25 Paṇḍito „uposathamāghāte⁸ maṃsaṃ alabhantena rāja-
 purisena gīvāya baddhaaḍḍhamāsakam nissāya tassa mānena⁹
 bhavitabbaṃ“ ti nātvā imaṃ gāthāṃ āha:

5. Aladdhapubbaṃ laddhāna aḍḍhamāsāṃ kakāṇṭako
 atimaññati rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahan ti.

¹ Bā rājādāyo. ² Bā -the māghāte. ³ Bā nu. ⁴ Ck unu-, Bā oṇa-, Bā oram-?
⁵ Bā oṇa-, Bā ora-? ⁶ Bā na oramati. ⁷ Ck omīti evaṃ - ti. Bā has evaṃ
 pure oramati. ⁸ Bā -the mā-. ⁹ Ck add uppanno.

Rājā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā pucchi, so yathābhūtaṃ ārocesi, rājā „kañci' apucchitvā va sabbaññūbuddhena viya paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsāyo ñāto“ ti ativiya pasīditvā p-assa catūsū dvāresu sumkaṃ dāpesi, kakaṇṭakassa pana rājā kujjhītvā vattaṃ haretuṃ¹ ārabhi, p. pana „ayuttan“ ti ni- 5
vāresi. Ka ka ṇṭa ka pa ṇ ho niṭṭhito.

Ath' eko Mithilavāsī Piṅguttaro nāma māṇavo² Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ sikkhanto³ khip-
pam eva sikkhi, so anuyogaṃ datvā „gacchāṃ' ahan“ ti āca-
riyaṃ apucchi, tasmim̐ pana kule sace pi vayappattā dhītā 10
hoti jetṭhantevāsikassa dātabbā ti vattaṃ ca⁴, tassācariyassa
ekā dhītā atthi abhirūpā devāccharapaṭibhāgā, atha naṃ „dhī-
taraṃ te tāta dassāmi, taṃ ādāya gamissasīti“ ā., so pana
māṇavo dubbhago kālakaṇṇi, kumārikā mahāpuṇṇā, tassa
taṃ disvā cittaṃ nālliyati, so taṃ ārocento⁵ pi „ācariyassa 15
vacanaṃ na bhindissāmīti“ sampaṭicechi, brāhmaṇo dhītaraṃ
tassa adāsi, so rattibhāge alaṃkatasirisayane nipanno tāya
āgantvā sayanaṃ abhirūḷhamattāya tintināyamāno⁶ sayanā ota-
ritvā bhūmiyaṃ nipajji, sāpi otarītvā tassa santikaṃ gatā,
so utṭhāya puna sayanaṃ abhirūhi, sāpi puna sayanaṃ abhi- 20
rūhi, so pana sayanā otari, kālakaṇṇi nāma siriyā saddhiṃ na
sameti, kumārikā sayane yeva nipajji, so bhūmiyaṃ yeva sayi,
evaṃ sattāhaṃ vītināmetvā taṃ ādāya ācariyaṃ vanditvā nik-
khami, antarāmagge allāpasallāpamattam pi n' atthi, aniccha-
mānā va ubho pi Mithilaṃ pattā, Piṅguttaro nagarā avidūre 25
ekaṃ phalasampannaṃ udumbaraṃ disvā khudāya pīlito abhi-
rūhitvā udumbarāni khādi, sāpi chātajjhata⁷ rukkhamūlaṃ
gaṇtvā „mayham pi phalāni pāthethā“ 'ti ā., „kiṃ tava hattha-
pādā n' atthi, sayam pi abhirūhitvā khādā“ 'ti, sā abhirūhitvā
khādi, so tassā abhirūḷhabhāvaṃ ñatvā sīghaṃ otarītvā ruk- 30

¹ Bā kiñci. ² Bā vattaṃ hā-. ³ Bā vuttaṃ. Idam vuttaṃ in the place of vattañca. ⁴ so all three MSS. for arocento? ⁵ Cā tināyamāno, Bā attiyamāno harāyamāno. ⁶ Bā chātattāya.

- kham kaṇṭakehi parikkhipitvā „mutto 'mhi kālakāṇṇiyā“ ti
 vatvā palāyi, sā otaritvā gantuṃ asakkontī tatth' nisīdi. Atha
 rājā uyyāne kīlitvā hatthikkhaṇḍhe nisinno sayaphasamaye na-
 garanṃ pavisanto taṃ tattha disvā paṭibaddhacitto hutvā „sa-
 6 pariggahā apariggahā“ ti pucchāpesi, sā „atthi me sāmi kula-
 dattiko pati, so pana/maṃ idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto“
 ti ā., amacco taṃ kāraṇaṃ rañño ārocesi, rājā „assāmikabhaṇ-
 ḍaṃ nāma rañño pāpuṇātīti“ taṃ otarāpetvā hatthiṃ āropetvā
 nivesanaṃ netvā abhihiṇṇetvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi, sā
 10 tassa piyā ahosi manāpā, udumbararukkhe dāṭṭhattā Udum-
 barādevit' eva nāmaṃ sañjānimsu, ath' ekādivasaṃ rañño
 uyyānagamanatthāya dvāragāmaṃvāsikehi maggaṃ paṭijaggā-
 pesuṃ¹, Piṇḍuttaro pi bhaṭṭiṃ faronto kacchaṃ bandhitvā
 kuddālena maggaṃ tacchati, magge anitṭhite² yeva rājā U-deviyā .
 15 saddhiṃ rathe ṭhatvā nikkhami, U-devī pi taṃ kālakāṇṇiṃ
 maggaṃ tacchantam disvā evarūpaṃ sirim dhāretuṃ nāsakki,
 „ayaṃ kālakāṇṇitī“ taṃ elokentī hasi, rājā taṃ hasamānaṃ disvā
 kujjhivā „kasmā hasīti“ pucchi, „deva ayaṃ maggatacchako
 puriso mayhaṃ porāṇakasāmiko, esa maṃ udumbarukkhaṃ
 20 āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, im' āhaṃ oloketvā eva-
 rūpaṃ sirim dhāretuṃ nāsakkiṃ³, 'ayaṃ kālakāṇṇitī' cintetvā
 hasin“ ti, rājā „tvam musā kathesi, aññaṃ kañci⁴ disvā
 hasitaṃ tayā, māressāmi taṃ“ ti asim aggahesi, sā bhayappattā
 „deva paṇḍite tāva pucchā“ ti ā., rājā Senakaṃ pucchi:
 25 „tvam imissā vacanaṃ saddahasīti“, „na saddahāmi deva, ko
 nāma evarūpaṃ itthiṃ pahāya gamissatīti“ ā., sā tassa kathaṃ
 sutvā atirekataram⁵ bhītā ahosi, atha rājā „Senako kiṃ jānātī“,
 p-aṃ pucchissāmīti“ cintetvā taṃ pucchanto i. g. ā.:
 30 a. Itthī siyā rūpavatī sā ca silavatī siyā, (vol. II p. 115)
 puriso taṃ na iccheyya saddahāsi Mahosadhā⁶ ti.

¹ C^k -pentesu, C^s paṭijaggantesu ² all three MSS. -i. ³ Bā ki-. ⁴ C^k nan.

⁵ C^k atirekakātā, C^s atirekatārā. ⁶ C^k jānāsīti.

Ta. sīlavatīti ācārasampannā.

Taṃ sutvā paṇḍito gātham āha:

7. Saddahāmi mahārāja: puriso dubbhago siyā,¹
sirī ca kālakaṇṇī ca na samenti kudācanam.

Ta, na samentīti samuddassa 'oratīrapāratīrāni viya nabhatalapaṭhavitalā 5
viya ca na samāgacchanti.

Rājā tassa vacanena taṃkāraṇā na kujjhi¹, hadayam assa
nibbāyi, so tassa tussitvā „p-a sace tvaṃ idha na bhavissasi
ajjāham bāla-Senakassa kathāya ṭhatvā evarūpaṃ itthiratanam
na labhissam, idāni taṃ nissāya mayā esā laddhā“ ti p-assa 10
satasahassena pūjam kāresi, tato devī pi rājānam vanditvā
„deva, p-am nissāya mayā jīvitam laddham, im' āham kaniṭṭha-
bhātikatṭhāne ṭhapetum varam varemīti“², „sādhū devī gaṇ-
hāsi³, dammi te varau“ ti, „devāham ajja⁴ paṭṭhāya mama
kaniṭṭham vinā na kiñci madhurarasaṃ khādissāmi, ito paṭṭhāya 15
velāya va avelāya vā dvāram vivarāpetvā imassa madhura-
rasaṃ pesetum labhanakavaram⁵ gaṇhāmīti“, „sādhū bhadde
imam varam gaṇhāhīti“. Sirikālakaṇṇipaṇho niṭṭhito.

Aparasmiṃ divase rājā katapātārāsabhatto dīghantare⁶
caṃkamanto dvārāpānantarena⁷ ekaṃ eḷakaṃ ca sunakhaṃ ca 20
mittasanthavaṃ karonte addasa, so kira eḷako hatthisālāya
hatthissa purato khittam anāmaṭṭhatinaṃ⁸ khādi, atha naṃ
hatthigopakā poṭhetvā⁹ nīhariṃsu, viravitvā palāyamānaṃ ca
eko vegena gantvā piṭṭhiyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nā-
metvā vedanāmatto gantvā rājagehe mahābhittiṃ nissāya piṭhi- 25
kāya nipajji, taṃ divasam eva rañño mahānase aṭṭhicammā-
dini khāditvā vaddhitasunakho bhattakārake bhattiṃ sampādetvā
bahi ṭhatvā sarīre sedam nibbāpente macchamaṃsagandham
adhivēsetum asakkonto mahānasaṃ pavisitvā pidhānam pātetvā

¹ C^o taṃ kāraṇam bujjhi, B^d taṃ kāraṇam sutvā tassā akujjhivā. ² B^d yāca-
mīti. ³ B^d gaṇhāti. ⁴ B^d ajjato. ⁵ B^d labhikabbavaram. ⁶ B^d pāsādadigh-.

⁷ B^d vātavān-. ⁸ C^o anāmatta-, B^d anāmatha-. ⁹ B^d poth-.

- mamsaṃ khādī, bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṃ
 sunakhaṃ disvā dvāraṃ pidahitvā taṃ leḍḍudaṇḍādīhi pothesi,
 so khāditamamsaṃ mukhen' eva chaddetvā viravitvā nikkhami,
 bhattakārako pi 'ssa nikkhantabhāvaṃ ñatvā anubandhitvā
 5 piṭṭhiyaṃ tiriyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā ekaṃ
 pādaṃ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānam eva pāvisi, atha
 naṃ eḷako „samma kiṃ tvaṃ piṭṭhiṃ nāmetvā āgacchasi, kiṃ
 te vāto vijjhatīti“ pucchi, sunakho „tvam pi piṭṭhiṃ nāmetvā
 nipanno, kiṃ tava sarīre¹ vāto vijjhatīti“ pucchi, so attano
 10 pavattiṃ ārocesi, atha naṃ eḷako pucchi: „kiṃ pana tvaṃ puna'
 bhattagehaṃ gantvā sakkhissasīti“, „nā sakkhissāmi, gatassa
 me jīvitāṃ n' atthīti“, „tvam pana hatthisālaṃ gantvā sak-
 khissasīti“, „mayāpi tattha gantvā na sakkā, gatassa me
 jīvitāṃ n' atthīti“, te „kathan nu kho mayaṃ idāni jīviṣṣāma“,
 15 'ti upāyaṃ cintesum, ath' eḷako āha: „sace mayaṃ 'samaggā'
 vāsaṃ vasitvā sakkoma atth' eso upāyo“ ti, „na hi kathe-
 hīti“, „samma tvaṃ ito paṭṭhāya hatthisālaṃ yāhi, 'nāyaṃ
 tiṇaṃ khādātīti' tayi hatthigopakā āsaṃkaṃ na karissanti, tvaṃ
 mama tiṇaṃ āhareyyāsi, aham pi bhattagehaṃ pavisiṣāmi,
 20 'nāyaṃ maṃsakhādako' ti bhattakārako mayi āsaṃkaṃ na
 karissati, aham pi te maṃsaṃ āharissāmi“, te „atth' eso
 upāyo“ ti ubho sampatīcchitvā sunakho hatthisālaṃ gantvā
 tiṇakalāpaṃ² dasitvā ānetvā mahābhittipitṭhikāyaṃ ṭhapesi,
 itaro pi bhattagehaṃ gantvā maṃsakhandaṃ mukhapūraṃ
 25 dasitvā ānetvā tatth' eva ṭhapesi, sunakho maṃsaṃ khādati
 eḷako tiṇaṃ khādati, te iminā upāyena samaggā sammodamānā
 mahābhittipitṭhikāya vasanti, rājā tesāṃ mittadhammaṃ disvā
 cintesi: „aditṭhapubbaṃ vata me kāraṇaṃ³ ditṭhaṃ, ime
 paccāmittā hutvāpi⁴ samaggavāsaṃ vasanti, idāni kāraṇaṃ
 30 gaṇetvā pañhaṃ katvā paṇḍite pucchissāmi, imaṃ ca pañhaṃ
 ajānante ratṭhā pabbājessāmi, taṃ jānantassa 'evārūpo paṇḍito

¹ Rd kinte. omitting sarīre. ² Rd -a. ³ C^o tiṇakaraṇaṃ, Ck tiṇakaraṇaṃ.
 Rd adds ajja. ⁴ Ck^o omit pi.

n' atthīti' sakkāraṃ karissāmi, ajja tāva avelā sve upatthāna-
kāle āgate pucchissāmīti" so punadivase paṇḍitesu upatthānaṃ
āgantvā nisinnesu pañhaṃ pucchanto i. g. ā.:

- a. Yesaṃ na kadāci bhūtapubbaṃ
sakkhiṃ sattapadam pi¹ imasmi loke
jātā amittā dve² sahāyā³
paṭisanthāya caranti kissa hetū 'ti.

5

! Ta. paṭisanthāyā 'ti saddahitvā ghaṭitā⁴ hutvā.

Idaṃ ca pana vatvā puna āha:

- u. Yadi me ajja pātarāsakāle
pañhaṃ na sakkuṇetha vattum etaṃ
pabbājayissāmi⁵ vo sabbe⁶,
na hi m' attho duppaññajāṭikehīti.

10

Senako aggāsane nisinno p. āsanapariyante, so taṃ pañ-
haṃ upadhārento atthaṃ adisvā cintesi: „ayaṃ rājā dandha- 15
dhātuko imaṃ pañhaṃ cintetvā saṃkaddhituṃ asamatto,
kiñci tena diṭṭhaṃ bhavissati, ekadivasaṃ okāsaṃ labhanto
imaṃ pañhaṃ nīharissāmi⁷“, Se- „kenaci upāyena ajja eka-
divasamattaṃ adhivāsāpetuṃ vaṭṭatīti⁸“, itare pi cattārō
andhakāragabbhaṃ pavitṭhā viya na kiñci passimsu, Se- „kin 20
nu kho Mahosadhassa pavattīti“ Bo-aṃ olokesi, so pi taṃ
olokesi, Se- Bodhisattassa olokitaṅkāreṇ' eva⁹ tassādhīpāyaṃ
ñatvā tassa paṇḍitassāpi na upatthātīti sallakkheti ayaṃ ajja
etaṃ kathetuṃ asakkonto ten' ekadivasaṃ okāsaṃ icchati, pū-
ressāmi 'ssa manorathan ti raññā saddhiṃ vissāseṇa mahāhasitaṃ 25
hasitvā „kiṃ mahārāja sabbe va¹⁰ amhe pañhaṃ kathetuṃ asak-
konte pabbājessasīti“ ā, „āma paṇḍitā“ 'ti „etaṃ pi eko gaṇṭhi-
pañho ti tvaṃ sallakkhesi, na mayaṃ etaṃ pañhaṃ kathetuṃ
sakkoma, api ca thokaṃ adhivāsehi, gaṇṭhipañho ēsa na sakkā
mahājanamajjhe kathetuṃ, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṃ 30

¹ read: -daṃ, omitting pi. ² read: duve. ³ Bā sahāyāka. ⁴ Bā ghaṭikā. ⁵
Bā rathā pabb-. ⁶ read: sabbe vo? or vo va sabbe? ⁷ read: -mīti? ⁸ Ck.
-setū ti. ⁹ Bā se- bodhisattassa olokitasaññāya. ¹⁰ Bā saccameva.

yeva kathessāma, okāsan no dehīti“ M-am takketvā¹ imaṃ
gāthadvayaṃ āha:

10. Mahājanasamāgamamhi ghore
janakolāhalasamāgamamhi jāte
5 vikkhittamanā anekacittā
pañhaṃ na sakkupoma vattum etaṃ.
11. Ekaggacittā (add pi?) ekamekā
rahasi gatā atthaṃ nicintayitvā
paviveke sammāsītvanā dhīrā
10 atha vakkhanti janinda atthaṃ an ti.

Ta. sammāsītvanā 'ti kāyacittaviveke tīhā ime dhīrā imaṃ pañhaṃ
sammāsītva atha te etaṃ atthaṃ vakkhanti.*

- Rājā tassa kathaṃ sutvā arattamano hutvāpi „sādhū
cintetvā kathetha, akathente pabbājessāmīti“ tajjesi yeva, cat-
15 tāro pi p-ā pāsādā otariṃsu, Se- itare „tātā, rājā sukhuma-
pañhaṃ pucchi, akathite mahantaṃ bhayaṃ bhaveyya, tumhe
sappāyabhojanaṃ bhuñjitvā sammā upadhārethā“ 'ti², p. pi
utthāya U-deviyā santikaṃ gantvā „devi ajja vā hiyyo vā rājā
kattha ciraṃ atthāsīti“ pucchi, „tāta dīghantare vātapānena
20 olokento caṃkamatīti“, tato B. cintesī: „rañña iminā passena
kiñci dīṭṭhaṃ bhavissatīti“, so tato gantvā bahi olokento
„eḷakasunakhānaṃ kiriyaṃ disvā rañño³ pañho abhisamkhato“
ti sannīṭṭhānaṃ katvā gehaṃ gato, itare tayo pi cintetvā
kiñci adisvā Senakassa santikaṃ agamiṃsu, so te pucchi:
25 „dīṭṭho⁴ vo⁵ pañho“ ti, „na dīṭṭho ācariyā“ ti, „yadi evaṃ
rājā vo pabbājessati⁶, kiṃ karissathā“ ti, „tumhehi pana
dīṭṭho“ ti, „aham pi na passāmīti“, „tumhesu apassantesu
mayā kiṃ passissāmā⁷ 'ti⁸ rañño pana santike cintetvā
kathessāmā 'ti sīhanādaṃ naditvā āgat' amha, akathite rājā
30 kujjhissati, kiṃ karomā“ ti⁹, „ayaṃ pañho na sakkā amhehi

¹ Bā oloketvā. ² Cks adds vatvā (Ck avatvā) attano attano gehaṃ gatā. ³ Bā -ā.

⁴ Cks te. ⁵ Cks -tīti. ⁶ Bā -ssāma hiyyo. ⁷ Bā karissāma, omitting ti.

daṭṭhum, p-ena satagunaṃ katvā cintito bhavissatī¹“, „etha
tassa santikaṃ gacchāmā“ 'ti te cattāro pi B-assa ghara-
dvāraṃ gantvā thitabhāvaṃ āroṇāpetvā gehaṃ pavisitvā paṭi-
santhāraṃ katvā ekamantaṃ thitā M-aṃ pucchimsu: „kiṃ
p-a cintito te paṇho“ ti, „mayi acintite añño ko cintessati, āma 5
cintito“ ti, „tena hi amhākaṃ pi kathethā“ 'ti, p. „sac' āhaṃ
etesaṃ na kathessāmi rājā te“ ratthā pabbājessati maṃ sattahi
ratanehi pūjessati, ime bālā mā nassantu kathessāmi tesaṃ“ ti
cintetvā te cattāro pi nīcāsane nisīdāpetvā añjalim paggaṇhā-
petvā rañño diṭṭhakaṃ ajānāpetvā „rañño pucchitakāle evaṃ 10
katheyyāthā“ 'ti catunnam pi catasso gāthā bandhitvā Pālim
eva uggaṇhāpetvā uyyojesi, te dutiyadivase rājūpaṭṭhānaṃ
gantvā paññattāsane nisīdīmsu, rājā Senakaṃ pucchi: „ñāto
te S-a paṇho“ ti, „mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatī“,
„tena hi kathethī“, „suṇātha devā“ 'ti uggaḥitaniyāmen' eva 15
gātham āha:

- 12 Uggaputtarājaputtiyānaṃ
urabbhamāsaṃ³ piyaṃ manāpaṃ,
na te sunakhassa⁴ adenti māsaṃ,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁵ assā 'ti. 20

Ta. ugga - - ti uggaṭṭanaṃ amaccaputtānaṃ c' eva rājaputtānaṃ ca.

Gātham vatvāpi S-o atthaṃ na jānāti, rājā pana attano
pākaṭatthatāya⁶ jānāti, tasmā „Senakena tāva ñāto“ ti „Pukku-
saṃ tāva pucchissāmīti“ P-aṃ pucchi, so pi 'ssa „kiṃ aham
eva apaṇḍito“ ti vatvā uggaḥitaniyāmen' eva g. ā.: 25

- 13 Cammaṃ vihananti eḷakassa
assapiṭṭhattharaṇassa⁷ hetu,
na te sunakhassa attharanti,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁸ assā 'ti.

¹ Bd -ssati. ² Cks vo ³ read: urabbhassa māsaṃ? ⁴ read: -kass'. ⁵
Cks sakkham, Bd saṅkhyam. ⁶ Bd attano diṭṭhatta pa. ⁷ Bd as-assapiṭṭha-
Cks assapiṭṭhattharaṇasukhassa. ⁸ Bd saṅkham.

Tassāpi attho apākaṭo yeva, rājā pana attano pākāṭattā
„imināpi nāto“ ti Kāvindaṃ pucchi, so pi gātham āha:

14. Āvelitasīṅgiko¹ hi meṇḍo,
na sunakhassa visāṇāni² atthi,
tiṇabhakkho maṃsabhojano ca,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā⁴ ti.

Rājā „imināpi nāto“ ti Devindaṃ pucchi, so pi uggahita-
niyāmen⁵ eva gātham āha:

15. Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
na sunakho tiṇamāsi no palāsam,
gaṇheyya suṇo sasam bilāram,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā⁴ ti.

Ta. tiṇamāsi -- ti tiṇakhādako c' eva paṇṇakhādako ca, no palāsaṃ
ti tiṇam pi paṇṇam pi na khādati.

15. Atha rājā p-am pucchi: „tāta tvaṃ imam pañham jānā-
sīti“, „mahārāja Avīcito yāva Bhavaggā maṃ tṭhapetvā ko
aṇño etaṃ jānissatīti“, „tena hi kathehīti“, „suṇa mahārāja“
'ti tassa kiccassa⁴ attano pākāṭabhāvaṃ pakāśento imam gātha-
dvayam āha:

20. Adḍhatṭhapādo⁵ catuppadassa
meṇḍo atṭhanakho adissamāno
chādiyaṃ āharatī⁶ ayaṃ imassa,
maṃsam āharatī⁶ yaṃ amussa.

25. Pāsādagato Videhasettṭho⁷
vītiḥāraṃ aṇṇamaṇṇabhojanānaṃ⁸
addakkhi kira sakkhi taṃ janindo
bhobhukkassa⁹ ca puṇṇamukhassa c' etan ti.

30. Ta. adḍhatṭhapādo⁵ ti vyañjanakusalatāya elakassa catuppadam sau-
dhāyāha, meṇḍo ti elako, atṭhanakho ti elakassa ekekasmim pāde dvinnam
dvinnam khurānam vassen⁶ etaṃ sandhāya vuttam, adissamāno ti maṃsam
haranakāle appaṇṇāyamāno, chādiyaṃ ti gehacchādanatīṇaṃ ti a., ayaṃ imassa⁴

¹ Cks āvelli-. ² read: visāṇāni sūnakhassa? ³ Bd saṅkham. ⁴ Cks kiccām. ⁵
Bd atṭhadḍha-. ⁶ all three MSS. -ti. ⁷ Bd ve-. ⁸ Cks -ambo-. ⁹ Bd bhubbh-.

'ti eḷako sunakhassa, vītiḥāraṇaṃ ti vītiḥaraṇaṃ, aññamaññabhojanānaṃ
ti aññamaññassa bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, meṇḍo hi sunakhassa bhojanāṃ
haratī so tassa vītiharatī, sunakho pi tassa haratī itaro vītiharatī, addakkhīti
taṃ tesāṃ aññamaññāṃ bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, sakkhīti attapaccakkhaṃ
katvā addasa, bho bhukkassā¹ 'ti bhūṃkaraṇasunakhassa² puṇṇamukhassa 5
meṇḍassa, etaṃ imeśaṃ mittadhammaṃ rājā sayāṃ passitī.

Rājā itarehi B-aṃ nissāya nātabbhāvaṃ ajānanto „pañca
p' ete attano attano paññābalen' eva jānimsū“ 'ti maññamāno
somanassappatto hutvā imaṃ gātham āha:

18. Lābhā vata me anapparūpā

10

yassa me edisā³ paṇḍitā kulamhi,
gambhīragataṃ nipuṇaṃ⁴ atthaṃ
paṭivijjhanti subhāsitenā dhīrā ti.

Ta. paṭivijjhanṭīti subhāsitenā viditvā kathenti.

Atha nesaṃ „santutṭhena nāma tuṭṭhākāro kattabbo“ ti 15
taṃ karonto gātham āha:

19. Assatarīraṭhañ⁵ ca ekamekaṃ

phitaṃ⁶ gāṃmavaraṃ ca ekamekaṃ
sabbesaṃ vo dammi paṇḍitānaṃ
parappatitamano⁷ subhāsitenā 'ti

20

vatvā sabbaṃ dāpesi. Dvādasanipāte Meṇḍakapañho niṭ-
ṭhito. (IV p. 186.)

Udumbaradevī pana itarehi p-aṃ nissāya pañhassa nāta-
bhāvaṃ natvā „raññā muggamāse nibbisese“ karontena viya
pañcannaṃ samako va sakkāro kato, nanu mayhaṃ kaniṭṭhassa 25
viseśaṃ sakkāraṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ rañño santikaṃ gantvā
pucchi: „deva kena te pañho kathito“ ti, „pañcāhi paṇḍitehi
bhadde“ ti, „deva cattāro janā taṃ pañhaṃ kaṃ nissāya jā-
nimsū“ 'ti⁸, „na jānāmi bhadde“ ti, „mahārāja te kiṃ jānanti,
p. pana 'mā nassantu ime bālā' ti pañhaṃ uggaṇhāpesi, tumhe 30

¹ Bā bhubh-. ² Bā bhubhukasaddakappaṃ su-. ³ Bā omits edisā. ⁴ read:
nipū-? ⁵ Ck -ratañ. ⁶ Ck pītaṃ, Bā ṭhitaṃ, C² omits this pāda. ⁷ Ck para-
matita-, C² paramatita-, Bā paramappatita-. ⁸ Bā -sesakāṃ. ⁹ Ck² add maññāsi-

sabbesaṃ samaṃ sakkāraṃ karoṭha, ayuttaṃ c' etaṃ, p-assa
 visesaṃ kātuṃ vaṭṭatīti¹, rājā „attānaṃ nissāya nātabhāvaṃ na
 kathesīti“ p-assa tussitvā atirekaṃ sakkāraṃ kātukāmo cintesi:
 „hotu mama puttaṃ ekaṃ pañhaṃ pucchitvā kathitakāle ma-
 5 hāsakkāraṃ karissāmīti“ so pañhaṃ cintento Sirimandapañhaṃ
 cintesi, cintetvā ekadivasaṃ pañcannaṃ paṇḍitānaṃ upaṭṭhānaṃ
 āganṭvā sukhaniṣṇakāle „Senaka pañhaṃ pucchissāmīti“,
 „puccha devā“ 'ti, rājā Sirimandapañhe paṭhamam g. ā.:

20. Paññāy' upetaṃ siriyā vihīnaṃ
 10 yasassinaṃ vāpi apetaapaññaṃ
 pucchāmi taṃ Senaka etaṃ atthaṃ:
 kam ettha seyyo kusalā vadanti.

Ta. kam - - ti imesu dvīsu katarāṃ paṇḍitā seyyo ti vadanti.

Ayaṇ ca kira pañho Senakassa vamsānugato,² tena taṃ
 15 khippam eva kathesi:

21. Dhīrā ca bālā ca have janinda
 sippūpapannā¹ ca asippino ca
 sujātīmanto pi ajātimassa
 yasassino pessakarā bhavanti,
 20 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. pañño nihīno ti paññavā nihīno issaro uttamo ti attho.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā itare tayo apucchitvā nisinnaṃ
 Mahosadhapaṇḍitaṃ āha:

25 22. Tuvam pi pucchāmi anomapaññaṃ
 Mahosadha² kevaladhammadassi:
 bālāṃ yasassiṃ paṇḍitaṃ³ appabhogam
 kam ettha seyyo kusalā vadantīti.

Ta. kevaladhammadassīti sabbadhammadassī^f.

¹ Bā sippasampanno. ² so all three MSS. for -dhā? ³ read: paṇḍit'.

Ath' assa Mahāsatto „suṇa mahārāja“ 'ti kathesi:

23. Pāpāni kammāni karoti bālo
idham eva seyyo itj maññamāno,
idhalokadassī paralokaṃ¹ adassi,
ubhayattha bālo kalim aggahesi,
evam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño² va seyyo na yasassibālo ti.

5

Ta. idhamevā 'ti idhaloke idaṃ issariyam eva mayhaṃ seṭṭhaṃ ti: mañña-
māno, kalimaggahesīti bālo issariyamadena pāpakammaṃ katvā nirayādisu
upapajanto paraloke, puna tato āgantvā nicakule dukkhabhojano³ hutva nib- 10
battamāno idhaloke cā⁴ 'ti, ubhayattha parājayam eva gaṇhāti, etam pi ahaṃ
kāraṇaṃ disvā paññasampañño va uttamo, issaro pi pana bālo na uttamo⁵
ti vadāmi.

Evam vutte rājā S-kaṃ oloketvā „nanu Mahosadho pañña-
vantaṃ eva uttamo ti vadatīti“ ā., S-ko „mahārāja, M-dho 15
daharo, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khiragandhaṃ vāyati, kiṃ esa
jānātīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

24. Na sippaṃ etaṃ vidadhāti bhogaṃ
na bandhuvā⁶ na sarirāvakaṃ⁷,
pass' eḷamūgaṃ sukhaṃ edhamānaṃ
sirihīnaṃ⁸ bhajate Gorimandaṃ,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

20

Ta. eḷamūgaṃ ti paggharitalālamukhaṃ, Gorimandaṃ⁹ ti so kira
tasmiṃ nēva nagare āsīti koṭivibhavo seṭṭhi virūpo, nāssa putto na dhītā, na 25
kiñci sippaṃ jānāti, kathentassāpi 'ssa hanukassa ubhoḃi passehi lālādhārā
paggharanti, devaccharā viya dve itthiyo sabbālaṃkārehi vibhūsitā supupphita-
niluppālāni gaheṭvā ubhosu passesu ṭhitā taṃ lālaṃ niluppālehi paṭicchitvā
uppalāni chaḍḍanti, surāsaṇḍā pānāgāraṃ pavisaṇṭā niluppālehi atthe sati tassa
gehadvāraṃ gantvā sāmi Gorimanda seṭṭhīti vadanti, so tesaṃ saddaṃ sutvā 30
vātaṇe ṭhatvā kiṃ tātā 'ti vadati, ath' assa lālā paggharanti, tā itthiyo taṃ
niluppālehi paṭicchitvā niluppālāni antaravithiyaṃ khipanti, surādhuttā tāni¹⁰

¹ read: -lok'. ² Cks -ā. ³ Cks -bhā-. ⁴ Cks vā. ⁵ Cks vu-. ⁶ Cks
bandhavā. ⁷ Bd sariravaṇṇo. ⁸ Ck sirihīnaṃ. Ck sirihīna, Bd sirihīnaṃ. ⁹
Bd goravindaṃ. ¹⁰ Cks taṃ.

gahetvā udake vikkhāletvā pilandhitvā pānāgāraṃ pavisanti, evaṃ sirisampanno
ahosi, Senako taṃ udāharanaṃ āharitvā dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ t̃ata Mahosadhapaṇḍitā“ 'ti, p.
„deva kiṃ S-ko jānāti, odanasitthaṭṭhāne' kāko viya dadhiṃ'
5 pātuṃ āradddhasunakho viya ca sayam eva passati, sīse patana-
kaṃ mahāmuggaraṃ na passati, suṇohi devā“ 'ti imaṃ g. ā.:

25. Laddhā sukhaṃ majjati appapaṇṇo¹

• dukkhena puṭṭho pi pamoham eti,
āgantunā sukhadukkhena puṭṭho
10 pavedhati vāricaro va ghamme,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
paṇṇo va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sukhān ti issariyasukhaṃ labhitvā bālo majjati pamajjati, pamatto
pāpaṃ karoti, dukkheṇā 'ti kāyikacetasikadukkhena, āgantunā ti na ajjhat-
15 tikenā, sattānaṃ hi sukhaṃ pi dukkhaṃ pi āgantukam eva na niccappavattaṃ,
ghamme ti udakā uddharitvā ātape khittamaccho viya vihaṇṇatīti a.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ācariyā“ 'ti ā., S-ko „deva
kim esa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā' araṇṇe sañjātarukkhā
pi phalasampannam eva pakkhī bhajantīti“ imaṃ g. ā.:

20 26. Dumaṃ yathā sādupalāṃ² araṇṇe
samantato samabhicaranti³ pakkhī⁴
evam pi aḍḍhaṃ sadhanaṃ sabhogam
bahujjano bhajati atthahetu,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 paṇṇo nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. bahujjāno ti bahujano.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tātā“ 'ti āha, p. kim esa maho-
daro jānāti, suṇa devā“ 'ti imaṃ gātham āha:

27. Na sādhu baiavā bālo sāhasaṃ vindate dhanam,
30 kandantam eva dummedham kaḍḍhanti niraye bhusaṃ,

¹ Ck -satthā, Bđ -sīñcana-. ² Ck Bđ dadhi, Cs adhi. ³ Cks -puṇṇo. ⁴ Bđ -e.

⁵ Bđ sādhu-. ⁶ Bđ -bhajantī. ⁷ Bđ -ino. ⁸ Bđ bahuko jano.

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sāhasan ti sāhasena sāhasikaṃ kammaṃ katvā janāṃ piḷetvā dha-
naṃ vindati, ātha naṃ nirayapālā kandantam eva dummedham balavavedanaṃ
nirayaṃ kaḍḍhanti.

Puna S-ko raññā „kiṃ Senakā“ 'ti vutte imaṃ g. ā.:

28. Yā kāci najjo Gaṅgam abhisavanti¹

sabbā va tā nāmagottaṃ jahanti,

Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā²

na khāyate, iddhiparo hi loko,

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. najjo ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kandariyo pi upādāya³,
jahantīti Gaṅgā t' eva⁴ saṃkham gacchanti attano nāmagottaṃ jahanti, na
khāyate ti sāpi puna Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā na paññāyati samuddo⁵
t' eva⁶ nāmaṃ labhati, evam evaṃ mahāpañño pi issaraṃ patvā⁷ na khāyati
na paññāyati samuddaṃ pavitṭha-Gaṅgā viya hotīti a.⁸

Puna rājā „kiṃ paṇḍitā“ 'ti ā., so „suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gāthādvayam āha:

29. Yam etam akkhā udadhiṃ mahantaṃ
savanti najjo sabbakālaṃ⁹ asaṃkham⁷,

so sāgaro niccam ulāravego
velaṃ na acceti mahāsamuddo.

30. Evam pi bālassa pajappitāni
paññaṃ na acceti sirī kadāci,

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. yametamakkhā ti yam etaṃ tvaṃ akkhāsi vadesi, asaṃkham⁸ ti
agaṇanaṃ kālaṃ, velaṃ nācceti⁹ ulāravego pi hutvā ūmisahassaṃ ukkhi-
pitvāpi velaṃ atikkamituṃ na sakkoti velaṃ patvā avassaṃ¹⁰ sabbaūmiyo bhij-
janti, evampīti bālassa pajappitāni pi evam evaṃ paññāvantaṃ atikkamituṃ

¹ read: āsavanti? ² Jd -so kunnadiyo pi gaṅgam abhisavanti. ³ Bđ tveva. ⁴
Bđ issariyappatto. ⁵ Bđ hoti, Cks hobiti. ⁶ read: -kāl'. ⁷ Bđ -khyā. ⁸ Bđ
-khyā. ⁹ Bđ nacc-. ¹⁰ Cks vassa.

na sakkonti taṃ patvā va bhijjanti, paññānaṃ nāceti ti paññavantaṃ siri
nāma nātikkaṃ, na hi koci atthānatthe uppannakaṃkho paññavantaṃ atikka-
mitvā bālassa issarassa pādamūlaṃ¹ gacchati², paññāvato yeva pādamūle vi-
nicchayo nāma labbhatīti a.

5 Taṃ sutvā rājā „kiṃ Senakā“ ti ā., so „suṇa devā“ ti
imaṃ gātham āha:

31. Asaññato ce va³ paresam atthaṃ
bhaṇati saṇṭhānagato⁴ yasassī
tass' eva taṃ rūhati nātimajjhe
10 sirihīnaṃ⁵ kārayate na paññā⁶,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño⁷ nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta asaññato ce vā ti issaro hi sace pi kāyādihi asaññato dussilo
saṇṭhānagato⁸ vinicchaye hito hutvā paresaṃ atthaṃ bhaṇati tasmiṃ viniccha-
15 yamaṇḍale mahāparivāraparivutassa musā vatvā sāmikam pi asāmikam karontassa
tass' eva taṃ vacanaṃ rūhati sirihīnaṃ tathā⁹ kārayate¹⁰ na paññā¹¹, tasmā
pañño nihīno issaro¹² va seyyo ti vadati.

Puna raññā „kiṃ tātā“ ti vutte p. „suṇa deva, kiṃ jānāti
lāla-Senako“¹³ ti vatvā imaṃ gātham āha:

20 32. Parassa vā attano vāpi hetu
bālo musā bhāsati appapañño,
so¹⁴ nindito hoti sabhāya majjhe
peccam pi¹⁵ so duggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Tato Senako gātham āha:

33. Attham pi ce bhāsati bhūripañño
anālayo appadhano daliddo
na tassa taṃ rūhati nātimajjhe

¹ Cks add na. ² Cks -anti. ³ Bā pi. ⁴ Ck saṭṭhāna-, C² santhānā-. ⁵ Cks
-hīnaṃ, Bā sirivihīnaṃ. ⁶ Bā kāriyate na paññānaṃ. ⁷ Cks paññā-. ⁸ Cks
sandhāna-. ⁹ Bā tathānaṃ. ¹⁰ Bā kāriyate. ¹¹ Bā -o, ādāya apaññassa vaca-
naṃ. ¹² Bā sirimā. ¹³ Bā bālasenako idhalokamattameva oloketi na paralokaṃ.
¹⁴ Cks yo. ¹⁵ Bā pacchāpi.

sirī ca paññānavato na hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño¹ nihīno sirimā² va seyyo ti.

Ta. atthampīti kārāṇaṃ pi ce bhāsati, nātimaṃjhe ti parisamaṃjhe,
 paññānavato ti mahārāja nānavantassa ca sirisobhaggappattaṃ patvā pakā- 5
 tiyā vijjāmānāpi siri nāma na³ hoti, so hi tassa santike suriyuggamane khajjo-
 panako viya khāyatiṭṭi dasseti.

Puna rañña „kīdisaṃ tātā“ 'ti vutte p. „kiṃ jānāti S-ko,
 idhalokamattam eva olokoti na paralokan“ ti vatvā imaṃ g. ā.:

34. Parassa vā attano vāpi hetu 10
 na bhāsati⁴ alikaṃ bhūripañño,
 so pūjito hoti sabhāya majjhe
 peccaṃ va so suggatigāmi hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 • pañño va seyyo na yasassibālo ti. 15

Ta. peccaṃ ti paralokaṃ gacchantassa kali⁵ na hotīti attho⁶.

Tato Senako gātham āha:

35. Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca
 nariyo ca iddhesu kulesu jātā
 sabbā va tā upabhogā bhavanti 20
 iddhassa posassa aniddhimanto,
 • etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. iddhassā 'ti issarassa, aniddhimanto ti na kevalaṃ tā nariyo
 va atha kho sabbe aniddhimanto sattā tassa upabhogā bhavanti. 25

Tato p. „kiṃ esa jānātīti“ ekaṃ kārāṇaṃ āharitvā das-
 sento imaṃ gātham āha:

36. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantamantinaṃ
 sirī jahati dummedhaṃ jīṇaṃ va urago tacāṃ,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi: 30
 pañño¹ va seyyo na yasassibālo ti.

¹ Ck -ā. ² Bd -ppattassa santikaṃ gantvā. ³ Cks omit na. ⁴ all three MSS.
 -ti. ⁵ C¹ kalin. ⁶ tattha -- attho wanting in Bd.

Ta. sirī jahatīti padassa Cetiyajātakena attho vaṇṇetabbo.

Atha S-ko rañṇā „kīdisan“ ti vutte „deva kiṃ esa taruṇo dārako jānāti, suṇāthā“ 'ti „paṇḍitaṃ appaṭibhānam karissā-mīti“ cintetvā imaṃ gātham āha:

- 5 37. Pañca paṇḍitā mayam bhadante
sabbe pañjalikā upaṭṭhitā,
tvaṃ no abhibhuyya issaro 'si'¹
Sakko bhūtapatīva devarājā,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
10 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

- Idaṃ sutvā rājā „sādhurūpaṃ S-kena kāraṇaṃ āharitaṃ².
sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṃ bhinditvā aññaṃ
kāraṇaṃ āharitun“ ti cintetvā „kīdisaṃ paṇḍitā“ 'ti ā., S-kena
kira imasmiṃ kāraṇe āhate³ ṭhapetvā B-aṃ añño taṃ vādaṃ
15 bhinditun samattho n' atthi, tasmā M. attano ñāṇabalena
tassa vādaṃ bhindanto „mahārāja, kiṃ esa bālo jānāti, sayam
eva oloketi paññāya viśesaṃ na jānāti, suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gātham āha:

39. Dāso va pañṇassa yasassibālo
20 atthesu jātesu tathāvidhesu,
yaṃ paṇḍito nipuṇaṃ saṃvidheti
sammoham āpajjati tattha bālo,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

- 25 Ta. atthesū 'ti kiñcesu, saṃvidhetīti saṃvidahati.

- Sinerupādato suvaṇṇavālukaṃ uddharanto viya gaganatale
punnacandaṃ utṭhapento viya nayaṃ⁴ kāraṇaṃ dassesi, evaṃ
M-ena⁵ pañṇānubhāvaṃ dassetvā⁶ kathite⁷ rājā S-kaṃ āha:
„kīdisaṃ Senaka sakkonto uttariṃ kathehīti“, so koṭṭhe ṭha-
30 pitadhanaṃ viya uggahitaṃ⁸ khepetvā appaṭibhāno maṃkubhūto

¹ Cks. iriyasi. ² Bā ābhataṃ. ³ Bā ābhate. ⁴ Bā naya. ⁵ Ck -tto taṃ, C^s -tto na. ⁶ Cks omit da-. ⁷ Cks -takāle, adding tato. ⁸ Bā -hitakaṃ.

pajjhāyanto nisīdi, sace pi¹ so aññaṃ kāraṇaṃ āhareyya
gāthāsahassena² pi imaṃ jātaṃ niṭṭhapeyya³, tassa pana
appatibhānassa ṭhitakāle gambhīraṃ⁴ oghaṃ ānento viya M.
uttarim pi paññaṃ eva vaṇṇento imaṃ gātham āha :

80. Addhā hi pañña va sataṃ pasatthā,
kantā sirī bhogaratā manussā,
ñāṇaṃ ca buddhānaṃ atulyarūpaṃ,
paññaṃ⁵ nācceti⁶ sirī kadācīti.

5

Ta. satan ti Buddhādānaṃ sappurisaṇaṃ, bhogaratā ti mahārāja yasmā
anḍhabālā manussā bhogaratā va tasmā tesāṃ sirī kantā, yaso nāṃ⁷ eso p-ehi 10
garahito bālakanto pi, ayaṃ⁸ attho Bhisajātakena vaṇṇetabbo, buddhānaṃ⁹
ti ñāṇaṃ¹⁰ vuddhānaṃ¹¹, kadācīti kismici kāle ñāṇavantaṃ¹² sirī nāma nā-
tikkamati devā¹³ 'ti.

Taṃ sutvā rājā M-assa pañhavyākaraṇena tuṭṭho¹⁴ ghana-
vassaṃ vassanto viya M-aṃ dhanena pūjento gātham ā.:

15

40. Yaṃ tam apucchimha akittayī¹⁵ no
Mahosadhaṃ¹⁶ kevaladhammadasā¹⁷.
gavaṃ sahaṃsaṃ usabhaṇ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho
dadāmi te gāṃavarāni solasā¹⁸ 'ti.

20

Ta. usabhaṇca nāgaṃ ti tassa gavasahassassa¹⁹ usabhaṃ katvā alaṃ-
katapatiyattaṃ ārohanīyaṃ nāgaṃ dammīti ā. 16 Visatiniṭṭhāte Sirimanda-
pañho¹⁷ niṭṭhito.

Tato paṭṭhāya Bo-assa yaso mahā ahosi, taṃ sabbaṃ 25
U-devī yeva vicāreti²⁰, sā tassa solasavassakāle cintesi: „mama
kaṇiṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa
kātuṃ vaṭṭatīti“, sā rañño tam atthaṃ ārocesi, rājā taṃ sutvā
somanassappatto hutvā „sādhu jānāpehi nan“ ti ā., sā taṃ

¹ Bā hi. ² Cks nitthāyetha. ³ Cks -ra. ⁴ Cks -ā. ⁵ Cs Bā na-. ⁶ Cks ti cāyam.
⁷ Cks vud-. ⁸ Cks ñāṇa. ⁹ Bā sabbaññu buddhānaṃ ca ñāṇaṃ. ¹⁰ Cks
ñāṇavataṃ. ¹¹ Bā adds mahāmegho. ¹² Cks atikkayī. ¹³ so Cks for cādhā?
Bā -saṭha. ¹⁴ Cks -ī, cfr. supra v. 22. ¹⁵ Bā -hassam. ¹⁶ Cks add sabbaṃ
dāpesi. ¹⁷ Bā -meṇḍa-, cfr. IV p. 412. ¹⁸ Bā -si.

jānāpetvā tena sampatīcchite „tena hi tāta kumārikam ānemā“
 'ti ā., M. „kadāci imehi ānītā mama na ruceyya, sayam eva
 tāva upadhāremīti“ cintetvā „evam āha: „devi, katipāham mā
 kiñci rañño vadetha, aham ekam dārikam sayam pariyesitvā
 5 mama cittarucitam¹ tumhākam ācikkhissāmīti“, „evam karohi
 tātā“ 'ti, so devim vanditvā attano gharam gantvā sahāyakā-
 nam saññam datvā aññataravesena tunnavāyaupakaraṇāni² ga-
 hetvā ekako va uttaradvarena nikkhamitvā uttaradvārayava-
 majjhakam³ pāyāsi, tadā pana tattha purānasetthikulam pari-
 10 jinnam ahoṣi, tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā
 sabbalakkhaṇasampannā puññavatī, sā tam divasaṃ pāto va
 yāguṃ pacitvā ādāya „pitu kasaṇaṭṭhānam gamissāmīti“ nik-
 khamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji, M. tam āgacchantim⁴
 disvā „lakkhaṇasampannā itthi, sace apariggahā imāya me
 15 pādapari-cārikāya bhavitum vaṭṭatīti“ cintesi, sapaṃ tam disvā
 va „sace evarūpassa purisassa gehe bhavēyyam sakkā mayā⁵
 kuṭumbam saṇṭhapetun“ ti cintesi, atha M. „imissā apariggaha-
 apariggahabhāvaṃ na⁶ jānāmi, hatthamuddāya nam⁷ pucchissāmi,
 sace paṇḍitā bhavissati jānissatīti“ cintetvā dūre thito va muṭṭhim
 20 akāsi, sā „ayam me sassāmikabhāvaṃ pucchati“ nātvā hat-
 tham vikāsesi⁸, so⁹ nātvā samīpaṃ gantvā „bhadde kā nāma
 tvaṃ“ ti pucchi, „sāmi aham atītānāgate vā etarahi vā yaṃ
 n' atthi taṃnāmikā“ ti, „bhadde, loke amaran nāma n' atthi,
 tvaṃ Amarā nāma bhavissasīti“, „evam sāmīti“, „bhadde kassa
 25 yāguṃ harasīti¹⁰“, „sāmi pubbadēvatāyā“ 'ti, „pubbadēvatā¹¹
 nāma mātāpitāro, tava pitu harissasi maññe¹²“ ti, „evam bha-
 vissati¹³ sāmīti“, „tava pitā kiṃ karotīti“, „ekam dve¹⁴ karo-
 tīti“, ekassa dvidhākaraṇam nāma kasaṇam, „kasati bhadde“

¹ Bā ānessāmi. ² Cks tuntamāya-, Bā tunnavāya-. ³ Bā uttarayavamajjhaka-
 gāmaṃ. ⁴ Bā -tam. ⁵ Cks siyā. ⁶ Cks omit na. ⁷ 80 Cks; Bā -muṭṭhavāyā-
 nam. ⁸ Bā pasāresi. ⁹ Bā adds apariggahabhāvaṃ. ¹⁰ Cks haratīti, Bā ha-
 rissasīti. ¹¹ Bā bhadde pubba-. ¹² Bā adds vane. ¹³ Bā omits bha-. ¹⁴
 Bā dvidhā.

ti, „evam sāmīti“, „kasmim pana thāne te pitā kasatīti“, „yattha sakim¹ gatā² na entīti³“, „sakim gatānam napaccā-gamanatthānam⁴ nāma susānam, susānasantike kasati bhadde“ ti, „evam sāmīti“, „bhadde ajj⁵ eva essatīti⁶“, „sace essati na essāmi, noce essati essāmīti“, „bhadde pitā te maññe na-⁵ dītire kasati⁶, udae ente na essasi anente essasīti“, „evam sāmīti“, ettakam allāpasallāpam katvā Amarādevī „yāgum pivissasi sāmīti“ nimantesi, M. „paṭikkhipanan nāma amān-galan⁷“ ti cintetvā „āma⁸ pivissāmīti“ ā., sā yāgughaṭam otāresi, M. „sace patiṇṇ adhovitvā hatthadhovanam adatvā va dassati¹⁰ etth⁹ eva nam pabāya gamissāmīti“ cintesi, sā pana patiṇṇ udakam āharitvā hatthadhovanam datvā tucchapāṇim hatthe aṭhapetvā bhūmīyam katvā ghaṭam āloketvā⁸ yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mandāni, atha nam M. ā.: „kim bhadde atibahalā yāgū“ ti, „udakam no⁹ laddham sāmīti“, „kedārehi¹⁵ udakam na laddham bhavissati maññe“ ti, sā „evam sāmīti“, sā pitu yāgum ṭhapetvā B-assa adāsī, so pivitvā mukham vik-khāletvā „bhadde mayam tumhākam geham gamissāma, mag-gam no ācikkhā“¹⁰ ti ā., sā „sādhū“ ti vatvā ācikkhantī Eka-nipāte gātham āha:

20

41. Yena sattū bilaṅgā ca¹⁰
 dviguṇapālāso ca pupphito
 yenādāmi¹¹ tena¹² vadāmi
 yena nādāmi¹³ na tena vadāmi¹⁴
 esa maggo Yavamajjhakassa
 etam channapatham vijānāhīti.

25

T. a.: sā ni antogāman pavisitvā ekam sattūāpanam passissasi tato kaṇḍiyya-āpanam, tesam parato dviguṇapano kovilaro pupphito, tasmā tvaṃ yena sattū

¹ Bā patiṇṇ. ² Bā adds macchā. ³ Bā enti tasmim thāne sāmīti. ⁴ Cks na pacchā-, Bā panapaccā-. ⁵ Bā -sīti, Cks essathā ti. ⁶ Cks -tīti, Bā dipāre kasati. ⁷ Bā avam-. ⁸ so C; Ck āloketvā, Bā ālujetvā. ⁹ Bā na. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Bā yena dadāmi, ¹² read: tenā? ¹³ Bā yena nā dadāmi, Ck ye nā dāmi. ¹⁴ Bā tena na vadāmi, wanting in Ck.

bilāṅgā ca kovilāro ca pupphito tena gantvā kovilāramūle thatvādaḥ khīṇaṃ¹ gaṇha
vāmaṃ muñca esa maggo Yavamajjhakassa, Yavamajjhagāme paṭiṭṭhitassa ambhakaṃ
gehassa etaṃ eva paṭicchāditaṃ mayā vuttaṃ channapathaṃ channapadaṃ vā
paṭicchannakāraṇaṃ vijānāhīti, ettha 'hi ye nādāmi² yena hatthena ādāmi³
5 dakkhiṇahatthaṃ sandhāya vuttaṃ itaraṃ vāmahatthaṃ, evaṃ sā tassa maggaṃ
ācikkhitvā pitu yāguṃ gahetvā agamāsi. Channapathapaṇho niṭṭhito.

So tāya kathitamaggena taṃ gehaṃ gato, atha naṃ
Amarādeviyā mātā disvā va āsanaṃ datvā „yāguṃ vaḍḍhemi'
sānīti“ ā., „amma kaniṭṭhabhaginiyā me A-deviyā thoka⁴ yāgu
10 dinna“ ti, „dhītu me atthāya āgatenā bhavitabban“ ti aññāsi,
M. tesam duggatabhāvaṃ jānanto pi „amma ahaṃ tunnavāye,
atthi kiñci sibbitabban“ ti, „sāmi atthi, mūlaṃ pana n' atthīti“,
„amma mūlena kammaṃ n' atthi, ānetha sibbissāmi“, sā
jīṇakāni pilotikāni āharitvā adāsi, Bo. āhaṭṭhaṭṭaṃ niṭṭha-
15 pesi yeva, paññavantānaṃ kiriyaṃ nāma ijjhati, atha naṃ.
„amma vīṭhisabhāgānaṃ⁵ ārocehīti“ ā., sā sakalāgāme āro-
cesi, M. tunnakammaṃ katvā ekāhen' eva sahasaṃ⁶ up-
pādesi, mahallikāpi 'ssa pātārāsabhattaṃ pacitvā datvā sā-
yaṃ „tāta kittakaṃ pacāmi⁷“ ā., „amma yattakā imas-
20 miṃ gehe bhujanti tesam pamāṇena“ 'ti, sā anekasūpa-
vyañjanaṃ bahubhattaṃ paci, A-devī pi sāyaṃ sīsena dāru-
kalāpaṃ ucchaṅgena paṇṇaṃ ādāya araṇṇato āgantvā pure-
dvāre⁸ dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṃ pāvisi, pitā
pan' assā sāyataraṃ⁹ āgami, M. nānaggarasehi bhuñji, itarā
25 mātāpitaro bhojetvā pacchā bhuñjitvā mātāpitunnaṃ pāde dho-
vitvā M-assa pāde dhovi, so taṃ parigaṇhanto katipāhaṃ tatth'
eva vasi, atha naṃ vīmaṃsanto ekadivasam ā.: „bhadde A-devi
addhanālikamattaṃ taṇḍulaṃ gahetvā tato mayhaṃ yāguṃ ca
pūvaṃ ca bhattaṃ ca pacāhīti“, sā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā
30 te taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi yāguṃ majjhimaṭṭhulehi
bhattaṃ kaṇikāhi pūvaṃ pacitvā tadanurūpaṃ vyañjanaṃ
sompādetvā M-assa savyañjanaṃ yāguṃ¹⁰ adāsi, yāgu mukhe

¹ B^d -namaggam. ² B^d yana dadāmi. ³ B^d dadāmi. ⁴ B^d pivissasi. ⁵ B^d
-kaṃ. ⁶ C^k -gena. ⁷ B^d adds kaḥapaṇaṃ. ⁸ B^d pūragehadvāre, B^d pubbageha-
⁹ so C^k; B^d sāyanhasamaye. ¹⁰ C^k savuyañj-, B^d sasūpavy-.

thapitamattā va rasaharaṇiyo¹ pharitvā atṭhāsi, so tassā vī-
 māmsanattam eva² „bhadde pacitum ajānantī kimattham
 mama taṇḍule nāsesīti“ yāguṃ *saha kheḷena niṭṭhubhitvā bhū-
 miyaṃ pātesi, sā akujjhivā va „sace yāgu na sundarā pūvaṃ
 khāda sāmīti“ pūvaṃ adāsi, tam pi tatth' eva akāsi, bhatte 5
 pi tatth' eva paṭipajjitvā „tvaṃ pacitum ajānantī mama santa-
 kam kimattham nāsesīti“ kuddho viya tīpi pi ekato madditvā tassā
 sīsato paṭṭhāya sakālasarīraṃ vilimpitvā³ „dvāre nisīdā“⁴ 'ti ā.,
 sā akujjhivā va „sādhu sāmīti“ tathā akāsi, so tassā nihata-
 mānabhāvaṃ nātvā „bhadde ehīti“ ā., sā ekavacanen' eva 10
 āgatā, M. pana āgacchanto kahāpaṇasahassena saddhiṃ ekaṃ
 sāṭakaṃ tambulapasibbake thapetvā āgato, atha so taṃ sāṭakaṃ
 niharitvā tassā hatthe thapetvā „bhadde tava sahāyikāhi sad-
 dhiṃ nahāyitvā imaṃ sāṭakaṃ nivāsetvā ehīti“ ā., sā tathā
 akāsi, p.⁵ uppāditadhanaṃ ca āḥatadhanaṃ⁶ ca sabbaṃ tassā⁷ 15
 mātāpītunnaṃ datvā te samassāsetvā taṃ⁸ ādāya nagaram eva
 gantvā vīmamsanattāya taṃ dovārikassa gehe nisīdāpetvā
 dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṃ gantvā purise
 āmantetvā „asukagehe itthiṃ thapetvā āgato 'mhi, imaṃ sa-
 hassaṃ ādāya gantvā taṃ vīmamsathā“⁹ 'ti sahassaṃ datvā 20
 pesesi, te tathā karimsu, sā „imaṃ mama sāmikassa pāda-
 rajaṃ na agghatīti“ na icchi, te gantvā paṇḍitassa ārocesuṃ,
 puna pi yāvatiyaṃ pesetvā catutthe vāre „tena hi taṃ hatthe
 gahetvā kaḍḍhantā ānethā“¹⁰ 'ti ā., te tathā karimsu, sā M-aṃ
 mahāsampattiyaṃ thitaṃ na sañjāni oloketvā ca pana hasi c'¹¹ 25
 eva rodi ca, so ubhinnaṃ pi kāraṇaṃ pucchi, atha naṃ sā
 evaṃ ā.: „sāmi ahaṃ hasamānā tava sampattiṃ oloketvā 'ayaṃ
 sampatti na akāraṇena¹² laddhā purimabhava pana kusalaṃ katvā
 laddhā bhavissati, aho puññānaṃ phalaṃ nāmā' 'ti hasiṃ¹³
 rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitaḥ gopitavatthumhi apa- 30

¹ Bā sattarasaharaṇi yasahasāni. ² Ck -ttame, Cs -ttāmeva, Bā -ttāyameva.

³ Cks vilimpitvā, Bā limpivā. ⁴ Bā ābhata. ⁵ Cks tassa. ⁶ Cks tā. ⁷ Cks an-. ⁸ Cks nakā-. ⁹ all three MSS. hasi.

tiṭṭhitena kiṃ kātabban“ ti, „dhanam uppadetabban“ ti,
 „dhanam uppadetvā k. k.“ ti, „manto' gahetabbo“ ti, „tam
 gahetvā k. k.“ ti, „attano rahassam parassa na kathetabban“
 ti ā., te „sādhū p-ā“ 'ti tuṭṭhamānasā hutvā „idāni g-puttassa
 piṭṭhim passissāmā“ 'ti rañño santikam gantvā „mahārāja 5
 g-putto te paccatthiko jāto“ ti vadimsu, rājā „nāham tumhākam
 saddahāmi, na so mayham paccatthiko bhavissatīti“ paṭikkhipi,
 „saccam² mahārāja saddahatha asaddahanto³ pana tam⁴ eva
 pucchatha: 'p-a attano rahassam⁴ kassa kathetabban' ti, sace
 .pana paccatthiko na bhavissati 'asukassa nāma kathetabban' ti 10
 vakkhati, sace bhavissati 'kassaci na kathetabban, manorathe
 pana paripuṇṇe kathetabban' ti vakkhati, tadā amhākam sadda-
 hitvā nikkamkhā bhaveyyāthā“ 'ti, so „sādhū“ 'ti sampañcchitvā
 ekadivasam sabbesu samāgantvā nisinnesu Visatinipāte Paṇḍita-
 pañhassa (IV p. 473) paṭhamam gātham āha:

15

62. Pañca paṇḍitā samāgatā⁵,
 pañho me paṭibhāti, tam suṇātha:
 nindiyam attham pasamsiyam vā
 kass' evāvikareyya⁶ guyham atthan ti.

Evam vutte Se- „rājānam pi amhākam ñev' antare paṭik- 20
 khipissāmā“ 'ti cintetvā imam gātham āha:

63. Tvam pi' āvikarohi bhūmipāla,
 bhattā bhārasaho tuvaṃ vad' etaṃ⁸,
 tava chandaṇ ca rūciṇ ca sammāsivā
 atha vakkhanti janinda pañca dhīrā ti.

25

Ta. bhattā ti tvaṃ amhākam bhattā c' eva uppannassa ca bhārasa saho
 paṭhamam tāva tvam eva etaṃ vadehi, tava chandaṇa rūciṇā 'ti paccā
 tava chandaṇ c' eva rucanākāraṇāni ca sammāsivā ime paṇḍitā vakkhanti.

Atha rājā attano kilesavasikatāya imam gātham āha:

64. Yā silavatī anaññadheyyā
 bhattuṇchandavasānugā manāpā

30

¹ Ck mitto. ² so Bā; Ck sace. ³ Ck saddahante. ⁴ Bā adds na. ⁵ Bā
 adds dāni. ⁶ Bā kassavā-. ⁷ Ck tvanto. ⁸ Bā vadetha.

nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
bhariyāyāvikareyya guyham atthan ti.

Ta. anañña- ti kilesavasena aññena agahetabbā ti a.

Tato Se- „pakkhitto dāni me attano antare rājā“ ti tus-
5 sitvā sayamkatakāraṇaṃ eva dīpento gātham āha:

65. Yo ¹ kicchagatassa āturassa
saraṇaṃ ² hoti gatī parāyanañ ca
nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
sakhino vāvikareyya guyham atthan ti.

10 Atha rājā Pukkusaṃ pucchi: „kathaṃ Pu-a tvaṃ ³ pas-
sasi, kassa rahassaṃ kathetabban“ ti, so imaṃ g. ā.:

66. Jeṭṭho atha majjhimo kanitṭho
so ce ⁴ sīlasamāhito ṭhitatto --
nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
15 bhātu vāvikareyya guyham atthan ti.

Ta. ṭhitatto ti paṭiṭṭhitasabbhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāvindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

67. Yo ve ⁵ hadayassa paddhagū
’anujāto pitaraṃ anomapañño
nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
20 puttassāvikaṛeyya ⁶ guyham atthan ti.

Ta. paddhagū ti pesanakārako, yo pitussa pesanaṃ karoti, pitu cittaṣṣa
vase vattati, ovādakkhmo hotīti a., a nujāto ti tayo puttā, anuppannaṃ yasaṃ
uppadento atijāto nāma, kulāṅguro ⁷ kulapacchimako dhanavināsako avajāto nāma,
25 kulatantikulapaveṇirakkhako pana anujāto nāma, taṃ sandhāy’ evam āha.

Tato rājā Devindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

68. Mātā dipadājanindasetṭha
yo naṃ poseti chandasā piyena
nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
30 mātu vāvikareyya ⁸ guyham atthan ti.

¹ Bā yo ce, B² ye ve, C² ye. ² Ck² -ñā. ³ Ck² omīti tvaṃ. ⁴ Bā yo ce. ⁵ Bā²
add pitu. ⁶ Ck² puttassavi-, Bā puttassa vāvi-. ⁷ Ck² -gāro. ⁸ Bā² mātugāvi-

ti v. „n. bh. T. idān' eva paññavā atīte pi aparipakkañño¹ bodhiññā-
 ñāthāya cāriyam caranto pi paññavā yevā“ 'ti vatvā: a. ā:

- A. Mithilāyaṃ Vedehe nāma raññe r. kārente tassa
 dhammānusāsakā cattāro paṇḍitā ahesuṃ: Senako Pukkuso
 5 Kāvindo Devindo ti. Tadā rājā Bodhisattassa paṭisandhigga-
 haṇadivase paccūsakāle evarūpaṃ supinaṃ addasa: rājāṇgaṇe
 catūsu kappesu cattāro aggikkhandhā mahāpākārapamāṇen'²
 utthāya jalanti, tesam majjhe khajjōpanakappamāṇo³ aggi
 utthahitvā tamkhaṇe yeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā
 10 Brahmālokaṇaṇen'⁴ utthāya sakalacakkavālaṃ obhāsetvā
 tito, bhūmiyaṃ patitaṃ⁵ sāsapaṭijam pi paññāyati, sadevako⁶
 loko mālāgandhādīhi pūjeti, mahājano jālantaren' eva carati,
 lomākūpamattam pi⁷ uṇhaṃ na gaṇhāti. Rājā inam su-
 pinam disvā bhittatasito utthāya „kiṃ nu kho bhavissatīti“
 15 cinto nisinna⁸ va aruṇaṃ utthāpesi. Cattāro pi paṇḍitā
 pāto va āgantvā „kacci deva sukhaṃ asayitthā“ 'ti sukha-
 seyyaṃ pucchimsu. So „kuto me sukhaṃ, evarupo me supinaṃ
 diṭṭho“ ti kathesi: Atha naṃ S-paṇḍito „mā bhāyi mahārāja,
 maṅgalasupino esa, vaddhi te bhavissatīti“ vatvā „kiṃkārāpā“
 20 ti vutte āha: „mahārāja, amhe cattāro p-te abhiḥbhavitvā nippabhe-
 katvā añño vo pañcamo p. uppajjissati, mayaṃ hi cattāro janā
 cattāro aggikkhandhā viya homa⁹, majjhe uppannaaggikkhandho
 viya pañcamo p. uppajjissati sadevake loke asamadhuro asa-
 diso“ ti, „idāni paṇ' esa kuhi“ ti, „mahārāja ajja tassa paṭi-
 25 sandhiggaḥaṇena vā mātukucchito nikkhamānena vā bhavitabban'
 ti attano sippabala¹⁰ dibbacakkhunā disvā viya¹¹ vyākāsi,
 rājā tato paṭṭhāya taṃ vacanaṃ sari. Mithilāya pana catūsu
 dvāresu: pācīnayaṃamajjhako dakṣiṇayaṃamajjhako pacchīmāya-
 vamaṃamajjhako uttarayaṃamajjhako ti cattāro nigamā¹², tesu

¹ Bds -ñāṇeṇa. ² Bā -mayā. ³ Cks khajju-. ⁴ Bā yāva 'brahmāloka'. ⁵ Bā
 -to. ⁶ Bā tam sade-. ⁷ Bā adde aggi. ⁸ Cks -ke. ⁹ Bā tesa. Bc tam. ¹⁰
 Bds stikkhā-. ¹¹ Cks diṭṭho, Bā disvā viya passanto. ¹² Bā mahāgāthā ahesuṃ.

Ta. dipadājanindaseṭṭhā 'ti dipadānaṃ seṭṭha janinda, chandasā piyenā 'ti chandena c' eva pemena ca.

Te pucchitvā rājā p-am pucchi: „kathaṃ passasi p-ā“ 'ti vutte so imaṃ gātham āha:

60. Guyhassa hi guyham eva sādhu, 5
na hi guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya¹ saheyya dhīro
nippannattho² yathāsukhaṃ bhaṇeyyā 'ti.

Ta. anippādāya³ 'ti mahārāja yāva attano icchitāṃ na nippajjissati
• tāva p-o adhivāseyya na kassaci katheyyā 'ti a. 10

Paṇḍitena evaṃ vutte rājā anattamano ahoṣi, tato Se-
rājānaṃ rājāpi Se-assa mukhaṃ olokesi, Bo. tesāṃ kiriyaṃ
disvā va jāni: „ime cattāro paṭhamam eva maṃ rañño pari-
bhindimṣu, vīmaṃsanavasena pañho pucchito bhavissatīti“,
tesāṃ pana kathentānaṃ ñeva suriyo atthaṃ gato dipā jalitā, 15
p-o „rājakammāni nāma bhāriyāni, na nāyatī“ kiṃ bhavissati,
khippam eva gantuṃ vaṭṭatīti“ utthāyāsanā rājānaṃ vanditvā
nikkhamanto cintesi: „imesu eko 'sahāyassa kathetuṃ vaṭṭatīti'
ā., eko 'bhātu' eko 'puttassa' eko 'mātuyā k. vaṭṭatīti' ā.,
imehi katam etaṃ bhavissati, diṭṭhakam ev' etaṃ bhavissatīti 20
diṭṭhakaṃ c' eva kathentīti maññāmi, hotu ajj' ev' etaṃ jānissā-
mīti“ sannipṭṭhānam akāsi, te pana cattāro pi aññesu divasesu
rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhattammaṇassa
piṭṭhe nisīditvā kiccakaraṇiyyāni mantetvā gharāni gacchanti,
tasmiṃ p. „ahaṃ ca tesāṃ rahassaṃ⁴ ammaṇassa heṭṭhā ni- 25
pajjitvā jānituṃ sakkuṇeyyan“ ti cintetvā taṃ ammaṇaṃ ukkhi-
pāpetvā ta. attharakaṃ attharāpetvā a. heṭṭhā pavisitvā puri-
sānaṃ saññāma⁵ adāsi: „tumhe catūsu p-esu mantetvā gatesu
āgantvā maṃ nethā⁶“ ti, te „sādhū“ 'ti paṭikkamimṣu⁷, Se-
pi rājānaṃ ā.: „mahārāja tumhe amhākaṃ na saddahatha, 30

¹ B^d anippannatāya, B^s anippannāya. ² B^d nippannāvatthova. ³ B^d anippanna-
tāya. ⁴ B^d paññāyanti ko jānāti. ⁵ C^s add jānanto. ⁶ B^d asa-. ⁷ B^s
āneyyāthā. ⁸ B^d pakka-.

- idāni kīdisan¹“ ti, so bheda-kānaṃ vacanaṃ gahetvā anisāmetvā
 va bhītatasi, „idāni kiṃ karoma Senaka p-ā“² 'ti pucchi, „ma-
 hārāja papañcaṃ akatvā kañc' ajānāpetvā g-puttaṃ māretuṃ
 vaṭṭatīti“, „Senaka' ṭhapetvā tumhe³ añño mama atthakāmo
 5 nāma n' atthi, tumhe va attano suhade gahetvā dvārantare
 ṭhatvā g-puttassa pāto vā upaṭṭhānaṃ āgacchantaṃ khaggena
 sīsaṃ chindathā“⁴ 'ti attano khaggaratanaṃ adāsi, te „sādhū
 deva, mā bhāyi, mayaṃ naṃ māressāma“⁵ 'ti vatvā nikkhamitvā
 „diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhīti“ gantvā bhattammaṇapitṭhe
 10 nisīdimsu, tato Se- ā.: „ambho ko g-puttaṃ paharissatīti“,⁶
 itare „tumhe yeva ācariyā“⁷ 'ti tass' eva bhāraṃ akāmsu, atha
 te Se- pucchi: „tumhe rahassaṃ nāma asukassa ca asukassa
 ca kathetabban ti vadittha⁸, kiṃ vo etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ
 ādu sutan“ ti, „tiṭṭhat' etaṃ ācariya, yaṃ tumhe rahassaṃ nāma
 15 sahāyakassa kathetabban ti vadittha etaṃ katan“ ti, „kiṃ vo
 etenā“⁹ 'ti, „kathetha ācariyā“¹⁰ 'ti, „imasmim' rahasse rañño
 nāte mayaṃ jīvitāṃ n' atthīti“, „mā bhāyathācariya, idha
 tumhākaṃ rahassaṃ bheda-ko nāma n' atthi, kathethācariyā“¹¹
 'ti. So nakhena ammaṇaṃ koṭṭetvā „n' atthi nu kho imassa“¹²
 20 heṭṭhā g-putto“ ti ā., „ācariya g-putto attano issariyena eva-
 rūpaṃ ṭhānaṃ na pavasati, idāni yasena pamatto bhavissati,
 kathetha tumhe“ ti. Se- attano rahassaṃ kathento ā.:
 „imasmim' yeva nagare asukaṃ nāma vesiyaṃ jānāthā“ ti,
 „āma ācariyā“ ti, „idāni sā paññāyatīti“, „na paññāyati
 25 ācariyā“¹³ 'ti, „ahaṃ sālavanuyyāne tāya saddhiṃ purisa-
 kiccaṃ katvā tassā pilandhanesu lobhena taṃ māretvā tassā
 yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā āharitvā amhākaṃ ghare asu-
 kabhūmikāya asukagabbhe nāgadante olaṃbesim, valañjetum

¹ B⁴ kiṃ karissathā in the place of kīdisan. ² B² -kaṃ. ³ B² -ehi. ⁴ B² vadatha. ⁵ B² kathaṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kathaṃ e.ari. ācariyā ti udāhu diṭṭhaṃ atap ti diṭṭhaṃ eva no sutan ācariyā ti yaṃ tumhe rahassaṃ nāma sahāyakassa kathetabban ti vadatha kiṃ va etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kataṃ etaṃ mayā ti. ⁶ C¹² imasmim.

na visahāmi, purāṇabhāvaṃ assa olokemi, evarūpaṃ pi rājā-
 parādhakammaṃ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṃ,
 tena na kassaci kathitapubbaṃ, iminā kāraṇena 'sahāyakassa
 gūyaṃ kathetabban' ti mayā kathitaṃ¹ ti ā, p. tassa ra-
 hassaṃ sādhukaṃ vavatthāpetvā sallakkhesi. Pukkuso pi 5
 attano r. kathento „mama ūruyā kuṭṭhaṃ atthi, kaniṭṭho me
 pāto va kañci ajānāpetvā taṃ dhovivā bhessajjena makkhetvā
 upari pilotikaṃ datvā bandhati, rājā mayi muducitto 'ehi Pū-
 kusā' ti maṃ pakkositvā yebhuyyena mama ūruyaṃ yeva
 sayati, sace pana jāneyya² mārāpeyya, taṃ kammaṃ mama 10
 kaniṭṭhaṃ ṭhapetvā añño jānanto nāma n' atthi, tena kāraṇena
 'r. nāma bhātu' kathetabban' ti mayā vuttan³ ti ā. Kāvindo
 pi attano r. kathento: „maṃ kālapakkhe uposathadivase Nara-
 devo nāma yakkho gaṇhati, ahaṃ ummattakasunakho viya
 viravāmi, sv-āhaṃ taṃ atthaṃ puttassa kathesiṃ, so mama 15
 yakkhena gahitabhāvaṃ ñatvā maṃ antogehe bandhivā ni-
 pajjāpetvā dvāraṃ pidahivā nikkhamivā mama saddhaṃ patic-
 chādanatthaṃ dvāre samajjaṃ kāreti, iminā kāraṇena 'r. nāma
 puttassa kathetabban' ti mayā vuttan⁴ ti ā. Tato tayo pi
 Devindaṃ pucchimsu, so pi attano r. kathento: „mayā maṇi- 20
 pabhaṃsaṇaṃ⁵ kammaṃ karontena rañño santakaṃ Sakkena
 Kusarājassa dinnam siripavesanaṃ maṅgalamaṇiratanam thenetvā
 mama mātuyā dinnam, sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṃ
 pavisanakāle taṃ mayhaṃ deti, ahaṃ tena maṇinā sirim pave-
 setvā rājanivesanaṃ gacchāmi, rājā tumhehi saddhiṃ akathetvā 25
 paṭhamataram mayā saddhiṃ katheti, devasikaṃ aṭṭhasoḷasa-
 dvattimsacatusaṭṭhiṃ⁶ kahāpaṇe paribbayatthāya mayhaṃ deti,
 sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṃ⁷ rājā jāneyya mayhaṃ
 jīvitaṃ n' atthi, iminā kāraṇena 'r. nāma mātuyā kathetabban'
 ti mayā vuttan⁸ ti ā. M. sabbesam pi gūyaṃ paccakkham 30

¹ B^d sace pana etaṃ rājā na jāneyya maṃ. ² B^d kaniṭṭhabhātu. ³ B^d maṇira-
 tanapavisana. ⁴ C^s add vā. ⁵ B^d ānubhāvaṃ.

akāsi, te pana attano udaram phāletvā' antam bāhiram karon-
tā' viya r. aññamaññaṃ kathetvā' appamattā „pāto va āgac-
chatha, g-puttam māressāmā“ ti vatvā utthāyāsanaṃ pakka-
mimsu. Tesam gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ammaṇaṃ
5 ukkhipitvā M-am ādāya gamimsu. So nahāyitvā alamkaritvā
subhojanaṃ bhuñjitvā „ajja me bhaginī Udumbarādevī rājage-
hato me sāsanaṃ pessessatīti“ nātvā dvāre paccāyikaṃ purisaṃ
thaṇesi: „rājagehato āgataṃ siḡhaṃ pavesetvā mama das-
seyyāsīti“, evaṃ ca pana vatvā sayanapitṭhe nipajji, tasmim
10 khaṇe rājāpi sayanapitṭhe nipanno p-assa guṇaṃ saritvā „Ma-
hosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṃ upaṭṭhalanto
na kiñci mayhaṃ anattam akāsi, devatāpucchāya' paṇḍite asati
jīvitam pi me na siyā, veripaccāmittānaṃ vacanaṃ gahetvā
'asamadhuraṃ paṇḍitaṃ mārethā' ti khaggaṃ dentena' ayuttaṃ
15 mayā kataṃ, sve dāni naṃ passitum na labhissāmīti“ sokaṃ
uppādesi, sarīrato sedā muccimsu⁶, sokasamappito cittāssādaṃ
na labhi, U-devī tena saddhiṃ ekasayanagatā taṃ ākāraṃ disvā
„kin nu kho mayhaṃ koci aparādho atthi udāhu aññaṃ devassa
kiñci sokakāraṇaṃ uppanna“ ti pucchantī i. g. ā.:

80 70. Kin nu tvaṃ vimano⁷ si rāja,
dipadindavacanaṃ suṇoma n' etaṃ⁸,
kiṃ cintayamāno dummano si,
na hi deva aparādho atthi mayhan ti.

Atha rājā gātham āha:

25 71. Paṇño vajjho Mahosadho ti,
ānatto me vadhāya bhūripaṇño,
taṃ cintayamāno dummano 'smi,
na hi devi aparādho atthi tuyhan ti.

Ta. ānatto ti bhadde cattāro p-ā Ma-paṇḍitaṃ mama paccatthiko ti
30 kathayimsu, mayā tatvato avicinitvā vadhetha naṃ ti bhūripaṇño vadhāya ānatto,
taṃ kāraṇaṃ cintayamāno varaṃ mama maraṇaṃ na paṇḍitassā 'ti dummano
'smīti ā.

¹ so Ck; C^o udāraṃ phāletvā viya. B^d uraṃ dālaññaṃ te viya. ² Cks karontaṃ. ³ B^d
katvā tumhe in the place of antam -- kathetvā. ⁴ B^d devatāya pucchitapaṇhe pi.
⁵ Cks dinnena. ⁶ B^d muccimsu. ⁷ Cks dummano. ⁸ B^d metaṃ.

Tassā taṃ sutvā va Mahāsatte¹ pabbatamatto soko uppajji,
 sā cintesi: „eken' upāyena rājānaṃ assāsetvā rañño niddokka-
 manakāle mama kaniṭṭhassa sāsahaṃ pahinissāmīti“, atha naṃ
 sā āha: „mahārāja tayā v' etaṃ kataṃ gahapatiputtaṃ² ma-
 hante issariye patiṭṭhāpentena, tumhehi³ so senāpatiṭṭhāne ṭha- 5
 pito, idāni kira tumhākaṃ yeva paccatthiko jāto, na kho pana
 paccāmitto khuddako nāma atthi, hāretabbo⁴ va so, tumhe mā
 cintayitthā“⁵ 'ti rājānaṃ assāsesi, so tanubhūtasoko niddaṃ
 okkami, devī utthāya gabbhaṃ pavisitvā „Mahosadha, cattāro
 pā taṃ paribhindiṃsu, rājā kuddho sve dvārantare tava va- 10
 dhaṃ ānāpesi, sve rājakulaṃ na āgaccheyyāsi, āgacchanto⁶
 pana nagaraṃ hatthagataṃ katvā samattho hutvā āgaccheyyā-
 sīti“ paṇṇaṃ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṃ
 suttakena vethetvā navabhājane katvā vāsetvā⁷ lañchetvā⁸
 atthacarikāya itthiyā adāsi: „imaṃ modakaṃ āharitvā mama 15
 kaniṭṭhassa dehīti“, sā tathā akāsi, „rattiṃ kathaṃ nikkhantā“
 ti na⁹ eintetabbaṃ, raññā paṭhamam eva deviyā varo dinno,
 tena taṃ na koci vāresi, Bo. paṇṇākāraṃ gahetvā uyyojesi,
 sā gantvā dinnabhāvaṃ ārocesi, tasmiṃ khaṇe devī gantvā
 raññā saddhiṃ nipajji, Bo. pi modakaṃ bhinditvā paṇṇaṃ vā- 20
 cetvā¹⁰ taṃ atthaṃ nātvā kātappaṃ kiccaṃ vicāretvā sayane
 nipajji. Itare cattāro janā pāto va khaggahatthā dvārantare
 ṭhatvā p-aṃ apassantā dummanā hutvā rañño santikaṃ gantvā
 „kiṃ paṇḍitā¹¹ hato vo g-putto“ ti vutte „na passāma devā“
 ti āhaṃsu. M. pi aruṇuggamane yeva nagaraṃ attano hattha- 25
 gataṃ nātvā¹⁰ ta. ta. ārakkhaṃ datvā¹¹ mahājanaparivuto rathaṃ
 āruyha mahantena parivārena rājadvāraṃ agamāsi, rājā sīha-
 pañjaraṃ ugghāṭetvā olokento atṭhāsi, atha naṃ M. rathā
 otaritvā vandi, rājā cintesi: „sac' āyaṃ mama paccatthiko

¹ Bā sā tassa vacanaṃ sutvā va mahāsattassa atthāya. ² so C^{ks}; Bā mahārāja tumhehi eso g-putto. ³ Bā puna tumhehi. ⁴ Bā māretabbo. ⁵ Bā -te. ⁶ Bā chādetvā. ⁷ C^k lañje-, Bā lañci-. ⁸ C^k naṃ. ⁹ C^{ks} -ta. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā dhapetvā.

sakhino va rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi - - ti asādhujātikaṃ¹ lāmakam akusalakammaṃ akāsi, imas-
mim yeva nagare asukam nāma vesim sālavanuyyāne māretvā lāmakāraṃ gahetvā
tassā yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā attano ghare asukaṭṭhāne ṭhapesi, sa-
khino vā 'ti atha naṃ mahārāja ekassa sahāyakassa rahogato hutvā akkhāsi,
tam pi mayā sutam, nāhaṃ devassa paccatthiko jāto Senako paccatthiko, yadi
te paccatthikena kammaṃ atthi² Senakam gahāpehiti.

Rājā Senakam oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „saccam
devā“ 'ti vutte tassa bandhanāgāraṃ pavesanaṃ³ āṇāpesi. 10
Paṇḍito pi Pukkusassa rahassaṃ kathento i. g. ā.:

75. Pukkusa-purisassa te janinda
uppanno rogo arājayutto⁴,
bhātuc ca rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti. 15

Ta. arājayutto⁵ ti mahārāja ekassa kuṭṭharogo uppanno, so rājūnaṃ
pattum⁶ ayutto, chupanānucchaviko na hoti, tumhe ca Pukkusassa ūru muduko
ti yebhuyyena tass' eva ūrumhi nipajjatha, so pan' esa vaṇabandhanapilotikāya
phasso⁷ devā 'ti.

Rājā nam pi oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „āma devā“ 20
'ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Paṇḍito Kāvin-
dassa pi rahassaṃ kathento āha:

76. Ābādho 'yam⁸ asabbhirūpo,
Kāvindo Naradevena⁹ puttḥo
puttassa rahogato asaṃsi, 25
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi - - ti yena so ābādhena puttḥo ummattakasunakho viya
viravati so naradevayakkhābādho¹⁰ asabbhiṇṇatiko lāmakō, tena¹¹ puttḥo rāja-
kulam pavisitum ayutto mahārāja 'ti.

¹ Cks -jānitam. ² Cks sati. ³ Cks omit pa-. ⁴ Cks arājaputto. ⁵ Cs arā-
jappa, Ck arājappatto, Bā omits pattum. ⁶ -ppatto ti - - - phasso wanting
in C. ⁷ so Bā; Ck ābādham naṃ, Cs ābādhanaṃ. ⁸ so all three MSS. for
-deven- eva? ⁹ Ck naradevayakkho bādho, Bā so naradevena yakkhena gahito
ābādho. ¹⁰ Ck natena, Cs ntena.

Rājā tam pi „saccaṃ Kāvindā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“
ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. P. Devindassa
rahassaṃ kathento i. g. ā.:

77. Atṭhavaṃkaṃ¹ maṇiratanam² uḷāraṃ
5 Sakko te addā pitāmahassa,
Devindassa gataṃ tad ajja hatthaṃ,
mātuc ca³ rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti

Ta. pitāmahassā 'ti tava pitāmahassa Kusarājassa, tādajja- ti tam
10 maṇḍalasammataṃ maṇiratanam ajja Devindassa hatthagataṃ mahārājā 'ti.

Rājā tam pi „saccaṃ kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“ ti
vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Evan te „Bodhi-
sattam vadhessāmā“ 'ti sabbe sambandhanam pavitṭhā. Bo.
pi „iminā kāraṇenāhaṃ 'attano guyhaṃ parassa na kathe-
15 tabban' ti vadāmi, kathetuṃ vaṭṭatīti vadantā paṇā mahāvīṇā-
sam pattā“ ti vatvā uparidhammaṃ desento imā gāthā abhāsi:

78. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi⁴ guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya⁵ saheyya dhīro,
20 nippannattho⁶ yathāsukhaṃ bhaṇeyya.
79. Na guyham atthaṃ vivareyya, rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
na hi pātukato sādhu guyho attho pajānatā
80. Thiyā guyhaṃ na saṃseyya amittassa ca paṇḍito (V p. 81)
yo cāmisena saṃhīro hadayatthe⁷ no ca yo naro.
25 81. Guyham attham asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati.
82. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ
tāvanto tassa ubbega⁸, tasmā guyhaṃ na vissaje.
83. Vivicca bhāseyya⁹ divā rahassaṃ
30 rattim giram nāvelam pamuñce,

¹ Bāṭha-. ² so all three MSS. ³ Bā mātuva. ⁴ Cks omit hi. ⁵ so Ck;
Cs anippādāya, Bā anippannatāyeva. ⁶ Bā nippannattho, Ck nippattho, Cs
nippattattho? ⁷ Cks -ttho. ⁸ Bā ubbhigga. ⁹ Cks bhāveyya.

upassutikā hi suṇanti mantam,
tasmā manto khippam upeti bhedan ti.

Ta. amittassa cā 'ti itthiyā ca paccatthikassa cā na katheyya, sam-
hīro ti yo ca yena kenaci āmisena samhīrati¹ upalāpanasamgaham gacchati
tassa pi na samseyya, hadayatthe no ti yo amitto mittapātirūpako mukhena 5
aññaṃ katheti hadayena aññaṃ cinteti tassāpi na samseyya, asambuddhan ti
parehi aññātaṃ, asambodhanan ti pi pāṇho, pare sambodhetum ayuttan ti a.,
titikkhatīti tassa akkosam pi paharam pi dāso viya hutvā titikkhati adhū-
vaseti, mantinan ti mantīnaṃ vā antare, yāvanto ti mantino jānantīti a.,
tāvanto ti te guhajānanake paṭicca tattakā² tassa ubbegā santāsā uppaj- 10
jantīti, na vissaje ti na vissajjeyya param na jānapeyya, viviccā 'ti sace
divā rahassam mantetukāmo hoti viviccaṃ³ okāsam karetvā supaṭicchannaṭṭhāne⁴
manteyya, nātiavelan ti rattim rahassam kathento pana ativelam mariyādā-
tikkamantaṃ mahāsaddam karonto giram na-ppamuñceyya, upassutikā ti
mantatṭhānam upagantvā tirokuḍḍādisu ṭhatvā sotaro bhavanti, tasmā ti ma- 15
hārāja tena kāraṇena so manto khippam bhedan upetīti ā.

Rājā M-assa katham sutvā: „ete sayam rājaverino hutvā
p-am mama verim karontīti“ kujjhitvā „gacchatha te nagarā
nikkhamāpetvā sūlesu tāva uttāsetha sīsāni vā chindathā“ 'ti
ānāpesi, tesu pacchābāham bandhitvā catukke ṭhatvā pahāra- 20
sataṃ datvā nīyamānesu p. „deva ime tumhākaṃ porāṇakā-
maccā, khamatha tesam aparādhān“ ti rañño katesi, rājā
„sādhū“ 'ti pakkosāpetvā tass' eva dāse katvā adāsi, so pana
te tatth' eva bhujiṣse akāsi, rājā „tena hi mama vijite mā
vasantū“ 'ti pabbājaniyakammaṃ ānāpesi, p. „khamatha deva 25
etesam andhabālānan“ ti khamāpetvā tesam ṭhānantarāni paṭi-
pākatikāni kārāpesi, rājā „paccāmittesu pi tāv' assa evarūpā
mettābhāvanā⁵, āñnesu kathamrūpā bhavissatīti“ paṇḍitassa
ativiya pasanno. Tato paṭṭhāya cattāro p-ā uddhaṭadāṭhā viya
sappā nibbisā hutvā kiñci kathetum nāsakkhimsū 'ti. Pañca- 30
paṇḍitapañho niṭṭhito. Niṭṭhito ca Paribhīndanakathā⁶ ti.

Tato paṭṭhāya p. va rañño atthaṇ ca dhammā ca anu-
sāsati, so cintesi: „rañño setacchattam eva, rajjam pana aham

¹ Cks samghīrati, Bđ samhīrati. ² Cks kam, Bđ tatthake paṭicca. ³ Bđ vivittam.

⁴ Cks apaṭi-. ⁵ Bđ omits bhāvanā. ⁶ Cks paribhaṇḍakathā.

vicāremi, mayā appamattena bhavitum vattatīti¹ so nagare mahāpākāraṃ nāma kāresi, tathā anupākāradvārattālake antarattālake² udakaparikkhaṃ kaddamaparikkhaṃ sukkhaparikkhaṃ ti tisso parikkhā kāresi, antonagare pi jīṇṇagehāni paṭisaṃkhārā-
 5 pesi, mahāpokkharāṇiyo kārāpetvā tāsu udakanidhānaṃ³ kāresi, nagare sabbakoṭṭhāgārāni dhañṇassa pūrāpesi, Himavantapadesato kulūpagatāpasehi kaddamakumudabijāṃ⁴ āharāpesi, udakaniddhamanāni sodhāpetvā bahinagare pi jīṇṇapaṭisaṃkhārakammaṃ kārāpesi, kimkāraṇā: anāgatabhayaṃ paṭibāhanatthaṃ,
 10 tato tato āgataṇṇijake pi⁵ „kuto āgatā“ ti pucchitvā „asukaṭṭhānato nāmā“ ‘ti „tumhākaṃ raṇṇo kiṃ piyaṃ“ ti „asukaṃ nāmā“ ‘ti sutvā tesāṃ sammānaṃ kāretvā uyyojetvā attano ekasatayodhe pakkosivā „sammā mayā dinnapaṇṇākāre gahetvā ekasatarājadhāniyo gantvā ime paṇṇākāre attano pi,
 15 yakāmatāya tesāṃ rājūnaṃ datvā te yeva upaṭṭhahantā tesāṃ kiriyaṃ vā mantāṃ vā ṇatvā mayhaṃ⁶ pesentā tatth’ eva vasatha, ahaṃ vo puttadāraṃ posessāmīti⁷ vatvā kesañci kuṇḍale kesañci suvaṇṇapādukāyo kesañci suvaṇṇamālā⁸ akkharāni chinditvā „yadā mama kiccaṃ hoti tadā pañṇāyatū⁹“ ‘ti adhiṭ-
 20 ṭhahitvā tesāṃ hatthe datvā¹⁰ pesesi, te ta. ta. gantvā tesāṃ rājūnaṃ paṇṇākāraṃ datvā „tumhe upaṭṭhātum¹¹ āgat’ amhā“ ‘ti vatvā „kuto“ ti puṭṭhā āgataṭṭhānato añṇāni ṭhānāni ācikkhitvā tehi¹² „sādhū“ ‘ti sampatiṇṇhite upaṭṭhahantā tesāṃ abhantarikā ahesum. Tadā Ekabalaratṭhe¹³ Saṃkhaṇḍapālo nāma
 25 rājā āvudhāni sajjāpeti senaṃ saṃkaḍḍhati, tassa santike upanikkhattapuriso p-assa sāsanaṃ pesesi: „ayaṃ idha pavatti, ‘idan nāma karissatīti’ na jānāmi, pesetvā sayāṃ tatvato jānāthā¹⁴“ ‘ti. Atha M. suvapotaṃ āmantetvā: „samma gantvā Ekabalaratṭhe¹⁵ Saṃkhaṇḍapālarājā idan nāma karotīti ṇatvā

¹ Ck omits antara-, Bā anupākāraṇa dvārattālakaṃ antarattālakaṃ. ² Bā -iddhamanāṃ. ³ Bā kudrusakumuda bijāni. ⁴ Cks -kelī. ⁵ Bā adds sāsanaṃ. ⁶ Bā -mālāyo ti so tattha tattha. ⁷ Bā -yantu. ⁸ Cks omit datvā. ⁹ Ck -ṭṭhānāni. ¹⁰ Bā tena hi. ¹¹ Cks ekabala- or ekakhala-, Bā ekokampala. ¹² Ck -tā, C⁹ -ta, Bā jānāsu.

sakala-Jambudīpaṃ āhiṇḍitvā mayhaṃ pavattiṃ āharathā“ 'ti
 vatvā madhulājaṃ khādāpetvā madhupānīyaṃ pāyevā sata-
 pākasahassapākehi telehi pakkharataraṃ makkhetvā pācīnasīha-
 pañjare thatvā vissajjesi, so ta. gantvā tassa purisassa santikā
 tassa rañño pavattiṃ tatvato ñatvā Jambudīpaṃ parigaṇhanto 5
 Kampillaratṭhe¹ Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇi. Tadā tattha
 Cūlani-Brahmadatto nāma rājā r. kāresi, tassa Kevaṭṭo nāma
 brāhmaṇo atthañ ca dhammañ ca anusāsati p. vyatto, so pacēu-
 sakāle pabujjhivā dipālokena alaṃkatasirigabhaṃ olokento²
 mahantaṃ yasaṃ disvā „ayaṃ mama yaso kassa santako“ ti 10
 cinto „na aññassa Cūlani-Brahmadattassa santako, evarū-
 passa pana yasassa dāyakaṃ rājānaṃ sakala-Jambudīpe ag-
 garājānaṃ kātuṃ vaṭṭati, ahañ ca aggapurohito bhavissāmīti“
 cintesi, so pāto va rañño santikaṃ gantvā sukhasayyaṃ puc-
 chitvā „deva mantetabbaṃ atthīti“, „vada ācariyā“ 'ti, „deva 15
 antonagare raho nāma na sakkā laddhuṃ, uyyānaṃ gacchāma“
 'ti, so „sādhu ācariyā“ 'ti rājā tena saddhiṃ uyyānaṃ gantvā
 balakāyaṃ bahi tṭapetvā ārakkhaṃ kārapetvā brāhmaṇena
 saddhiṃ uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpatṭe nisīdi, suvapotako
 taṃ kiriyaṃ disvā „bhavitabbam ettha kāraṇena, ajja p-assa 20
 ācikkhitabbayuttakaṃ kiñci suñissāmīti“ uyyānaṃ pavisitvā
 maṅgalasālarukkhassa pattantare alliyitvā³ nisīdi, rājā „kathehi
 ācariyā“ 'ti ā., „mahārāja tava kaṇṇe ito karoḥi⁴, catukaṇṇo
 yeva manto bhavissati, sace mahārāja mama vacanaṃ karoḥi⁵
 sakala-Jambudīpe taṃ aggarājānaṃ karomīti“, so mahātaṇhāya 25
 tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto hutvā „kathethācariya,
 karissāmīti“, „deva mayaṃ senaṃ saṃkadḍhitvā paṭhamam
 khuddakanagaraṃ rumhitvā⁶ gaṇhissāma, ahaṃ hi cūladvārena
 nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ vakkhāmi: ‘mahārāja tava yuddhena
 kiccaṃ n’ atthi, kevalaṃ amhākaṃ santako hohi, tava r. tav’ 30
 eva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṃ balavāhanassa ma-

¹ Bā kampala-. ² Bā adds attano. ³ Bā niliyitvā. ⁴ C^{ks} karehi. ⁵ Bā ka-
 reyyasi. ⁶ Bā yujhitvā.

ambho sakala-Jambudīpe rājāno āgantvā tumhākaṃ nagaraṃ
 parikkhipitvā t̥hitā, tumhe pana atipamattā, kin nām' etan"
 ti, te evam āhaṃsu: „amhākaṃ rañño kumārakāle eko mano-
 ratho ahosi: sakala-Jambudīpe¹ rājūhi nagare parivārite chaṇaṃ
 5 karissāmīti, tass' ajja manoratho matthakaṃ patto, tasmā
 chaṇabherim carāpetvā sayam mahātale mahāpānaṃ pivatīti“,
 rājā tesam kathaṃ sutvā kujjhivā senaṅgaṃ ānāpesi: „khip-
 paṃ ito c' ito ca nagaraṃ avattharivā parikhaṃ bhinditvā
 pākāraṃ maddantā dvārattālake bhindantā nagaraṃ pavisitvā
 10 sakatehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Vide-
 harañño sīsaṃ ānethā“ 'ti, taṃ sutvā sūrayodhā nānāvidha-
 āvudhahatthā dvārasamīpaṃ gantvā paṇḍitassa purisehi pakka-
 mālakalalasiṇcanapāsānapatanādī² upaddutā paṭikkamanti,
 „pākāraṃ bhindissāmā“ 'ti parikhaṃ otiṇṇe³ pi antarattālesu
 15 t̥hitā ussattitomarādīhi mahāvināsaṃ pāpenti, p-asā yodhā
 Brahmaddattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi
 akkosanti tajjenti: „tumhe pi alabhantā⁴ thokaṃ pivissatha
 khādissathā“ 'ti suravittakāni⁵ c' eva macchamaṃsasūlāni ca
 pasāretvā sayam eva pivanti khādanti anupākāre caṃkamanti,
 20 itare kiñci kātuṃ asakkontā C-Brahmadattassa santikaṃ gantvā:
 „deva t̥hapetvā iddhimante aññehi nittharituṃ na sakkā“ ti
 vadimsu, rājā catupañcāhaṃ⁶ vasitvā gahetabbagahaṇaṃ⁷ apas-
 santo Kevaṇṇaṃ pucchī: „ācariya nagaraṃ gaṇhituṃ na sakkā,
 eko pi upasaṃkamituṃ samattho nāma n' atthi, kim kātabbhaṃ“
 25 ti, „hotu mahārāja, nagaraṃ nāma bahiudakaṃ hoti, udakak-
 khayena gaṇhissāma, manussā udakena kilantā⁸ dvāraṃ vi-
 varissantīti“, so „atth' eso upāyo“ ti sampaticchi, tato paṭ-
 t̥hāya udakaṃ pavisituṃ na denti, p-assa upanikkhittakapurisā
 paṇṇaṃ likhitvā kaṇḍe bandhitvā taṃ pavattim pesesum,
 30 „tena pi paṭhamam eva āṇattaṃ yo yo kaṇḍe paṇṇaṃ passati

¹ B^d - pa. ² so Cks for -mala-? C^a pakkamākalala-, B^a sakkarakaddama-, B^d kaddamavālukakalala-. ³ all three MSS. -o. ⁴ B^d kilamantā atha. ⁵ so Cks; B^d sūrapittakāni. ⁶ B^d catuhapañcāhaṃ. ⁷ B^d -tabbayuttakaṃ. ⁸ B^d kilamantā.

so so āharatū¹ 'ti, ath' eko puriso taṃ disvā p-assa dassesi,
 so taṃ pavattiṃ ñatvā „na me Ma-paṇḍitabhāvaṃ jānantīti“
 saṭṭhihatthe velū dvidhā phāletvā² suparisuddhaṃ sodhetvā puna
 ekato katvā cammena bandhityā upari kalalena makkhetvā
 Himavantato iddhimantatāpasehi ānītakaddamakumudabījāṃ³ 5
 pokkharanīṭire kalale ropetvā upari veluṃ ṭhapāpetvā⁴ udakassa
 pūrāpesi, ekaratten' eva vaḍḍhitvā pupphaṃ velumatthakato
 uggantvā ratanamattaṃ aṭṭhāsi, atha naṃ uppādetvā „imaṃ
 Brahmaḍattassa dethā“ 'ti attano purisānaṃ dāpesi, te tassa
 daṇḍakaṃ valayaṃ katvā „ambho⁵ Brahmaḍattassa pādamūlikā, 10
 chātena mā marittha, gaṇhatha⁶ taṃ uppalaṃ, pilandhitvā daṇ-
 ḍakaṃ kucchipūraṃ khādatha“ 'ti vatvā khipimsu, tam eko
 p-assa upanikkhittakapurisānaṃ upaṭṭhāko va gaṇhi, atha naṃ
 rañño santikaṃ haritvā⁷ „passatha deva imassa pupphassa
 daṇḍakaṃ, na no ito pubbe evaṃdīgho⁸ daṇḍako diṭṭhapubbo“ 15
 ti vatvā „minatha na“ ti vutte p-assa purisā saṭṭhihattha-
 daṇḍakaṃ asītihatthaṃ katvā minimsu, puna raññā⁹ „katth'
 etaṃ jātan“ 'ti vutte eko musāvādaṃ katvā evaṃ āha: „ahaṃ
 deva ekadivasāṃ pipāsito hutvā 'suram pivissāmi' cūladvārena
 nagaraṃ pavitṭho nāgarānaṃ udakakīlanatthāya katā mahā- 20
 pokkharaniyo passim¹⁰, mahājano nāvāya nisīditvā pupphāni
 gaṇhati, tatth' idaṃ tīrappadese jātaṃ, gambhīratṭhāne jātassa
 pana daṇḍako satahattho bhavissatīti“, taṃ sutvā rājā Kevaṭṭaṃ
 ā.: „ācariya na sakkā idaṃ udakakkhayena gaṇhituṃ, harath'
 etaṃ¹¹ mantaṃ¹²“ ti, „tena hi deva dhaññakkhayena gaṇhissāma, 25
 nagaraṃ nāma bahidhaññaṃ hotīti“, „evaṃ hotu ācariyā“ 'ti,
 p. purimanayen' eva taṃ pavattiṃ ñatvā „na me Ke-brāhmaṇo
 paṇḍitabhāvaṃ jānātīti“ anupākāramatthake kalalaṃ datvā¹³
 vīluṃ ta. ropāpesi, Bodhisattānaṃ adhippāyā nāma ijjhanti,
 vīhi ekaratten' eva utṭhāya pākāramatthaken' eva paññāyi, tam 30

¹ Bā ānītanikudrusakumudabījāṃ. ² Bā ropāpetvā. ³ Cks omit ambho. ⁴ Cks handa te. ⁵ Bā āh-. ⁶ Bā -digha. ⁷ Cks rañño. ⁸ Ck passitu, Bā passi.
⁹ Cks haretaṃ. ¹⁰ Bā phatan. ¹¹ Bā katvā.

- pi disvā Brahmadatto „ambho kim etaṃ pākāramatthakena nīlaṃ
hutvā paññāyatīti“, p-assa upanikkhattakapurisā rañño vacanaṃ
mukhato luñcitvā gaṇhantā¹ viya „deva gahapatiputto kira Maho-
sadhō anāgatabhayaṃ disvā raṭṭhato dhaññaṃ āharāpetvā koṭṭhā-
5 gārādīni pūrāpetvā sesaṃ dhaññaṃ pākārapasse nikkhipāpesi, te
kira² vihi ātape sukkhantā vasse tementā tatth³ eva sassaṃ jane-
sum⁴, aham pi ekadivasam ekena kammena cūḷadvarena pavisitvā
pākārapasse vihirāsito vihiṃ hatthena gaḥetvā vīthiyaṃ chaḍ-
desiṃ, atha maṃ paribhāsantā ‘chāto’ sīti maññe, vihiṃ dasante
10 bandhitvā tava gehaṃ haritvā pacāpetvā bhuñjāhīti⁵ vadimsu“,
rājā taṃ sutvā Ke-aṃ āha: „ācariya dhaññaṃ kkhayena p’ etaṃ
gaḥetum na sakkā, ayam pi anupāyo“ ti, „tena hi deva dā-
ruk khayena gaṇhissāma, nagaraṃ nāma bahidārukaṃ hotīti“,
„evaṃ hotu ācariyā“⁶ ‘ti, purimanayen’ eva taṃ pavattiṃ nātvā
15 pākāramatthakena vihiṃ atikkamitvā paññāyamānaṃ ‘ūdurāsīṃ
kāresi, manussā Brahmadattassa purisehi saddhiṃ parihāsaṃ
karontā „chāt’ attha yāgubhattaṃ pacitvā bhuñjathā“ ‘ti
mahantamahantāni dārūni khipanti, rājāpi „pākāramatthakena
dārūni paññāyante“, kim etaṃ⁷ ti pucchitvā „g-putto kira anā-
20 gatabhayaṃ disvā dārūni āharāpetvā kulānaṃ pacchāgehesu“
ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṃ nissāya ṭhapāpesīti“ upanikkhatta-
kānaṃ yeva santikā sutvā Ke-aṃ ā.: „ācariya dāruk khayenāpi
na sakkā gaṇhitum, haretha taṃ⁸ upāyan“ ti, „mā cintayi
mahārāja, añño upāyo atthīti“, „ācariya, kim upāyo nāma⁹ esa,
25 nāhaṃ tava upāyassa antaṃ passāmi, na sakkā amhehi Videhaṃ
gaṇhitum, amhākaṃ nagaraṃ gamissāmā“ ‘ti, „deva ‘C-Brahma-
datto ekasatehi khattiyehi saddhiṃ Videhaṃ gaṇhitum na sak-
khīti’ amhākaṃ lajjanakaṃ bhavissati, na Mahosadhō yeva p.,
aham pi p. yeva, ekaṃ lesaṃ karissāmā“ ‘ti, „kim lesaṃ
30 nāma ācariyā“ ‘ti, „dhammayuddhan nāma karissāmā“ ‘ti,

¹ Bā vacanaṃ sutvā mukhato vimhi luñcanto. ² Ck^a kira te. ³ Bā sassāni
sejjāyisu. ⁴ Ck^a paññāyanappamānaṃ. ⁵ Bā -tāni. ⁶ Bā pacchābhāgehesu. ⁷
Bā āharatthekaṃ.

„kim etaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti, „mahārāja na senā yuj-
 jhissati, dvinnam pi pana rājūnaṃ dve paṇḍitā ekaṭṭhāne bha-
 vissanti¹, tesu yo vandissati tassa parājayo bhavissati, Ma-dho
 pana imaṃ mantam na jānāti, ahaṃ mahallako so daharo, so
 a disvā vandissati, tadā Vedehe parājito nāma bhavissati, 5
 atha mayam Vedeham parājetvā attano nagaram gamissāma,
 evan no lajjanakaṃ na bhavissati, idaṃ dh-yuddhan nāmā“ 'ti,
 p. tam pi rahassaṃ purimanayen' eva ñatvā „sace Kevatṭassa
 parajjhissāmi“ nāma na paṇḍito 'smīti“ cintesi, Brahmadatto pi
 „sobhano ācariya upāyo“ ti vatvā² „sve dh-yuddham bhavissati 10
 dvinnam paṇḍitānaṃ, dhammena samena jayaparājayo bhavis-
 sati³, yo dh-yuddham na karissati so parājito va nāma bha-
 vissatīti“ paṇṇam likhāpetvā cūladvārena Vedehasa⁴ pesesi,
 tam sutvā Vedehe p-am pakkosāpetvā tam attham ācikkhi, p.
 „sādhū deva, 'sve pāto va pacchīmadvāre dhammayuddha- 15
 maṇḍalam sajjessantu⁵ dh-yuddhamāṇḍalam āgacchantū' 'ti
 pesetha deva“ 'ti, tam sutvā āgatadūtass' eva paṇṇam dāpesi,
 p. punadivase „Kevatṭass' eva parājayo hotū“ 'ti pacchīma-
 dvāre dh-yuddhamāṇḍalam sajjāpesi, te pi kho ekasatapurisā
 „ko jānāti kim bhavissatīti“ p-assa ārakkhathāya⁷ Ke-am pari- 20
 vārayimsu, te pi ekasatarājāno dh-yuddhamāṇḍalam gantvā
 pācinadisam oloketā atṭhamisu, tathā Ke-brāhmaṇo, Bo. pana
 pāto va gandhodakena nahāyivā satasahassagghanakaṃ Kāsi-
 vattham nivāsetvā sabbālamkārapatimaṇḍito nānaggarasabho-
 janam bhuñjitvā mahantena parivārena rājadvāram gantvā 25
 „pavisatu me putto“ ti vutte pavisitvā rājānam vanditvā eka-
 mante thatvā „kim tāta Mahosadhā“ 'ti vutte „dh-yuddha-
 maṇḍalam gamissāmīti“ ā., „mayā kim katum vaṭṭatīti“, „deva
 Ke-brāhmaṇam maṇinā vañcetukāmo 'mhi, atṭhavaṃkamaṇi-
 ratanam laddhum vaṭṭatīti“, „gaṇha tātā“ 'ti, so tam gahetvā 30
 rājānam vanditvā⁸ otiṇṇo sahaajātehi yodhasahashehi parivuto

¹ Bḍ vasissanti. ² Cks parajji-, Bḍ parajjhā, Bs parajjhāmi. ³ Cks omīti ti vatvā.

⁴ Cks -ssatīti. ⁵ Cks vi-. ⁶ Bḍ sajjissanti. ⁷ Cks -ttāya. ⁸ Bḍ adds rājagehato.

- navutikahāpaṇasahassagghanakaṃ setasindhavayuttaṃ rathavaram āruyha pātārāsavelāya dvārasamīpaṃ pāpuṇi, Kevatto pi „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggaṃ olokeno atthāsi, olokanen' eva dīghagīvataṃ patto viya suri-
- 5 yatejena sede mñcāte¹, M. pi mahāparivāratāya samuddo viya ajjhottharanto kesarasīho viya asambhīto vigatalomahaṃso dvāraṃ vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruyha sīho viya vijambhanto² pāyāsi, ekasatārājāno tassa rūpasirīm disvā „esa kira Sirivaddhaseṭṭhiputto Mahosadhapaṇḍito paññāya sakala-
- 10 Jambudīpe adutiyo“ ti ukkuṭṭhisahassāni pavattayimso, so pi kho marugaṇaparivuto Sakko viya anopamena sirivibhavena taṃ maṇiratanam hatthena gahetvā Kevattābhīmukho ahosi, Ke- taṃ disvā va sakabhāvena saṃhātum asakkonto paccugga-
- 15 manam katvā evaṃ ā.: „p-a Ma-dha, mayaṃ dve pi p-ā, am- hākaṃ tumhe nissāya ettakaṃ kālaṃ vasantānaṃ tumhehi paṇṇākāramattam pi na pesitapubbam, kaṃmā evaṃ akatthā“³ 'ti, atha naṃ M.: „p-a, tumhākaṃ anucchavikaṃ paṇṇākāram olokeno ajja imaṃ maṇiratanam labbhima, handa naṃ gaṇ-
- 20 hatha, evarūpaṃ nāma aññaṃ maṇira- n' atthīti“, so tassa hatthe jalamānaṃ maṇira- disvā „dātukāmo me bhavissatīti“ cintetvā „tena hi dehīti“ hattham pasāresi, M. „gaṇhā“ 'ti khipitvā pasāritahatthassa aggaṅgulisu pātesi, brāhmaṇo garu-
- 25 maṇiratanam aṅgulīhi dhāretum nāsakkhi, taṃ parigaḷitvā M-assa pādamūle pati, brāhmaṇo lobhena „gaṇhissāmi naṃ“ ti tassa pādamūle onato ahosi, ath' assa M. utthātum adanto ekena hatthena khandhatthike ekena piṭṭhikacchāyaṃ gahetvā „utthe-
- tha ācariya utthetha āc-, ahaṃ daharo tumhākaṃ nattumatto⁴, mā maṃ vandathā“ 'ti vadanto aparāparam katvā nalātaṃ mukhena saddhiṃ bhūmiyaṃ ghaṃsitvā lohitamakkhitaṃ⁵ katvā
- 30 „andhabāla tvaṃ mama santikā vandanaṃ paccāsimsasīti“⁶

¹ Bā sedā mñcanti. ² Bā -amāno. ³ Bā karitthā. ⁴ Bā natthu-, Ck nantu-. C^o nanamatto? ⁵ C^{ko} -kkhittam. ⁶ all three MSS. -sasīti.

gīvāyaṃ gahetvā khipi, so usabhamattatṭhāne patitvā utṭhāya
 palāyi, maṇiratanam pana M-assa manussā va gaṇhimsu, Bo-
 assa pana „utṭhetha utṭhetha mā maṃ vandāthā“ 'ti vacīghoso
 sakalaparisam chādetvā atṭhāsi, „Ke-brāhmaṇena p-assa pādā
 vanditā“ ti parisāpi 'ssa ekappahāren' eva unnādādīni akāsi, 5
 Brahmadattam ādim katvā sabbe pi te rājāno K-am M-assa
 pādamūle onatam¹ addasaṃsu yeva, te „amhākam p-ena M-dho
 vandito, idāni parājit' amha, na no jīvitaṃ dassatīti“ attano attāno
 asse āruya Uttarapañcālābhimukhā palāyituṃ ārabhimsu, te
 palāyante disvā Bo-assa parisā „C-Brahmadatto ekasatakhattiye 10
 gahetvā palāyatīti“ puna ukkutṭhim akāsi, tam sutvā te rājāno
 maraṇabbhayaabhītā bhiyyosomattāya palāyantā senaṇṇam bhin-
 diṃsu, Bo-assa parisāpi nadantī vaggantī sutṭhutam kolā-
 halam akāsi, M. senaṇṇaparivuto nagaram eva pāvisi, Brahma-
 dattassa 'senā tīni mattāni yojanāni pakkhandi, Ke- assam 15
 āruya nalāte lobitam puñchamāno senam patvā assapiṭṭhiyam
 nisinnō „bho² mā palāyatha, nāham g-puttam vandāmi, tiṭṭhatha
 tiṭṭhathā“ 'ti ā., senā aṭṭatvā gacchat' eva Ke-am akkosantā
 paribhāsantā: „pāpadhamma dutṭhabrāhmaṇa 'dhammayuddham
 nāma karissāmīti' gantvā nattumattam³ pi appahontam vandi⁴, 20
 n' atthi tava akattabban“ ti tassā katham asuṇantā va gac-
 chant' eva, so vegena gantvā senam sampāpupitvā „bho² va-
 canam saddahatha mayham, nāham nam vandāmi, maṇiratanena
 maṃ vañcesīti“, sabbe pi te rājāno nānākāraṇehi bodhetvā⁵
 attano katham gaṇhāpetvā tathā pabhinnaśenam paṇivattesi, 25
 sā pana tāva mahatī senā sace paṃsumutṭhim vā ekekaṃ
 leḍḍum vā⁶ gahetvā⁷ khipeyya parikkham pūretvā pākārappa-
 māṇarāsi bhavēyya, Bodhisattānam pana adhippāyā ijjhantīti
 eko pi paṃsumutṭhim vā leḍḍum vā nagarābhimukham khipanto
 nāma nāhosi, sabbe nivattetvā⁸ attano khandhāvāraṭṭhānam eva 30

¹ all three MSS. oṇa-. ² Bḍ bhonto. ³ Bḍ natta-. ⁴ Bḍ vandasi. ⁵ Bḍ
 sabbodhetvā. ⁶ Cks omīti vā. ⁷ Bḍ adds nagarābhimukho. ⁸ so all three MSS.
 for -ttitvā?

paccāgamiṃsu, rājā Ke-aṃ pucchi: „kiṃ karoma ācariyā“ ¹ti,
 „deva kassaci cūḍadvārena nikkhamituṃ adantā“ ²sañcāraṃ
 chindāma, manussā nikkhamituṃ alabhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṃ
 vivarissanti, atha mayaṃ paccāmitte gaṇhissāma“ ³ti, p. taṃ
 5 pavattiṃ purimanayen' eva sutvā cintesi: „imesu ciraṃ idha
 vasantesu phāsukaṃ nāma n' atthi upāyen' eva palāpetuṃ
 vaṭṭatīti“ so „mantena te palāpessāmi“ ekaṃ mantakusalaṃ
 amaccāṃ upadhārento Anukevattaṃ nāma disvā pakkosāpetvā
 „ācariya ambhakaṃ ekaṃ kammaṃ nittharituṃ vaṭṭatīti“ ā,
 10 „kiṃ karomi p-a, vadehīti“, „tumhe anupākāre tathā ambhā-
 kaṃ manussānaṃ pamādaṃ oloketvā antarantarā Brahmaddattassa
 manussānaṃ pūvamacchamaṃsādāni khipitvā 'ambho idaṃ c'
 idaṃ ca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aññaṃ katipāhaṃ vasituṃ
 vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇ-
 15 ṭhitā nacirass' eva vo dvāraṃ vivarissanti, atha tumhe Vedehaṃ
 ca duṭṭhagahapatiputtaṃ ca gaṇhathā' ⁴ti vadeyyātha, ambhakaṃ
 manussā taṃ kathaṃ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahma-
 dattassa manussānaṃ passantānaṃ ũeva tumhe hatthapādesu'
 gahetvā⁵ veḷupesikādihi paharantā viya hutvā otāretvā pañca
 20 cūḷā gāhāpetvā iṭṭhakacunnāni⁶ okiritvā kaṇaveramālaṃ⁷ gahetvā⁸
 katipayapahāre datvā piṭṭhiyaṃ rājiyo⁹ dassetvā pākāraṃ āro-
 petvā sikkā¹⁰ pakkhipitvā yotten' otāretvā 'gaccha mantabhe-
 dakacorā' ¹¹ti Brahmaddattamanussānaṃ dassanti¹², te taṃ rañño
 santikaṃ nessanti, rājā 'ko te aparādhō' ti pucchissati, ath'
 25 assa evaṃ vadeyyāsi: 'mahārāja, mayhaṃ pubbe yaso mahanto,
 g-putto mantabhedo¹³ ti kujjhitvā rañño katthetvā sabbaṃ¹⁴
 acchindi. ahaṃ mama yasavilopakassa¹⁵ gahapatiputtassa sīsaṃ
 gaṇhāpessāmi tumhākaṃ manussānaṃ ukkaṇṭhitasokena¹⁶

¹ Cks -to, Bđ adatvā. ² Cks naṃ. ³ Bđ tumhākaṃ hatthapādesu, Cks tumhe hatthapāde. ⁴ Bđ omits ga-. ⁵ Bđ -cunnena. ⁶ Cks -veru-, Bđ kaṇṇethatta-mālaṃ, Bs kaṇṇavilamālaṃ. ⁷ Ck galetvā, Bđ katvā, Bs kaṇṇetvā? ⁸ Cks rāji-yaṃ. ⁹ Bđ sikkāya. ¹⁰ Bđ -enti. ¹¹ Bđ maṃ na bhajati, Bs macchariyena maṃ gaṇṭhatīti. ¹² Bđ adds me vibhavaṃ. ¹³ Bđ yasabhedakassa. ¹⁴ so Bđ: Cks ukkaṇṭhāne-.

bhīto¹ etesaṃ khādanīyabhojanīyaṃ demi, ettakena maṃ porā-
 napakaveram hadaye katvā imaṃ vyasanaṃ pāpesi taṃ sabbaṃ
 tumbhakaṃ manussā jānanti mahārāja² 'ti nānākāraṇehi³ taṃ
 saddahāpetvā viṣṣāse uppanne 'mahārāja tumhe mama laddha-
 kālato paṭṭhāya mā cintayittha, dāni Vedehassa ca g-puttassa⁵
 ca jīvitaṃ n' atthi, ahaṃ imasmiṃ nagare pākārassa ca thi-
 ratṭhānaṃ ca dubbalatṭhānaṃ ca parikhāyaṃ kumbhilādīnaṃ
 atthitṭhānaṃ ca natthitṭhānaṃ ca jānāmi, naciren' eva vo⁴ na-
 garaṃ gahetvā dassāmi¹ vadeyyātha, atha so rājā saddahitvā
 sakkāraṃ karissati senāvāhanaṃ paṭicchāpessati, ath' assa¹⁰
 senaṃ vālakumbhilatṭhānesu yeva otāreyyātha, tassa senā kum-
 bhilabhayena na otarissati, tadā tumhe 'senā te deva g-puttena
 bhinnā, sabbe rājāno ācariya-Kevattaṃ ca ādiṃ katvā (add:
 na) kenaci laṅco gahito n' atthi³, kevalaṃ ete tumhe pari-
 vāretvā taranti, sabbe para g-puttass' eva santakā, ahaṃ ev'¹⁵
 eko tumbhakaṃ puriso, sace me na saddahatha sabbe rājāno
 'alamkaritvā maṃ dassanāya āgacchantū' 'ti pesetha, atha tesam
 g-puttena attano nāmarūpaṃ likhitvā dinnesu vatthālamkāra-
 khaggādīsu akkharāni disvā niṭṭhaṃ gaccheyyāthā⁴ 'ti vadey-
 yāthā 'ti vutte so tathā katvā tāni disvā niṭṭhaṃ gantvā²⁰
 bhītasito te rājāno uyyojetvā 'idāni kiṃ karoma p-a' 'ti
 tumhe pucchissati, taṃ enaṃ evaṃ vadeyyātha: 'mahārāja
 g-putto bahumāyo, sace aññāni katipayadivasāni vasissatha
 sabbaṃ vo senaṃ attano hatthe katvā tumhe gaṇhissati, pa-
 pañcaṃ akatvā aji' eva majjhimayāmasamanantare assapiṭṭhi-²⁵
 yaṃ nisīditvā palāyissāma, mā no parahatthe maraṇaṃ hotū'
 'ti, so tumbhakaṃ vacanaṃ sutvā tathā karissati, tumhe tassa
 palāyanavelāya nivattitvā ambhakaṃ manusse jānāpeyyāthā⁴ 'ti,
 taṃ sutvā Anukevattābrāhmaṇo „sādhū p-a, karissāmi te va-
 canaṃ“ ti ā., „tena hi katicī⁴ pahāre sahituṃ vattatīti“ vatvā³⁰

¹ Bā omitta bhī-. ² Bā nānappakārehi. ³ Bā na kenaci laṅco agahito nāma
 natthi. ⁴ Cks katthaci.

„p-a mama jīvitañ ca hatthapāde ca ṭhapetvā sesam attano
 rucivasena karohīti“, so tassa gehe manussānañ sakkārañ
 kāretvā Anukevaṭṭaṃ vuttanayena vippakārañ pāpetvā yotten’
 otāretvā Brahmaḍattamanussānañ dāpesi, rājā tañ vīmañ-
 5 sitvā¹ saddahitvā sakkāraṃ assa katvā senaṃ paṭicchāpesi, so
 pi tañ vālakumbhilaṭṭhānesu yeva otāresi, manussā kumbhīlehi
 khajjamānā aṭṭālake² ṭhitehi ususattitomarehi³ vijjhiyamānā
 vināsaṃ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya bhayena upagantum na sak-
 konti, Anuke- rājānañ upasaṃkamitvā „mahārāja, tumhākaṃ
 10 atthāya yujjhanakā nāma n’ atthi, sabbehi lañco gahito, sace
 mañ asaddahantā rājāno pakkosāpetvā nivatthavattadhāsi
 akkharāni olokethā“⁴ ‘ti ā., rājā tathā katvā sabbesaṃ vatthā-
 dāsi akkharāni disvā „addhā imehi lañco gahito“⁵ ti niṭṭhaṃ
 gantvā „ācariya idāni kiṃ kātābbaṃ“⁶ ti pucchitvā „deva aññaṃ
 15 kātābbaṃ n’ atthi, sace papañcaṃ karissatha g-putto⁷ vo gaṇ-
 hisati, mahārāja ācariya-Kevaṭṭo pi kevalaṃ naḷāte vaṇaṃ
 katvā vicarati, lañco pana etenāpi gahito va, ayaṃ manirata-
 nañ gahetvā tumhe tiyojanaṃ palāpetvā puna⁸ saddahāpetvā ni-
 vattesi, ayaṃ pi paribhinda⁹ va, ekarattivāso pi mayaṃ
 20 na ruccati, ajj’ eva majjhimayāmasamanantare palāyitum vaṭṭati,
 mañ ṭhapetvā añño tava suhādayo nāma n’ atthīti“¹⁰ vutte „tena
 hi ācariya tumhe yeva me assaṃ kappetvā yānaṃ sajjānaṃ ka-
 rotha“¹¹ ‘ti ā., brāhmaṇo tassa nicchayena¹² palāyanabhāvaṃ
 ñatvā „mā bhāyi mahārāja“¹³ ‘ti assāsetvā bahi nikkhamitvā
 25 upanikkhattakapurisānaṃ „ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā“¹⁴
 ti ovādaṃ datvā rañño assaṃ yathā ākaḍḍhito sutṭhutarāṃ
 palāyati¹⁵ evaṃ avakappanāya¹⁶ kappetvā majjhimayāmasama-
 nantare „kappito te deva asso, velaṃ jānāhīti“¹⁷ ā., rājā assaṃ
 abhirūhitvā palāyi, Anuke- pi assaṃ abhirūhitvā tena saddhīm
 30 gacchanto viya thokaṃ gantvā nivatto, avakappanāya¹⁸ kappita-

¹ Cks -setvā. ² Ck -ravassehi, C² -ravasehi. ³ Bđ -kesu. ⁴ Cks palāyane pi.

⁵ Cks -bhiṇṇako. ⁶ Bđ vīri-. ⁷ Bđ -yissati. ⁸ Bđ -kappannāya, Cks -kam-
 panāya. ⁹ Bđ -kappanāya.

asso ākaḍḍhiyamāno pi rājānaṃ gahetvā palāyi, Anukevaṭṭo
 senāya antaraṃ pavisitvā „C-Brahmadatto palāto“ ti ukkuṭṭhiṃ
 akāsi, upanikkhittakamanussāpi • attano manussehi saddhiṃ
 upakkosiṃsu, sesarājāno taṃ saddaṃ sutvā „Ma-paṇḍito dvāraṃ
 vivaritvā nikkhanto bhavissati, na idāni no jīvitaṃ dassatīti“ 5
 bhītatasitā upabhogaparibhogabhaṇḍāni pi anoloketvā tato palā-
 yiṃsu, manussā „rājāno palāyanti“ suṭṭhutaṃ upakkosiṃsu,
 sesā taṃ saddaṃ sutvā dvārattālakādīsu ṭhitāpi unnadiṃsu
 appoṭhayiṃsu, iti tasmiṃ khane paṭhavī viya bhijjāmānā sa-
 muddo viya saṃkhubhito sakalanagaraṃ anto ca bahi ca eka- 10
 ninnādaṃ ahosi, aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāmanussā „Maho-
 sadhapaṇḍitena kira Brahmadatto ca ekasatarājāno ca gahitā“
 ti maraṇabhayaabhītā attānā asaraṇā udare baddhasāṭakam pi
 chaḍḍetvā palāyiṃsu, khandhāvāraṭṭhānaṃ tucchaṃ ahosi,
 C-Brahmadatto ekasatakhattiye gahetvā attano nagaram eva 15
 gato, punadivase pāto va nagaradvārāni vivaritvā balakāyā
 nagarā nikkhamitvā mahāvilopaṃ disvā „kiṃ karoma p-a“ 'ti
 M-assa ārocayiṃsu, so āha: „etehi chaḍḍitadhanaṃ amhākaṃ
 pāpuṇāti, sabbesaṃ pi rājūnaṃ santakaṃ amhākaṃ rañño
 detha, seṭṭhinaṃ ca Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca santakaṃ amhākaṃ 20
 āharatha, avasesaṃ nagaravāsino gaṇhantū“ 'ti, tesāṃ ma-
 haggharatanabbhaṇḍam¹ eva āharantānaṃ addhamāso vitivatto,
 sesaṃ pana catūhi māsehi āhariṃsu, M. Anukevaṭṭassa ma-
 hantaṃ sakkāraṃ adāsi, tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino
 sahiraññā jātā, Brahmadattassāpi tehi rājūhi saddhiṃ Uttara- 25
 pañcālanagare vasantassa ekaṃ vassaṃ atītaṃ. Ath' ekadi-
 vasaṃ Kevaṭṭo ādāsena mukhaṃ olokento nalāṭe vaṇaṃ disvā
 „idaṃ g-puttassa kammaṃ, ten' aṃhi ettakānaṃ rājūnaṃ antare
 lajjāpito“ ti cintetvā samuppannakodho hutvā „kadā ru kho
 tassa piṭṭhiṃ passituṃ samattho bhavissāmīti“ cinto „atth' 30
 eso upāyo“ ti, „amhākaṃ rañño dhītā Pañcālacaṇḍi nāma

¹ C^{ks} samaggha-.

- uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, taṃ Vedeharañño das-
sāmā“ 'ti vatvā „Vedeham kāmēna palobhetvā gilitabalisam
viya macchaṃ saddhiṃ Mahāsadhena ānetvā ubho pi te mā-
retvā jayapānaṃ pivissāmā“ ti sannitṭhānaṃ katvā rājānaṃ
5 upasaṃkamitvā ā.: „deva eko manto atthīti“, „ācariya tava
mantan nissāya uttarasātakassāpi sāmīno na jā't amha, idāni
kiṃ karissasi, tuṇhī hohīti“, „mahārāja iminā upāyeṇa sadiso añño
upāyo nāma n' atthīti“, „tena hi bhaṇāhīti“, „mahārāja amhehi
dvīhi yeva bhavitum vaṭṭatīti“, „evam hotū“ 'ti, atha naṃ
10 brāhmaṇo uparipāsādatalaṃ āropetvā ā.: „mahārāja Vedeharā,
jānaṃ kilesena palobhetvā idhānetvā saddhiṃ g-puttena mā-
ressāmā“ 'ti, „sundaro ācariya upāyo, kathaṃ pana naṃ palo-
bhetvā ānessāmā“ 'ti, „mahārāja, dhītā vo Pañcālacaṇḍī uttama-
tassā rūpasampattiṃ ca cāturiyavilāse ca¹ kavīhi gītābandhanena²
15 bandhāpetvā tāni kabbāni³ Mithilāyaṃ gāyāpetvā⁴ evarūpaṃ
itthiratanam alabhantassa Videhanarindassa kiṃ rajjena' 'ti
tassa savanasamsaggena baddhabhāvaṃ nātvā ahaṃ gantvā diva-
sam ṭhapessāmi, so mayi divasaṃ ṭhapetvā āgate gilitabaliso
viya maccho g-puttaṃ gahetvā āgamissati, atha te māressāmā“
20 'ti, rājā tassa vacanaṃ sutvā tussitvā „sundaro upāyo ācariya,
evam karissāmā“ 'ti sampatīcehi, taṃ pana mantaṃ C-Brahma-
dattassa sayanapālikā sālīkasakuṇikā sutvā paccakkham akāsi.
rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahuṃ dhanam datvā
dhītaraṃ tesam dassetvā „nānā etissā rūpasampattiṃ nissāya
25 kabbam karothā“ 'ti ā., ne atimanoharāni gītāni bandhitvā
rājānaṃ sāvayimsu, rājā bahuṃ dhanam adāsi, kavīnaṃ santikā
natā⁴ sikkhitvā⁵ samajjamaṇḍale gāyimsu⁶, iti tāni vitthāritāni
ahesuṃ, tesu manussānaṃ antare vitthāritattaṃ gatesu rājā
gāyake⁷ pakkosāpetvā ā.: „tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā
30 rattim rukkham āruya ta. nisinnā gāyitvā paccūsakāle tesam

¹ 20 Ck^o; Bā cāturiṭṭhiyavilāse. ² Bā kavīhigitam, omitting bandhanena. ³ Bā kabyāni. ⁴ Bā nātakitthiyo. ⁵ Bā sikkhāpetvā. ⁶ Bā gāyāpayimsu. ⁷ Cks - ne.

gīvāsu kaṁsatāle bandhivā te utthāpetvā¹ otarathā² 'ti, so
 kira „Pañcālaraṇṇo dhītu sarīravannaṁ devatāpi gāyantīti“
 pākatabhāvakarapaṭṭhaṁ tathā kāresi, puna rājā te kavī pakko-
 sāpetvā „tātā iti tumhe 'evarūpā kumārikā Jambudīpatale
 aññassa raṇṇo nānucchavikā Mithilāyaṁ Videharaṇṇo anuccha-
 vikā' ti raṇṇo issariyaṁ ca imāya ca rūpaṁ vannaṁ gītāni
 bandhathā“ ti ā., tathā katvā raṇṇo ārocayīṁsu, rājā tesāṁ
 dhanāṁ datvā „tātā Mithilāṁ gantvā ta. iminā va upāyēṇa
 gāyathā“ 'ti pesesi, te tāni gāyantā anupubbena Mithilāṁ gantvā
 samajjamaṇḍale gāyīṁsu, tāni sutvā mahājano ukkuṭṭhisahas- 10
 sāni pavattetvā tesāṁ bahūṁ dhanāṁ adāsi, te rattisamaye
 rukkhesu pi gāyitvā paccūsakāle sakupānaṁ gīvāsu kaṁsatāle
 bandhivā otaranti, ākāse kaṁsatālasaddaṁ sutvā „Pañcāla-
 rājadhītu sarīravannaṁ devatāpi gāyantīti“ nagare ekakolāhalaṁ
 ahosi, rājā sutvā kabbakāre pakkosāpetvā attano nivesane 15
 samajjāṁ karetvā „evarūpaṁ kira uttamarūpadharaṁ dhītaraṁ
 'Cūlanīrājā mayhaṁ dātukāmo“ ti tussitvā tesāṁ bahūṁ dhanāṁ
 adāsi, te pi āgantvā Brahmāḍattassa ārocayīṁsu, atha naṁ
 Ke- ā.: „idāṁ' āhaṁ mahārāja divasaṁ vavatthāpanāya ga-
 missāmīti“, „sādhū ācariya, kiṁ laddhuṁ vaṭṭatīti“, „thokaṁ 20
 paṇṇākāraṁ“ ti, „gaṇhathā“ 'ti dāpesi. so taṁ ādāya mahan-
 teṇa parivārena Vedeharaṭṭhaṁ sampāpuṇi, tassāgamaṇaṁ
 sutvā nagare ekakolāhalaṁ jātāṁ: „Cūlanīrājā ca kira Vedeho
 ca mittasanthavaṁ karissanti, Cūlanī attano dhītaraṁ raṇṇo
 dassati, Ke- kira divasaṁ vavatthāpetuṁ etīti“, Vedeharājāpi 25
 taṁ suṇi, M. pi sutvā paṇ' assa etad ahosi: „tassāgamaṇaṁ
 mayhaṁ na ruccati, tatvato taṁ jānissāmīti“ so Cūlanisāntike
 upanikkittapurisānaṁ sāsanaṁ pesesi, „imaṁ mantāṁ tatvato
 na jānāma, rājā ca Ke- ca sayanagabbhe nisīditvā mantayīṁsu,
 raṇṇo pana sayanapālīkā sālikasakuṇikā² etaṁ mantāṁ jāneyyā“ 30
 'ti paṭipesayīṁsu, taṁ sutvā M. cintesi: „yathā paccāmittānaṁ

¹ Idā upāletvā. ² Ck^o add atthi.

okāso na hoti evaṃ suvibhattaṃ katvā sajjitaṃ¹ nagaraṃ
 ahaṃ Kevaṭṭassa daṭṭhuṃ na dassāmi²“ so nagaradvārato
 yāva rājagehaṃ rājagehato yāva attano gehaṃ ubhosu passesu
 kilañjehi parikkhipāpetvā matthake pi kilañjehi³ paṭicchādāpetvā
 5 cittakammaṃ kāretvā bhūmiyaṃ pupphāni vikiritvā punnaghaṭe
 ṭhapetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi, Ke-
 tam nagaraṃ pavisitvā suvibhattaṃ nagaraṃ apassanto rañña⁴ me
 māggo alaṃkārapito“ ti cintesi, nagarassa adassanattaṃ kata-
 bhāvaṃ na jānāti, so gantvā rājānaṃ disvā paṇṇākāraṃ pa-
 10 ṭicchāpetvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante nisīditvā rañño kata-
 sakkārasammāno attano āgatakāraṇaṃ ārocento dve g. abhāsi:

10. Rājā santhavakāmo te ratanāni pavecchati,
 āgacchantu tato⁵ dūtā mañjukā piyabhāṇino, 1460.

11. Bhāsantu mudukā vācā yā vācā paṭinanditā

15 Pañcālā ca Videhā ca ubho ekā bhavantu te ti. 1461.

Ta, santhavakāmo ti mahārāja amhākaṃ rājā tayā saddhiṃ mitta-
 santhavakāmo, ratanānīti itthiratanāṃ attano dhītaraṃ ādiṃkatvā tumbhākaṃ
 sabbaratanāni deti, āgacchantu⁶ 'ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagarato
 paṇṇākāraṃ gahetvā madhuravacanā piyabhāṇino dūtā idhāgacchantu ito ca ta.
 20 gacchantu, ekābhavantu⁷ 'ti Gaṇḍodakaṃ viya Yamunodakena saddhiṃ sam-
 sandantā ekasadisā va hontu⁸ 'ti.

Evaṃ ca pana naṃ vatvā „mahārāja amhākaṃ aññaṃ
 mahāmaccaṃ pesetukāmo hutvāpi 'añño⁹ manāpaṃ katvā sā-
 sanaṃ ārocetuṃ na sakkhissatīti¹⁰ maṃ pesesi“, „ācariya tumhe
 25 rājānaṃ sādhukaṃ bodhetvā ādāya āgacchathā“ 'ti¹¹, „gaccha
 mahārāja¹² seṭṭhaṃ abhirūpaṃ ca kumārikaṃ labhissatha, am-
 hākaṃ ca rañña¹³ saddhiṃ mettī ca vo paṭiṭṭhahissatīti“, so
 tassa vacanaṃ sutvā va tuṭṭhamānaso „uttamarūpadharaṃ kira
 kumārikaṃ labhissāmi¹⁴“ savanasamsaggena bandhitvā¹⁵ „ācariya
 30 tumbhākaṃ ca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe
 vivādo ahosi, gacchatha puttaṃ me passatha, ubho pi paṇḍitā

¹ Bā sūsaṃj-. ² Ck^s -je. ³ Ck^s rañño. ⁴ Bā ito. ⁵ Bā rañño. ⁶ Ck^s gaccha-
 thā ti. ⁷ so Ck^s; Bā gacchatha rājā. ⁸ Ck^s rañño. ⁹ Bā bajhitvā.

aññaṃaṇṇaṃ khamāpetvā mantetvā ethā¹ "ti ā., taṃ sutvā Ke-
 „passissāmi paṇḍitaṃ“ ti taṃ passituṃ agamāsi, M. pi taṃ
 divasaṃ „tena me pāpadhammeṇa saddhiṃ sallāpo mā hotū“
 'ti pāto va thokaṃ sappiṃ pivi, gehaṃ pi 'ssa bahalena alla-
 gomayena limpimsu², thambhe telena makkhesuṃ, tassa nipaj- 5
 janakaṃ ekaṃ paṭṭamañcanaṃ³ ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhāni
 nīharimsu, so manussānaṃ saññaṃ adāsi: „brāhmaṇe kathetuṃ
 āradhe evaṃ vadeyyātha: 'brāhmaṇa paṇḍitena saddhiṃ mā
 kathaya, ajja tena⁴ sappi pītaṃ' ti mayi pi tena saddhiṃ katha-
 nākāraṃ karonte⁵ pi 'deva sappi vo pītaṃ, mā kathethā' ti 10
 vāreyyāthā“ ti, evaṃ vicāretvā M. rattapaṭṭaṃ nivāsetvā sat-
 tamesu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā⁶ paṭṭamañcake nipajji,
 Ke- pi 'ssa paṭṭhamadvārakoṭṭhake ṭhatvā „kahaṃ paṇḍito“ ti puc-
 chi, atha naṃ te manussā „brāhmaṇa mā mahāsaddaṃ kari, sace
 si⁷ āgantukāmo tuṇhī hutvā ehi, ajja paṇḍitena sappi⁸ pītaṃ, ma- 15
 hāsaddaṃ kātuṃ na labbhatīti“ āhaṃsu, sesadvārakoṭṭhakesu pi
 naṃ evaṃ evaṃ āhaṃsu, so sattamadvārakoṭṭhakaṃ atikkamitvā
 p-assa santikaṃ agamāsi, p. kathanākāraṃ dassesi, atha naṃ
 „deva, mā kathayittha, tikhiṇasappi vo pītaṃ, kiṃ vo iminā duṭṭha-
 brāhmaṇeṇa saddhiṃ kathitenā“ 'ti vatvā vārayimsu, iti so 20
 p-assa santikaṃ gantvā n' eva nisīdituṃ na āsanaṃ nissāya
 tiṭṭhanatṭhānaṃ labhi, allagomayaṃ atikkamitvā⁹ atṭhāsi, atha
 taṃ oloketvā eko akkhīni khani⁹ leko bhamukaṃ ukkhipi, eko
 kapparaṃ kaṇḍūyi, so tesaṃ kiriyaṃ disvā maṃkubhūto
 „gacchāmi ahaṃ p-ā“ 'ti vatvā aparena „are duṭṭhabrāhmaṇa 25
 mā saddaṃ karīti“ vutte „saddaṃ eva karosi, atṭhīni te bhin-
 dissāmīti“ vutte bhīttasito hutvā nivattitvā olokesi, atha naṃ
 añño veḷupesikāya piṭṭhiyaṃ tālesi, añño gīvāya gahetvā khipi,
 añño piṭṭhiyaṃ hatthatalena pahari, so dīpimukhā muttamigo
 viya bhīttasito nikkhamitvā rājagehaṃ gato, rājāpi cintesi: 30

¹ Bā lepesuṃ. ² Bā tassa nippannamañcakaṃ. ³ Bā te. ⁴ Cks - to. ⁵ Cks
 - me - - ke, and omī manusse ṭhapetvā. ⁶ Bā pi. ⁷ Bā tikhiṇasappi. ⁸ Bā
 akkamitvā. ⁹ Bā nimmill.

„ajja mama putto imaṃ pavattiṃ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvinaṃ p-ānaṃ mahatiyā dhammasākacchāya bhavitabbaṃ, ajja ubho pi aṇṇamaṇṇaṃ khamāpessanti, lābhā vata me“ ti, so Ke-aṃ disvā p-ena saddhiṃ saṃsanditākāraṃ¹ pucchanto g. ā. :

- 5 13. Kathan nu Kevaṭṭa Mahosadhena
samāgamo āsi, tad imgha brūhi,
kacci te paṇinijjhatto kacci tuṭṭho Mahosadho ti. 1462.

Ta. paṇinijjhatto ti dhammayuddhamāṇḍale pavattaviggahavūpasama-
natthaṃ kacci tvaṃ tena so ca tayā nijjhatto khamāpito, kacci tuṭṭho ti
10 kacci tumhākaṃ raṇṇā pesitapavattiṃ sutvā tuṭṭho ti.

Evam vutte Kevaṭṭo „mahārāja tumhe taṃ paṇḍito ti gahetvā vicaratha, tato asappurisatara nāma n' atthi“ g. ā. :

18. Anariyarūpo puriso janiṇḍa asammodako²
thaddho asabbhirūpo [yathā mūgo va badhiro va,³]
15 na kiñc' atthaṃ abhāsathā 'ti. 1463.

Ta. asabbhirūpo ti apaṇḍitajātiko, na kiñcattāṇ ti mayā saha kiñci
atthaṃ na bhāsittā, ten' eva naṃ apaṇḍito ti maṇṇamīti Bo-assa agunāṃ kathesi.

Rājā tassa vacanaṃ anabhinanditvā apaṭikkositvā tassa
ca tena saddhiṃ āgātānaṃ ca paribbayaṇ c' eva nivāsagehaṇ
20 ca dāpetvā „gacchathācariya vissamathā“ 'ti taṃ uyyojetvā
„mama putto p-o paṭisanthāarakusalo iminā kira saddhiṃ n' eva
paṭisanthāraṃ akāsi na tuṭṭhiṃ pavedesi, kiñci tena anāgata-
bhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissatī“ sayam eva g. samuṭṭhāpesi:

14. Addhā idaṃ mantapadaṃ sududdasaṃ,
25 attho suddho naraviriyena diṭṭho,
tathā hi kāyo mama sampavedhati,
hitvā sayam ko parahatthaṃ essatīti. 1464.

Ta. idaṃ ti yaṃ yaṃ mama puttena diṭṭhaṃ addhā idaṃ mantapadaṃ
aṇṇena ittarapurisena⁴ sududdasaṃ, nara- ti viriyavanta narena suddho attho
30 diṭṭho bhavissati, sayam ti sakaraṭṭhaṃ hitvā ko parahatthaṃ gamissati.

¹ Bā saṃsandenā-. ² so Bā; Ck. asammodako. ³ so Ck.; Bā ca badhiro ca
read: -- rūpo ca yathā mūgo badhiro ca? ⁴ Bā itara-.

„Mama puttena brāhmaṇassa āgamane doso diṭṭho bhavissati, ayaṃ hi āgacchanto na mittasanthavattthāya āgamissati, maṃ paṇa kāmena palobhetvā nāgaram netvā gaṇhanattthāya āgatena bhavitabban“ ti, „taṃ anāgatabhayam diṭṭham bhavissati paṇḍitenā“¹ 'ti tassa taṃ attham āvajjetvā' bhītatassitassa 5
nisinnakāle cattāro paṇḍitā āgamiṃsu, rājā Senakam pucchi: Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaram gantvā Cūlanirājassa dhītu ānayanam“ ti, „kiṃ kathetha mahārāja, na hi siriṃ āgacchantiṃ paharitvā palāpetum vaṭṭati, sace tumhe ta. gantvā taṃ gaṇhissatha ṭhapetvā C-Brahmadattam añño tumhehi samo Jam- 10
budīpatale na bhavissati, kiṃkāraṇā: jeṭṭharājassa dhītāya gahitattā, so hi 'sesarājāno mama manussā, Vedehe eko² mayā sadiso' ti sakala-Jambudīpe uttamarūpadharam dhītaram tumhākam dātukāmo jāto, karoth' assa vacanam, mayam pi tumhe nissāya vatthālamiṃkāre labhissāmā“³ 'ti, rājā sese pucchi, te pi tath' eva 15
kathesum, tassa tehi saddhiṃ kathentass' eva Kevaṭṭabrāhmaṇo nivāsagehā nikkhamitvā „rājānam āmantetvā gamissāmīti“ āgantvā „mahārāja, na sakkā amhehi papañcam katum, gamissāma mayam narindā“⁴ 'ti, rājā tassa sakkāram katvā taṃ uyyojesi, M. tassa gatabhāvam⁵ nātvā nahāyitvā alaṃkaritvā rājupatthā- 20
nam āgantyā rājānam vanditvā ekamantam nisīdi, rājā cintesi: „putto me Ma-paṇḍito mahāmantī mantapāragato atitānāgata-paccuppanne atthe jānāti, ambākam ta. gantum yuttabhāvam vā ayuttabhāvam vā p. jānissatīti“ so attano⁶ paṭhamam cintite aṭhatvā⁷ rāgaratto mohamūlho hutvā taṃ pucchanto g. ā.: 25

15. Channam hi ekā va matī sameti

ye paṇḍitā uttamabhūripattā,

yānam ayānam athavāpi ṭhānam⁸

Mahosadha tvam pi matiṃ karohīti. 1465.

Ta. channam ti p-a Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca mama ca imesam catunnam 30
ti channam ambākam ekā-va matī eko ajjhāsayo Gaṇḍodakam viya Yamunoda-

¹ so all three MSS. ² Cks ceko. ³ Bā gamanabh.. ⁴ Cks attānam. ⁵ Bā cintitā avatvā. ⁶ Cks yānam.

kena saṁsandati sameti, ye mayaṁ cha pi janā p-a uttamabhūripattā tesam no channam pi C-rājadhītu ānayanāṁ ruccatīti, tñānan' ti idh' eva vāso, matīm karohīti amhākaṁ ruccanakāṁ nāma appamāṇaṁ tvam pi cintehi kiṁ amhākaṁ āvāhatthāya ta. yānaṁ udāhu ayānani. ādu idh' eva vāso ruccatīti.

- 5 Tam sutvā p. „ayaṁ rājā ativiya kāmaggiddho, andhabāla-
bhāvena imesaṁ catunnaṁ vacanaṁ gaṇhāti, gamane dosaṁ
kathetvā nivattessāmi naṁ“ ti cintetvā catasso g. abhāsi:
16. Jānāsi kho rāja: mahānubhāvo
mahabbalo Cūḷānibrahmadatto
10 rājā ca taṁ icchati kārāṇattham²
migaṁ yathā okacarena³ luddo: 1466.
17. Yathāpi maccho balisaṁ vaṁkaṁ maṁsena chāditaṁ
āmagiddho na jānāti maccho va⁴ maraṇam attano 1467.
18. Evam eva tuvaṁ rāja Cūlanīyassa⁵ dhītaraṁ
15 kāmaggiddho na jānāsi maccho va⁴ maraṇam attano. 1468.
19. Sace gacchasi Pañcālāṁ khippam attam jāhissasi
migaṁ pathānupannaṁ⁶ va mahantaṁ bhayaṁ essatīti. 1469.

Ta. rājā ti Videhaṁ ālapati, mahānubhāvo ti mahāyaso, mahabbalo
ti atthārasaakkhohiṇīsaṁkhātena balena samannāgato, kārāṇatthan' ti ma-
20 raṇakārāṇassa⁸ atthāya, okacarena⁸ ti okacarikāya¹⁰, luddo hi ekam migaṁ
sikkhāpetvā rajjukena bandhitvā araṇṇaṁ netvā migānaṁ gocarattāne tha-
pessati¹¹, sā bālamigaṁ attano santikaṁ ānetukāma¹² sakasaññāya¹³ saṁrāgaṁ
janenti viravati¹⁴, tassā saddaṁ sutvā bālamigo migagaṇaparivut¹⁵ vanagumbe
nipanno sesamigisu saññaṁ katvā¹⁵ tassā savanasainsagge¹⁶ baddho vuttāya
25 nikkhamitvā gāvaṁ ukkhipitvā kilesavasena taṁ migaṁ upagantvā luddassa
mahāpassaṁ datvā tittḥati, tam enaṁ so tikkhīyā sattiya vijjhivā jīvitakkha-
yaṁ pāpeti, ta. luddo viya C-rājā okacarikā viya tassā dhītā luddassa hatthe
āvudhaṁ viya Kevattābrāhmaṇo, iti yathā okacarena luddo migaṁ kārāṇatthāya⁷
icchati evaṁ so rājānaṁ icchatīti ā, āmagiddho ti vyāmasatagambhīre
30 uduke vasanto pi tasmim balise¹⁷ vaṁkatthānaṁ chādetvā tñite āmasaṁkhāte¹⁸
āmise giddho hutvā balisaṁ gīlati, attano maraṇam na jānāti, dhītaraṁ ti
Cūlanībālīsekassa Ke-brāhmaṇabalisaṁ chādetvā tñitaṁ āmisasadisaiṁ tassā

¹ Cks yānani. ² Bā maraṇa-. ³ Bā okka-, Cks ona-. ⁴ Bā omits va. ⁵ Bā
-neyyassa. ⁶ Cks patth-, Bā mandhānubandhaṁ. ⁷ Bā mā-. ⁸ Bā maraṇassa.
⁹ Bā okka-. ¹⁰ Bā okka-, Cks -carināya. ¹¹ Bā thāpesi. ¹² Bā -mo. ¹³
Bā -bhāsāya. ¹⁴ Bā vidha-. ¹⁵ Bā akatvā. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Cks -sassa. ¹⁸
Cks āmisagate.

rañño dhītarāṃ kāmaggiddho hutvā maccho¹ attano maraṇasaṃkhātāṃ āmisaṃ viya na jānāsi, Pañcālan ti Uttarapañcālanagaram, attan ti attānaṃ, pathānupannan² ti yathā gāmadvāramaggaṃ anuppattam³ migam mahantam bhayaṃ essati tam migam maṃsattbhāya⁴ āvudhāni gahetvā nikkhamantesu manussesu ye ye passanti te te mārenti evaṃ Uttara -- nagaraṃ gacchantam tam pi maraṇabhayaṃ essati upagamiṣsatīti catūhi gāthāhi rājānaṃ niggaṇhitvā kathesi. 5

So atiniggaṇhanto⁵ kujjhitvā „ayam maṃ attano dāsaṃ viya maññati, rājā ti saññam pi na karoti, aggarājena⁶ ‘dhī-taraṃ dassāmīti’ mama santikaṃ pesitaṃ ñatvā ekam pi maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁷ na kathetvā maṃ ‘lālamigo⁸ viya gi- 10
ṭṭabālisamaccho viya pathānupannamigo⁹ viya ca maraṇaṃ pāpuṇissasīti¹⁰ vadatīti“ kujjhitvā anantaram g. ā.:

20. Mayam eva bāl’ amhase elamūgā
ye uttamattbhāni tayi lapimha,
kim eva tvaṃ naṅgalakoṭivaddho
atthāni jānāsi yathāpi aññe ti. 1470. 13

Ta. bālamhase ti bālā amhe, elamūgā ti lālamukhā mayam eva, uttamattbhāni ti uttamaitthiratanapaṭilābhakāraṇāni¹¹, tayi lapimhā ‘ti tava santike kathayimha, kimevā ‘ti garahanto āha, naṅgala- ti gahapatiputtā daharakālate pathāya naṅgalakoṭiṃ gahetvā yeva vaḍḍhanti, tam attham sandhāya 20
tvaṃ gahapatikammaṃ eva jānāsi na khattiyānaṃ maṅgalakammaṃ ti iminā adhippāyen’ evam āha, aññe ti yathā Ke- vā Senakādayo vā aññe paṇḍitā imāni khattiyānaṃ maṅgalatthāni jānanti tāni kim tathā tvaṃ jānāsi, gahapatikammajānanam eva tavānucchavikan ti.

Iti tam akkositvā paribhāsivā „g-putto mama maṅgalan- 25
tarāyaṃ karoti, niddhamath’ etān“ ti nīharāpetum g. ā.:

21. Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati. 1471.

So rañño kuddhabhāvaṃ ñatvā „sace kho pana maṃ koci
rañño vacanaṃ gahetvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya tam 30
me alaṃ assa yāvajjivaṃ lajjitum, tasmā sayam eva nikkha-

¹ Cks macche. ² Cks path-, Bd pathānubandhan. ³ Bd anubandham, C^s anupannam. ⁴ so Cks; Bd maraṇatthāya. ⁵ so all three MSS. for -te? ⁶ Cks -rājānaṃ. ⁷ Bd adds katham. ⁸ Bd bāla-. ⁹ Cks path-, Bd pathānubandha-
¹⁰ Ck Bd -tīti. ¹¹ Cks uttamaratanapaṭilābhe, omitting kāraṇāni.

missāmīti¹“ cintetvā rājānaṃ vanditvā attano gehaṃ gato, rājā
kevalaṃ kodhavasena² eva vadati, Bodhisatte pana garucittatāya
na kiñci tathā³ kātuṃ ānāpesi, atha M. cintesi: „ayaṃ rājā
bālo, attano hitāhitaṃ na jānāti, kāmaggiddho hutvā ‘tassa dhi-
5 taram labhissāmi yevā’ ‘ti anāgatabhayaṃ ajānitvā gacchanto
mahāvināsaṃ pāpuṇissati, mayā nāssa kathaṃ hadaye kātuṃ
vaṭṭati⁴, bahūpakāro me esa mahato yasassa dāyako, imassa
mayā paccayena bhavitabbaṃ vaṭṭati, paṭhamam kho pana su-
vapotaṃ pesetvā tatvato nātvā pacchā sayam gamissāmīti⁵“
10 cintetvā suvapotaṃ pesesi.

Tam atthaṃ pakāsete Satthā āha:

22. Tato ca so apakkamma⁶ Vedehassa upantikā
atha āmantayī dūtaṃ Māṭharaṃ⁷ suvapaṇḍitaṃ: 1472.
23. Ehi samma haripakkha, veyyāvaccam karohi me,
15 atthi Pañcālārājassa⁸ sālikā sayanapālikā 1473.
24. Tam pattharena⁹ pucchassu, sā hi sabbassa kovidā,
sā tesam sabbam jānāti¹⁰ rañño ca Kosiyassa ca. 1474.
25. Amoti¹¹ so paṭissutvā Maṭṭhara¹² suvapaṇḍito
agamāsi haripakkho sālikāya upantikam. 1475.
- 20 26. Tato ca kho so gantvāna Māṭhara¹³ suvapaṇḍito
atha āmantayī sugbaram¹⁴ sālikam mañjubhāṇikam: 1476.
27. Kacci te sugbhare khamaniyam¹⁵, kacci vesse¹⁶ anāmayam,
kacci te madhunā lājā¹⁷ labbhate sugbhare tava¹⁸. 1477.
28. Kusalaṃ c’ eva me samma atho samma anāmayam,
25 atho me madhunā lājā¹⁹ labbhate suvapaṇḍita²⁰. 1478.
29. Kuto nu samma āgama²¹ kassa vā pahito tuvaṃ,
na ca me si ito pubbe diṭṭho vā yadi vā suto ti. 1479.

Ta. haripakkho ti haritapattasamānapakkha, veyyāvaccam ti ehi
sammā ‘ti vutte āgantvā anke nisinnam samma aññena manussabhūtena²²
30 kātuṃ asakkuṇeyyam mam’ ekam kāyaveyyavāṭikam karohīti ā, kim karomi

¹ Ck^s katiā. ² Ck^s -tūti. ³ Bā -kkama. ⁴ Bā mādhā-. ⁵ C^s paccharena, Bā
bandhanena. ⁶ Ck^s sā ne sabbam pajānāti. ⁷ so Ck^s for āmā ti? Bā āhedi?
⁸ Ck^s omits su. ⁹ so Bā; Ck^s khamaniyam, read: khāmā or kusalaṃ? ¹⁰ Bā
kiñci vesse, Ck^s kacce vesse. ¹¹ Bā kiñci te m. lājām, Ck^s lāja. ¹² Bā tuvaṃ.
¹³ Bā lājām. ¹⁴ Ck^s -tam. ¹⁵ so all three MSS. for āgama? ¹⁶ C^s -tūtena,
Ck^s -dūtena.

devā 'ti ca vutte samma Ke-brāhmaṇassa dūteyyenāgatakāraṇaṃ t̐apetvā rājānaṃ
 ca Kevaṭṭaṇ ca aññe na jānanti, ubho va rañño sayanagabbhe nisinnā manta-
 yimū, tassa pana atthi Pañcālassa sālīkā sayanapālīkā sā kira taṃ rahassaṃ jānāti,
 tvaṃ ta. gantvā tāya saddhiṃ methunapaṭisaṃyuttaṃ vissāsaṃ katvā tesāṃ rahassaṃ
 taṃ patharena pucchassu, taṃ sālīkaṃ paṭicchanne padese yathā taṃ koci na
 jānāti evaṃ puccha, sace hi te koci saddaṃ suṇāti jīvitāṃ te n' atthi, tasmā
 paṭicchannaṭṭhāne saṅkaṃ pucchā 'ti, sā nesāṃ sabbaṃ ti sā nesāṃ rañño
 Kosiyagottassa ca Kevaṭṭassa 'ti dvinnam pi janānaṃ sabbaṃ taṃ rahassaṃ
 jānāti, āmā tīti¹ bhī, so suvapotako paṇḍitena purimanayen' eva sakkāraṃ
 katvā vissatṭho, āmā ti² tassa vacanaṃ paṭissutvā M-aṃ vanditvā padakkhiṇaṃ
 katvā vivaṭasāhapaṇjarena nikkhamitvā vātagena Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuraṃ tava³
 gantvā ta. pavattim sallakkhetvā Uttarapañcālāṃ sālīkāya santikaṃ gato, kathaṃ
 hi: so rājanivesanassa kañcanaṭṭhupikāya nisiditvā rāganissitaṃ madhuraravaṃ ravi,
 kiṃkāraṇā: imāṃ saddaṃ sutvā sālīkā paṭiravaṃ ravissati, tāya saññāya assā
 santikaṃ gamissāmīti, sāpi tassa saddaṃ sutvā rājasayanassa santike suvaṇṇa-
 paṇjare nisinnā sārattacittā hutvā tikkhattuṃ viravi, so thokaṃ gantvā puna-
 puna saddaṃ katvā tāya katasaddānusāreṇa kameṇa sīhapaṇjarummāre t̐itvā
 parissayābhāvaṃ oloketvā tassā santikaṃ gato, atha naṃ sā elī samma suvaṇṇa-
 paṇjare nisīdā 'ti ā., so gantvā nisīdi, āmantayīti evaṃ so gantvā methuna-
 paṭisaṃyuttaṃ vissāsaṃ kattukāmo hutvā taṃ āmantesi, sugharan ti kañcana-
 paṇjare vasantāya sundaragharāṃ, vesse ti vessike vessajātike iti, sālīkā kira
 sakunesu vessajātikā nāma, tena naṃ evaṃ ālapati, tava⁴ 'ti sughare tava
 vadāmi⁵, kacci te madhunā saddhiṃ lājā⁶ labbhatīti pucchati, āgammā 'ti
 samma kuto āgantvā tvaṃ⁷ idha pavitṭho ti pucchati, kaṭṭha vā ti kena vā
 pesito tvaṃ idhāgato ti.

So tassā vacanaṃ sutvā „sac' āhaṃ 'Mithilāto āgato 'mhīti' 25
 vakkhāmi esā maramānūpi⁸ mayā saddhiṃ vissāsaṃ na⁹ karis-
 sati, Siviraṭṭhe kho pan' asmiṃ Ariṭṭhapuraṃ sallakkhetvā
 āgato, tasmā musāvādaṃ katvā Sivirājena pesito hutvā tato
 āgatabhāvaṃ kathessāmīti¹⁰ cintetvā ā.:

30. Ahoṣiṃ Sivirājassa pāsāde sayanapālako¹⁰, 30
 tato so dhammiko rājā baddhe mocesi bandhanā ti. 1480.

Ta. baddhe ti attano dhammikātāya sabbe baddhake bandhanā mocesi,
 evaṃ mocento maṃ pi saddahitvā muñcatha naṃ ti ā., so 'haṃ vivaṭasuvanna-
 paṇjara nikkhamitvā bahiṭpāsāde yath' icchāmi ta. gocaraṃ gahetvā suvaṇṇa-
 paṇjare yeva vasāmi, yathā tvaṃ na evaṃ niccākālāṃ paṇjare yeva¹¹ accāhāmi. 35

¹ Ck^s āmoti, Bđ āmāti. ² Ck^s āmoti. ³ Bđ nāmane. ⁴ Ck^s tavan, Bđ tu-. ⁵
 Ck^s nava vadāmi, wanting in C^s; Bđ has taṃ pucchami. ⁶ Ck^s Bđ lājā. ⁷
 āmantesi - - tvaṃ wanting in C^s. ⁸ Bđ maramānāpanūpi, C^s maramānampi. ⁹
 Ck^s add kiñci. ¹⁰ read: sena-. ¹¹ Ck^s eva.

Ath' assa sā attano atthāya suvaṇṇataṭṭake ṭhapite madhulāje ca madhūdakañ' ca datvā „samma tvaṃ dūrato āgato, ken' atthena idhāgato sīti“ pucchi, so tassā vacanaṃ sutvā rahassaṃ sotukāmo musāvādaṃ katvā ā.:

- 5 31. Tassa mēkā dutiyāsi sālikā mañjubhāṇikā
tam tattha avadhi seno pekkhato sughare' maman ti. 1481.

Ta. tassa mekā ti tassa mayham ekā, dutiyāsīti purāṇadutiyikā ahoṣi.

- Atha naṃ sā pucchi: „kathaṃ pana te bhariyaṃ seno vadhīti“, so tassā āciikkhanto „suṇa bhadde: ekadivasaṃ am-
10 hākaṃ rājā udakakīlaṃ gacchanto mam pi pakkosi, ahaṃ bhari-
yaṃ ādāya tena saddhiṃ gantvā kīlitvā sāyaṇhasamaye ten' eva
saddhiṃ paccāgantvā rañṇā saddhiṃ yeva pāsādam āruya sari-
raṃ sukkhāpanatthāya bhariyaṃ ādāya sīhapañjarena nikkha-
mitvā kūṭāgārakucchiyaṃ nisīdiṃ, tasmīṃ khaṇe eko seno kūṭāgārā
15 nikkhamante³ amhe gaṇhituṃ pakkhandi, ahaṃ maraṇabhayaabhīto
vegena palāyiṃ, sā pana tadā garubhārā ahoṣi, tasmā sā vegena
palāyituṃ nāsakkhi, atha so mayhaṃ passantass' eva tam mā-
retvā ādāya gato, atha maṃ tassā sokena rodamānaṃ disvā
amhākaṃ rājā 'kiṃ samma rodasīti' pucchitvā tam atthaṃ
20 sutvā 'alaṃ samma mā rodi, aññaṃ bhariyaṃ pariyesa' ti
vatvā 'kiṃ deva aññāya anācārāya dussilāya ānītāya⁴ pi, varam
ekaken' eva caritun' ti vutte 'samma ahaṃ ekaṃ sakuṇikaṃ
sīlācārasampannaṃ passāmi tava bhariyāya sadisaṃ eva, C-rā-
jassa hi sayanapālikā sālikā evarūpā, tvaṃ ta. gantvā tassā
25 manaṃ pucchitvā okāsaṃ kāretvā sace te ruccati āgantvā am-
hākaṃ āciikkha, atha ahaṃ vā devī vā gantvā mahantena pari-
vārena tam ānessāma' ti vatvā maṃ idha paṇiṃ, ten' amhi
kāraṇenāgato⁵ ti vatvā ā.:

32. Tassā kāmābhisammanto⁵ āgato 'smi tav' antike,
30 sace kareyyāsi⁶ me okāsaṃ ubhaya va vasāmasa'. 1482.

¹ B^d madhurodaṇaṃ. ² Ck sī-, C^s sī-. ³ Ck^s -to. ⁴ all three MSS. ānī-. ⁵
so Ck^s; B^d kāmehi samaḍḍo. ⁶ B^d kareyya. ⁷ B^d ubhaya va vase.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassappattā ahoṣi, attano
pana bhāvaṃ ajānāpetvā aniccamānā¹ viya āha:

33. Suvo va² suviṃ kameyya sāliko pana sālikam,
suvassa sālikāya ca³ saṃvāso hoti kīdiso ti. 1483.

Ta. suvo vā⁴ ti samma suvapandita suvo va suviṃ kameyya, kīdiso ti 5
asamānājātikānaṃ saṃvāso nāma kīdiso hoti, suvo hi samānājātikaṃ suviṃ
disvā cirasanthutam⁵ pi sālikam jahissati, so piyavippayogo mahato⁶ dukkhāya
bhavissatīti asamānājātikānaṃ saṃvāso nāma na sametīti.

Itaro taṃ sutvā „ayaṃ maṃ na paṭikkhipati, parihāram
eva karoti, addhā maṃ icchissati, nānāvidhāhi maṃ upamaḥi 10
saddahāpessāmīti“ cintetvā ā.:

34. Yaṃ yaṃ kāmī⁷ kāmayaṭi api caṇḍalikāṃ api
sabbehi⁸ sadiso hoti, n' atthi kāme asadiso ti. 1484.

Ta. caṇḍalikāmapīti⁹ caṇḍalikam pi, sadiso ti cittasadisatāya sabbe-
sain¹⁰ saṃvāso sadiso va hoti, kāme ti kāmasmaṃ hi cittam eva pamāṇaṃ 15
na pana jāti¹¹.

Evam pana vatvā manussesu nānājātipamāṇabhāvadassa-
natthaṃ atthaṃ¹² āharitvā dassento anantaraṃ g. ā.:

35. Atthi Jambāvatī nāma mātā Sibbissa rājino
sā bhariyā Vāsudevassa Kaṇhassa mahesī piyā¹³ ti. 1485. 20

Ta. Jambāvatīti Sivirañño mātā J. nāma caṇḍalī ahoṣi, sā Kaṇhāyana-
gottassa dasabhūtikānaṃ jeṭṭhassa Vāsudevassa piyā mahesī ahoṣi, so kir'
ekadivasam Dvāravatito nikkhamitvā uyyānaṃ gacchanto Caṇḍalagāmato kepa-
cid eva karaṇiyena nagaraṃ pavasantīnaṃ ekaṃ ekamante ṭhitam abhirūpaṃ ku-
māri-
kaṃ diāvā va paṭibaddhacitto hutvā kimjātikā ti pucchāpetvā caṇḍalajātikā ti 25
sutvāpi paṭibaddhacittatāya vipṭhisārī hutvā sassāmikabhāvaṃ pucchāpetvā
assāmikā ti sutvā taṃ ādāya tato va nivattitva nivesanaṃ netvā ratanarāsīmhi
ṭhapāpetvā aggamaheṣiṃ akāsi, sā¹⁴ Siviṃ¹⁵ nāma puttāṃ vijāyi, so pitu acca-
yena Dvāravatīyaṃ r. karesi, taṃ sandhūy' etaṃ vuttaṃ.

¹ Bā aniccamā, Cks -ccchayamānā. ² Bā ca. ³ Bā -yeva, Cks -yāca. ⁴ Bā cā.
⁵ Cks -satthu-, Bā cirasandhavaṃ. ⁶ so Cks; Bā mahāto. ⁷ Bā yo yaṃ kāme.
⁸ Bā sabbohi. ⁹ Bā -kamapīti. ¹⁰ Bā sabbo. ¹¹ Cā jātiyāti, Bā na nānā-
jātikā ti. ¹² Bā atītaṃ. ¹³ Bā kaṇhassa ca mahesīyā. ¹⁴ Cks omit sā. ¹⁵
Cks sivaṃ, Bā sivi.

Iti so idaṃ udāharanaṃ āharitvā „evarūpo pi nāma khattiyo caṇḍaliyā saddhiṃ vasaṃ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṃ vattabbaṃ, aññamaññaṃ saṃvāsarocanaṃ ñeva' pamāṇaṃ“ ti vatvā aparam pi u. āharanto āha:

- 5 36. Rathavatī kimpurisā sāpi Vacchaṃ akāmayi
manusso² migiyā saddhiṃ, n' atthi kāme asādiso ti. 1486.

— Ta. Vacchan ti evannākaṃ tāpasam, katham pana sā taṃ kāmayīti, atītasmiṃ hi samaye eko brāhmaṇo kāme ādīnavaṃ disvā mahantaṃ yasaṃ pahāya isipabbajjāṃ pabbajitvā Himavanta paṇṇasālaṃ māpetvā vasi, tassa
10 paṇṇasālato avidūre ekissā guhāya bahukinnarā vasantī, tatth' eko makkaṭako vasati, so jālaṃ vinetvā tesam sīsam bhinditvā lohitaṃ pivati, kinnarā nāma dubbalā honti bhīrujātikā, so pi makkaṭako mahā ativisālo, te tassa kiñci kātum asakkontā taṃ tāpasam upasaṃkamitvā katapaṭisanthārā āgamanakāraṇaṃ puṭṭhā: deva eko no m. jīvitaṃ harati aññaṃ paṭisarapaṇi na passāma, taṃ nārāpetvā
15 amhākaṃ sotthibhāvaṃ karohīti, tāpaso p' ettha na mādisā pāpātipātāṃ karontīti apasādesi, tesu Rathavatī nāma kinnarī assāmikā ahoṣi, te taṃ alamkaritvā tāpasassa santikaṃ netvā deva ayan te pādapariacarikā hotu amhākaṃ paccamittāṃ vadhehīti āhaṃsu, tāpaso taṃ disvā va paṭibaddhacitto hutvā tāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappetvā gubhāvāre thatvā gocharāya nikkhamantaṃ muggarena
20 poṭhetvā jīvitaṃ kkhayaṃ pāpesi, so tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vasanto puttadhī-tāhi vadḍhitvā tatth' eva kalam akāsi, evaṃ sā taṃ kāmesi, suvapotako idaṃ u. āharitvā Vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi, kimaṇṇa pana mayam hi ubho pakkhīno va tiracchānagatā vā 'ti dipento manusso² migiyā saddhiṃ ti ā., evaṃ manussā tiracchānagatāya
25 saddhiṃ saṃvasantā saṃvijjanti, n' atthi kāme asādiso, cittaṃ ey' ettha pamāṇaṃ ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „sāmi cittaṃ tāva sabbakāle ekasadisā na hoti, piyavippayogaṃ bhāyāmīti“ ā., so paṇḍito³ itthimāyāsu kusalo tena vīmaṃsanto puna g. ā.:

- 30 37. Handa kho 'haṃ gamissāmi sāḷike mañjubhāṇike
paccakkhānupadaṃ h' etaṃ⁴, atimaññasi nūna⁵ man ti. 1487.

Ta. paccakkh -- hetan⁶ ti yaṃ tvaṃ vadasī sabbam etaṃ paccakkhānassa anupadaṃ, paccakkhānakāraṇaṃ paccakkhānakotthāso pan' esa, atimaññasi nūna man ti maṃ⁷ icchatī ayan ti tvaṃ⁸ atikkamitvā maññasi, na

¹ Bā sarīrāsa cittamevettha. ² Cks -ā. ³ Bā suvapotako. ⁴ Bā adds taṃ.

⁵ Bā sotāṃ. ⁶ Bā nanu. ⁷ Bā atimaññasi nanu mantimaṃ, Cks atimaññasīti nūna maṃ. ⁸ Bā adds maṃ atimaññasi nūna mama.

mayhaṃ sāraṃ jānāsi, ahaṃ rājanapūjito, na mayhaṃ bhariyā dullabhā, aññaṃ
bhariyaṃ pariyesissāmi.

Sā tassa vacanaṃ sutvā va bhijjamānahadaya viya tassa
saha dassanen' eva uppannāya kāmaraṭṭiyā anudayhamānā viya
hutvā diyaddhagātham ā: 5

38. Na sirī taramānassa Māthara suvapaṇḍita,
idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṃ dakkhisi,
sossi' saddaṃ mutiṅgānaṃ ānubhāvaṃ ca rājino ti. 1488.

Ta. na sirīti samma suvaṇṇapaṇḍita ataramānassa sirī hoti taramānena
kataṃ kammaṃ na sobhati, gharavāso nāma esa garuko, cintetvā kattabbo, idh' 10
eva tāva accha yāva mahantena yasena samannāgataṃ ambhakaṃ rājānaṃ pas-
sissasi, sossīti sāyaṇhasamaye kinnaṛisaṃmānāliḥhāhi uttamarūpadharāhi nārihi
vajjamānānaṃ mutiṅgānaṃ aññesaṃ ca gītavādītānaṃ saddaṃ supissasi, rañño
ca ānubhāvaṃ mahantaṃ sirisobhaggaṃ passissasi, samma kiṃ tvam turito,
kilesam pi na jānāsi, accha tāva pacchā jānissāma 'ti. 15

Atha *te sāyaṇhasamanantare methunasamvāsaṃ karimhu,
samaggā sammodamānā piyasamvāsā ahesuṃ, atha naṃ suva-
potako „na dān' esā mayhaṃ rahassaṃ nigūhissati, idāni taṃ
pucchitvā gantuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā „sāliye“ ti ā., „kim sā-
mīti“, „ahaṃ kiñci te vattukāmo 'mhi, vadāmi na“ ti, „vada 20
sāmīti“, „hotu, ambhakaṃ ajja maṅgaladivaso, aññasmaṃ divase
jānissāmi“, „sace maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ² kathehi noce mā
kathehi sāmīti“, „maṅgalakathā tāv' esā“ ti, „tena hi kathe-
hīti“, „sace sotukāmā bhavissasi kathessāmi te“ ti vatvā taṃ
rahassaṃ pucchanto diyaddham gātham āha: 25

39. Yo nu kho 'yaṃ tibbo³ saddo tiro⁴ janapadaṃ⁵ suto
dhītā Pañcālārājassa osadhī viya vaṇṇinī
taṃ dassati Videhānaṃ so vivāho bhavissatīti. 1489.

T. a.: yo nu kho yaṃ saddo tibbo mahā⁶ tirojanapade⁷ suto para-
ratthesu parajanapadesu vissuto paññāto patthaṇo kin nu dhītā P-rājassa osa- 30
dhītārakā va virocāmānā tāya⁸ eva samānavāṇṇinī atthi taṃ so Videhānaṃ
dassati so vivāho bhavissati so evaṃ patthaṇo saddo, ahaṃ taṃ sutvā cintesiṃ:

¹ Bā sosl. ² Bā adds kathā bhavissati. ³ Cks tiro. ⁴ Cks tibbo. ⁵ Cks -do.

⁶ Bā bahalo. ⁷ Bā -dām. ⁸ Bā -natāya.

ayaṃ kumārīkā uttamarūpadharā, Videharājā C-rañño paṭisattu¹, añño² bahu-
rājāno Brahmādattassa vasavattino santi tesam adavā kimkāraṇā Vedehassa
dhītaram detiti.

Sā tassa vacanam sutvā evam ā.: „sāmi kimkāraṇā mañ-
5 galadivase avamaṅgalam kathesīti“, „aham maṅgalan ti kathemi
tvam avamaṅgalan ti vadasi, kin nu kho etan“ ti, „sāmi amit-
tānam pi tesam³ evarūpā maṅgalakiriya mā hotū“ ti, „kathehi
tāva bhadde“ ti, „sāmi na sakkā kathetun“ ti, „bhadde tayā
viditarahassam mama akathanakālato paṭṭhāya n' atthi nāma
10 amhākam samaggavāso“ ti, sā tena nippīḷiyamānā „tena hi
sāmi suṇāhīti“ vatvā

40. Ediso mā⁴ amittānam vivāho hotu Māthara

yathā⁵ Pañcālārājassa Vedehena bhavissatīti 1490.

imam g. vatvā puna tena „bhadde kasmā evarūpam katham
15 kathesīti“ vutte „tena hi suṇa⁶, ettha dosam kaṭhessāmīti“
vatvā itaram gātham āha:

41. Ānaitvāna Vedeham Pañcālānam rathesabho

tato tam ghātayissati nāssa sakhi⁷ bhavissatīti. 1491.

Ta. tato tam -- ti yadā so imam nagaram āgato bhavissati tadā tena
20 saddhim sakhibhāvam⁸ mittadhammam na karissati, datthum pi 'ssa dhītaram
na dassati, eko kir' assa pana atthadhammānūsāsako Ma-panḍito nāma atthi,
tena saddhim ghāteṣṣati, te ubho pi jane ghāteṭvā jayapānam pivissāmā 'ti Ke-
raññā saddhim mantetvā tam gaṇhitvā āgantum⁹ gato ti.

Evam sā guyhamantam nissesaṃ katvā suvapaṇḍitassa
25 kathesi, so tam sutvā suvapaṇḍito „ācariyo¹⁰ upāyakusalo, ac-
chariyam tassa rañño evarūpena upāyena ghātanan“ ti Ke-am
vaṇṇetvā „evarūpena avamaṅgalena amhākam ko attho, tuṇhī-
bhūto seyyo¹¹“ ti¹² āgammakammassa nipphattim natvā tam
rattim tāya saddhim vasitvā „bhadde aham Siviraṭṭham gantvā
30 manāpāya bhariyāya laddhabhāvam Sivirañño āroccessāmīti“
gamanam anujānāpetum¹³ āha:

¹ Bḍ adds ahoṣi. ² Cks -o. ³ Cks te. ⁴ Cks te. ⁵ Bḍ sakhi. ⁶ Bḍ puna. ⁷
Cks sakkhī. ⁸ Cks sakkhī-. ⁹ Bḍ adds Mithilam. ¹⁰ Bḍ ācariyakevaṭṭo. ¹¹ so
Bḍ; Cks -tā sayā. ¹² Bḍ adds vatvā. ¹³ Cks anujānāhīti.

42. Handa [kho] mañ anujānāhi rattiyo sattamattiyo
yāvāhañ Sivirājassa ārocemi mahesino
laddho ca¹ me āvasatho sālikāya upantikañ² ti. 1492.

Ta. mahesino ti mahesiyā³, āvasatho ti vasaññānam, upantikañ⁴
ti atha ne etassā⁵ santikañ gacchāma⁶ ti vatvā aññame divase idhānetvā ma-
hantena parivārena tañ gahetvā gamissāmi, yāva mamāgamanāñ tāva mā uk-
kaññhīti.

Taṃ sutvā sālikā tena saddhiñ viyogañ anicchamāñāpi
tassa vacanañ paṭikkhipitum asakkontī anantaram g. ā.:

43. Handa [kho] tañ anujānāmi rattiyo sattamattiyo,
sace tvañ sattarattena nāgacchasi mam' antike
maññe⁶ okkantasantam⁷ mañ matāya āgamissatīti⁸. 1493.

Ta. maññe okkantasantam man ti evañ sante ahañ apagatajivitañ
matañ sallakkhemī, so tvañ aññame divase anāgacchanto mayi matāya āga-
missasi, tasmā mā papañcam akāsīti.

Itaro pi „bhaddhe kiñ vadesi, mayham pi aññame divase
tañ apassantassa kuto jivitañ“ ti vācāya vatvā „hadayena“ na
pana jivavāma¹⁰, kiñ tayā mayhañ“ ti cintetvā utthāya tho-
kañ sivrattābhīmukhañ¹¹ gantvā nivattitvā Mithilañ gantvā
pañditassa amsakūṭe otaritvā M-ena uparipāsādañ āropetvā¹²
puttho sabbañ tañ pavattiñ ārocesi, so pi 'ssa purimanayen'
eva sabbañ sakkāram akāsī.

Satthā tañ atthañ pakāsento āha:

44. Tato ca kho so gantvāna Mātharo suvaṇḍito
Mahosadhassa akkhāsi: Sāliyā-vacanañ¹² idan ti. 1494.

Idaṃ Sāliyāvacanañ¹² ti sabbañ vutthārena akkhāsi¹³.

Taṃ sutvā M. cintesi: „rājā mama anicchāyāpi¹⁴ gamis-
sati, gantvā mahāvināsañ pāpuñissati, atha mayhañ evarū-

¹ Cks omitt ca. ² Bđ -kā. ³ so Cks; Bđ mahesiyā cassa. ⁴ Bđ -kāñ. ⁵ so
Cks; Bđ atha ne etha tassā. ⁶ Cks aññe. ⁷ Cks -sattam. ⁸ so all three MSS.
for -sīti. ⁹ Bđ -ye. ¹⁰ so Ck; Bđ na pana jivitañ vā maraṇaṃ vā, C^o na
pana jivavāma marā vā, read: na pana jivā vā marā vā? ¹¹ Bđ -kho. ¹²
Bđ sālika-. ¹³ Bđ adda Suvakhaṇḍaṃ nīthitañ. ¹⁴ Bđ anicchamānasseva.

passa yasadāyakassa rañño vacanaṃ hadaye katvā tassa saṅ-
gahaṃ akarontassa¹ garahā uppajjissati, mādisse ca p-e vijja-
māne kiṃkāraṇā esa nassissati,² rañño puretaraṃ gantvā Cūla-
niṃ disvā suvibhattaṃ katvā Videharañño nivesananagaraṃ
5 māpetvā gāvutamattaṃ jaṃghamaggaṃ aḍḍhayaohanikaṃ mahā-
ummaggaṃ kāretvā C-rañño dhītaraṃ abhisiñcitvā ambhakaṃ
rañño pādapariacārikaṃ katvā aṭṭhārasaakkhohiṇibalesu ekasa-
tarājūsu parivāretvā ṭhitesv-eva³ ambhakaṃ rājānaṃ Rāhu-
mukhato Candāṃ viya mocetvā ādāya āgamanāna nāma mama
10 bhāro“ ti, tass’ evaṃ cintentassa sarīre pīti uppajji, so pīti-
vegena udānaṃ udānento

45. Yass’ eva ghare bhuñjeyya bhogaṃ

tass’ eva atthaṃ puriso careyyā ‘ti imaṃ upaddhag. ā. 1495.

T. a.: yassa rañño santikā puriso mahantaṃ issariyaṃ labhītvā bhogaṃ
15 bhuñjeyya akkosantassāpi paribhāssantassāpi gale gahetvā nikkadḍhantaṃssāpi tass’
eva atthaṃ hitaṃ vaḍḍhiṃ p. kāyadvārādīhi tihi pi dvārehi careyya na hi
mittadūbhikammaṃ nāma p-ena kātabbaṃ ti.

So nahāyitvā alaṃkaritvā mahantena yasena rājakulaṃ
gantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito ā.: „kiṃ deva
20 gacchissath’ eva Uttarapañcālanagaraṃ“ ‘ti, „āma tāta Pañ-
cālacaṇḍiṃ alabhantassa mama kiṃ rajjena³, mā maṃ pariccaja
mayā saddhiṃ yeva ehi, ta. no gatakāraṇā dve atthā nippajjis-
santi: itthirātanaṃ ca lacchāmi raññā ca me saddhiṃ metti
patiṭṭhahissatīti“, atha naṃ p. „tena hi deva ahaṃ puretaraṃ
25 gantvā tumbhakaṃ nivesanāni māpemi, tumhe mayā pahita-
sāsanena āgaccheyyāthā“ ‘ti vadanto dve gāthā abhāsi:

46. Handāhaṃ gacchāmi pure janinda

Pañcālārājassa puraṃ surammaṃ

nivesanāni māpetuṃ Vedeḥassa yasassino ti. 1496.

30 47. Nivesanāni māpetvā Vedeḥassa yasassino

yadā te pahīneyyāmi tadā eyyāsi khattiyā ‘ti. 1497.

¹ Cks na kāsīti. ² Bā akkbohīṇisaṅkhehi ekasatarājūsu p. ṭhitesseva, Cks
ṭhitasseva. ³ Cks -nāti.

rajjhivā Nirayaṃ gamissatīti¹, tayaī kāruṇṇena rodin² ti³, so
 taṃ vīmaṃsitvā suddhabhōvaṃ ñatvā „gacchatha, naṃ tatth'
 eva nethā“ 'ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṃ gahetvā
 gantvā tāya saddhiṃ taṃrattiyaṃ sayitvā punadivase pāto
 5 va rājakulaṃ pavisitvā Udumbarādeviyā ārocesi, sā raṇṇo āro-
 cetvā A-deviṃ⁴ sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā mahāyogge nisīdā-
 petvā mahantena sakkārena M-assa gehaṃ ānetvā maṅgalaṃ
 kāreṣi, rājā B-assa sahaṣṣamūlaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, dovārike
 ādiṃkatvā sakalanagaravasino paṇṇākāre paḥiṃṃsu, A-devi
 10 raṇṇā pahitaṃ paṇṇākāraṃ dvidhā bhinditvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ
 raṇṇo pesesi, eten' upāyena sakalanagaravāsīnaṃ pi paṇṇā-
 kāraṃ pesetvā nagaraṃ saṃgaṇhi, tato paṭṭhāya M. tāya sad-
 dhiṃ samaggavāsaṃ vasanto raṇṇo atthaṃ ca dhammaṃ ca
 anusāsi, athi' ekadivasaṃ Senako itare tayo attano santikaṃ
 15 āgāte āmantetvā „ambho mayaṃ gahapatiputtassa Mahosa-
 dhassa' eva na-ppahoma, idāni pana tena attano vyattatarā
 bhariyā ānitā⁵ ti, kinti naṃ [raṇṇo] antare paribhindeyyāmā"
 'ti ā., „ācāriya, mayaṃ kiṃ jānāma, tvam eva jānāsīti"⁶, „hotu,
 mā cintayittha, atthi upāyo ti⁷, ahaṃ raṇṇo cūlāmaṇiṃ the-
 20 netvā āharissāmi, Pukkusa tvaṃ suvaṇṇamālaṃ āhara, Kāvinda
 tvaṃ kambalaṃ āhara, Devinda tvaṃ suvaṇṇapādūkaṃ“ ti, te
 cattāro pi upāyena tāni āharimṃsu, tato „ājānikaṃ⁸ katvā gaha-
 patiputtassa gehaṃ pesessāmā“ 'ti Se- tāva maṇiṃ takka-
 ghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe pesesi, „imaṃ takkaghaṭaṃ
 25 aññesaṃ gaṇhantānaṃ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇ-
 hanti⁹ ghaṭen' eva saddhiṃ dehīti“, sā p-assa gharadvāraṃ
 gantvā „takkaṃ gaṇhathā“ 'ti aparāparaṃ sañcarati, A-devi
 dvāre uthitā tassā kiriyāṃ disvā „ayaṃ aññattha na gacchati,
 bhavitabbaṃ ettha kāraṇena¹⁰ 'ti iṅgitasaññāya⁹ dāsiyo paṭik-
 kamāpetvā sayam eva taṃ dāsiṃ „amma ehi, takkaṃ gaṇhis-

¹ Bđ -sīti ² C^k rodanti, Bđ rodāmiti. ³ C^k -vi, Bđ -vīyā. ⁴ C^k anitā, C^s
 atitā, Bđ ānitā. ⁵ Bđ jānāhiti. ⁶ Bđ omits ti. ⁷ so C^k; not in Bđ. ⁸ Bđ
 gaṇhanti. ⁹ Bđ iṅghata-.

Ta. Vedehassā 'ti Videharājassa, eyyāsīti āgaccheyyāsi.

Tam sutvā rājā „na kira mañ p. pariccajatīti“¹ haṭṭha-
tutṭho hutvā ā.: „tāta tava purato gacchantassa kiñ laddhum
vaṭṭatīti“, „balavāhanam devā“ 'ti, „yattakam icchasi tattakam
ganha tāta“ 'ti, p. „cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corā-
nam saṃkhalikabandhanāni bhindāpetvā te pi mayā saddhim
pesehi deva“ 'ti, „yathārucim karohi tāta“ 'ti, M. bandhanā-
gārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gatagatatṭhāne kammam
nipphādetum samatthe nīharāpetvā „mam upaṭṭhahathā“ 'ti
vatvā tesam sakkāram kāretvā vaḍḍhakikammāracammakāra-
cittakārādīnānāsippakusalā² aṭṭhārassa seṇiyo ādāya vāsipharasu-
kuddālakhaṇittīādīni bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābala-
parivuto nagarā nikkhami.

Tam aṭṭham pakāsento Satthā āha:

48. Tato ca pāyāsi pure Mahosadho

15

Pañcālārājassa puram surammañ

nivesanāni māpetum Vedehassa yasassino ti. 1498.

M. gacchanto yojanayojanantare ekekaṃ gāmañ nivesetvā³.
ekekaṃ amaccam „tumhe rañño Pañcālacaṇḍim gahetvā ni-
vattanakāle haṭṭhiassarathe kappetvā rājānam ādāya paccāmitte
paṭibāhantā khippam Mithilam pāpeyyāthā“ 'ti vatvā ṭhapesi,
Gaṅgātīram pana patvā Ānandakumāram nāma pakkosāpetvā
„Ānanda tvañ tīpi vaḍḍhakisatāni ādāya Uddhagaṅgam gantvā
sārādārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarass' atthāya
tatth' eva daṇḍasambhāre tacchāpetvā sallahukānam dārūnam
nāvāyo pūrāpetvā khippam gacchathā“ 'ti pesesi, sayam pana
nāvāya Pāragaṅgam gantvā⁴ otinṇaṭṭhānato paṭṭhāya pada-
saññāya eva gaṇetvā „idaṃ adḍhayaḥjanatṭhānam“, ettha mahā-
ummaggo bhavissati, imasmim ṭhāne amhākaṃ rañño nivesana-
nagaram bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagehā gāvutamatte⁵

¹ Cks -jīti. ² Cks -kule. ³ Bā nivesanam māpetvā. ⁴ Bā nāvāya Gaṅgam ta-
ritvā. ⁵ Ck aṭṭha-.

sāmā“ 'ti pakkositvā tassā āgatakāle dāsīnaṃ saddam¹ datvā
 anāgacchantīsu „gaccha dāsiyo pakkosā“ 'ti tam eva pesetvā
 ghaṭe hatthaṃ otāretvā maṇiṃ² disvā taṃ āgataṃ pucchi:
 „amma tvaṃ kassa santakā“ ti, „Senakapaṇḍitassa dāsi-mhīti“,
 tato tassā ca mātu c' assā nāmaṃ pucchitvā „tena hi takkaṃ 5
 dehīti“ vatvā „ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho,
 ghaṭen' eva saddhiṃ gaṇhathā“ 'ti vutte „tena hi yāhīti“ taṃ
 uyyojetvā „asukamāse asukadivase Senakācariyo asukadāsīdhi-
 tāya asukāya nāma hatthe rañño cūlāmaṇiṃ pahena-katthāya'
 pahīṇīti“ paṇṇe likhitvā³ gaṇhi, Pukkuso suvaṇṇamālāṃ sumana- 10
 pupphacaṃgoṭake ṭhapetvā pesesi, Kāvindo kambalaṃ paṇṇa-
 pacchiyaṃ ṭhapetvā pesesi, Devindo svaṇṇapādukaṃ yavakalā-
 pantare bandhitvā pesesi, sā sabbāni pi tāni gahetvā paṇṇe
 nāmarūpaṃ āropetvā M-assa ācikkhitvā ṭhapesi, te pi cattāro
 janā rājakulaṃ gantvā „kiṃ deva tumhākaṃ cūlāmaṇiṃ na 15
 pilandhatthā“ 'ti āhaṃsu, rājā „pilandhissāmi, āharissathā“ 'ti
 ā, maṇiṃ na passīṃsu, itarāni⁴ pi na passīṃsu yeva, atha te
 cattāro pi „deva tumhākaṃ ābharaṇāni Mahosadhassa gehe,
 so tāni sayam valaṇṇeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto“
 ti taṃ paribhindiṃsu, ath' assa atthacarakā⁵ gantvā p-assa 20
 ārocīṃsu, so „rājānaṃ disvā jānissāmīti“ rājūpatthānaṃ aga-
 māsi, rājāpi kujjhitvā „na jānāmi idha āgantvā kiṃ karissatīti“
 attānaṃ passituṃ nādāsi, p. pana rañño kuddhabhāvaṃ jānitvā
 attano nivesanaṃ eva gato, rājā „gaṇhathā nan“ ti āṇāpesi,
 p. atthacarakānaṃ sutvā „apagantuṃ vaṭṭatīti“ A-deviyā saññāṃ 25
 datvā aññātakavesena nagarā nikkhamitvā dakkhiṇayavamaj-
 jhakaṃ gantvā kumbhakāragehe kumbhakārakammaṃ akāsi,
 nagare pi „p. palāto“ ti ekakoḷāhalaṃ jātāṃ, Senakādayo
 cattāro pi tassa palātabhāvaṃ ñatvā „mā cintetu⁷, mayāṃ kiṃ
 apaṇḍitā“ ti aññamaññāṃ ajānāpetvā va A-deviya paṇṇākāraṃ 30

¹ B⁴ saññānaṃ. ² B⁴ gahapatthāya. ³ B⁴ adds takkaṃ. ⁴ B⁴ āharathā. ⁵ B⁴ itare. ⁶ B⁴ adds manussā. ⁷ B⁴ -tayittha.

thāne¹ jaṃghummaggo bhavissatīti² paricchinditvā nagaram pāvisi.
 C-rājā Bo-assa āgamanam sutvā „idāni me manoratho pūris-
 sati³, paccamittānam piṭṭhim⁴ ‘passissāmi⁵, imasmim pana āgate
 Vedeho pi nacirass’ eva āgamissati, atha ne ubho pi māretvā
 5 Jambudīpe ekarajjam karissāmīti⁶ paramatuṭṭhippatto ahosi,
 sakalanagaram saṃkhubhi, „esa kira Ma-paṇḍito, iminā kira
 ekasatarājāno leḍḍunā kāko viya palāpitā⁷ ti, M. nāgaressu
 attano rūpasampattim sampassantesu yeva rājadvāram gantvā
 rathā oruyha rājānam⁸ paṭivedetvā „etū⁹ ti vutte pavisitvā
 10 rājānam vanditvā ekamante aṭṭhāsi, atha nam rājā paṭisa-
 thāram katvā pucchi: „tāta rājā kadā āgamissatīti“, „mayā
 pesitakāle devā¹⁰ ‘ti, „tvam pana kimatthāya āgato sīti“, am-
 hākam rañño nivesanam māpetum devā¹¹ ‘ti, „sādhū tāta¹² ‘ti,
 ath’ assa senāya paribbayaṃ dāpetvā M-assa mahantaṃ sak-
 15 kāram kārāpetvā nivāsageham dāpetvā: „tāta yāvā te rājā
 āgacchati¹³ tāva anukkaṇṭhamāno amhākam pi kattabbayuttakaṃ
 karonto va vasa tāta¹⁴ ‘ti ā., so ca kira rājanivesanam abhi-
 rūhanto va sopānapādamūle thatvā „idha jaṃghummaggadvāram
 bhavissatīti“ sallakkhesi, ath’ assa etad ahosi: „rājā ‘amhākam
 20 pi kattabbayuttakaṃ karohīti’ vadati, ummagge khaññamāne
 yathā imaṃ sopānam na osakkati tathā kātum vaṭṭatīti“, cintetvā
 atha rājānam evam āha: „deva, ahaṃ pavisanto va sopāna-
 pādamūle thatvā navakammaṃ olovento mahāsopāne dosaṃ
 passim, sace vo ruccati ahaṃ dārūni labhanto manāpaṃ katvā
 25 atthareyyan¹⁵ ti, „sādhū tāta attharā¹⁶ ‘ti, so „idha mā¹⁷ um-
 maggadvāram bhavissatīti“ sādhuṃ sallakkhetvā taṃ so-
 pānam haritvā yattha ummaggadvāram bhavissati ta. paṃsuno
 apatanatthāya phalakasanthāram kāretvā yathā na okkamati¹⁸
 evaṃ niccalaṃ katvā sopānam atthari, rājā taṃ kāraṇam¹⁹
 30 ajānanto „mama sinehena karotīti“ maññi, evaṃ taṃ divasaṃ

¹ Cks oṇit thāne. ² Bḍ matthakam pāpupissatti. ³ Cks -mīti ⁴ Bḍ rañño. ⁵
 Bḍ pavisatū. ⁶ Bḍ nāga-. ⁷ so Cks for mahā? Bḍ omits mā. ⁸ Bḍ osakkati.
⁹ Ck antaram, C omits kā-.

pahiṇiṃsu, sā catūhi pi pesitaṃ gahetvā¹ „asukavelāya āgacchantū“ 'ti vatvā te āgate khuramuṇḍe kāretvā gūthakūpe khipāpetvā mahādukkhaṃ pāpetvā kilāṇjapacchisu² nipajjāpetvā raṇṇo ārocetvā tehi saddhiṃ cattāri pi ratanāni gāhāpetvā
 5 rājanivesanaṃ gantvā raṇṇo vanditvā ʒhitā: „deva Ma-paṇḍito na coro, ime corā, etesu hi Se- maṇicoro, Pu- svaṇṇamālaca., De- suvaṇṇapāḍukaca., asukamāse a-divase a-dāsīdhītāya nāma hatthe imeh' etāni paheṇakatthaya pesitāni, imaṃ paṇṇaṃ passatha, attano santakaṃ gaṇhatha, core ca paṭicchatha'³
 10 devā“ ti cattāro pi jane mahāvippakāraṃ pāpetvā rājānaṃ van- ditvā gehaṃ eva gatā, rājā Bo-assa palātabhāvena tasmiṃ⁴ āsāmkāya aṇṇesaṃ paṇḍitamantīnaṃ abhāvena tesāṃ kiñci avatvā „nahatvā attano gehāni gacchathā“ 'ti pesesi⁵. Ath' assa chatte adhivutthadevatā Bo-assa dhammadesanāya saddam
 15 asuṇanti „kin nu kho“ ti āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ nātva „paṇḍitassa ānayanakāraṇaṃ karissāmīti“ rattibhāge chatta- piṇḍikavivare ʒhatvā rājānaṃ Catukkanipāte Devatāpaṇhe (III p. 152) āgate hanti hatthehi pādehīti ādike cattāro paṇhe pucchi, rājā ajānanto „ahaṃ na jānāmi, aṇṇe p-e pucchissā-
 20 mīti“ ekadivasaṃ parihāraṃ⁶ yācitvā punadivase „āgacchantu kirā“ 'ti p-tānaṃ sāsanaṃ pesetvā tehi „mayaṃ khuramuṇḍā, vīthiṃ otarantā lajjāmā“ 'ti vutte cattāro nālipaṭṭe⁷ pesesi „ime sīsesu katvā āgacchantū“ 'ti, tadā kira te paṭṭā⁸ up- panna, te āgantvā paṇṇattāsāne nisīdiṃsu, atha rājā „Se-a
 25 ajja rattibhāge chatte adhivutthadevatā maṃ cattāro paṇhe pucchi, ahaṃ ajānanto 'p-te pucchissāmīti' avacaṃ, kathehi me te paṇhe“ ti paṭhamaṃ gātham āha:

42. Hanti hatthehi pādehi mukhaṇ ca parisumbhatti
 sa ve rājā⁹ piyo hoti, kaṇ tena-m-abhipassati.

30 Senako kiṃ hanti kaṃ hantīti taṃ taṃ vippalapitvā n' ev'

¹ Ck^o add asukaṇca. ² Ck^o -iṃsu, not in Bā. ³ Bā sāmpa-. ⁴ so Ck Bā; C^o kasmiṃ. ⁵ Bā adds sabbaratanathena nīṭhita. ⁶ Bā okāsaṃ. ⁷ Bā -patte
⁸ Bā patā. ⁹ C^o rāja.

navakammen' eva vītināmetvā punadivase rājānaṃ ā.: „deva
 sace amhākaṃ rañño vasaṇatṭhānaṃ jāneyyāma manāpaṃ katvā
 paṭijaggeyyāmā“ 'ti, „sādhū p-a ṭhapetvā mama nivesanaṃ
 sakalanagare yaṃ nivesanaṃ icchasi taṃ gaṇhā“ 'ti, „mahā-
 rāja, mayaṃ āgantukā tumhākaṃ bahuvallabhā yodhā te attano
 gehesu gayhamānesu amhehi saddhiṃ kalahaṃ karissanti, ma-
 yaṃ kiṃ karissāmā“ 'ti, „p-a tesāṃ vacanaṃ mā gaṇhatha,
 tava ruccanatṭhānaṃ eva gaṇhāhīti“, „deva, punappuna te
 āgantvā tumhākaṃ kathessanti, tena tumhākaṃ cittasukhaṃ na
 bhavissati, sace pana iccheyyātha yāva mayaṃ nivesanāni gaṇ-
 hāma tāva amhākaṃ yeva manussā dovarikā assu, tato dvāraṃ
 alabhitvā gamissanti¹, evaṃ sante amhākaṃ pi tumhākaṃ pi
 cittasukhaṃ bhavissatīti“, rājā „sādhū“ 'ti sampaticchi, M.
 sopānapādamūle sopānasise mahādvāre ti sabbattha attano
 manusse yeva ṭhapesi, „kassaci pavisitum mā adatthā“ 'ti,
 atha rañño mātu nivesanaṃ gantvā bhinnākāraṃ² dassethā 'ti
 manusse āṇāpesi, te dvārakotṭhakālindato paṭṭhāya itṭhakā ca
 mattikā ca apanetum ārabhiṃsu, rājamātā taṃ pavattim sutvā
 āgantvā „kissa tāta mama gehaṃ bhindatha“ 'ti ā., „Ma-paṇ-
 dīto bhindāpetvā attano rañño nivesanaṃ kāretukāmo“ ti,
 „yadi evaṃ idh' eva vasathā“ 'ti³, „amhākaṃ rañño mahantaṃ
 balavāhanaṃ, idaṃ na-ppahoti aññaṃ mahantaṃ gehaṃ kā-
 ressamā“ 'ti, „tumhe maṃ na jānātha, ahaṃ rājamātā, idāni
 puttassa santikaṃ gantvā jānissāmīti“, „mayaṃ rañño vacanen'
 eva bhindāpema⁴, sakkonti nivārehīti⁵, sā kujjhivā „idāni vo
 kattabbaṃ jānissāmīti“ rājadvāraṃ agamāsi, atha naṃ „mā
 pavisīti“ vārayiṃsu, „ahaṃ rājamātā tātā“ ti, „mayaṃ taṃ
 jānāma, mayaṃ raññā⁶ 'kassaci pavesanaṃ mā daditthā" 'ti
 āṇattā, gaccha tvaṃ“ ti, sā gahetabbagahaṇaṃ apassanti ni-
 vattitvā attano nivesanaṃ oloketi atṭhāsi, atha naṃ eko „kiṃ

¹ Bā nāga. ² Bā bhindanā. ³ Ck^s vassasīti. ⁴ Bā bhindāma. ⁵ so B^s;

Ck^s sakkonti vārehīti, C^s sakkonivārehīti, Bā sace sakkonti gārehiti. ⁶ Ck^s -o.

⁷ Bā adatthā.

antaṃ na koṭiṃ passi, sesāpi appaṭibhānā va ahesuṃ, rājā
vippaṭisārī ahosi, puna rattibhāge devatāya „pañho te ñāto“
ti puṭṭho „cattāro me p-ā puṭṭhā, te pi na jānimsū“ 'ti ā,
devatā „kin te jānissanti, ṭhapetvā M-paṇḍitaṃ aṇṇo ete ka-
thetum samattho nāma n' atthi, sace taṃ pakkosāpetvā ete 5
pañhe na kathāpessasi' iminā te jalitena ayakūṭena sīsaṃ
bhindissāmīti“ rājānaṃ tajjetvā „mahārāja agginā atthe ṣaṭi
khajjopanakāṃ dhamitum khīrena vā atthe ṣaṭi visāṇaṃ du-
hitum na vaṭṭatīti“ vatvā imaṃ Pañcanipāte Khajjopanaka-
pañhaṃ udāhari: 10

43. Ko nu santamhi pajjote aggipariyesanaṃ caraṃ (III p. 137)
addakkhi rattim khajjotaṃ jātavedaṃ amaññatha¹.

44. Sv-āssa gomayacupṇāni abhimatthaṃ tiṇāni ca
viparītāya saññāya nāsakkhi sañjaletave.

45. Evam pi anupāyena atthaṃ na labhate mago² 15
visāṇato gavaṃ dohaṃ³ yattha khīraṃ na vindati.

46. Vividhehi upāyehi atthaṃ papponti māṇavā
niggahena amittānaṃ mittānaṃ paggahena ca.

47. Seṇimokkhalābhena⁴ vallabhānaṃ nayena ca
jagatim jagatipālā āvasanti vasundharan ti. 20

Ta. pajjote ti aggimhi sante, caran ti caranto, add- ti passi, disvā ca
pana vaṇṇasāmaññatāya⁵ taṃ jātavedo ayaṃ bhavissatīti attha evaṃ amañ-
ñittha⁶, svāssā 'ti so etassa khajjopanakassa upari sukhumaṇi gomayacupṇāni
c' eva tiṇāni ca, abhimatthan ti hatthehi ghainsitvā okiranto⁷ jaṇṇukehi
bhūmīyaṃ patitthāya mukhena dhamento jalissāmi⁸ nan ti viparītāya saññāya¹⁰ 25
dhamanto pi sañjaletum¹¹ nāsakkhi, ko nām' eso ti magasadiṣo andhabālo,
evaṃ anupāyena pariyesanto atthaṃ na labhati, yatthā 'ti yaasim visāṇe
khīraṃ eva n' atthi tato gāvim¹² duhanto viya ca atthaṃ na vindati, seṇi-
mokkhalābhena¹³ 'ti seṇipamukhānaṃ amaccānaṃ¹⁴, vallabhānaṃ ti

¹ Bā kathessasi. ² Bā -ittha. ³ Bā migo. ⁴ Bā du-, Bā dū-. ⁵ C² seṇi-
mokkho-, C² senimokkho-, Bā senimokkhalobhena. ⁶ C² Bā add ca, Bā has
khajjopanakam in te place of taṃ. ⁷ C² amaradevīm nissati, C² amaññessati,
B² amaññatthaṃ. ⁸ Bā āk-. ⁹ Bā jāle-. ¹⁰ C² add vā. ¹¹ Bā -jā-. ¹²
C² Bā gāvi. ¹³ C² seṇimokkho-, C² senimokkhopalo-, Bā senimokkhalo-.
¹⁴ Bā palobhena.

idha karosi, gacchasīti¹“ utthāya gīvāya gahetvā bhūmiyaṃ
 pātesi, sā cintesi: „addhā raññā ānatto bhavissati ita-
 rathā² evaṃ kātuṃ na [sakkhissanti, p-ass' eva santikaṃ ga-
 missāmīti“ gantvā „tāta Ma-dha kasmā nivesanaṃ bhindāpe-
 5 hīti“ ā., so tāya saddhiṃ na kathesi, santike ʘhitapuriso pan'
 assā „devī kiṃ kathesi“ vatvā „tāta p. kasmā gehaṃ bhin-
 dāpetīti“, „Videharañño vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ“ ti, „kiṃ tāta
 ʘevaṃ mahante nagare aññattha nivāsanaṭṭhānaṃ na labbha-
 tīti“ maññati, idaṃ sataśahassaṃ lañcaṃ gahetvā aññattha
 10 kāretū“ 'ti, „sādhū devi tumhākaṃ gehaṃ vissajjāpessāma, laṅ-
 cassa gahitabhāvaṃ pana mā kassaci kathayittha mā no aññe
 pi lañcaṃ datvā gehāni vissajjāpetukāma assuṃ“ ti³, „tāta
 'rañño mātā lañcaṃ adāsīti“ mayham pi lajjanakam eva“, „taṃ
 na kassaci kathessāmīti“, so „sādhū“ 'ti tassā santikā sataśa-
 15 hassaṃ gahetvā gehaṃ vissajjetvā Kevaṭṭassa gehaṃ agamāsi,
 so rājadvāraṃ gantvā velupesikāhi piṭṭhiyaṃ⁷ cammuppāṭanaṃ
 labbitvā gahetabbagahaṇaṃ apassanto sataśahassam eva adāsi,
 eten' upāyena sakalanagare gehaṭṭhānaṃ gaṇhantena lañcaṃ
 katvā⁸ laddhakahāpaṇānaṃ nēva navakoṭiyo jātā, M. sakala-
 20 nagaraṃ vicaritvā rājakulaṃ agamāsi, atha naṃ rājā pucchi:
 „kiṃ p-a laddhaṃ te vasanaṭṭhānaṃ“ ti, „mahārāja adentā⁹
 nāma n' atthi, api ca kho pana amhesu gayhamānesu¹⁰ kila-
 manti, tesāṃ piyavippayogaṃ kātuṃ amhākaṃ pi ayuttaṃ,
 bahinagare ito¹¹ gāvutamattatṭhāne gaṅgāya ca nagarassa ca
 25 antare asukaṭṭhāne nāma amhākaṃ rañño vasananagaraṃ kā-
 resāma“ 'ti, rājā taṃ sutvā „antonagaresu yujjhituṃ pi duk-
 khaṃ, n' eva sakasenā na parasenā nātuṃ sakkā, bahinagare
 pana sukhaṃ yuddhaṃ kātuṃ, tasmā bahinagare yeva¹² te

¹ so Ck Bd; C^o gacchasi na gacchasīti. ² Bd addhā ime r. ānattā bhavissanti itarethā. ³ Bd -sīti. ⁴ Ck^o omit na, Bd has na labhissatthāti. ⁵ Ck^o assanti, C^o assanti, Bd assuti. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bd -hi potito piṭhi. ⁸ so Ck^o; Bd gahetvā. ⁹ Bd -o. ¹⁰ so Ck^o for gaṇhamānesu? Bd gehesu gaṇhiyamānesu. ¹¹ C^o kato, Ck omits ito. ¹² Ck^o kātuṃ antonagare va.

piyamanāpānaṃ viśāsaṃkaṃmaccānaṃ nayena ca, imaṃ ca susaṃkhātānaṃ ratanā-
naṃ dhāraṇato vasundharaṇaṃ ti laddhanāmaṃ jagatiṃ jagatipālā rājāno āvasanti.

„Na tayā sadisā¹ hutvā² aggimhi vijjamāne³ yeva khajjo-
panakam dhamenti, tvaṃ pana aggimhi sati khajjopanakam
5 dhamento viya tulaṃ chaḍḍetvā hatthena tulento viya⁴ khīren'
atthe jāte viśāṇato duhanto viya Senakādayo gambhīrapaṇhaṃ
puṇḍhasi, ete kiṃ jānanti, khajjopanakasadisā ete, mahāaggik-
khandhasadisō Mahosadho paṇṇāya jalati, taṃ pakkosāpetvā
puccha, imaṃ hi te paṇhaṃ ajānantassa jivitaṃ n' attāpīti"
10 rājānaṃ tajjettvā antaradhāyi. Khajjopanakapaṇho niṭṭhite.

Atha rājā maraṇabhayatajjito punadivase amacce pakko-
sāpetvā: „tātā cattāro pi tumhe catūsu rathesu ṭhatvā catūhi
nagaradvārehi nikkhamitvā yattā⁵ eva me puttāṃ Ma-paṇḍitaṃ
passatha tattā⁶ ev' assa sakkāraṃ katvā khippam ānethā⁷ 'ti.
15 pesesi, tesu tayo janā p-taṃ na passimsu, dakkhiṇadvārena
nikkhanto pana dakkhiṇayavamajjhagāmake M-aṃ mattikam
āharitvā ācariyassa cakkam vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṃ⁸
palālapīṭhake nisīditvā muṭṭhiṃ muṭṭhiṃ katvā appasūpaṃ
yavabhattam bhuñjamānaṃ passi. Kasmā pan' esa taṃ⁹ kam-
20 maṃ akāsi¹⁰ „rājā kira 'paṇḍito Ma-dho nissamsayaṃ rajjaṃ
gaṇhissatīti' āsaṃkito 'so kumbhakāraḥkammēna jīyatīti' sutvā
nirāsaṃko bhavissatīti¹¹ cintetvā evam akāsi. So amaccaṃ disvā
attano santikaṃ āgatabhāvaṃ natvā „mayhaṃ yaso patipāka-
tiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditaṃ nānaggarasabhattam
25 eva bhuñjissāmīti¹² gahitabhattapiṇḍam chaḍḍetvā utṭhāya
mukhaṃ vikkhālesi. Tasmim khane so amacco upasamkamī, so
pana Senakapakkhiko. Tasmā taṃ ghaṭanto „paṇḍita ācariya
Senakass' eva vacanaṃ niyyānikaṃ, tava nāma yase parihīne¹³
tathārūpā paṇṇā patitṭhā hotuṃ¹⁴ nāsakkihi, idāni mattika-
30 makkhito palālapīṭhake nisīditvā evarūpaṃ bhattam bhuñjasīti¹⁵
vatvā imaṃ Dasanipāte Bhūripaṇhe gātham āha:

¹ Ck^o tayādisā. ² Ck^o -nā. ³ Ck^o omīti viya. ⁴ B^d -re. ⁵ B^d so kasma eva-
rūpaṃ. ⁶ Ck^o -no. ⁷ B^d patitṭhāpetuṃ.

koṭṭetvā māressāmā“ 'ti tussitva „sādhū tāta tayā sallakkhi-
 tatṭhāne yeva kārehīti“ ā., „mahārāja ahaṃ kāressāmi, tum-
 hākaṃ pana manussehi dārupannādināṃ atthāya amhākaṃ nava-
 kammaṭṭhānaṃ na gantabbāṃ, gacchantānaṃ¹ hi“ kalahaṃ
 karissanti, tena n' eva tumhākaṃ pi na amhākaṃ pi citta- 5
 sukhaṃ bhavissatīti“, „sādhū p-a tena passena nissañcāraṃ²
 karohīti“, „deva amhākaṃ hatthī udakābhiratā udake yeva
 kilanti, udake āvile jāte 'Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pa-
 sannodakaṃ pātuṃ na labhāmā' ti sace nāgarā kujjhanti tam
 pi sahitabban“ ti, rājāpi 'ssa'⁴ „tumhākaṃ hatthī kilantū“ 'ti 10
 vatvā nagare bheriṃ carāpesi: „yo ito nikkhamitvā Ma-panḍi-
 tassa nagaramāpitatṭhānaṃ gacchati sahasaṃ daṇḍo“⁵ ti, M.
 rājānaṃ vanditvā attano parisam ādāya nāgarā nikkhamitvā
 yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṃ māpetuṃ ārabhi⁶, Pāragaṅgāya
 tāva⁷ Gaggaligāmaṃ⁸ nāma kāretvā hatthiassavāhanaṃ c' eva 15
 gobalivaddaṃ ca ta. ṭhapetvā nagarakaraṇaṃ vicārento „ettakā
 idaṃ ettakā idaṃ karontū“ 'ti sabbakammāni vibhajitvā ummagge
 kammaṃ paṭṭhapesi, mahāummaggadvāraṃ Gaṅgātitthe ahosi,
 satṭhimattāni yodhasatāni mahāummaggaṃ khaṇanti, mahatī-
 cammamālukādīhi⁹ paṃsuṃ haritvā Gaṅgāya pātenti, pātita- 20
 pātitaṃ paṃsuṃ hatthī maddanti, Gaṅgā āluḷā sandati, nagara-
 vāsino „Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannaṃ udakaṃ
 pātuṃ na labhāma, Gaṅgā āluḷā va vahati kin nu kho etan“
 ti vadanti, atha nesaṃ p-assa upanikkhittakapurisā ārocenti:
 „Ma-dhassa kira hatthī udakakilāṃ kilantā Gaṅgāya¹⁰ uddha- 25
 kaddamaṃ karonti, ten' esā āluḷitā sandatīti“, Bodhisattānaṃ
 adhippāyā nāma ijjhanti, tasmā ummagge mūlāni vā pāsāṇāni
 vā sabbe bhūmiyaṃ pavisiṃsu, jaṃghummaggassa dvāraṃ tas-
 miṃ nagare ahosi, sattamattāni purisasatāni jaṃghummaggaṃ

¹ Bā āgacchā. ² Bā aḍḍe amhākaṃ manussehi. ³ so Ck; C's tissadvāraṃ, Bā te manusse nisañcāraṃ. ⁴ Bā rājā vissatthā. ⁵ Bā tassa sahasadaṇḍo. ⁶ Bā ārabhi, C's omit ārabhi. ⁷ Bā paragaṅgātīre. ⁸ Bā vaggali-. ⁹ so Cks; Bā mahatīhi cammapasibbakkāhi vālukādīhi. ¹⁰ Cks gaṅgā.

48. Saccam kira tvaṃ api bhūripaṇṇo¹, (IV p. 73)
 yā tādisi sirī dhitī mutī ca
 na tāyate 'bhāvavas' ūpanītaṃ²
 yo yāvakaṃ bhuñjasi³ appasūpaṃ.

Ta. saccam kirā 'ti ācariya Se- yam āha' taṃ kira saccam eva, sirīti⁵
 issariyaṃ dhitīti abbhocchinnavīriyaṃ, na tāyate bhāvavasūpanītaṃ² ti
 abhāvassa avaḍḍhiyā vasaṃ upanītaṃ taṃ na rakkhati patitṭhā hotum⁴ na sak-
 koti, yāvakaṃ ti yavataṇḍulabhataṃ.

Atha naṃ M. „andhabāla ahaṃ attano paṇṇābalena puna
 taṃ yasaṃ pākatikaṃ kātukāmo evaṃ karomīti“ vatvā idaṃ¹⁰
 gāthadvayam āha:

49. Sukhaṃ dukkhena⁵ paripācayanto
 kālākālaṃ vicinaṃ chandachanno
 atthassa dvārāni avāpuranto
 tenāhaṃ tussāmi yavodanena.¹⁵
 50. Kālāṃ ca ṇatvā abhijīhanāya
 mantehi atthaṃ paripācayitvā
 vijambhissaṃ sīhavijambhitāni
 tāy' iddhiyā dakkhasi maṃ punāpīti.

Ta. dukkheṇā 'ti iminā kāyikacetasikadukkhena attano porānakasukhaṃ²⁰
 paṭipākatikakāraṇena paripācento vaḍḍhento, kālākālaṃ ti ayaṃ paṭicchannassa
 hutvā caranākālo ayaṃ napaṭicchannassā 'ti evaṃ kālāṃ ca akālaṃ ca vicinanto
 raṇṇo kuddhakāle channena⁴ caritabban ti ṇatvā chandena attano ruciyaṃ channo
 paṭicchanno hutvā kumbhakārakammena jivanto attano atthassa kāraṇasaṃkhātāni
 dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇenāhaṃ⁷ yavodanena tussāmiti a.,²⁵
 abhijīhanāyā 'ti viriyakaraṇassa mantehi atthaṃ paripācayitvā attano ṇāṇena
 mama yasaṃ vaḍḍhetvā manosiḷātale siho viya vijambhissaṃ tāya iddhiyā maṃ⁸
 puna pi tvaṃ passissasīti.

Atha naṃ amacco āha: „paṇḍita, chatte nibbattadevatā
 rājānaṃ paṇhaṃ pucchi, rājā cattāro p-e pucchi, eko pi paṇ-³⁰
 haṃ kathetuṃ nāsakkhi, tasmā rājā tava santikaṃ maṃ pahīṇīti“,

¹ C^o -paṇhe, B^d tavamapi bhūripaṇṇā, R^o tavamasi bhūripaṇṇā. ² C^o bhāva-
 casū-. ³ C^o -ti. ⁴ B^d patitṭhāpetum. ⁵ read: dukkhena. ⁶ B^d chandena. ⁷
 C^o -nāyaṃ. ⁸ C^o maṃ iddhiyā.

khaṇanti ca, cammamālukādīhi¹ paṃsum haritvā tasmiṃ nagare
 pātentī, pātitaṇṇaṃ udakena sannetvā pākāraṃ cinanti,
 aññāni vā kammāni karonti, mahāummaggassa pavisanadvāraṃ
 nagare ahosi, atthārasahatthubbedhena yantayuttaāvārena² sa-
 5 mannāgataṃ hi ekāya āṇiyā akkantāya pithīyanti, mahāum-
 maggassa dvīsu passesu itthikāhi cinitvā sudhakkammaṃ³ kāresi,
 matthake padaracchannaṃ⁴ kāretvā ullokamattikāya lepetvā
 setakammaṃ kāresi, sabbāni p' etthā asītimahādvārāni catu-
 satthiṇṇadvārāni ahesuṃ, sabbāni yantayuttān' eva ekāya
 10 āṇiyā akkantāya pithīyanti, ekāya akkantāya vivariyyanti, dvīsu
 passesu anekasatadīpālayā⁵ ahesuṃ, te pi yantayuttā va ekas-
 miṃ vivariyyamāne sabbe vivariyyanti ekasmiṃ pithīyamāne
 sabbe pithīyanti, dvīsu passesu ekasatānaṃ khattiyānaṃ eka-
 satasayanagabbhā ahesuṃ, ekekasmiṃ nānāvāṇṇapaccatthara-
 15 ṇatthataṃ⁶, ekekaṃ mahāsayaṇaṃ⁷ samussitasetatchattaṃ,
 ekekaṃ sīhāsanaṃ mahāsayaṇaṃ nissāya tthitaṃ ekekaṃ mā-
 tugāmapotthakarūpakāṃ uttamarūpadharaṃ hatthena anāma-
 sitvā na manussarūpakāṃ ti na sakkā ñātuṃ⁸, api ca um-
 maggassa gabbhe dvīsu passesu kusalā cittakārā nānappa-
 20 kāraccittakammaṃ karīmsu: Sakkavilāsasineruparibhaṇḍasāgara-
 mahāsāgaracatumahādīpahimavantaanotattamanosilāṭṭacanda-
 suriyacātummahārājikādichakāmasaggādīvibhattiyo sabbā um-
 magge dassayīmsu, bhūmiṃ rajatapattāvaṇṇavālukaṃ okiritvā
 upari ullokapadumāni dassesuṃ, ubhosu passesu nānappakāre
 25 āpaṇe pi dassayīmsu, tesu tesu tthānesu gandhadāmapuppha-
 dāmāni olaṃbetvā Sudhammadevasabhaṃ viya ummaggaṃ alaṃ-
 karīmsu. Tāni pi kho tīṇi vaḍḍhakisatāni tīṇi nāvāsātāni
 bandhitvā niṭṭhitaparikkammānaṃ dabbasambhārānaṃ pūretvā
 Gaṅgāya āharitvā p-assa ārocesuṃ, tāni so nagare upayogaṃ⁹
 30 netvā „mayā ānattadivase āhareyyāthā“¹⁰ ti nāvāpaticchannaṭ-
 tthāne tthapāpesi, nagare udakaparikhā¹⁰ atthārasahattho pākāro

¹ Bā cammapasippakehi. ² Ck° yantavārena. ³ Bā suta-. ⁴ Bā phabalakena
 channaṃ. ⁵ Bā dipagabbhā. ⁶ Ck° -ṇatthamānaṃ? Bā -ṇam attharanti. ⁷ Bā
 ekekaṃ. ⁸ Ck° ñā. ⁹ Bā upabhogaṃ. ¹⁰ Bā -khaṇi.

„evaṃ sante paññāya ānubhāvaṃ¹ na passasi, evarūpe kāle na
issariyaṃ patitṭhā hoti, paññāsampanno va patitṭhā hoti²“
M. paññānubhāvaṃ vaṇṇesi, aṭṭha amacco rañña³ „paṇḍitaṃ
ditṭhaṭṭhāne yeva nahāpetvā acchādetvā ānethā“⁴ 'ti vutto⁵
5 dinnasahassaṇi ca dussayugaṇi ca M-assa hatthe ṭhapesi, kum-
bhakāro „Ma-paṇḍito kira mayā pessakammaṃ kārāpito“ ti
bhayaṃ āpajji, taṃ M. „mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṃ am-
hāken“ ti assāsetvā tassa sahassaṃ datvā mattikamakkhiten'
eva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṃ pāvīsi, amacco rañño
10 ārocetvā „kuhiṇi te tāta p. ditṭho“ ti vutte „deva dakkhiṇa-
yavamajjhake kumbhakārakammaṃ katvā jīvati, tumhehi 'pakko-
sathā' 'ti' vutte anahāyitvā va mattikamakkhiten' eva sarīrena
āgato“ ti āha, rājā „sace mayhaṃ paccatthiko assa issariyavidhinā
careyya, nāyaṃ mama paccatthiko“ ti cintetvā „mama puttassa
15 attano gharaṃ gantvā nahāyitvā alamkaritvā mayā dinnavi-
dhānen' eva āgantum vadathā“ 'ti ā., taṃ sutvā p. tathā katvā
āgantvā „pavisatū“ 'ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
mantāni aṭṭhāsi, rājā tena saha paṭisanthāraṃ katvā p-aṃ
vimaṃsanto imaṃ g. ā.:

20 51. Sukhī hi eke na karonti pāpāni
avaṇṇasaṃsaggabhayā paṇ' eke,
pahū⁶ samāno vipulattacintī
kiṃkāraṇā me na karosi dukkhaṇi ti.

Ta. sukhīti p-a ekacce hi mayaṃ sukhino sampattissariyā⁷ alaṇi no etta-
25 kenā 'ti uttariṇi' issariyakāraṇā pāpāni na karonti, ekacce evarūpassa no yasa-
dāyakassa sāmikassa aparajjhantānaṃ avanno bhavissatīti avavaṇṇasaṃsaggabhayā
na karonti, eko asaṃmattho hoti, eko mandapañño tvaṃ pana saṃmattho ca vi-
pulattacintī ca⁸, icchanto sakala-Jambudīpe rajjaṇi pi kareyyāsi, kiṃkāraṇā
mama rajjaṇi gahetvā dukkhaṇi na karosīti.

30 Bodhisatto āha:

52. Na paṇḍitā attasukhassa hetu
pāpāni kammāni samācaranti, .

¹ B^d adds kasmā. ² B^d -o. ³ C^k omitt vutto. ⁴ C^k -satitī. ⁵ C^p pabū, B^d
bahu. ⁶ C^k -ya, C^p yaṃ. ⁷ B^d -ri. ⁸ B^d adds sace pana.

gopurattālako rājanivesanādīni nivesanāni hatthisālādayo pok-kharaniyo ti sabbam eva nitṭham agamāsi, iti mahāummaggo jaṃghummaggo nagaran ti sabbam etaṃ catūhi māsehi nitṭhi-taṃ. Atha M. catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtaṃ pāhesi.

5

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

49. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino
ath' assa pahīni dūtaṃ: [ehi dāni mahārāja],
māpitan te nivesanaṃ ti. 1499.

Ta. pahīnīti pesesi.

10

Rājā dūtassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto mahantena parivārena nikkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā itaraṃ gātham āha:

50. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā
anantāvāhanaṃ daṭṭhuṃ phītaṃ Kampilliyā purā ti. 1500. 15

Ta. ananta -- ti aparimitaassādivāhanaṃ, Kampilliyā -- ti Kam-pillaratṭhe māpitaṃ nagaraṃ.

So anupubbena Gaṅgātīraṃ pāpuṇi, atha naṃ M. paccug-gantvā attanā katanagaraṃ pavesesi, so ta. pāsādaragato nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā thokaṃ vissamitvā sāyaṇhasa-maye attano āgatabhāvaṃ nāpetuṃ¹ Cūlanīrañño dūtaṃ pesesi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

51. Tato ca kho so gantvāna Brahmadattassa pāhīni:
āgato 'smi mahārāja tava pādāni vanditum. 1501.
52. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriyaṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvanṇena paṭicchannaṃ dōsīgaṇapurakkhatan ti. 1502. 25

Ta. vanditun ti Vedeho mahallako C-rājā tassa puttamatto² pi na hoti³, kilesamuechito pana hutvā jāmātara⁴ nāma sasuro vandiyo ti cintetvā tassa cittaṃ anujānanto⁵ vandanaśāsanāni pahīni, dadāhi dānīti ahaṃ tayā dhītaṃ dassāmi⁶ti pakkosāpito taṃ me dāni dehīti pahīni, suvaṇṇena -- ti 30 suvaṇṇalaṃkārapatimaṇḍitaṃ.

¹ Cks omīti nāpetuṃ. ² Bā puttanaṭṭamatto. ³ so Cks; Bā nappahīti. ⁴ Bā jāmātarena. ⁵ Bā ajānanto.

dukkhena puṭṭhā khalitāpi¹ santā
chandā ca dosā ca na jahanti dhammaṃ ti.

Ta. khalitattā² ti sampattito khalitvā vipattiyaṃ ṭhitasabbhāvā hutvāpi,
dhammaṃ ti pavēḍidhammaṃ sucaritadhammaṃ na jahant' eva.

Puna rājā tassa vīmaṃsanatthaṃ khattiyamāyaṃ kathento 5
imaṃ gātham āha :

ss. Yena kenaci vaṇṇena mudunā dāruṇena vā
uddhare dīnam attānaṃ, pacchā dhammaṃ samācare ti.

Ta. dīnaṃ ti duggataṃ attānaṃ uddharitvā sampattiyaṃ yeva ṭhapeyya.

Ath' assa M. rukkhūpamaṃ dassento imaṃ gātham āha : 10

ss. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= $\frac{210}{20}$)
na tassa sākā bhāṇjeyya, mittadūbhī hi pāpako ti

evaṇ ca pana vatvā „mahārāja yadi paribhuttarukkhassa sākā-
khaṃ bhāṇjanto pi mittadūbhī hoti kimaṅga puna manussagha-
tako³, yehi tumhehi mama pitā ulāre issariye patitṭhāpito ahaṇ 15
ca mahantena anuggahena anuggahito tesu tumhesu aparajjhanto
ahaṃ kathaṃ nāma mittadūbhī bhaveyyan“ ti sabbathāpi⁴ at-
tano amittadūbbhihāvaṃ kathetvā raṇṇo apacāraṃ⁵ codento :

ss. Yassā⁶ hi dhammaṃ manujo vijaññā

ye c' assa kaṃkhaṃ vinayanti santo

20

taṃ hi 'ssa dipaṇ ca parāyanaṇ ca

na tena mittam jarayetha⁷ pañño ti.

T. a. : mahārāja yassa purisassa santikā puriso appamattakam pi dham-
maṃ kāraṇaṃ jāneyya ye c' assa uppannaṃ kaṃkhaṃ vinayanti taṃ tassa
patitṭhāṭṭhena⁸ dīpaṃ eva parāyanaṇ ca, tādisena saddhiṃ p. mittabhāvaṃ nāma 25
na jīreyya⁹ na nāseyya¹⁰ 'ti a.

Idāni naṃ ovadanto imaṃ gāthadvayaṃ āha :

ss. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, (= III $\frac{154}{23}$)

asaññato pabbajito na sādhu,

rājā na sādhu anisamnakārī,

30

yo paṇḍito kodhano so¹⁰ na sādhu.

¹ so Bā; Cks -tattāpi. ² so all three MSS. ³ kimaṅga - - tako not in Cks.

⁴ Bā -tthāpi. ⁵ Bā citta-cāraṇa. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bā janayetha ⁸ Bā
patitṭhāṇaṭṭhena. ⁹ Bā vinayetha, ¹⁰ Cks taṇu.

Cūḷani dūtassa katham sutvā somanassappatto „idāni me paccāmitto kuhiṃ gamissati, ubhinnaṃ pi tesāṃ sīsāni chin-ditvā jayapānaṃ pivissāmā“ ¹ti kevalaṃ ²somanassaṃ dassento dūtassa sakkāraṃ katvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 53. Svāgatan tena ³Vedeha atho te adurāgataṃ,
nakkhattaṃ ñeva paripuccha. ahaṃ kaṇṇaṃ dadāmi te
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1503.

Ta. Vedehā ⁴ti Vedeassa sāsaṇaṃ sutvā taṃ purato ʒhitaṃ viya ālapati,
athavā ⁵evaṃ Brahmaḍattena vuttan ti vadehīti ⁶dūtaṃ āpāpento evaṃ ā.

- 10 Taṃ sutvā dūto Vedeassa santikaṃ gantvā „deva maṇ-
galakiriyaṃ anucchavikaṃ nakkhattaṃ kira jānāhi, te dhītaraṃ
demīti vuttan“ ⁷ti ⁸ā, so „ajj“ eva nakkhattaṃ sobhanan“ ⁹ti puna
dūtaṃ paṇiṇi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Sattā āha:

- 15 54. Tato ca rājā Vedeho nakkhattaṃ paripucchatha,
nakkhattaṃ paripucchitvā Brahmaḍattassa pāṇiṇi: 1504.
55. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1505.
C-rājāpi:
20 56. Dadāmi dāni te bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1506.

- Imaṃ g. vatvā „idāni pesemi, idāni pesemīti“ ¹⁰mūsāvādaṃ
katvā ekasataraḷjūnaṃ saṇṇaṃ adāsi: „aṭṭhārasahi akkhohiṇi
saddhiṃ sabbe yuddhasajjā hutvā nikkhamantu, ubhinnaṃ pi
25 paccatthikānaṃ sīsāni chinditvā sve jayapānaṃ pivissāmā“ ¹¹ti,
te sabbe pi nikkhamiṃsu, sayāṃ nikkhamanto pana mātaraṃ
Talatādeviṃ ca ¹²aggamahesiṃ ¹³Nandadeviṃ ca puttāṃ ¹⁴Pañcāla-
caṇḍaṃ ca ¹⁵dhītaraṃ Pañcālacanḍiṃ ca ¹⁶ti cattāro jane orodhehi
saddhiṃ pāsāde nivāsāpetvā va ¹⁷nikkhami. Bo. Vedeheraṇṇo
30 c' eva tena saddhiṃ āgatasenāya ca mahantaṃ sakkāraṃ

¹ Cks koḍha. ² so Bā; Cks ti; read: suāgatan te? ³ Cks atha. ⁴ Cks dehīti.

⁵ Cks dehīti. ⁶ Cks -viri, Bā mātaraṇca calākadeviṇca. ⁷ Bā -siṇca. ⁸ Cks
nandavī puttāṃ. ⁹ Cks -dāni. ¹⁰ Bā -dāni. ¹¹ Cks gehe nivattitvā va.

47. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Ta. na sādḥū 'ti na laṭṭhako⁴, anisammakārīti yaṁ kiñci sutvā
anupadhāretvā attano paccakkhaṁ aketvā kāraṁ, yaso kitti cā 'ti issariya"
5 parivāro ca guṇabhāvan ca ekanten' eva vaḍḍhatīti. Bhūripaṇḥo niṭṭhito.

Evam vutte rājā M-am samussitasetacchatte rājapallanke
nisīḍāpetvā sayam nīcāsane nisīḍitvā ā.: „p-a setacchatte nib-
battadevatā mañ cattāro pañhe pucchi, ten' evāhaṁ p-e puc-
'chīm, na cattāro p-ā jānimsu, kathehi me tāta pañhe“ ti,
10 „mahārāja chatte nibbattadevatā vā hotu cātummahārājādayo
vā hontu yena kenaci puṭṭhapañhaṁ kathessāmi, vada ma-
hārāja devatāya pucchitapañhe“ ti ā., rājā devatāya pucchi-
taniyāmen' eva kathento paṭhamam gātham āha:

58. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati,
15 sa ve rājā' piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

M-assa gātham sutvā va gaganatale cando viya attho pā-
kaṭo ahosi.

Atha M. supa mahārāja 'ti vatvā hantīti paharati parisumbhatīti
paharati yeva, sa ve ti so evam karonto piyo hoti, kantenamabhipassa-
20 sīti tena kāraṇena piyam³ hontam⁴ katarapuggalam⁵ tvam rājā⁶ abhipassa-
sīti evam tam devatā pañhaṁ pucchi, tassāyaṁ attho: yadā hi māṇu amke ni-
panno daharo haṭṭhatuṭṭho kiṇanto mātaram hatthapādehi paharati kesa luṇcati
muṭṭhinā mukhaṁ paharati tadā nam sā coraputta katham no evam paharasīti
ādīni pemavasen' eva vatvā pemaṁ dhāretum asakkonti ālīngitvā thanantare
25 nīpajjāpetvā paricumbati⁷, iti so tassā everūpe kāle piyataro hoti tathā pituno ti

Evam gaganamajjhe suriyam utthāpento viya pākaṭam katvā
pañhaṁ kathesi, tam sutvā devatā chattapiṇḍikavivarato nikkha-
mitvā upaḍḍhasarīram dāssenti „sukathito paṇḥo“ ti madhurassa-
rena sādḥukāraṁ datvā ratanacamaṅgotakam pūretvā dibbapuppha-
30 gandhavāsehi M-am pūjetvā antaradhāyi, rājā M-am pupphādīhi

¹ B² suṇḍaro. ² C² rāja. ³ C² piyā, B² pi. ⁴ B² honti. ⁵ B² katamam-,
C² kara-. ⁶ C² rañjam, B² rājā, C² rājam. ⁷ B² sīsam paricumpati, C²
parisambhatti.

kāresi, keci manussā suraṃ pivanti keci macchamaṃsādini
 khādanti keci dūramaggā¹ āgatattā kilantā sayanti, Vedeharājā
 pana Senakādayo paṇḍite gahetvā amaccagana-parivuto alam-
 katamahātale nisīdi, C-rājāpi atthārasaakkhohiṇisaṃkhāya
 senāya nagaraṃ tisandhicutasamkhepaṃ parikkhipitvā aneka- 5
 satasahassāhi ukkāhi dhāriyamānāhi aruṇe uggacchante yeva
 gahaṇasajjo hutvā atthāsi, taṃ natvā M. attano yodhānaṃ tīni
 satāni pesesi: „tumhe jaṃghummagge gantvā raṇṇo mātaraṃ
 ca aggamahesiṃ ca puttaṃ ca dhītaraṃ ca jaṃghummaggena
 ānetvā mahāummaggena netvā ummaggadvārato bahi akatvā 10
 anto ummagge yeva yāva amhākaṃ āgamanā rakkhantā tathvā
 amhākaṃ āgamanakale ummaggā niharitvā ummaggadvāre ma-
 hāvisālamālake tthāpethā“² ti, te tassa vacanaṃ sampaticchitvā
 jaṃghummaggena gantvā sopānapādamūle padarattharaṃ³ ug-
 ghāṭetvā⁴ sopānapādamūle sopānasīse mahātale ti ettake thāne 15
 ārakkhamanusse ca khujjādiparivārādayo ca hatthapādesu
 bandhitvā mukhaṃ thaketvā⁵ ta. ta. paṭicchannaatthāne tthapetvā
 raṇṇo paṭiyattakhādaniye⁶ kiñci khādितvā⁷ cunṇavicunṇaṃ katvā⁸
 upari pāsādaṃ abhirūhiṃsu, tadā Talatādevī Nandādeviṃ ca
 rājaputtaṃ ca rājadhītaraṃ ca „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ mañña- 20
 mānā attanā saddhiṃ ekasayane sayāpesi, te yodhā gabbha-
 dvāre tathvā pakkosiṃsu, sā nikkhamitvā „kiṃ tātā“ ti ā,
 „devī amhākaṃ rājā Vedehaṃ ca Mahosadhaṃ ca jivitakkha-
 yaṃ pāpetvā sakala-Jambudīpe ekarajjaṃ katvā ekasatarāja-
 parivuto mahantena yasena mahāpānaṃ pivanto tumhe cattāro 25
 pi gahetvā ānetuṃ amhe pahināti“, te pāsādā otaritvā sopāna-
 pādamūlaṃ agamiṃsu, atha ne gahetvā jaṃghummaggaṃ pavi-
 siṃsu, te āhaṃsu: „mayaṃ ettakaṃ kālaṃ idha vasantā imaṃ
 vithiṃ na otiṇṇapubbā“ ti, „imaṃ vithiṃ na sabbadā otaranti,
 maṅgalavithi nāma⁹ esā, ajja maṅgaladivasabhāvena rājā iminā 30

¹ Ck^s -gam. ² Bđ phalakasandhūraṃ. ³ Ck^s kathetvā, Bđ pidahitvā. ⁴ so Ck^s
 for -yesu? Bđ -daniyabhojaniyaṃ. ⁵ Bđ adds kiñci bhinditvā. ⁶ Bđ adds
 apavibhogam katvā chaḍḍetvā.

pūjetvā itaraṃ pañhaṃ āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte
dutiyaṃ gātham āha:

eo. Akkosati yathākāmaṃ āgamaṃ c' assa icchati'
sa ve rājā' piyo hoti kaṇṇa-m-abhipassasīti.

Atha M. „mahārāja, mātā vacanapesanaṃ kātum samat- 5
thaṃ sattavassikaṃ puttāṃ 'khettaṃ gaccha, antarāpaṇaṃ
gacchā“ 'ti ādīni vatvā 'sace me idaṃ c' idaṃ ca khādaniyaṃ
bhojaniyaṃ dassasi gamissāmīti' vatvā 'handa puttā' 'ti vatvā
datvā taṃ khāditvā 'tvaṃ sītāya gharacchāyāya nisīdasi, ahaṃ
tava bahippesakammaṃ karissāmīti' ādīni hatthavikāramukha- 10
vikāraṃ katvā³ agacchantaṃ kupitā daṇḍakaṃ gahetvā 'tvaṃ
mama santakaṃ khāditvā khette kiñci kātum na icchasīti'
tājjeṇti naṃ vegena palāyantaṃ anubandhitvā gaṇhitum asak-
konti⁴ 'gaccha, corā taṃ khaṇḍākhāṇḍikaṃ chindantū' 'ti ādīni
vatvā yathākāmaṃ yathājjhāsayaṃ akkosati, yaṃ pana mukhena 15
bhaṇati⁵ tato⁶ appamattakaṃ⁷ sāpi na icchati⁸ āgamaṇaṃ c'
assa⁹ icchati, so divasabhāgaṃ kīlītvā sāyaṃ gehe pavisitum
avisahanto nītakānaṃ santikaṃ gacchati, mātāpi tassa āga-
manamaggaṃ olokeṇti anāgacchantaṃ disvā 'pavisitum na visa-
hati, maññe' ti sokassa hadayaṃ pūretvā assapunnehi nettehi 20
nītiḥhare, upadhārenti puttāṃ disvā ālīṇḍitvā cumbitvā ubhoḥi
hatthehi dāhaṃ gahetvā 'putta mama pi nāma vacanaṃ hadaye
ṭhapesīti' atirekataraṃ pemaṃ uppādeti¹⁰, evaṃ mahārāja mātu
putto kuddhakāle¹¹ piyataro nāma hoti“ dutiyaṃ pi pañhaṃ
kathesi, devatā tath' eva pūjeti, rājāpi pūjetvā tatiyaṃ pañhaṃ 25
āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte itaraṃ gātham āha:

eo. Abbhakkhāti¹² abhūtena alikena-m-abhisāraye,
sa ve rājā' piyo hoti, kaṇṇa-m-abhipassasīti.

Ath' assa M. „mahārāja yadā jayampatikā rahogatā lo-

¹ Cks na icch-. ² Cks rājā. ³ Bđ adds gato. ⁴ Cks add dhanāṃ ⁵ Cks
bhana. ⁶ Ck to ⁷ Ck -kassāti, C -kassāri. ⁸ Bđ has yāpi-, Cks omit sāpi-.
⁹ Bđ adds na. ¹⁰ Bđ -desi ¹¹ Bđ mātuyā kuddhakāle putto. ¹² Bđ acchā
abbhikkhī.

maggena ānetum ānāpesīti¹, te tesam saddahiṃsu, ath' ekacce
 te cattāro pi gahetvā gacchiṃsu, ekacce nivattitvā rājanive-
 sane ratanagabbhaṃ vivaritvā² yāvadicchakam dhanasāraṃ ga-
 hetvā āgamiṃsu, itare pi cattāro¹ purato mahāummaggaṃ gan-
 5 tvā² alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ disvā „rañño atthāya
 sajjitān“ ti saññaṃ karimṃsu, atha ne Mahāgaṇḍāya avidūratthā-
 naṃ netvā anto ummagge alaṃkatagabbhe nisidāpetvā ekacce
 ārakkhaṃ gahetvā acchiṃsu, ekacce tesam ānītabhāvaṃ gantvā
 Bo-assa ārocesuṃ, so tesam kathāṃ sutvā „idāni me mano-
 10 ratho matthakam pāpuṇissatīti“ somanassajāto rañño santikaṃ
 gantvā ekamantaṃ atthāsi, rājāpi kilesāturatāya „idāni me
 dhītaṃ pesessati, idāni me pesessatīti“ pallaṃkato vuṭṭhāya
 vātapānena olovento anekehi ukkāsatasahasseehi ekobhāsaṃ
 jātāṃ nagaraṃ mahatiyā senāya parivutaṃ disvā āsaṃkitapari-
 15 saṃkito „kin nu kho etaṃ“ ti paṇḍitehi saddhiṃ mantento g. ā.:

57. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhati vammitā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1507.

Ta. kin nu maññantīti C-rājā ambhakaṃ tuṭṭho udāhu ruṭṭho³ ti kin
 nu p-a maññantīti pucchī.

20 Taṃ sutvā Senako āha: „mā cintayī mahārāja, atibahū
 ukkā paññāyanti, rājā tumhākaṃ dātum dhītaṃ gahetvā eti,
 maññe“ ti, Pukkuso pi „tumhākaṃ āgantukasakkāraṃ kātum
 ārakkhaṃ gahetvā tthito bhavissatīti“ yaṃ yaṃ tesam ruccati
 taṃ taṃ kathayimṃsu, rājāpi „asukatthāne senā tiṭṭhantu, asu-
 25 katthāne ārakkhaṃ gaṇhatha, appamattā hothā“ 'ti vadantānaṃ
 saddaṃ suṇanto sannaddhaṃ cā senaṃ passanto maraṇabhaya-
 tājito hutvā Mahāsattassa kathāṃ paccāsiṃsanto itaraṃ g. ā.:

58. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammitā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu kāhanti paṇḍitā 'ti. 1508.

30 Ta. kin - - ti p-a kin cintesi imā senā⁴ ambhakaṃ kin karissantīti⁵.

¹ Bā adds khattiyā. ² Bā patvā ³ Bā kuddho. ⁴ Bā imāya senāya. ⁵ Bā
 karissatīti.

kassādaratiyā kiṇṭā 'tava mayi pemaṃ n' atthi, bahigataṃ
kīra te hadayan' ti evaṃ aṇṇamaṇṇaṃ abhūtena abbhācikkhanti
alikenā sārenti codenti tadā te atirekataraṃ aṇṇamaṇṇaṃ pi-
yāyanti, evaṃ assa paṇhass' atthaṃ jānāhīti¹ kathesi, devatā²
5 tath' eva pūjesi, rājāpi pūjetvā itaraṃ paṇhaṃ āyācitvā „vada
mahārāja“ 'ti vutte catutthaṃ gātham āha:

61. Haraṃ annaṃ ca pānaṃ ca vatthasenāsanāni ca

[aṇṇadatthu harā¹ santā]

te ve rājā piyā hontī², kaṇṇa tena-m-abhipassasīti.

- 10 Ath' assa „mahārāja, ayaṃ paṇho dhammikasamaṇabrāh-
maṇe sandhāya vutto, saddhādīni hi kulāni idhalokaparalokaṃ
saddahitvā denti c' eva dātukāmāni ca hontī, tāni tathārūpe³
samaṇabrāhmaṇe yācānti pi laddhaṃ haritvā paribhuñjānti pi
disvā 'amhe yeva yācānti, amhākaṃ yeva santakāni annādīni
15 paribhuñjāntīti' tesu atirekataraṃ pemaṃ karontī,⁴ evaṃ te
aṇṇadatthu harā ekaṃsen' eva yācakam eva⁵ laddhaṃ harantā
vasamānā piyā hontīti⁶, imasmiṃ pana paṇhe kathite devatā
tath' eva pūjetvā sādhu-kāraṃ datvā sattaratana-pūraṃ ratana-
camgotakam „gaṇha paṇḍita“ 'ti M-assa pādāmūle khīpi, rājāpi
20 paṇḍitvā senāpatiṭṭhānaṃ adāsi, tato paṭṭhāya M-assa yaso
mahā ahoṣi. Devatāpucchitapaṇho niṭṭhito.

- Puna te cattāro janā „gahapatiputto idāni mahantatara
jāto, kiṃ karomā“ 'ti mantayimāsu, atha ne Se- āha: „hotu,
diṭṭho me upāyo, g-puttaṃ upasāmkamitvā 'rahassaṃ nāma
25 kassa kathetum vaṭṭatīti' pucchissāma, so 'na kassacīti'
vakkhati, atha naṃ 'g-putto deva tuyhaṃ paccatthiko jāto'
ti paribhindissāmā⁷ 'ti vatvā te cattāro p-assa gharaṃ
gantvā paṭisanthāraṃ katvā „p-a paṇhaṃ pucchitukāmaṃ amhā"
'ti vatvā „pucchathā⁸“ 'ti vutte Se- pucchi: „p-a purisena
30 nāma kattha patiṭṭhātabban⁹“ ti, „sacce“ ti, „sacce pa-

¹ Cā bhārā. ² Ckā rāja --, Bā sa ve rājā piyo hoti. ³ Bā adds kāle. ⁴ Bā yā-
cantā ceva. ⁵ Ckā -taṃ.

Taṃ sutvā M. „imaṃ andhabālaṃ thokaṃ santāsetvā
pacchā mama balaṃ¹ dassetvā assāsessāmīti“ cintetvā ā.:

59. Rakkhati taṃ mahārāja Cūḷāṇiyo mahabbalo,
paduṭṭho te Brahmadatto, pāto taṃ ghātayissatīti. 1509.

Taṃ sutvā sabbe maraṇabhayaṭṭhitā, rañño kaṇṭho sussi, 5
mukhe kheḷo chijji², sarīre dāho uppajji, so maraṇabhayaḥhito
paridevanto dve gāthā abhāsi:

60. Ubbedhati me hadayaṃ mukhaṃ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1510.

61. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahiṃ³ 10
evam pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahīti. 1511.

Ta, ubbedhatīti tāta Ma-a hadayaṃ me mahāvāteritaṃ viya pallavaṃ
kampati. anto jhāyatīti so ukkā viya mayhaṃ hadayaṃsaṃ abbhantare
jhāyati bhi pana na paññāyatīti paridevati.

M. fassa paridevitaṃ sutvā „ayaṃ andhabālo aññesu di- 15
vasesu mama vacanaṃ na kareyya, bhiyyo naṃ niggaṇhissā-
mīti“ cintetvā āha:

62. Pamatto mantanāṭṭito bhinnamanto si khattiya,
idāni kho taṃ⁴ tāyantu paṇḍitā mantino janā. 1512.

63. Akatvāmacassa vacanaṃ atthakāmahitesino 20
attaṭṭirato rājā migo kūṭe va ohito. 1513.

64. Yathāpi maccho baḷisaṃ vaṃkamamsena chāditaṃ
āmagijjho⁵ na jānāti maccho maraṇaṃ attano 1514.

65. Evam eva tuvaṃ rāja Cūḷaneyyassa dhītaraṃ
kāmagiddho na jānāsi maccho maraṇaṃ attano. 1515. 25

66. Sace gacchasi Pañcālaṃ khippaṃ attam jāhessasi
migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essati. 1516.

67. Anariyarūpo puriso janinda
ahiva ucchaṇṇagato⁷ ḍaseyya,
na tena mettiṃ kayirātha pañño⁸, 30
dukkho bhava⁹ kāpurisena saṅgamo. 1517.

¹ Bā paññābalaṃ. ² Bā paricchajji. ³ Cā Bā bhi. ⁴ Bā mantam, Cā tā. ⁵
so Cā for -giddho? Bā kāmagiddho. ⁶ Cā patthānapattam, Cā petthānapannaṃ,
Bā bandhānubandhaṃ. ⁷ Cā -hato. ⁸ Cā omit pañño. ⁹ Bā have.

68. Yan tv-eva¹ jaññā purisaṃ² janinda

['sīlavāyaṃ bahussuto']

ten' eva mettīm kayirātha³ pañño⁴,

sukho bhava⁵ sappurisaṃ saṅgamo ti. 1518.

- 5 Ta. pamatto ti mahārāja tvaṃ kāmēna pamatto, mantanātīto ti mayā
anāgatabhayāṃ disvā paññāya paricchinditvā mantitamantaṇaṃ atikkanto, bhinnamanto ti
mantaṇātikkantattā yeva bhinnamanto⁶, Senakādīhi saddhīm manto⁶
gāṇito esa so⁷ bhinnō ti pi bhinnamanto si jāto, paṇḍitā ti ime Senakādayo
cattāro janā⁸ idāni taṃ rakkhantu passāma nesaṃ balaṃ ti dīpeti, akatvā--ti
10 mama uttamaamaccassa vacanaṃ akatvā, attapītirato ti attano kilesapītiyā
abhirato⁹ hutvā, kūṭe--ti yathā nāma nivāpalobhenāgato migo kūṭapāse baj-
jhati evaṃ mama vacanaṃ agahetvā Pañcālacandīm labhissāmīti lobhenāgantvā
idāni kūṭapāse baddho migo viya jāto si, yathā maccho ti gāthāya⁹ tadā
mayā pyaṃ upamā āhatā¹⁰ ti dassetuṃ vuttaṃ, sace gacchasīti gāthāya pi
15 na¹¹ kevalaṃ etaṃ eva imaṃ pi te upamaṃ āharin ti dassetuṃ vuttaṃ¹², anari-
yarūpo ti Kevattabrāhmaṇasadiṣo asappurisa-jātiko nīlajjapuriso, na tena
mettin ti tādīsena saddhīm mittadhammaṃ na kayirātha, tvaṃ pana Ke-ena
saddhīm katvā tassa vacanaṃ gaṇhi, dukkho ti evarūpena s. saṅgamo nāma
ekavāraṃ kato idhaloke pi paraloke pi mahādukkhāvahanato dukkho¹³ hoti,
20 yantvevā¹⁴ 'ti yaṃ c' eva¹⁵ ayaṃ eva vā pāṭho, sukho ti idhaloke pi para-
loke pi sukho yeva.

Atha naṃ „puttaṃ evarūpaṃ na karissasīti“ suṭṭhutam
niggaṇhanto pubbe raññā kathitakathaṃ nīharitvā dassento

69. Bālo tvaṃ elamūgo si rāja
25 yo uttamattāhāni mayi lapittha¹⁶,
kim evāhaṃ naṅgalakoṭivaddho
attāhāni jānissāṃ¹⁷ yathāpi añño. 1519.
70. 'Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati' ti 1520.

- 30 ime dve gāthā vatvā „mahārāja ahaṃ gahapatiputto yathā
tava aññe Senakādayo p-ā attāhāni jānanti tathā kim eva jā-
nissāṃ, agocarō esa mayhaṃ, gahapatissippam evāhaṃ jānāmi,
ayaṃ attho Senakādīnaṃ pākato, te p-ā bhontā¹⁸ ajja te

¹ Bā yadeva, Cks yatveva, Bs yanteva? ² Bā -so. ³ Cks omit pañño. ⁴ Bā
vahe. ⁵ Bā adds tayā. ⁶ Cks omit manto. ⁷ so Cks; Bā eso. ⁸ Cks omit
janā. ⁹ Bā gāthādvayaṃ. ¹⁰ Bā āhatā. ¹¹ Cks omit na, Bā gāthāpi na.
¹² Cks -ā. ¹³ Cks .ā. ¹⁴ Cks yatvevā, Bā yadevā. ¹⁵ Bā yaṃ eva. ¹⁶ Cks
ye- ittho. ¹⁷ Bā jānanti. ¹⁸ Bā hotu, omitting te paṇḍita.

atṭhārasahi akkhohiṇi parivāritassa avassayā hontu, mañ
 pana gīvāya gahetvā nikkadḍhitum āṇāpehi, idāni mañ kasmā
 pucchasi¹“ evaṃ suniggahitaṃ niggaḥi¹, taṃ sutvā rājā cin-
 tesi: „p-o mayā katadosam eva katheti, pubbe h' idaṃ anā-
 gatabhayaṃ jāni², tena mañ ativiya niggaṇḥati³, na kho pana
 ettakaṃ kālāṃ nikkammako⁴ acchissati, avassam iminā mayhañ
 sotthibhāvo⁵ kato bhavissati⁶“, atha naṃ parigaṇḥanto dve
 gāthā abhāsi:

71. Mahosadha atitena nānuvijjhanti paṇḍitā,
 kiṃ mañ assaṃ va sambandhañ⁶ patoden' eva vijjhasi. 1521. 10
 72. Sace ca⁷ passasi mokkhañ⁸ khemañ vā pana passasi
 ten' eva mañ anusāsa, kiṃ atitena vijjhasi⁹. 1522.

Ta. nānuvijjhantīti atitadosaṃ gahetvā mukhasattīhi⁹ na¹⁰ vijjhanti,
 sambandhañ⁶ ti sattusenāya parivutattā sutṭhu bandhitvā ṭhapitaṃ assaṃ viya
 kiṃ mañ vijjhasi, teneva mañ ti evaṃ te mokkha bhavissati evaṃ khemañ 15
 ti tena sotthibhāven' eva mañ anusāsa assāsehi, tañ hi ṭhapetvā aññaṃ me
 paṭisaraṇaṃ n' atthi.

Atha M. „ayaṃ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṃ na
 jānāti, thokaṃ kilametvā pacchāssa avassayo bhavissāmīti“
 cintetvā āha: 20

73. Atītaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na tañ sakkomañ mocetum, tvam pi¹² jānassu khattiya. 1523.
 74. Santi vehāsāyā nāgā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1524.
 75. Santi vehāsāyā assā iddhimanto yasassino, 25
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1525.
 76. Santi vehāsāyā pakkhī¹³ iddhimanto yasassino, te etc. 1526.
 77. Santi vehāsāyā yakkhā iddhimanto yasassino, te etc. 1527.
 78. Atītaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na tañ sakkomañ mocetum antalikkhena khattiyā 'ti. 1528. 30

¹ Bā miggañhi. ² Bā jānāti. ³ Bā -hāti. ⁴ Cks nikkh-. ⁵ Cks -vañ. ⁶ so
 all three MSS. for -baddhañ? ⁷ Bā omits ca. ⁸ Bā adds vā. ⁹ Cks -santīhi.
¹⁰ Cks omit na. ¹¹ Cks mānusaṃ, Bā mānussaṃ. ¹² Bā pa. ¹³ all three
 MSS. -i.

Ta, kamman ti mahārāja idaṃ ito mocanaṃ nāma atītaṃ mānusehi kattabbaṃ kammaṃ atītaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ n' eva kātuṃ na sahituṃ sakkomīti¹ ahaṃ taṃ ito mocetuṃ na sakkomi, tvam pi² jānassu khattiyā 'ti mahārāja tvam ev' ettha kattabbaṃ jānassu, vehāsayā ti ākā-
 5 sena gamanasamatthā hatthino, yassā 'ti yassa rañño tathāvidhā chaddanta-
 kule vā uposathakule vā jātā nāgā honti taṃ rājanaṃ te ādāya gaccheyyuṃ,
 assā ti valāhakaṃ rājakule jātā assā, pakkhīti Garuḷaṃ sandhāyāha, yakkhā
 ti Sātāgīrādayo, antalikkhenā 'ti ahaṃ antalikkhena mocetuṃ na sakkomi,
 taṃ ādāya ākāsenā Mithilāṃ netuṃ na sakkomīti a.

10 Rājā taṃ sutvā appaṭibhāno nisīdi, atha Senako cintesi:
 „idāni rañño ca ambhākaṃ ca ṭhapetvā p-aṃ aññaṃ paṭisa-
 raṇaṃ n' atthi, rājā pan' assa kathaṃ sutvā bhayatajjito kiñci
 vattuṃ na sakkoti, ahaṃ p-aṃ yācissāmīti“ yācanto dve
 gāthā abhāsi:

15 70. Atīradassī puriso mahante udakappaṇave
 yattha so labhate gādhaṃ⁴ tattha so vindate sukhaṃ. 1529.
 80. Evaṃ amhañ⁵ ca raññañ⁶ ca tvaṃ patitṭhā⁷ Mahosadha,
 tvaṃ no si mantinaṃ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā 'ti. 1530

20 Ta. atīradassīti samudde bhinnanāvo tīraṃ apassanto, yatthā 'ti
 ūmivegabbhāhato vicaranto yasmiṃ padese patitṭhaṃ labhati, pamocayā 'ti
 pubbe pi Mithilāṃ parivāretvā ṭhitakāle tayā va mocit' amhā idāni pi tvam
 eva amhe dukkhā mocēhīti yāci.

Atha naṃ niggaṇhanto M. gāthāya ajjhabhāsi: .

25 81. Atītaṃ mānusakaṃ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
 na naṃ sakkomi mocetuṃ, tvam pajānassu⁸ Senakā 'ti. 1531.

Ta. tvaṃ pajānassu -- ti Senaka ahaṃ na sakkomi tvaṃ imaṃ rājā-
 naṃ ākāsenā Mithilāṃ nehitī.

Rājā gahetabbagahaṇaṃ apassanto maraṇabhayatajjito
 M-ena saddhiṃ kathetuṃ asakkonto „kadāci Senako pi kiñci
 30 upāyaṃ jāneyya, pucchāmi tāva naṃ“ ti pucchanto g. ā.:

82. Suṇohi mētaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
 Senakaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasīti. 1532.

¹ Bā kātuṃ na sambhavitūṃ, sakkā na taṃ sakkomīti. ² Bā pa. ³ Ck's add
 vā, Bā yakkhā. ⁴ Bā nāvaṃ. ⁵ Bā ambhākaṃ. ⁶ Bā rañño. ⁷ Bā adds si
⁸ Ck's pi jā-

Ta. kiñ kiccaṃ ti kiñ kātabbayuttakaṃ idha maññasi Ma - - en' amhi pariccatto yadi tvaṃ jānāsi vadehīti.

Taṃ sutvā Se- „rājā upāyāṃ pucchati, sobhano vā hotu mā vā kathessāmi 'ssa etaṃ upāyan“ ti cintetvā g. ā.:

88. Aggim' dvārato² dema, gaṇhāmase vikattanāṃ³, 5
aññamaññaṃ vadhivāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayīti⁵. 1533.

Ta. dvārato ti dvāraṃ pidahitvā ta. aggim' dema, vikattanāṃ³ ti aññamaññaṃ vikattanāṃ⁶ satthaṃ gaṇhāma, hessāma⁴, ti jīvitāṃ khippaṃ jahissāma, alaṃkatapāsādo yeva no dāruccitako bhavissati. 10

Taṃ sutvā rājā anattamano ahosi, attano puttadārassa eva- rūpaṃ citakaṃ⁷ karohīti⁸ cintetvā Pukkusādayo pucchi, te pi attano anurūpaṃ bālakathaṃ kathayimāsu, tena vuttaṃ:

84. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Pukkusaṃ dāni pucchāmi: kiñ kiccaṃ idha maññasi. 1534. 15
85. Viśaṃ khādītva miyyāma, khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1535.
86. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Kāvindaṃ dāni pucchāmi: kiñ kiccaṃ idha maññasi. 1536.
87. Rajjuyā bajjha miyyāma, papātā⁹ papatemase, 20
mā po rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1537.
88. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Devindaṃ dāni pucchāmi: kiñ kiccaṃ idha maññasi. 1538.
89. Aggim' dvārato dema, gaṇhāmase vikattanāṃ¹⁰,
aññamaññaṃ vadhivāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ, 25
na no sakkomi¹¹ mocetuṃ, sukheṇ' eva Mahosadho ti. 1539.

Api ca tesu Devindo „ayaṃ rājā kiñ karoti, aggimhi sante khajjopanakaṃ dhamati, tṭhapetvā Ma-am añño¹² idha sottibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma n' atthi, ayaṃ¹³ taṃ

¹ Bā adds vā. ² read: dvārato. ³ Bā vikandanaṃ. ⁴ Bā hi-. ⁵ Bā hadayiti or mādayiti. ⁶ Bā vikaudana. ⁷ so Bā; C^k cittaṃ, B^s cittadukkhāṃ. ⁸ so C^k; B^s hotīti. ⁹ Bā pabbatā. ¹⁰ Bā vikandanaṃ. ¹¹ Bā sakkoti. ¹² C^k añño. ¹³ Bā adds rājā.

apucchitvā amhe pucchati, mayam kim jānāmā¹ 'ti cintetvā
aññam upāyam apassanto Senakena kathitam eva kathetvā
M-am vaṇṇento dve pāde ā.:²

90. Tatrāyam adhippāyo mahārāja:

5 mayam sabbe pi paṇḍitam eva yācāma,
sace paṇa yāciyamāno³ pi
na no sakkoti mocetum⁴ sukhen⁵ eva Mahosadho
atha Senakassa vacanam karissāmā⁶ 'ti. 1540.

Tam sutvā rājā pubbe Bo-assa kathitadosam⁷ saritvā tena
10 saddhim kathetum asakkonto tassa suṇantassa paridevanto ā.:

91. Yathā kadalino sāram anvesam nādhigacchati
evam anvesamānā nam pañham⁸ nājjhagamāmase⁹. 1541.

92. Yathā simbalino sāram anvesam nādhigacchati
evam anvesamānā nam pañham⁸ nājjhagamāmase⁹. 1542.

15 93. Adese vata no vuttham kuñjarānam¹⁰ v' anodake¹¹
sakāse dummanussānam¹² bālānam¹³ avijānataṃ. 1543.

94. Ubbedhate me hadayam, mukhaṃ ca parisussati,
nibbutim nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1544.

95. Kammārānam¹⁴ yathā ukkā anto jhāyati no baḥi
20 evam pi hadayam mayham¹⁵ anto jhāyati no bahīti. 1545.

Ta. kadalino ti yathā kadalikkhandhassa nissārattā sārattāko puriso
anvesanto pi tato sāram nādhigacchati evam mayam imamhā dukkhā muccanu-
pāyam¹⁶ pañham pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānāpi pañham nājjhagama-
mase, amhehi pucchitam upāyam asunantā mayam pañham¹⁷ nādhigacchāma,
25 dutiyagāthāya pi es¹⁸ eva nayo, kuñjarānam - - ti yathā kuñjarānam anūda-
kaṭṭhāne vuttham¹⁹ nāma hoti te hi tathārūpe nirūdake vanagahane dese vasantā
khippam eva paccāmittānam²⁰ vasam gacchanti evam amhehi pi imesam dumma-
nussānam²¹ bālānam²² santike vasantehi adese vuttham²³, ettakesu hi paṇḍitesu
eko pi me idāni paṭisaranam²⁴ n' atthīti²⁵ nānāvidhena vilapati.

30 Tam sutvā p. „ayam rājā ativiya kilamati, sace tam na
assāsessāmi hadayena phalitena marissatīti“ cintetvā assāsesi.

¹ Bā yācāmāno. ² Bā adds ayam. ³ Cks katañ dosam. ⁴ Cks paññā. ⁵ so
Cks; Bā najhaga-. ⁶ Bā muñc-. ⁷ Cks paññam. ⁸ Bā vuttam. ⁹ Bā adds
cintetvā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

96. Tato so paṇḍito dhīro atthadassī Mahosadho
Vedehaṃ dukkhitāṃ disvā idaṃ vacanaṃ abravī: 1546.
97. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahaṃ taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Candimaṃ. 1547. 5
98. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Sūriyaṃ. 1548.
99. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi paṃke sannaṃ¹ va kuñjaraṃ. 1549.
100. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi peḷābaddhaṃ va pannagaṃ 1550. 10
101. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi macche jalagate-r-iva. 1551.
102. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi sayoggaṃ balavāhanaṃ. 1552. 15
103. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
Pañcālaṃ vāhayissāmi kākasēnaṃ va leḍḍunā. 1553.
104. Adu paññā kimatthiyā² amacco vāpi tādiso
yo taṃ³ sambādhapakkhantaṃ⁴ dukkhā na parimocaye⁵ ti. 1554.

Ta. idan ti davadāhaddaḍḍhe araṇṇhe ghanavassāṃ vassāpento viya taṃ 20
assāseṇto imaṃ⁶ mā tvaṃ bhāyi mahārāja 'ti ādikaṃ vacanaṃ abravī, ta.
sannaṃ ti laggaṃ, peḷābaddhaṃ ti peḷāya abbhantaṃ agataṃ, Pañcālaṃ ti
etaṃ evaṃ mahantaṃ pi Pañcālaraṇṇo senaṃ, vāhayissamīti palāpessāmi,
ādū ti anāmatthe nipāto, paññā nāma kimatthiyā ti attho, amacco vāpi
tādiso ti paññāya samannāgato tādiso paññāsampanno amacco vāpi kimatthiyo- 25
yo taṃ evaṃ maraṇasambādhappattaṃ dukkhā na mocaye, mahārāja ahaṃ pa-
ṭhamataraṃ āgacchanto nāma kimatthaṃ āgato ti maññasi, mā bhāyi ahan taṃ
imamhā dukkhā mocessāmīti assāsesi.

So pi tassa vacanaṃ sutvā „idāni me jīvitaṃ laddhaṃ“ ti
assāsi⁷, Bodhisattena sīhanāde kate sabbe va tussimsu, atha 30
Se- pucchi: „paṇḍita tvaṃ sabbe amhe gahetvā gacchanto ken'
upāyena gamissasīti“, „alaṃkataummaggenā⁸ ti⁹, tumhe sajjā hothā“
'ti vatvā ummaggaḍvāraṃ vivaraṇatthaṃ yodhe āṇāpento g. ā.:

¹ C² sannaṃ. ² so B²; C² timatthikā, C³ nimatthikā. ³ C² tā, B² tvaṃ.

⁴ B² -pakkhaṇḍhaṃ. ⁵ C² -yā, B² -yī. ⁶ B² idaṃ. ⁷ B² assāsesi, B³ assā-
paṭilabhi. ⁸ B² -na nessāmi.

105. Etha māṇavā¹ utthetha, mukhaṃ sodhetha sandhino,
Vedehe saḥ² amaccehi ummaggena gamissatīti. 1555.

Ta. māṇavā² ti taruṇādhivacanāṃ, mukhaṃ sodhethā³ 'ti ummagga-
dvāraṃ vivaratha, sandhino ti gharasandhino³ sodhetvā ekasatānaṃ sayana-
5 gabbhānaṃ dvāraṃ vivaratha anekasatānaṃ dīpālayānaṃ dvāraṃ vivarathā⁴ 'ti.

Te utthāya ummaggassa dvāraṃ vivariṃsu, sakalaum-
maggo ekobhāso alaṃkatadevasabhā viya viroci.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

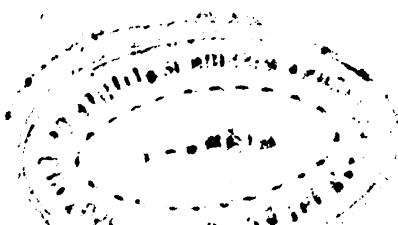
106. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā paṇḍitassānusārino
10 ummaggadvāraṃ vivariṃsu yantayutte ca aggale ti. 1556.

Ta. anusārino⁴ ti veyyāvaccakarā, yantayutte⁵ ca aggale ti sūcighaṭi-
kasampannāni dvārakavāṇāni.

Te ummaggadvāraṃ vivaritvā M-assa ārocesuṃ, so raṇṇo
saṇṇaṃ adāsi: „kālo deva, pāsādā otarathā“⁶ 'ti, rājā otari,
15 Se- sīsato nālivattaṃ apaneti, sātakaṃ omuṇcati, atha naṃ
M. disvā „kiṃ karosīti“⁷ pucchi, „p-a ummaggena gacchantehi
nāma veṭhanaṃ mocetvā kacchaṃ dalhaṃ bandhitvā gantabban“
ti, „Senaka⁸ ummaggaṃ pavisanto onamitvā onamitvā jaṇṇukehi
patitthāya pavisissāmīti“⁹ mā saṇṇaṃ akāsi, sace hatthinā
20 gantukāmo si hatthiṃ abhirūha, ucco ummaggo aṭṭhārasa-
hatthhubbedho visāladvāro, tvaṃ yathāruciya alaṃkatapaṭiyatto
raṇṇo purato gacchā“¹⁰ 'ti ā., Bo- pana Senakassa gamanaṃ
purato vicāretvā rājānaṃ majjhe katvā sayāṃ pacchato ahosi,
kiṃkāraṇā¹¹: „alaṃkataummaggaṃ olovento mā saṇṇikaṃ aga-
25 māsīti“, ummagge mahājanassa yāgubhattakhādaniyādīni¹² ap-
pamaṇāni ahesuṃ, te manussā khādantā pivantā ummaggaṃ
olokentā gacchanti, M. pi „yātha“ mahārājā¹³ 'ti codento pac-
chato yāti, rājā alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ olo-
vento yāti.

¹ Ck māṇava, Bđ māṇava. ² Ck māṇavā. ³ Bđ adds va dvāraṃ. ⁴ Bđ -cārino.

⁵ Cks -ttā. ⁶ Ck pavissā-, Bđ pavisā-. ⁷ Bđ adds rājā. ⁸ Ck -dinaṃ. ⁹
Ck yathā mahārāja yathā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

107. Purato Senako yāti pacchato ca Mahosadho
majjhe ca rājā Vedeho amaccapurvārito ti. 1557.

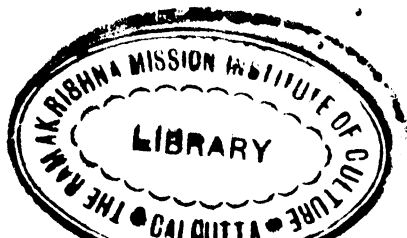
Raṇṇo āgatabbhāvaṃ nātvā te māṇavā raṇṇo mātaraṃ ca
deviṃ ca puttaṃ ca dhītaraṃ ca ummaggā nīharitvā mahāvisāla-
mālake t̥hapesuṃ, rājāpi Bo-ena saddhiṃ ummaggā nikkhami,
te rājānaṃ ca p-aṇ ca disvā „nissamsayaṃ parahatthagat' ambe,
amhe gahetvā āgatehi p-assa purisehi bhavitabban“ ti maraṇa-
bhayatajjitā bhītaravaṃ ravimsu. Cūlanirājāpi kira Vedeha-
raṇṇo palāyanabhayena — yena Gaṅgā tena¹ gāvutamattat̥thāne
ahosi² so — sannisinnāya rattiyā tesam ravaṃ sutvā³ „Nandā-
deviyā viya saddo“ ti vattukāmo ahosi, „kuhiṃ N-deviṃ passa-
siti“⁴ paribhāsabhayena na kiñci ā, M. tasmim̐ t̥hāne Pañcāla-
caṇḍikumārikam⁵ ratanarāsimhi t̥hapatvā abhisin̐citvā „mahārāja
tvam imissā kāraṇā āgato, ayan te aggamaheṣi hotū“ 'ti ā, 15
tīpi nāvāsatāni ut̥thāpesuṃ, rājā visālamālakā otaritvā alaṃ-
katanāvaṃ abhirūhi, te pi cattāro khattiyā nāvaṃ abhirūhimsu.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

108. Ummaggā nikkhamitvāna Vedeho nāvaṃ āruhi
abhirūḥhaṃ ca taṃ nātvā anusāsi Mahosadho: 1558. 20
109. Ayan te sasuro deva ayaṃ sassū janādhipa,
yathā mātu paṭipatti evan te hotu sassuyā. 1559.
110. Yathāpi niyako bhātā saudariyo ekaṃtuko
evaṃ Pañcālacaṇḍo te dayitabbo rathesabha. 1560.
111. Ayaṃ Pañcālacaṇḍi te rājaputtī abhijjhita,
kāmaṃ karohi te tāya, bhariyā te rathesabhā 'ti. 1561. 25

Ta. anusāsīti evaṃ kir' assa ahosi: kadāci tesam⁶ kujjhivā Cūlani-
raṇṇo mātaraṃ māreyya abhirūpāya Nandādeviyā saddhiṃ samvāsaṃ kappeyya
rājakumāraṃ ca māreyya, paṭin̐nam assa gahesām̐ti, tasmā ayan te ti ādini
vadanto anusāsi, ta. ayan te sasuro ti ayan tava sasurassa Cūlaniraṇṇo putto
Pañcālacaṇḍiyā kaniṭṭhabhātiko ayan te idāni sasuro, ayaṃ sassū ti ayaṃ
imissā mātā N-devi nāma tava sassū yathā mātu puttā vattapaṭivattam̐ karonti

¹ Bā gaṅgāto in the place of yena-tena. ² Bā aṭhāsi. ³ Cks omit sutvā. ⁴
Bā passissasīti. ⁵ Cks -kā. ⁶ Bā eso.

evan te etissā hotu balavamātu saññaṃ upaṭṭhapetvā mā nam kadāci lobha-
cittena olokayā, niyako ti ajjhattiko ekapitaro¹, ekamātukoti, ekamātuyā
jāto, dayitabbo ti piyāyitabbo, bhāriyā ti ayan te bhāriyā mā etissā ava-
mānaṃ akāsi ti rañño paṭiññaṃ gaṇhi.

5 Rājā „sādhū“² ti sampaṭicchī. M.² rājamātaraṃ pana
ārabbha na kinci kathesi, kimkāraṇā: tassā mahallikābhāven³
eva, idaṃ pana sabbaṃ Bo- tīre ṭhatvā kathesi. Atha naṃ
rājā mahādukkhato mutto nāvāya gantukāmo hutvā „tāta tvaṃ
tīre ṭhito va kathesi“⁴ ti vatvā g. ā.:

10 112. Āruhya nāvaṃ taramāno kin nu tīraṃhi tiṭṭhasi,
kicchā mutt' amha dukkhāto⁵, yāma dāni Mahosadhā⁶ ti. 1562.
M. „deva tumhehi saddhiṃ gamanaṃ nāma mayhaṃ ayuttan“
ti vatvā āha:

113. N' esa dhammo mahārāja yo 'haṃ senāya nāyako
15 senaṅgaṃ parihāpetvā attānaṃ parimocaye. 1563.
114. Nivesanaṃhi te deva senaṅgaṃ parihāpitaṃ
taṃ⁷ dinnāṃ Brahmā dattena ānāyissaṃ rathesabhā⁸ ti. 1564.

Ta dhammo ti sabhāvo, nivesanaṃhi te ti taṃ nagaraṃ sandhāyāha.
parimocaye ti parimocēyya, parihāpitaṃ ti chaḍḍitaṃ.

20 Tesu hi manussesu⁹ sudūramaggaṃ¹⁰ āgatattā keci kilantā
niddaṃ okkantā keci khādantā pivantā ambhakaṃ nikkhanta-
bhāvaṃ na jānanti keci gilānā mayā saddhiṃ cattāro māse
kammaṃ katvā mama upakāraṃanussā c' ettha¹¹ bahū, na
sakkā mayā ekamanussam pi chaḍḍetvā gantum, ahaṃ pana
25 nivattitvā sabbaṃ pi taṃ tava senaṃ Brahmā dattena dinnāṃ
appaṭividdhaṃ ānessāmi, tumhe mahārāja katthaci avilambantā
sīghaṃ gacchatha, mayā vo antarāmagge hatthivāhanādīni ṭha-
pitāni, kilantāni kilantāni pahāya samatthasamatthehi sīghaṃ
Mithilam eva pavisathā¹² ti. Tato rājā gātham āha:

30 115. Appaseno mahāsenāṃ kathaṃ viggayha¹³ ṭhassasi,
dubbalo balavantena vihaññissasi paṇḍitā¹⁴ ti. 1565.

¹ Bā ekavasitthiko. ² Ck^s omit M. ³ Bā -ato. ⁴ Ck^s omit taṃ. ⁵ Ck^s -ehi

⁶ Bā -ggā. ⁷ Bā pettha. ⁸ Bā nigg-.

Ta. viggayhā¹ 'ti patippharitvā², vihaññissasīti haññissasi.

Tato Bodhisatto gātham āha:

116. Appaseno pi ce mantī mahāsenam amantinam
jināti rājā rājāno ādicco v' udayan³ taman ti. 1566.

Ta. mantīti mantāya samannāgato paññavā upāyakusalo, amantinam ti 5
anupāyakusalam jināti paññavā duppaññam jināti, rājā rājāno ti eko pi ca
evarūpo rājā bahū pi duppaññarājāno jināti yeva, yathā kin ti: ādicco--vu-³
ti ādicco udentō tamam vidhamitvā ālokam dasseti evam jināti c' eva suriyo
viya viroceti.

Idam vatvā M. rājānam vanditvā „gacchatha tumhe“ ti 10
vatvā uyyojesi, so „mutto vat' amhi amittahatthato imissā ca
laddhattā manoratho pi me matthakam patto“ ti Bo-assa
gunam āvajjitvā uppannapītipāmojjo p-assa guṇe Senakassa
kathento gātham āha:

117. Susukham vata samvāso paṇḍitehīti Senaka, 15
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate⁴ mocayi no Mahosadho ti. 1567.

Ta. susukham vatā 'ti atisukham vata idam, kataram: so⁵ samvāso
p-hi, itīti kāraṇatthe ti nipato. i. v. h.: yasmā amittahatthagate mocayi no
Ma- tasmā Se-a vadāmi susukham vata idam so⁵ esa p-ehi samvāso ti. 20

Tam sutvā Se- pi p-assa gunam kathento āha:

118. Evam etam⁶ mahārāja paṇḍitehi sukhāvaham⁷,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate mocayi no Mahosadho ti. 1568.

Atha Videharājā nadin⁸ uttaritvā yojanantare M-ena 25
kāritagāman sampatto, tatr' assa Bo-ena thapitamanussā
hatthivāhanādīni c' eva annapānādīni ca adamsu, so⁹ kilante
hatthiassarathe nivattetvā¹⁰ itare ādāya tehi saddhim aññam
gāman pāpuṇi, eten' upāyena yojanasatamaggaṃ atikkamitvā
punadivase pāto va Mithilam pāvisi, Bo- pi ummagadvāram 30

¹ Bā nigg-. ² Bā niggahetvā. ³ Cks cu-. ⁴ Bā -hatthatta-, Bā amittassa
hatthagate. ⁵ Bā yo. ⁶ Bā eva. ⁷ Cks -ho, Bā -hā. ⁸ Ck dinam. ⁹ Bā
adda rājā. ¹⁰ Cks -ttitvā, Bā dhapetvā.

gantvā attanā sannaddhakhaggaṃ omuñcitvā ummagadvāre
vālukaṃ viyūhitvā ṭhapesi, ṭhapetvā ummaggaṃ pavisitvā
ummaggena gantvā taṃ nagaraṃ pavisitvā gandhodakena nahā-
yitvā nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā sayanavaragato, „mano-
5 ratho me matthakaṃ pattō“ ti āvajjanto nipajji, atha tassā
rattiyā accayena C-rājā senaṅgaṃ vicārayamāno taṃ nagaraṃ
upāgami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

119. Rakkhitvā kasiṇaṃ rattiṃ Cūlanīyo mahabbalo
10 udentaṃ aruṇuggamhi Upakāriṃ upāgami. 1569.
120. Aruyha pavaraṃ nāgaṃ balavantaṃ saṭṭhihāyanaṃ
rājā avoca Pañcālo Cūlanīyo mahabbalo 1570.
121. Sannaddho maṇivannimesu gharaṃ ādāya pāṇinaṃ
pessiye ajjhabhāsitha puthugumbe samāgate ti. 1571.
15 Ta. kasiṇaṃ ti sakalaṃ, udentaṃ ti udente, Upakāriṃ ti Pañcāla-
nagaraṃ upādāya M-ena kārītattā Upakārīti laddhanāmaṃ taṃ āgamaṃ upā-
gami, avocā 'ti attano senaṃ avoca, pessiye ti attano pesanakārake¹, ajjha-
bhāsithā ti adhiabhāsitha puretaraṃ eva abhāsitha, puthugumbe ti
bahūsu sippesu patiṭṭhite anekasippaṇṇū.
20 Idāni te sārūpato dassetuṃ
122. Hatthāruhe² anikāṭṭhe rathike pattikārike
upāsanaṃhi katahatthe vālavedhe samāgate ti vuttaṃ. 1572.
Ta. upāsanaṃhīti dhanusippe, katahatthe ti avirujjhanavedhitāya
sampaṇṇahatthe.
25 Idāni rājā Vedehaṃ jīvagāhaṃ gaṇhāpetuṃ āpāpento ā.:
123. Pesetha kuṇjare danti balavante saṭṭhihāyane,
maddantu kuṇjarā nagaraṃ Vedehena sumāpitaṃ. 1573.
124. Vacchadantaṃ mukhā senā tikkhaggā³ aṭṭhivedhino
paṇunṇā⁴ dhanuvegena sampatantu 'taritaraṃ. 1574.
30 125. Māṇavā vammīno sūrā citradaṇḍayutāvudhā
pakkhandino mahānāgā hatthīnaṃ hontu sammukhā. 1575:
126. Sattiyo teladhotāyo accimantā⁵ pabhassarā
vijjotamānā titṭhanti sataraṃsīva⁶ tāzakā. 1576.

¹ Cks pesaṇa-. ² Bđ -rohe. ³ Bđ tikkhaggā. ⁴ Ck paṇunṇā, Bđ paṇunā. ⁵
Cks -nti. ⁶ Cks -sā viya.

197. Āvudhabalavantānaṃ guṇikāyūradhāriṇaṃ
etādisānaṃ yodhānaṃ saṅgāme apalāyinaṃ
Vedehe kuto muccissati sacce pakkhīva kāhati. 1577.
198. Timsā me purisā¹ nāvutyō² sabbe v' ekekanicchitā
yesaṃ samaṃ na passāmi kevalaṃ mahimaṃ caraṃ. 1578. 5
199. Nāgā ca kappitā dantī balavantā satṭhihāyānā
yesaṃ khandhesu sobhanti kumārā cārudassanā. 1579.
200. Pītālaṃkāṛā pītavaśanā pītuttaranivāśanā³
nāgakkhandhesu sobhanti devaputtā va Nandane. 1580.
201. Pāṭhīnavanṇā nettimsā teladhotā pabhassarā
niṭṭhitā naravīrehi samadhārā sunissitā 1581. 10
202. Vellālino⁴ vītamaḷā sikkāyasamayā⁵ dāḷhā
gahitā balavantehi suppahārappahārihi⁶. 1582.
203. Suvanṇacārusampannā lohitakacchūpavādītā⁷
vivattaṃānā⁸ sobhanti vijju v' abbhagghanantare. 1583. 15
204. Patākāvaṃmino⁹ sūrā asicammassa kovidā
tharuggahā¹⁰ sikkhitāro nāgakkhandhātīpātino¹¹ 1584.
205. Edisehi parikkhitto n' atthi mokkho ito tava,
pabhāvan te na passāmi yena tvaṃ Mithilaṃ vaje ti 1585.

Ta. dantīti sampannadante, vaccha -- ti nikhādanasadisamukhā, pa- 20
nunnā¹² ti vissatṭhā, sampatantū 'ti evarūpasarā itaritarāṃ¹³ sampatantu
samāgacchaytu, ghanameghavassaṃ viya saravassaṃ vassathā 'ti āṇāpeti, māṇavā
ti taruṇayodhā, vaṃmino ti vammahatthā, citradanḍa -- ti citradanḍayuttehi
āvudhehi samannāgatā, pakkhandino ti 'saṅgāmapakkhandakā, mahānāgā ti
mahānāgesu koṇcanādaṃ katvā āgacchantesu niccalā thatvā tesāṃ dante gahetvā 25
luñcitum samatthayodhā viya, sataraṃsīva¹⁴ -- ti sataraṃsā osadhitarakā viya,
āvudha -- ti āvudhabalena yuttānaṃ, guṇi -- ti guṇi vuccati kavacaṃ, kava-
cāni c' eva kāyūrabharanāni ca dhārentānaṃ kavacasamkhātāni vā kāyūrāni
dhārentānaṃ, sace pakkh -- ti sace pakkhī viya ākāse pakkhandanaṃ kāhati
tathāpi kiṃ¹⁵ muccissatīti vadati, timsa me purisā¹⁶ nāvutyō ti puri- 30
sānaṃ timsasahassāni navutī ca satāni¹⁷ timsanāvutyō ti vuccati¹⁸, sabbe-

¹ Bā -sa; read: posa? ² so all three MSS. ³ Cks -ravāsasā. ⁴ Bā -lino. ⁵ so
Cks; Bā sikkāyasam mayā. ⁶ Bā -ribhi, Ck yugārūghappahārihi, Cc suppahārihi.
⁷ so Cks for -pādītā? Bā -padhāritā. ⁸ Bā vivitta-. ⁹ Cc paṭakā, Bā pathakā.
¹⁰ Bā dhanuggahā. ¹¹ Bā -dhe nipātino. ¹² Bā panunā, Ck panunṇā, Cc pa-
nunṇā. ¹³ Bā -rā. ¹⁴ Cks -sā viya. ¹⁵ Cks kiñci. ¹⁶ Bā -sa. ¹⁷ Bā navuti-
sahassāni. ¹⁸ Bā vuccanti.

vekekanicchitā ti ettakā¹ mayham² paresam hatthato āvudham gahetvā paccāmittānam³ sīsapātanāsamatthā ekekaṃ vicinītvā gahitā anivattino yodhā ti dasseti, kevalam mahimam caran ti sakalam pi imam mahimam caranto⁴ yosam⁵ sadisam na passāmi te yeva me yodhā ettakā ti dasseti, cārudassanā⁶ ti eāru vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇavannā ti a, pītālamkāra⁷ ti pītavannālamkāra, pītavasanā ti suvaṇṇavannavattā, pītuttaranivāsana⁸ ti pītuttarasaṅgā, pāthina -- ti pāsānamacchakasadisā, nettimsā ti khaggā, nara -- ti viriyavantehi⁹ paṇḍitapurisehi, sunissitā ti sunisitā atitikkhīnā, vellālino¹⁰ ti tthitamajjhantike suriyo viya vijjotamānā, sikkāyasaṃmayā¹¹ ti sattavāre koṇeasakūṇe bhādāpetvā gahitena sikkāyasena¹² katā supphāhāraṃ supphāhārihīti dāhappahārehi yodhehi, lohitakacchūpavāditā¹³ ti lohitavannāya kosiya samannāgatā, patākā¹⁴ ti ākāse parivattanasamatthā, asicammassa -- ti etesaṃ gahaṇe kusala, tharugahā¹⁵ ti tharugahakā¹⁶, sikkhitāro ti tasmim tharugahaṇe¹⁷ ativiya sikkhitā, nāgakkhandhātipātino¹⁸ ti hatthikkhandhe¹⁹ khaggena chinditvā pātanāsamatthā, natthi mokkho ti ambho Vedeha ceṭaka²⁰ paṭhamam gahapatiputtasānubhāvena mutto si dāni pana n' atthi tava mokkho ti vadati, pabhāvante ti idāni rājānubhāvam na²¹ passāma yena tvaṃ Mithilam gamissasi kūpe²² pavitthamaccho viya hi ajja jāto sīti.

Vedeham tajjento „idāni nam gaṇhissāmīti“ vajirāmkusena²³ nāgam codento „gaṇhatha bhindatha vijjhatha“²⁴ ti senam ānāpento Cūlanirājā Upakārinagaram avattharanto viya upāgami. Atha nam M-assa upanikkhittakapurisā „ko jānāti kim bhavissatīti“ attano upaṭṭhāke gahetvā parivārayimso. Tasmim khaṇe Bo- sirisayanā vuṭṭhāya katasarirapaṭijaggano bhutta-²⁵ pātārāso alamkatapaṭiyatto satasahassaggaṇakam Kāsikam²⁶ nivāsetvā rattakambalam ekamsam katvā sattaratanacittam lañcadandaṇakam²⁷ ādāya suvaṇṇapādukā²⁸ abhiruyha devaccharā viya alamkataitthiyo²⁹ vālavijaniyā vijamāno alamkatapāsāde sīhapañjaram vivaritvā Cūlanirāñño attānam dassento Sakka-³⁰ devarājaliḥhāya aparāparam camkami. C-rājā pan' assa rūpasirim oloketvā cittam pasādetum nāsakkhi, „idāni nam gaṇ-

¹ all three MSS. etthakā. ² Bā adds yodhā. ³ Cks -ttam. ⁴ so C; Bā mahimā ca-, Ck mahimadvāranto? ⁵ Bā adds mam. ⁶ Cks -ravāsasā ⁷ Cks omit viri-. ⁸ Bā -lino. ⁹ Bā sikkā-. ¹⁰ Bā -padhāritā. ¹¹ Cks patākā, Bā pathakā. ¹² Bā dhanu-. ¹³ Bā -dhe nipātino. ¹⁴ Cks -dha. ¹⁵ Bā tvaṃ. ¹⁶ Cks omit na. ¹⁷ Bā jāle. ¹⁸ Cks ti only, Bā adds cūlanirājā. ¹⁹ Bā kāsikavattham. ²⁰ Bā valaṇḍakadandaṇakam, Bā valaṇḍanaka-. ²¹ Bā -kam. ²² Bā -yo.

pana sampaticchitan¹ ti vutte ca „sampaticchitaṃ devā“ 'ti
 ā., p. tassa katabbayuttakaṃ sakkāraṃ kāretvā taṃ mudu-
 paccattharaṇe suvaṇṇapaṇjare • nipajjāpetvā „Kevaṭṭo mama
 Mahosadhabbhavaṃ na jānāti maññe, na idāni 'ssa mantiman-
 tassa matthakaṃ pāpunituṃ dassāmi²“ cintetvā nagarato dug- 5
 gatakulāni nīharāpetvā bahi vāsesi, raṭṭhajanapadadvārāgāmesu
 samiddhāni issarakulāni ānetvā nagare vāsesi, bahuṃ dhana-
 dhaññaṃ sannicayaṃ kāresi. C-Brahmadatto pi Kevaṭṭassa
 vacanaṃ gahetvā senaṅgaparivuto gantvā ekaṃ nagaraṃ pa-
 rikkkhipi, Kevaṭṭo vuttanayena ta. pavisitvā taṃ rājānaṃ saññā- 10
 petvā attano santakaṃ katvā dve senā ekato katvā aññaṃ
 rājānaṃ ti evaṃ C-Brahmadatto Kevaṭṭassa ovāde ṭhito ṭha-
 petvā Vedeharājānaṃ sese s-Jambudīpe rājāno attano santake
 akāsi. Bodhisattassa upanikkhattakapurisā „Brahmadattena
 ettakān³ nagarāni gahitāni, appamatto hotū“ 'ti niccaṃ sāsaṇaṃ 15
 pesesun⁴ ti, so pi nesaṃ „ahaṃ idha appamatto, tumhe
 anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā“ 'ti pesesi. Brahma-
 datto sattadivasasattamāsādhikehi sattahi samvaccarehi Vede-
 harajjaṃ ṭhapetvā¹ sesa-Jambudīpe r. gahetvā Kevaṭṭaṃ āha:
 „ācariya Mithilāyaṃ Vedeharajjaṃ gaṇhāmā“ 'ti, „mahārāja 20
 Mahosadhapāṇḍitassa vasanaṇagare r. gaṇhituṃ ua sakkhis-
 sāma, so hi evaṃpaññāya sampanno upāyakusalo“ ti, iti so
 vitthāretvā candamaṇḍale pahārento² viya Ma-assa guṇaṃ ka-
 thesi, ayaṃ hi³ sayaṃ pi upāyakusalo va, tasmā „Mithila-
 rajjaṃ nāma deva appamattakaṃ, s-Jambudīpe r. amhākaṃ 25
 pahoti, kin no etenā“ 'ti upāyen⁴ eva rājānaṃ sallakkhāpesi,
 sesarājāno pi „mayaṃ Mithilāya r. gahetvā va jayapānaṃ pi-
 vissāmā“ 'ti vadanti, Kevaṭṭo te pi vāretvā „Videharajjaṃ
 gahetvā kiṃ karissāma, so rājā amhākaṃ santako va, nivatta-
 thā“ 'ti upāyen⁴ eva bodhesi, te tassa vacanaṃ sutvā nivat- 30
 tiṃsu, Mahāsattassa purisā sāsaṇaṃ pesayimsu: „Brahmadatto
 ekasatarājaparivāro Mithilāyaṃ āgacchanto va nivattitvā attano

¹ B^d vajjetvā. ² B^d -laṃ uthapento. ³ C^k: ahaṃhi, B^d ayaṃ hi brāhmaṇo.

hissāmīti¹“ turitāturito hatthim eva pesesi. P. cintesi: „ayaṃ¹
 ‘Vedehe me laddho’ ti saññāya turito āgacchati², na jānāti
 attano dārake gahetvā ambhākāṃ rañño gatabbhāvaṃ³, suvaṇṇa-
 dāsasadisam mama mukhaṃ dassetvā kathessāmi tena saddhīṃ“
 ti so vātapāne ṭhito va madhurassaraṃ nicchāretvā tena sad- 5
 dhiṃ kathento āha :

136. Kin nu santaramāno va nāgaṃ pesesi kuñjaraṃ,
 pahatṭharūpo āpatasi⁴, laddhattho ‘smīti⁵ maññasi. 1586.
 137. Ohar’ etaṃ dhanuṃ cāpaṃ, khurappaṃ paṭisaṃhara,
 ohar’ etaṃ subhaṃ vammaṃ⁶ veḷuriyamaṇisaṃthataṃ ti. 1587. 10

Ta. kuñjaraṃ ti seṭṭhaṃ, āpatasīti āgacchasi, laddhatthosmīti nip-
 phannaṭtho ‘smi manoratho me matthakaṃ patto ti maññasi, oharetaṃ ti imaṃ
 nipasaṃkhātāṃ dhanuṃ hara chaddhehi ko nu eten’ attho, paṭisaṃharā ‘ti
 apanetvā aññassa vā dehi paṭicchanne vā ṭhāne ṭhāpehi kiṃ khurappena karis-
 sasi, vammaṃ⁶ ti etaṃ vammaṃ⁶ pi apanehi idaṃ tayā hiyyo paṭimukkaṃ 15
 bhavissati⁷ chaddhehi naṃ mā te sarīraṃ uppaṇḍukaṃ ahoṣi akilametvā gato⁷ va
 tava nagaraṃ pavisā ‘ti rañña saddhiṃ keḷiṃ akāsi.

So tassa vacanaṃ sutvā „gahapatiputto mayā saddhiṃ
 keḷiṃ karoti, ajja te kattabbaṃ jānissāmīti“ tajjetvā g. ā.:

138. Pasannamukhavaṇṇo si, mihitapubbaṃ⁸ ca bhāsasi, 20
 hoti kho maraṇakāle⁹ tādīsī vaṇṇasampadā ti. 1588.

Ta. mihita⁷ - - ti paṭhamaṃ sitaṃ katvā pacchā bhāsanto mihitapubbam
 eva bhāsasi maṃ kismici¹⁰ na ganesi, hoti kho ti maraṇakāle nāma vaṇṇa-
 sampadā hoti yeva tasmā tvaṃ virocasi ajja te eisaṃ chinditvā jayapānaṃ
 pivissāmā ‘ti. 25

Evam tassa tena saddhiṃ kathanakāle mahābalakāyo
 M-assa rūpasiriṃ disvā „ambhākāṃ rājā Ma-paṇḍitena saddhiṃ
 manteti¹¹, kin nu kho kathenti¹², etesaṃ kathaṃ suṇissāmā“¹³ ti rañño
 santikam eva agamāsi. P. pi tassa kathaṃ sutvā „na maṃ
 Ma-paṇḍito ti jānāsi¹³, nāhaṃ attānaṃ māretuṃ dassāmi, manto 30

¹ Cks ahaṃ. ² Cks -tōva for teva? ³ Bā adds maññeti. ⁴ Bā ātapaṣi. ⁵ Bā
 mīti. ⁶ Bā ca-. ⁷ Bā pāto. ⁸ Bā mita-. ⁹ Cks -ne-. ¹⁰ Cks repeat ki-,
 Bā has kismiñci. ¹¹ Bā -si. ¹² Bā -si. ¹³ Bā -ti.

nagaram eva gato“ ti, so pi tesam „ito paṭṭhāya tassa kiriyaṃ
 jānantū“ ti paṭipeseṣi. Brahmaddatto pi Kevaṭṭena saddhiṃ
 „idāni kiṃ⁴ kiccaṃ karissāmā“ ti mantetvā „mayāṃ jaya-
 pānaṃ pivissāmā“ ti uyyānaṃ alaṃkaritvā „cāṭisahasseṣu
 5 suraṃ ṭhapetha, nānāvidhāni ca macchamaṃsādini upanethā“
 'ti sevakā ānāpesi, tam pi pavattiṃ p-assa upanikkhittapurisā
 pesayimsu, te pana „visaṃ yojetvā rājāno māretukāmo“ ti na
 jānanti, M. pana sukaṇṭakassa santikā sutattā jānāti, so „ne-
 saṃ surāpānadivasam tatvato jānitvā mama pesethā“ ti sā-
 10 sanam paṭipeseṣi, te tathā karimsu, tam sutvā p.: „na yuttam
 mādisa paṇḍite dharamāne ettakānaṃ rājūnaṃ maraṇaṃ, avassa-
 yo tesam bhavissāmi“ cintetvā sahaṇṭaṃ yodhasahassaṃ
 pakkosāpetvā „samma⁵ C-Brahmadatto kira uyyānaṃ alaṃ-
 karāpetvā ekasatarājaparivuto suraṃ pātukāmo, tumhe ta.
 15 gantvā rājūnaṃ āsanesu paññattesu kismiñci anisinnā⁶ yeva
 'C-Brahmadattassa anantaraṃ mahārāhāsaṃ amhākaṃ rañño'
 ti gahetvā tesam purisehi 'tumhe kassa purisā' ti vutte 'Vide-
 harājassa' 'ti vadeyyātha, te⁷ 'tumhehi saddhiṃ mayāṃ satta-
 divasasattamāsādhikāni sattavassāni r. gaṇhantā ekadivasam pi
 20 Videharājānaṃ na passāma, kiṃrājā nāma⁸ esa, gacchath' assa⁹
 pariyaṇṭe āsanaṃ gaṇhathā' ti vadantā kalahaṃ karissanti,
 tumhe 'ṭhapetvā Brahmaddattaṃ añño amhākaṃ rañño¹⁰ uttari-
 taro va n' atthīti' kalahaṃ vadḍhetvā 'amhākaṃ rañño āsana-
 mattam pi alabhantā idāni vo (add: n' eva) suraṃ pātuṃ na
 25 macchamaṃsaṃ khādituṃ dassāma' ti nadantā vaggantā sadden'
 eva tesam tāsāṃ janetvā mahantehi lagulehi sabbacāṭiyo bhin-
 ditvā macchamaṃsaṃ vippakiritvā aparibhogam katvā javena
 senāya antaraṃ pavisitvā devanagaraṃ pavitṭhā asurā viya
 ulloḷaṃ utṭhāpetvā: „mayāṃ Mithilānagare Ma-paṇḍitassa purisā¹¹,
 30 sakkontā amhe gaṇhathā' ti tumhākaṃ gatabhāvaṃ¹² jānāpetvā
 āgacchathā“ 'ti vatvā pesesi, te „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ

² Ck^s tam. ³ so all three MSS. ⁴ Ck^s -o. ⁵ Ck^s omit te. ⁶ Ck^s gaccha-
 tassa, līd gacchatha? ⁷ B^d adds sace. ⁸ B^d āgata-.

te bhinno, Kevaṭṭena ca tayā ca hadayena cintitaṃ na jātaṃ mukhena kathitaṃ eva pana jātaṃ¹ ti pakāśento ā.:

139. Moghan te gajjitaṃ rāja, bhinnamanto si khattiya,
duggaṇho hi¹ tayā rājā² khaḷumkenēva sindhavo. 1589.

5 140. Tiṇṇo hiyyo rājā Gaṅgaṃ sāmacco saparijano,
haṃsarājaṃ yathā dhamko³ anujavaṃ⁴ patissasīti⁵. 1590.

Ta. bhinna -- ti yo tayā Kevaṭṭena saddhiṃ sayanagabbhe manto gahito taṃ mama⁶ na jānātīti mā saññaṃ kari pag eva so mayā ñāto, bhinnamanto si jāto, duggaṇho hi¹ tayā ti mahārāja amhākaṃ rājā assakhaḷumkena sindhavo viya duggaṇho⁷, ghoṭakaṃ⁸ āruḷhena javasampannaṃ ājāṇīyaṃ āruya⁹ gacchanto viya gahetuṃ na sakkotīti a., khaḷumko viya hi Ke-, taṃ āruḷha-puriso viya tvam, jātisampannasindhavo viya ahaṃ, taṃ āruḷhapuriso viya amhākaṃ rājā ti dasseti, tiṇṇo ti hiyyo va uttiṇṇo, so ca kho saparijano ekako va palāyitvā gato, anujavaṃ¹⁰ ti saca pana tvam¹¹ anujavissasi anubandhissasi¹² atha¹³ yathā suvaṇṇahaṃsarājaṃ anujavanto dhamko¹⁴ antarā papatati¹⁵ evaṃ papatissasi¹⁶ antarā va vināsaṃ pāpuṇissasīti vadati.

Idāni asambhītakesarī viya udāharaṇaṃ āharanto ā.:

141. Sigālā rattibhāgena phullaṃ disvāna kiṃsukaṃ
maṃsapesīti maññantā paribbūḷhā migādhamā 1591.

20 142. Vītivattāsu rattīsu uggaṭasmiṃ divākare
kiṃsukaṃ phullitaṃ disvā¹⁷ āsāchinā¹⁸ migādhamā 1592.

" 143. Evaṃ eva tuvaṃ rāja Vedehaṃ parivāraya¹⁹
āsāchinno¹⁸ gamissasi sigālā kiṃsukaṃ yathā ti. 1593.

25 Ta. disvā²⁰ ti candālokena oloketvā, paribbūḷhā ti pāto va maṃsa-
pesiṃ khādītva gamissamā²¹ ti parivāretvā atthaṃsu, vītivattāsu²² ti te yāsu
yāsu rattīsu evaṃ atthaṃsu tāsu tāsu atitāsu, disvā²⁰ ti suriyālokena kiṃ-
sukaṃ disvā na idam maṃsaṃ ti ñātvā chinṇasā hutvā palāyimsu, sigālā ti
yathā sigālā kiṃsukaṃ parivāretvā āsāchinā¹⁸ gatā evaṃ tvam pi idha Videha-
rañño natthibhāvaṃ ñātvā gamissasi senaṃ gahetvā palāyissasīti dipeti.

30 Rājā tassa taṃ asambhītavacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ
gahapatiputto atisāro hutvā katheti²¹, nissamaṃsayam Vedeho
palāto²² bhavissatīti“ ativiya kujjhitvā „pubbe mayaṃ gaha-

¹ Bḍ si. ² all three MSS. rāja. ³ Cks vaṃko. ⁴ Cks anujja-. ⁵ so Bḍ; Cks papatissati. ⁶ Bḍ mam. ⁷ Bḍ adds si. ⁸ Bḍ khaḷuṅgaṃ. ⁹ Cks āruḷha. ¹⁰ Cks anujja-. ¹¹ Bḍ adds tām. ¹² Cks anujavissa. ¹³ Bḍ adds naṃ. ¹⁴ Cks vaṃko. ¹⁵ Bḍ antarā va saṃpatissati. ¹⁶ Bḍ saṃpa-. ¹⁷ Cks -āna. ¹⁸ Cks āsāchin-, Bḍ āsacch-. ¹⁹ so Cks; Bḍ -yi, read: -vāriya. ²⁰ Bḍ āsacch-. ²¹ Bḍ -si. ²² Bḍ palāpito.

sampatiṇṇhitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā ta.
gantvā Nandanavanam iva alaṃkatauyyānaṃ pavisitvā sa-
mussitasetacchatte ekasatarājapaṇṇamke ādiṃ katvā paṭiyattaṃ
taṃ siribhāvaṃ disvā M-ena vuttaniyāmen' eva sabbaṃ katvā
mahājanaṃ saṃkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamimsu, rāja- 5
purisāpi tesāṃ rājūnaṃ taṃ pavattiṃ ārocesuṃ, Brahmadatto
„evarūpassa nāma visayogassa antarāyo kato“ ti kujjhi, rājāno
pi „amhākaṃ jayapānaṃ pātuṃ nādāsīti“ kujjhimsu, balakāyo
pi „mayāṃ amūlakaṃ suraṃ pātuṃ na¹ labhimhā“ 'ti kuj-
jhimsu, Brahmadatto pi te rājāno āmantetvā „atha bho Mi- 10
thilāṃ gantvā Videharājassa sīsaṃ khaggena chinditvā pādehi
akkamitvā nisinnā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti, „senāṃ gamana-
sajjaṃ karoṭhā“ 'ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassāpi tam
atthaṃ kathetvā „ambho² evarūpassa vattassa³ antarāyakaraṃ
paccāmitaṃ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṃ aṭṭhārasaakkhohiṇi- 15
saṃkhāya senāya parivutā taṃ nagaraṃ gacchāma, etha āca-
riyā“ ti ā, brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi: „Ma-paṇ-
ḍitaṃ jinituṃ nāma na sakkā, amhākaṃ yeva lajjitabbakaṃ⁴
bhavissati, nivattessāmi rājānaṃ“ ti, atha naṃ eva āha: „ma-
hārāja na esa Videharañño thāmo, Ma-paṇḍitassa saṃvidhānaṃ 20
etaṃ, mahānubhāvo paṇ' esa, tena rakkhitā Mithilā sīharak-
khitā guhā viya na sakkā kenaci gaḥetuṃ, kevalaṃ amhākaṃ
lajjanakaraṃ bhavissati, alaṃ ettha gamanenā“ 'ti, rājā pana
khattiyamānena issariyamadena ca matto hutvā „kiṃ so ka-
rissatīti“ vatvā ekasatarājaparivuto aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya 25
senāya⁵ nikkhami, Kevaṭṭo pi attano kathaṃ gaṇhāpetuṃ
asakkonto „rañño paccanīkavutti nāma ayuttā“ ti tena saddhiṃ
yeva nikkhami. Te pi yodhā ekaratten' eva Mithilāṃ patvā
attanā kataṃ kiccaṃ p-assa kathayimsu, paṭhamāṃ pahita-
upanikkhittapurisāpi 'ssa sāsanaṃ paḥiṇimsu: „C-Brahmadatto 30
'Videharājānaṃ gaṇhissāmi⁶ ekasatarājaparivāro āgacchati,
paṇḍito⁷ appamatto hotū“ 'ti', „ajja asukaṭṭhānaṃ nama āgato,

¹ Bā a. ² Bā amhākaṃ. ³ Bā mantassa. ⁴ Bā -tabbaṃ. ⁵ Bā adds saddhiṃ.

⁶ Bā -to. ⁷ Bā hotu, omitting ti.

patiputtam nissāya uttarasātakassāpi assāmikā' jāta, idāni tena amhākaṃ hatthapathaṃ āgato paccāmitto palāyito, bahussa² vata no anathassa kārako, ubbānnaṃ kattabbakāraṇaṃ imass' eva karissāmīti⁴ tassa kāraṇaṃ kātuṃ ānāpento ā.:

144. Imassa hatthe³ pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca chindatha
yo me amittam hatthagataṃ Vedeham parimocayi. 1594. 5
145. Imassa⁴ maṃsaṃ ca pātabbāṃ sūle katvā pacantu naṃ
yo me amittam hatthagataṃ Vedeham parimocayi. 1595.
146. Yathāpi āsabhaṃ⁵ cammaṃ pathavyā vitaniyyati⁶
sihassa atho⁷ vyagghassa hoti saṃkusamāhataṃ⁸ 1596. 10
147. Evaṃ taṃ vitanitvāna⁶ vedhayissāmi sattiyaṃ
yo me amittam hatthagataṃ Vedeham parimocayīti. 1597.

Ta. pātabbāṃ ti pacitabbayuttakaṃ migādīnaṃ maṃsaṃ viya imaṃ ga-
hapatiputtam sūlesu āvupitvā pacantu, sihassa atho⁹ vyagghassa⁹ ti etesaṃ
ca yathā cammaṃ saṃkusamāhataṃ⁸ hoti, vedhayissāmīti vijjhāpessāmi. 15

Tam sutvā M. sitam¹⁰ katvā „ayam rājā na jānāti attano deviyā ca bandhavānaṃ ca mayā Mithilam pahitabhāvaṃ, tena me idaṃ kammakāraṇaṃ vicāreti, kodhavasena pana maṃ usunā vijjheyya aññaṃ vā attano ruccanakam kareyya, sokā-
turaṃ vedanāmatam katvā hatthipitthe yeva naṃ visaññaṃ²⁰
nipajjāpētum taṃ kāraṇaṃ ārocessāmīti“ cintetvā ā.:

148. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi¹¹
evaṃ Pañcālacaṇḍassa Vedeho chedayissati. 1598.
149. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho chedayissati. 1599. 25
150. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Nandāya deviyā Vedeho chedayissati. 1600.
151. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evan te puttadārassa Vedeho chedayissati. 1601.

¹ Bā asāpitā. ² Bā bahu. ³ Cks hattha, Bā hatthe ca. ⁴ Cks imaṃ. ⁵ Bā usabha. ⁶ Bā viha-. ⁷ Cks add pi. ⁸ Cks -gataṃ. ⁹ Cks yathā. ¹⁰ Bā hasitam. ¹¹ Bā chīndasi, Cks chejjasi, throughout.

ajja asukaṭṭhānam, ajja nagaram pāpuṇissatīti“ pi 'ssa nibaddham sāsanam pesenti yeva, tam sutvā M. appamattataro ahosi, Videharājā pana „Brahmadatto kira imam nagaram gahetum āgacchatīti“ paramparāghosena assosi, atha Brahmadatto
 5 aggapadose yeva ukkāsatasaḥassena dhāriyamānena' āgantvā sakalanagaram parivāresi, atha nam hatthipākārathapākāra-assapākārehi parikkhipāpetvā tesu tesu ṭhānesu balagumbam ṭhapēsi, manussā unnadantā appoṭhentā seḷentā naccantā gajjantā atṭhamsu, dīpobhāsenā c' eva alamkārobhāsenā ca sakalasatta-
 10 yojanikā Mithilā ekobhāsā ahosi, hatthiassarathapattituriyādisaddehi paṭhaviyā bhijjanakālo viya ahosi, cattāro paṇḍitā ullolasaddam sutvā ajānantā rañño santikam gantvā „mahārāja mahā ullolasaddo“, na kho pana jānāma kin nām' etaṃ, vimamsitum vaṭṭati mahārājā“ 'ti, tam sutvā rājā „Brahma-
 15 datto nu kho āgato bhavyeyā“ 'ti sihapañjaram vivaritvā olokento tassāgatabhāvam űatvā bhittasito „n' atth' ambhākam jīvitam, sve dāni no sabbe jīvitakkhayam pāpessatīti“ tehi saddhim sallapanto nisīdi, M. pan' assāgatabhāvam űatvā siho viya asambhito sakalanagare' ārakkham saṃvidahitvā „rājānam
 20 assāsessamīti“ rājanivesanam abhirūhitvā vanditvā ekamanṭam atṭhāsi, rājā nam disvā paṭiladdhaassāso hutvā „ṭhapetvā mama puttam Ma-paṇḍitam aṇño mam imamhā dukkhā moce-tum samattho nāma n' atthīti“ cintetvā tena saddhim salla-panto āha:

- 25 1. Pañcālo sabbasenāya Brahmadatto samāgato,
 sāyam Pañcaliyā senā appameyyā Mahosadha 1451.
 2. Piṭṭhimatī pattimati sabbasaṃgāmakovidā
 ohāriṇī saddavatī bherisaṃkhappabodhanā 1452.
 3. Lohavijjāalamkāra⁴ dhajanī vāmarohiṇī
 30 sippiyehi susampannā sūrehi suppatitṭhitā. 1453.
 4. Das' ettha paṇḍitā āhu bhūripaṇṇā rahogamā
 mātā ekādasī rañño Pañcaliyam pasamsati. 1454.

¹ B^d dhārayamāno. ² B^d adda jāto. ³ C^{ks} -ram. ⁴ C^{ks} -vijjālamkārabhā.

152. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho pācayissati. 1602.
153. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho pācayissati. 1603.
- 5 154. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho pācayissati. 1604.
155. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ te puttadārassa Vedeho pācayissati. 1605.
156. Sace maṁ vitanitvāna² vedhayissasi sattiyā
10 evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho vedhayissati. 1606.
157. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho vedhayissati. 1607.
158. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho vedhayissati. 1608.
- 15 159. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ te puttadārassa Vedeho vedhayissati,
evaṁ no mantitaṁ raho, Vedehena mayā saha³. 1609.
160. Yathā phalasataṁ cammaṁ kontimantisunitṭhitāṁ⁴
upeti tanutāṇāya sarānaṁ paṭihantave 1610.
- 20 161. Sukhāvaho dukkhanudo⁵ Vedehassa yasassino
matim⁶ te paṭihaññāmi usum phalasatena vā 'ti. 1611.

Ta. chedayissatīti paṇḍitassa kira Cūlaninā hatthapādā chinnā⁷ 'ti
sutvā va chedayissati puttadārassa 'ti mama ekassa chinnapaccaya⁸ tava dvin-
naṁ puttānaṁ yeva aggamahesiyā cā 'ti tinnāṁ pi janānaṁ amhākaṁ rājā
25 chedayissati, evaṁ no mantitaṁ raho ti mahārāja mayā ca Videharājena ca
evaṁ rahasi mantitaṁ, yaṁ yaṁ idha mayhaṁ C-rājā karoti taṁ taṁ ta. tassa
puttadārānaṁ kātabbaṁ ti, phalasataṁ ti phalasatappamāṇaṁ bahukhāre khā-
dāpetvā mudubbhāvaṁ upanītacammaṁ, kontimantisunitṭhitāṁ⁹ ti konti-
mantā vuccati¹⁰ cammakārā, satthitāya kontāya likhattā¹¹ katattā¹² sutṭhu niṭ-
30 ṭhitaṁ, tanutāṇāyā 'ti yathā taṁ cammaṁ sarānaṁ paṭihantave sariratāṇaṁ
upeti sare paṭihanitvā sarīraṁ rakkhati, sukhāvaho ti mahārāja aham pi

¹ Bā adde me. ² Bā viha-. ³ vedehena m. s. wanting in Cks. ⁴ Bā konti-
mantā-. ⁵ Bā dukkhā-. ⁶ Bā manti. ⁷ Cks -pāde chinnā, Bā -pādā chin-
dathā. ⁸ Bā chindana-. ⁹ Bā -mantā-. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Bā;
Cks -antā. ¹² Bā -kārā kāyakantanalekhikānaṁ vasena katattā.

6. Ath' etth' ekasataṃ khatyā anuyuttā¹ yasassino
acchinnarattḥā vyathitā² Pañcālīnaṃ vasaṃ gatā. 1455.
6. Yaṃvadā takkarā rañño akāmā piyabhāṇino
Pañcālam anuyāyanti akāmā³ vasino gatā. 1456.
7. Tāya senāya Mithilā tisandhiparivāritā
rājadhānī Videhānaṃ samantā parikhaññati. 1457.
8. Uddhaṃ tārakajātā⁴ va samantā parivāritā,
Mahosadha vijānāhi: kathaṃ mokkho bhavissatīti. 1458.

Ta, sabbasenāyā 'ti sabbāya ekasatarājadhāniyā⁵ aṭṭhārasaakkhohipiṣaṇ-
khāya saddhiṃ āgato kira tātā 'ti, Pañcālīyā ti Pañcālārañño santakā, piṭ- 10
thimatīti piṭṭhiyā ānīte dabbasambhāre gaheṭvā vicarantena vadḍhakābalena
samanāgatā, sabbasamgāmakovidā ti sabbasamgāme⁶ kusalā, ohārinīti
antaraṃ pavīṭṭhā⁷ apaññāyant'eva haritum samatthā⁸, saddavatīti dasaḥi sad-
dehi avittā, bheri--nā ti ettha yātha yujjhaṭṭha mā pajjathā ti ādini ta.
vacibhedena jānāpetum na sakkā tādīsāni paṇ' ettha kiṇṇāni bherisaddasamukha- 15
saddasaññānen'eva bodhentīti bherisamkhattapadhaṇā, lohavijjā ti lohasip-
pāni, sattaratanaṇḍipatimanditānaṃ kavacavammikajālikāsīsakanerikadānaṃ⁹ etaṃ
nāmaṃ, alaṃkāra ti rājarājamahāmattādīnaṃ alaṃkāra, tasmā lohavijjāhi c'
eva alaṃkārehi ca bhāsati ti lohavijjālaṃkārabhā ti ayam ettha attho, dhaja-
nīti suvaṇṇādīpatimandītehi nānāvattasamujjalehi rathādīsasamussiteh'eva 20
dhajehi samanāgatā, vāmarohinīti hatthī ca asse ca ārohanā vāmapassena
ārohanīti vāmarohinīti vuccanti, tehi samanāgatā, aparimitahatthiassasamākinnā
ti a., sippiyehīti hatthisippaassasippādisu aṭṭhārasasu sippeṣu nipphattim
pattehi sutṭhusampannā susamākinnā, sūrehīti tāta esā kira senā sihasamāna-
parakkamāhi sūrayodhehi suppatitṭhitā, āhū ti dasa kira ettha senāya paṇḍitā⁹ 25
ti vadanti, rahogamā ti rahogamanasīlā raho nisīditvā mantanasīlā te kira
ekāhaṃ dvīhaṃ cintetum labhantā paṭhavim parivattetum ākāse gaṇṭhiṃ kātum
samatthā, ekādāsīti tehi kira paṇḍitehi atirekatarapaññā⁹ rañño mātā, sā
tesaṃ ekādāsi hutvā Pañcālīyaṃ senaṃ pasamsati anusāsati; ekadivasāṃ kir'
eko puriso ekaṃ tanḍulanāliṃ ca putabhattā ca kahāpanasahassaṃ ca gaheṭvā 30
nadin tarissamīti otinno nadimajjhaṃ patvā taritum asakkonto tīre thite ma-
nuse evaṃ ā: ambho mama hatthe ekatanḍulanāli putabhattāni kahāpanasahassaṃ
ca atthi, ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmi, yo sakkoti so maṃ uttāretu 'ti,
ath'eko thāmasampanno puriso gāhaṃ¹⁰ nivāsetvā nadim ogāhetvā¹¹ taṃ hatthe
gaheṭvā uttāretvā dehi me dātābbaṃ ti ā., tanḍulanāliṃ vā bhattaputaṃ vā 35

¹ Bā anuyantā. ² Bā byāthitā, Cā vyadhitā. ³ Cā -ma. ⁴ Cā -kāra. ⁵
Bā -rājānāyikā. ⁶ Cā -ma. ⁷ Cā -o. ⁸ Bā pavīṭṭhena apaññāyanteve pa-
ressaṃ siṣaṃ āharitum samattho. ⁹ Bā tassā kireṭṭha senāya dasa p., Cā -rain-
paññā, Bā -rāpaññā. ¹⁰ Bā dāhaṃ. ¹¹ Cā ogāyitvā, Cā ogāhitvā.

amhākam rañño paccāmittam¹ vāraṇṭṭhena tam saraparittānacammam viya sukhāvaho, dukkhanudo² ti kāyikacetasikasukham āvahāmi dukkhan nudemi, matin³ te ti tasmā tava matin⁴ paññam usum tena phalassataccammam viya attano matiyā paṭibanissāmi.

Tam sutvā rājā cintesi: „g-putto kim katheti, yathā kira aham etassa evam Videharājā mama puttadārassa kammakāraṇam karissati⁵, na jānāti mama puttadārakānam ārakkhassa susamvihitabhāvam, idāni māressatīti⁶ maraṇabhayena vilapati⁷, nāssa vacanam saddahāmiti⁸“. Mahāsatto „ayam ‘mama bhayena⁹ kathetīti’ maññati, jānāpessāmi tan¹⁰ ti cintetvā ā: 10

^{162.} Imṅha passa¹⁰ mahārāja suññam antepuram tava orodhā ca kumārā ca tava mātā ca khattiya ummaggā nīharitvāna Vedehass’ upanāmitā ti. 1612.

Ta. ummaggā ti mayā attano mānave pesetvā pāsādā otarāpetvā ummaggen’ eva¹³ āharāpetvā mahāummaggā nīharitvā bandhavā te Vedehassa upanāmitā. 15

Tam sutvā rājā cintesi: „p. ativiya dalham katvā katheti, mayā ca rattibhāge Gaṅgāya passe¹² Nandādeviyā saddo pi¹³ suto, mahāpañño p. kadāci saccam bhavēyyā¹⁴ ‘ti uppanna-balavasoko dhitim upaṭṭhāpetvā asocanto viya ekaṃ amaccam²⁰ pakkosāpetvā jānanatthāya pesento itaram gātham āha:

^{163.} Imṅha antepuram mayham gantvāna vicinātha nam

yathā imassa vacanam saccam vā yadi vā musā ti. 1613. So saparivāro rājanivesanam gantvā dvāram vivaritvā anto pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukham pidahitvā nāgadantesu olambino¹⁵ antepurapālake ca khujjavāmanakādayo¹⁶ ca bhājanāni ca bhinditvā ta. ta. vippakiṇṇam¹⁷ khādanīyabhojanīyam ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopam¹⁸ vivaṭadvārām sirigabham yathāvivatēh’ eva vātapānehi pavisitvā caramānam

¹ Bā -tta. ² Bā dukkhā-. ³ Bā mantī. ⁴ Bā mati. ⁵ Bā adds ti vadati. ⁶ Cks marissatīti. ⁷ Cks -tīti. ⁸ Bā -hāmiti, Cks -hi. ⁹ Bā mam maraṇabhayena. ¹⁰ Cks ssa. ¹¹ Bā jaṅgumaṅgena. ¹² Bā gaṅgāpassena. ¹³ Bā viya. ¹⁴ so all three MSS. for bhavēyyā? ¹⁵ Bā olaggite. ¹⁶ Cks khudda-. ¹⁷ Ck Bā -ṇṇa. ¹⁸ Ck katañ.

- ganhā 'ti, ahañ mama jīvitāñ aganetvā tañ uttāresim, na me etehi attho, kahāpāne me dehīti, ahañ ito mama yañ ruceati tañ dassāmiti avacāñ, idāñ me yañ ruceati tañ dammi, icchantvā ganhāhīti, so samīpe thitassa' ekassa kathesi, so pi tañ esa attano ruccanakañ tava deti¹ evañ ganhā 'ti ā, so
- 5 nāhañ ganhissāmiti tañ ādāya vinicchayañ gantvā vinicchayāmaccānañ ārocesi, te pi sabbāñ sutvā tath' evāhamisu, so tesāñ vinicchayena asantuttuho rañño ārocesi, rājā vinicchayāmacce pakkosāpetvā tesāñ santike ubhinnañ pi vacanañ sutvā tath' eva vatvā vinicchitum ajānanto attano jīvitāñ pahāya nadim otiṇṇañ parajjhāpesi², tasmim khane rañño mātā Talatādevī³ nāma avidūre nisinnā
- 10 rañño dubbhinicchitabhāvañ űatvā tāta imañ aṭṭaṃ űatvā vinicchitañ⁴ ti ā, amma ahañ ettakañ jānāmi sace tume uttaritarañ jānātha vinicchinātha⁵ 'ti, sā evañ karissāmiti vatvā tañ purisañ pakkosāpetvā: ehi tāta tava hatthagatāñi tiṇi pi bhūmiyañ thapehiti paṭipātiyā ṭhapetvā tvañ udake vuyhamāno⁶ imassa kiñ kaṭheṣṭi pucchitvā idañ nāmā 'ti vutte tena hi idāñi tava ruccanakañ ganhā
- 15 'ti ā, so sahasatthavikañ ganhi, aha nañ sā thokañ gatakalē pakkosāpetvā tāta sahasañ tava ruceatīti pucchitvā āma ruceatīti vutte tāta tayā ito me yañ ruceati tañ dassāmiti imassa vuttañ na vuttañ ti vuttañ devīti tena hi imañ sahasañ etassa dehīti, so rodanto paridevanto adāsi, tasmim khane rā-
- 20 jāpi amaccāpi tussitvā sādhuakārañ pavattayimisu, tato paṭṭhāya tassā paṇḍita-bhāvo sabbattha pākato jāto, tañ sandhāya Videharājā⁷ mātā ekādasīti ā, kha-tyā ti khattiyā, accinnaraṭṭhā ti Brahmadaṭṭena acchinditvā gahitaraṭṭhā, vyādhitā⁸ ti maranabhayabhītā aññañ gahetabbagahanañ apasāntā, Pañcālīnañ vasañ gatā ti etassa Pañcālārañño vasañ gatā ti ā, sāmivacanatthe hi etañ upayogavacanañ, yañvadā takkarā ti yañ mukkena vadanti⁹ tañ
- 25 rañño kātum sakkonto¹⁰ va, vasiṇo gatā ti pubbe sayāñvasiṇo idāñi pañ' asse vasañ gatā ti ā, tisandhīti pathamañ hatthipākārena¹¹ parikkhittā tato rathap. tato assap. tato yodhapattip. ti imehi catūhi saṃkhepeti, tisandhi-parivāritā ti hatthirathānañ antare eko sandhi, rathaassānañ antare eko sandhi assapattinañ ā. eko ti, parikkhaññatīti khaṇṇiyati¹² imañ idāñi up-
- 30 pāṭetvā gāṇhitukāmā viya samantato khaṇanti, uddhamātārakajātā cā 'ti tāta yāya senāya samantā parivāritā sā anekasatasahasāhi daṇḍadipikāhi uddhamātārakajātā viya khāyati, vijānāhīti tāta Mahosadha Avicito yāva Bhavaggā añño tayā sadiso upāyakusalo p. nāma n' atthi paṇḍitabhāvo ca nāma eva-rūpesu ṭhānesu paññāyati tasmā tvañ eva jāna kathañ ito dukkhā makkho
- 30 bhāvissatīti ā.

Imaṃ rañño kathaṃ sutvā M. cintesi: „ayaṃ rājā ativiya maraṇabhayabhīto, gilānassa kho pana vejjo paṭisaraṇaṃ chā-

¹ C^k -kañ va deti, C^s ruccantañ ma deti. ² B^d parāpesi. ³ B^d jalāka-. ⁴ B^d sutthu vinicchathā. ⁵ C^k -nethā, B^d vinicchathā. ⁶ B^d tāta gape tvañ udake vuyhamāne, C^k miyyamāno, C^s vyamāno? ⁷ B^d pañcālārāja. ⁸ B^d byādhitā; read: vyathitā. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ so all three MSS. for -tā? ¹¹ C^k yodhaha-tthi-. ¹² C^k khaṇṇiyāti, B^d khaṇiyati.

kākagaṇaṃ cā 'ti chaḍḍitaḡamasadisam̐ susānabhūmiṃ viya nis-
sirikaṃ rājabhavanam̐ disvā rañño ārocento ā.:

184. Evam̐ etaṃ mahārāja yathā āha Mahosadho

suññam̐ antepuram̐¹ sabbam̐ kākapaṭṭanakam̐ yathā ti. 1614.

5 Ta. kāka - - ti macchānam̐ gandhehi āgatehi kākehi samākīṇo samudda-
tīre chaḍḍitaḡamako viya.

Rājā catunnam̐ janānam̐ vip̐payogasambhavena sokena
kampamāno „idaṃ dukkham̐ mama gahapatiputtam̐ missāya
uppannam̐“ ti daṇḍena ghaṭṭitāsiviso viya Bo-assa ativiya kujjhi.

10 M. tassākāram̐ disvā „ayam̐ rājā mahāyaso kadāci kodha-
vasena 'kiṃ me etehiti'² khattiyamānena maṃ viheṭṭheyya, yaṃ
nūnāham̐ N-deviṃ iminā adīṭṭhapubbam̐ viya karonto tassā
sarīravannam̐ vaṇṇeyyam̐, ath' esa³ tam̐ anussaritvā 'sa' āham̐
Mahosadham̐ māressāmi evarūpaṃ itthiratanam̐ na labhiṣṣāmīti⁴.

15 attano bhariyāya sinehena⁵ na kiñci mayham̐ karissatīti⁶ cin-
tetvā attarakkhanattham̐ pāsāde ṭhito va rattakambalantarena
suvannavannabāham̐ nīharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena
vaṇṇam̐ kathento ā.:

185. Ito gatā⁶ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

20 kosumbhaphalakasussoṇī haṃsagaggarabhāṇinī. 1615.

186. Ito nītā⁸ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

koseyyavasanā sāmā jātārūpasumekhalā 1616.

187. Surattapādā kalyāṇī suvaṇṇamanimekhalā

pārevatakkhi⁹ sutanū bimbottṭhā tanumajjhimā 1617.

25 188. Sujātā bhujalaṭṭhīva¹⁰ vellīva¹¹ tanumajjhimā¹²

dīghassakesā¹³ asitā¹⁴ īsakaggapavellitā¹⁵ 1618.

189. Sujātā migachāpā va¹⁶ hemantaggisikhā-r-iva.

nadīva giriduggesu sañchannā khuddaveḷuhi¹⁷ 1619.

¹ Cks anto-. ² Cks te-. ³ Bā atha so. ⁴ Bā adds asārento pana tam̐ labhiṣ-
sāmīti. ⁵ Bā sinehena, Ck pitehete. ⁶ Ck -tam̐, Cc sa. ⁷ Bā -nā. ⁸ Cks
mahārāja īto nītā. ⁹ Bā -ta-. ¹⁰ Bā -laṭṭhīva, Cks bhujalaṭṭhī ca. ¹¹ Bā
vedivā. ¹² Cks anu-. ¹³ Bā -assā-. ¹⁴ Ck asatā, Cc asītā. ¹⁵ Bā īsā-. ¹⁶
Cks migajājīva. ¹⁷ Bā -bhi.

tassa bhojanaṃ pipāsītassa pāṇīyaṃ, imassa pi ṭhapetvā mam
aṇṇaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, assāsessāmi naṃ¹ ti, atha naṃ
M. manosilātale nadanto siho viya „mā bhāyi mahārāja rajja-
sukham anubhava, ahaṃ leḍḍuṃ gaheṭvā kāko viya dhanuṃ
gaheṭvā makkato viya ca imaṃ aṭṭhārasaakkhohinisaṇaṃ udare 5
baddhasāṭakānaṃ pi assāmikaṃ katvā² palāpessāmīti³“ vatvā
imaṃ gātham āha:

9. Pāde deva pasārehi bhuñja kāme ramassu ca

hitvā Pañcāliyaṃ senaṃ Brahmadatto pamāyati⁴. 1459.

T. a.: tvaṃ deva yathāsukhaṃ attano rajjasukhasaṃkhāte pāde pasārehi 10
pasārento ca saṃgāmacittaṃ akatvā bhuñja kāme ramassu ca, eso Brahmadatto
imaṃ senaṃ chaḍḍetvā palāyissati.

P. rājānaṃ samassāsetvā nikkhamitvā nagare chaṇabheriṃ
carāpetvā nāgare āha: „ambho tumhe mā cintayittha, sattāhaṃ
mālāgaṇḍhavigilepanaṃ pānabhojanādīni⁵ sampādetvā chaṇakīlaṃ 15
paṭṭhapetvā⁶ ta. ta. manussa yathānurūpaṃ mahāpānaṃ pivantu
gandhabbaṃ karontu vādentu naccantu⁷ seḷentu nadantu⁸ ap-
poṭhentu, paribbayo vo mama⁹ santako hotu, ahaṃ Ma-paṇḍito
nāma, passatha¹⁰ me ānubhāvaṃ“ ti nāgare assāsesi, te tathā
karimsu, gītavādītādisaddaṃ bahinagare ṭhitā suṇanti, cūla- 20
dvārena manussa pavisaṇti, ṭhapetvā paṭisattum¹¹ diṭṭhadiṭṭhaṃ
na gaṇhanti, tasmā saṅcāro na chijjati, nagaraṃ pavitṭhā
chaṇakīlānissitaṃ janaṃ¹² passanti, Cūlani-Brahmadatto pi na-
gare kolāhalaṃ sutvā amacce evaṃ āha: „ambho amhesu
aṭṭhārasaakkhohiṇiyā senāya nagaraṃ parivāretvā ṭhitesu na- 25
garavāsīnaṃ bhayaṃ vā sārājjaṃ vā n' atthi, ānanditā pīti-
somanassappattā appoṭhenti nandanti seḷenti gāyanti, kin nāma¹³
etan¹⁴ ti, atha naṃ upanikkhittakapurisā musāvādaṃ katvā
evaṃ āhaṃsu: „deva mayaṃ ekena kammena cūladvārena
nagaraṃ pavisitvā chaṇaniissitaṃ mahājanaṃ disvā pucchimha: 30

¹ so Ck; Bā baddhasāṭakānaṃ pi sāmikaṃ akatvā. ² Bā palāyiti. ³ Ck
-naṃ. ⁴ Bā -tha. ⁵ Bā vaggantu. ⁶ Bā nadentu naccantu gāyantu. ⁷ Bā
mo pama. ⁸ Bā passissatha. ⁹ Ck -sattaṃ, C -santaṃ. ¹⁰ Ck chaṇaṃ.

170. Nāganāsūrukalyāṇī paṭhamā timbarutthani
nātidighā nātirassā nālomā nātilom' assā 'ti. 1620.

Ta. ito ti ummagam dasseti, kosumbaphalakasussonṇi visāla-
kañcanaphalakaṃ viya sundarasonī, haṃsa -- ti gocarathāya vicarantānaṃ 5
haṃsapotakēnaṃ viya gaggarena madhurena bhaññena¹ samannāgatā, koṣeyya -- ti
kañcanakhacitakoṣeyyavatthavasana², sāmā ti suvaṇṇasāmā³, pārevaṭakkhīti
pañcasu pāsādesu⁴ rattatthāne pārevaṭasakupaśasadisakkhī, sutanū ti sobhana-
sarirā, bimbottā ti bimbaphalāni viya sumatthottaphariyosānā, tanumaj-
jhimā ti karamitamajjhā⁵, sujātā bhujalatthivā⁶ 'ti vijambhanakāle vāte- 10
ritarattapallavavilāsini sujātā bhujāṅgalatā⁷ viya viroceti, vellivā⁸ ti kañcana-
vedi viya tanumajjhā⁹, īsakaggapavellitā ti īsakaṃ aggesu onatā¹⁰ īsa-
kaggapavellitā vā¹¹ rathiyā¹² aggaṃ viya vinatā, migachāpā vā¹³ 'ti
paṇḍapatādamhi¹⁴ sujātā vyagghapotikā va¹⁵ vilāsakuttayuttā¹⁶, hemantag-
gi -- ti obhāsavantatāya hemantaggisikhā viya sobhati, khuddaveḷuhitī¹⁷ 15
yathā khuddakehi udakeḷuhi sañchannā sā nadi sobhati evaṃ tanulomāya
rājiyā sobhati, kalyāṇīti chavimamsakesanahāruatthinaṃ vasena pañcavidhena
kalyāṇena samannāgatā, paṭhama -- ti timbarutthanaṇaṃ paṭhamā uttamā
suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇatimbarudvayam iv' assa¹⁸ saññānasampannaṃ¹⁹
nirantaraṃ thānayuggalaṃ. 20

Evam M-e tassā rūpasirīm vaṇṇente tassa sā pubbe adittha-
pubbā viya ahosi, balavasinehaṃ uppādesi, ath' assa sin-
ehupattim ṇatvā M. anantaraṃ g. ā.:

171. Nandāya nūna maraṇe²⁰ nandasi sirivāhana:

ahaṇ²¹ ca nūna Nandā ca gacchāma Yamasādhanaṃ ti. 1621. 25

Ta. siri -- ti sirisampannavāhana mahārāja nūna tvaṃ evaṃ uttamarūpa-
dharāya Nandāya maraṇena nandasīti vadati, gacchāma 'ti sace hi tvaṃ maṃ
māressasi ekaṃsena amhākaṃ rājā Nandaṃ māressasi, iti Nandā 'ca ahaṇ' ca
Yamassa santikaṃ gamissāma, Yamo amhe ubho disvā Nandaṃ mayham eva
dassati, tassa mayhaṃ maretvāpi²¹ tādisaṃ itthiratanāṃ labhantassa²² kiṃ 30
chijjati²³, nāhaṃ attano maraṇena hāniṃ passāmi devā 'ti evaṃ kira naṃ²⁴ āha.

¹ Bā madhurasarena. ² Bā - khapita-. ³ Bā suvaṇṇasarirā. ⁴ Cks thānesu.

⁵ Bā hatthatalamigatanumajjhimā. ⁶ Cks bhujagalatthivā. ⁷ Cks bhujagalatā.

⁸ Cks vellitāvā, Bā dedivā. ⁹ Cks anumajjhā, Bā tanumajjhimā ¹⁰ Cks tambanātā?

¹¹ Bā ti. ¹² Bā nettimsāya vā in the place of rathiyā. ¹³ Cks migajājivā. ¹⁴

Bā - sānamhi. ¹⁵ Bā viya. ¹⁶ Bā - kuttī-. ¹⁷ Bā - bhiṭi. ¹⁸ Bā assā. ¹⁹ Bā

susaṇ-. ²⁰ Cks - nena. ²¹ Cks maretvā. ²² Bā ala-. ²³ Bā rajjena. ²⁴ Bā

Bā kāraṇam in the place of kiranāṃ.

Iti M. ettakena ṭhānena Nandam eva vaṇṇesi na itare¹,
 kimkāraṇā: sattā hi piyabhariyāsu² viya sesesu ālayaṃ na ka-
 ronti, mātaraṃ vā saranto puttadhītaro pi sarissatīti tam eva
 vaṇṇesi, rājā³ mātaraṃ pana mahallakabhāven⁴ eva⁵ vaṇṇesi,
 5 nāṇasampanne Mahāsatte madhurassarena vaṇṇente yeva
 Nandā devī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahosi, tato rājā
 cintesi: „ṭhapetvā Ma-aṃ aṇño mama bhariyaṃ ānetvā dātum
 samattho n' atthīti“, ath' assa taṃ sarantassa soko uppajji,
 atha naṃ M. „mā cintayi mahārāja, devī ca te putto ca mātā
 10 ca tayo pi āgacchissanti, mama gamanam ev' ettha pamāṇaṃ,
 tvaṃ assāsaṃ paṭilabha narindā“⁶ 'ti rājānaṃ assāsesi, atha
 rājā cintesi: „ahaṃ attano nagaraṃ surakkhitaṃ sugopitaṃ kā-
 retvā imaṃ Upakārīnagaraṃ ettakena balavāhanena parikkhi-
 pitvā ṭhito, ayaṃ pana paṇḍito⁷ evaṃ sugopitāpi mama nagarā
 15 deviṃ ca me puttaṃ ca mātaraṃ ca ānetvā Vedehaṃ dāpesi,
 amhesu ca evaṃ parivāretvā ṭhitesv-eva ekassāpi ajānantassa
 Vedehaṃ sasenāvāhanaṃ yāpesi⁸, kin nu kho dibbamāyaṃ
 jānāti udāhu cakkhumohanaṃ“⁹ ti, atha naṃ pucchanto ā:

172. Dibbaṃ adhiyase māyaṃ akāsi cakkhumohanaṃ
 20 yo⁷ me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1622.
 Taṃ sutvā M. „mahārāja, ahaṃ dibbamāyaṃ jānāmi, paṇ-
 ḍitā hi dibbamāyaṃ uggaṇhitvā bhaye sampatte attānaṃ pi
 param pi dukkhato mocenti yevā“⁹ 'ti ā:

173. Adhiyanti⁸ mahārāja dibbamāy' idha paṇḍitā
 25 te mocayanti attānaṃ paṇḍitā mantino janā. 1623.

174. Santi mānavaputtā me kusalā sandhichedakā
 yesaṃ katena maggena Vedehe Mithilaṃ gato ti. 1624.

Ta. dibbamāyidhā 'ti dibbamāyaṃ idha⁹, mānavaputtā ti upaṭṭhā-
 katarupayodhā, yesaṃ katenā 'ti yehi katena, maggena 'ti alaṃkata-
 30 ummaggena.

¹ B^d adda tayo jane. ² B^d -yā. ³ C^s rājā. ⁴ C^{ks} omit na. ⁵ C^{ks} omit paṇ-
 ḍito. ⁶ B^d palāpesi. ⁷ B^d so. ⁸ C^{ks} adds me, C^s ce. ⁹ C^{ks} tattha māyidhā
 'ti mā idha.

Idaṃ pana sutvā „alaṃkataummaggena kira gato“ „kīdiso
nu kho ummaggo“ ti rājā ummaggaṃ datṭhukāmo ahoṣi, ath'
assa imḡitaṃ ṇatvā M. „rājā ummaggaṃ datṭhukāmo, dasses-
sāmi 'ssa ummaggaṃ“ ti dassento ā.:

175. Imḡha passa mahārāja ummaggaṃ sādhu māpitaṃ, 5
hatthīnaṃ atha assānaṃ rathānaṃ atha pattinaṃ
ālokaḡhūtaṃ tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ sādhu niṭṭhitaṃ ti. 1625.

Ta. hatthīnaṃ ti potṭhakammacittakammavasena² katānaṃ etesaṃ hatthi-
ādīnaṃ pattihi³ upasobhitaṃ alaṃkatadevasabhāsadisāṃ ekobhāsaṃ hutvā
tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ passa devā 'ti. 10

Evaṇ ca pana vatvā „mahārāja mama paṇṇāya māpīte
Candassa ca Suriyassa ca⁴ utṭhitatṭhāne viya pākāṭe⁵ alaṃ-
kataummagge asītimahādvārāṇi catusatṭhicūladvārāṇi ekasata-
sayanagabbhe anekasatadīpagabbhake⁶ ca passa, mayā saddhiṃ
samaggo sammodamāno hutvā attano balena saddhiṃ Upakāri- 15
nagaraṃ pavisa devā“ 'ti nagaradvārāṇi vivarāpesi, rājā eka-
satarājaparicāro nagaraṃ pāvisi, M. pāsādā oruḡha rājānaṃ
vanditvā saparivārāṇi ādāya ummaggaṃ pāvisi, rājā alaṃkata-
devanagaraṃ viya ummaggaṃ disvā Bo-assa guṇaṃ vaṇṇento ā.:

176. Lābhāvata Videhānaṃ yassa [me]edisā⁷ paṇḡitā (cfr. v. 18 p. 355) 20
ghare vasanti vijite⁸ yathā tvaṃ si Mahosadhā 'ti. 1626.

Ta. Videhānaṃ ti evarūpānaṃ paṇḡitānaṃ ākarassa utṭhānatṭhānabhū-
tassa⁹ Videhānaṃ janapadassa lābhā vata, yassa me edisā ti yassa [me] eva-
rūpā paṇḡitā upāyakusalā ekaghare vā ekajanapade vā ekaratṭhe vā vasanti
tassāpi lābhā, yathā tvaṃ sīti yathā tvaṃ si tādisena paṇḡitena saddhiṃ ye 25
vā ekaratṭhe ekajanapade ekanagare ekagehe vasitum labhanti¹⁰ tesāṃ Videha-
ratṭhavāsīnaṃ c' eva Mithilānagaravāsīnaṃ ca tayā saddhiṃ ekato vasitum
labhantānaṃ lābhā ti vadati.

¹ Bā icchitāṃ. ² C^o potta-, Bā po iṭṭhakakamma-. ³ Bā mantihi, B^o pantihi.

⁴ C^k paṇṇā ca nandassa ṇāṇā suriyassa ca, C^o paṇṇā candassa ṇāṇa suriyassa

ca. ⁵ C^{ks} omīti viya pā-. ⁶ C^{ks} -tedīpa-, Bā -gabbhe. ⁷ Bā yassimedisā, read:

mēdisa? ⁸ C^{ks} add ratṭhe. ⁹ Bā -naṃ āraḡkhassa upaṭṭhānabhūtassa. ¹⁰

C^{ks} labhati.

Ath' assa M. ekasatasayanagabbhe dassesi: ekassa dvāre
 vivate sabbesaṃ¹ vivariyati² ekassa pihite sabbesaṃ³ pithiyyati⁴,
 rājā ummaggaṃ olovento pūrato gacchati p. pacchato, sabbā
 senā ummaggaṃ eva pāvīsi, rājā ummaggaṃ nikkhami, p. tassa
 5 nikkhantabbhāvāṃ nātvā sayāṃ nikkhamitvā aññesaṃ nikkha-
 mituṃ adatvā ummaggaṃ dvāraṃ pidahanto āpiṃ akkami, asīti-
 mahādvārāṃ catusatthiṇḍadvārāṃ ekasatasayanagabbhadvārāṃ
 anekasatadīpagabbhadvārāṃ ca ekappahārāṃ pidahiṃsu, sakalo
 ummaggo lokantariko⁵ viya andhakāro ahoṣi, mahājano bhīta-
 10 tasito ahoṣi, M. bhīyyo ummaggaṃ pavisanto yaṃ⁶ khaggaṃ⁷
 tḥapesi taṃ gaheṭvā bhūmito atthārasahatthaṭṭhānaṃ⁸ ākāse
 laṃghitvā⁹ oruyha rājānaṃ¹⁰ ha¹¹the gaheṭvā asīṃ uggritvā tāsetvā
 „mahārāja sakala-Jambudīpe rajjaṃ kassa rajjan^{10a}“ ti pucchi,
 so bhīto „tuyhaṃ p-tā“¹¹ ti vatvā „abhayaṃ me dehīti“ ā.
 15 „mā bhāyi mahārāja, nāhaṃ taṃ māretukāmatāya¹² khaggaṃ
 parāmasiṃ, mama pana paññānubhāvāṃ dassetuṃ parāmasiṃ“
 ti khaggaṃ rañño adāsi, atha naṃ khaggaṃ gaheṭvā tḥitaṃ¹³
 āha: „sace si mahārāja maṃ māretukāmo idān' eva maṃ iminā
 khaggena mārehi, atha abhayaṃ dātukāmo abhayaṃ me dehīti“
 20 ā., „paṇḍita mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam eva, tvaṃ mā
 cintayīti“ asīṃ gaheṭvā ubho pi aññamaññaṃ adḍhāya sa-
 pathaṃ karīṃsu, atha rājā Bo-aṃ ā.: „p-a evarūpapaññābala-
 sampanno hutvā r. kasmā na gaṇhasīti“, „mahārāja, ahaṃ
 icchamāno ajja sakala-Jambudīpe rājāno māretvā r. gaṇheyyaṃ,
 25 paraṃ māretvā yasagahaṇaṃ pana paṇḍitehi na-ppasatthaṃ“
 ti¹⁴, „p-a mahājano dvāraṃ alabhamāno paridevati, ummagga-
 dvāraṃ vivaritvā mahājanassa jīvitadānaṃ dehīti“, so dvāraṃ
 vivari, sakalaummaggo ekobhāso ahoṣi, mahājano assāsaṃ paṭi-
 labhi, sabbe rājāno attano senāya saddhiṃ nikkhamitvā p-assa
 30 santikaṃ agamaṃsu¹⁵, so rañña saddhiṃ visālamālake atthāsi,

¹ Bā adds dvārāṇi. ² Bā -yanti. ³ Ck^o sabbe, Bā adds dvārāṇi. ⁴ Bā pida-
 hanti. ⁵ Ck^o -kā, Bā lokantanirayo. ⁶ Bā sayāṃ. ⁷ Bā adds vālake. ⁸ Bā
 atthārahathubbedhaṃ. ⁹ Bā ākāsaṃ ullaṅghitvā. ¹⁰ so Bā; Ck^o r. karissā. ¹¹
 Bā adds na so. ¹² so Bā; Ck^o athābha, Ck^o atha bha-. ¹³ Bā adds atha naṃ
 rājā āha. ¹⁴ Bā āgamaṃsu.

atha nam te rājāno āhaṃsu: „p-a, taṃ nissāya no jīvitam
 laddham, sace muhuttaṃ ummagadvāraṃ na vivarittha sabbe-
 sam tatth' eva maraṇaṃ abhavissā 'ti', „na mahārājāno' idān'
 eva pubbe pi tumhe maṃ ñeva nissāya jīvitam labhitthā“ 'ti,
 „kadā p-ā“ 'ti, „thapetvā amhākaṃ nagaraṃ sakala-Jambudīpe
 r. gahetvā Uttarapañcālanagaraṃ gantvā uyyāne jayapānaṃ
 pātuṃ surāya paṭiyattakālaṃ sarathā“ 'ti, „āma p-ā“ 'ti, „tadā
 esa rājā Kevatteṇa saddhiṃ dummantitena visayojitāya surāya
 c' eva macchamañsehi ca tumhe māretuṃ kiccama akāsi,
 athāhaṃ 'mā ime mayi passante anāthamarāṇaṃ marantū' 'ti
 attano purise pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṃ man-
 taṃ bhinditvā tumhākaṃ jīvitadānaṃ adāsin“ 'ti, te sabbe pi
 ubbiggamānasā hutvā Cūḷaṇiṃ pucchimsu: „saccaṃ kira ma-
 hārājā“ 'ti, „āma mayā Ke-assa kathaṃ gahetvā kataṃ, saccam
 eva p-o kaṭhetīti“, te sabbe pi M-aṃ ālīngitvā „p-a, tvaṃ
 sabbesaṃ no paṭiṭṭhā jāto, taṃ nissāya mayam jīvitam labhimhā“
 'ti sabbe pāsādhanehi Bo-assa pūjaṃ karimsu, p. rājānaṃ āha:
 „mahārāja, tumhe mā cintayittha, pāpamittasaṃsaggass' esa
 doso, ime rājāno khamāpethā“ 'ti, rājā „mayā duppurisaṃ
 nissāya tumhākaṃ evarūpaṃ kataṃ, esa mayhaṃ doso, kha-
 matha me, na puna evarūpaṃ karissāmi“ khamāpesi, te añña-
 maññaṃ accayaṃ⁴ desetvā samaggā ahesuṃ. Atha rājā ba-
 huṃ khādaniyabhojanīyagandhamālādīṃ āharāpetvā sabbehi tehi
 saddhiṃ sattāhaṃ ummagge yeva kiḷitvā nagaraṃ pavisitvā
 M-assa mahāsakkāraṃ kāretvā ekasatarājaparivuto mahātale
 nisīditvā p-aṃ attano santike vasāpetukāmatāya ā.:

177. Vuttiṃ ca parihāraṇ ca diguṇaṃ bhattavetaṇaṃ
 dadāmi vipulē⁵ bhoge⁶, bhuñja kāme ramassu ca,
 mā Videhaṃ paccāgami, kiṃ Videho karissatīti. 1627.

Ta. vuttin ti yasañissitaṃ jīvitavuttiṃ, parihāraṇ ti gāmaṇigamadānaṃ, 30
 bhattaṇ ti nīvapaṃ, veṇaṇaṇ ti paribbayaṃ, bhoge ti añño pi te vipulē
 bhoge dadāmi.

¹ Bā bhavissatīti. ² Bā -rāja, ³ C° Bā bahu. ⁴ Bā ajjayaiṃ. ⁵ Cks -laṃ
 bhogaṃ.

Paṇḍito pana taṃ paṭikkhipanto āha:

178. Yo cajetha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho āttano ca parassa ca,
yāva jīveyya Vedeho nāññassa¹ puriso² siyā³. 1628.

5 179. Yo cajetha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva tiṭṭheyya Vedeho nāññassa vijite vase ti. 1629.

Ta. attano -- ti evarūpaṃ hi dhanakāraṇā taṃ eva⁴ attano bhattāraṃ
pariccejantena pāpaṃ katan ti attā⁵ garahati iminā dhanakāraṇā attano
10 bhattā pariccatto pāpadhammo ayan ti paro pi garahati, tasmā na sakkā tasmā
dharante mayā aññassa vijite vasitun ti.

Atha naṃ rājā ā: „tena hi p-a tava rañño devattaṃ⁶
gatakāle idhāgantum paṭiññāṃ dehi⁷“, „jīvanto āgamissāmi
mahārāja“ 'ti, ath' assa rājā sattāhaṃ mahāsakkāraṃ katvā
15 sattāhaccayena puna āpucchanaḥkāle⁸ „ahan te p-a idaṃ c' idaṃ⁹
ca dammīti“ vadanto gātham āha:

180. Dammi nikkhasahassan te gāmāsīti ca Kāsīsu
dāsīsātāni cattāri dammi bhariyāsataṃ ca te,
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ gaccha Mahosadhā 'ti. 1630.

20 Ta. nikkha -- ti pañcasuvannaṃ nikkhena nikkhānaṃ saḥassāṃ, gāmā ti
ye gāmā samivaccharena¹⁰ satasahassuṭṭhānakā¹¹ te dammi, Kāsīsu 'ti Kāsiraṭṭhe.
taṃ Vedeharaṭṭhassa āsannaṃ, tasmā tatth' assa asīti gāme adāsi.¹²

So pi rājānaṃ āha: „mahārāja tumhe bandhavānaṃ mā cin-
tayittha, ahaṃ mama rañño gamanakāle yeva 'mahārāja Nandā-
25 devīṃ mātiṭṭhāne ṭhapeyyāsi Pañcālacaṇḍaṃ kaniṭṭhatṭhāne' ti
vatvā dhītāya vo abhisekaṃ dāpetvā rājānaṃ uyyojesiṃ, mātaraṇ
ca devīṃ ca vo puttaṃ ca sīgham eva pesessāmīti¹³, rājā „sādhū
p-a“ 'ti attano dhītu dātabbāni dāsīdāsavatthālāmkārāhiraññasu-
vaṇṇaalamkatahatthiassarathādīni „imāni tassā dadeyyasīti“
30 M-aṃ¹⁴ paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattabbakiccaṃ vicārento ā:

¹ Cks. fia añ-. ² Bā purato. ³ so all three MSS. ⁴ Cks. vatame in the place of
tam eva. ⁵ Bā attanā mi attānaṃ. ⁶ Bā devaṇ. ⁷ Cks. apu-. ⁸ Bā samivac-
chare samivacchare. ⁹ Cks. -kaṃ. ¹⁰ Bā -assa.

181. Yāvaṃ dadantu hatthīnaṃ assānaṃ dviguṇaṃvidhaṃ,
tappentu annapānena rathike pattikārike¹ ti. 1631.

Ta. yāvaṃ ti na kevaḷaṃ diguṇaṃ eva yāva pahoti tāva hatthīnaṃ ca assā-
naṃ ca yavagodhūmadividhaṃ detha 'ti vadati, tappentū 'ti yattakena² antarā-
magge akillamantā gacchanti tattakam dadantā tappentu.

5

Evaṃ ca pana vatvā paṇḍitaṃ uyyojento āha:

182. Hatthī assā rathā patti gacch' evādāya³ paṇḍita,
passatu taṃ mahārāja Vedehe Mithilaṃ gatan⁴ ti. 1632.

Ta. Mithilaṃ gatan⁴ ti sotthinā taṃ Mithilanagaraṃ sampattaṃ passatu.

• Iti so p-assa mahantaṃ sakkāraṃ katvā uyyojesi, te pi 10
ekasatarājāno Mahāsattassa sakkāraṃ⁵ katvā bahuṃ paṇṇākāraṃ
adaṃsu, tesam santike upanikkhittapurisā p-am-eva parivāra-
yimsu, so mahantena parivārena maggaṃ paṭipajjitvā antarā-
magge yeva Cūḷanīraṇṇā dinnagāmehi⁶ āyaṃ āharāpetuṃ purise
pesetvā Videharattham sampāpuni, Senako pi kira antarā- 15
magge⁷ purisaṃ ṭhapesi, „C-raṇṇo puna āgamaṇaṃ vā anā-
gamaṇaṃ vā jāna⁸, yassa kassaci āgamanakāle⁹ ca mayhaṃ
ārocehīti¹⁰“, so tiyojanamatthake yeva M-aṃ disvā āgantvā
„p. mahantena parivārena āgacchatīti“ ārocesi, taṃ sutvā rāja-
kulaṃ agamāsi, rājāpi pāsāde¹¹ ṭhito vātapānena¹² olokeno 20
mahatiṃ Senaṃ disvā „Ma-assa senā mandā, ayaṃ ativiya
mahatī, kacci¹³ nu kho Cūḷanī āgato siyā“ ti bhīttasito tam
atthaṃ pucchanto ā.:

183. Hatthī assā rathā patti senā padissate¹⁴ mahā
caturaṅginī bhimsarūpā, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1633. 25
Ath' assa Senako tam atthaṃ ārocento āha:

181. Ānando te mahārāja uttamo patidissati:
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ patto Mahosadho ti. 1634.
Tam sutvā rājā āha: „Se-a, paṇḍitassa mandā senā, ayaṃ

¹ Bā -rake. ² Bā adds ta. ³ Bā gacchapādāya. ⁴ Bā midhilaggaham. ⁵ Cks
mahāsakkāraṃ. ⁶ Bā -mato. ⁷ Bā adds attano. ⁸ Bā jānitvā. ⁹ Bā āgama-
naṃ. ¹⁰ Bā āroceyyāsīti. ¹¹ Bā -datale. ¹² Bā adds bahi. ¹³ Bā kin. ¹⁴
Cks dissate, Bā padissante.

pana atimahaṭṭi¹“, „mahārāja, C-rāja¹ tena pasādito bhavissati, ten' assa pasannena dinnā bhavissatī²“, rājā nagare bheriṇ carāpesi: „nagaraṃ alaṃkaritvā p-assa paccuggamanam karontū“³ 'ti, nāgarā tathā karimsu, p. nagaraṃ pavisitvā rāja-
 5 kulaṃ gantvā rājānam vandi², atha naṃ rājā utthāya āliṅgitvā pallaṃkavaragato paṭisanthāraṃ karonto ā.:

185. Yathā petam susānasmim chaḍḍetvā caturo janā
 evaṃ Kampilliyaratthe³ chaḍḍayitvā idhāgatā⁴. 1635.

186. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
 10 kena vā atthajātenā attānaṃ parimocayīti. 1636.

Ta. caturo janā ti p-a yathā nāma kālakaṭam caturo janā mañcakena
 susānaṃ netvā chaḍḍetvā anapekkhā gacchanti evaṃ Kampilliyaratthe⁵ tam
 chaḍḍetvā mayam idhāgatā ti a., vaṇṇenā 'ti kārāṇena, hetunā ti paccayena,
 atthajātenā 'ti atthena jātena, a- parimocayīti amittahatthagato kena
 15 paccayena ken' atthena tvaṃ attānaṃ mocayīti.

Tato Mahāsatto āha:

187. Attham atthena Vedeha mantaṃ mantena khattiya
 parivarayissam⁶ rājānaṃ Jambudīpaṃ va sāgaro ti. 1637.

T. a.: ahaṃ mahārāja tehi⁷ cintitaṃ attham attanā cintitena atthena tehi⁷
 20 mantitaṃ mantaṃ attano mantena parivaresim, na kevalaṃ ca ettakaṃ ekasata-
 rājaparivāraṃ pana tam pi rājānaṃ Jambudīpaṃ sāgaro viya parivārayissam ti
 sabbaṃ attano katakammaṃ vitthāretvā kathesi.

Tam sutvā rājā tussi, ath' assa p. C-rañño attano dinna-
 paṇṇākāraṃ ācikkhanto ā.:

25 188. Dinnaṃ nikkhasahassam me gāmāsīti ca Kāsisu
 dāsīsataṇi cattāri dinnaṃ bhariyāsataṇi ca me
 sabbaṃ⁸ senaṅgam ādāya sotthin' amhi idhāgato ti. 1638.
 Tato rājā atituttapahaṭṭho M-assa guṇaṃ vaṇṇento tam
 eva udānaṃ udānesi:

¹ Ck¹ faja. ² Ck² vanditvā, B² vanditvā ekamantaṃ nisīdi. ³ Ck³ kampillayet-
 thambā, C³ kampilliyetthambā, B³ kampillaye tyambā, B³ kampillaye tumbā. ⁴
 C⁴ -to. ⁵ B⁵ kampillasse ratthe. ⁶ B⁶ -yi. ⁷ B⁷ tena. ⁸ Ck⁸ sabbe.

189. Susukhaṃ vata saṁvāso paṇḍitehīti Senaka,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate¹ mocayī no Mahosadho ti. 1639.
Senako pi 'ssa vacanaṃ sampañcchanto tam eva g. ā.:

190. Evam eva mahārāja paṇḍitaṃhi² sukhāvahā,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate¹ mocayī no Mahosadho ti. 1640.
Atha rājā nagare chaṇabheriṇ³ carāpetvā „sattāhaṃ chaṇaṃ
karontu, yesaṃ mayi sineho atthi sabbe p-assa sakkārasammā-
paṃ karontū“⁴ ti. 10

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

191. Āhaññantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca
nadantu⁵ māgadha saṃkhā, vaggu vadatu⁶ dundubhīti. 1641.

Ta. āhaññantū⁷ ti vādiyantu⁸, māgadha saṃkhā ti Magadharatthe
sañjātā saṃkhā, dundubhīti mahābheriyo. 15

Nāgarā ca jānapadā⁹ ca pakatiyā p-assa sakkāraṃ kātu-
kāma va bheriṃ sutvā atirekaṃ¹⁰ akaṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

192. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā (cfr. p. 21, 24)
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhihārayum. 1642. 20

193. Hatthāruhā anikatthā rathikā pattikārikā
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhihārayum. 1643.

194. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhihārayum. 1644.

195. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitamāgate⁹,
paṇḍitaṃhi anuppatte celukkhepo pavattathā¹⁰ ti. 1645. 25

Ta. orodhā ti Udumbarādeviṃ ādīm katvā antepurikā, abhihārayun
ti abhihārāpesum pahitimsū¹¹ ti a., bahujjano ti bhikkhave nagaravāsino ca
catudvāragāmavāsino ca janapadavāsino ca bahujjano pasanno āsi, disvā
paṇḍitamāgate⁹ ti paṇḍite Mithilāṃ āgate disvā, pavattathā¹¹ ti paṇḍi- 30
tāṃ Mithilāṃ anuppatte ayam no paṭhamam eva paccāmittavasāṃ gataṃ rājā-

¹ Bā amittassa hatthagatā. ² so Cks for -tā hi? Bā -tehi. ³ Ck chano-, C^s
chano-. ⁴ Bā dhamentu. ⁵ Bā madentu. ⁶ Bā udiriyantu. ⁷ Bā ja-^s ⁸ Bā
-kataraiṃ. ⁹ Bā -taṃ. ¹⁰ Cks avatthā, Bā pavatthittā. ¹¹ Bā pavatthittā,
Cks avatthāte.

nam mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājāno aññamaññaṃ khamāpetvā samagge katvā Cūḷaniṃ pasādetvā tena dinnam mahantaṃ yasaṃ ādāya āgato ti vatvā tuṭṭhacittena janena ¹ pavattito celukkhepo pavattatha ².

Atha M. chaṇāvasāne rājakulaṃ gantvā „mahārāja C-raṇṇo
 5 mātaraṃ ca devīṃ ca puttaṃ ca sīghaṃ pesetuṃ vaṭṭatīti“ ā,
 „sādhu tāta pesehīti“ so tesam tinnam janānam mahantaṃ
 sakkāram katvā attanā saddhiṃ āgatasenāya pi sakkārasammā-
 nam kāretvā te tayo mahantena parivārena attano purisehi
 saddhiṃ pesesi, raṇṇā attano dinnasatabhāriyāyo ca cattāri
 10 dāsisatāni ca Nandadeviyā saddhiṃ pesesi, attanā saddhiṃ
 āgatasenam pi tehi saddhiṃ pesesi, te mahantena parivārena
 Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇimso, atha rājā mātaram pucchi:
 „kiṃ amma Vedeharājena vo saṅgaho kato“ ti, „tāta, kiṃ
 kathesi, maṃ devatāṭṭhāne ṭhapetvā sakkāram akāsīti“ Nandā-
 15 devim pi mātīṭṭhāne ṭhitabhāvaṃ kathesi Pañcālacaṇḍam ka-
 niṭṭhabhātikaṭṭhāne ti, taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā bahum
 paṇṇākāram pesesi, tato paṭṭhāya ubho samaggā sammodamānā
 vasiṃsū ³ti. Mahāummaggakhaṇḍam niṭṭhitam.

Pañcālacaṇḍi raṇṇo piyā ahosi manāpā, sā dutiye sam-
 20 vacchare puttaṃ vijāyi, tassa dasame samvacchare Vedeharājā
 kālam akāsi, Bo- tassa chattaṃ ussāpetvā „deva ahaṃ tava
 ayyakassa Cūḷaniraṇṇo santikaṃ gamissāmīti“ āpucchi, „paṇḍita,
 mā maṃ daharam chaḍḍetvā gamittha, ahaṃ taṃ pītiṭṭhāne
 ṭhapetvā sakkāram karissāmi“, Pañcālacaṇḍi pana „p-a tumhākam
 25 gatakāle aññaṃ paṭisaraṇam n' atthi, mā gamittha“ ⁴ti yāci,
 so pi „mayā raṇṇo patiṇṇā dinnā, na sakkā na³ gantun“ ti
 mahājanassa karuṇā¹ paridevantass' eva attano upaṭṭhāke ga-
 hetvā nikkhamitvā Uttarapañcālanagaraṃ gato, rājā tassā-
 gamanaṃ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena nagaram
 30 pavesetvā mahantaṃ gehaṃ tassa datvā ṭhapetvā paṭhama-

¹ Bā mahajanena. ² Bā pavittittha, B^o adis avatthaṭṭa ti pi pāṭho so yev' attho.

³ Bā a. ⁴ Bā kalunaṃ.

dinne¹ asītigāme² aññaṃ bhogam adāsi, so taṃ rājānaṃ
 upatthāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā niccaṃ rājagehe
 bhuñjati sā paṇḍitā vyattā, tāya M. na diṭṭhapubbo, „Maho-
 sadhapañḍito kira rājānaṃ upatthātīti“ saddam eva suṇāti, te-
 nāpi sā na diṭṭhapubbā, „Bherī nāma p-kā rājagehe bhuñjatīti“⁵
 saddam eva suṇāti, Nandādevī pana „piyavippayogaṃ katvā
 amhe kilamesīti“ Bodhisatte³ anattamanā ahoṣi, sā pañca⁴ valla-
 bhitthiyo ānāpesi: „Ma-assa ekam dosaṃ upadhāretvā rañño
 antare bhinditum⁶ vāyamathā“⁷ ti, „tā tassa antaraṃ olokentiyo
 yicaranti, ath⁸ ekadivasam sā paribbājikā bhuñjitvā nikkha-
 mantī Bo-am rājupatthānaṃ āgacchantam rājaṅgaṇe passi, so
 vanditvā atthāsi, sā cintesi: „ayaṃ kira p., jānissāmi tāv⁹
 assa paṇḍitabhāvaṃ vā apaṇḍitabhāvaṃ vā“ ti hatthamuddāya¹⁰
 pañhaṃ pucchanti Bo-am oloketvā hattham vikāsesi¹¹, sā kira
 „kīdisaṃ¹² p-am rājā paradesato ānetvā idāni paṭijaggati na
 paṭijaggatīti“ manasā pañhaṃ pucchi, Bo- „hatthamud-
 dāya“ pañhaṃ pucchati¹³ nātvā pañhaṃ vissajjento muṭ-
 ṭhim akāsi, so kira „ayyo“ mama paṭiññaṃ gahetvā pakkosā-
 petvā idāni rājā gāḷhamuṭṭhiyāto na me pubbaṃ kiñci detīti¹⁴
 manasā pañhaṃ vissajjesi, sā tassa kathaṃ nātvā hattham¹⁵
 ukkhipitvā attano sīsaṃ parāmāsi, ten¹⁶ idam dasseti: „p-a
 sace kilamasi mayam viya kasmā na pabbajasīti“, taṃ nātvā
 M. attano kucchiṃ parāmāsi, ten¹⁷ idam dasseti „ayyo, mama
 posetabbayuttā bahū, tena na pabbajāmīti“, iti sā hatthamud-
 dāya¹⁸ pañhaṃ pucchitvā attano āvāsaṃ eva agamāsi, M. pi¹⁹
 taṃ vanditvā rājupatthānaṃ gato, Nandadeviyā payuttā valla-
 bhitthiyo sīhapañjare ṭhitā taṃ kiriyaṃ disvā C-rañño santi-
 kaṃ gantvā „deva Ma-dhe Bheriparibbājikāya saddhiṃ ekato
 hutvā tumhākaṃ r. gaṇhitukāmo te paccatthiko hotīti“ pari-
 bhindimsu, rājā ā.: „kiṃ vo diṭṭhaṃ va sutam vā“²⁰ ti „mahā- 30

¹ Cks - nuna, Bā pathamam dinne asītigāme? ² Cks - gāmena. ³ Bā - assa ⁴
 Bā pañcasata. ⁵ Bā paribhi-. ⁶ Bā - muthāya ⁷ Bā pasāresi. ⁸ Bā hatthamud-
 dhāya mam. ⁹ Bā ayyo. ¹⁰ Cks apubbaṃ, Bā dalhamuṭṭhiya jāto me kiñci din-
 nam pubbantī. ¹¹ Bā - muthāya.

- rāja paribbājikā bhuñjitvā otaranti Ma-am disvā rājānaṃ
 hatthatalaṃ viya khalamaṇḍalaṃ viya ca samaṃ katvā 'r.
 attano hatthagataṃ kātuṃ na¹ sakkosīti' hatthaṃ vikāsesi,
 Ma-dho pi khaggagahaṇākāraṃ dassento 'katipāhaccayen' assa
 5 sīsaṃ chinditvā r. attano hatthagataṃ karissāmīti' muṭṭhim
 akāsi, sā 'sīsaṃ chindāhīti' attano hatthaṃ ukkhipitvā sīsaṃ
 parāmasi, Ma-o 'majjhe va naṃ chindissāmīti' udaraṃ parā-
 masīti², appamatto mahārāja hotha, Ma-am ghātetuṃ³ vatta-
 tīti⁴, so tasmaṃ kathaṃ sutvā cintesi: „na sakkā paṇḍitena
 10 mayi⁵ dussituṃ, paribbājikaṃ pucchissāmīti“ so punadivasena,
 paribbājikāya bhuttakāle taṃ upasaṃkamanitvā pucchi: „ayye
 kacci vo Ma-paṇḍito diṭṭho“ ti „āma mahārāja hiyyo me ito
 bhuñjitvā nikkhamantiyā diṭṭho“ ti, „koci pana vo kathāsallāpo
 ahosīti“, „sallāpo n' atthi, taṃ⁶ pana paṇḍito ti sutvā 'sace
 15 p. idaṃ jānissatīti' hatthamuddāya naṃ pañhaṃ pucchim 'p-a
 kacci te rājā pasāritahatto na saṃkucitahatto, kacci saṃ-
 gaṇhati na saṃgaṇhatīti' hatthaṃ vikāsesim" pi, 'rājā mamaṃ⁷
 paṭiññaṃ gahetvā pakkositvā idāni na kiñci detīti' muṭṭhim akāsi,
 athāhaṃ 'sace kilamasi mayam viya pabbajāhīti' sīsaṃ parāma-
 20 sim⁸, so 'mama posetabbā bahū, udarāni pūretabbāni, tena na
 pabbajāmīti' attano kucchim parāmasīti⁹, „p. ayye Mahosadho“
 ti, „āma mahārāja paṭhavitale paññāya tena sadiso n' atthīti“,
 rājā tassa kathaṃ sutvā taṃ vanditvā uyyojesi, tassa gatakāle
 p. rājupatthānaṃ pavittho, atha naṃ pucchi: „kacci te p-a
 25 Bheriparibbājikā diṭṭhā“ ti, „āma mahārāja hiyyo ito nikkha-
 mantim¹⁰ passim, hatthamuddāya sā evaṃ pañhaṃ pucchi,
 aham pi 'ssa⁶ tath' eva vissajjesin“ ti tāya kathitaniyāmen'
 eva kathesi, rājā taṃ divasaṃ pasīditvā p-assa senāpatitthānaṃ
 adāsi, sabbakiccāni taṃ eva paṭicchāpesi, tassa yaso mahā
 30 ahosi, rañño yasānantaro va¹¹. So cintesi: „raññā ekappahāren'

¹ Bā onfita na. ² Cks -tīti. ³ Bā -masi. ⁴ Bā ghaṭetuṃ. ⁵ Bā mayham. ⁶ Bā so. ⁷ Cks ma nugaṇh-. ⁸ all three MSS. -si. ⁹ Bā mama. ¹⁰ Ck -ti. Bā -tā. ¹¹ Bā rañño dinnayasānantarameva.

va mayhaṃ atimahantaṃ issariyaṃ dinnam, rājāno kho pana māretukāmāpi evaṃ karonti yeva, yan nūnāhaṃ 'mama suhodayo vā na vā' ti rājānaṃ vīmaṇṣeyyaṃ, na kho pana añño jānitum sakkhissati, Bheriparibbājikā nāṇasampannā, sā eken' upāyena jānissatīti¹ bahūni 'gandhamālādīni gahe tvā paribbāji-
kāya āvāsaṃ gantvā taṃ pūjetvā vanditvā „ayye tumhehi rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhot-
tharitvā mayhaṃ mahantaṃ yasaṃ deti, taṃ' kho pana sabhā-
vena vā deti no vā ti na jānāmi, sādhu vat' assa sace eken' upāyena rañño mayi bhāvaṃ² jāneyyāthā³ 'ti ā., sā sādhu 'ti
paṭisunitvā punadivase rājagehaṃ gacchamānā va Dakarakkha-
sapaññaṃ cintesi, evaṃ kir' assā ahosi: „carapuriso⁴ viya
ahutvā upāyena rājānaṃ paññaṃ pucchitvā 'p-assa suhodayo
vā na vā' ti jānissāmīti⁵ sā gantvā katabhattakiccā nisīdi,
rājāpi naṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, tassā etad ahosi: „sace
rājā p-assa⁶ upari⁷ duhodayo bhavissati paññaṃ puṭṭho attano
duhadayaabhāvaṃ mahājanamajjhe yeva kathessati, taṃ ayuttaṃ
ekamante naṃ paññaṃ pucchissāmīti⁸ sā „raho paccāsiṃsāmi
mahārāja⁹ 'ti ā., rājā manusse paṭikkamāpesi, atha naṃ sā ā.:
„mahārāja taṃ paññaṃ pucchissāmīti¹⁰, „puccha ayye, jānanto
kathessāmīti¹¹, ath' assa sā Dakarakkhasapañhe paṭhamam g. ā.:
196. Sace vo vuyhamānānaṃ sattanaṃ udakaṇṇave (V. p. 75)
manussabalim esāno nāvaṃ gaṇheyya rakkhaso
anupubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi dakarakkhato¹² ti. 1646.

Ta. sattanaṃ ti tumhākaṃ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro 25
ca Dhanusekhasahāyo⁷ ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cā 'ti imesaṃ sat-
tanaṃ, udakaṇṇave ti gambhīre vitthate udake, manussa - - ti manussa-
balim gavesanto, gaṇheyyā 'ti thāmasampanno dakarakkhaso udakaṃ dvidhā
katvā nikkhamitvā taṃ nāvaṃ gaṇheyya gahe tvā ca pana mahārāja ime cha
jane mama⁸ anupaṭipāṭiyā dehi taṃ vissajjessāmīti vadeyya atha tvaṃ anu- 30
pubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi⁹ dakarakkhato¹⁰ ti¹⁰ kaṃ paṭhamam datvā
-pe- kaṃ¹¹ chaṭṭhaṃ datvā dakarakkhato muñceyyasīti.

¹ Cks na. ² Bā sinehabhā-. ³ Bā ahaṃ atthacarapuriso. ⁴ Bā -ssaṃniti. ⁵
Bā uttari. ⁶ Cks no? Bā -sā. ⁷ Cks -seka-. ⁸ Cks mam. ⁹ Cks -casi. ¹⁰
Cks omīti ti. ¹¹ Bā ka, Ck taṃ.

Taṃ sutvā rājā attano yathājjhāsayaṃ kathento i. g. ā.:

197. Mātaraṃ paṭhamam dajjam bhariyam datvāna bhātaram
tato sahāyam datvāna pañcamam dajjam brāhmaṇam
chatth' āham dajjam attānam,

5 n' eva dajja Mahosadhan ti. 1647.

Ta. chatthāhan ti ayye pañcame khādite athāham bho ~~karakkhasa~~
mukham vivarā 'ti vatvā tena mukhe vivaṭe dajjam kaccham bandhivā imam
rajjasirīm aganetvā idāni mam khādā 'ti tassa mukhe pateyyam na tv-eva jīva-
māno Ma-paṇḍitam dadeyyam ti, ettakena ayaṃ pañho nitthito.

10 Nātam pariḍāyikāya rañño Mahāsatte suhodayattam, na
pana ettaken' eva p-assa guṇo pākato hoti, ten' assā etad'
ahosi: „āham' mahājanamajjhe etesaṃ guṇam kathessāmi rājā
tesaṃ aguṇam kathetvā p-assa guṇam kathessati, evam p-assa
guṇo nabhe cando viya pākato bhavissatīti“ sā sabbam' ante-
15 purāvacaṃ janaṃ sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya puṇa rājā-
nam tam eva pañham pucchitvā tena tath' eva vutte „mahā-
rāja tvaṃ 'paṭhamam mātaram dassāmiti' vadasi', mātā nāma
mahāguṇā tuyhaṃ ca mātā na aññesaṃ mātu sadisā, bahūpa-
kāra te esā“ ti tassā guṇam kathenti gāthadvayam ā.:

20 198. Posetā⁴ te janettī ca digharattānukampikā
Chambhī⁵ tayi paduṭṭhasmiṃ⁶ paṇḍitā atthadassinī
aññaṃ upanisaṃ katvā vadhā tam parimocāyi. 1648.

199. Tam tādisiṃ pānadadiṃ orasaṃ gabbhadhāriṇam
mātaram kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁷ ti. 1649.

25 Ta. posetā⁴ ti daharakāle dve tayo vāre nahāpetvā pāyevā posesi, di-
gha-- ti cirakālam mudunā hitacittena anukampikā, Chambhī⁵ tayi pa-
duṭṭhasmiṃ ti yadā tayi Chambhī⁵ nāma brāhmaṇo padussi tadā tasmim tayi
paduṭṭhe sā paṇḍitā atthadassinī aññaṃ tava patirūpakaṃ katvā tam vadhā¹⁰
parimocāyi¹¹. Cūlanissa kira Mahācūlanī nāma pitā ahoṣi, sā imassa daharakāle
30 purohitena saddhim methunaṃ patisevitvā tam rājānaṃ visena māretvā brāh-
maṇassa chattam ussāpetvā tassa aggamahesi hutvā tena¹² ekadivasam¹³ amma

¹ Ck^s ayaṃ. ² Ck^s sabbe. ³ B^d -esi. ⁴ B^d postā. ⁵ Ck^s jambhī, B^d chabbhi.
⁶ B^d paḍussasi. ⁷ B^d -ino, Ck^s -ano. ⁸ Ck^s jambhī, B^d chabbhi. ⁹ Ck^s jambhī,
C^s B^d chabbhi. ¹⁰ Ck^s vadhāya. ¹¹ Ck^s parimocesi, C^s parimocesi. ¹² Ck^s
omit tena. ¹³ Ck^s add cūlanikumāraṃ.

chāto 'mhīti vutte puttassa phāṇitena¹ khajjakam dāpesi, atha nam makkhikā
 parivārayimsu, so imam nimmakkhikam katvā khādisssāmīti thokam paṭikkamitvā
 bhūmīyam phāṇitabindūni pāṭetvā attano santike makkhikā poṭhetvā palāpesi,
 tā gantvā itaram phāṇitam parivārayimsu, so nimmakkhikam katvā khajjakam
 khādītva hatthe dhovītva mukham vikkhāletvā pakkāmi, brāhmaṇo tassa kiriyaṃ 5
 disvā cintesi: ayaṃ idān' eva iminā upāyena nimmakkhikam phāṇitam khādāti
 vuddhippatto mama r. na dassati idān' eva nam māremīti², so tam attham
 Talatādeviyā ārocesi, sā sādhu deva aham taya sinehena attano sāmikam pi
 māresim, iminā me ko attho, mahājanikam pana akatvā³ rahassena nam mā-
 ressamā 'ti brāhmaṇam vañcetvā atth' eso upāyo ti paṇḍitā⁴ upāyakusalā⁵ 10
 bhattakarakam pakkosāpetvā samma mama putto C-kumāro tava putto Dhanu-
 sekha-kumāro⁶ ca ekadivassam jātā ekato va kumārapihāren' eva vadḍhitā piya-
 sabhāyaka, Chambhīr. mama puttam māretukāmo, tam tassa jīvitadānam dehīti
 vatvā sādhu devi kiṃ karomīti vutte mama putto abhiñham tava gehe hotu
 tvaṃ ca so ca⁶ katipāham nīrasamkabhāvattāyā mahānase yeva supatha⁷ tato 15
 nīrasamkabhāvam natvā tumhākam sayanaṭṭhāne elakattḥini ṭhapetvā manussā-
 nam nipajjanavelāya mahānase aggim datvā kañci⁸ ajānapetvā mama ca tava ca
 puttam gahetvā aggadvāren' eva nikkhamitvā tīroṇaṭṭham gantvā mama puttassa
 rājanputtabhāvam anāvikaritvā jīvitam anurakkhā 'ti ā, so sādhu 'ti sampatīcchi,
 ath' assa sā ratanasāram adāsi, so tathā katvā kumāram⁹ ādāya Maddaraṭṭhe 20
 Sāgalanagaram gantvā rājānam upaṭṭhahi, so porāṇakabhattakarakam apanetvā
 tassa tam ṭhānantarām¹⁰ adāsi, dve pi kumārā tena saddhim yeva rājanivesanam
 gacchanti, rājā kass' ete¹¹ kumārā ti pucchi, bh-kārako mayham puttā ti ā
 nanu visadisā¹² ti, dvinnam itthinaṃ puttā devā 'ti, te gacchante kāle vissāsikā
 hutvā Maddaraṇño dhītāya saddhim rājanivesane yeva kilanti, atha C-kumāro ca 25
 rājadhītā ca abhiñhadassauena aññamaññam paṭibaddhacittā ahesum, kilanaṭṭhān
 kumāro rājadhītaram bheṇḍukam¹³ pi pāsakam pi āharāpeti, anāharantim¹⁴ sīse
 paharati, sā rodāti, ath' assā saddam sutvā rājā kena me dhītā pahaṭā ti
 vadati, dhātiyo āgantvā pucchanti, kumārikā sac' abam iminā pahaṭ' amhīti
 vakkhāmi pitā me etassa rājānam karissatīti tasmin sinehena na katheti, nāham 30
 kenaci pahaṭā ti vadati, ath' ekadivassam rājā paharantaṃ addasa, disvā tassa
 etad aho: ayaṃ kumāro na bhattakārakena sadiso abhirūpo pasādiko ativiya
 asambhito, na iminā tassa puttana bhavitabban ti so tato paṭṭhāya tam pari-
 gaṇhati, dhātiyo kilanaṭṭhāne khādaniyam āharitvā rājadhītāya denti, sā aññesam
 pi dārakānam deti, te jāṇunā paṭiṭṭhāya oṇamitvā gaṇhanti, C-kumāro ṭhitako 35
 va hatthato acchinditvā gaṇhati, rājā tam pi kiriyaṃ addasa, ath' ekasmin
 divase C-kumārassa bheṇḍuko¹⁵ raṇño cūlasayanassa hetthā pāvisi, kumāro tam
 gaṇhanto attano issaramānena imassa paccantaraṇño na hetthāsāyane bha-

¹ Bā adds saddhim. ² Bā -essāmīti. ³ Bā mahārāja ekam pana ajānapetvā. ⁴
 Bā -am. ⁵ Cks -khara. ⁶ Bā tañca pana teca. ⁷ Bā suppatha. ⁸ Bā ki-.
 Bā -rañca puttāñca. ¹⁰ C Bā ṭhānam. ¹¹ Cks ene. ¹² Bā nanu dve asadisā.
¹³ Bā geṇḍu-. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Bā ge-.

vissāmīti¹ daṇḍakena nīharitvā gaṇhi, rājā tam pi kiriyam disvā nissamsayen²
 eva³ na bhattakārakassa putto ti tam pakkosāpetvā kassa⁴ ete puttā ti pucchi.
 mayham devā⁵ 'ti, aham tava puttañ ca aputtañ ca jānāmi, sabhāvam me kathehi,
 no ce kathesi jīvitan te n' atthiti khaggañ⁶ uggiri, so maraṇabhayabhīto kathemi
 5 deva raho pana paccāsiṃsāmīti vatvā rañña okāse kate abhayam yācivā yathā-
 bhūtaṃ ārocesi, rājā tatvato nātvā attano dhītaraṃ alaṃkaritvā tassa pādapari-
 cārikaṃ katvā adāsi, iti tesam pana palātadivase bhattakārako C-kumāro ca
 bhattakārakaputto ca mahānase paditte yeva daḍḍhā ti sakalanagare⁷ bhāhalam
 ahoṣi, Talatādevī⁸ tam pavattiṃ sutvā brāhmaṇassa āroceṣi: deva mahākam⁹
 10 manoratho matthakam patto, te kira tayo pi bhattagehe yeva daḍḍhā ti, so
 tuṭṭhahattho ahoṣi, Talatādevī³ C-kumārassa atthini⁵ elakattini⁶ āharāpetvā
 brāhmaṇassa dassetvā daḍḍhāpesi. Imam atthaṃ sandhāya paribbājjikā aññaṃ
 upanisaṃ katvā vadhā tam parimocayiti ā., sā hi elakattini⁶ manussatthini⁷
 dassetvā tam vadhā mocesi, orasaṃ ti yāya tvam ure katvā vadḍhito orasaṃ⁸
 15 piyaṃ manāpaṃ, gabbha - - ti yāya tvam kucchinā dhārito evarūpaṃ mātaraṃ
 kena dosena dakarakkhassa dassasi.

Tam sutvā rājā „ayye bahū⁶ mama mātu guṇā⁷, ahañ c'
 assā mama upakārābhāvaṃ jānāmi, tato pi pana maṃ⁸ eva
 guṇā⁹ bahutarā¹⁰ ti mātu agūṇaṃ kathento gāthadvayaṃ ā.'

20 200. Daharā viya alaṃkāraṃ dhāreti apilandhanaṃ,
 dovarike anikatthe ativeḷaṃ pajagghati, 1650.
 201. Tato pi paṭirājānaṃ sayam dūtāni sāsati,
 mātaraṃ tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato⁹ ti. 1651.

Ta. daharā viyā 'ti mahallikāpi hutvā taruṇi viya, dhāretitī¹ pilandhati,
 25 apilandhanaṃ ti pilandhituṃ pi¹⁰ ayuttam, sā kira vajirapūritaṃ kaṇcana-
 mekhalāṃ pilandhitvā rañño amaccehi saddhiṃ mahātale nisinnakāle aparāparaṃ
 caṇḍakamati, mekhalāsaddena rājanivesanaṃ ekanāṃ hoti, pajagghatīti ete
 dovarikaceṭṭake ca hatthiācariyādi ke anikatthe ca ye etissā ucchitthakam pi bhuñ-
 jituṃ ayuttarūpā te pi āmantetvā tehi saddhiṃ ativeḷaṃ mahāhasitaṃ hasati¹¹,
 30 paṭirājānaṃ ti paṭirājūnaṃ, sayam dūtāni sāsati¹² mama vacanena
 sayam paṇṇaṃ likhitvā dūte pesesi, mama mātā kame paribhūñjanavayasmiṃ
 yeva thitā asukarajā kira āgantvā tam ānetū¹² 'ti, te mayam rañño upatthakā
 kasmā no evaṃ vadesīti paṭipañṇāni pesenti, tesu parisamajhe vācīyamānesu
 mama sīsaṃ chindanakālo viya hoti, tena naṃ dosena Dakarakkhassa dammiti.

¹ B^d bethā sayahaṃ na pavisāmiti. ² C^{ks} nicchanesa. ³ C^s talātā-, B^d calāka-.

⁴ B^d tumbākam. ⁵ B^d adda ti saññeya. ⁶ C^{ks} bahum. ⁷ C^{ks} guṇaṃ. ⁸ C^{ks}
 mamamevā guṇā, B^d mameva agūṇā. ⁹ C^k -ano, B^d -ino. ¹⁰ C^{ks} omit pi. ¹¹
 C^{ks} hasiti. ¹² C^{ks} netū.

„Mahārāja¹ mātaraṃ tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana te guṇavatīti²“ tassā guṇaṃ kathenti

202. Itthigumbassa pavarā accantapiyavādinī³

anuggatā⁴ sīlavatī chāyā va anapāyini 1652.

203. Akkodhanā⁵ paññavatī paṇḍitā atthadassini,

ubbariṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁶ ti āha. 1653.

Ta itthigumbassā⁷ ti itthigūpassa, anuggatā⁷ ti daharakālato paṭṭhāya anugatā⁸, akkodhanā ti ādiko pan' assā guṇe kathenti⁹ Maddaratthe Sāgalanagare vasanakāle pabaṭṭā¹⁰ pi¹¹ tava āṇākaraṇabhayena¹² tayi sinehena mātā-pitunnā na kathesi, evaṃ esā akkodhanā paññavatī p-ā atthadassini, idaṃ 10 daharakāle akkodhanādhivāsam sandhāyāha, ubbariṃ ti orodham, evaṃ guṇasampannā Nandādeviṃ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti vadati.

So tassā agūṇe kathento

204. Khiddāratīsamāpannāṃ anattavasam āgataṃ

sā maṃ sakānaṃ puttānaṃ ayācaṃ¹³ yācate dhanāṃ. 1654. 15

205. So 'haṃ dadāmi sāratto bahūṃ uccāvacaṃ dhanāṃ,

suduccajaṃ cajitvāna pacchā socāmi dummāno,

ubbariṃ tena dosena dajjāmi dakarakkhato¹⁴ ti āha. 1655.

Ta anattavasamāgataṃ ti¹⁵ khiddaratīyā kāmakiḷaya anattakārakānaṃ kilesānaṃ vasaṃ āgataṃ maṃ viditvā, sā maṃ ti sā Nandādevi maṃ 20 sakānaṃ puttānaṃ ti yaṃ mayā attano puttānaṃ ca dhitānaṃ ca bhariyānaṃ ca dinnāṃ piḷandhanāṃ taṃ ayācitpubbarūpaṃ¹⁶ mayhaṃ dehīti yācanti¹⁷, pacchā socāmi¹⁸ ti sā dutiyadvase imāṃ piḷandhanāṃ raññaṃ mama dinnāni āharathā etāni¹⁹ tesāṃ rodantānaṃ omuñcītvā gaṇhati, athāhaṃ te rodamāne mama santikaṃ āgate disvā pacchā socāmi²⁰ ti evaṃ dosakārikā esa, iminā naṃ 25 dosena dakarakkhasassa dassasīti.

Atha naṃ paribbājikā „imaṃ tāva iminā dosena dehi, kaniṭṭho pana Tikhiṇamantikumāro upakārako, taṃ kena dosena dassasīti“ pucchanti

¹ Bā aha paribbājikā mahārāja. ² Bā bahupakārā. ³ Bā -bhāṇini. ⁴ Bā anubbatā. ⁵ Bā aññodhanā, C^k akkodhati, C^s akkodhetī. ⁶ C^k -ano, Bā ino. ⁷ Bā anubbatā. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā katheti. ¹⁰ C^k adds ti. ¹¹ Bā piḷitā, B^s piḷitā. ¹² C^s āṇākaraṇā-, Bā ākaraṇa-. ¹³ C^k āy-. ¹⁴ C^s -ano, Bā -ino. ¹⁵ Bā adds tāva. ¹⁶ Bā āyācitabbarūpaṃ, C^k āyācitpubbarūpaṃ, C^s āyācitāṃ pubbaṃ rūpaṃ. ¹⁷ Bā -ati. ¹⁸ Bā āharāpesi.

206. Yen' ocitā jānapadā¹ ānītā ca paṭiggaham
ābhataṃ² pararajjehi³ abhiṭṭhāya⁴ bahum dhanam 1656.
207. Dhanuggahānam pavaram sūram Tikkhiṇamantinam
bhātaram kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁵ ti āha. 1657.

- 5 Ta. ocitā ti vaddhitā, paṭiggahan ti yena ca tumhe paradese vasanta
puna geham ānītā, abhiṭṭhāya 'ti abhibhavitvā, Tikkhiṇamantinam ti tikkhiṇa-
paññam, so kira mātu brāhmaṇena saddhim⁶ vasauakāle jāto, ath' assa vud-
dhippattassa brāhmaṇo khaggaṃ batthe datvā imam gabetvā mam upaṭṭhahā 'ti
ā, so brāhmaṇam pitā me ti saññāya upaṭṭhāsi, aha nam eko amacco kumāra
10 na tvaṃ etassa putto tava kucchigatakāle Talatādevi⁷ rājānam māretvā etassa
chattam ussāpesi tvaṃ Mahācūlanirāṇṇo putto ti ā, so kucchitvā ekena nam
upāyena 'māressāmiti rājakulam pavisanto tam khaggaṃ ekassa pādamūlikassa
datvā aparām āha: tvaṃ rājadvāre mam' esa khaggo ti iminā saddhim vivadam
kareyyāsīti vatvā pāvisi, te kalaham akāmsu, so kim esa kalaho ti ekam purisam
15 pesesi, so āgantvā khaggaṭṭhāya 'ti ā.⁸ brāhmaṇo sutvā kim etan ti pucchi, so
kira tumhehi mama dinnakhaggo aññassa santako ti kim vadesi tātā 'ti⁹, tena
hi āharāpemi¹⁰ sañjānissatha tan ti āharāpesīti, so tam āharāpetvā¹¹ kosato
nikkaḍḍhitvā passathā 'ti¹² sañjānapento viya upagantvā ekappahāren' ev' assa
sisam chinditvā attano pādamūle pātesi, tato rājageham paṭijjagḍḍitvā nagaram
20 alamkaritvā tassa abhiseke upanīte mātā Cūlanikumārassa Maddaratthe vasana-
bhāvam ācikkhi, tam sutvā rājakumāro senaṅgaparivuto ta. gantvā bhātaram
ānetvā r. paṭicchāpesi, tato paṭṭhāya tam Tikkhiṇamantīti sañjāniṃsu, paribbājika
tam evarūpaṃ bhātaram kena dosena dakarakkhasassa dassasīti pucchi.

Rājā tassa dosam kathento

- 25 208. Mayācitā¹³ jānapadā ānītā ca paṭiggaham
ābhataṃ pararajjehi abhiṭṭhāya⁴ bahum dhanam, 1658.
209. Dhanuggahānam pavaro sūro tikkhiṇamanti ca¹⁴
mayā so¹⁵ sukhito rājā atimaññati dārako, 1659.
210. Upaṭṭhānam pi me ayye na so eti yathā pure,
bhātaram tena dosena
30 dajj' āham dakarakkhato⁵ ti āha. 1660.

Ta. pararajjehi imassa mayā pararajjato¹⁶ bahum dhanam sbbatam.
ayaṇ¹⁷ ca pararajje vasanto puna imam geham ānetvā esa mayā mahati yase

¹ Ck^s -dañ. ² B^d āga-. ³ Ck^s B^d -ebhi. ⁴ B^d -tthāya. ⁵ Ck^s -ano, B^d -ino.
⁶ Ck^s -i. ⁷ Ck^s talāta-, B^d calāka-. ⁸ B^d tam attham ārocesi in the place of
āha. ⁹ B^d tāta, omitting ti. ¹⁰ B^d -pehi. ¹¹ B^d sañjānissāmi na āha so tam
āharāpetvā: ¹² B^d passate ti. ¹³ so C^s for may' ocitā? B^d payojitā, Ck^s māya-
citā. ¹⁴ so B^s; C^s B^d -mantino, Ck^s -mantagam. ¹⁵ B^d yaṃ. ¹⁶ Ck^s uparaj-
jato. ¹⁷ C^s sayāṇ, B^d ahaṇ.

patitthāpito ti mañ vadati, yathā pure ti pure pāto va āgacchati idāni pana na tathā etl, imināhañ dosena dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „bhātu tāva dōso hotu, Dhanusekhakumāro pana tayi sinehagunayutto bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

211. Ekarattena ubhayo tuvañ ca¹ Dhanusekhavā 5
ubhato jāt' ettha Pañcālā sahāyā susamāvayā², 1661.

212. Cariyā tañ anubandhittho ekadukkhasukho tava
ussukko te divārattim sabbakiccesu vyāvaṭo,
sahāyaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato³ ti. 1662.

Ta. Dhanusekhavā ti dhanusekhatāya Dhanusekhakumāro cā 'ti a., 10
etthā 'ti idh' eva nagare, Pañcālā ti Uttarapañcālanagare jātattā evamivohārā,
susamāvayā⁴ ti suṭṭhu samāvayā⁵, cariyā tañ anubandhittho ti dahara-
kāle janapadacārikāya pakkantaṃ tañ anubandhi chāyā va na vijahi, ussukko
ti tava kiccesu rattindivaṃ ussukko chandajāto niccavyāvaṭo, tañ kena dosena
dakarakkhasassa dassasīti. 15

Ath'assa rājā dosaṃ kathento

213. Cariyāya⁶ ayaṃ ayye⁷ pajagghittho mayā saha,
ajjāpi tena vaṇṇena ativelaṃ pajagghati. 1663.

214. Ubbariyāpi me ayye mantayāmi rahogato
anāmantā⁸ pavisati pubbe appaṭivedito. 1664. 20

215. Laddhavāro⁹ katokāso ahirikaṃ anādaraṃ
sahāyaṃ tena dosena dajj' āhañ dakarakkhato³ ti. 1665.

Ta. ajjāpi tena vaṇṇena 'ti yathā cariyāya¹⁰ pubbe mañ¹¹ anu-
bandhanto mayā anāthena saddhiṃ ekato bhuñjanto sayanto hatthaṃ paharivā
mahāhasitaṃ hañ ajjāpi tath' eva hasati duggatakāle¹² viya mañ passati¹⁴, 25
anāmantā ti raho N-deviyā saddhiṃ mantente pi mayi ajānāpetvā sāhasā pa-
visati, iminā dosena tañ ahirikaṃ anādaraṃ dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „etassa tāv' esa doso hotu, purohito pana te bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

216. Kusalo sabbanimittānaṃ rudaññū āgatāgamo 30
uppāde supine yutto niyyāne ca pavesane 1666.

¹ Cks tvañca, Bđ tvañceya. ² so Bds; Ck -cayā, Cs -ācasā. ³ Cks -ano, Bđ -ino.

⁴ Cks -āvasā. ⁵ Ck -avasā, Cs sammāsā. ⁶ Bds cariyāmañ. ⁷ Cks ayyo, Bđ ayyaṃ ayye. ⁸ Cks -tāva, Bđ -to. ⁹ Bđ -dvāro. ¹⁰ Cks -tāya. ¹¹ Bđ sañ.

¹² Cks dutta-. ¹³ Bđ sarati.

217. Paddho¹ bhummantalikkhasmiṃ nakkhattapadakovidō,
brāhmaṇaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato ti āha. 1667.

Ta, sabba -- ti iminā nimittena idaṃ bhavissati iminā idan ti sabbani-
mittesu kusalo, rudaññū ti sabbarāvaṃ jānāti, uppāde ti candaggāhaṃ suri-
5 yaggāhaṃ ukkāpātadisaḍḍāhādike¹ uppāde, supīne yutto ti supīne ca tassa
nippattiṃ jānauvasena yutto, niyyāne ca pavesane ti iminā nakkhattena
niyyāyitabbaṃ iminā pavisitabbaṃ ti jānāti, paddho¹ ti cheko paṭibalo bhū-
miyaṃ antalikkhe ca dosagune jānitum samatto, nakkhatta -- ti aṭṭhaviṣatiya
n-koṭṭhāsesu cheko, taṃ kena dosena dakarakkhasa dassasīti.

- 10 Rājā dosaṃ kathento

218. Parisāyaṃ pi³ me ayye ummīletvā⁴ udikkhati,
tasmā ajja⁵ bhamuṃ luddaṃ
dajj' āhaṃ dakarakkhato⁶ ti āha. 1668.

T. a.: ayye esa maṃ parisamajjhe olokento pi akkhini ummīletvā kuddho
15 viya udikkhati. tasmā evaṃ atikkamitvā ṭhitabhamuṃ⁷ rosena⁸ ukkhittabha-
mukaṃ viya luddaṃ bhayānakaṃ āhaṃ taṃ dakarakkhasassa dassamīti.

Tato paribbājikā „mahārāja tvaṃ mātaraṃ ādim katvā
ime pañca dakarakkhasassa dammīti vadasi, evarūpaṃ ca siri-
vibhavaṃ aganetvā attano jivitaṃ pi⁹ Mahosadhapaṇḍitaṃ
20 atthāya¹⁰ dammīti vadasi, kā tassa guṇaṃ passīti“ pucchanti
imā gāthā ahhāsi:

219. Sasamuddapariyāyaṃ mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ
vasundharaṃ āvasasi amaccaparivārīto. 1669.
220. Cāturanto mahāratto vijitāvī mahabbalo
25 pathavyā ekarājāsi, yaso te vipulaṃ gato¹¹. 1670.
221. Solasitthisahassāni āmuttamanikūḍala
nānājanapadā nariyo¹² devakaññūpamā subhā. 1671.
222. Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ sabbakāmasamiddhinaṃ
sukhitānaṃ piyaṃ dīghaṃ jivitaṃ āhu khattiya. 1672.
30 223. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
paṇḍitaṃ anurakkhanto paṇaṃ caji duccejan ti. 1673.

¹ so Cks. Bā paṭho. ² Cks -pātasadisa-. ³ Cks parisānampi. ⁴ Cks milayitvā,
Bā ummīlitvā. ⁵ Bā hīca. ⁶ Cks -ano, Bā -ino. ⁷ Bā ṭhitam-. ⁸ Bā amānā-
penna. ⁹ Cks omit pi. ¹⁰ Cks omit atthāya. ¹¹ Cks -laggato. ¹² Bā nārīṃ.

Ta. sasamudda -- ti samuddaparikkhepena samannāgatañ, sāgara -- ti parikkhipitvā ¹thitassa sāgarassa kuṇḍalabhūtañ, vijitāvīti vijitasamgāmo, eka-rājā ti aññassa attanā sadisassa rañño abhāvato eko va rājā, sabba-kāma -- ti sabbesam pi vatthukāmakilesakāmānañ samiddhiyā samannāgatānañ, sukhitānañ ti evarūpānañ sukhitānañ sattānañ evaṃ sebbāṅgasam-
 5 pannāñ jīvitāñ dīgham eva piyañ na te appaṃ jīvitam icchanīti paṇḍitā vadanti, pāṇaṃ ti evarūpañ attano jīvitāñ kasmā p-añ anurakkhanto cajasīti.

So tassā kathāmasutvā p-assa guṇe kathento imā g. abhāsi:

224. Yato pi¹ āgato ayye mama hatthañ Mahosadho
 nābhijānāmi dhīrassa aṇumattam pi dukkatañ. 1674. 10
 225. Sace ca² kismici³ kāle maraṇaṃ me pure siyā
 putte ca me paputte ca sukhāpeyya Mahosadho. 1675.
 226. Anāgatañ paccuppannañ sabbam atthañ vipassati
 anāparādhakammañ tañ na dajjañ dakarakkhato⁴ ti. 1676.

Ta. kismicīti³ kismiñci⁵, sukhāpeyyā⁶ 'ti sukhasmim yeva patitthā-
 peyya, sabbam atthañ ti etañ anāgatañ paccuppannañ c' eva atitañ ca
 sabbam atthañ sabbaññū Buddho viya jānāti, anāparādha -- ti kāyikakam-
 mādīsū aparādharahitañ, na dajjañ ti ayye evaṃ asamadhurañ p-añ nāhañ
 dakarakkhasassa dassamīti Mahāsattassa guṇe candamaṇḍale paharanto⁶ viya
 ukkhipitvā kathesi. 10

Iti imañ jātakañ yathānusandhippattam⁷. Atha paribbā-
 jikā cintesi: „ettakenāpi na paṇḍitassa guṇā pākātā honti,
 sakalanagaravāsīnañ majjhe sāgarapitthe vāsitatelañ⁸ vipa-
 kirantī viya te⁹ pākāte karissāmīti“ rājānañ¹⁰ gahetvā pāsādā
 oruyha rājaṅgaṇe āsanañ paññāpetvā ta. nisīdāpetvā¹¹ nāgare
 sannipātāpetvā puna rājānañ ādito paṭṭhāya Dakarakkhasa-
 pañham pucchitvā tena hetthā kathitanayen' eva kathitakāle
 nāgare āmantetvā

227. Idañ suṇoṭha Pañcālā Cūḷaniyassa bhāsitañ
 paṇḍitañ anurakkhanto pāṇaṃ cajiati duccajam. 1677. 30

¹ Ck^o yathāpi. ² B^d va. ³ B^d kimhica. ⁴ Ck^o -ano, B^d -ino. ⁵ Ck^o kismici, C^o kismiñci. ⁶ B^d evaṃ so mahāsattassa g. candamaṇḍalañ uddharanto. ⁷ B^d -dhiṇā matthakañ patta boti. ⁸ B^d āsittatelañ. ⁹ B^d -kirantañ tassa guṇe. ¹⁰ Ck^o rājānañ. ¹¹ Ck^o nisīditvā.

228. Mātu bhariyā ca bhātuc ca sakhino brāhmaṇassa ca
attano cāpi Pañcālo channaṃ cajati jīvitaṃ. 1678.

229. Evaṃ mahiddhikā paññā¹ nipuṇā sādhu-cittanī
ditṭhadhamme hitatthāya samparāye sukhāya cā² 'ti. 1679.

5 Ta mahiddhikā ti mahantaṃ atthaṃ gabetvā³ tti, ditṭhadhamme--ti
imasmiṃ yeva ca attabhāve hitatthāya paralokasukhatthāya ca hoti.

Iti ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭaṃ gaṇhanti viya
Mahāsattassa guṇehi desanākūṭaṃ gaṇhi. Dakara⁴ khaṣa-
pañho niṭṭhito. Niṭṭhitā va⁵ sabbaso Mahāummaṅgassa
10 vaṇṇanā. Jātakasamodhān⁶ c'ettha⁷:

230. Bheri Uppalavaṇṇāsi, pitā Suddhodano ahu,
mātā āsi Mahāmāyā, Amarā Bimbisundarī. 1680.

231. Suvo ahosi Ānando, Sāriputto 'si¹ Cūlanī,
Mahosadho lokanātho, evaṃ dhāretha jātakaṃ 'ti². 1681.

15 232. Kevaṭṭo Devadatto 'si³ Talatā⁴ Cullanaudikā⁵,
Pañcālacaṇḍī sundarī⁶, devī cāsi yasassikā. 1682.

233. Ambaṭṭho āsi Kāvindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso,
pilotiko ca Devindo, Senako cāpi saccako. 1683.

234. Devī 'dumbarā ditṭhamaṅgalikā Sālikā cāpi kuṇḍalī
20 Videho Lāludāyitī⁸. 1684.

¹ Bā ca. ² Bā vaṇṇanā satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āhāritvā evaṃ na bhik-
khare tathāgato idāneva paññavā pubbe pi paññavā yevā ti vatvā jātakaṃ sa-
modhānento osānagāthaṃ āha. ³ Bā cūlanī brahmadatto anukevaṭṭo moggalāno.
⁴ Bā āsi devadatto. ⁵ Bā calākā. ⁶ Bā cūlanandā va nandadevī ca ampikā. ⁷
Ck⁸ -ra. ⁸ Bā ends thus: sundarī sālikā mallikā ahu|| udumpara-devī gotamī,
ampaṭṭho āsi kāvindo| poṭṭhapādo ca pukkuso| anuruddho ca pañcālacaṇḍo||
devindo soṇadāntako, senako kassa| o ahu, vedeḥo lāludāyiko|| mahosadho loka-
nātho| evaṃ dhāretha jātakaṃ|| mahosadhajātakaṃ niṭṭhitaṃ| C⁹ after lāludāyitī
adds: paññāvaraṃ gatā mayhaṃ sañjātā maṇamandire tosayanti janaṃ sabbhaṃ
vuddhiṃ gacchatu sabbadā|| paṭisaṇḍhimānusi bhogā vāsanāpiṭakattaye dānaṃ
sīlamayā paññā mama hotu bhavē bhavē||.

10. Vessantarajātaka.

Phusati varavaṇṇabhe ti. Idam S. Kapilavatthum
 upanissāya Nigrodhārāme v. pokkharavassam ā. kathesi. Yadā hi S.
 pavattavaradhammacakko anukkamena Rājagaham gantvā ta. hemantaṃ
 vitiṇāmetvā Udāyittherena maggadesikena vīsati khīṇāsavasahassapari-⁵
 vuto paṭhamagamanena K-vatthum agamāsi tadā Sakyarājāno „am-
 hākam nātisettham passissāmā“¹ ti sannipatitvā Bhagavato vasanatthā-
 nam vimamsamānā „Nigrodhasakkassārāmo ramaṇiyo“ ti sallakkhetvā
 ta. sabbam paṭijagganavidhiṃ katvā gandhapupphādihatthā paccugga-
 manam karontā sabbālamkārapatimaṇḍite daharadahare nāgaradārake¹⁰
 ca nāgaradārikāyo ca paṭhamam pabhiṃsu tato rājakumāre ca r-ku-
 māriyo ca, tesam antarā sāmam gandhapupphacunṇādīhi S-ram pūjaya-
 mānā Bhagavantaṃ gahetvā N-ārāmaṃ eva agamaṃsu, ta. Bh. vīsati-
 sahassakhīṇāsavaparivuto paṇṇattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā mā-
 najātiyā¹ mānatthaddhā, te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro¹⁵
 amhākam kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā“² ti cintetvā te dahara-
 dahare rājakumāre āhaṃsu: „vandatha, mayam tumhākam piṭṭhito
 nisīdissāmā“³ ti, tesu avanditvā nisinnesu Bh. tesam ajjhāsayaṃ olo-
 ketvā „na maṃ nātayo vandanti, handa dāni vandāpessāmīti“ abhiññā-
 pādakaṃ jhānaṃ samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṃ abhuggantvā tesam²⁰
 sise pādapaṃsum ekiramāno viya gaṇḍambarukkhamaṇḍile³ yamakapāṭi-
 hāriyasadisam pāṭihāriyam akāsi. Rājā naṃ acchariyam disvā āha:
 „bhante tumhākam jātadivase Kāladevalassa vandanattham“⁴ upanīṭā-
 nam vo pāde parivattetvā brāhmaṇassa matthake ṭhite disvā aham
 tumhe vandim, ayaṃ me paṭhamavandanā, vappamaṇḍaladivase jam-²⁵
 buccchāyāya sirisayane nisinnānam vo jambucchāyāya aparivattanam
 disvāpi tumhākam pāde vandim, ayaṃ me dutiyavandanā, idāni mayā⁵
 aditṭhapubbapāṭihāriyam disvāpi tumhākam pāde vandāmi, ayaṃ me
 tatiyavandanā“ ti, raṇṇā⁶ pana vandite avanditvā ṭhātum samattho
 nāma eka-Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bh. nātayo³⁰
 vandāpetvā ākāsaṃ otaritvā paṇṇattāsane nisīdi, nisinne ca.⁷ Bhagavati
 sikkhāpatto⁸ nātisamāgamo ahosi, sabbe ekaggacittā hutvā nisīdimsu,
 tato mahāmegho vuṭṭhahitvā pokkharavassam vassi, tambavaṇṇam⁹
 udakaṃ hetthā viravantaṃ gacchati, ye temetukāmā¹⁰ te tementi, atemetu-

10. Cfr. Bv. & Cp. p. 78. Bigandet, Gaudama p. 36 Beal, Catena p. 5.
 J. R. A. Soc. 1870 p. 170. Ralston, Tibetan Tales p. 257. ¹ Bā -tikā. ² Bā -o.
³ Bā ka-. ⁴ Bā vandāpahattham. ⁵ Bā imam. ⁶ Cks -o. ⁷ Cks va. ⁸ Ck
 sikkhāpatto, C sīvāpatto. ⁹ Cks -paṇṇam. ¹⁰ Bā temi-.

kāmassa sarīre bindumattam pi na patati, tam disvā sabbe acchari-
yabbhutacittā¹ jātā ahesum, „aho acchariyam aho abbhutam aho
Buddhānam ānubhāvātā² yesam, nātisamāgame evarūpam pokkhara-
vassam vassīti“ katham samuṭṭhāpesum. Tam sutvā S. „na bhi. i.
5 p. pi mama nātisamāgame mahāmegho p-vassam vassi yevā“ 'ti vatvā
tehi³ yācito a. ā.:

Atīte Sivirātthe Jetuttaranagare Sivimahārājā
nāma r. karonto⁴ Sañjaya⁵ nāma puttam paṭilabhi. So tassa
vayappattassa Maddarājadhītarām Phusati⁶ nāma rājakañña⁷
10 ānetvā r. niyyādetvā Phusati⁸ aggamahe⁹sim akāsi. Tassāyam
pubbayogo. Ito hi ekanavutikappe Vipassī nāma Satthā lokē
udapādi, tasmim Bandhumatīnagara¹⁰m upanissāya Kheme miga-
dāye viharante eko rājā rañño Bandhumassa anagghena can-
danasārena saddhim satasahassagghanika¹¹m suvaṇṇamālā¹²m pe-
15 sesī, rañño pana dve dhītarō ahesum, so tam paṇṇākāra¹³m
tāsam dātukāmo hutvā c-sāra¹⁴m jetṭhikāya adāsi su-mālā¹⁵m
kaniṭṭhāya adāsi, tā ubho pi „na maya¹⁶m ida¹⁷m attano sarīre
upanessāma“, Satthāram eva pūjessāmā¹⁸ 'ti cintetvā rājāna¹⁹m
āha²⁰msu: „tāta c-sārena ca su-mālāya ca Dasabala²¹m pūjessāmā“
20 'ti, tam sutvā rājā „sādhū“ 'ti sampaticchi, jetṭhā candana-
cunṇa²²m kāretvā suvaṇṇasamugga²³m pūretvā²⁴ gaṇhāpesi, kaniṭṭha-
bhaginī pana su-mālā²⁵m uracchadamālā²⁶m kāretvā²⁷ suvaṇṇa-
samuggena gaṇhāpesi²⁸, tā ubho pi migadāye viharā²⁹m gantvā
jetṭhā candanacunṇena Dasabalassa suvaṇṇavaṇṇa³⁰m sarīra³¹m
25 pūjetvā sesacunṇāni gandhakuṭiya³²m vikiritvā „bhante anāgate
tumahādisassa Buddhassa mātā bhaveyya³³“ 'ti patthana³⁴m akāsi,
kaniṭṭhā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇa³⁵m sarīra³⁶m su-mālāya ka-
tena³⁷ uracchadana³⁸ pūjetvā³⁹ „bhante yāva arahattappatti tāva
ida⁴⁰m pasādhanam mama sarīrā mā vigata⁴¹m hotū“ 'ti pattha-
30 na⁴²m akāsi, S. tāsam anumodana⁴³m akāsi. Tā ubho pi yāvata⁴⁴-

¹ Ck -bbhūta-, Bđ -yabhūta. ² so Ck; C^o -nā, Bđ mahānubhāvo. ³ Ck tena.

⁴ Ck^o karente. ⁵ Bđ siñcayam. ⁶ Bđ pīlandhissāma. ⁷ Bđ adds dāsiyā. ⁸

Ck^o omit katena. ⁹ Ck -echādane, C^o -echadane. ¹⁰ Bđ adds bhagavantāni
vanditvā.

yukaṃ thatvā devaloke nibbattiṃsu, tāsu jetṭhabhaginiṃ deva-
lokato manussalokaṃ m-lokato d-lokaṃ saṃsarantī ekana-
vutikappāvasāne Buddhamātā Māyā devī ahosi, kanitṭhabha-
giniṃ tath' eva saṃsarantī Kassapadasabalassa kāle Kikissa
rañño dhītā hutvā nibbatti, cittakammena¹ katāya viya uraccha- 5
damālāya alaṃkatena urena jātattā Uracchadā nāma kumārikā
hutvā soḷasavassakāle Satthu bhattānumodanaṃ sutvā sotā-
pattiphale patiṭṭhāya aparabhāge bhattānumodanaṃ suṇanten'
eva pitarā sotāpattiphalaṃ pattadivase yeva arahattaṃ patvā
pabbajitvā parinibbāyi, Kikirājāpi aññā satta dhītarō labhi, 10
tāsaṃ nāmāni:

Samaṇi Samaṇa' Guttā ca bhikkhunī Bhikkhudāsikā²

Dhammā c' eva Sudhammā ca Saṃghadāsī³ ca sattamā ti.

Tā imasmiṃ Buddhuppāde

Kheṇā Uppalavaṇṇā ca Paṭācārā ca Gotamā

15

Dhammadinnā Mahāmāyā Visākhā cā 'ti sattamā ti,
tāsu Phusati Sudhammā nāma hutvā dānādīni puñṇāni katvā
Vipassināmabuddhassa katāya candacunṇapūjāya phalena ratta-
candanarasasamupphositenā⁴ viya sarīrena devesu ca manussesu
saṃsarantī aparabhāge Sakkassa devarañño aggamahesī hutvā 20
nibbatti, ath' assā yāvātāyukaṃ thatvā pañcasu pubbanimittesu
uppannesu Sakko devar. tassā parikkhīṇāyukataṃ⁵ ñatvā ma-
hantena yasena taṃ ādāya Nandanavanuyyānaṃ gantvā ta. taṃ
alaṃkatasayanapitṭhe nipannaṃ sayāṃ sayanapasse nisīditvā
etad avoca: „bhadde Phusati dasa te vare demi, gaṇhāsū⁶“ 25
'ti vadanto imasmiṃ gāthāsahassapatimaṇḍite Mahāvessantara-
jātaka paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Phusati⁷ varavaṇṇābhe varassu dasadhā vare

pathavyā cārupubbaṅgi yaṃ tuyhaṃ manaso piyaṃ ti. 1685.

¹ Bā -kamma. ² Bā sama. ³ Bā -dāyikā. ⁴ Bā saṃghadāyī. ⁵ Bā Candana-
sāraparippositena. ⁶ Bā -yukaṃ. ⁷ so C° Bā for -assū? C° gaṇhasū. ⁸ all
three MSS. -ti.

Evam esā Mahāvessantaradhammadesanā devaloke patiṭṭhāpitā nāma hoti.

Ta. Phusatīti tan nāmenālapati, vara -- ti varāya vaṇṇābhāya samannāgate, dasadhā ti dasavidhe koṭṭhāse, pathavyā ti pathaviyaṃ, gahe-
 5 tabbe kutvā varassu gaṇhassū¹ 'ti vadati, cārupubbaṅgīti cārupubbaṅgena samannāgate, yaṃ tuyhaṃ -- ti yaṃ yaṃ tava manaso piyaṃ taṃ taṃ dasahi koṭṭhāsehi gaṇhāhīti vadati.

Sā attano cavanadhammataṃ ajānantī pamattā hutvā dutiyaṃ gātham āha:

10 1. Devarāja namo ty-atthu, kim pāpaṃ pakataṃ mayā,
 rammā cāvesi maṃ ṭhānā vāto va dharaṇīruhan ti. 1686.²

Ta. namo -- ti namo te atthu, kimpāpaṃ ti kim mayā tav' antare³ pāpaṃ katan ti pucchati, dharaṇī -- ti rukkhāṃ viya⁴.

Ath' assā pamattabhāvaṃ nātvā Sakko dve gāthā abhāsi:
 15 2. Na c' eva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvaṃ asi appiyā,
 puññaṃ ca te parikkhīnaṃ yena t' evaṃ vadāṃ' alhaṃ. 1687.

3. Santike maraṇaṃ tuyhaṃ, vinābhāvo bhavissati,
 patigaṇhāhi me ete vare dasa paveccchato⁵ ti. 1688.

Ta. yena tevaṃ ti yena taṃ evaṃ vadāmi, tuyhaṃ vinābhāvo ti
 20 tava anhehi saddhīṃ viyogo bhavissati, paveccchato⁵ ti dadamānassa.

Sā Sakkassa vacanaṃ sutvā nicchayena attano maraṇaṃ nātvā vamaṃ gaṇhantī āha:

4. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
 Sivarājassa bhaddan te tattha assaṃ nivesane. 1689.

25 5. Nilanettā nīlabhamu nilakkhī ca⁶ yathā migī
 Phusatī nāma nāmena tattha p' assaṃ Purindada. 1690.

6. Puttaṃ labhetha⁷ varaṃ yācayogaṃ amaccharaṃ⁸
 pūjitaṃ patirājehi⁹ kittimantaṃ yasassinaṃ. 1691.

30 7. Gabbhaṃ me dhārayantiyā majjhimaṅgaṃ anunnataṃ
 kucchi anunnato assa cāpaṃ va likhitaṃ samaṃ. 1692.

¹ Ck^s omit ga-. ² B^d tava santike. ³ B^d omit viya. ⁴ B^d papacchato. ⁵ B^d pavacchato. ⁶ B^d va. ⁷ so all three MSS. for labhethaṃ? ⁸ Ck^s -riin.
⁹ B^d paṭirājuhi.

9. Thanā me na-ppapateyyum, palitā nassantu' Vāsava,
kāye rāgo² na lippetha, vajjhañ cāpi pamocaye. 1693.
10. Mayūraakoñcābhirude nārivāraṇāyute
khujjatecalākkhakākiṇṇe³ sūdamāghatavāṇṇite⁴ 1694.
11. Citraggalerughusite surāmaṃsappabodhane
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ mahesiya ti. 1695.

Ta. Sivirājassā 'ti Jambudīpatalaṃ, olokeṇti attano anucchavikaṃ Sivi-
rañño nivesanaṃ disvā ta. aggamahesibhāvaṃ patthenti evaṃ āha, yathā
migīti ekavassikā ti migapotikā nimmalanīlanettā⁵ hoti, ten' evaṃ ā, ta.
assaṃ ti tattha pi iminā va nāmena assaṃ, labheyyaṃ puttāṃ varadaṃ 10
• ti⁶ alaṃkatasāsaakkiyugalahadayamaṃsasetacchattadāresu yācitayācitassa vara-
bhaṇḍassa dāyakam, kucchīti majjhimaṅgaṇaṃ ti vuttaṃ sarūpato dasseti, likhi-
taṃ ti yathā chekena dhanukārena sammā likhitadhaṇu anunnatamajjhaṃ gulā-
vattaṃ⁷ samaṃ hoti evarūpo me kucchi bhavēyya, nappapateyyuṃ ti patitvā
lambā na bhavēyyuṃ, palitā -- ti Vāsava devaseṭṭha palitāni pi me sirasmiṃ 15
nassantu mā paññāyimsu, palitāni siroruhā ti pi pātho, vajjhañcāpīti kib-
bisakārakaṃ rājāparādhiṃ vajjhappattaṃ coraṃ attano balena pamocetuṃ sa-
matthā assaṃ, iminā attano issariyabhāvaṃ dīpeti, sūdamāghatavāṇṇite⁸
ti bhojanakālādisu thutivasena⁹ kālaṃ ārocentehi¹⁰ sūdehi¹¹ c' eva māghata-
kehi¹² ca vāṇṇite, citraggalerughusite ti pañcaṅgikaturiyasaddasādisaṃ ma- 20
noramaṃ ravaṃ ravantehi sattaratanacittehi dvārakavāṭehi ugghosite, surāmaṃ-
sappabodhane¹³ ti pivatha khādathā 'ti surāmaṃsehi¹⁴ pabodhiyamāṇajane
evarūpe Sivirājassa nivesane tassa aggamahesiṭṭhāne bhavēyyaṃ ti, ime dasa
vare gaṇhi, tattha S-rājassa aggamahesibhāvo paṭhamo varo, nīlanettatā dutiyo,
nīlabhamukatā tatiyo, Phusatīti nāmaṃ catuttho, puttapaṭilābho pañcamaṃ, anu- 25
natakucchitā chaṭṭho, alambatthanatā sattamaṃ, apalītabhāvo aṭṭhamaṃ, sukhuma-
chavibhāvo navamaṃ, vajjhapamocanasamatthatā dasamaṃ ti.

Sakko āha:

12. Ye te dasa varā dinnā mayā sabbaṅgasobhane
Sivirājassa vijite sabbe te lacchasi vare¹⁴. 1696.

30

¹ Bā na santa. ² Ck^o raje, Bā raje corr. to rajo. ³ so Ck^o; Bā khujjādicelāpa-
katīṇṇe; read: khujjādicelakūkiṇṇe? ⁴ so Ck^o; Bā sūdamāghatavāṇṇite, B^o
suṇḍa- or suddha-; read: sūtamāgadhavāṇṇite? ⁵ Bā omits nī. ⁶ C^o labhetthā
ti labheyya puttāṃ varadanti, Bā labhetthā ti labheyyaṃ varadanti. ⁷ Bā tulā-
⁸ Ck^o sutvā-, C^o suta-, Bā sūdamāghatā-. ⁹ Ck^o pūti-, Bā suti-. ¹⁰ Bā -cītehi.
¹¹ Ck^o su-, Bā sūdehi. ¹² Bā māgavīkehi. ¹³ Bā sūra-. ¹⁴ Bā addo: aṭṭhassā
sakko d. r. passatiyā dasa vare adāsi| datvā ca pana evamāha| bhadda phussati
tava sabbete| samijhatū ti vatvā anuṃodi| tamatthaṃ pakāsanto satthā āha||

13. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Phusatiyā varam datvā anumodittha Vāsavo ti. 1697.

Ta. anumoditthā 'ti sabbe te lacchasi vare ti evam vare datvā pamu-
dito tuṭṭhamānaso ahoṣṭi. Dasavaragāthā¹ niṭṭhitā.

5 Iti sā vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamaheṣiyā
kucchimhi nibbatti, jāyamānāya ca candanacūṇṇaparikiṇṇena
viya sarirena jātattā tassā nāmagahaṇadivase Phusatī tv-eva
nāmaṃ karimsu, sā mahantena parivārena vaḍḍhitvā soḷasa-
vassakāle uttamarūpadharā ahoṣi, atha naṃ Sivimāhārājā put-
10 tassa Sañjayakumārass' atthāya ānetvā tassa chattam ussā-
petvā taṃ soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭṭhakaṃ katvā aggama-
heṣiṭṭhāne ṭhapesi, tena vuttaṃ:

14. Tato cutā sā Phusatī khattiye upapajjatha,

Jetuttaramhi nagare Sañjayaena samāgaṇṭhi. 1698.

15 Sā Sañjayassa piyā manāpā ahoṣi, atha Sakko āvajjamāno
„mayā Phusatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā“ ti disvā
„eko pana puttavaro tāva na samijjhati, tam pi 'ssā samijjhā-
pessāmīti“ cintesi. Tadā M. Tāvatiṃsadevaloke vasati āyuṇ
c' assa parikkhīṇaṃ ahoṣi, taṃ ñatvā Sakko tassa santikaṃ
20 gantvā „mārisa tayā manussalokaṃ gantuṃ vaṭṭati, tatth' eva
S-rañño aggamaheṣiyā Phusatiyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇ-
hitaṃ vaṭṭatīti“ tassa c' eva aññesaṃ ca cavanadhammaṇaṃ
saṭṭhisahassānaṃ devaputtānaṃ paṭiññaṃ gahetvā sakatṭhānaṃ
eva gato. M. pi tato cavitvā tatth' upapanno, sesadevaputtāpi
25 saṭṭhisahassānaṃ amaccānaṃ geheṣu nibbattiṃsu, M-e kucchi-
gate Phusatī dohaḷiṇī hutvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe
nivesanadvāre ti cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṃ cha
satasahassāni vissajjetvā dānaṃ dātukāmā ahoṣi, rājā tassā
dohaḷaṃ sutvā nemittake pucchitvā „mahārāja, deviyā kuc-
30 chimhi dānābhīrato satto uppanno' dānena tittim na gamissa-
tīti“ sṭvā tuṭṭhamānaso vuttappakāraṃ dānaṃ paṭṭhapesi,

¹ Bā -kathā. ² Bā upapanno.

Bodhisatassa paṭisandhigahaṇakālato paṭṭhāya rañño āyassa pamāṇaṃ nāma nāhosi, tassa puññānubhāvena sakala-Jambudīpe rājāno paṇṇākāraṃ pahinanti, devī mahantena parivārena gab-bhaṃ dhārentī¹ dasamāse paripuṇṇe nagaraṃ daṭṭhukāmā hutvā rañño ārocesi, rājā nagaraṃ devanagaraṃ viya alaṃ-
kārāpetvā devīṃ rathavaraṃ āropetvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
kāresi, tassā vessānaṃ vithiyā vemajjhaṃ pattakāle kammaja-
vātā calīṃsu, rañño ārocayīṃsu, so vessavithiyā² yeva tassā
sūtigharaṃ katvā gaṇhāpesi, sā ta. puttāṃ vijāyi, tena vuttaṃ:

15. Dasamāse dhārayitvāna karonti purāṃ padakkhiṇaṃ
vessānaṃ vithiyā majjhe janesi Phusatī maman ti. 1699.

M. mātu kucchito nikkhamanto³ visado⁴ hutvā akkhīni ummiletvā nikkhami, nikkhamanto yeva mātu hatthaṃ pasāretvā „amma dānaṃ dassāmi, atthi kiñcīti“ ā., ath' assa⁵ „tāta yathājjhāsayaena dānaṃ dehīti“ pasāritahatthe saḥassatthavikaṃ
ṭhapesi. M.⁶ Ummaggajātake imasmiṃ jātake pacchimattabhāve
ti tīsu ṭhānesu jātamatte yeva⁷ kathesi. Ath' assa nāmaga-
haṇadivase vessavithiyaṃ jātattā Vessantaro ti nāmaṃ
karīṃsu, tena vuttaṃ:

16. Na mayhaṃ mattikaṃ⁸ nāmaṃ, na pi pettikasambhavaṃ⁹, so
jāto 'mhi vessavithiyaṃ, tasmā Vessantaro ahun ti. 1700.

Jātadivase yeva paṇ' assa ekā ākāśacārīnī kaṇerukā abhi-
maṅgalasammataṃ sabbasetāṃ hatthipotakaṃ ānetvā maṅgala-
hatthiṭṭhāne ṭhapetvā pakkāmi, tassa M-assa¹⁰ paccayaṃ katvā
uppannattā Paccayo tv-eva nāmaṃ karīṃsu. Rājā M-assa
atidīghādīdōse vajjetvā madhurakhīrā catusaṭṭhidhātiyo upaṭṭha-
pesi, tena saddhīṃ jātānaṃ saṭṭhiyā¹¹ dāraḥsaḥassānaṃ pi¹²
dhātiyo dāpsei, so saṭṭhisahasseehi dāraḥkehi saddhīṃ mahan-
tena parivārena vadḍhati, ath' assa rājā sataḥsaḥsaḥagghanikaṃ
kumārapiḷandhanaṃ kārāpetvā adāsi, so catupaṇcavassikakāle

¹ Ck add sā. ² Bđ -yam. ³ Ck nikkhanto. ⁴ Bđ visuddho, B⁵ visayo. ⁵ Bđ
adds mātā. ⁶ Bđ adds ti. ⁷ Bđ adds mātārā saddhīṃ. ⁸ Ck⁸ -kā. ⁹ Bđ nāpi
pittaka ¹⁰ Bđ mahāsattaṃ. ¹¹ Bđ saṭhi. ¹² Bđ adds ekekā.

taṃ muñcitvā¹ dhātinaṃ datvā puna tahi diyyamānaṃ na
ganhi, tā naṃ pavattiṃ raṇṇo ārocayim̐su, rājā „mama puttena
dinnam̐ sudinnam̐ Brahmaḍeyyaṃ eva hotū“² 'ti aparaṃ pila-
dhanam̐ kārāpesi, kumāro taṃ pi dāraḥakāle yeva dhātinaṃ
5 navavāre pilaḍdhanam̐ adāsi, aṭṭhavassikakāle pana sayanapiṭṭhe
nisinno cintesi: „aḥam̐ bāhiraḍānaṃ eva demi, taṃ maṃ na
paritoseti, aṭṭhattikadānaṃ dātukāmo 'mhi, sace maṃ koci
hadayaṃ yāceyya uraṃ bhinditvā hadayaṃ nīharitvā ḍadeyyaṃ,
sace akkhini yāceyya akkhini uppāṭetvā ḍadeyyaṃ, sace sari-
10 ramaṃsaṃ yāceyya sakalasārīrato maṃsaṃ chetvā ḍadeyyaṃ“
ti. Tass' evaṃ sabhāvaṃ sarasacittam̐³ cintentassa catunāhu-
tādhikadviyojanasatasahassabahalā ayaṃ paṭhavi mattavara-
vāraṇo viya gajjamānā pakampi, Sineru pabbatarājā susedita-
vettam̐kuro viya oṇamitvā naccamāno viya ca Jetuttarana-
15 garābhimukho aṭṭhāsi, paṭhavisaddena devo gajjanto khaṇika-
vassaṃ⁴ vassi, vijjullatā niccharim̐su, sāgaro ubbatti⁵, Sakko
devarājā appoṭhesi⁶, Mahābrahmā sādhuḥkāraṃ adāsi, yāva
Brahmalokā ekakoḷāhalam̐ ahosi, vuttam̐ pi c' etaṃ:

17. Yadāhaṃ dāraḥo homi jātiyā aṭṭhavassiko
- 20 tadā nisajja pāsāde dānaṃ dātum̐ vicintayim̐: 1701.
18. Hadayaṃ ḍadeyyaṃ cakkhum̐ pi maṃsaṃ pi rudhiraṃ pi ca
ḍadeyyaṃ kāyaṃ sāvetvā⁶ yadi koci yācaye mamaṃ⁷. 1702.
19. Sabhāvaṃ cintayantassa akampitam̐ asaṇṭhitam̐
akampi tattha paṭhavi Sineru-vanavaṭaṃsakā ti. 1703.
- 25 Bo. soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuṇi,
atha pitā r. dātukāmo mātarā saddhim̐ mantetvā Maddarāja-
kulato mātuladhītaṃ Māddim̐ nāma ānetvā soḷasannaṃ itthi-
sahassānaṃ jeṭṭhikaṃ aggamaḥesiṃ katvā M-aṃ rajje abhisin̐ci,
M. rajje paṭiṭṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṃ cha satasahassāni
30 vissajjento mahāḍānaṃ pavattesi. Aparabhāge Maddi devī

¹ Bḍ omu-. ² Bḍ omits sara-. ³ Bḍ ghanika-. ⁴ Bḍ saṅkhubbhi. ⁵ Bḍ -ṭesi.

⁶ Ckḥ kāyasāvadhitvāna. ⁷ Ckḥ yācako mamaṃ, Bḍ yācase maṃ.

puttaṃ vijāyi taṃ kañcanaajālena paṭicchimsu, ten' assa Jāli-
 kumāro tv-eva nāmaṃ kariṃsu, tassa padasā gamanakāle
 dhītaraṃ vijāyi, taṃ kaṇhājinena paṭicchimsu, ten' assā Kaṇ-
 hājina tv-eva¹ n. k., M. ekamāsassa² chakkhattuṃ alaṃkata-
 hatthikkhandhavaragato chadānasālā oloketi. Tadā Kālīṅga- 5
 raṭṭhe dubbuṭṭhikā ahosi, sassāni na sampajjimsu, mahantaṃ
 chātakaṃ pavatti, manussā jīvitum asakkontā corakammaṃ
 karonti, dubbhikkhapīlita jānapadā rājaṅgaṇe sannipatitvā upak-
 kosimsu, taṃ sutvā raññā „kiṃ tātā“ 'ti vutte taṃ atthaṃ
 ārocayimsu, rājā „sādhu tātā, devaṃ vassāpessāmīti“ te uyyo- 10
 jetvā samādinnaṣilo uposathavāsaṃ vasanto devaṃ vassāpetum
 nāsakkhi, so nāgare sannipātāpetvā „ahaṃ samādinnaṣilo
 sattāhaṃ upavasitvāpi devaṃ vassāpetum nāsakkhiṃ, kin nu
 kho kātābbaṃ“ ti pucchitvā „sace deva devaṃ v. na sakkosi
 esa Jetuttaranagare Sañjayaṛājaputto Vessantaro dānābhirato, 15
 tassa sabbaṣeto maṅgalaḥatthi atthi, tassa gatagataṭṭhāne devo
 vassati³, brāhmaṇe pesetvā taṃ hatthiṃ yācāpetvā ānethā“ 'ti,
 so „sādhū“ 'ti sampācicchitvā brāhmaṇe sannipātetvā tesu
 atṭha jane vicinitvā tesāṃ paribbayaṃ datvā „gacchatha, Ves-
 santaraṃ⁴ hatthiṃ yācitvā ānethā“ 'ti pesesi, brāhmaṇā anu- 20
 pubbena Jetuttaranagaraṃ gantvā dānagge dānaṃ⁵ bhuñjitvā
 attano sarīraṃ rajaparikiṇṇaṃ paṇsumakkhitaṃ katvā punna-
 madivase rājānaṃ hatthiṃ yācitukāmā hutvā rañño dānaggaṃ
 āgamanakāle pācīnadvāraṃ agamaṃsu, rājāpi „dānaggaṃ olo-
 kessāmīti“ pāto va soḷasagandhodakaghaṭeḥi nahātvā⁶ bhuñjitvā 25
 alaṃkaritvā alaṃkatahatthikkhandhavaragato pācīnadvāraṃ
 agamāsi, brāhmaṇā tatth' okāsaṃ alābhivā dakkhiṇadvāraṃ
 gantvā unnatappadese ṭhatvā rañño pācīnadvāre dānaṃ⁷ olo-
 ketvā d-dvāraṃ āgamanakāle hatthe pasāretvā „jayatu bhavaṃ
 Vessantaro“ ti āhaṃsu, M. brāhmaṇe disvā hatthiṃ tesāṃ 30
 ṭhitatṭhānaṃ pesetvā hatthikkhandhe nisinno va paṭhamaṃ g. ā.:

¹ Ck^o teva. ² B^d omits eka. ³ Ck^o vassiti, C^o vassi. ⁴ B^d -rassa. ⁵ B^d bhat-
 taṃ. ⁶ C^o nahatvā, B^d nhatvā. ⁷ B^d dānaggaṃ.

20. Parūḥakacchanakhalomā¹ paṃkadantā rajassirā
paggayha dakkhiṇabāhuṃ kiṃ maṃ yācanti brāhmaṇā ti. 1704.
Taṃ sutvā brāhmaṇā āhaṃsu:

21. Ratanam deva yācāma Sivīnam ratthavaḍḍhana²,
5 dadāhi pavaram nāgaṃ īsādantaṃ urūḥavan ti. 1705.
Ta. urūḥavan ti ubbāhanasamattham.

Taṃ sutvā M. „aham sīsam ādim katvā ajjhattikadānam
dātukāmo, ime bāhiram eva yācanti, pūressāmi tesam mano-
rathan“ ti cintetvā hatthikkhandhavaragato ā.:

10 22. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā
pabbinnaṃ kuṇjaram dantiṃ opavuyham³ gajuttamaṃ, 1706.
paṭijānitvā ca

23. Hatthikkhandhato oruyha rājā cāgādbhimānaso
brāhmaṇānam adā dānam Sivīnam ratthavaḍḍhano ti. 1707.

15 Ta. opavuyhan⁴ ti opavuyham rājavāhanam, cāgā - - ti cāgena adhi-
kamānaso, adā ti vāraṇassa alaṃkatakattāṇam olokanattham tikkhattuṃ pa-
dakkhiṇam katvā alaṃkatakattāṇam adisvā kusumamissakam⁵ gandhodaka-
bharitam suvaṇṇabhimkāram gahetvā ito ethā⁶ ti alaṃkatarajataḍāmasadisam
hatthisoḍḍam tesam hatthe ṭhapetvā udakam pātetvā alaṃkatavāraṇam adāsi.

20 Tassa catūsu pādesu alaṃkāro cattāri satasahassāni ag-
ghati, ubhosu passesu dve satasahassāni agghati, heṭṭhā udare
kambalam satasahassam, piṭṭhiyam muttājālam kañcanajālam
maṇijālan ti tīṇi jālāni tīṇi satasahassāni, ubhosu kaṇṇesu⁶ dve
satasahassāni⁶, piṭṭhiyam attharaṇakambalam satasahassam,
25 kumbhālaṃkāro satasahassam, tayo vaṭamsakā⁸ tīṇi satasa-
hassāni, kaṇṇacūlālaṃkāro dve satasahassāni, dvinnam dantā-
nam alaṃkāro dve satasahassāni, soṇḍāya sovattikālaṃkāro
satasahassam, naṅgutṭhālāṃkāro satasahassam, ṭhapetvā anag-
gham bhaṇḍam kāyārūḥapasāḍhanam dvāvisatisatasahassāni,
30 ārohaṇanissepi satasahassam, bhuñjanakattāham satasahassan

¹ B^d -kacchā-. ² B^d -nam. ³ B^d opagu-. ⁴ B^d opagu-. ⁵ B^d kisumbhamissam.
⁶ C^o ghaṇṭā. ⁷ C^k omīti u. k. dve s. ⁸ C^k -kāni.

ti, idam tāva ettakam' catuvīsatisatasahassāni agghati, chatta-
 piṭṭhiyam' pana maṇi cūlāmaṇi³ muttāhāre maṇi amkuse maṇi
 hatthino kaṇṭhavethanamuttāhāre maṇi hatthikumbhe maṇi
 imāni cha anagghāni, hatthi anaggho yevā⁴ ti hatthinā saddhim
 satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānam adāsi, tathā hat- 5
 thino paricārakāni pañcakulasatāni hatthimēḍahatthigopakehi⁴
 saha, dānen' eva pan' assa heṭṭhāvuttanayen' eva paṭhavikam-
 pādayo ahesum.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

24. Tadāsi yam bhiṃsanakam tadāsi lomahamsanam 10
 hatthināge padinnamhi medinī samakampatha⁵. 1708.
 25. Tadāsi yam bhiṃsanakam tadāsi lomahamsanam
 hatthināge padinnamhi khubbhitta nagaran tadā. 1709.
 26. Samākulam puram āsi ghoso ca vipulo mahā
 hatthināge padinnamhi Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane⁶ ti. 1710. 15

Ta. tādāsīti tadā āsi⁷, hatthi - - ti hatthisamkhāte nāge, khubbhita-
 tha - - ti Jetuttaranagaram samkhubbhitam ahoṣi⁸, brāhmaṇā kira dakkhiṇa-
 dvārena hatthīm labhivā hatthipitthe nisīditvā mahajanaparivārā nagaramajjhena
 payimsu, mahājano disvā ambho brāhmaṇā ambhākam hatthīm abhirūḍhā kuto
 netha no hatthin ti āha, brāhmaṇā Vessantaramahārājena no hatthi dinno ke 20
 tumhe ti mahājanam hatthavikārādīhi ghaṭṭetvā nagaramajjhena gantvā uttara-
 dvārena nikkhamimsu, nāgarā devatāvattanena Bodhisattassa kuḍḍhā rājadvāre
 sannipatitvā mahantaṃ upakkosam akāmsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

27. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā 25
 hatthināge padinnamhi medinī samakampatha. 1711.
 28. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
 hatthināge padinnamhi⁹ khubbhitta nagaran tadā. 1712.
 29. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
 hatthināge padinnamhi Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane ti. 1713. 30

Ta. khubbhitta nagaram tadā ti evam khubbhitta nagaram tadā,
 ghoso ti upakkosasaddo patthaṭattā tumulo uddhamgatattā mahā, Sivīnam
 raṭṭhavaḍḍhane ti Siviraṭṭhassa vuddhikāre.

¹ Bā adds dhanam. ² Bā - piṇḍiyam. ³ Ck - cūlāni, Cs - cūlāni-. ⁴ Bā adds
 saddhim adāsi. ⁵ Bā sampa-. ⁶ so Cks Bā; Bc - no. ⁷ Bds add yaṭti yadā.

⁸ Cks omit Jetuttaranagaram samkhubbhitam ahoṣi. ⁹ Cks omit medinī - - pa-
 dinnamhi.

Ath' assa dānena saṁkhubhitacittā hutvā nagaravāsino rañño ārocesum, tena vuttam¹:

30. Uggā ca rāja-puttā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā 1714.
- 5 31. Kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā
disvā nāgam niyyamānaṁ te rañño paṭivedayum: 1715.
32. Vidhamāṁ deva te raṭṭham, putto Vessantaro tava
kathan no hatthināṁ dajjā nāgam raṭṭhassa pūjitaṁ. 1716.
33. Kathan no kuñjaraṁ dajjā isādantaṁ urūḷhavaṁ
10 khettaññum sabbayuddhānaṁ sabbasetam gajuttaṁam 1717.
34. Paṇḍukambalasañchannaṁ pabhinnaṁ sattumaddanaṁ
dantiṁ savāḷavijaniṁ setam Kelāsa-sādisaṁ 1718.
35. Sasetacchattaṁ saupatheyyaṁ³ sāthabbaṇaṁ⁴ sahatthipam
aggayānaṁ rājavāhiṁ brāhmaṇānaṁ adā dhanan⁵ ti. 1719.
- 15 Ta. uggā ti uggatā paññātā, nigamo ti negamakuṭumbikajā. 10, vidha-
maṁ -- ti deva tava raṭṭham vidhamāṁ⁶, katham no -- ti 'kena kārāṇa
amhākaṁ hatthināṁ abhimañgalasammataṁ Kalīngaraṭṭhavasānaṁ' brāhmaṇānaṁ
dadeyya⁷, khettaññum sabbayuddhānaṁ ti sabbayuddhānaṁ khettabhū-
misisaṁ jānanaśamatthaṁ, dantiṁ ti manoraśadantayuttaṁ, savāḷa -- ti sa-
20 vāḷavijaniṁ⁸, saupatheyyaṁ⁹ ti sabattharaṇaḥpaṇḍam⁹, sāthabbaṇaṁ⁴ ti
sahatthivejjaṁ, sahatthipam ti paricārakānaṁ¹⁰ pañcannaṁ kulasaṭānaṁ hatthi-
meṇḍahatthigopakānaṁ ca vasena sahatthipam.

Evañ ca pana vatvā puna āhaṁsu:

36. Annapānaṁ ca yo¹¹ dajjā vatthasenāsanāni ca
25 etaṁ kho dānapatirūpaṁ etaṁ kho brāhmaṇārahaṁ 1720.
37. Ayaṁ te vaṁsarājā no Sivinaṁ raṭṭhavaḍḍhana¹²,
katham Vessantaro putto gajaṁ bhājeti Sañjaya. 1721.
38. Sace tvaṁ na karissasi Sivinaṁ vacanaṁ idaṁ
mañne taṁ saha puttena Sivi hatthe karissare ti. 1722.
- 30 Ta. vaṁsa -- ti paveniyā āgato mahārājā, bhājetīti deti, Sivi -- ti
Siviraṭṭhavasino saha puttena taṁ attano hatthe karissanti.

¹ nagara -- not in Cks. ² Bđ siviyo. ³ Bđ surupādheyyaṁ. ⁴ Bđ sādhaṇa-
naṁ. ⁵ Bđ dānaṁ. ⁶ Bđ vidhamasitaṁ. ⁷ adā dhananti -- -- dadeyya wanting
in Ck. ⁸ Bđ saḥavā-. ⁹ Bđ sa attharaṇaṁ. ¹⁰ Bđ hatthipari-. ¹¹ Bđ so.
¹² Ck -naṁ, Bđ -no.

Taṃ sutvā rājā „ete Ve-raṃ māretuṃ icchantīti“ saññāya ā.:

39. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso. 1723.
40. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu, 5
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama atrajo. 1724.
41. Na cāhaṃ tassa dubbheyyaṃ, ariyasīlavato hi so,
asiloko pi me assa, pāpañ ca pasave bahuṃ,
kathaṃ Vessantaraṃ puttaṃ satthena ghātayāmase ti. 1725. 10

Ta. māsiṭṭi mā āsi², mā hotū'ti a., ariyasīlavato ti ariyena sīlavatena
ariyāya ca ācārasampattiyaṃ samannāgato, ghātayāmase ti ghāteṣṣāmi².

Sivayo avocuṃ:

42. Mā naṃ daṇḍena satthena, na hi so bandhanāraho,
pabbājeṇi ca naṃ raṭṭhā, Vamke vasatu pabbate ti. 1726. 15

Ta. mā naṃ -- ti deva tumhe taṃ daṇḍena vā satthena vā mā ghāta-
yittha, na hi so -- ti raṭṭhā pabbājeṇi naṃ ti³.

Rājā āha:

43. Eso ce Sivīnaṃ chando chandaṃ na panudāmase,
imaṃ⁴so vasatu rattim kāme ca paribhuñjatu. 1727. 20
44. Tato ratyā vivasane⁴ suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayantu tan ti. 1728.

Ta. vasatū 'ti puttadārassa ovādaṃ dadamāno vasatu ekarattin c' assa
okāsaṃ dethā 'ti vadati.

Te „ekarattimattaṃ vasatū“ ti rañño vacanaṃ sampati- 25
chiṃsu. Atha ne uyyojetvā puttassa sāsaṇaṃ pesento kattā-
raṃ āmantetvā tassa santikaṃ pesesi, so „sādhū“ 'ti sampa-
ticchitvā Vessantarānivesanaṃ gantvā taṃ pavattim ārocesi.

¹ Cks ahoṣi. ² Cks -mi, Bā ghātayissāma. ³ Bā so bandhanāraho pi na hoti
yeva, Bā so bandhanaṃ na araho yeva in the place of raṭṭhā --. ⁴ Bā -sāne.

Tam atthaṃ pakāsetuṃ imā gāthā vuttā:

45. Uṭṭhehi katte, taramāno gantvā Vessantaram vada:
Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā 1729.
46. Uggā ca rāja-puttā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
5 hatthārūhā¹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā, 1730.
47. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti³ taṃ. 1731.
48. Sa kattā taramāno va Sivirājena pesito
10 āmutta-hatthābharāṇo suvattho candanabhūsito 2732.
49. Sīsam nabhāto udake so āmuttamaṇikuṇḍalo
upāgami purāṇi rammaṇi Vessantarānivesanaṃ. 1733.
50. Tattha' addasa kumāraṃ so ramamānaṃ sake pure
pari-kiṇṇaṃ amaccehi tidaśānaṃ va Vāsavaṃ. 1734.
- 15 51. So tattha gantvā taramāno⁴ kattā Vessantaraṃ bravi:
dukkhaṃ te vedayissāmi, mā me kujjhi rathesabha. 1735.
52. Vanditvā rodamaṇo so kattā rājānaṃ abravi:
bhaddā me si mahārāja sabbakāmarasāhara,
dukkhaṃ te vedayissāmi, tattha assāsayantu maṃ. 1736.
- 20 53. Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā
uggā ca rāja-puttā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 1737.
54. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo⁴ cāpi samāgatā, 1738.
55. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
25 samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti taṃ ti.⁴ 1739.

Ta. kumāraṇ ti mātāpitunnaṃ atthitāya kumāro t'eva⁵ saṃkhaṇi gataṃ
rājānaṃ. ramamānaṃ ti attanā dinnadānassa vaṇṇaṃ kathayamānaṃ soma-
nassappattaṃ⁶ hutvā nisinnaṃ, amaccehīti attanā⁷ saha-jātehi saddhiṃ sa-
hassehi amaccehi parivutaṃ samussitasetacchatte rājāsane nisinnaṃ, ved--ti
30 kathayissāmi, ta. ass--man ti tasmīṃ dukkhasāsanārocane kilantaṃ maṃ deva-
pādā assāsantu⁸ viśattho katthehīti maṃ vadethā⁹ 'ti adhippāyen' evaṃ āha.

Mahāsatto āha:

56. Kismīṃ me Sivayo kuddhā, nāhaṃ¹⁰ passāmi dukkaṭaṃ,
taṃ me katte viyācikkha kasmā pabbājayanti maṃ ti. 1740.

¹ Bā -rohā. ² so all three MSS. for sivi. ³ Bā -tu. ⁴ Cks rammānaṃ ⁵ Bā
tveva. ⁶ Bā -tto. ⁷ Cks omit attanā. ⁸ Bā -rocite kattheṭṭuṃ avisahantena
kilamantaṃ maṃ devo assāsayantu. ⁹ Bā vadathā. ¹⁰ Bā yo na.

Ta. kismin ti katarasmim karāṇe¹, viyā -- ti vitthārato kathehi.

Kattā āha:

57. Uggā ca rājaputtā ca vesiyāñā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
nāgadānena khīyanti, tasmā pabbājayanti tan ti. 1741. 5
Ta. khīyantīti kujjhanti².

Tam sutvā Mahāsatto somanassappatto āha:

58. Hadayaṁ cakkhuṁ p' ahaṁ³ dajjāṁ,
kim me bāhirakaṁ dhanāṁ:
• hiraññaṁ vā suvaṇṇaṁ vā muttā veluriyā maṇi. 1742. 10
59. Adakkhiṇaṁ vāp' ahaṁ⁴ bāhuṁ disvā yācakaṁ āgate
dadeyyaṁ na vikampeyyaṁ, dāne me ramatī mano. 1743.
60. Kāmaṁ maṁ Sivayo sabbe pabbājentu hanantu vā,
• n' eva dānā viraṁissaṁ, kāmaṁ chindantu sattadhā ti. 1744.

Ta. yācā -- ti yācaka āgate yācakaṁ disvā, neva -- ti neva dānā vira- 15
missāmiti.

Tam sutvā kattā⁵ n' eva rañña dinnāṁ na nāgarehi din-
naṁ attano matiya evaṁ aparaṁ sāsanaṁ kāthento āha:

61. Evaṁ tam Sivayo āhu negamā ca samāgatā:
Kontimārāya tīrena girim Ārañjaraṁ pati 20
yena pabbājitaṁ yanti tena gacchatu subbato ti. 1745.

Ta. Konti -- ti Kontimārāya nāma nadiyā tīre, giri -- ti Ārañjaraṁ
nāma girim abhimukho hutvā, yena 'ti yena maggena raṭṭhā pabbājitaṁ rājāno
gacchanti tena subbato Vessantaro pi gacchatu 'ti evaṁ Sivayo kathenti āha.

Idaṁ kira so devatāya niggahito⁶ hutvā kathesi. Tam 25
suvā Bo. „sādhu dosakāraṇānaṁ gamanamaggena gamissāmi,
maṁ kho pana nāgarā na aññena dosena pabbājenti, mayā
hatthidānassa dinnattā pabbājenti, evaṁ sante ahaṁ satta-
sata-
kaṁ mahādānaṁ dassāmi, nāgarā me ekadivasaṁ dānaṁ dātuṁ
okāsaṁ dentu, sve⁷ dānaṁ datvā tatiyadivase gamissāmiti ā.: 30

¹ Ck -vena, Bđ kāraṇe. ² C omits kujjhanti, B has khīyajakujjhanti. ³ Bđ cak-
khumahaṁ. ⁴ so Cks; Bđ dakkhiṇaṁ vāmaṁ. ⁵ Bđ adds devatāviggahitena.

⁶ Bđ devatāviggahito. ⁷ Cks so.

63. So 'haṃ tena gamissāmi yena gacchanti dūsakā,
rattimdivaṃ me khamatha yāva dānaṃ dadāmi' aban ti. 1746.
Kattā „sādhū deva nāgarānaṃ vakkhāmīti“ vatvā pakkāmi.
M. taṃ uyyojetvā senaguttaṃ pakkosāpetvā „ahaṃ sve satta-
5 satakaṃ nāma dānaṃ dassāmi, satta hatthisatāni satta assa-
satta ratha- satta itthi- satta dhenu- satta dāsi- satta dāsa-
satāni ca paṭiyādehi¹, nānappakārāni ca annapānādīni anta-
maso suram pi sabbaṃ dātabbayuttakaṃ upaṭṭhāpehīti“ satta-
satakaṃ mahādānaṃ vicāretvā “amacce uyyojetvā ekako va
10 Maddiyā vasanaṭṭhānaṃ gantvā sirisayanapitṭhe nisīditvā tāya
saddhiṃ kathaṃ pavattesi.

Tam atthaṃ pakāsento Saṭṭhā āha:

63. Amantayittha rājā naṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
15 yaṇ te kiñci mayā dinnāṃ dhanam² dhaññaṃ ca vijjati 1747.
64. Hiraññaṃ vā suvaṇṇaṃ vā muttā veḷuriyā bahū “
sabban taṃ nidaheyyāsi yaṇ ca te pettikaṃ dhanāṃ ti. 1748.

Ta. nidaheyyāsīti niddhiṃ katvā ṭhapeyyāsi, pettikaṃ ti pitito³
ābhatam⁴.

- 20 65. Tam abravī rājaputtī Maddiṃ sabbaṅgasobhanā:
kuhiṃ deva nidaheyyāmi⁵ tam me akkhāhi pucchito ti. 1749.

Ta. tamabravīti mayhaṃ sāmīnā Ve-ena ettakaṃ kālaṃ dhanāṃ niddhe-
hīti⁶ na vuttapubbaṃ idāṃ⁷ evaṃ vadati kuhiṃ nu kho niddhetabbaṃ pucchis-
sāmi naṃ ti cintetvā taṃ abravī.

- 25 Vessantaro āha:

66. Sīlavantesu dajjāsi dānaṃ Maddi yathārahaṃ,
na hi dānā⁸ paraṃ atthi paṭiṭṭhā sabbapāṇinan ti. 1750.

- Ta. dajjāsīti bhadde Maddi⁹ koṭṭhāgarādisu⁹ anidāhitvā anugāmika-
niddhiṃ nidāhamānā sīlavantesu dadeyyāsi, dānā paraṃ ti dānato uttaritaraṃ
30 paṭiṭṭhā nāma na hi atthi, n' atthi saṃsaya¹⁰.

¹ Cks -pīti. ² Ck -na. ³ Ck patino, C^o pitito. ⁴ B d āga-. ⁵ B d -hāmi. ⁶ B d niddhehīti, C^o natthehīti. ⁷ Cks dānaṃ. ⁸ Cks bhaddi. ⁹ B d koṭṭhādisu, B^o koṭṭhāgarādisu, Cks koṭṭhāsādisu. ¹⁰ natthisaṃsaya not in B d.

Sā „sādhū“ 'ti tassa vacanam sampaticchi, atha nam
uttarim ovaḍanto ā.:

67. Puttesu Maddi dayyāsi¹ sassuyā sasuramhi ca,
yo ca taṁbhattā maññeyya sakkaccaṁ tam upatṭhahe. 1751.
68. No ce taṁbhattā maññeyya mayā vipavasena te
aññaṁ bhattāraṁ pariyesa, mā kisittha² mayā vinā ti. 1752.

Ta. dayyāsiti¹ dayam² mettam kareyyāsi, yo ca tam - - ti bhadde yo
ca mayi gate aham assā bhattā bhavissāmīti maññissati tam pi sakkaccaṁ
upatṭhaheyyāsi, mayā vipavasena te ti mayā saddhiṁ tava vipavasena
sace koci aham te bhavissāmīti tam na maññeyya atha sayam eva⁴ aññaṁ bhat- 10
tāraṁ pariyesa, mā kisitthā 'ti mayā vinā bhūtā⁵ mā kiśā bhava, mā
kilamīti⁶ a.

Atha nam: Maddi „kin nu kho esa V-ro evarūpaṁ vaca-
nam bhaṇatīti“ cintetvā „kasmā deva imaṁ ayuttakathaṁ ka-
thesīti“ pucchi, M. „bhadde mayā hatthissa dinnattā Sivayo 15
kuddhā maṁ ratṭhā pabbājenti, sve 'haṁ' sattasatakamahā-
dānaṁ datvā tatiyadivase nagarā nikkhamissāmīti“ vatvā ā.:

69. Ahaṁ hi vanaṁ gacchāmi ghoram vālamigāyutaṁ,
saṁsayo jivitaṁ mayhaṁ ekakassa brahāvane ti. 1753.

Ta. saṁsayo ti na ekantikam⁸ sukhumālassa mama vane vasato kuto 20
jivitaṁ nicchayena marissāmīti adhippāyen' evam āha.

70. Tam⁹ abravī rājaputtī Maddi sabbaṅgasobhanā:
abhumme⁹ katham¹⁰ bhaṇasi, pāpakam vata bhāsasi. 1754.
71. N' esa dhammo mahārāja yaṁ tvaṁ gaccheyya ekako,
aham pi tena gacchāmi yena gacchasi khattiya. 1755. 25
72. Maraṇaṁ vā tayā saddhiṁ jivitaṁ vā tayā vinā,
tad eva maraṇaṁ seyyo yaṁ ce jīve tayā vinā. 1756.
73. Aggim nijjālayitvāna¹¹ ekajālasamāhitam,
tattha me maraṇaṁ seyyo yaṁ ce jīve tayā vinā. 1757.

¹ B^d dayesi. ² C^s sikisittha, C^k sakittha. ³ C^k dayim, C^s dayi. ⁴ C^{ks} athas-
saneva. ⁵ B^d hutvā. ⁶ B^d bhavi mā kilamasiti, C^{ks} omit the latter mā. ⁷
B^d sohaṁ sveham. ⁸ B^d anekapaccatthike ekikassa. ⁹ B^d abhume. ¹⁰ C^{ks}
kathannu. ¹¹ B^d ujjā-.

74. Yathā āraññakam nāgam dantiṃ¹ anveti hatthini² (Cfr. V. 259²¹)
jessantaṃ³ giriduggesu samesu visamesu ca 1758.

75. Evan taṃ anugacchāmi putte ādāya pacchato,
subharā te gamissāmi⁴, na te hessāmi dubbharā ti. 1759.

5 Ta, abhumme⁵ ti abhūtaṃ⁶ vata me katheyyāsi⁷ tvaṃ, nesa dhammo
ti na esa sabbhāvo n' etaṃ kāraṇaṃ, tadevā⁸ 'ti yaṃ tayā saddhiṃ maraṇaṃ
tad eva seyyo, tatthā⁹ 'ti tasmiṃ ekajālabbhūte dārucitake, jessantaṃ⁴ ti
vicarantaṃ⁸.

Evaṃ vatvā puna sā diṭṭhapubbaṃ viya Himavantappa-
10 desaṃ vaṇṇenti ā.:

76. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇino
āsīne vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1760.

77. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
kilante vanagumbasmiṃ na rajassa sarissasi. 1761.

15 78. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
assame ramaṇīyaṃhi na rajjassa sarissasi. 1762.

79. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1763.

80. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
20 assame ramaṇīyaṃhi na rajjassa sarissasi. 1764.

81. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1765.

82. Yadā dakkhisi¹⁰ naccante kumāre mālādhārīne⁹
assame ramaṇīyaṃhi na rajjassa sarissasi. 1766.

25 83. Yadā dakkhisi naccante kumāre mālādhārīne⁹
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi, 1767.

84. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyaṇaṃ
ekaṃ araṇṇe vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1768.

85. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyaṇaṃ
30 sāyaṃ¹¹ pāto vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1769.

¹ all three MSS. -ti. ² B^d -ni, C^k atthini. ³ B^d jayantaṃ. ⁴ B^d bhavi-.
B^d abhume. ⁵ B^d abbhūtaṃ. ⁷ C^k gaccheyyāsi. ⁸ C^k viva-. ⁹ B^d -no. ¹⁰
B^d dakkhasi throughout. ¹¹ C^k sāyi.

80. Yadā kaṇṇerasaṃghassa yūthassa¹ purato vajam
koṇcam² kāhiti³ mātaṅgo kuṇjaro saṭṭhihāyano
tassa taṃ nadato sutvā na rajjassa sarissasi. 1770.
87. Dubhato vanavikāse yadā dakkhisi kāmadaṃ⁴
vane⁵ vālamigākiṇṇe na rajjassa sarissasi. 1771. 5
88. Migam disvāna sāyaṇham⁶ pañcamālinam⁷ āgataṃ
kimpurise ca naccante na rajjassa sarissasi. 1772.
89. Yadā sossasi⁸ nigghosaṃ sandamānāya sindhuyā
gītaṃ kimpurisānaṃ ca na rajjassa sarissasi. 1773.
90. Yadā sossasi nigghosaṃ girigabbharacārino
vassamānassa⁹ lūkassa¹⁰ na rajjassa sarissasi. 1774. 10
91. Yadā sihassa vyagghassa khaggassa gavayassa ca
vane sossasi vālānaṃ na rajjassa sarissasi. 1775.
92. Yadā morihi parikiṇṇam barihinam¹¹ matthakāsinaṃ
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1776. 15
93. Yadā morihi parikiṇṇam aṇḍajaṃ citrapekkhunaṃ¹²
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1777.
94. Yadā morihi parikiṇṇam nilagīvaṃ sikhandaṇḍinaṃ
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1778.
95. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharaṇīruhe
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1779. 20
96. Yadā hemantike māse haritaṃ dakkhisi mediniṃ
indagopakasaṇḍhannaṃ na rajjassa sarissasi. 1780.
97. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharaṇīruhe
kuṭajaṃ bimbajālaṃ ca pupphitaṃ lomapadmakaṃ¹³
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1781. 25
98. Yadā hemantike māse vanaṃ dakkhisi pupphitaṃ
opupphāni ca padmāni na rajjassa sarissasīti. 1782.

¹ Ck yutassa, C^s sutassa, B^d yudhassa. ² B^d kuṇjam. ³ B^d kāhati, Ck gāhini, C^s gāhiti. ⁴ B^d -do. ⁵ Ck^s mano. ⁶ Ck^s sāyantaṃ, B^s sāyaṇhe. ⁷ Ck^s -niṃ. ⁸ B^d sossasi throughout. ⁹ B^d vasa-. ¹⁰ Ck B^d -lūkassa, B^s -luṅgassa. ¹¹ Ck^s barihinam, B^d parihinam. ¹² B^d -pakku-. ¹³ B^d loddapaddakam.

Iti sā karuṇaṃ paridevitaṃ puttaṃ ca suṇisaṃ ca assāsetvā
rañño santikaṃ gantvā ā:

104. Madhūni va palātāni¹ ambā ca patitā chamā².
evam hessati te raṭṭhaṃ, pabbājenti adūsakaṃ. 1788.
105. Haṃso nikhīnapatto³ va pallalasmaṃ anūḍake
apaviddho⁴ amaccehi eko rāja vihiyasi. 1789.
106. Taṃ taṃ brūmi mahārāja attho te mā upaccagā,
mā naṃ Sivinaṃ vacanā pabbājesi⁵ adūsakan ti. 1790.

Ta. palātānīti⁶ palātamakkhikāni madhūni viya, patitā chamā ti
bhūmiyaṃ patitāni ambapakkāni viya ca evaṃ mama putte pabbājite deva⁷ 10
raṭṭhaṃ sabbasādhāraṇaṃ bhavissatīti dasseti, nikhīnapatto⁸ ti paggharita-
patto⁹, amaccehiti mama puttena sahaṇātehi saṭṭhisahashehi amaccehi chaḍ-
ḍito hutvā, vihiyasīti kilamissasi, Sivinaṃ -- ti Sivinaṃ vacanena mā naṃ
adūsakaṃ puttāni pabbājesīti.

Taṃ sutvā rāja āha:

107. Dhammass¹⁰ apacitīṃ kummi Sivinaṃ vinayaṃ dhajam
pabbājemi sakaṃ puttāni, pāṇa piyataro hi me ti. 1791.

T. a.: bhadde ahaṃ Sivinaṃ dhajam Vessantarakumāraṃ vinayanto
pabbājento Siviraṭṭhe porāṇakarājūnaṃ paveniyadhammassa¹¹ apacitīṃ kummi
karoni, tasmā sace pi me pāṇehi piyataro hi me so tathāpi naṃ pabbājemīti. 20

Taṃ sutvā devī paridevamānā āha:

108. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikārā va¹² pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko¹⁵ va gamissati¹⁵. 1792.
109. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1793. 25
110. Yassa pubbe anikāni kaṇikārā va pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1794.
111. Yassa pubbe anikāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1795.

¹ C^s ca phalitāni, C^k ca palitāni. ² C^k -maṃ. ³ C^s tikbhīna-, C^k tikhipa-. ⁴
Bd pavitho. ⁵ C^k -jehi. ⁶ C^k palitānīti, C^s phalitānīti. ⁷ Bd tava. ⁸ C^k Bd
nikhīna-. ⁹ Bd adds viya. ¹⁰ all three MSS. -ssa. ¹¹ C^k pameniyā-. ¹²
C^k ca. ¹³ C^k -tiṃ. ¹⁴ Bd svajjeko. ¹⁵ C^k repeat this verse.

112. Indagopakavannābhā Gandhārā paṇḍukambalā
yāyantam anuyāyanti, sv-ājj' eko va gamissati. 1796.
113. Yo pubbe hatthinā yāti siviḱāya rathena ca
sv-ājja Vessantaro rājā katham gacchati pattiko. 1797.
- 5 114. Katham candanalittāṅgo naccagī tappabodhano
kharājinaṃ ¹ pharasuṇ ca' khārikājaṃ va hāhiti ². 1798.
115. Kasmā nābhihariyanti ⁴ kāsāvā ajināni vā,
pavisantaṃ brahāraññaṃ kasmā cīraṃ na bajjhare. 1799.
116. Kathan nu cīraṃ dhārenti rājababbajitā janā,
10 katham kusamayaṃ cīraṃ Maddī paridahessati. 1800.
117. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārenti ⁵ katham Maddī ⁵ karissati. 1801.
118. Vayhāhi pariyāyitvā siviḱāya rathena ca
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1802.
- 15 119. Yassā mudutalā hatthā caraṇā ca sukhe tīthā
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati ⁶ bhīrukā. 1803.
120. Yassā mudutalā pādā caraṇā ca sukhe tīthā
pādukāhi suvaṇṇāhi pīḷamānā ⁶ va gacchati ⁷
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1804.
- 20 121. Yāssu ⁸ itthisahassassa ⁹ purato gacchati mālinī
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati ekikā. 1805.
122. Yāssu ¹⁰ sīvāya ¹¹ sutvāna muhum uttasate pure
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1806.
123. Yāssu ¹² Indassa gottassa ulūkassa pavassato
25 sutvāna nadato bhītā Vāruṇīva pavedhati
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1807.
124. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam'imaṃ puraṃ. 1808.

¹ Ck^o -nā. ² Ck^o parasuva, B^d pharusasāca. ³ Ck^o gāhiti, B^d -kājañña na hārisi.
⁴ B^d -nobhiharissanti. ⁵ all three MSS. -1. ⁶ B^d pīḷi-. ⁷ Ck^o ca acchati. ⁸
Ck^o B^d yassu, B^o yassa. ⁹ B^d -ssānaṃ. ¹⁰ Ck^o yāsā. ¹¹ B^d sīvāya. ¹² Ck^o
yassā, Ck^o yassā, B^d yassu.

125. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī'. 1809.
126. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissam piye putte apassatī'. 1810.
127. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissam suññaṃ āgam'³ imaṃ puram. 1811.
128. Kurarī³ hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī'. 1812.
129. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissam piye putte apassatī'. 1813.
130. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūtake
ciraṃ dukkhena jhāyissam suññaṃ āgam' imaṃ puram. 1814.
131. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūtake
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī'. 1815.
132. Sā nūpa cakkavākīva pallalasmim anūtake
tena tena padhāvissam piye putte apassatī'. 1816.
133. Evaṃ ce⁴ me vilapantiyā rājaputtam adūsakaṃ
pabbājesi⁵ vanam⁶ ratthā maññe hessāmi⁷ jīvitam ti. 1817.

Ta, kaṇikārā vā 'ti suvaṇṇābharāṇasuvannaṇavathapatimanditattā supup-
phitā kaṇikārā viya, yāyantaṃ -- ti uyyānavanakiḷādinam atthāya gacchantam
anugacchanti⁸, svājjeko ti so ajja eko hutvā gamissati, anikānti hatthānī-
kādinī, Gandhārā -- ti Gandhāraraṭṭhe uppannā sataṣaṣṣagghanikā senāya
parutā rattakambalā, hāhititī⁹ khandhe katvā harissanti, pavasantan ti
pavisantassa, kasmā -- ti kasmā bandhitum jānantā vācakiraṃ na bandhanti,
rājapabbajitā ti rājāno hutvā pabbajitā, khoma -- ti¹⁰ Kodumbararaṭṭhe
uppannā¹¹, sā kathajjā 'ti sā katham ajja, anuccaṅgīti aninditaṅgara-
hitaṅgī, pīḷamānā¹² vā¹³ 'ti kampitvā kampitvā tiṭṭhanti¹⁴ viya¹⁵ gacchati,
yāssu itthi -- ti ādisu padesu assū 'ti nipāto, yā ti attho, yā sā ti vā paṭho,
sivāyā 'ti sigālyā, pure ti pubbe¹⁶ nagare vasanti¹⁷, Indassa gottassā
'ti Kosiyaḡottassa, Vāruṇivā 'ti devatābhūdatiṭṭhā¹⁸ yakkhadāsi viya gahitā¹⁹,
dukkhenā 'ti puttaviyogasakadukkhena, āgamimaṃ paran ti imaṃ putte

¹ all three MSS. -i. ² so all three MSS. for āgam? ³ C^o -vi, B^d kururī.

⁴ B^d omits ce. ⁵ C^{ks} ajje. ⁶ C^k ca na, C^o ca nam. ⁷ B^d hi-. ⁸ C^{ks} add
dhajjagānti vatthā. ⁹ B^d hārieti, B^o hāriti. ¹⁰ B^d adds khomaraṭṭhe. ¹¹ B^d
-nam sātakāni. ¹² C^{ks} pīḷaya-, B^d pīḷimānā. ¹³ C^{ks} cā. ¹⁴ all three MSS. -i.
¹⁵ C^{ks} add sāva. ¹⁶ C^{ks} omit pubbe. ¹⁷ B^d devatāpaviṭṭhā. ¹⁸ B^d omits ga-.

gate puttassa nivesanaṃ āgantvā¹, piye putte ti Vessantaraṃ ca Maddhā ca sandhāyāha, hatacchāpā vā 'ti hatapotakā², pabbājesi³ vanam ti yadidaṃ Ve-raṃ ratthā pabbājesīti.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 134. Tassā lālappitaṃ sutvā sabbā antepure bahu⁴
bāhā paggayha pakkandūṃ Sivikaṇṇā samāgatā. 1818.
135. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vessantarānivesane. 1819.
136. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
10 atha Vessantaro rājā dānaṃ dātum upāgami: 1820.
137. Vatthāni vatthakāmānaṃ soṇḍānaṃ detha vāruṇiṃ
bhojanaṃ bhojanatthinaṃ sammā detha pavecchatha⁵. 1821.
138. Mā ca kañci⁶ vanibbake heṭṭhāyittha idhāgate,
tappetha annapānena, gacchantu patipūjita. 1822.
15 139. Te su mattā kilantā ca⁷ sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivinaṃ ratthavadḍhane. 1823.
140. Accecchuṃ⁸ vata bho rukkhāṃ nānāphaladharaṃ dumaṃ
yathā Vessantaraṃ ratthā pabbājenti adūsakāṃ. 1824.
141. Accecchuṃ vata bho rukkhāṃ sabbakāmadadaṃ dumaṃ
20 yathā Vessantaraṃ ratthā pabbājenti adūsakāṃ. 1825.
142. Accecchuṃ vata bho rukkhāṃ sabbakāmarasāharaṃ
yathā Vessantaraṃ ratthā pabbājenti adūsakāṃ. 1826.
143. Ye vuddhā ye ca daharā ye ca majjhima porisā
bāhā paggayha pakkandūṃ nikkhamante mahārāje⁹
Sivinaṃ ratthavadḍhane. 1827.
25 144. Atiyakkhā vassavarā¹⁰ itthāgārāṃ ca rājino
bāhā paggayha pakkandūṃ nikkhamante mahārāje⁹
Sivinaṃ ratthavadḍhane. 1828.
145. Thiyo pi tattha pakkandūṃ yā tamhi nagare ahu
30 nikkhamante mahārāje Sivinaṃ ratthavadḍhane. 1829.
146. Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā aṇṇe cāpi vanibbakā
bāhā paggayha pakkandūṃ: adhammo kira bho iti 1830.
147. Yathā Vessantaro rājā yajamāno sake pure
Sivinaṃ vacanatthena samhā ratthā nirajjati¹¹. 1831.

¹ Pā gāntvā. ² C^{ks} hatacchāpā hi hatacchāpā. ³ C^{ks} -jehi. ⁴ Bā ahu. ⁵ Pā sammadeva pavecchatha. ⁶ so C^s; C^k kanti, Pā kiñci. ⁷ Bā va. ⁸ Bā acchejjam. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Pā vessantavarā. ¹¹ Bā nirajjati, C^s tirajjati.

148. Satta hatthisate datvā sabbālaṃkārabhūsite
suvannaṃkacche mātāṅge hemakappanāvāsase¹ (cfr. supra⁴⁷). 1832.
149. Arūḷhe gāmaṇīyehi tomaramkāśapāṇihi (V²⁸₂₈)
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1833.
150. Satta assasate datvā sabbālaṃkārabhūsite
ajāṇīye ca jāṭiyā³ sindhave sīghavāhine 1834. 5
151. Arūḷhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁴
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1835.
152. Satta rathasate datvā sannaddhe ussittaddhaje
dipe atho pi veyyagghe sabbālaṃkārabhūsite 1836. 10
153. Arūḷhe gāmaṇīyehi cāpaḥatthehi vammīhi esa etc. 1837.
154. Satta itthisate datvā ekamekā rathe ṭhitā
sannaddhā nikkharajjūhi suvaṇṇena⁵ alaṃkatā 1838.
155. Pītālaṃkāra pītavaśanā pītābharaṇabhūsitā
ālārapamukhā⁶ hasulā susaṇṇā⁷ tanumajjhimā 15
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1839.
156. Satta dhenusate datvā sabbā kamsupadhāraṇā esa etc. 1840.
157. Satta dāsīsate datvā satta dāsasatāni ca esa etc. 1841.
158. Hatthiassarathe datvā nāriyo ca alaṃkatā esa etc. 1842.
159. Tadāsi yaṃ bhīṃsanakam tadāsi lomahaṃsanam 20
mahādāne padinnamhi medinī samakampatha. 1843.
160. Tadāsi yaṃ bhīṃsanakam tadāsi lomahaṃsanam
yaṃ pañjalikato rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1844.

Te⁸ Sivikaṇṇā ti bhi- Phusatiyā paridevitasādaṃ sutvā sabbāpi Saṇ-
jayassa Siviraṇṇo itthiyo samāgatā hutvā pakkandun rodinso, Vessantara- 25
nivesane ti ta. itthinam pakkanditasaddam sutvā Ve-assa nivesane tath' eva
pakkanditvā dvisu pi rājakulesu keci sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā vāta-
vegena sampamathitā sālā vīya patitvā parivattamāna paridevinso, tato ratyā
ti bhi- tato tassā rattiyā accayena suriye uggate dānaveyyāvaṭiko⁹ dānam paṭi-
yāditan ti raṇṇo ārocesi¹⁰, atha Ve-rājā pāto va nahātvā sabbālaṃkārapati- 30
maṇḍito sādhuṃsaḥhojanam bhuñjitvā mahājanaparivuto sattasatakamahādānam
dātum dānaggaṃ upāgami, dethā ti ta. gantvā saṭṭhisohassaamacce āṇapento
evam āha. vāruṇin ti majjadānam nāma nipphalan ti jānāti, evam sante pi
surāsoṇḍā dānaggaṃ patvā Ve-assa dānagge suram na labhimhā¹¹ ti vattum mā
labhantū¹² ti dāpesi, vanibbake ti vanibbakajanesu kañci ekam pi yācakaṃ 35
mā vihetthayittha, patipūjita ti mayā pūjita hutvā yathā maṃ thomayamāna

¹ Ck - navāsayo, C° - tivāsayo, B° - nivāsane. ² B° nirajjati. ³ B° ja jātiye. ⁴
B° indriyā-, Ck illiyo-, C° illiyecāpi. ⁵ B° -ehi. ⁶ Ck ālāramukha, C° -rapa-
mukhe. ⁷ so all three MSS. for susaṇṇo? ⁸ Ck° dhāriṇā. ⁹ Bds -kānam.
¹⁰ B° -cayimso.

gacchanti tathā karoṭhā 'ti vadati, iti so suvaṇṇālaṃkāraṇaṃ suvaṇṇapadhaṇānaṃ
 hemajālapaṭicchannānaṃ haṭṭhīnaṃ sattasatāni tathārūpānaṃ ñeva assānaṃ satta-
 satāni sīhacammādīhi parikkhittānaṃ nāṇarataniacittānaṃ suvaṇṇapadhaṇānaṃ rathā-
 naṃ sattasatāni sabbālaṃkārapatīmaṇḍitānaṃ uttamarūpadharānaṃ khattiya-
 5 kaṇṇādīnaṃ itthīnaṃ sattasatāni suvinītānaṃ sueikkhītānaṃ dāsīnaṃ sattasatāni
 tathā dāsānaṃ sattasatāni varaṇasabbe tīttānaṃ kuṇḍipadohaṇīnaṃ¹ dhenūnaṃ
 sattasatāni aparimāṇāni pānabhojanāni² ti sattasatakamahādānaṃ adāsi, tasmīn
 evaṃ dānaṃ dadamāne Jetuttaranagaravāsīno khattiyabrāhmaṇavassasuddā: sāmi
 Vessantara Siviraṭṭhavāsīno taṃ dānaṃ deṭṭi³ pabbājenti, tvaṃ puna dānaṃ
 10 eva deṭṭi paridevīṃsu, tena vuttaṃ:

Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā,

dānena taṃ nīharanti, puna dānaṃ adā⁴ tuvaṃ

dānapaṭiggābhakā pana dānaṃ gaheṭvā: idāni kira Ve- rājā amhe anāthe katvā

araññe⁵ pavissisati, ito paṭṭhāya kassa santikaṃ gamissāmā 'ti chīṇapādā viya

15 patantā āvaṭṭantā parivaṭṭantā mahāsaddena paridevīṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

Te su mattā kilantā ca⁶ sampatanti vanibbakā

nikkhamante mahārāje Sivīnaṃ raṭṭhavadhane ti ādi vuttaṃ.

Ta. tesumattā ti ettha sukāro nipātamatto, te vanibbakā ti a., mattā
 20 kilantā cā 'ti mattā viya ca kilantā viya ca hutvā, sampatantīti parivattitvā
 bhūmīyaṃ patanti, accheccuṃ vatā 'ti chindīṃsu vata. yathā ti yena
 kāraṇena, atiyakkhā ti bhūtavijjā ikkhaṇikāpi, vassavarā ti uddhaṭṭabijā
 orodhapālakā, vacanatthenā 'ti vacanakāraṇena, samhā raṭṭhā nirajja-
 titi attano raṭṭhā nigacchati⁷, gāmaṇīyehīti haṭṭhacariyehi, ajāniye⁸ ti jāti-
 25 sampanne, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārihīti⁹ illiyo ca
 cāpe ca dhārentehi, dīpe atho pi veyyagghe ti dīpacammavyaggacamma-
 parikkhitte, ekamekā rathe tīttā ti so kira ekekaṃ itthiratanāṃ rathe tha-
 petvā aṭṭhaṭṭhavanṇadāsīhi parivutaṃ adāsi, nikkharajjūhīti suvaṇṇanikkha-
 suttamayehi pāmaṇehi, alārapamukhā ti visālakkhigaṇḍā, hasulā¹⁰ ti
 30 mihītapubbaṅgamakathā, susaṇṇā ti sussoṇḍiyo, kaṃsupadhāraṇā¹¹ ti idha
 kaṃsan ti rajatassa nāmaṃ, rajatamayena khirapaṭicchannabhājanena¹² saddhīm
 ñeva adāsi ti a., padinnamhīti diyyamāne, samakampathā 'ti dānavarena¹³
 kampittha, yaṃ pañjalikato ti yaṃ Ve- rājā mahādānaṃ datvā añjaliṃ
 paggayha attano dānaṃ namassamāno sabbāññūtaññāssa me idaṃ paccayo hotū
 35 'ti pañjalikato ahoṣi tadāpi¹⁴ bhīṃsanakam eva ahoṣi, tasmīn khaṇe paṭhavi
 kampitthā 'ti a., nirajjatīti evaṃ katvāpi nigacchati yeva, na naṃ koci nivā-
 reyyā¹⁵ ti a.

¹ Bd -varaṇasabhaṭṭhānaṃ kuṇḍipadohīnaṃ. ² Cks -gānaṃ, Bd -nānaṃ. ³ Bd -nissāya in the place of deṭṭi. ⁴ Cks dadā. ⁵ Bd -am. ⁶ Bd va. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks jātiye, Bd avajātiye. ⁹ Cks illiyocā-, Bd indriyācā-. ¹⁰ Cks hasulā, Cc bhasulā. ¹¹ Cks -rinā. ¹² so Cks; Bd khirapaṭicchadabhaṇana. ¹³ Bd -tejena. ¹⁴ Cks tasmīṃpi. ¹⁵ Cks -yyaṣi, Bd nivāreti.

Api ca kho devatā sakala-Jambudipe rājūnaṃ „Ve- khat-
tiyakaññādīnaṃ mahādānaṃ detitī“ ārocayim̐su, tasmā khattiyā
devatānubhāvena rathenāgantvā khattiyakaññādāyo tassa dānaṃ
gahetvā pakkamim̐su, evaṃ khattiyabrāhmaṇavessasuddādayo
tassa dānaṃ gahetvā pakkamim̐su¹, tassa dānaṃ dentassa
eva sāyaṃ ahosi, so attano nivesanam eva gantvā „mātā-
pitaro vanditvā suve gamissāmitī“ alaṃkatarathena mātāpitun-
naṃ vasanaṭṭhānaṃ gato, Maddidevī „aham pi iminā saddhim
gantvā mātāpitaro anujānāpeyyan“² ti tena saddhim gatā, M.
pitaraṃ vanditvā attano gamanabhāvaṃ kathesi.

10

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

161. Āmantayittha rājānaṃ Sañjayaṃ dhammināṃ³ varam:
avaruddhasi maṃ deva, Vam̐kaṃ gacchāmi pabbataṃ. 1845.
162. Ye hi keci mahārāja bhūtā ye ca bhavissare
atittā⁴ yeva kāmehi gacchanti Yamasādanaṃ⁵. 1846.
163. So 'haṃ sake abhisasim̐ yajamāno sake pure,
Sivinaṃ vacanattena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁶. 1847.
164. Aghaṃ taṃ patisevissam̐ vane [vālamigākīṇe⁶ khagga]dīpinisevite
ahaṃ puññāni karomi⁶,
tumhe paṃkamhi sīdathā 'ti. 1848.

15

20

Ta. dhammināṃ³ - - ti dhammikaṛājūnaṃ antare varam uttamam, ava-
ruddhasi⁴ raṭṭhā nīharasi, bhūtā ti atitā bhavissare ti ye ca anāgate bhavis-
santi paccuppanne ca nibbattā, so haṃ sake abhisasim̐ ti so ahaṃ attano
nagaravāsino yeva pīḷesim̐⁴ kim̐ karonto yajamāno sake pure ti Pāḷiyam
pana so han ti likhitam̐, nirajjahan⁵ ti nikkhanto ahaṃ, aghantaṃ ti
yam araṇiṇe vasantena patisevitabbam dukkhaṃ taṃ patisevissāmitī, paṃkamhī
ti tumhe pana kāmapaṃke sīdathā 'ti.

25

Iti M. imāhi catūhi gāthāhi pitarā saddhim kathetvā mātu
santikaṃ gantvā pabbajjaṃ anujānāpento āha:

165. Anujānāhi maṃ amma, pabbajjā mama ruccati,
so 'haṃ sake abhisasim̐ yajamāno sake pure,
Sivinaṃ vacanattena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁷. 1849.

30

¹ Bā api ca kho pana devatānubhāvena brāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṃ
gahetvā pakkamim̐su. ² Bā -pessāmi. ³ Bā -kam. ⁴ all three MSS. -sāda-
⁵ Bā nirajjaham. ⁶ so all those Mss. ⁷ all those Mss. -si. ⁸ Bā nirajjaham.

166. Aghaṃ taṃ patisevissam
vane [valamigākiṇṇe khagga] dīpinisevite,
ahaṃ puññāni karomi,
tumhe paṃkamhi sīdathā' 'ti. 1850.

5 Taṃ sutvā Phusatī āha:

167. Anujānāmi taṃ putta, pabbajjā te samijjhatu,
ayaṃ ca Maddī kalyāṇi susaṇṇā tanumajjhimā
acchataṃ saha puttehi, kiṃ araṇṇe karissatīti. 1851.

Ta. samijjhatū 'ti jhānena samijjhatu samiddhā hotu, acchataṃ ti
10 acchatu, idh' eva hotū 'ti vadati.

Vessantaro āha:

168. Nāhaṃ akāmā dāsim pi araṇṇaṃ netum ussahe,
sace icchati anvetu, sace n' icchati acchatū 'ti. 1852.

Ta. akāmā ti amma kin nām' etaṃ kathetha ahaṃ anicchāva dāsim pi
15 netum na ussahāmi.

Tato puttassa kathaṃ sutvā rājā taṃ yācitum¹ paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

169. Tato suṇhaṃ mahārājā yācitum paṭipajjatha:
mā candanasamācāre rajojallaṃ adhārayi, 1853.

20 170. Mā kāsiyāni dhāretvā kusacīram adhārayi,
dukkho vāso araṇṇasmiṃ, mā hi tvaṃ lakkhaṇe gaṇīti². 1854.

Ta. paṭipajjathā 'ti bhi- puttassa kathaṃ sutvā rājā suṇhaṃ yācitum
paṭipajji, aha mā candana -- ti lohita candanena parikiṇṇasarīre, mā hi tvaṃ
lakkhaṇena samannāgate mā hi³ tvaṃ araṇṇaṃ gamissasīti.

25 171. Tam abravī rājaputti Maddī sabbaṅgasobhanā:
nāhaṃ taṃ sukhaṃ iccheyyaṃ yaṃ me Vessantaraṃ vinā ti. 1855.

Ta. taṃ abravīti sasuraṃ abravī.

172. Tam abravī mahārājā Sivinaṃ ratthavaḍḍhano:
imgha Maddī nisāmehi vane ye hontī dussahā 1856.

30 173. Bahū kiṭṭa paṭaṃgā ca makasā madhumakkhikā
te pi taṃ tattha himseyyum, taṃ te dukkhataraṃ siyā. 1857.

¹ Bā vaṇkaṃ gacchāmi pabbataṃ in the place of tumhe -- . ² Cks - rāparādhayī.

³ Cks bhamīti. ⁴ Cks ca.

174. Apare passa santāpe nadīn' ūpa nisevite¹:
sappā ajagarā nāma avisā te mahabbalā 1858.
175. Te manussam² migam vāpi apī-m-āsannam³ āgataṃ
parikkhipitvā bhogehi vasam ānenī attano. 1859.
176. Aññe pi kaṇhajaṭṭino⁴ acchā nāma aghammigā
na tehi puriso diṭṭho rukkhā āruya muccati. 1860. 5
177. Saṃghaṭṭayantā siṅgāni tikkhaggā tippahārino
mahisā vicarant' ettha nadīm Sotumbaram⁵ pati. 1861.
178. Disvā migānam yūthāni⁶ gavām sañcaratam⁷ vane
dhenu va vacchagiddhā va katham Maddi karissasi. 1862. 10
179. Disvā sampatite ghore dumagge suplavaṅgame⁸
akhettaññāya te Maddi bhavitan te⁹ mahabbhayam. 1863.
180. Yā¹⁰ tvaṃ sivāya¹¹ sutvāna muhum uttasayī¹² pure
sā tvaṃ Vamkam anuppattā katham Maddi karissasi. 1864.
181. Thite majjhantike kāle sannisinnesu pakkhisu
sanate va brahāraññam¹³, tattha kim gantum icchasi. 1865. 15

Ta. tam abravīti tam suṇham abravī, apare passa santāpe ti aññe
santāpe pekkha¹⁴, nadīnūpanisevite¹ ti nadīnam¹⁵ ūpa nisevite¹⁶ āsan-
naṭṭhāne nadīkūle vasantē ti a., avisā ti nibbisā, apimāsannan¹⁷ ti āsannam
attano sarirasampassam āgatan ti¹⁸ a., aghammigā ti aghakarā migā¹⁹, duk-
khāvahā ti a., nadīm Sotumbaram⁵ patiti Sotumbarāya²⁰ nāma nadiyā
tīre, yūthānan ti yūthāni, ayam eva vā pāṭho, dhenu va vacchagiddhā
vā ti tava dārake apassanti va²¹ vacchagiddhā dhenu viya katham karissasi,
vakāro pan' ettha nipātamatto va, sampatite ti sampatante, ghore ti virūpe,
suplavaṅgame²² ti makkate, akhettaññāya²³ ti araññe abhūmikusalāya²⁴,
bhavitante²⁵ ti bhavissati te, sutvānā ti sivāya²⁶ saddam sutvā, muhun
ti nagare vasanti pi punappuna uttasasi, sanate vā ti sannatantam²⁷ viya
bhavissati.

182. Tam abravī rājaputti Maddi sabbaṅgasobhanā:
yāni etāni akkhāsi vane paṭibhayāni me. 30
sabbāni abhisambhossam, gaccham nēva rathesabha. 1866.

¹ Cks nadīnūpatīse-, Bā nadīnūpasevite; ² Cks -a. ³ Ck apipāsannam, Cc apī-
pāsantam. ⁴ Bā kaṇhajaṭṭilā. ⁵ Bā sodu-. ⁶ Bā -nam. ⁷ Ck -caritam, Cc
-cavitam. ⁸ Bā dupla-. ⁹ Bā bhavissate. ¹⁰ Cks yam. ¹¹ Bā siṅgāya. ¹²
Bā -sate. ¹³ Cks -ññā. ¹⁴ Bā -pe bhayajanake pekkhasi. ¹⁵ Cks nadiyam. ¹⁶
Cks upasevite. ¹⁷ Cks apipāsannan. ¹⁸ Ck āgati, Cc āghante. ¹⁹ Cc aghammigā,
Cc omīte aghakarā migā. ²⁰ Cks -ram. ²¹ Bā yā. ²² Bā dupla-. ²³ Cks
-ññātāya. ²⁴ Cks -kusalāya, Bā araññābhūmi akusalatāya. ²⁵ Bā bhavissate.
²⁶ Bā siṅgāya. ²⁷ so Bā; Cks nadati

183. Kāsaṃ kusaṃ poṭakilaṃ¹ usīraṃ muñjapabbajam
urasā padahessāmi², nāssa hessāmi dunnayā. 1867.
184. Bahūhi vata cariyāhi kumārī vindate patim
udarass³ uparodhena³ gohanubbeṭhanena ca. 1868.
- 5 185. Aggiṣsa paricariyāya udakummajjanena ca
vedhabbam⁴ kaṭukam loka gacchaṃ nēva rathesabha. 1869.
186. Api⁵ 'ssā hoti appatto ucchiṭṭham api bhuñjitum
yo⁶ naṃ hatthe gaheṭvāna akāmaṃ⁶ parikaḍḍhati,
vedhabbam⁴ kaṭukam loka gacchaṃ nēva rathesabha. 1870.
- 10 187. Kesaggahaṇamukkhepā bhūmyā ca parisumbhaṇā
datvā ca nopakkamati bahum dukkham anappakam.
vedhabbam etc. 1871.
188. Sukkacchavivedhaverā⁷ datvā subhagamānino
akāmaṃ⁶ parikaḍḍhanti ulūkam nēva⁸ vāyasā, ve- etc. 1872.
- 15 189. Api nātikule phīte⁹ kamsapajjotane vasaṃ
n' evātivākyam na labhe bhātūhi saṅghikāhi ca, ve- etc. 1873.
190. Naggā nadī anodakā¹⁰ naggam raṭṭham arājikam
itthi pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro, ve- etc. 1874.
191. Dhajo rathassa paññānam¹¹, dhūmo paññānam¹² aggiṇo,
20 rājā raṭṭhassa paññānam¹³, bhattā paññānam¹⁴ itthiyā ve-etc. 1875.
192. Yā daliddi daliddassa aḍḍhā aḍḍhassa kittimā
tam ve devā pasamsanti dukkaram hi karoti sā. 1876.
193. Sāmikam anubandhissam¹⁵ sadā kāsāyavāsini,
pathavyāpi abhejiantyā¹⁶ n' icche Vessantaram vinā, ve- etc. 1877.
- 25 194. Api sāgarapariyantam bahum vittadharam mahim
nānāratana-paripūram n' icche Vessantaram vinā. 1878.
195. Kathaṇ nu tāsam hadayam, sukharā vata itthiyo
yā sāmike dukkhitamhi sukham icchanti attano. 1879.
196. Nikkhamante mahārāje Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane,
30 tam aham anubandhissam, sabbakāmapadado hi me ti. 1880.

Ta. tamabravīti bhī- Maddi rañño vaḍḍanam sūtvā tam rājānam abravī,
abhisambhossan ti saḥissāmi adhiṭṭhessāmi, poṭakilaṃ¹ ti poṭakilati-
nam¹ nāma padahessāmi divedhā¹⁴ katvā purato gamiṣāmi, udaraṃ su -- ti
upavāsena¹⁵, gohanubbe -- ti viśākaṣṇanatauttarapassāvaitthiyo¹⁶ sāmikam

¹ Cks pota-. ² all three MSS. panuda. ³ Cks uradassupa-. ⁴ Bā vedhavyam.
⁵ Cks so. ⁶ Bā -mā. ⁷ Cks sukha-, Bā suka-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā
phīte? Cks pīte. ¹⁰ Bā anu-. ¹¹ Cks paññāno, Bā -nam. ¹² Bā -nam. ¹³ Bā
abhi-. ¹⁴ Cks vidhā. ¹⁵ Bā adde khuddābhivāsena. ¹⁶ Cks -kaṭṭho uttarapassāva

labhantīti katvā gobanunā kaṭṭhālakaṃ koṭṭhāpetvā¹ vethanena² passāni upanā-
metvā kumārīkā patim paṭilabhanti, kaṭukan ti asādhukaṃ³, gacchaṃ ñeva⁴
'ti gamissāmi yeva, appatto ti tassā vidhavāya ucchiṭṭhakaṃ paribhuñjitum
ananucchaviko yeva, yo nan ti yo nīcajācco tam vidhavaṃ anicchamānaṃ ñeva
hatthe gahetvā kaḍḍhati, kesaggahaṇaṃ mukkhapā bhūmyā ca parisum-
bhanā ti assāmikaṃ itthim pādena kesaggahaṇaṃ ukkhapā⁵ bhūmiyaṃ pāteni,
etā avamaññā nātikkamanti⁶, datvā cā 'ti assāmikāya itthiyā evarūpaṃ bahuṃ
anappakaṃ dukkhaṃ paro⁷ puriso datvā na ca pakkamati⁸ nirāsamko⁹ olo-
kento va tiṭṭhati, sukkacchavīti¹⁰ nahāniyacuppena¹⁰ upatṭhāpitachavivannā,
vedhaverā ti vidhavittakā¹¹, datvā 'ti kiñcid eva appamattakaṃ dhanam
datvā, subhagamāṇi¹² no ti mayaṃ subhagā ti maññamānā, akāmaṃ¹³ ti tam
vidhavaṃ assāmikaṃ akāmaṃ¹³ ulūkaṃ vāyasā viya parikaḍḍhanti, kamsa
pajjotane ti suvaṇṇabhāya jotante¹⁴ vasantī evarūpe pi nātikule vasamānā,
nevātivākyaṃ na labhe ti syaṃ nissāmikā yāvajjivaṃ ambhakaṃ ñeva bhārā
jātā¹⁵ ti ādīni vacanāni vadantehi bhātūhi pi sakhikāhi pi ativākyaṃ garahā-
vacanaṃ n'eva na labhati¹⁶, labhati yeva, paññānaṃ ti pakaṭabhāvākaraṇaṃ, yā
daliddīti devakittisampannā yā itthi attano sāmikassa daliddassa dukkhappat-
tassa kāle sayam pi daliddī samānā dukkhā va hoti tassa aḍḍhassa kāle ten'
eva saddhim aḍḍhā sukhappattā hoti tam pi devatā pasamsanti, abhejjantiyā
ti abhejjantiyā, sace pi hi itthiyā sakalapathavi na bhijjati sakalāya pathaviyā
sā va¹⁷ issarā hoti tātthāpi vedhabbaṃ kaṭukam evā 'ti a, sukhārā vata
itthiyo ti itthiyā hadayā, sutṭhu kharā vata¹⁸ itthiyo.

197. Tam abravī mahārājā Maddim sabbaṅgasobhanaṃ:

ime te daharā puttā Jālī Kaṇhājina vubho¹⁹

nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayan te posiyāmasa²⁰ ti. 1881. 25.

Ta. Jālī -- vubho¹⁹ ti Jālī ca Kaṇhājina cā 'ti ubho nikkhipitvā ṭhapetvā
gacchā 'ti.

198. Tam abravī rājaputti Maddī sabbaṅgasobhanā:

piyā me puttakā deva Jālī Kaṇhājina vubho¹⁹,

ty-amhaṃ tattha ramesanti araṇṇe jīvasokinaṃ²¹ ti. 1882. 30.

Ta. tyamhan ti te dārakā ambhakaṃ ta. araṇṇe, jīvasokinaṃ²¹ ti avi-
gatasokānaṃ hadayaṃ ramesanti²¹ a.

¹ Bā -thalakaṃ koṭṭā-. ² Bā vethakenā. ³ Bā asātaṃ, Cā asādhukaṃ. ⁴ Bā
-po. ⁵ so Cā; Cā etā avamaññātātikkamanti, Bā etāni avamaññamāni ati-. ⁶
Bā para. ⁷ Bā datvā ca pana no pakkamati. ⁸ Cā -ke. ⁹ Bā suka-, Cā
sukha-. ¹⁰ Cā -ena. ¹¹ Cā -vitthikā, Bā vidhavittikāmā purisā. ¹² all three
MSS. -mā. ¹³ Cā omīti ak-. ¹⁴ Bā suvaṇṇabhājanābhāya pajjotante. ¹⁵ Bā
-o -o. ¹⁶ Cā labhanti, Cā adds na. ¹⁷ Cā yā va. ¹⁸ Cā vantā, Cā vannā.
¹⁹ Bā vubho. ²⁰ Bā posissāmasa. ²¹ Bā jīvi-.

190. Tam abravi mahārājā Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano:
sālinam odanam bhutvā suciṃ mamsūpasecanam
rukkhaphalāni bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1883.
200. Bhutvā sataphale kamse sovāṇṇe satarājike
5 rukkhapattesu bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1884.
201. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1885.
202. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
pattikā paridhāvanta katham kāhanti dārakā. 1886.
- 10 203. Kūṭāgāre sayitvāna nivāse phussitaggaḷe
sayantā rukkhāmūlasmiṃ katham kāhanti dārakā. 1887.
204. Pallamkesu sayitvāna gonake cittasanthate
sayantā tiṇasanthāre katham kāhanti dārakā. 1888.
205. Gandhikena¹ vilimpitvā agarucandanena² ca
15 rajojallāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1889.
206. Cāmaramorahatthehi³ vijitaṅgā⁴ sukhe ṭhitā
daṭṭhā⁵ ḍamsehi makasehi katham kāhanti dārakā ti. 1890.

Ta. kamse ti phalasatena katāya kañcanapāṭiyā, gonake cittasanthate
ti mahāpiṭṭhiyaṃ kālakoḷave⁶ c' eva vicittake santhare ca⁷, cāmara--⁸ ti
20 cāmārehi c' eva morahatthehi ca vijitaṅgā⁴.

Evam pi tesam sallapantānaṃ nēva atha ratti vibhāyi,
vibhātāya rattiya suriyo uggañchi. Mahāsattassa catusindhava-
yuttam alamkataratham ānetvā rājadvāre ṭhapyimsu. Maddi
sassusasare vanditvā sesitthiyo āpucchitvā apaloketvā dve putte
25 ādāya Vessantarato paṭhamataram gantvā rathe aṭṭhāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

207. Tam abravī rājaputti Maddi sabbaṅgasobhanā:
mā deva paridevesi mā ca tvam vimano ahu,
yathā mayam bhavissāma tathā hessanti dārakā. 1891.
- 30 208. Idam vatvāna pakkāmi Maddi sabbaṅgasobhanā,
Sivimaggena anvesi putte ādāya lakkhaṇā ti. 1892.

Ta. Sivi-- ti Sivirañño gantabbamaggen⁹ eva, anvesiti, tam¹⁰ agamāsi,
pāsādā otaritvā ratham abhiruyha ṭhitā ti a.

¹ Bā gaudha-. ² Bā aggalu-. ³ Bā cāmari-. ⁴ so Cks for vi-, Bā bjjit-. ⁵ Bā
phuṭhā. ⁶ Cks gonakojjava. ⁷ Bā adde santhate. ⁸ Bā omite tam.

ñatvā padavaḷaṇḍānusārena p-tīraṃ gantvā udaye otinṇapadaṃ
disvā „udakaṃ oruḃha ṭhitā bhavissantīti“ ñatvā „tāta¹ Jālīti“
pakkositvā gāthādvayaṃ āha:*

460. Ehi tāta piyaputta², pūretha mama pāramiṃ,
5 hadayaṃ me 'bhisiṇcetha, karoṭha vacanaṃ mama. 2143.
461. Yānanāvā³ ca me hoṭha acalā bhavaśāgare,
jātipāraṃ tarissāmi santāressaṃ sadevakaṃ ti⁴. 2144.

Tāta Jālīti pakkosi⁵, kumāro pitu saddaṃ sutvā evaṃ
cintesi: „brāhmaṇo maṃ yathārucciṃ karotu pitarā saddhiṃ
10 dve kathā na kathessāmiti“ sīsaṃ nīharitvā pokkharapattāgi
viyūhanto udakā uttaritvā M-assa dakkhiṇapāde patitvā gop-
phakasandhiṃ daḷhaṃ gahetvā parodi, atha naṃ M. āha: „tāta
bhaginī te kuhin“ ti, „tāta ime sattā nāma bhaye uppanne attā-
naṃ eva rakkhantīti“, atha M. „puttehi me katikā kathā bha-
15 vissantīti“ ñatvā „ehi amma Kaṇhe“ ti pakkositvā gāthādvayaṃ ā:

462. Ehi amma piyadhīti⁶, pūretha mama pāramiṃ⁶,
hadayaṃ me 'bhisiṇcetha, karoṭha vacanaṃ mama. 2145.
463. Yānanāvā⁷ ca me hoṭha acalā bhavaśāgare,
jātipāraṃ tarissāmi uddharissaṃ⁸ sadevakaṃ ti. 2146.

20 Sāpi „pitarā saddhiṃ dve kathā na kathessāmiti“ tath'
eva uttaritvā M-assa vāmapāde patitvā gopphakasandhiṃ⁹ daḷ-
haṃ gahetvā parodi, tesaṃ assūni M-assa phullapadumavaṇṇe
pādapitṭhe patanti, tassa assūni tesaṃ suvaṇṇaphalakasadisāya
pitṭhiyā patanti, atha M. kumāre utṭhāpetvā assāsetvā „tāta
25 Jālī, kiṃ tvaṃ mama dānavittabhāvaṃ na jānāsi, ajjhāsayam
me tāta matthakaṃ pāpehīti“ vatvā goṇe agghāpento viya
tatth' eva ṭhito kumāre agghāpesi, so kira puttaṃ āmantetvā
āha: „tāta Jālī, tvaṃ bhujisso hotukāmo brāhmaṇassa nikkha-

¹ Cks ammatāta. ² Bđ piyāputtā. ³ Bđ adds tattha hadayaṃ me bhisiṇcethā
ti brāhmaṇa akkosaṇena uṇhaṃ mama hadayaṃ vugaṣametha bhavaśāgare ti
śāgareṇa bhava acalā yānā ca nāvā ca me hoṭha ahaṃ sadevakaṃ lokaṃ jāti-
pāraṃ tāressāmiti. ⁴ Bđ omīte tāta - -. ⁵ Bđ piyā dhītā. ⁶ Cks piyā me dāna-
pārami. ⁷ Cks yānā-. ⁸ Cks -rissāmi. ⁹ all three MSS. goppa-.

sahassam datvā bhujisso bhaveyyāsi, bhaginī pi kho pana te
 uttamarūpadharā, koci. nīcajātiko brāhmaṇassa kiñcid eva
 dhanam datvā tava bhaginiṃ bhujissam katvā jātisambhedam
 kareyya, aññatra raññā sabbasatadāyako nāma n' atthi, tasmā
 bhaginī te bhujissā hotukāmā brāhmaṇassa dāsasatam dāsi- 5
 satam hatthis. assas. usabhas. nikkhasatan ti sabbasatam' datvā
 bhujissā hotū“ 'ti evam kumāre agghāpetvā samassāsetvā
 assamapadam netvā kamaṇḍalunā udakam gahetvā „ehi vata
 bho brāhmaṇā“ 'ti² sabbaññutañāṇassa³ patthanam katvā uda-
 kam pātetvā „puttena me sataguṇena sahasaguṇena satasa- 10
 hassaguṇena sabbaññutañāṇam eva piyataran“ ti paṭhavim unnā-
 'dento brāhmaṇassa piyaputtadānam adāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

464. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājinaṃ ubho¹
 brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavaddhano. 2147. 15
 465. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājinaṃ ubho¹
 brāhmaṇassa adā vitto² puttake dānam uttamam. 2148.
 466. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahamsanam,
 yaṃ kumāre padinnamhi medinī samakampatha. 2149.
 467. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahamsanam. 20
 yaṃ pañjalikato rājā kumāre sukhavacchite⁶
 brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavaddhano ti. 2150.

Ta. vitto² ti pītisomanassajāto hutvā, tadāsi yaṃ bhimsanakaṃ ti
 tadā dānatejasa unnadanti⁷ mahāpaṭhavī kampi, Sinerupabbatarājā onami, sabbe
 devā sādhu-kāram adāsi. yāva Brahmaloḷā ekakoḷāham ahoṣi, khaṇikavassam 25
 vassī⁸, akālaviṇṇatā niccharimṣu, Himavantavāsino sihādayo sakala-Himavantam
 ekaninnādam karimṣu, evarūpaṃ bhimsanakam ahoṣi, Pāliyaṃ pana medinī
 samakampathā⁹ 'ti ettakam eva vuttam, yaṃ ti yadā, sukhavacchite ti su-
 khasamvaddhite sukhavasite sukhaparipālite adāsīti, bho brāhmaṇa puttena me
 sataguṇena sahasag. satasahasag. sabbaññutañāṇam eva piyataran ti tass' 30
 atthāya adāsīti.

¹ Bā - tñi. ² Bā adda 'āmantetvā. ³ Bā adda paccayo hotuti. ⁴ Cs - jinā ubho,
 Bā - jinaṃ cubho, C* jālikāṇhājinaṃ ubho. ⁵ Cks citto. ⁶ Cks - vajjite. ⁷ Cks
 - ti, Bā unnadenti. ⁸ Bā ghanika-, Cks vasi. ⁹ Bā sampakampathā.

M. dānaṃ datvā „aho sudinnaṃ me dānaṃ“ ti pītiṃ up-
pādetvā kumāre olovento atthāsi. Jūjako pi vanagumbaṃ pavi-
sitvā vallim dantehi bhinditvā ādāya kumārassa dakkhiṇa-
hatthaṃ kumārikāya vāmahaṭṭhena saddhiṃ ekato bandhitvā
5 tam eva vallikoṭṭhi poṭṭhayamāno gaṇetvā pāyāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

468. Tato so brāhmaṇo luddo lataṃ dantehi chindiya
latāya hatthe bandhitvā latāya anumajjatha. 2151.
469. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya¹ brāhmaṇo
10 akotayanto te² neti³ Sivirājassa pekkhato ti. 2152.

Ta. tesam pahaṭṭhāne chavi chijjati lohitaṃ paggharati,
paharaṇakāle aṇṇamaṇṇaṃ pīṭhiṃ dadanti⁴, ath⁵ ekasmiṃ
visamaṭṭhāne brāhmaṇo pakkhalitvā pati, kumārānaṃ mudu-
hatthehi thaddhavalli gaḷitvā gatā, te rodamānā palāyitvā
15 M-assa santikaṃ āgamimṣu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

470. Tato kumārā pakkāmuṃ brāhmaṇassa pamuñciya,
assupunṇehi nettehi pitaraṃ so udikkhati. 2153.
471. Vedham assatthapattāṃ va pitu pād⁶ abhivandati,
20 pitu pādāni vanditvā idaṃ vacanam abravī: 2154.
472. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
yāva ammaṃ pi passemu atha no tāta dassasi. 2155.
473. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
mā no tvaṃ tāta adadā yāva ammaṃ pi eti⁷ no,
25 tadāyaṃ brāhmaṇo kāmaṃ vikkiṇātu hanātu vā: 2156.
474. Balaṃkapādo addhanakho⁸ atha ovaddhapinḍiko⁹
dighuttarotṭho capalo kaḷāro bhaggaṇāsako 2157.
475. Kumbhūdaro bhaggapiṭṭhi atho visamacakkhulo¹⁰
lohamassu¹¹ haritakeso valīnaṃ¹² tilakāhato 2158.
30 476. Piṅgalo ca vinato¹³ ca brahā kharo¹⁴
ajināni ca sannaddho amanusso bhayānako 2159.

¹ Bḍ daṇḍañcādāya. ² Cks so. ³ Cks nete. ⁴ Bḍ pīṭhiyo namanti. ⁵ Bḍ etu.
⁶ so Cks; Bḍ andha-. ⁷ Bḍ obandha-. ⁸ Bḍ -uko. ⁹ Cks lomahassu. ¹⁰ Bḍ
valīnaṃ. ¹¹ Bḍ -to. ¹² Cks karo.

477. Manusso udāhu yakkho maṃsalohitabhojano
gāmā araṇṇaṃ āgamma dhanam tam tāta¹ yāceti,
nīyamāne piṣācena kin nu tāta udikkhasi, 2160.
478. Asmā² nūna te hadayaṃ āyaṣaṃ dāḥabandhanam
yo no baddhe na jānāsi brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sumbhati. 2161.
479. Idh³ eva acchataṃ Kaṇhā na sā jānāti kismici
migīva khīrasammattā⁴ yūthā hinā pakandatīti. 2162.

Ta. udikkhatīti pitu santikaṃ gantvā pakampamāno oloketi, vedhan
ti vedhamāno, tvaṇca no tāta dassasīti tāta tvaṇ ca amhe tāya anāgatāya 10
eva brāhmaṇassa adāsi, mā evaṃ karī, adhiyāsehi tvaṃ kalam tāta yāva ammam
pi passemu, atha no tāta ammāya dīṭṭhakāle tvaṃ pi dassasi, vikkinātu ha-
nātu vā ti tāta ammāya āgatakalē esa amhe vikkinātu vā hanātu vā yaṃ vā
icchatī tam vā karotu, api ca kho paṇ⁵ esa kakkhaḷo pharusso aṭṭhārasahi purisa-
dosehi samannāgato ti aṭṭhārasapurisadose kathesi: tattha balaṃkapādo pat- 15
tharitapādo⁶, addhanakho⁷ ti pūṭinakho ti a., aho ovaḍḍhapinḍiko⁸ ti
hetṭhā galitapinḍikatamaṃ⁹, dīghuttaroṭṭho ti mukham pidahitvā ṭhitena¹⁰
uttaroṭṭhena samannāgato, capalo ti paggharitalālo, kalāro ti sūkaradāṭṭhehi
samannāgato, bhaggaṇāsako ti bhaggāya nāsāya s., lohamassū¹¹ ti tamba-
vaṇṇamassu, haritakeso ti suvaṇṇavannakeso virūḥakeso, valinam ti sarīra- 20
cammassa valinagahito¹², tilakāhato ti kālatilakehi parikkhitto¹³, piṅgalo ti
bilālakkhisadisehi akkhihi s., vinato ti kaṭṭhiyaṃ ca piṭṭhiyaṃ ca khandhe cā¹⁴ ti
tisu ṭhānesu vaṅko, vikato ti vikatapādo¹⁵ abaddhasandhīti pi vuttam, katākato¹⁶
ti vivarantehi aṭṭhisandhihi samannāgato, brahā ti dīgho, amanusso ti na
manusso manussavesena vicaranto pi yakkho esa, bhayānako ti ativiya bhīm- 25
sanako, manusso vā udāhu yakkho ti tāta sace evaṃ koci puccheyya atha maṃ-
salohitabhojano ti vattum yuttam, dhanam tam tāta yācatīti tāta esa am-
hākaṃ maṃsaṃ khādītukāmo tumhe puttadhanam yāceti, udikkhasīti maj-
jhataṃ¹⁷ pekkhasi, asmā¹⁸ nūna te hadayan ti tāta mātāpitunnam hadayan
nāma puttesu mudukaṃ hoti puttānam dukkham na sahati¹⁹, tava pana pāsāno²⁰ 30
viya maṇṇe hadayaṃ athavā²¹ āyaṣaṃ dāḥabandhanam, tena ambhākaṃ evarūpe
dukkhe uppanne²² na jānāsīti ajānanto viya acchasi, accāyikena luddenā
ti ativiya luddena pamāṇāṭṭikantena, yo no ti brāhmaṇena no amhe kaṇṭha-
bhātike baddhe bandhite yo tvaṃ na jānāsi²³, sumbhatīti poṭheti²⁴, idheva

¹ Cks dhanam tātāva. ² Cks add ha. ³ Bā khīrasampattā, Cks sara-. ⁴ Bā patthaṭa-.
⁵ Bā anta-, Bā andha-. ⁶ Cks ovaḍḍhi, Bā obandha-. ⁷ so Ck; Cā -piṇḍitata-
mam, Bā -piṇḍitmaso. ⁸ Bā add dīghena. ⁹ Cks lomahamsū. ¹⁰ so Cks;
Bā valigahitam. ¹¹ Bā -kinno. ¹² Ck vinata-, Bā vikato ti vikaṭa-¹³ Bā
katākātā. ¹⁴ Bā ajhu. ¹⁵ Cks amma. ¹⁶ Bā -anti. ¹⁷ Bā -na. ¹⁸ Cks ti. ¹⁹
Bā adda na ruffati. ²⁰ Cks omit yo no ti ---. ²¹ Bā poth-.

Ta. yassā 'ti yassa tavāhaṃ kumāriyā bhariyā so tvaṃ nēva mama sāmī
tvaṃ pana issaro ca nāma, dāsīṃ yass' icchati tassa vā dadeyya dhanena vā
atthe sati vikkipeyya mainsena vā atthe sati haneyya, tasmā yaṃ vo ruccati
taṃ karotha, nāhaṃ kujjhāmitī.

Atha Sakko tesam paṇitajjhāsayaṃ veditvā thutim akāsi. 5

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

680. Tesam saṃkappam aññāya devindo etad abravī:
sabbe jītā te paccūhā¹ ye dibbā ye ca mānusa. 2313.
681. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivaṃ gato,
samantā vijjutā āgum² girīnaṃ va patissutā. 2314. 10
682. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā (cfr. v. 613)
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavaṇo ca rājā].
sabbe devā anumodanti dukkaram hi karoti so, 2315.
683. Duddadam dadamānānaṃ dukkaraṃ kamma kubbatam (IV ⁶³/₇) 15
asanto nānukubbanti,
sātaṃ dhammo durannayo. (Saṃyutta I ¹⁰/₃ etc.) 2316.
684. Tasmā sataṃ ca asataṃ ca nānā hoti ito gati:
asanto nirayaṃ yanti santō saggaparāyanā. 2317.
685. Yam etaṃ kumāre adadā bhariyaṃ adadā vane vasaṃ 20
brahmayānaṃ anokkamma sagge te taṃ vipaccatū³ 'ti. 2318.

Ta. paccūhā⁴ ti paccatthikā, dibbā ti dibbassa paṭibhākā⁵, mānusa
ti mānusaṃyassapaṭibhākā, ke pana te ti macchariyadhammā te sabbe putta-
dāraṃ dadantena M-ena jītā, tenāha sabbe jītā te paccūhā⁴ ti, dukkaraṃ hi
karoti so ti V-ro rājā ekako va araṇṇe vasanto bhariyaṃ brāhmaṇassa 25
dento dukkaraṃ karotīti evaṃ⁶ sabbe devā anumodantīti vadati, yametan ti
gāthaṃ anumodanaṃ karonto āha, vane vasaṃ ti vane vasanto, brahma-
yānaṃ ti seṭṭhayānaṃ tividho hi⁷ sucaritadhammo evarūpo dānadhammo ariya-
maggassa paccayo hotīti brahmayānaṃ ti vuccati yasmā⁸ yantaṃ idaṃ ajja
dānaṃ dadato nippannaṃ brahmayānaṃ apāyabhūmiṃ anokkamitvā sagge te 30
etaṃ vipaccatu vipākappariyosāne ca sabbaññūtañānadāyakaṃ hotū 'ti.

Evaṃ assa Sakko anumodanaṃ katvā „idāni mayā idha
papāṇaṃ akatvā imaṃ imass' eva datvā gantum vaṭṭatīti“
cintetvā āha:

¹ B^d -ubh, C^{ks} -ubbā. ² C^{ks} -gu. ³ C^{ks} -tan. ⁴ C^{ks} -ubbā, B^d -uhā. ⁵ B^d
dibbasampattiṇi. ⁶ C^{ks} add sabbante. ⁷ C^{ks} ti. ⁸ B^d tasmā.

680. Dadāmi bhoto bhariyam Maddim sabbañgasobhanam
tvam ñeva Maddiyā channo¹ Maddi ca patinā saha. 2319.

687. Yathā payo ca samkho ca ubho samānavanṇino
evam tuvañ ca Maddi ca samānamanacetasā. 2320.

688. Avaruddh' ettha araṇṇasmim ubho sammataassame²
khattiyā gottasampannā sajātā mātupettito
yathā puñṇāni kayirātha dadantā aparāparan ti. 2321.

Ta, channo³ ti anurūpo, samānavanṇino ti samānavanṇā ubho pi
parisuddhā yeva, samānamana -- ti ācārādīhi kammehi⁴, samānena mana-
sasmkhātena⁵ cetasā samannāgatā, avaruddhetthā⁶ 'ti ratthato pabbajjita hutvā
ettha araṇṇe vasatha, yathā puñṇānīti Jetuttaranagare vo bahūni puñṇāni
katāni hiyyo puttānam ajja bhariyāya dānavasena pi katānīti ettaken⁷ eva
paritosam akatvā ito uttarim pi aparāparam dadantā yathanurūpāni puñṇāni
kareyyātha yevā⁸ 'ti.

15 Evam vatvā varam dātum attānam ācikkhanto āha:

689. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varam varassu rājisi, vare attha dadāmi te ti. 2322.

Kathento yeva ca dibbabhāveṇa jalanto taruṇasuriyo viya
ākāse atthāsi. Tato Bo. varam gaṇhanto āha:

20 640. Varañ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
pitā mañ anumodeyya ito pattam sakam gharam,
āsanena nimanteyya, paṭhaman tam varam vare. 2323.

641. Purisassa vadham na roceyyam, api kibbisakārikam
vajjham vadbamhā moceyyam, dutiy' etam varam vare. 2324.

25 642. Ye ca vuddhā ye ca daharā ye ca majjhamaporisā
mam eva upajiveyyum, tatiy' etam varam vare. 2325.

643. Paradāram na gaccheyyam, sadārapasuto siyam,
thīnam vasam na gaccheyyam, catutth' etam varam vare. 2326.

644. Putto me Sakka jāyetha yo ca dīghāyuko siyā,
dhammena jine paṭhavim, pañcam' etam varam vare. 2327.

30 645. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
dībbā bhakkhā pātubhaveyyum, chaṭṭham etam varam vare. 2328.

646. Dadato me na khīyetha, datvā nānutappeyy' aham,
dadam cittam pasādeyyam, sattam' etam varam vare. 2329.

¹ Ck jatto, Cc canto, līd chando. ² Bd samatha-, read: sammatha? ³ Ck janto,
Cc janno, Bd chando. ⁴ Ck omīti ka-. ⁵ Ck samitena.

647. Ito vimuccamān' āham saggaṃāmi viṣesagū
anibbattī tato assam, attham' etam varāṃ vare ti. 2330.

Ta. anumodeyyā 'ti sampaticeheyya na kujjheyya, ito pattan ti
imabhā sraññā sakam gharaṃ anuppattam, āsanenā 'ti rājāsana, rajjam me
detū 'ti vadati, api kibbisa -- ti rājā hutvā rājāparādhikam¹ pi vajjam va- 5
dhambhā² moceyyam, evarūpassa pi me vadho nāma mā ruccatu³, mameva
upajiveyyun ti sabbe te mañ ñeva nissāya⁴ upajiveyyum, dhammena jine
ti dh. Jinātu, samma rajjam kareṭū 'ti a., viṣesagū ti viṣesagamano hutvā
Tusitapure nibbatti hotū 'ti⁵ vadati, anibbattī tato assan ti tato Tusita-
bhavanato cavitvā manussattam āgato va punabbhave anibbattī assam, sabbaññū- 10
tam pāpuṇeyyan ti vadati.

648. Tassa tam vacanam sutvā devindo etad abravī:
aciram vata te tāto pitā tam datthum essatīti. 2331.

Ta. datthum -- li mahārāja tava tāto tava pitā aṣiren' eva tam passitu-
kāmo hutvā idhāgamissati āgantvā ca pana setacchattam datvā Jetuttaranagaram 15
eva nessati, sabbe te manorathā matthakam pāpuṇissanti, mā cintayi, appa-
matto hohi mahārāja 'ti.

Evam Mahāsattass' ovādam datvā Sakko sakatthānam
eva gato.

Tam attham pakāśento Satthā imam gātham āha: 20

649. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujāmpati
Vessantare varam datvā saggakāyam apakkamīti. 2332.

Ta. Ve-re ti Ve-rassa, apakkamīti gato anuppatto vā ti. Sakka-
pabbam niṭṭhitam.

Bo. ca Maddi ca sammodamānā Sakka-dattiye assame 25
vasimsu. Jūjako pi kumāre gahetvā satthiyojanam paṭipajji,
devatā kumārānam ārakkham akamsu, Jūjako pi suriye attha-
mite kumāre gacche⁶ bandhitvā bhūmiyam nipajjāpetvā sayam
candavālamigabhayena rukkham āruhya viṭapantare sayati, tas-
mim khane eko devaputto Vessantaravāṇṇena ekā devadhītā 30
Maddivāṇṇenāgantvā kumāre mocetvā hatthapāde sambāhetvā
nahāpetvā maṇḍetvā bhojanam bhojetvā dibbasayane sayāpetvā

¹ all three MSS. rājapa. ² Cks vadha ³ Cks mā na rācci. ⁴ Cks omit ni.

⁵ Bā homiti. ⁶ Bā kacche.

- arunuggamanakāle baddhākāren¹ eva sayāpetvā antaradhāyanti,
 evaṃ te devatāsaṃgahena arogā hutvā gacchanti, Jūjako pi
 devatādhiggaḥito hutvā „Kaliṅgaratṭhaṃ gacchāmiti“ addha-
 māsenā Jetuttaranagaraṃ patto. Taṃ divasaṃ paccūsakāle
 5 Sañjāyo pi Sivirājā supinaṃ passi, evarūpo supino ahoṣi:
 rañño mahāvinicchaye nisinnassa eko puriso dve padumāni
 āharitvā rañño hatthe ṭhapesi, rājā dvīsu kaṇṇesu pilandhi,
 tesam reṇu bhassitvā rañño udare patati, so pabujjhitvā pāto
 va brāhmaṇe pucchi, te „ciraṃ pavutthā te deva bandhavā
 10 āgamissantīti“ vyākariṃsu, so pāto va nānaggarasabhojanam
 bhuñjitvā vinicchaye nisīdi, devatā brāhmaṇaṃ ānetvā rājā-
 gaṇe ṭhapayiṃsu, tasmīṃ khane rājā olokento kumāre disvā āha:

650. Kass² etaṃ mukhaṃ ābhāti hemaṃ vuttattam agginā³
 nikkhaṃ va jātarūpassa ukkāmkhapahamsitaṃ⁴ 2333.
 15 651. Ubho sadisapaccaṅgā ubho sadisalakkhaṇā,
 Jālissa sadiso eko, ekā Kaṇhājīnā yathā. 2334.
 652. Sihā bilā va nikkhantā ubho sampatirūpakā,
 jātarūpamayā yeva ime dissanti dārakā ti. 2335.

Ta. vuttattamaḡginā⁵ ti uttattam agginā, bilā -- ti guhato nik-
 20 khaṇṭasīhā vīya.

Evaṃ rājā tīhi⁶ gāthāhi kumāre vaṇṇetvā ekam amaccaṃ
 ānāpesi: „gacch⁷ etaṃ brāhmaṇaṃ dārakehi saddhim ānehīti“,
 so vegena gantvā ānesi, atha brāhmaṇaṃ rājā āha:

653. Kuto nu bhavaṃ Bhāradvāja ime ānesi dārake⁸ ti. 2336.
 25 Jūjako āha:

654. Mayhan te dārakā deva dinnā vittena Sañjāya⁹,
 ajja pannaṛasā rattī yato dinnā¹⁰ me dārakā ti. 2337.

Ta. vittena¹¹ ti tuṭṭhena paṇṇena, ajja -- ti mayā imesaṃ laddhadiva-
 sato ajja pannaṛasa rattīti vadati.

¹ B² bandhanākāreneva. ² B² -ttamagginā. ³ Ck² -pacham-. ⁴ Ck² uttatta ag-
⁵ Ck² add kāraṇehi. ⁶ B² add: ajja jātāṃ anuppatto kuto gacchasi brāhmaṇa.
⁷ B² siṅcaya. ⁸ B² laddhā.

Rājā āha:

655. Kena vā vācāpeyyena sammāñāyena saddahe,
ko te taṃ dānam adadā puttake dānam uttaman ti. 2338.

Ta. kena vā -- ti brāhmaṇa kena piyavacanena te tayā laddhā, sammā
ñāyena -- ti musāvādaṃ akatvā sammāñāyena amhe saddahāpeyya, puttake 5
ti attano puttake uttamadānaṃ katvā ko te etaṃ adadā.

Jūjako āha:

656. Yo yācataṃ patitṭhāsi bhūtānaṃ dharanī-r-iva
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2339.
657. Yo yācataṃ gatī āsi savantīnaṃ va sāgaro
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasaṃ ti. 2340. 10

Ta. patitṭhāsīti patitṭhā āsi.

Taṃ sutvā amaccā Ve-raṃ garahamānā āhaṃsu:

658. Dukkataṃ vata bho raññā saddhena gharamesinā,
kathaṃ nu puttake dajjā araññe avaruddhake². 2341. 15
659. Idam bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā,
kathaṃ Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2342.
660. Dāsāṃ dāsīṃ ca so³ dajjā assaṇ c' assatari⁴ ratham,
hatthiṃ ca kuñjaraṃ dajjā, kathaṃ so dajjā dārake ti. 2343.

Ta. saddhenā 'ti saddhāsaṃpannenāpi satā gharam āvasantena raññā 20
idam dukkataṃ vata ayuttaṃ vata kataṃ, avaruddhake² ti ratthā pabbājite⁵
araññe vasante⁶, idam bhonto ti bho nagaravāsino yāvanto ettha samāgatā
sabbe imaṃ nisāmetha upadhāretha kathaṃ nāma so putte dāse katvā adāsi,
kena nām' evarūpaṃ katapubban ti adhippāyen' evam āhaṃsu, dajjā ti dāsīdā-
sāsīsu kiñci detu⁷, kathaṃ dajjā dārake ti ime pana dārake kena kā- 25
raṇena adāsīti.

Taṃ sutvā kumāro pitu garaham āsahanto vātābhihatassa
Sineruno bāhunā⁸ chaḍḍento⁹ viya imaṃ gātham āha:

661. Yassa n' atthi ghare dāso asso c' assatari⁴ ratho
hatthi ca kuñjaro nāgo kiṃ so dajjā pitāmahā¹⁰ 'ti. 2344. 30

Rājā āha:

¹ Cks adāsī. ² Bd -o. ³ Cks yo. ⁴ so Cks for -riṃ? Bd -ri. ⁵ Cks pabba-
jite. Bd pabbājito. ⁶ Bd dāsāsīsu yaṃ kiñci dhanam detu. ⁷ Cks sineru
bāham. ⁸ Bd oḍḍento.

663. Dānam assa pasamsāma nāvanindāma¹ puttakā,
kathan nu hadayaṃ āsi tumhe datvā vanibbake². 2345.

Ta. dāna massā³ 'ti puttaka mayam tava pītu dānam pasamsāma⁴ na nindāmāti.

Kumāro āha:

- 5 663. Dukkha⁵ assa hadayaṃ āsi atho uṇham pi passasi
Rohiṇi h' eva⁶ tambakkhī pitā assūni vattayīti. 2346.

Ta. dukkhassā⁷ 'ti pitāmahā⁸ Kaṇhājīnāya vuttaṃ etaṃ⁹ vacanaṃ sutvā
tassa hadayaṃ dukkhaṃ¹⁰ āsi, Rohiṇi heva¹¹ -- ti tambavaṇṇā ti Rohiṇi viya
tambakkhīhi mama pitā, tasmīn khaṇe assūni vattayī.

- 10 Idāni taṃ vacanaṃ dassento āha:

664. Yan taṃ¹² Kaṇhājīnā voca: ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātāṃ va dāsiyaṃ 2347.

665. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, — dhammikā honti brāhmaṇā —
15 yakkho brāhmaṇavaṇṇena khādituṃ tāta neti no,
niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2348.

Atha ne kumāre brāhmaṇaṃ amuñcantaṃ disvā¹³ rājā g. ā.:

666. Rājaputtī ca vo mātā rājaputto ca vo pitā,
pubbe me aṃkam āruya kin nu tiṭṭhatha ārakā ti. 2349.

20 Ta. pubbe me ti tumhe ito pubbe maṃ disvā¹⁴ varena āgantvā mama
aṃkam āruya idāni kin nu ārakā tiṭṭhatha.

Kumāro āha:

667. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā,
dāsā mayam brāhmaṇassa, tasmā tiṭṭhāma¹⁵ ārakā ti. 2350.

Ta. dāsā mayam ti idāni pana mayam¹⁶ brāhmaṇassa dāsā bhavāmā¹⁷ 'ti.

- 25 Rājā āha:

668. Mā samm' evaṃ avacuttha, dayhate¹⁸ hadayaṃ mama,
citakā viya me kāyo, āsane na sukhaṃ labhe. 2351.

669. Mā samm' evaṃ avacuttha, bhiyyo sokaṃ janetha maṃ,
nikkinissāma dāḍḍena¹⁹, na vo dāsā bhavissatha. 2352.

¹ Bā naci, B² raca-. ² Bā balabbake. ³ so alibhī MSS. ⁴ so Cks; Bā
sitāmasā. ⁵ Cks ekam. ⁶ Cks omīti du-. ⁷ Bā sova. ⁸ so Cks; Bā tantam.
⁹ Bā ḍa-. ¹⁰ so Cks; Bā appeta.

670. Kimagghiyam hi vo tāta brāhmaṇassa pitā adā,
yathābhūtam me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇan ti. 2353.

Ta. sammā 'ti piyavacanam, citakā -- ti idāni mama kāyo aṅgāraccita-
kāya āropito viya, janetha man ti janetha me, ayam eva vā pātho, nikki-
nissāma daḍḍenā¹ 'ti dhanam datvā mocessāmi, kimagghiyam ti kīm 5
aggham katvā, paṭipādentū 'ti dhanam paticchādentu.

Kumāro āha:

671. Sahassaggham hi mam tāta brāhmaṇassa pitā adā
atha² Kaṇhājīnam kaṇṇam hatthinā ca³ satena cā⁴ 'ti. 2354.

Ta. saḥassaggham hīti deva mam tāto nikkhasahassam agghāpetvā adāsi 10
°kaniṭṭham⁵ pana Kaṇhājīnam hatthinā satena assena ca rathena cā 'ti sabbesam
tesam satena antamaso mañ ca⁶ paṭipādake⁷ upādāya sabbasatena⁸ agghāpesīti.

Rājā kumārānam nikkayam dāpento āha:

672. Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara,
dāsisatam dāsasatam gavam batthūsabham satam 15
jātarūpasahassaṇ ca puttānam dehi nikkayan ti. 2355.

Ta. avākara⁹ 'ti dehi.

673. Tato kattā taramāno brāhmaṇassa avākari
dāsisatam dāsasatam gavam batthūsabham satam
jātarūpasahassaṇ ca puttānam dāsi nikkayan ti. 2356. 20

Ta. avākari¹⁰ti adāsi, nikkayan ti brāhmaṇassa sabbasatam ca nikkha-
sahassaṇ ca kumārānam nikkayam adāsi.

Tathā sattabhūmakāṇ ca pāsādam adāsi, brāhmaṇassa
parivāro mahā ahosi, so dhanam paṭisāmetvā pāsādam abhi-
ruya sādhubhojanam bhuñjitvā mahāsayane nipajji, kumāre 25
pi nahāpetvā bhojetvā alamkāretvā¹¹ ekaṁ ayyako ekaṁ ayyakā
ti dve pi ucchaṅge upavesayum.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

674. Nikkinitvā nahāpetvā bhojayitvāna dārake
samalamkaritvā bhaṇḍe¹² ucchaṅge upavesayum. 2357. 30

¹ so Cks; Bā dabbenā. ² Bā accham. ³ Bā di. ⁴ Cks vā. ⁵ Bā acchandiki-
nītham. ⁶ C pañca. ⁷ Bā piṭṭhāpādake. ⁸ Cks sabbassatena. ⁹ Cks -karitvā.
¹⁰ Bā -ḍe, Cks bhaṇḍena.

675. Sisaṃnahāte sucivatthe sabbābharanabhūsite
rājā aṃke karitvāna ayyako paripucchatha. 2358.
676. Kuṇḍale ghusite māle sabbālaṃkārahūsite
rājā aṃke karitvāna idaṃ vacanam abravī: 2359.
677. Kacci ubho ārogā te Jāli mātāpitā tava,
kacci uñchena yāpenti, kacci mūlaphalā bahū. (V $\frac{923}{17}$). 2360.
678. Kacci dāmsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjatīti. 2361.
- Ta, kuṇḍale ti kuṇḍalāni pilandhāpetvā, ghusite ti ugghosite mano-
10 ramam ravam ravante, māle ti pupphāni pilandhāpetvā. aṃke -- ti Jālikumā-
ram aṃke nisīdāpetvā.

Kumāro āha:

679. Ato ubho arogā me Jeva mātāpitā mama,
atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū. 2362.
- 15 680. Ato dāmsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjati. 2363.
681. Khaṇant' ālukalambāni bilālitakkalāni ca (IV $\frac{371}{23}$)
kolaṃ bhallātakam bellaṃ sā no āhatva posati. 2364.
682. Yaṃ c' eva sā āharati vanamūlaphalahārikā
20 tam no sabbe samāgantvā rattiṃ bhuñjāma no divā. 2365.
683. Ammā va no kisā paṇḍu āharanti dumapphalaṃ
vātātapena sukhumālapadumaṃ hatthagatāṃ iva. 2366.
684. Ammāya patanūkesā vicarantiyā brahāvane
vane vālamigākiṇṇe khaggadipinisevite. 2367.
- 25 685. Kesesu jaṭam bandhitvā kacche jallam adhārayi,
caminavāsī chamā seti jātavedaṃ namassatiti, 2368.
- Ta, khaṇantā -- ti khaṇanti ālūni ca kaḷambāni ca, iminā mātāpitunnāni
kicchajjivikam vāṇṇeti, ettha no ti nipātamattani, padumaṃ -- ti hatthena
madditaṃ padumaṃ viya jātā, patanūkesā ti deva ammāya me brahāvane
30 vicarantiyā te bhamaravaṇṇā kaḷakesā rukkhasākhādīhi viluttā patanūkesā jātā,
jallamadhārayit ubhohi kacchehi jalikaṃ dhāreti kilittāhavesena¹ vicaratiti.

Evam mātu dukkhitabhāvaṃ kathetvā ayyakam codento
imam gātham āha:

686. Puttā piyā manussānaṃ lokasmiṃ udapajjisum,
35 nacha² nūn' ambakam ayyassa putte³ simeko⁴ ajāyathā⁵ 'ti. 2369.

¹ Cks - vasesa. ² Bā hl. ³ Ck - ā, C - a. ⁴ Cks - han.

Ta. udapajjisun ti uppajjanti¹.

Tato rājā attano dosaṃ āvikaronto āha:

687. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivinaṃ vacanā pabbājesiṃ adosakam. 2370.

688. Yam me kiñci idha atthi dhanadhaññaṃ ca vijjati
etu Vessantaro rājā Siviraṭṭhe pasāsatu² 'ti. 2371.

Ta. puttā 'ti putta Jālī etaṃ ambhakaṃ dukkataṃ, bhūna- ti vaḍḍhi-
ghātakammam, yam me- ti tāta yam kiñci idha atthi sabban te pitu demi,
Siviraṭṭhe ti imasmiṃ nagare so rājā hutvā pasāsatu.

Kumāro āha:

689. Na deva mayhaṃ vacanā ehi ti Sivis' uttamo,
sayam eva devo gantvā[na] siñca bhogehi atrajan ti. 2372.

Ta. Sivisuttamo ti Siviseṭṭho, siñcā 'ti mahāmegho viya vuṭṭhiyā
bhogehi abhisīca.

690. Tato senāpatiṃ rājā Sañjāyo ajjhabhāsatha:
hattaṃ assā rathā patti senā sannāhayantu naṃ,
negamā, ca maṃ anventu brāhmaṇā ca purohitā. 2373.

691. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
khippam āyantu sannaddhā nānāvaṇṇeh' alamkatā³. 2374.

692. Nīlavaṇṇadharā⁴ neke pītā neke nivāsītā
aṇṇe lohitatuṇṇhīsa suddhā neke nivāsītā
khippam āyantu sannaddhā nānāvatttheh' alamkatā⁵. 2375.

693. Hīlavā yathā Gandharo pabbato Gandhamādanā
nānārukkhehi sañchanno mahābhūtagaṇālayo 2376.

694. Osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca⁶
khippam āyantu sannaddhā disā bhāti pavāti ca, 2377.

695. Tato nāgasahassāni yojayantu catuddasa
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā. 2378.

696. Arūlhā gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇi
khippam āyantu sannaddhā hatthikkhandhehi dassitā. 2379.

697. Tato assasahassāni yojayantu catuddasa
ājāniyā va jātiyā sindhavā sīghavāhanā. 2380.

698. Arūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁷ (V ²³⁹/₄)
khippam āyantu sannaddhā assapiṭṭheh' alamkatā⁸. 2381.

¹ Rd -issu. ² Cks -ehilaṃ. ³ Rd nīlavatta-. ⁴ all three MSS. -ehilaṃ. ⁵
Bd disvā bhantu pavantu ca. ⁶ Cks illiyo-, Rd indivā-. ⁷ Cks -ehilaṃ-, Bd
-the alaṇṇ-.

699. Tato rathasahassāni yojayantu catuddasa
ayosukatanemiyo suvaṇṇacitapakkhare¹. 2382.
700. Aropentu dhaje tattha cammāni kavacāni ca
vipphārentu ca cāpāni dāḥhadhammā pahārino
khippam āyantu sannaddhā rathesu rathajīvino ti. 2383.
- 5 Ta. sannāhayantu nan ti sannayhantu², saṭṭhi--ti mama puttana
sahajātā saṭṭhisabassā amaccā, nīlavanna--ti eke nīlavannadharā nīlavatthāni
nīvāsītā hutvā, mahābhūta--ti yakkhaganānam ālayo, bhātī pavāti cā 'ti³
vuttappakāro H⁴maṇvā viya ābharavilepanādīhi obhāsayantu c' eva pavāyantu
ca, hatthikkhandhehīti te hatthigāmaṇiyo⁵ hatthikkhandhehi khippam
10 āyantu, dassitā ti dassitavibhūsanā, ayo--ti ayena suṭṭhuparikkhitanemiyo⁶,
suvaṇṇa--⁷ti suvaṇṇena khacitapakkhare evarūpe catuddasasahasas rathe yo-
jentu 'ti vadati, vipphārentu 'ti aropentu.

Evam rājā senaṅgam vicāretvā „puttassa me Jettutarana-
garato yāva Vamkapabbatā atṭhūsabhavittthāram āgamanamag-
15 gam samatalam katvā maggālamkāratthāya idaṇ c' idaṇ ca
karothā“ 'ti āṇapento āha:

701. I.ājā olopiyā⁷ pupphā mālagandhavilepanā
agghiyāni ca tiṭṭhantu yena maggena ehi. 2384.
702. Gāme gāme sataṁ kumbhā⁸ merayassa surāya ca
20 maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2385.
703. Mamsā pūvā saṁkuliyo kummāsā macchasaṁyutā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2386.
704. Sappi telam dadhim khīram kaṅgu vihi bahū surā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi 2387.
- 25 705. Alārikā ca sūdā ca naṭanattakagāyanā
pāṇissarā kumbhathūniyo mandakā⁹ sokajjhāyikā¹⁰. 2388.
706. Ahaṇṇantu sabbaviṇā bheriyo deṇḍimāni ca,
kharamukhāni dhamantu¹¹ vadatā¹² ekapokkharā. 2389.
707. Mutiṅgā paṇavā saṁkhā godhā parivadantikā¹³
30 dindimāni¹⁴ ca haṇṇantu kuṭumbā tindimāni¹⁵ cā 'ti. 2390.

Ta. olopiyā ti lājehi saddhim lājapaṇcamakāni pupphāni okirantānam
okirānapupphāni paṭipādeyyāsīti āṇapeti, mālagandhavilepanāni maggavitāne ola-

¹ Cks -pekkhare, B² -cattirapekkhare. ² B² sannipāyantu. ³ B² bhantu pa-
vantu ecā. ⁴ B² -ṇino. ⁵ B² -kkhitta-. ⁶ B² ckitarapakkhare. ⁷ B² okirayā.
⁸ Cks -am, ⁹ B² mundakā? Cks maddakā. ¹⁰ B² -echāyikā. ¹¹ B² -entu. ¹²
B² nadantu. ¹³ B² -dantikā. ¹⁴ C² da-, B² nindi-. ¹⁵ C² niddhimāni, C²
tidhi-? B² kudumba dindi-.

bamālā c' eva gandhaviḷepanāni ca, agghiyāni cā 'ti pupphaagghiyaratanaagghiyāni cā 'ti, yena maggena mama putto ehiṭi tattha tattha tittḥantu, gāme gāme ti gāmadvāre gāmadvāre patitittḥantū 'ti pipāsītānaṃ pivanatthāya paṭiyāditā hutvā surāmerayakumbhā tittḥantu, maccehasaṇṇutā ti macchehi yuttā, kaṇḍuvihīti kaṇḍupitṭhamayā ca vihiṭipitṭhamayā 'ca, mandakā' ti mundagāyino² sokajjhāyikā³ ti māyākārā aññe pi vā ye keci uppaṇnasokaṃ haraṇa-samattā, kharamukhānīti sāmuddikamahāsāṃkhā mutṭhisāṃkhā nālisāṃkhā, godhāparivadantikā dindimāni kuṭumbadindimānīti imāni cattāri turīyaṃ' eva.

Evam rājā maggalaṃkāram vicāresi. Jūjako pi pamāṇā-tikkantaṃ bhuñjitvā jīrāpetum asakkonto tatth' eva kālam akāsi, 10
rājā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā nagare bheriṃ carāpetvā kaṇci 'ssa nātakaṃ na passi, dhanam puna rañño yeva ahoṣi. Atha sattame divase sabbā senā sannipati, rājā mahantena parivārena Jāliṃ maggauāyakāṃ katvā nikkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

708. Sā senā mahatī āsi uyyuttā Sivivāhinī, 15
Jālinā magganāyena Vaṃkaṃ payāsi pabbataṃ. 2391.
709. Kuṇcaṃ nadati mātāṅgo kuṇjaro satṭhihāyano
kacchāya baddhamānāya kuṇcaṃ nadati vāraṇo. 2392.
710. Ajāniyā hasissimsu, nemighoso ajāyatha, 20
abbhaṃ rajo acchādesi uyyuttā Sivivāhinī. 2393.
711. Sā senā mahatī āsi uyyuttā hārahārinī,
Jālinā magganāyena Vaṃkaṃ pāyāsi pabbataṃ. 2394.
712. Te pāvisum brahāraṇṇaṃ bahusākhāṃ bahūdijāṃ
puppharukkhehi saṃchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayaṃ. 2395. 25
713. Tattha bindussarā vaggū nānāvāṇṇā bahūdijā
kujjantam upakujjanti utusampupphite dume. 2396.
714. Te gantvā digham addhānaṃ ahorattānaṃ accaye
padesan taṃ upāgañchum yattha Vessantaro ahū 'ti. 2397.

Ta. mahatīti dvādasa akkbohini saṃkhātā, uyyuttā ti payatā, kuṇ- 30
cam nadatīti Kalīṅgaratṭhavāsino brāhmaṇā attano ratṭhe deve vuṭṭhe⁹ taṃ
nāgaṃ āharitvā Saṇjayaṣsa adamsu, so hatthi sāmikaṃ vata passitum labhissāmīti
tutṭho kuṇcaṇādam akāsi, taṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ, kacchāyā 'ti suvaṇṇa-
kacchāya baddhamānāya pi tussitvā kuṇcaṃ nadī, hasissimsū¹⁰ 'ti hasimsu

¹ Bā mundakā? Ck^o moddrakā. ² Ck^o maddakagāyanā. ³ Bā -jāyikā, Bā -va-
dantikā. ⁴ Bā kuṇcaṃ. ⁵ Bā bajha-. ⁶ Ck^o hasissimsu. Bā hasissanti, ⁷ Ck^o
-saṃkhāṃ, Ck^o -sākhā, Bā -sukhāṃ. ⁸ Bā mahodakāni. ⁹ Ck^o vatṭe, Bā vuṭṭhe.

¹⁰ Ck^o bahissimsūti, Bā hasissanti.

saddam akāṃsu, hārabārīnīti haritabbaharaṇasamattā, pāvisun si pavī-
sīṃsu, bahusākhān ti bahurukkhāsākhān, dīgham- ti saṭṭhiyojanamaggān,
upāgacchu- ti yathā Ve- ahoṣi taṃ padesaṃ upagatā ti. Mahārāja-
pabbam nīṭṭhitān.

- 5 Jālikumāro Sumucalindasaratīre khandhāvāraṃ nivāsāpetvā
catuddasarathasahassāni āgatamaggābhīmukhān' eva ṭhapāpetvā
tasmiṃ tasmiṃ padese sīhavyagghakhaggādisu' ārakkhān
saṃvidahi, hatthiādīnaṃ saddo mahā ahoṣi. M. taṃ sutvā
„kin nu kho me paccāmittā pitaraṃ ghātetvā mam' atthāya
10 āgatā“ ti maraṇabhayena bhīto Maddiṃ ādāya pabbataṃ
āruya senaṃ olokesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

715. Tesāṃ sutvāna nigghosaṃ bhīto Vessantaro ahu,
pabbataṃ abhirūhitvā bhīto senaṃ udikkhati. 2398.
15 716. Imgha Maddi nisāmehi nigghoso yādiso vane
ājāniyyā hasissanti⁹ dhajaggāni ca dissare. 2399.
717. Ime ca³ nūna araṇṇasmiṃ migasaṃghāni luddakā
vāguraḥi⁴ parikkhippa sobbhān pātetvā tāvade⁵
vikkosamānā tippāhi hanti nesaṃ varaṃvaraṃ⁶. 2400.
20 718. Yathā mayaṃ adūsakā araṇṇe avaruddhakā
amittahatthathagatā⁷, passa dubbalaghātakan ti. 2401.

- Ta. imghā 'ti codanathe nipāto, nisāmehi⁹ sakasena⁸ vā paras. vā ti
upadhārehi, ime ce³ nūna -- ti ādīnaṃ adḍhatiyagāthānaṃ evaṃ atthasam-
bandho vedītabbo: Maddi yathā araṇṇasmiṃ migasaṃghān luddakā vāguraḥi
25 parikkhippa athavā pana sobbhe pātetvā tāvad eva hanatha are dutthamige ti
vikkosamānā tippāhi migamāraṇasattihi nesaṃ migānaṃ varaṃvaraṃ⁶ hanti⁹
ime ce nūna tath' eva amhe asabbhāhi vācāhi vikkosamānā tippāhi sattīhi ha-
nissanti mayaṃ ca¹⁰ adūsakā araṇṇe avaruddhakā raṭṭhā pabbajitā vasāma, evaṃ
sante pi amittahatthathagatā ti amittānaṃ hatthatham¹¹ gatā, passa imaṃ
30 dubbalaghātakan ti maraṇabhayena paridevi.

Sā tassa vacanaṃ sutvā senaṃ oloketvā „sakasenāya bha-
vitabban“ ti M-aṃ assāsenti imaṃ gātham āha:

¹ Bā adds maggādisu. ² Ck^s hasissanti. ³ Ck^s ce, Bā omits ca. ⁴ Bā vāku-
⁵ Ck^s pātetvā tāvade, Bā pātiratāvade. ⁶ Bā vāraṇa-. ⁷ Bā -ttham-. ⁸ Bā
adds thūlamthūlam, B^s mūlamthūlam. ⁹ Bā add hananti. ¹⁰ Ck^s yamañca.
¹¹ Ck^s atthatham, Bā pattha, B^s hattha.

719. Amittā na-ppasaheyyum aggīva udakaṇṇave
tad eva tvaṃ vicintehi api sotthi ito siyā ti. 2402.

Ta. aggīva -- ti yathā tiṇukkādivasena upanīto aggī anṇavasaniḥhātāni
puthulagambhīrāni udakāni na-ppasahati tāpetum na sakkoti tathā taṃ amittā
na saheyyum nābhībhavissanti, tadevā 'ti yaṃ Sakkena tuyhaṃ varaṃ datvā
mahārāja na cirass' eva te pitā ehi¹ vuttaṃ tad eva tvaṃ vicintehi, api ca²
nāma ito balakāyato ambhakaṃ sotthi siyā ti.

Atha M. sokaṃ apanuditvā tāya saddhiṃ pabbatā oruyha
paṇṇasāladvāre nisīdi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

720. Tato Vessantaro rājā orohitvāna pabbatā
nisīdi paṇṇasālāyaṃ daḥhaṃ katvāna mānasan ti. 2403.

Ta. daḥhaṃ -- ti mayhaṃ pabbajitā nāma ambhakaṃ ko³ kiṃ karissatthi⁴
thiraṃ daḥhaṃ katvā nisīdimasu.

Tasmiṃ khaṇe Sañjayo devīṃ āmantetvā „bhadde Phusati, 15
amhesu ṣabbesu ekato gatesu soko mahā bhavissati, paṭhamam
tāva ahaṃ gacchāmi, tato 'idāni sokaṃ vinodetvā nisinnā bha-
vissantīti' sallakkhetvā tvaṃ mahantena parivārena gaccheyyā-
sīti" atha⁵ thokaṃ kālaṃ vītināmetvā Jālīṇ ca Kaṇhājinaṃ ca
„āgacchantu" ti vatvā rathaṃ nivattetvā āgatamaggābhimu- 20
khaṃ katvā tattha tattha ārakkhaṃ samvidahitvā alaṃkata-
hatthikkhandhagato⁶ puttassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

721. Vinivattayitvā rathaṃ votthāpetvāna seniyo
ekaṃ araṇṇe viharantaṃ pitā puttaṃ upāgami. 2404.
722. Hatthikkhandhato oruyha ekaṃso pañjalikato
parikkhitto amaccehi puttaṃ siñcitum āgami. 2405.
723. Tatth' addasa kumāraṃ so rammarūpaṃ samāhitaṃ
nisinnaṃ paṇṇasālāyaṃ jhāyantaṃ akutobhayan ti. 2406.

Ta. votthāpetvāna -- ti ārakkhanatthāya balakāye ca vavatthāpetvā, 30
ekaṃso ti ekaṃsakatauttarāsaṅgo, siñcitum -- ti rajje⁷ abhisiñcitum upā-
gami, rammarūpaṃ, ti anañjitaṃ amañḍitaṃ.

¹ so Bā for ehiṭṭi? C^k ehiṭṭi, C^s ehiṭṭi. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ko. ⁴
C^s -ssamīti. ⁵ Bā jāli ca k-jinā ca pacchato āgacchatū. ⁶ Bā hatthikkhandato
oruyha. ⁷ Bā -sna.

724. Tañ ca disvāna āyantañ pitarañ puttāgiddhināñ
Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandisum. 2407.
725. Maddī ca sirasā pāde sasurassābhivādayi,
Maddī ahañ hi te deva pāde vandāmi te husā¹,
5 te su tattha palissajja pāṇinā parimajjathā 'ti. 2408.

Ta. pāde - - ti ahañ te husā pāde vandāmīti evaṃ vatvā vandi, tesu
tatthā 'ti te ubho jane² tasmim Sakkadattiye assame palissajjivā hadaye ni-
pajjāpetvā paricumbitvā mudukena pāṇinā parimajjatha piṭṭhiyo tesam parimajji.

- Tato roditvā paridevitvā rājā soke nibbuta tehi saddhim
10 paṭisanthārañ karonto āha:

726. Kacci vo kusalañ putta, kacci putta anāmayam,
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2409.
727. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti. 2410.

- 15 Pitu vacanañ sutvā Mahāsatto āha:

728. Atthi no jīvika deva yā ca yādisi kīdisā,
kasirā hi³ jīvika homa, uñchācariyena jīvitam⁴. 2411.
729. Aniddhinā mahārāja damet⁵ assam va sārathi
ty-amhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no. 2412.
20 730. Api no kisāni māmsāni pitu mātu adassanā
avaruddhānañ mahārāja araṇṇe jīvisokkīnañ⁶ ti. 2413.

- Ta. yādisikīdisā ti yā vā sā vā, lāmaka ti a., kasirā hi yīvikā
homā 'ti tāta amhākañ uñchācariyāya jīvitam nāma kīdisaṃ, dukkhā no jīvika
ahosi, aniddhinā ti mahārāja aniddhim asamiddhim daliddapurisañ nāma
25 dameti sā va⁶ aniddhi cheko⁷ sārathi assam viya, dametīti nibbisevanañ karoti,
te mayam idhā vasantā aniddhikā dantā nibbisevanā katā, asamiddhi yeva no
dametīti, dametha no ti pi pāṭho damayittha no ti a., jīvisokkīnañ⁸ ti avigata-
sokānañ kiñ nāma amhākañ sukhañ ti vadati.

- Evañ ca pana vatvā puna puttānañ pavattim pucchanto āha:
30 731. Ye pi te Sivisettṭhassa dāyādappattamānasā
Jāli Kaṇhājina c' ubho⁹ brāhmaṇassa vasānugā
accāyikassa luddassa yo ne gāvo va sumbhati 2414.

¹ Bā tusā. ² Cks janā. ³ Cks kayirā hi, Bā kasirā, omitting hi, read: kasira-?

⁴ Cks -kañ. ⁵ Cks jīvasokatan. ⁶ Bā ca. ⁷ Cks ko. ⁸ Cks jīva-. ⁹ Cks
vubho throughout.

732. Te rājaputtiyā putte yadi jānātha saṁsatha,
pariyāpuṇātha¹ no khippaṁ sappadaṭṭham² va māṇavan ti. 2415.

Ta. dāyādappattamānasā ti mahārāja ye te tava Sivisetthassa dāyāda
appattamānasā asampunṇamanorathā hutvā brāhmaṇassa vasānugā-jātā te dve
kumārā yo so³ brāhmaṇo gāvo va sumbhatī⁴ te rājaputtiyā putte yadi diṭṭha- 5
vasena vā sutavasena vā jānātha saṁsatha, sappadaṭṭham vā 'ti viṣaṁ
nimmadanattāyā sappadaṭṭham māṇavan tikicchantā⁵ viya khippaṁ no pariyā-
puṇātha kathetā 'ti vadati.

Rājā āha :

733. Ubho kumārā nikkītā⁶ Jālī Kaṇhājīnā c' ubho 10
brāhmaṇassa dhanam datvā putta mā bhāyi assasā 'ti. 2416.

Ta. nikkītā ti nikkayam datvā gahitā.

Tam sutvā M. paṭiladdhassāso pitarā saddhim paṭisan-
thāram akāsi :

734. Kaccin nu tāta kusalam kacci tāta anāmayam, 15
kacci nu tāta me mātu cakkhum na parihāyatiti. 2417.

Ta. cakkhum ti puttasaṅkena rodantiyā cakkhum na parihāyati.

Rājā āha '

735. Kusalaṁ c' eva me putta, atho putta anāmayam
atho pi putta te mātu cakkhum na parihāyatiti. 2418. 20

Mahāsatto āha :

736. Kacci ārogaṁ yoggaṁ te, kacci vahati vāhanam,
kacci phitā janapadā, kacci vuṭṭhi na chijjatiti⁷. 2419.

Tattha vuṭṭhīti vuṭṭhidhārā⁸.

Rājā āha :

25

737. Atho ārogaṁ yoggaṁ me, atho vahati vāhanam,
atho phitā janapadā, atho vuṭṭhi na chijjatiti⁹. 2420.

Evam sallapantānam¹⁰ ñeva Phusatī pi kho devī „idāni
sokaṁ tanum katvā nisinnā bhavissantīti“ sallakkhetvā¹⁰ mahā-
parivārena saddhim puttassa santikaṁ agamāsi. 30

¹ C^s -yāya; C^k pariyāyā. ² C^s -datṭhu, B^d sabbadaḍḍham. ³ C^k yena yo. ⁴
B^d adda harati. ⁵ B^d -to. ⁶ so all three MSS. for nikkītā? ⁷ C^k vi-. ⁸
C^k omit dhārā. ⁹ C^k vijjatīti. ¹⁰ C^k add sā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

738. Icc-eva mantayantānaṃ mātā tesāṃ adissatha
rājaputtī girivāre pattiya¹ anupāhanā. 2421.
739. Tañ ca disvāna āyantiṃ² mātaraṃ puttagiddhimiṃ
5 Vessantaro ca Maddi ca paccuggantvā avandayum³. 2422.
740. Maddi ca sirasā pāde sassuyā abhivādayi:
Maddi aham pi te ayye pāde vandāmi te husā. 2423.
741. Maddiṃ ca puttakā disvā dūrato sotthim āgatā
kandantā abhidhāviṃsu vacchā bālā va mātaraṃ. 2424.
10 742. Maddi ca puttake disvā dūrato sotthim āgate
vāruṇīva pavedhenti thanadhārābhisiñcathā⁴ 'ti. 2425.

Ta. Maddi cā 'ti tesāṃ hi Phusatideviṃ vanditvā tñitakāle puttā kumārakumārīkāhi parivutā⁵ ggaṃsiṃsu, Maddi tesāṃ āgamanamaggaṃ oloketi yeva atthāsi, sā te sotthim āgacchante disvā sakabhāvena sandhāretum asakkonti
15 taruṇamacchā viya bhāvaṃ pavedhamānā tato pāyāsi, te pi taṃ disvā paridevanta tadabbhimukhā va pāyisiṃsu, kandantā abhidhāviṃsū 'ti kandantā abhidhāviṃsu, vāruṇīva⁶ 'ti yakkhāvitthā ikkhanikā viya pavedhamānā, thanadhārā abhisiñcathā⁷ 'ti sā kira mahantena saddena paridevitvā kampamānā visaññi⁸ hutvā
20 mātu upari yeva patitā, tasmīṃ khane tassā dvīhi thanehi dve khīradhārā nikhamitvā tesāṃ mukhe yeva pavisiṃsu, sace kira ettako assāso⁹ nābhavissa dve kumārā sukkahadaya hutvā anassisiṃsu, Ve- pi piyaputte disvā sokaṃ sandhāretum asakkonto visaññi¹⁰ hutvā tatth¹¹ eva papatī, mātāpitāro pi visaññi¹² hutvā tatth¹³ eva papatīsiṃsu, tathā saha-jātā satthisahassā amaccā, taṃ kārūṇāṃ passanto¹⁴ tesu eko pi sandhāretum nāsakkhi, sakalaassamapadaṃ yugantavāta-mathitaṃ viya sālavanāṃ ahoṣi.

Tasmīṃ khane pabbatā nadisiṃsu paṭhavi kampi mahāsamuddo saṃkhubhi Sineru girirājā onami, chakāmāvacaradevalokā ekakolāhalā ahesum, Sakko devarājā „cha khattiyā sapa-
30 risā visaññā jāta, tesu eko pi utthāya kassaci sarīre udakaṃ siñcituṃ samattho n' atthi, pokkharavassaṃ vassāpessāmīti“ cintetvā chakhattiyasamāgame p-vassaṃ vassāpesi, ye ta. temitukāmā¹⁵ te¹⁶ tementi atemitukāmānam upari ekabindum pi na saññhāti, padumapattato udakaṃ viya vinivattetvā gacchati, iti
35 pokkharavane patitaṃ vassaṃ viya taṃ vassaṃ ahoṣi, cha

¹ Bā - kā. ² Bā - taṃ. ³ Bā - disuṃ. ⁴ Bā - lno. ⁵ Ck - tā, Bā - tesu. ⁶ so Bā; Ck¹⁶ temitukāmā tementi in the place of tattha ---. ⁷ Ck¹⁷ omit te.

khattiyā assāsam paṭilabhiṃsu, mahājano „nātisamāgame pok-kharavassam vassi, mahāpaṭhavī kampīti“ acchariyam pavadesi¹.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

743. Samāgatānaṃ nātīnaṃ mahāghoso ajāyatha,
pabbatā samanādīṃsu, mahī ākampitā ahu. 2426. 5
744. Vuṭṭhidhāraṃ paveccanto² devo pāvassi tāvade,
atha Vessantaro rājā nātīhi samapajjatha³. 2427.
745. Nattāro suṇisā putto rājā devī ca ekato
yadā samāgatā āsūṃ tadāsi lomahaṃsanam,
pañjalikā tassa yācanti rodantā bheravā vane. 2428. 10
746. Vessantaraṃ ca Maddiṇ ca sabbe raṭṭhā samāgatā:
tvaṃ no si issaro rājā, rājāṃ kāretha no ubho ti. 2429.

Ta ghoso ti kārūṇāghoso, pañjalikā ti sabbe nāgarā c' eva nega-majānapadā ca paggalitañjali hutvā, tassayācatīti tassa pādesu patitvā roditvā kantiṃ deva tvaṃ no sāmi issaro pitā te idh' eva abhiññeṭṭvā nagaraṃ netu- 15
kāmo kulasantakam setacchattaṃ paṭicchathā 'ti yācanti. Chakhattiya-khaddhaṃ nittīhitaṃ⁴.

Tam sutvā M. pitarā saddhiṃ sallapanto imam g. ā.:

747. Dhammena rājāṃ⁵ kārentaṃ raṭṭhā pabbājayittha maṃ
tvāṃ ca jānapadā c' eva negamaṃ ca samāgatā ti. 2430. 20

Tato rājā puttaṃ khamāpento

748. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivinaṃ vacanā pabbājesiṃ adūsakaṃ ti 2431.

imam gātham vatvā attano dukkhaharaṇatthaṃ yācanto imam⁶,
gātham āha: 25

749. Yena kenaci vaṇṇena pitu dukkhaṃ udabbahe
mātu bhaginiyā cāpi api pāṇehi attano ti. 2432.

Ta. udabbahe ti hareyya, api pāṇehi tāta puttenā nāma jīvitam pariceajjtvā mātāpitunnaṃ sokadukkhāṃ haritabbaṃ, tasmā mama vacanaṃ karohi: imam isiliṅgaṃ haritvā rājavesaṃ gaṇha tāta 'ti iminā kira naṃ⁷ adhippāyen⁸ 30
evam āha.

¹ B^d pavattesi. ² B^d pavattento. ³ B^d samāgacchatha. ⁴ C^k omit chakhatt-.

⁵ C^k khomaṃ. ⁶ B^d itaraṃ. ⁷ C^o naṃnaṃ, B^d omits naṃ.

Bo- rajjam kāretukāmo va¹ ettake pana akathite „garu-
kam nāma na hotīti“ tattha rājānam² kathesi, M. „sādhū“ ‘ti
sampaṭicchi, ath’ adhivāsanaṃ viditvā saha-jātā satṭhisahassā
amaccā

5 750^a. Nahānakāle³ mahārāja rajojallam pavāhayā ‘ti

vadiṃsu, atha ne M. „thokaṃ adhivāsethā“ ‘ti vatvā paṇṇa-
sālam pavisitvā isibhaṇḍaṃ omuñcitvā paṭisāmetvā p-sālato
nikkhamitvā „idam mayā navamāse addhamāsaṃ ca samaṇa-
dhammassa kataṭṭhānaṃ, pāramikūtaṃ gaṇhantena dānaṃ datvā
10 pathaviyā kampitatṭhānaṃ“ ti p-sālam tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ
katvā pañcapatitṭhitena vanditvā atṭhāsi⁴, ath’ assa kappakā-
dayo massukammādīni karīṃsu, tam enaṃ sabbābharanabhūsitam
devarājam iva virājamānaṃ rajje abhisiñciṃsu, tena vuttaṃ:

750^b. tato Vessantaro rājā rajojallam pavāhayīti⁵. 2433.

15 Ta. pavāhayīti hāresi, hāretvā ca pana rājavesaṃ gaṇhatīti a.

Ath’ assa yaso mahā ahoṣi, olokitolokitatṭhānaṃ kampati,
mukhamaṅgalikā maṅgalāni nigghosayīṃsu, sabbaturiyāni pag-
gaṇhiṃsu, mahāsamuddakucchiyaṃ meghatthanitanigghoso viya
ahoṣi, hatthiratanam alaṃkaritvā upanayīṃsu, so khaggaratanaṃ
20 bandhitvā hatthiratanam abhiruyhi⁷, tāvad eva naṃ saha-jātā
satṭhisahassā amaccā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā parivārayīṃsu⁸,
Maddim pi devīṃ nahāpetvā alaṃkaritvā abhisiñcitvā sīse pan’
assā abhisekaudakaṃ āsiñcamānā „Vessantaro taṃ pāletū“ ‘ti
ādīni maṅgalāni vadiṃsu.

25 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

751. Sīsaṃ nahāto sucivattho sabbābharanabhūsito

paccayaṃ nāgam āruya khaggaṃ bandhi parantapaṃ. 2434.

752. Tato satṭhisahassāni yudhino cārudassanā

saha-jātā parikarīṃsu⁹ nandayantā¹⁰ rathesabhaṃ. 2435.

¹ Bā pī. ² 70 Bā; Ck² rājā. ³ Bā -lo. ⁴ Ck² -sāti, Bā pavāpahayāti. ⁵ Ck²
omit atṭhāsi. ⁶ Ck² -hasīti. ⁷ Bā -rūhi. ⁸ Ck² -bhārayīṃsu, C² -hara-. ⁹ Bā
parakīrīṃsu. ¹⁰ Bā nandā-.

759. Tato Maddim pi nahāpesuṃ Sivikaññā samāgatā:

Vessantaro taṃ pāletu Jāli-Kaṇhājina c' ubho,

atho pi taṃ mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatu 'ti. 2436.

Ta. paccayam -- ti taṃ attanno jātadivase uppannaṃ haṭṭhināgaṃ, para-
tapan ti amittatāpanaṃ, parikarimsū² 'ti parivārayimsū, nandayantā³ ti 5
tosentā, Sivi -- ti Sivirañño pajāpatiyo sannipatitvā gandhodakena nahāpesuṃ,
Jālikanahājina cubho ti ime te⁴ puttā pitaram rakkhantū 'ti.

754. Idaṃ ca paccayam laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandiyam ācarimsu ramaṇīye Giribbaje. 2437.

755. Idaṃ ca paccayam laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano 10
ānandi vittaṃ sumanā putte saṃgama lakkhaṇā. 2438.

756. Idaṃ ca paccayam laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandi vittaṃ patitā saha puttehi lakkhaṇā ti. 2439.

Ta. idaṃ ca -- ti bhi. Ve- ca Maddi ca idaṃ paccayam imaṃ patitṭhaṃ
labhitvā rajje patitṭhahitvā ti a, pubbe⁶ ti ito pubbe attano vanavāsakilesaṃ 15
anussaritvā, ānandiyam ācarimsu ramaṇīye -- ti ramaṇīye Vārikagiri-
kuṇḍimhi Vessantarassa rañño āpā ti kañcana latāvinaddhaṃ⁷ ānandabheriṃ
carāpavā ānandachanaṃ ācarimsu, ānandi vittaṃ -- ti lakkhaṇasampannaṃ Maddi
putte saṃgama sampāpūṇitvā vittaṃ sumanā hutvā ativiya ānandi nanditṭha
'ti a, patitā ti pavattapātisomanassa hutvā. 20

Evam patitā hutvā ca pana putte āha:

757. Ekabhattā pure āsiṃ niccaṃ thaṇḍilasāyini,
iti me taṃ vataṃ āsi tumhaṃ⁸ kāmāhi puttakā. 2440.

758. Tam me taṃ vataṃ samiddh' ajja tumhe saṃgama puttakā,
mātujam pi taṃ pāletu pitujam pi ca puttakā, 25
atho pi taṃ mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatu. 2441.

759. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhaṃ c' eva pitu ca te
saccena tena kusalena ajaro tvaṃ amaro bhavā 'ti. 2442.

Ta. tumhaṃ⁸ kāmāhi -- ti puttakā tumhakaṃ kāmā tumhe patthaya-
mānā pure tumhesu brāhmaṇena nītesu ekabhattaṃ bhuñjitvā bhūmiyaṃ sayiṃ, 30
iti me⁹ tumhakaṃ kāmā¹⁰ etaṃ vataṃ āsīti¹¹ vadati, samiddhajaṃ 'ti tam
me vataṃ ajja samiddhaṃ, mātujam pi taṃ pāletu pitujam pi ca puttakā
ti puttakā¹² mātu jātasomanassaṃ pitu jātasomanassam pi pāletu mātnpitunnaṃ
santakaṃ puññaṃ taṃ pāletu 'ti a. yeva, ten' evāha: yaṃ kiñc' atthi kataṃ
puññaṃ ti. 35

¹ Cks maṃ. ² Bp parikarimsu. ³ Bā nandā-. ⁴ Bā dve. ⁵ Bā omits ca. ⁶ Cks
add vā. ⁷ Bā vinandam. ⁸ Cks -hā. ⁹ Cks ime. ¹⁰ Cks kāmāya. ¹¹ Cks
adāsīti. ¹² Bā puttajālikam.

Phusati pi devī „ito patthāya mama suṇhā imān' eva
vatthāni nivāsetu, imāni ābharāṇāni dhāretu“ 'ti samugge pū-
retvā pahīni.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 5 760. Kappāsikaṃ ca koseyyaṃ khomakodumbarāni ca
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddi asobhatha. 2443.
761. Tato khomaṇ ca' kāyūraṃ aṃgadam' maṇimekhalam
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddi asobhatha. 2444.
762. Tato khomaṇ ca kāyūraṃ gīveyyaṃ ratanāmayam sassū- etc. 2445.
10 763. Uṇṇataṃ mukhaphullaṇ ca' nānāratte ca' maṇiye⁵ sassū- etc. 2446.
764. Uggatthanaṃ giṃgamakaṃ⁶ mekhalam palipādakaṃ⁷
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddi asobhatha. 2447.
765. Suttaṇ ca suttavajjaṇ ca upanijjhāya seyyasi
asobhatha rājaputti devakaṇṇā va Nandane. 2448.
15 766. Sīsam nahātvā sucivatthā sabbābharāṇabhūsitā
asobhatha rājaputti tāvatimsā va accharā. 2449.
767. Kadaliva vātacchupitā jātā cittalatāvane
dantāvaraṇasampannā rājaputti asobhatha. 2450.
768. Sakuṇi mānusiṇi va jātā cittapattā⁸ pati⁹
20 nigrodhapattabimboṭṭhi rājaputti asobhatha. 2451.

Ta. khomaṇca¹⁰ -- ti suvaṇṇamayaṃ gīvasasādhanaṃ, aṃgadam -- ti
aṃgadābharāṇaṃ ca maṇimayamekhalāṇ ca, duttiyagāthāya khomaṇ ca kāyūraṇ ti
suvaṇṇamayaṃ vanakhaṇḍajjūriphalasaṇḍhānaṃ gīvasasādhanaṃ eva, ratana mayan
ti aparaṃ pi ratanamayaḡgīveyyaṃ, uṇṇataṇ ti ekaṃ pasādhanaṃ, mukha-
25 phullaṇ ti naḷāṭaute tilakamālābharāṇaṃ, nānāratte ti nānāvaṇṇe, maṇiye
ti maṇimaye¹¹, uggatthanaṃ giṃgamakaṇ¹² ti etiāni pi dve ābharāṇāni,
mekhalam ti suvaṇṇarajataṃmayam mekhalam, palipādakaṇ¹³ ti pādapasā-
dhanam, suttaṇca -- ti suttārūḷhaṇ ca pasādhanaṃ, Pāliyaṇ ca pana suppaṇ
ca suppvajjaṇ cā ti likhitaṃ, upanijjhāya seyyasiti etaṃ suttārūḷhaṇ ca
30 asuttārūḷhaṇ ca ābharāṇaṃ taṃ taṃ uṇaṭṭhānaṃ oloketvā alaṃkaritvā ṭhitā sey-
yasi uttamarūpadharā Maddi devakaṇṇā va Nandane asobhatha, vātacchupitā
ti cittalatāvane jātā vātasamputthā¹⁴ suvaṇṇakadalī viya taṃ divasaṃ¹⁵ sā
vijambhamānā asobhathā, dantāvaraṇasampannā ti bimbaphalasadīsehi
d-varaṇehi samannagatā, sakuṇi mānusiṇi va jātā cittakatā¹⁶ patiti yathā

¹ Bā hemaṇca. ² Bā aṃgaram. ³ Ck^o -llaṇ va. ⁴ Ck^o na. ⁵ Bā -ke. ⁶ Bā
kiṃka-. ⁷ so Ck^o; Bā pati-. ⁸ Ck^o cittapattā, Bā -latā. ⁹ Bā patti. ¹⁰ Bā
hemaṇca. ¹¹ Ck^o maṇivade. ¹² Bā kiṃkamakaṇ. ¹³ Bā paṭipā-, Ck^o phāli-. ¹⁴
Bā -saṇḍhūthā. ¹⁵ Bā divaṇ, Ck^o omite di-. ¹⁶ so Bā; Ck^o cittalatā.

manussasarīre jātā mānusiṇī nāma sakunī cittapattā ākāse patamānā pakkhe pasāretvā gacchantī sobhati evaṃ sārattatāya nigrodhapakkabimbapakkasadiśa-
oṭṭhi¹ asobhatha.

769. Tassā ca nāgām ānesuṃ nātivaddhaṃ ca kuṇjaram
sattikkhamam sarakkhamam isādantaṃ urūlhavam². 2452. 5

770. Sā Maddī nāgam āruyhi³ nātivaddhaṃ ca kuṇjaram
sattikkhamam sarakkhamam isādantaṃ⁴ urūlhavan ti. 2453.

Ta. tassā cā 'ti bhī, tassāpi Maddiyā sabbālaṃkārapatimaṇḍitam katvā
nātivaddham sattisarapahārakkhamam⁵ 'ekam taruṇahatthim upaneṣuṃ, nāga-
māruyhi⁶ ti gandhahatthipittim⁷ abhiruyhi. 10

Iti te ubho pi mahantena yasena khandhāvāram agamaṃsu⁸.
Saṇjayarājā dvādasahi akkhohiṇiṇi saddhim māsamattaṃ pab-
batakiḷam vanakiḷam kiḷi. M-assa tejena tāva mahante araṇṇe
koci vālamigo vā pakkhi vā kañci na heṭhesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

771. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁹ ettha migā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam⁶ aheṭhayuṃ⁷. 2454. 15

772. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁹ ettha dijā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam⁶ aheṭhayuṃ⁷. 2455.

773. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁹ ettha migā ahū
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivinaṃ ratṭhavaḍḍhane. 2456. 20

774. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁹ ettha dijā ahū
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivinaṃ ratṭhavaḍḍhane. 2457. 25

775. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁹ ettha migā ahū
nāssu⁸ mañjūni kujjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2458.

776. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁹ ettha dijā ahū
nāssu⁸ mañjūni kujjimsu Vessantare payātamhi etc. 2459.

Ta. yāvant -- ti yāvanto ettha, ekajjham -- ti ekasmim¹⁰ thāne sanni- 30
patimsu sannipatitvā ca pana ito patṭhāya idāni amhākam aṇṇamaṇṇam lajjā
vā samvaro vā na bhavissatīti domanassapattā ahesuṃ, nāssu mañjūni
kujjimsu¹¹ 'ti M-assa viyogadukkhita¹⁰ madhuraravam na raviṃsu.

¹ B^d -patta-patta. ² B^d urūlhavam, C^s urūlhava, C^k uparūlhavam. ³ B^d ārūhi.

⁴ C^k -danti. ⁵ B^d āg-. ⁶ so B^d; C^k aṇṇ-. ⁷ B^d vihe-, ⁸ C^k nāssa. ⁹

C^k nāssa. ¹⁰ B^d -itāya.

Sañjayanarindo māsamattaṃ kīlitvā senāpatiṃ pakkosāpetvā „tāta ciraṃ ni araṇṇe vutthaṃ, kiṃ te mama puttassa gamanamaggo alaṃkato“ ti pucchitvā „āma deva kālo vo gamanāyā“ ti vutte Ve-rassa ārocāpetvā senaṃ ādāya nikkhami,
 5 Vamkagirikucchito yāva Jetuttaranagarā saṭṭhiyojanaṃ alaṃkatamaggaṃ M. mahantena parivārena paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

777. Paṭiyatto rājamaggo vicitto pupphasanthato¹
 vasi Vessantaro yattha yāvata va Jetuttarā. 2460.
 10 778. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
 samantā parikarimsu² Vessantare payātamhi Si- etc. 2461.
 779. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2462.
 780. Hatthārohā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 15 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2463.
 781. Karoṭiyā³ cammadharā khaggahatthā⁴ suvammino
 purato paṭipajjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2464.

Ta. paṭiyatto ti visākhapūjakāle⁵ viya alaṃkato, vicitto ti kaḍalipunṇa-
 ghaṭadhajapaṭākādīhi vicitto, pupphasanthato ti lājapañcamakehi pupphehi
 20 santhato, yatthā 'ti yattha Vamkapabbate Ve- vasi tato paṭṭhāya yāvata⁶ Je-
 tuttarā nīrantaraṃ alaṃkato ca, karoṭiyā³ ti sisakarotiko⁷ ti laddhanāmā sīse
 paṭimukkakaroṭino yodhā, cammadharā ti kaṇḍavāraṇacammadharā, suvam-
 mino ti citrāhi jālikāki suṭṭhu vammikā, purato paṭi--ti evarūpā matta-
 hatthīsu pi āgacchatesu anivattino sūragodhā raṇṇo Ve-rassa purato paṭipajjimsu.

25 Rājā saṭṭhiyojanaṃ maggaṃ dvīhi māsehi atikkamma Je-
 tuttaranagaraṃ patto alaṃkatapaṭiyattaṃ nagaraṃ pavisitvā
 pāsādaṃ abhiruyhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

782. Te pāvisum⁸ puram rammaṃ bahupākāratoraṇam
 30 upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ. 2465.
 783. Mittā jānapadā āsum negaṃ ca samāgatā
 anuppatte kumāraṃhi Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2466.
 784. Celukkhepo avattittha⁹ āgate dhanadāyake
 nandi-ppavesi nagare bandhanamokkho¹⁰ aghosaṭṭhā 'ti. 2467.

¹ Bā sandhito. ² Bā -kirimsu. ³ Cā karoṭiyā-. ⁴ Bā indihatthā. ⁵ Bā visā-
 khapunṇamapūjanakālo. ⁶ Bā yāva. ⁷ Cā pāvisimsu. ⁸ Bā pavattittha.
 Bā bandhanā-.

Ta. bahupākāra -- ti bahukehi pākārehi toraṇehi ca samannāgataṃ, naccagītehi -- ti naccagītehi ca ubhayehi s-gataṃ, vittā ti tuṭṭhā somanassappattā, āgate dhanā -- ti mahājanassa dhanadāyake Mahāsatte āgate nandippavesitī Vessantarassa mahārājassa ānā ti nagare bheriṃ carī, bandhanā -- ti sabbasattānaṃ bandhanamokkho ghoṣito.

Antamaso bilāle upādāya Vessantaramahārājā sabbasatte² vissajjāpesi, so nagaraṃ pavittḥadivase yeva paccūsakāle cintesi: „sve vibhātāya rattiyā mamāgatabhāvaṃ sutvā yācakā āgamissanti, tes' āhaṃ kiṃ dassāmīti“. Tasmiṃ khaṇe Sak-kassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi, so āvajjanto taṃ kāraṇaṃ 10 nātvā rājanivesanassa pacchimavatthuṃ ca purimavatthuṃ ca kaṭippamāṇaṃ pūrento ghanamegho viya sattaratanavassaṃ vassāpesi, sakalanagare jaṇṇupparamāṇaṃ vassāpesi. Puvadivase M. tesāṃ tesāṃ kulānaṃ purimapacchimavatthusu „vattadha- 15 naṃ³ tesāṃ yeva hotū“ ti dāpetvā avasesaṃ āharāpetvā attano gehavatthusmiṃ dhanena saddhiṃ kotṭhāgāresu okirāpetvā dānaṃ paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

785. Jātarūpamayaṃ vassaṃ devo pāvassi tāvade

Vessantare pavittḥamhi Sivinaṃ ratṭhavaḍḍhane. 2468.

786. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo

kāyassa bhedā sappāṇṇo⁴ saggaṃ so upapajjathā 'ti. 2469.

Ta. saggaṃ so -- ti tato cuto dutiyacittena Tusitapure upapajjati⁵.

Satthā imaṃ gāthāsahassapatimaṇḍitaṃ Vessantaradhammadesa-
naṃ⁶ āharitvā jātakāṃ samodhānesi: „tadā Jūjako Devadatto ahosi, 25
Amittatāpanā Cīncamānavikā, Cetaputto Channo, Accutatāpaso Sāri-
putto, Sakko Anuruddho, Sañjayanarindo Suddhodanamahārājā, Phusatī
devī Mahāmāyā, Maddī devī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhā-
jinā Uppalavaṇṇā, sesaparisa Buddhaparisa. Vessantararājā aham
evā“ 'ti⁷. Vessantaravaṇṇanā samattā.

¹ Bā bandhanā-. ² Bā adds bandhanā. ³ Bā vutthitaṃ. ⁴ Cks -ā. ⁵ Ck up-
pajjati, Bā upapajjiti. ⁶ Bā mahāvessa-. ⁷ Bā ahaveva Sammasambuddho
loke udapādinti. Mahāvessantarajātakaṃ nīṭhitaṃ

*Jātidukkhātivattassa sujātassa mahesino
jātiyo dīpayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanā
Āraddhā (add: va) mayā loke dhammalokassa bhūriṇo
paṇṇācakkhupakārassa icchantena ciraṭṭhitiṃ |

- 5 Yā esā vīsati dvādasa bhāṇavārā santantiyā
vihāre suvihārānaṃ bhikkhūnaṃ rativaddhanaṃ | (?)
Iminā puṇṇakammena ito 'haṃ dutiye bhava
uppañjivā' surāvāse sundare Tusite pure |
Metteyyalokanāthassa suṇanto dhammadesanaṃ
10 tena saddhiṃ ciraṃ kālāṃ vindanto mahutiṃ siriṃ
Buddhe jāte Mahāsatte ramme Ketumatipure
vipparāṃse janitvāna ihetupaṭisandhiko |
Cīvaraṃ piṇḍapātaṃ ca anagghaṃ vipulaṃ varaṃ
senāsanaṃ ca bhesajjaṃ datvā tassa mahesino |
15 Sāsane pabbajitvāna jotento tam anuttaraṃ
iddhiṃ satimā sammā dhārento Piṭakattayaṃ |
Vyākato tena 'Buddho 'yaṃ hessatī' anāgate
uppannuppannabuddhānaṃ dānaṃ datvāna tehi pi |
Samsāre samsaranto va kapparukkho va paṇiṇaṃ
20 icchiticchitaṃ annādiṃ' dadaṃ cīttasamāhito |
Sīlanekkhammapaṇṇādiṃ pūretvā sabbapāraṇiṃ
pāramisikharaṃ patvā Buddho hutvā anuttaro |
Desetvā madhuraṃ dhammaṃ jantūnaṃ sivaṃ āvaṇaṃ,
sabbāṃ sadevakaṃ lokaṃ brahā samsārabandhanā
25 mocayitvā varaṃ khemaṃ pāpuṇeyyaṃ sivaṃ padaṃ ||
Puṇṇenānena pappomi nibbutiṃ yāvatā v' ahaṃ
uppañjeyyaṃ kule suddhe saddhe aḍḍhe mahaddhane |
Asesadesabbhāsasu kalāsu sakalāsu ca
kusalo lokapaṇḍico caṇḍanimaddanesu³ ca |
30 Piṭakesu ca Vedesu nekavyākaraṇesu ca
takkādisu paṇ' aññesu satthesu ca visārado |
Kavicāgamakovādo paravādappamaddano (?)
ekasutidharo nekasahassānaṃ pi ganthato⁴ |

* The following verses are not to be found in B^d. The first one seems
be due to the author of the Nidānakathā, the others are copyists' verses.
read: uppañjeyyaṃ? ² C^k - tamattādiṃ. ³ C^s - niccadda-. ⁴ C^s - santhato.

Ganthasatasahassam pi sutamattena dhāraye
 atthavyañjanato cāpi sahasanayato pi ca |
 Vasāsīhassa pakkhittam yathā kañcanapātiyā
 silālekhe va me niccam sabbam sutam na nāsaye | (?)
 Mahiddhiko mahātejo kataññū kusalo bali
 dhitimā jātisampanno bhavyeyam jātijātiyam |
 Paro pi mam na himseyya¹ na himseyyam param pi ca
 adaṇḍena asatthena dameyyam sabbapāṇinam |
 Kudittim pāpamittaṇ ca na seveyyam kudācanam
 hitacittena sattānam bhaṇeyyam madhuram giram |
 Nipunam duddasam pañham yena kenaci pucchito
 muhuttana pakāseyyam tosentō sakalam pajam |
 Atekicchāpi ye rogā te mayā pekkhitakkhaṇe
 nissesā byapagacchantu udabindu va pokkharā |
 Dasikasumattam pi² yam kiñci mama santakam (?)
 rājacorāppiyā³ sattā agginā udakena vā
 na vinassantu me bhogā mā gayha-dayha-vuyhatu |
 Rogavyādh⁴ antarāyantu⁵ na pappontu kadāci mam
 devā manuṣṣā asurā gandhabbā yakkharakkhasā |
 te⁶ pi mam anurakkhantu bhava saṁsarato mama
 Adinam paradāraṇ ca surāpānam vihiṁsanam
 asaccam supinenāpi na bhaṇeyyam kudācanam |
 Pañcānantariyam kammam pañca duccharitam pi ca
 manasāpi na cinteyyam sabbakālam itoparam |
 Na kareyyam na kareyyam na cinteyyam kudācanam
 pāpakaṇ aṇumattam pi tathā dukkhaṇ ca pāṇinam |
 Niraye ca Tiracchāne Pete Aṣurayoniyam
 yam hi dukkham tam sabbam na phuseyya mam⁷ kudācanam |
 Yāni sippāni lokasmiṇ aṇumthūlāni vijjare
 tāni sabbāni sippāni sayam siddhā bhavantu me |
 Pūretvā bodhisambhāre Buddho hessam anāgate
 desetvā jantunam dhammam pūrayissam sivaṇ padam ||
 Paṭisandhi mānusi bhogā vāsanā Piṭakattaye
 dāmasilamayā paññā mama hotu bhavābhaye |
 Anena me sabbabhavā bhavyeyum
 jātissaro sabbaguṇūpapanno

¹ both MSS. -yyam. ² so C²; C² dasikasuttampi. ³ C² corapiyā. ⁴ so both MSS. for antaradhāyantu? ⁵ both MSS. phuseyyam, omitting mam.

dhanena rūpena kulena cāyo
 Buddho bhavissāmi anāgatesu ||
 Imaṃ likhitapuññaena Metteyyaṃ upasaṃkama
 patitṭhahitvā saraṇe suppatitṭhāmi sāsane¹ ||

- 5 Saddhāsīlādīpaññā-
 siridhitisatimā cāgāmettādayālu
 santo danto sucitto
 sakalavigamako dassaneyyābhirūpo
 tejāniddhī ca jāti-
 10 ssaramati suvaco sussaro 'nantabhogo
 saddhammo yeva tāṇo
 bhavatu bhavabhava pāpuṇeyyā va bodhiṃ ||
 Iminā puññakammena yāva Buddho bhavāmi¹ ahaṃ
 Vessantarō va dānena Jotisetṭhiva bhoginā
 15 Mahosadho va nāṇena hotu mayhaṃ bhavābhava |¹
 Icchitaṃ patthitaṃ mayhaṃ khippaṃ eva samijjhatu
 pūrentu cittaṃsaṃkappā Cando pannarasī yathā |¹
 Sarvārthasiddhir astu.

22 June 1895.

V. Fausbøll.

- 20 Idha nandati pecca nandati
 katapuñño ubhayattha nandati,
 'puññaṃ me katan' ti nandati,
 25 bhiyyo nandati suggatiṃ gato.

Dhammapada v. 18.

- Lykken gækker Store, Smaa,
 leger med Guldterning,
 lykkeligst at hvile paa
 30 er fuldendte Gærning.

B. S. Ingemann.

¹ this verse is not in C.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 1 line 21 add Schiefner, Tib. Tales by Ralston p. 247. Alwis, Attanag.
p. 47.

- 2 l. 6 read paccitvā.
- 4 l. 14 — muñcitukāmo. 4,16 hohi.
- 5 l. 11 — na for an.
- 6 l. 7 — nānābho-.
- 12 l. 27 — acetaso.
- 14 l. 23 — dūbhatī.
- 16 l. 31 — asitivassasahassāni.
- 20 l. 28 — pāpayissāmi.
- 22 l. 26 dele the period.
- 26 l. 13 read abbhāhato.
- 27 l. 5 — ukkaññhito.
- 27 l. 14 — kusalā.
- 30 l. 20 Cfr. S. B. E. 1₈₀₀, Bigandet 412, Bastian 2₂₃₈.
- 30 l. 23 read aparabhāge.
- 31 l. 13 — nāma na sakkā nātum,.
- 32 l. 8 — bhavissatīti.
- 32 l. 17 — dakkhina-.
- 33 l. 11 — vijāyi.
- 35 l. 2 — lonodakena with B?
- 35 l. 4 — upadhārehīti.
- 36 l. 13 — apāraṇeyyaṃ.
- 39 l. 10 dele the sign of quotation before suvaṇṇa- and put it before yassa in the next line.
- 39 l. 14 read cintayimāsu.
- 41 l. 1 — gahetvā.
- 41 l. 6 — dhanum.
- 41 l. 27 — ājāniyye¹⁰.
- 49 l. 5 — dhārīne.
- 50 l. 17 — hatthārūhā.
- 50 l. 20 — āgārūhā.

Page	50	l.	27	read	mañ.
—	55	l.	14	—	tañ.
—	56	l.	25	—	abbisaṭo.
—	57	l.	27	—	bhattapariḷāho.
—	60	l.	16	—	anupaviṭṭhapubbo smi.
—	61	l.	20	—	datvā.
—	62	l.	7	—	anueāsāmi.
—	62	l.	19	—	atthaṅgato.
—	69	l.	6	—	sutvā.
—	72	l.	27	—	-bhavanam.
—	73	l.	6	—	-parikkhāre.
—	76	l.	5	—	nahātvā.
—	76	l.	23	—	-kūṭe.
—	82	l.	12	—	visaṇṇitam.
—	82	l.	14	—	kalyāṇa.
—	82	l.	22	—	kho" and in the next line „niruddho.
—	86	l.	10	—	-yuttakānam.
—	86	l.	30	—	pappasālā.
—	88	l.	14	—	pharusa.
—	88	l.	23	—	-koṭṭiyam.
—	92	l.	29	—	ābādho.
—	93	l.	7	—	adurāgatañ.
—	93	l.	12	—	abbikañkhasiṭi.
—	94	l.	16	—	dasadhamma.
—	94	l.	28	—	mahārāja, dhammo cinnō.
—	95	l.	18	—	sitakāraṇam.
—	96	l.	15	—	ūnāni.
—	97	l.	4	all three MSS.	saṃādayi for saṃādiyi?
—	101	l.	2	all three MSS.	mañ dasseyyāsīti for me attānam dasseyyāsīti?
—	101	l.	10	read	aparabhāge.
—	102	l.	28	—	Nimirājā.
—	103	l.	18	—	cando.
—	103	l.	20	—	añṇassa.
—	109	l.	7	—	devasārathi.
—	109	l.	14—15	read	janatañ -- pasavetvā.
—	111	l.	18	read	nānāvudhehi.
—	113	l.	9	—	saṇṭhāna-
—	114	l.	1	—	sūta.
—	115	l.	21	—	antaradhāpetvā.
—	115	l.	31	—	Mātali.
—	119	l.	4	—	-kūṭāgāra.
—	119	l.	11	—	c' ūbhayañ instead of c' ūbhayañ ¹ .
—	119	l.	27	—	puñṇāni.
—	121	l.	28	—	atirekāya.

Page 122 l. 24 read sampattiñ.

- 123 l. 2 — vimāne.
- 125 l. 14 — giri brahā.
- 126 l. 22 — pana vatvā.
- 128 l. 23 — mahājano.
- 131 l. 21 — bhāyīti.
- 132 l. 2 — -pakkharaṇi-.
- 139 l. 16 — andhabbhūto.
- 142 l. 21 — tātañ ca.
- 143 l. 14 — yācītvā.
- 144 l. 13 — yaññāvāṭa-.
- 313 l. 22 — -setṭham.
- 560 l. 34 — ayyaputta.

Formerly published:

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice editis, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Published for the Pāli Text Society. Part I. Text. London 1885. Part II. A Complete Phraseological Glossary to Suttanipāta. London 1894.

Nogle Bemærkninger om enkelte vanskelige Pāli-Ord i Jātaka-Bogen. (Fra det danske Videnskabs-Selskabs Oversigter). 1888.

The Jātaka together with its Commentary. Vol. 1-6. 1877-96.

Smaahistorier fra Østerland. Efter det Persiske ved V. Fausbøll. Kbh. 1852. 50 Ører.

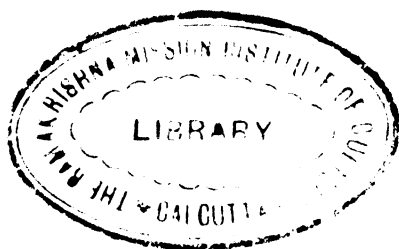
Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse. Udgivne af V. Fausbøll. Med Afbildninger af Vægtere fra forskellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier). 3dje forøgede Oplag ibidem 1894.

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbøll. Kbh. 1862. 3dje forbedrede Udgave. Kbh. 1887. (Iustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henvisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1856. 2 Kroner.

Om 3 Lyde i almindelig, Jannet Dansk, der hidtil ikke have været anerkjendte og opførte som selvstændige Selvlyde. (I Universitets-Jubilæets Danske Samfunds Blandinger) 1882.

Recd. on 3. 4. 2
R. B. 12 782
G. H. No. 30912

NATIONAL SUPPLY
CALCUTTA

209. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo
pitu mātuc ca¹ vanditvā katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ 1893.
210. Catuvāhiṃ rathaṃ yuttaṃ sīghaṃ āruya sandanaṃ
ādāya puttadāraṃ ca Vaṇkaṃ pāyāsi pabbataṃ ti. 1894

Ta. tato ti bhi- tassā Maddiyā rathaṃ abhirūhitvā tñtakāle, datvā ti 5
bhilyo² dānaṃ datvā, katvā ca - - ti padakkhiṇaṃ ca katvā, naṃ ti nipāta-
mattaṃ.

211. Tato Vessantaro rājā yenāsi bahuko jano
ānanta kho taṃ gacchāma ārogā hontu nātayo ti. 1895.

T. a.: bhi- kato Ve- rājā yaṃhi tñāne rājānaṃ passissāma³ 'ti bahuko 10
jano tñto āsi ta. rathaṃ pesetvā mahājanaṃ āpucchanto ānanta kho taṃ gac-
chāma ārogā hontu nātayo ti ā. ta. taṃ ti nipātamattaṃ, bhi- tato Ve- nātaye
ā.: tumhe āmantetvā mayaṃ gacchāma, tumhe sukhitā hotha niddukkā ti.

Evam Mahāsatte mahājane āmantetvā „appamattā dāna-
dini puññāni karoṭhā“ 'ti tesaṃ ovādaṃ ca datvā gacchante 15
pana Boḍhisattassa mātā⁴ „putto me dānavittako dānaṃ detū“
'ti ābharaṇehi saddhiṃ sattaratanapūrāni sakatāni ubhosu
passesu pesesi, so pi attano kāyārūlham eva ābharaṇabhaṇḍaṃ
omuñcitvā sampattayācakānaṃ aṭṭhārasa vāre datvā avasesaṃ
sabbam adāsi, so nagarā nikkhamitvā ca parivattitvā⁵ oloketu- 20
kāmo ahosi, ath' assa manam paṭicca⁶ rathappamāṇe tñāne
paṭhavi bhijjitvā⁷ parivattitvā rathaṃ nagarābhimukhaṃ akāsi,
so mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānaṃ olokesi tena kāraṇena⁸ paṭha-
vikampādayo ahesuṃ, tena vuttaṃ:

212. Nikkhamitvāna nagarā nivattitvā vilokite 25
tadāpi paṭhavi kampi Sineruvanavaṭṭasakā ti 1896.

sayaṃ pana oloketvā Maddim pi olokāpetuṃ gātham āha:

213. Imha Maddi nisāmehi rammarūpaṃ va dissati
āvāso Sivisettassa pettikaṃ bhayanaṃ mamaṃ ti. 1897.

Ta nisāmehitū olokehi.

30

¹ Ck^s pitumātucca, B^s pitumātum ca. ² B^s hi-. ³ B^s adds cintesi. ⁴ B^s
vattetvā, Ck^s omīti parivattitvā. ⁵ Ck^s paṭicca. ⁶ B^s adds kulāla cakkaṃ viya.
⁷ Ck^s kāruṇṇena.

Atha M. sahaajāte satṭhisahassee amacce ca sesajanañ ca
 oloketvā nivattāpetvā ratham pājento Maddim ā: „bhadde
 sace pacchato yācakā āgacchanti upadhāreyyāsīti“, sāpi olo-
 kentī nisīdi, ath' assa sattasatakamahādānañ sampāpunitum
 5 asakkontā cattāro brāhmaṇā nagaraṃ āgantvā „kuhiṃ rājā“
 ti pucchitvā „dānaṃ datvā gato“ ti vutte „kiñci gahetvā gato“
 ti vatvā „rathena gato“ ti sutvā „asse naṃ yācissāmā“ 'ti
 anubandhiṃsu, atha Maddi te āgacchante disvā „yācakā devā“
 'ti ārocesi, M. ratham ṭhapesi, te āgantvā asse yāciṃsu, M.
 10 caturo haye tesaṃ adāsi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

211. Tam brāhmaṇā anvagamuṃ, te tam asse yāciṃsu,
 yācito paṭipādesi catunnaṃ caturo haye ti. 1898.

Assesu pana dinnesu rathadhuraṃ ākāse yeva atṭhāsi,
 15 atha brāhmaṇesu gatamattesu yeva cattāro devaputtā, rohitami-
 gāvaṇṇena āgantvā sampācchitvā āgamimsu', M. tesaṃ deva-
 puttabhāvaṃ ñatvā imaṃ gātham āha:

212. Imha Maddi nisāmehi: cittarūpaṃ va dīssati,
 migarohiccavaṇṇena' dakkhiṇassā vahanti maṃ ti, 1899.

20 Ta. dakkhiṇ -- ti susikkhitassā vīya maṃ vahanti.

Atha naṃ evaṃ gacchantam aparo brāhmaṇo āgantvā
 ratham yāci, M. puttadāraṃ otāretvā ratham tassa adāsi,
 rathe' pana dinne' devaputtā antaradhāyimsu.

Rathassa pana dinnabhāvaṃ pakāseto Satthā āha:

25 213. Ath' ettha pañcama āgā, so tam ratham yācatha',
 tassa tam yācito dāsi, na c' assu' pahato mano. 1900.

217. Tato Vessantaro rājā oropetvā' sakaṃ janaṃ
 assāsayi assa ratham brāhmaṇassa dhanesino ti. 1901.

Ta. atthetthā 'ti ath' etasmim ṭhāne, na cassa -- ti na c' assu oḷino',
 30 assāsayi paritoṇento' nīyyādesi.

¹ Ck. āg. ² Ck. migā-. ³ Ck. -esu. ⁴ B^d āyācetha. ⁵ so all three MSS. for cassa? ⁶ B^d orohitvā. ⁷ B^d na cassa mano oḷino. ⁸ Ck. parivatoṇento.

Tato paṭṭhāya pana sabb' ete pattikā va ahesuṃ, atha
M. Maddiṃ avoca:

218. Tvaṃ Maddi Kanhājinaṃ gaṇha, lahuḁ esā kaniṭṭhikā,
ahaṃ Jāliṃ gaṇhissāmi, gaṇuko bhātiko hi so ti. 1902.

Evaṃ ca pana vatvā ubho pi dve dārake aṃkenādāya 5
pakkamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

219. Rājā kumāraṃ ādāya rājaputtī ca dārikaṃ
sammodamānā pakkāmuṃ aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā ti. 1903.
Dānaḁ haṇḍaṃ niṭṭhitaṃ. 10

Te paṭipathe gacchante manusse disvā „kuhiṃ Vaṃkapab-
bato“ ti pucchanti, manussā „dūre“ ti vadanti, tena vuttaṃ:

220. Yadi keci manuḁ enti¹ anumagge paṭipathe²
maggaṃ te paṭipucchāma: kuhiṃ Vaṃkatapabbato. 1904.
221. Te taṭṭha ambe passitvā karuṇaṃ paridevayūṃ,
dukkhaṃ te paṭivedenti: dūre Vaṃkatapabbato ti. 1905. 15

Maggassa ubhatō passe³ vividhaphaladhārino rukkhe disvā
dārakā kandanti, M-assānubhāvena phaladhārino rukkḁ on-
amitvā hatthasamphassaṃ⁴ āgacchanti, tato supakkaphalāni ucci-
nitvā tesaṃ deti, taṃ disvā Maddi⁵ acchariyaṃ pavedesi, 20
tena vuttaṃ:

222. Yadi passanti pavane dārakā phalite dume
tesaṃ phalānaṃ hetūhi⁶ uparodanti dārakā. 1906.
223. Rodante dārake disvā ubbiggā vipulā⁷ dumā
sayam ev' onamitvāna upagacchanti dārake. 1907. 25
224. Idam accherakaṃ disvā abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
sādhukāraṃ pavattesi Maddi sabbaṅgasobhanā: 1908.
225. Accheram vata lokasmiṃ abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
Vessantarassa tejena sayam ev' onatā dumā ti. 1909.

¹ Bā keci manuḁ etl. ² all three MSS. paṭi-. ³ Bā ubhoṃ passesu. ⁴ Ck²
-passaṃ, C² passaṃ. ⁵ Ck² -i, Bā -im. ⁶ C² -uhi, Bā -umhi, B² -ubbhi. ⁷
Bā ubbidhā vipulā, Ck² ubbiggā vipphalā.

Jetuttaranagarato Suvannagiritālo nāma pabbato pañcayo-
janāni, tato Kontimārā nāma nadī pañcayojanāni, tato c'
Arañjaragiri.¹ nāma pabbato pañca-, tato Dunniviṭṭha-brāhmaṇa-
gāmo² nāma pañca-, tato mātulanagaraṃ dasayojanāni, iti taṃ
5 maggaṃ Jetuttaranagarato tiṃsayojanaṃ hoti³, devatā maggaṃ
saṃkhipiṃsu, ekadivaseṇ⁴ eva te mātulanagaraṃ sampāpu-
niṃsu, tena vuttaṃ:

226. Saṃkhipiṃsu pathaṃ yakkhā anukampāya dārake,
nikkhaṇṭadivaseṇ⁵ eva Cetaraṭṭhaṃ⁶ upāgamun ti. 1910.

10 Upagacchantā pana Jetuttaranagarato pātaraśasamaye nik-
khamitvā sāyaṇhasamaye Cetaraṭṭhe⁷ mātulanagaraṃ sampattā.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

227. Te gantvā dighaṃ addhānaṃ Cetaraṭṭhaṃ⁸ upāgamun,
iddhaṃ phitaṃ janapadaṃ bahumaṃsasurodananti⁹. 1911.

15 Tadā mātulanagare satthikhattiyasahasāni vacanti, M.
antonagaraṃ apavisitvā nagaradvāre sālāya nisīdi, ath' assa
Maddi M-assa pādesu rajaṃ puñjitvā pāde sambāhetvā¹⁰, „Ve-assa
āgatabhāvaṃ jānāpessāmi¹¹“ sā sālato nikkhamitvā tassa cak-
khupathesu¹² atthāsi, tena nagaraṃ pavisantiyo ca nikkha-
20 mantiyo ca itthiyo naṃ disvā parivāresuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

228. Cetiyo¹³ parikirimṃsu¹⁴ disvā lakkhaṇaṃ āgataṃ:
sukhumālī vata ayyā¹⁵ pattikā paridhāvati. 1912.

229. Vayhāhi pariāyitvā sivikāya ca khattiyā¹⁶

25 sājja¹⁷ Maddi araṇṇasmiṃ pattikā paridhāvati. 1913.

Ta lakkhaṇaṃ t' lakkhasampannaṃ Maddiṃ āgataṃ, paridhāva-
tīdi evaṃ sukhumālī hutvā pattikā ya vicarati, pariāyitvā ti Jetuttaranagare
vicaritvā, sivikāya¹⁸ ti suvaṇṇasivikāya.

¹ C^k marañjana-, B^s ārañjara-. ² C^k -ṭṭhi-, B^d tuppavināḍiḍḍabāra-. ³ B^d
-nāni honti. ⁴ B^d jeta-. ⁵ C^k māsasurodanti, C^s bahumamāsasurodananti. ⁶
B^d -the. ⁷ B^d je-. ⁸ B^d -vārāsu-. ⁹ C^k vanāyaṃ ayyā, C^s vāyaṃ ayya. ¹⁰
C^k vattiyā, B^d rathena ca. ¹¹ B^d svaṇṇa.

Mahājano tam Maddiñ ca Ve-rañ ca putte c' assa anātha-gamane¹ āgate disvā gantvā rājānañ ārocesi, satṭhisahassarājāno rodantā paridevantā tassa santikañ āgamimṣu².

Tam atthañ pakāsento Satthā āha:

290. Tam disvā Cetapāmokkhā rodamānā upāgamum: 5
kaccin nu deva kusalañ, kacci deva anāmayañ,
kacci pitā³ ārogo⁴ te Sivinañ ca anāmayañ. 1914.
291. Ko te balañ mahārāja, ko nu te rathamaṇḍalañ,
anassako arathako digham addhānañ āgato,
kacc' āmittehi pakato⁵ anuppatto s' imañ disa ti. 1915. 10

Ta. disvā ti dūrato va passitvā, Cetapā -- ti Cetarājāno, upāgamun ti upagamimṣu, kusalañ ti ārogyañ, anāmayañ ti niddukkhabhāvañ, ko te balañ ti kuhirā tava balakāyo, ratha -- ti yena si alaṃkatarathena āgato so kuhin ti pucchanti, anassako ti na assako⁶ ti yeva, arathako ti ayānako, digham -- ti dighamaggañ āgato, pakato ti abhibhūto. 15

Atthā nesam rājūnañ M. attano āgamanakāraṇañ kathento ā.:

292. Kusalañ c' eva me samma, atho samma anāmayañ,
atho pitā arogo⁷ me Sivinañ ca anāmayañ! 1916.
293. Ahañ hi kuñjarañ dajjañ iśādantañ urūhavañ (cfr. supra v. 33)
khettaññum sabbayuddhānañ sabbasetañ gajuttamañ 1917. 20
294. Paṇḍukambalasañchannañ pabbhinnañ sattumaddanañ
dantiñ savālavajaniñ setañ Kelāsa-sādisañ 1918.
295. Sasetacchattañ saupatheyyaṃ⁸ sāthabbanañ⁹ sahatthipañ
aggayānañ rājavāhiñ brāhmaṇānañ adās' ahañ. 1919.
296. Tasmim me Sivayo kuddhā, pitā c'¹⁰ upahato¹¹ mano, 25
avaruddhati¹² mañ rājā, Vamkañ gacchāmi pabbatañ,
okāsañ sammā jānātha vane yattha vasāmase¹³ ti. 1920.

Ta. tasmim me ti tasmim kāraṇe mayhañ Sivayo kuddhā, upahato -- ti upahataḍḍitto kuddho va hutvā mañ ratthā pabbājesi, yatthā 'ti yasmin vane mayhañ vaseyyāma ta. no vasaṇokāsañ jānāthā 'ti ā. 20

Te rājāno āhaṃsu:

¹ so Cks; B^d anāthāgamanena. ² C^s ag-; B^d āgamaṃsu. ³ Cks pitā. ⁴ Cks āroga, C^s aroga, B^d arogo. ⁵ Cks kacc' tāmittehi kato. ⁶ Cks anassako. ⁷ Cks -gā. ⁸ B^d saupāṇeyyañ, B^s saupāṇeyyañ. ⁹ Cks sabbabbanāñ, B^d sādhabbanāñ. ¹⁰ Cks ca. ¹¹ so all three MSS. ¹² B^d -ddhāsi, Cks -ruddhāsi. ¹³ B^d vase-.

297. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
issaro si¹ anuppatto yaṃ idh' atthi pavedaya. 1921.

298. Sākaṃ bhisam madhum māmsam suddham sālinam odanaṃ
paribhuñja mahārāja, pāhuno² no si āgato ti. 1922.

5 Ta. pavedaya 'ti kathehi, sabbaṃ paṭiyādetvā deessāma, bhisam ti bhi-
samūlaṃ yaṃ kiūci kandajetam vā.

Vessantaro āha:

299. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati³ maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
10 okāsam samma jānātha vane yattha vasāmasa ti, 1923.

Ta. paṭiggahitaṃ ti sabbam etaṃ tumhehi dinnam mayā ca paṭigra-
hitaṃ eva hotu sabbassa tumhehi mayhaṃ agghiyaṃ ti agghiyaṃ nivediyaṃ
kataṃ, rājā paṇa maṃ avaruddhacīti⁴ ratthā pabbajeti⁵, tasmā Vaṃkam eva
gamissāmi, tasmīṃ me araṇṇe vasanāttānaṃ jānāthā 'ti.

15 Te rājāno āhaṃsu:

300. Idh' eva tāva acchassu Cetaratthe rathesabha
yāva Cetā gamissanti raṇṇo santikaṃ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ⁶ Sivinaṃ ratthavaḍḍhanam. 1924.

301. Taṃ taṃ Cetā purakkhatvā patitā laddhapaccayā
20 parivāretvāna gacchanti, evaṃ jānāhi khattiyā 'ti. 1925.

Ta. raṇṇo -- ti raṇṇo santikaṃ yācanatthāya gamissanti⁷, nijjhā-
petum ti tumhākaṃ niddosabhāvaṃ jānāpetum, laddha -- ti laddhapattitthā,
gacchanti ti gamissantīti.

Mahāsatto āha:

25 302. Mā vo ruccittha gamanam raṇṇo santika⁸ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ, rājā tattha na issaro⁹. 1926.

303. Accuggatā hi Sivayo balatthā¹⁰ negamā ca ye
te padhamsetum icchanti rājānaṃ mama kāraṇā ti. 1927.

30 Ta. tatthā 'ti tasmīṃ mama niddosabhāvaṃ nijjhāpane, rājāpi anissaro,
accuggatā ti atikuddhā, balatthā¹¹ ti balakāyā¹², padhamsetum te rā-
jato nīharitum, rājānaṃ ti rājānaṃ pi.

¹ Cks ti. ² so all three MSS. ³ B^d -asi. ⁴ B^d -ruddhāsi. ⁵ B^d -si. ⁶ Cks -ja. ⁷ Cks gamanam. ⁸ B^d -kaṃ. ⁹ B^d rājāpi tatthantissaro. ¹⁰ B^d baladaggā. ¹¹ B^d balaggā. ¹² Cks balakāyanāyana.

Te rājāno āhaṃsu:

244. Sace esā pavatt' ettha raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
idh' eva rajjaṃ kārehi Ceteh¹ parivārito. 1928.
245. Iddham phitaṃ c' idaṃ raṭṭhaṃ iddho janapado mahā,
matim karohi tvaṃ deva rajjassa-m-anusāsituṃ ti. 1929. 5

Ta. sace esā - - ti sace etasmim raṭṭhe esā pavatti, rajjassa - - ti
rajjaṃ anusāsituṃ, ayaṃ eva vā pāṭho.

Vessantaro āha:

246. Na me chando mati atthi rajjassa-m-anusāsituṃ
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetaputtā sunātha me. 1930. 10
247. Atuṭṭhā Sivayo assu¹ balatthā² negamā ca ye
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetā rajje hi secayum, 1931.
248. Asammodiyam pi vo assa accantaṃ mama kāraṇā
Sivinaṃ bhaṇḍanaṃ cāpi, viggaho me na ruccati. 1932.
249. Ath' assa bhaṇḍanaṃ ghoram sampahāro anappako³,
ekassa kāraṇā mayham himseyyum bahuke jane⁴. 1933. 15
250. Paṭiggaḥitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati⁵ maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmaṃ ti. 1934.

Ta. Cetā rajjehi - - ti Cetaraṭṭhavāsino kira Ve-ram rajje abhiśiñcimeṃ 20
ti tumbhakaṃ kupitā te atuṭṭhā assu¹, asammodiyaṃ ti asāmaggiyaṃ, assā 'ti
mayham ekassa kāraṇā tumbhakaṃ bhaṇḍanaṃ bhaviṣṣati.

Evam M. anekapariyāyena yācito pi r. na icchi, ath' assa
te pana rājāno mahantaṃ sakkāraṃ karimsu, so nagaraṃ
pavisituṃ na icchati, atha naṃ sālam eva alaṃkaritvā sāniyā²⁵
parikkhepaṃ katvā mahāsayaṇaṃ paññāpetvā sabbe ārakkhaṃ
katvā parivārayimsu, so ekadivasaṃ⁷ ekarattim vasitvā tehi
gahitārakkho sālāyaṃ vasitvā punadivase pāto va nānaggarasa-
bhojanaṃ paribhuñjitvā tehi rājūhi parivuto sālāya nikkhami,
saṭṭhisahasā⁶ khattiyā tena saddhim pannarasayojanaṃ maggaṃ³⁰

¹ B^d āsuṃ. ² B^d balaggā. ³ C^k -rena campako, C^e -rena cappako. ⁴ C^k bhim-
seyyum bahum kopano, C^e himseyyum bahuko jano, B^d himseyya bahuko jano.
⁵ B^d -st. ⁶ B^d āsuṃ. ⁷ B^d omits ekadi-.

gantvā vanadvāre t̥hatvā purato pannarasayojanaṃ maggaṃ
ācikkhantā āhaṃsu:

351. Taggā te mayā akkhāma yathāpi kusalā tathā
rājisi yattha sammanti ābutaggi samāhitā. 1935.
- 5 352. Esa selo mahārāja pabbato¹ Gandhamādano
yattha tvaṃ saha puttehi saha bhariyāya c'² acchasi³. 1936.
353. Tam Cetā⁴ anusāsimsu assunettā⁵ rudammukhā,
ito gaccha mahārāja uju yen' uttarāmukho. 1937.
354. Atha dakkhasi bhaddan te Vipulā⁶ nāma pabbatāṃ
10 nānādumagaṇākiṇṇaṃ sītaccāyāṃ manoramāṃ. 1938.
355. Tam atikkamma bhaddan te atha dakkhasi āpakā⁷,
nadin Ketumatim nāma gambhīraṃ girigabbharaṃ 1939.
356. Pūthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakāṃ,
tattha nahātvā pivitvā ca assāsetvā saputtake 1940.
- 15 357. Atha dakkhasi bhaddan te nigrodhaṃ maddhuvipphalaṃ
rammake sikhare jātaṃ sītaccāyāṃ manoramāṃ. 1941.
358. Atha dakkhasi bhaddan te Nālikāṃ nāma pabbatāṃ
nānādiṇṇaṃ sītaccāyāṃ manoramāṃ. 1942.
359. Tassa uttarapubbena Mucalindo nāmaso sare
20 puṇḍarīkehi sañchanno setasogandhiyehi ca. 1943.
360. So vanāṃ meghasaṃkāsāṃ dhūvaṃ haritaśāḍḍalāṃ
sīho vāmisapekkhīva vānasaṇḍaṃ vigāhiya
puppharukkhehi sañchannaṃ phalarukkhehi c'⁸ ūbhayaṃ. 1944.
361. Tattha bindussarā vaggū nāpāvaṇṇā bahū diḍḍā
25 kujjantā⁹ upakujjanti utusampupphite dume. 1945.
362. Gantvā girividuggāṇāṃ nadīnaṃ pabhavāni¹⁰ ca
so¹⁰ dakkhasi¹¹ pokkharāṇi karaṇṇjakakudhāyutaṃ 1946.
363. Pūthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakāṃ
samaṃ ca caturassaṃ ca¹² sādum appatigandhiyaṃ. 1947.
- 30 364. Tassa¹³ uttarapubbena paṇṇasālāṃ amāpaya
paṇṇasālāṃ amāpetvā uñchacariyāya ihathā¹⁴ 'ti. 1948.

Ta. rājisi'ti rājāno hutvā pebbajitā, samāhitā ti ekaggacuttā, esā¹ ti
dakkhīṇahatthaṃ ukkhipitvā iminā pabbatapādenagacchathā² ti ācikkhantā³ vadanti.

¹ O's sabbato. ² B⁴ vacchasi, O⁶ bhariyā ca acchasi, C⁸ gariyā ca a., B⁸ gariyo
ca a. ³ O's cetā, B⁴ jetā. ⁴ C's assa-. ⁵ B⁴ vepulā. ⁶ C's āvakāṃ,
B⁴ āpakā. ⁷ C's -rath. ⁸ C's B⁴ -tim. ⁹ O's pabhāṇi. ¹⁰ O's yo. ¹¹
B⁴ addasa. ¹² B⁴ caturāṇāṇa. ¹³ B⁴ tasmā. ¹⁴ B⁴ āgacchantā.

acchastī¹ vassasasi, āpaka² ti nadīm³ āpañ⁴, girigabbharan ti giri-
 kucchito pavattam, madhuvipphalan⁵ ti madhuraphalam, rammake ti
 ramañiye, kimpurisāyutan ti kimpurisehi āyutam parikkinnam, setaso-
 gandhiyehitī⁶ nānappakārehi setapupphehi⁷ c' eva sogandhiyehi ca samannā-
 gatañ, siho vāmisapekkhīti āmisam patthento siho viya, bindussarā ti 5
 piñditassara, vaggū ti madhurassarā, kujjantam - - ti⁸ paṭhamam kujjamānañ
 pakkhīñ pacchā upakujjanti, utu - - ti utukālasamaye pupphite dume nisīdīva
 kujjantam anukujjanti, so ākakkhasīti⁹ so tvañ passasīti¹⁰ a., karañña - - ti
 karañjarukkhehi ca kakudharukkhehi ca samparikkinnam, appaṭigandhiyañ ti
 paṭikkūlagandharahitañ madhurodakassa sampuppañ nānappakārapadumuppala- 10
 dhi sañchannañ paṇṇasālāñ, amāpayā¹¹ ti paṇṇasālāñ māpessasi¹², amā-
 petvā ti māpetvā, uñchacariyāya iḥathā¹³ ti aṭha tumhe deva uñchacariyāya
 yāpento appamattā iḥatha, āradhaviyā hutvā vihareyyātha¹⁴ ti a.

Evan te rājāno tassa pannarasayojanañ maggañ ācik-
 khitvā tañ uyyojetvā Vessantarassa antarāyabbhayaassa vinoda- 15
 natthañ „mā kocid eva paccāmitto okāsañ labheyyā“ ti cin-
 tetvā ekañ vyattañ susikkhitañ Cetaputtañ „tvañ gacchante
 ca āgaṇṇante ca parigaṇṇhāhīti“ vanadvāre ārakkhatthāya ṭha-
 petvā sakalanagaram¹⁵ eva gamimsu, Ve-pi saputtadāro Gandha-
 mādanañ gantvā tañ divasañ ta. vasitvā tato uttarābhimukho 20
 Vipulapabbatapādena¹⁶ gantvā Ketumatiyā nāma nadiyā tīre
 nisīdīva vanacarakena dinnam madhumamsam khāditvā tassa
 suvaṇṇasūciñ datvā nabhītvā pivītvā ca paṭippassaddhadaratho¹⁷
 nadīm¹⁸ uttaritvā sānupabbatasikkhare ṭhitassa nigrodhassa
 mūle thokañ nisīdīva nigrodhaphalāni khāditvā utthāyāsañ 25
 gacchanto Nālīkañ nāma pabbatañ patvā pariharanto Muca-
 lindasaratīrena pubbuttarakaṇṇam patvā ekapadikamaggena
 vanaghaṭaṇ pavasi tvātañ atikkamma giridugganadipabbhavañ¹⁹
 purato tañ caturassapokkharaniñ²⁰ sampāpuni, tasmim khāṇe
 Sakko devarājā²¹ āvajjanto tañ kāraṇam ātāvā „M. Himavan- 30
 tañ pavitṭho vasanatṭhānañ laddhum vaṭṭatīti“ cintetvā Vissa-

¹ B² vacch-. ² C² āvakañ. ³ C² nadī. ⁴ B² ti udakavāhanañ āvattañ, B²
 āvapañ in the place of nadīm āpañ. ⁵ B² -vipphalan, B² madhuvipphalan.
⁶ B² -tim-. ⁷ B² ādāsa ti. ⁸ B² passissasīti. ⁹ B² māpeyyāsi. ¹⁰ so all
 three MSS. for sakalañ. ¹¹ B² vopulla-. ¹² C² -ā. ¹³ B² nadīto. ¹⁴ B²
 atikkama giriduggaṇaṇ nadipabbhavañ. ¹⁵ B² -raṇasapo-. ¹⁶ C² add nañ.

- kammaṃ pakkosāpetvā „gaccha tāta tvaṃ Vaṃkapabbāta-
 kucchimhi ramaṇīye thāne assamapadaṃ māpetvā ehi”¹ “Viāsa-
 kammaṃ pesesi, so ta. gantvā dve paṇṇasālāyo dve caṃkame
 rattitthānadivaṭṭhānāni ca māpetvā caṃkammakoṭiyaṃ tesu
 5 tesu thānesu nānāpupphagacche kadalivanāni ca dassetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre ca paṭiyādetvā „ye keci pabbajitukāma
 gaṇhantū”² ‘ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde
 migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakatthānaṃ eva gato, M. pi
 ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇatthānaṃ bha-
 10 vissatīti”³ Maddiṃ ca dve putte ca assamapadadvāre thapetvā
 sayāṃ assamapadaṃ pavisitvā akkharāni oloketvā „Sakkeṃ
 amhi diṭṭho”⁴ ti natvā paṇṇasāladvāraṃ vivaritvā pavisitvā
 khaggaṃ ca dhanuṃ ca apantvā sātāke omuñcitvā pavisivesāṃ
 gahetvā kattaradaṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā caṃ-
 15 kamaṃ āruya aparāparaṃ caṃkamitvā paccekabuddheṇa sadi-
 sena upasamena⁵ puttadārānaṃ santikaṃ agamaṃsi, Maddi
 M-assa pādesu patitvā roditvā ten’ eva saddhiṃ assamapadaṃ
 pavisitvā attano paṇṇasālaṃ gantvā tāpasavésaṃ gaṇhi, pacchā
 putte pi tāpasakumārake karimsu, eattāro khattiyā Vaṃka-
 20 pabbatakucchimhi vasiṃsu, atha Maddi M-aṃ varaṃ yāci:
 „deva tumhe phalāphalaṭṭhāya agantvā putte gahetvā idh’ eva
 hotha, ahaṃ phalāphalaṃ āharissāmi”⁶, tato paṭṭhāya sā
 araṇṇato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggati, Bo- pi
 taṃ varaṃ yāci: „Maddi mayaṃ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma
 25 itthi ca nāma brahmacariyassa malaṃ, ito ‘paṭṭhāya akāle
 mama santikaṃ mā āgacchāhi”⁷, sā „sādhū”⁸ ‘ti sampajicchi,
 M-assa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānāpi
 aññamaññaṃ mettaṃ paṭilabhiṃsu, Maddi devī pi pāto va
 utthāya pāṇiyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā mukhodakaṃ
 30 āharitvā dantakaṭṭhaṃ datvā assamapadaṃ sammajjitvā dve
 putte ca pitu santike thapetvā pacchikhapittiaṃ kusahatthā

¹ Bā sakkena diṇno smim. ² Cā upamena.

araññaṃ pavisitvā vanamūlaphalāphalāni ca ādāya pacchim
pūretvā sāyanhasamaye āgantvā paṇṇasāle phalāphalaṃ ṭha-
petvā nahātu 'ti' putte nahāpeti², atha cattāro pi khattiyā
paṇṇasāladvāre nisiditvā phalāphalaṃ paribhuñjanti, tato Maddi
devaputte ādāya attano paṇṇasālaṃ gacchati, iminā niyāmena 5
pabbatakucchimhi sattamāse vasiṃsū 'ti. Vanapāpavesana-
khaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Tadā Kālīngaratṭhe Dunniviṭṭhabrahmaṇagāma-vāsī Jūjako
nāma brāhmaṇo bhikkhācariyāya kahāpaṇasataṃ labhitvā ekas-
miṃ brāhmaṇakule ṭhapetvā puna dhanam pariyesanattāyā 10
gato, tasmim cirāyante brāhmaṇakulā kahāpaṇe³ vaḷaṇjetvā
pacchā itarena āgantvā codiyamānā⁴ kahāpaṇe⁵ dātuṃ asak-
kontā Amittatāpanaṃ nāma dhītaraṃ tassa adāmsu, so taṃ
ādāya Kālīngaratṭhe Dun--gāmaṃ gantvā vasi, Amittatāpanā
sammā brāhmaṇaṃ paricarati, ath' aṇṇe va taruṇabrahmaṇā 15
tassa⁶ ācārāsampattiṃ disvā „ayaṃ mahallakabrahmaṇaṃ paṭi-
jaggati. tumhe amhesu kiṃ pamajjathā“ 'ti attano bhariyāyo
tajjenti, tā „imaṃ Amittatāpanaṃ imamahā-gāmā palāpessāmā“
'ti nadittitthādisu sannipatitvā taṃ paribhāsiṃsu.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha :

20

265. Aha vāsi⁶ Kālīngesu Jūjako nāma brāhmaṇo
tassāpi⁷ daharā bhariyā nāmen-Amittatāpanā. 1949.

266. Tā taṃ⁸ tattha gatā vocuṃ nadiudakahārikā
thiyo taṃ paribhāsiṃsu samāgantvā kutūhalā: 1950.

267. Amittā nūna te mātā Amittā⁹ nūna te pitā
ye taṃ jīṇassa pādāmsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1951.

25

268. Ahitaṃ vata te nāti mantayimsu rahogatā
ye taṃ jīṇassa pādāmsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1952.

269. Dukkaraṃ vata te nāti mantayimsu rahogatā ye etc. 1953.

270. Pāpakāṃ vata te nāti mantayimsu rahogatā ye etc. 1954.

30

271. Aṇṇāpaṃ vata te nāti mantayimsu rahogatā ye etc. 1955.

¹ Bā natvā for nhatvā? ² Bā nahāpeti. ³ Bā -paṇ. ⁴ Ck² bhediya-, B² khodiya-.

⁵ Bā tassa. ⁶ B² vāsi, Ck² ahucāsi. ⁷ C² tassāsi. ⁸ C² taṃ naṃ, C² tā taṃ.

⁹ 80 all three MSS.

373. Amanāpavāsaṃ vasasi evaṃ dahariyaṃ sati
yā tvaṃ vasasi jīṇassa, matam te jīvitaṃ varam. 1956.
373. Na hi nūna tuyhaṃ kalyāṇi pitā mātā ca sobhane
aṇṇaṃ bhattāraṃ vindimsu, [ye taṃ jīṇa pādamsu]
6 evaṃ dahariyaṃ sati. 1957.
374. Duiyittāṃ¹ te navamiyaṃ² akataṃ agghittakaṃ ye etc. 1958.
375. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyaṇe
sā tvaṃ loke abhisasi silavante bahussute
yā tvaṃ vasasi jīṇassa evaṃ dahariyaṃ sati. 1959.
- 10 376. Na dukkhaṃ ahinā daddhaṃ na dukkhaṃ sattiyā hataṃ
tāṃ ca dukkhaṃ ca tippaṇ ca³ yaṃ passe jīṇakaṃ patim. 1960.
377. N' atthi khippā n' atthi rati jīṇena patinā saba,
n' atthi allāpasallāpa, jagghitam pi na sobhati. 1961.
378. Yadaḥ daharo daharā ca mantayanti rahogatā
15 sabbāsaṃ sokā nassanti⁴ ye keci hadayanissitā. 1962.
379. Daharā tvaṃ rūpavati purisānaṃ abhipatthitā⁵,
gaccha nātikule accha, kiṃ jīṇo ramayissatīti. 1963.

Ta. ahū 'ti ahoṣi, vāsi Kālīṅgesū 'ti Kālīṅgarattho Danniṇittabrah-
maṇagāmaṇāsi, tā naṃ tattha -- ti ta. gāme itthiyo diudakahārikā hutvā
20 gatā naṃ avocum, thiyo naṃ -- ti tāyo itthiyo na aṇṇaṃ kiñci avocum aṭṭa
kho taṃ paribhāṇimsu, kutūhalā ti kuttūhalajātā viya hutvā, samāgaṇṇvā ti
samantato parikkhipitvā, dahariyaṃ ti daharim taruṇim sobhaggappattaṃ sa-
mānaṃ, jīṇassa⁶ 'ti jarājīṇassa gehe, duiyittāṃ⁷ te navamiyaṃ⁸ ti
tayā navamiyaṃ⁹ yāgaṃ¹⁰ duiyittāṃ¹¹ bhavissati, so te yāgaṇḍo¹² paṭhamam
25 mahallakakākena gahito bhavissati, duiyittā¹³ te navamiyā ti pi pāṭho nava-
miyā tayā duiyittā¹⁴ bhavissatīti a., akataṃ -- ti agghittakaṃ pi tayā aka-
taṃ bhavissati, abhisasīti akkoṣi, tassa te pāpassa idam phalaṃ ti adhippāyēn'
evaṃ āhamsu, jagghitam pi -- ti khaṇḍadante vivaritvā hasantassa mahalla-
kassa hasitam pi na sobhati, sabbāsaṃ sokā nassanti¹⁵ sabbe etesaṃ
30 sokā vinassanti¹⁶, kiṃ jīṇo ti yaṃ jīṇo taṃ pañcahi kāmagaṇehi kathaṃ
ramayissati.

Sā tesaṃ santikā parihāsaṃ¹⁷ labhitvā udakaghaṭaṃ ādāya
rodamaṇā gharaṃ gantvā „bhoti kiṃ rodasīti“ brāhmaṇena
puṭṭhā tassa ārocenti imaṃ gātham āha:

¹ O¹ duiyittāṃ, C² duiyittāṃ, B³ duiyittāṃ. ² B⁴ navamiyā, C⁵ navamiyā.
³ C⁶ nippāṇa. ⁴ so C⁷, B⁸ sabbā sokā vinassanti. ⁵ C⁹ - tthikā, B¹⁰ purisā
- tvaṃ abhipatthitā. ⁶ O¹¹ duiyittāṃ, B¹² duiyittāṃ. ⁷ B¹³ navamiyā. ⁸ C¹⁴ miyaṃ,
B¹⁵ navamiyā. ⁹ B¹⁶ yāga. ¹⁰ B¹⁷ yāga. ¹¹ C¹⁸ duiyittāṃ, B¹⁹ duiyittāṃ. ¹² C²⁰
duiyittāṃ, B²¹ duiyittāṃ. ¹³ C²² omīti sokā vi. ¹⁴ B²³ - bhāsaṃ.

980. Na te brāhmaṇa gacchāma nadim udakahāriyā,
thiyo mañ paribhāsanti tayā jippena brāhmaṇā 'ti. 1964.

T. a. : brāhmaṇa tayā jippena mañ 'ttihiyo paribhāsanti, tasmā ito paṭ-
(hāya tava udakaharīhā hutvā nadim na gamissāmīti.

Jūjako āha:

981. Mā me tvañ akarā kammañ, mā me udakam āhari,
aḥaṃ udakam āhissam, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1965.

Ta. udakamāhissan ti aḥaṃ udakam āharissāmīti.

Brāhmaṇi āha:

982. Nāhañ tamhi kule jātā yañ tvañ udakam āhare,
evañ brāhmaṇa jānāhi na te vacchām' aḥaṃ ghare. 1966.

983. Sace me dāsam dāsim vā nānayissasi brāhmaṇa
evañ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāmi santike ti. 1967.

Ta. pāhan ti yamhi kule sāmikā kammañ karonti¹ nāhañ ta. jātā, yañ
tvañ ti yasmā² yañ udakam tvañ āharissasi na mayhañ ten' attho. 15

Jūjako āha:

984. N' atthi me sippatthānam³ vā dhanadhaññam vā brāhmaṇi
kuto 'hañ dāsam dāsim vā ānayissāmi bhotiyā,
aḥaṃ bhotim upatthissam, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1968.

Brāhmaṇi āha:

985. Ehi te aḥaṃ akkhissam yathā me vacanam sutam:
esa Vessantaro rājā Vamhe vasati pabbate, 1969.
986. Tam tvañ gantvāna yācassu dāsam dāsim ca⁴ brāhmaṇa,
so te dassati yācito dāsam dāsim ca⁴ khattiyo ti. 1970.

Ta. ehi te -- ti ahañ te ākikkhissāmi idam sā devatādhiggaḥitā hutvā āha. 25

Jūjako āha:

987. Jippo 'ham asmi abalo, diḥho c' addhā suduggamo,
mā bhoti paridevesi, mā ca tvañ vimanā ahu,
aḥaṃ bhotim upatthissam, mā bhoti kupitā ahū ti. 1971.

Ta. jippo -- ti bhaddo aḥaṃ jippo kaṭṭham gamissāmīti.

¹ Bā karenti. ² Bā tasmā. ³ Bā sippam(hānam. ⁴ so all three MSS.

Brāhmaṇī āha:

389. Yathā āgantvā¹ saṃgāmaṃ² ayuddho va³ parājito
evam eva tuvaṃ brahme' āgantvā va parājito. 1972.
390. Sace me dāsaṃ dāsiṃ vā nānayissasi brāhmaṇa
5 evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāṃ⁴ ahaṃ ghare,
amanāpaṃ te karissāmi, taṃ te dukkhaṃ bhavissati. 1973.
391. Nakkhatte utupubbesu yadā maṃ dakkhasi 'laṃkataṃ'⁵
aññehi⁶ saddhiṃ ramamānaṃ tan te dukkhaṃ bhavissati, 1974.
392. Adassanena mayhaṃ te jinṇassa paridevato
10 bhiyyo Vamkā ca palitā⁷ bahū hessanti brāhmaṇā ti. 1975.

Ta. amanāpante ti Vessantarassa santikaṃ gantvā dāsaṃ vā dāsiṃ vā
anāharantassa taṃ⁸ aruccanakaṃ⁹ kammaṃ karissāmi, nakkhatte -- ti nak-
khatteyogavasena vā channaṃ utūnaṃ tassa tassa pubbavasena vā pavattesu chaṇṇesu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 393. Tato so brāhmaṇo bhito brāhmaṇiyā vasānugo .
aṭṭito kāmarāgena brāhmaṇiṃ etad abravī: 1976. "
394. Pātheyyaṃ me karoḥi tvaṃ saṃkulyā sagulāni¹ ca "
madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṃ ca brāhmaṇi. 1977.
395. Anayissam² methunake ubho dāsakumārake,
20 te taṃ paṇḍarissanti rattindivam atanditā ti. 1978.

Ta. aṭṭito ti upadduto upapilīto, sagulāni cā³ 'ti sagulapūve, sattub-
hattan ti baddhasattuṃ c'⁴ eva abaddhasattu puvabhattaṃ ca, methunake
ti jātigottakulapadessehi sadise, dāsakumārake ti tava dāsattāya⁵ kumārake.

- Sā khippaṃ pātheyyaṃ paṭiyādetvā brāhmaṇassārocesi,
25 so gehe dubbalatṭhānaṃ thiraṃ katvā dvāraṃ paṭisaṃkharitvā
araññā dārūni āharitvā ghaṭena udakaṃ āharitvā sabbabhā-
janāni pūretvā tatth' eva tāpasavesaṃ gahetvā „bhadde ito
paṭṭhāya vikāle mā nikkhami, yāva mamāgamaṇā appamattā
hohiti“ ovaḍitvā upāhanaṃ⁶ āruya⁷ pātheyyapasibbakaṃ aṃse
30 laggetvā Amittatāpanaṃ padakkhipaṃ⁸ katvā assupunṇehi
nettehi pakkāmi.

¹ C^o B^o ag-. ² C^o agāmaṃ, B^o sagā-. ³ C^o ayuddho, tassa. ⁴ read: maṃ
dakkhasi alaṃ kataṃ, omitting yadā? ⁵ B^o vañṇāpattā ca. ⁶ B^o taṃ aṃ-
nucchavikāṃ. ⁷ B^o saṃkalāni. ⁸ C^o pṭhāya. ⁹ C^o -nā. ¹⁰ C^o or.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

299. Idam katvā¹ brahmabandhu paṭimuñci upāhanam²,
tato so mantayitvāna³ bhariyam, katvā padakkhiṇam 1979.
300. Pakkāmi so ruṇṇamukho brāhmaṇo sahitaḍḍato
Sivinaṃ nagaraṃ phitaṃ⁴ dāsapariyesanaṃ caran ti. 1980. 5

Ta. ruṇṇamukho ti rudammukho, sahitaḍḍato ti samādinnavato,
gahitaṭṭapasaveso ti a., caran ti dāsadāsi-pariyesanaṃ caranto Sivinaṃ nagaraṃ
ārabbha pakkāmi.

So tam nagaraṃ gantvā. sannipatitaṃ janaṃ „Ve- kuhin“
ti pucchi. 10

* Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

297. So tattha⁵ gantvā avaca ye tatthāsum samāgatā:
kuhiṃ Vessantaro rājā, kattha passemu khattiyaṃ. 1981.
298. So jano tam avacāsi ye tatthāsum samāgatā:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
pabbajito sakā ratthā, Vamke yasati pabbate. 1982.
299. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya* puttadāraṇ ca Vamke yasati pabbate ti. 1983.

Ta. pakato ti upadduto piḷito attano nagare vasitum alabhitvā idāni
V- pabbate yasati. 20

„Evaṃ amhākaṃ rājānaṃ nāsetvā puna pi āgato⁶, idha
tiṭṭhā⁷ 'ti te⁸ leḍḍudaṇḍādihattā brāhmaṇaṃ anubandhiṃsu,
so devatādhiggaḥito hutvā V-pabbatamaggam eva gaṇhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

300. So codito brāmaṇiṇi brāhmaṇo kāmaggiddhimā 25
aghan tam patisevittha¹⁰ vane [vālamigākiṇṇe
khagga]dipinisevite. 1984.
301. Adāya beluvaṃ daṇḍaṃ aggihuttaṃ kamaṇḍalum
so pāvisi brahāraṇṇaṃ yattha assosi kāmadaṃ. 1985.
302. Tam pavitthaṃ brahāraṇṇaṃ kokā naṃ parivārayum, 30
vikkandi so¹⁰ viḍḍanaṭṭho dūre pathā¹¹ apakkami. 1986.
303. Tato so brāhmaṇo gantvā bhogaluḍḍho¹² asaṇṇato
Vamkass¹³ oharane nattho¹⁴ imā gāthā abhāsathā 'ti. 1987¹⁵.

¹ Bā vattā. ² Ck. -ak. ³ Bā im-. ⁴ Ck. pītaṃ. ⁵ Ck. teca. ⁶ Ck. neccā. ⁷ Ck. omit āgato. ⁸ Ck. tiṭṭhā. ⁹ Ck. omit te. ¹⁰ Bā -vissaṃ. ¹¹ so Bā; Ck. pathā. ¹² Ck. -luddo. ¹³ Bā -orohaṇe nathe.

Ta aghantan ti tam mahājanena anubandhanadukkhā e' eva vanān
pariyogāhanadukkhā ca, aggihuttan ti aggijūhanakakataccabūh, kokā nam
parivārayun ti so asaṇṇān pavisitvā V-pabbatagāmmeggaṃ ajānanto magga-
mūlho hutvā vicarati, aha nam ārakkhathāya nisinnassa Cetaputtassa sunakhā
5 parivārayimā 'ti a., vikkandi so ti so rukkhān āruya mahantena ravena
kandi, vippanaṭṭho ti vinaṭṭhamaggo, dūre pathā¹ ti V-pabbatagāmpa-
thato² dūre apakkami, bhogaluddho³ ti ativiya bhogaluddho⁴, asaṇṇāto
ti dussilo, oharāṇe⁵ ti V-pabbatassa gamanamagge vippanaṭṭho⁶, so sunakhehi
parivārito rukkhe nisinnā va imā gāthā abhāsatha:

- 10 804. Ko rājaputtaṃ nisabhaṃ jayantān aparājitaṃ
bhaye khemassa dātāraṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1988.
805. Yo yācataṃ patiṭṭhāsi bhūtānaṃ dharanī-r-iva
dharanūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1989.
806. Yo yācataṃ gati āsi savantinaṃ va⁷ sāgaro
15 udadhūpamaṃ⁸ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1990.
807. Kalyāṇatitthaṃ supipin⁹ sītūdakaṃ¹⁰ manoramaṃ
puṇḍarīkehi sañchannaṃ yuttaṃ kiṇṇakkhareṇuṇā¹¹
rahadūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1991.
808. Assatthaṃ va pathe jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ¹²
20 santānaṃ vissametāraṃ¹³ kilantānaṃ paṭiggahaṃ
tathūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1992.
809. Nigrodhaṃ va pathe jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ
santānaṃ vissametāraṃ¹⁴ kilantānaṃ paṭiggahaṃ
tathūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1993.
25 810. Ambaṃ iva pathe jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ
santānaṃ vissametāraṃ¹⁵ kilantānaṃ paṭiggahaṃ
tathūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1994.
811. Sālaṃ iva pathe jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ
tathūpamaṃ vissametāraṃ¹⁶ kilantānaṃ paṭiggahaṃ
30 tathūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1995.
812. Dumaṃ iva etc. 1996.
813. Evaṃ ca me vilapato pavitṭhassa brahāvane
ahaṃ jānaṃ ti yo vajjā nandim so janaye mamaṃ. 1997.
814. Yo me evaṃ vilapato¹⁷ pavitṭhassa brahāvane
35 ahaṃ jānaṃ ti yo vajjā [tāya so ekavācāya]
pasave puññaṃ anappakan ti. 1998.

¹ so B⁴; C⁵ pathā. ² C⁵ pathato; B⁴ -gāmi ca maggato. ³ C⁵ -luddo. ⁴ C⁵ omīti ativiya bho-. ⁵ C⁵ oharāṇā, B⁴ oharāṇe naṭhe. ⁶ B⁴ -naṭhe. ⁷ C⁵ -naṭ ca. ⁸ B⁴ sāgarupamaṃ. ⁹ so C⁵; B⁴ āṇḍimaṃ. ¹⁰ B⁴ sītūdakaṃ, C⁵ sītaccāyāṃ. ¹¹ B⁴ kiṇṇikkha-. ¹² C⁵ -tānaṃ. ¹³ B⁴ evaṃ ca me vi-.

Ta jayantan ti maccheracittam vijayantañ¹, ko me -- ti ko mayham Vessantarañ ācikkheyyā² 'ti vadati, patitthāsiti patitthā āsi, santānañ ti pariyañtānañ³, kilantānañ ti maggakilantānañ, paṭiggahañ ti paṭiggahañam⁴ patitthābhūtañ, ahañ jānanti yo vajjā⁵ ti ahañ Ve-rañ jānāmiti yo vadeyya⁶ 'ti.

Tassa tañ paridevasaddaṃ sutvā⁷ ārakkhatthāya ṭhapito 5
Cetaputto migaluddako hutvā araṇṇe vicaranto cintesi⁸ „ayañ
brāhmaṇo Ve-rassa vasanaṭṭhānatthāya paridevati, na kho pan'
esa dhamme sudhammatāya āgato, Maddim vā dārake vā yā-
cissati, idh' eva nañ māressāmiti“ tassa santikañ gantvā
„brāhmaṇa na⁹ te jivitañ dassāmiti“ so dhanuñ ākaḍḍhitvā tajjesi. 10

* Tam atthañ pakāsento Satthā āha:

316. Tassa Ceto paṭissosi araṇṇe luddako caram:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo.
pabbājito sakā raṭṭhā Vaṃke vasati pabbate. 1999.
318. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
ādāya puttadārañ ca Vaṃke vasati pabbate. 2000.
317. Akiccakārī dummedho¹ raṭṭhā vīvanam āgato
rājaputtañ gavesanto bako maccham ivōdake. 2001.
318. Tassa ty-āhañ² na dassāmi jivitañ idha brāhmaṇa,
ayañ hi te mayā nunno³ saro pāssati⁴ lohitañ. 2002. 20
319. Siro te vajjhayitvāna hadayañ chetvā sabandhanañ
panthasakumañ⁵ yajissāmi tuyhañ māmsena brāhmaṇa¹¹. 2003.
320. Tuyhañ māmsena medena matthakena ca brāhmaṇa
ahutiñ paggaheṣṣāmi chetvāna hadayañ tava. 2004.
321. Tam me suyitthañ suhutañ tuyhañ māmsena brāhmaṇa 25
na ca tvañ rājaputtassa bhariyañ putte ca nessesāti. 2005.

Ta akiccakārīti tvañ akiccakārīko, dummedho ti nippaṇṇo,
raṭṭhā -- ti raṭṭhato mahāraṇṇam āgato, saro passatīti¹² saro pivissati,
vajjhayitvāna¹³ 'ti¹⁴ māreṇvā rukkhā patitassa te sīsañ tālaphalañ viya
luñcivā sabandhanañ hadayamaṃsañ chinditvā panthadevatāya¹⁵ panthasaku- 30
nañ¹⁶ nāma yajissāmi, na ca tvañ ti evaṃ sante tvañ rājaputtassa bhariyañ
vā putte vā na nessesāti.

¹ so B; B² maccheravijāhañ, C² maccheravijitāñ. ² so C² for pariyañtānañ?
B² pariyañtānañ. ³ C² -kañ. ⁴ C² omit sutvā. ⁵ C² sutvā for cintesi.
⁶ C² omit na. ⁷ C² -dha. ⁸ C² nunno corr. so nunno, B² asaṃhite mayā
rūlo. ⁹ so C² = S. pāssati, C² passati, B² pīssati. ¹⁰ so C²; B² bandha-
C² pattha-. ¹¹ C² -pañ. ¹² B² pīssati. ¹³ C² add mañ. ¹⁴ B² bandha-
C² pattha-.

So tassa vacanam sutvā maraṇabhayaatajjito musā kathento ā:

322. Avajjho brāhmaṇo dūto, Cetaputta suṇohi me,
tasmā dūtaṃ na hananti, eṣa dhammo sanantano. 2006.
323. Nijjhataṃ Sivayo sabbe, pitā naṃ datṭhum icchati
5 mātā ca dubbalā tassa¹, acirā cakkhūni jiyare². 2007.
324. Tes³ āhaṃ pahito dūto, Cetaputta suṇohi me,
rājaputtaṃ nayissāmi, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2008.

Ta. nijjhataṃ ti saṇḍatta³, acirā - -² ti niccaṃ⁴ rodanena nacirassa⁵ eva
cakkhūni jiyissanti.

- 10 Tadā Cetaputto „Ve-raṃ kira ānetuṃ gacchatīti“⁶ soma-
nassappatto sunakhe bandhitvā ṭhapetvā brāhmaṇaṃ⁷ otāretvā
sākhāyāntare nisīdāpetvā imaṃ gātham āha:

325. Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattaṃ dadāmi te
imaṃ ca madhuno tumbaṃ migasatthiṃ ca brāhmaṇa,
15 taṃ ca te desam akkhissāṃ yattha sammati kāmado ti. 2009.⁸

Ta. piyassa me ti mama piyassa Vessantarassa tvam piyo dūto, tava
ajjhāsayepūraṇaṃ puṇṇapattaṃ dadāmi ti. Jūjakakhaṇḍaṃ⁹ niṭṭhitaṃ.

- Cetaputto brāhmaṇaṃ bhojetvā pātheyyatthāy¹⁰ assa madhu-
lābūṇ c¹¹ eva¹² pakkamigasatthiṃ ca¹³ datvā magge ṭhapetvā
20 dakkhiṇattham ukkhipitvā Mahāsattassa vasanokāsaṃ ācik-
khanto āha:

326. Esa selo mahābrahṃe pabbato Gandhamādana
yattha Vessantaro rājā saha puṭṭhehi sammati 2010.
327. Dhārento brāhmaṇaṃ¹⁰ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṃ jaṭaṃ,
25 cammaravāsi chamā seti jātavedhaṃ namassati. 2011.
328. Ete nilā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nilā añjanapabbatā. 2012.
329. Dhavassakappaṃ khadirā sālā phandanamālūva
sampavedhenti vātena sakim pitā va mānavā. 2013.
30 330. Upari dumapariyāyesu¹¹ saṃgītiyo va sūyare,
nājjuhā¹² kokilā¹³ saṃghā sampatanti dumā dumaṃ. 2014.

¹ Ck^o caṇṇa. ² Ck^o jiyati. ³ B^d saṇḍattā. ⁴ Ck^o nicca. ⁵ B^d āgato ti. ⁶ B^d adda rukkhato. ⁷ Ck^o jūjapabbam. ⁸ B^d madhuno tumbaṃ ceva. ⁹ B^d paṇṇamigasandhiṇṇa. ¹⁰ B^d brahmaṇa. ¹¹ Ck^o -pariyāsu. ¹² Ck^o -bhā. ¹³ 80 all three MSS.

331. Avhayant' eva gacchantam sākḥāpattasameritā¹
 ramayant' eva āgantum modayanti nivāsinaṃ
 yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2015.
332. Dhārento brāhmaṇaṃ² vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masañjaṭaṃ,
 cammavāsi chaṃṇā seti jātavedaṃ namassaṭṭi. 2016.

5

Ta. Gandhamādano ti esa G-pabbato, etassa pādena uttarābhimukho
 gacchanto yattha Sakkadattīye assame Ve-ro rājā s. puttehi vasati taṃ pas-
 sissasīti a., brāhmaṇaṃ² vaṇṇaṃ ti seti³ haṃ pabbajjīvesam, āsadaṃ ca -- ti
 ākaḍḍhitvā phalānaṃ gaṇhanatthaṃ aṅkusaṃ ca⁴ aggidhanaṃ ca⁵ jataṇ ca
 dhārento, cammavāsi⁶ ti ajinacammadhara⁷, chaṃṇā seti⁸ ti pāṭhaviyaṃ paṇṇa- 10
 santhare sayati, dhavassakaṇṇā khadirā ti dhavā ca assakaṇṇā ca khadirā
 ga, sakim -- ti ekavāraṃ eva piṭā majjapānasaṇḍā viya, uparidumapari-
 yāyesu⁹ ti rukkhāsākhāsu, saṃgītiyo -- ti nānāsakuṇānaṃ vassantānaṃ
 dibbasamgītāni viya sūyanti, najjuha¹⁰ ti najjubasakuṇā, sampatantīti vikūjantā
 vicaranti, sākḥāpattasameritā ti sākḥānaṃ pattehi saṃgḥaṭṭā hutvā vikū- 15
 jantā sakuṇā¹¹, vātena sameritā paṇṇasākhā yeva vā¹², āgantun ti āgantukajanaṃ,
 yatthā¹³ ti yasmiṃ assamapade Ve- vasati ta. gantvā imaṃ assamapadasam-
 * pattiṃ paṇḍessasi.

Tato Uttarim pi assamapadaṃ vaṇṇento āha:

333. Ambā kapitthā panasā sālā jambū vibhītakā¹⁰ 30
 harītakā āmalakā assatthā padarāni ca 2017.
334. Cārū timbarukkhā c' ettha nigrodhā ca kapitthanā
 madhumadhukā¹¹ thevanti nice pakkā c' udumbarā 2018.
335. Pārevatā bhavēyyā ca muddikā ca madhutthikā¹²
 madhūmā nelakam tattha sakam ādāya bhuñjare. 2019. 35
336. Aññ' ettha pupphitā ambā aññe tiṭṭhanti dovilā¹³
 aññe āmā ca pakkā ca bhekavannā¹⁴ tadūbhayaṃ. 2020.
337. Ath' ettha heṭṭhā puriso ambapakkāni gaṇḥati
 āmāni c' eva pakkāni vaṇṇagandharasuttame¹⁵. 2021.
338. Ath' eva me¹⁶ acchariyaṃ himkāro¹⁷ paṭibhāti maṃ 30
 devānaṃ iva āvāso sobhati Nandanūpumo. 2022.
339. Vibhedikā nāḷikerā khajjurinaṃ brahāvane
 mālā va ganthitā ṭhanti¹⁸ dhajaggān' eva dissare
 nānāvāṇṇehi pupphehi nabhaṃ tārācitāṃ iva 2023.

¹ Bā - iritā. ² Bā brahmana. ³ Bā aṅkusaakañca. ⁴ Bā aggijubhanakañcacchu-
 saṅkhātimasañca. ⁵ Ck² añjana-. ⁶ Ck² -pariyāsu. ⁷ Ck² -bhā. ⁸ Bā -ṇānaṃ.
⁹ Bā samgītā pattaśākhāyo vā. ¹⁰ Bā vibhedakā. ¹¹ Ck² madhūmāmadhukā. ¹²
 so Ck²; Ck² Bā -tukā. ¹³ Ck² domlā. ¹⁴ Bā bhiñga-. ¹⁵ Bā -maṃ. ¹⁶ so
 Bā; Ck² atemaṃ me. ¹⁷ Ck² bhikkāro for bhikkāro? ¹⁸ Ck² yanti.

340. Kuṭṭajāṇi kuṭṭhatagari pāṭaliyo ca pupphitā
punnāgā¹ giripunnāgā² koviḷārā ca pupphitā 2024.
341. Uddhālākā somarukkhā agatubhalliyo³ bahū
puttajivā⁴ ca kakudhā asanā c' ettha pupphitā 2025.
342. Kuṭṭajā salaḷā nīpā kosambalabujā dhavā⁵
sālā ca pupphitā tattha palālakkhalasannibhā. 2026.
343. Tassāvidūre pokkharāṇi bhūmibhāge manorame
padumuppalasāñchannā devānaṃ iva Nandane. 2027.
344. Ath' ettha pūpparasamattā kokilā nuṇjubhāṇikā
abhināḍenti pavanaṃ utusāmpupphite dume. 2028.
345. Bhassanti makarandehi pokkhare pokkhare madhū,
ath' ettha vātā vāyanti dakkhiṇā atha pacchimā,
padumakiṇṇjakkhareṇuhi okiṇṇo hoti assamo. 2029.
346. Thulā siṃhāḷākā c' ettha samvādiyā⁶ pasādiyā⁷
macchakacchapavyāvidhā bahu c' ettha-m-upayānakā
madhum bhīmsehi savati khīraṃ sappi⁸ muḷālihi. 2030.
347. Surabhi tam vanam vāti nānāgandhasameritam,
sammaddat' eva⁹ gandhena pupphasākhāhi tam vanam. 2031.
348. Bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināḍitā¹⁰
ath' ettha sakuṇā santi nānāvannaḃabū dijā,
modanti saha bhariyāhi āṇāmaṇṇam pakūjino 2032.
349. Nandikā jīvaputtā ca jīvaputtā piyā ca no¹¹
piyā puttā piyā nandā dijā pokkharāṇigharā. 2033.
350. Mālā va ganthitā ṭhanti¹² dhajaggān' eva dissare
nānāvannaṇehi pupphehi kusaleh' eva sugandhikā
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati,
dhārento brāhmaṇam vaṇṇam āsadaṃ ca masaṇṇajam
cammavāsī chamā seti jātavedam namassatitī. 2034.

Ta. cārū timbarukkhā ti suvaṇṇatimbarukkhā¹³, madhumadhu¹⁴
30 ti madhurasā madhukā, thevantitī virocanti, madhutthikā te madhum eva
paggharantiyo madhuratāsavā¹⁵ madhuttheva sadisā, sakamāḍāyā¹⁶ 'ti tam
sayam eva gahetvā bhuñjanti, doḷiḷā ti saṇḍāyamaṇaphalā, tadūbhayan ti
ubho pi, ānā ca pakkā ca maṇḍukapiṭṭhivaṇṇā yeva, athettha heṭṭhā puriso
ti ath' ettha assame tesam ambānaṃ heṭṭhā ṭhitako va puriso ambāni ganhāti

¹ B⁴ punnāvā. ² B⁴ aggaluphalliyā. ³ B⁴ puttajivā. ⁴ B⁴ -sāriyā. ⁵ B⁴ -sāriyā. ⁶ so all three MSS. for sappin? ⁷ so C⁴; B⁴ -bhi. ⁸ so C⁴; B⁴ samoditeva. ⁹ B⁴ samantā abhi-. ¹⁰ C⁴ samantamabhi-. ¹¹ C⁴ ca yā ca te. ¹² C⁴ yanti. ¹³ C⁴ madhummadhukā. ¹⁴ so C⁴; B⁴ -yavā.

ārohanakīceam n' athi, vanṇa -- me ti etehi vaṇṇādīhi uttamāni, ateva me
 acchariyaṇ ti ativiya me acchariyaṇ, hīṇkārō¹ ti hīṇ ti kāraṇaṇ², vi-
 bhedikā ti tālā, mālvaganthitā ti samphusitarukkhaṇaṇ upari ganthitā
 mālā viya pupphāni viya tiṭṭhanti, dhaḍaggānevā³ ti tāni alamkatadhaḍaggāni
 viya dissanti, kuṭṭajikutṭṭhatagarā ti kuṭṭajī nām' ekā rukkhajāti kuṭṭhā ca
 tagaragacchā ca, giripunnāgā⁴ ti mahāpunnāgā⁵, bhallīyo ti bhallirukkhā
 nāma, palālakkhalasannibhā ti tesāṇi heṭṭhā paggharita-pupphalakkhalasādisā⁶
 ti vadati, pokkharanīti caturassapokkharanī, Nandane ti N-vane Nandā-
 pokkharanī viya, puppharassamettā ti puppharasehi mattā calitā⁷, mākā-
 randehīti kiñjakkarato⁸ bhassandarenūhi⁹, pokkhare pokkhare ti pa-
 dūminipanneso, tesu tesu hi kiñjakkhato reṇu bhassitvā pokkharamadhun nāma
 hoti, atha pacchimā ti ettāvataṇṇā sabbā disā vidisāpi vātā dassitā honti,
 ṭhūlā sīmghātakā ti mahantā sīmghātakā ca, saṃsādiya¹⁰ ti sayanijāta-
 khuddikasāli, yaṃsūkarasāli¹¹ pi vuccati, pasādiya¹² ti te yeva bhūmiyaṇi pa-
 titā, vyāviddhā ti pasanne uḍake vyāviddhā paṭipātiyaṇi gacchantā dissanti,
 upayānāka ti kakkatēka, madhun ti bhinnakotiyaṇi bhinnāya paggharanakarasā
 madhusadiso hoti, khīraṇi sappin ti muḍalakehi paggharanakarasā khīramissa-
 kanavagorassasāpi viya hoti, sammadaya tevā¹³ ti sampattajanaṇi madaya ti
 viya, samantā-m-abhinūdita¹⁴ ti samantā abhinādanā¹⁵ vicaranti, nandikā
 ti ādini tesāṇi nāmāni, tesāṇi pathamā: sami Ve-ra jṃsamāni vane vasanto
 nandā ti vadanti duttiyā: tvaṇ ca sukhena jīvaputtā ca te ti vadanti tatiyā: tvaṇ
 ca jīvapiyaputtā ca te ti vadanti, catutthā ca: tvaṇ ca Nandapiyaputtā ca te ti
 vadanti, tena tesāṇi etāṇ' eva nāmāni ahesuṇi, pokkkharaṇigharā ti pok-
 kharanīvāsino.

Evaṃ Cetaputtena Ve-rassa vasanaṭṭhāne akkhāte Jūjako
 tussitvā paṭisanthāraṇ karonto imaṇ gātham āha:

331. Idaṇ ca me sattubhattaṇ madhunā paṭisaṇiyutāṇ
 madhupinḍikā ca sukatāyo sattubhattaṇ dadāmi te ti. 2035.

Ta sattubhattaṇ ti madhusannibhaṇi sattuṇṇikkhāṇi bhataṇi, i v. h
 idaṇ mama atthi, taṇ te dammi, gaṇḍhāhi taṇ ti. 30

Taṇ sutvā Cetaputto āha:

332. Tuyh' eva sambalaṇ hotu, nāhaṇi icchāmi sambalaṇ,
 ito hi¹ brahme gaṇḍhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṇi. 2036.

¹ Ck^o hikkārō ² Ck^o hīhākārāṇ. ³ Hd punṇavā ⁴ Hd mahāpunnāvā. ⁵ so
 Ck^o; Hd -pupphapunnācālaḍakkhalasannibhā. ⁶ Hd ballā. ⁷ so Ck^o; Bd kiñ-
 cakkhārehi ⁸ so Ck^o; wanting in Hd. ⁹ Hd saṃsāriyā. ¹⁰ so Ck^o; Hd suka-
 sāli. ¹¹ Bd pasāriyā. ¹² Ck^o sammo, Hd samoditeva. ¹³ Bd modayati. ¹⁴
 Bd samantā abbi-. ¹⁵ Bd abhinādanā. ¹⁶ Hd pi

353. Ayaṃ ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ,
isi pi Accuto tattha paṃkadanto rajassiro 2037.
354. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masañjaṇaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati,
5 taṃ tvaṃ gantvāna pucchassu, so te maggaṃ pavakkhatīti. 2038.
- Ta. sambalan ti pātheyyaṃ, etīti yo ekapadikamaggo amhākaṃ abhī-
mukho etī esa assamaṃ ujum gacchati, A cuto ti evaṇṇāmaḥ isi ta. vasatīti.
355. Idam sutvā brahmabandhu Cetaṃ katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yenāsi Accuto isīti. 2039.
- 10 Ta yenāsīti yasmiṃ ṭhāne¹ A. isi ahoṣi ta. gato ti. Cullavāṇa-
vaṇṇanā niṭṭhitā.
356. Gacchanto Bhāradvājo so addasa Accutaṃ isin,
disvāna taṃ Bhāradvājo sammodi isinā saha. 2040.
357. Kacci nu bhoṭo kusalaṃ, kacci bhoṭo anāmayam, (cfr. V p. 323)
kacci uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū. 2041.
- 15 358. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjati. 2042.
- Ta. Bhāradvājo ti Jūjako, appamevā¹ ti appā¹ yeva, himsā ti tesam
vasena tumhākaṃ vihimśa.
- 20 Tāpaso āha:
359. Kusalaṃ c' eva me brahme atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū. 2043.*
360. Atha ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākīṇe himsā mayhaṃ na vijjati. 2044.
- 25 361. Bahūni vassapūgāni assame vasato mama,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādham amanoramaṃ. 2045,
362. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2046,
363. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2047.
- 30 364. Idam pi pāṇiyam sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 2048.

Jūjako āha:

¹ C* appam, C* appa.

366. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Saṅjayassa sakaṃ puttāṃ Sivihi vippavāsitaṃ
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi samsa me ti. 2049.

Ta. tam ahaṃ - - ti ahaṃ tam dassanāya āgato.

Tāpaso āha:

5

366. Na bhavaṃ eti puññattham Sivrājassa dassanam,
maññe bhavaṃ patthayati rañño bhariyaṃ patibbatam. 2050.
367. Mañye Kaṇhājinaṃ dāsiṃ Jāliṃ dāsaṃ ca icchasi,
athavā tayo mātāputte araṇṇā netum āgato,
na tassa bhogā vijjanti dhanadhaññaṃ ca brāhmaṇā 'ti. 2051. 10

Ta. na tassa bhogā ti bho brahme tassa Ve-rassa araṇṇe viharantassa
n' eva bhogā vijjanti, dhanadhaññaṃ ca na vijjati, duggato hutvā vasati, tassa
santikam gantvā kiṃ karissasīti.

Tam sutvā Jūjako āha:

368. Akuddharūp' āham bhotā¹, nāhaṃ yācitum āgato, 15
sādhū dassanam ariyānaṃ, sannivāso satā sukho. 2052.
369. Adiṭṭhapubbo Sivrājā Sivihi vippavāsito,
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi samsa me ti. 2053.

I. v. h.: ahaṃ bho tāpaso akuddharūpo, alaiṃ ettāvatā, ahaṃ pana na
kiñci Ve-raṃ yācitum āgato, ariyānaṃ pana dassanaṃ sādhū, sannivāso pi² 20
etehi saddhiṃ sukho, ahaṃ tassa ācariyabrahmaṇo, mayā ca so yato³ Sivihi
vippavāsito to paṭṭhāya adiṭṭhapubbo, tenāhaṃ naṃ dassanāya āgato, yadi
tassa vasaṇaṭṭhānaṃ jānāsi samsa me ti

So tassa⁴ saddahitvā „hotu samsissāmi te, ajja tāva idh'
eva tāva vasā“ 'ti tam phalāphalehi santappetvā punadivase 25
maggam dassento hattham pasāretvā ā.:

370. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādano
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2054.
371. Dhārento brāhmaṇam vaṇṇam āsadaṃ ca masañjātaṃ,
caṃmavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati. 2055. 30
372. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūtā va nīlā añjanapabbatā

¹ Bā photo. ² C* no. ³ Bā adds vacanāni.

- dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamālūvā
sampavedhenti vātena sakiṃ pītā va māpavā. 2056.
373. 374. 375. = 330. 331. 332. 2057—59.
376. Karerimālā vitatā bhūmibhāge manorame
5 saddalā haritā bhūmi, na tatth' uddhamsate rajo. 2060.
377. Mayūragivasamkāsā tūlaphassasamūpamā
tiṇāni nātivattanti samantā caturaṅgulā
ambā jambū kapitthā ca nīce pakkā c' udumbarā
paribhogehi rukkhehi vanam tam rativaddhanam 2061.
- 10 378. Veḷuriyavaṇṇasannibham' macchagumbanisevitam'
sucim sugandham salilam āpo tattha pi sandati'. 2062.
379. Tassāvidūre pokkharani bhūmibhāge manorame
padumuppalasānchennā devānam iva Nandane. 2063.
380. Tīṇi uppalajātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 vicitram' nilān' ekāni setā lohitakāni cā 'ti. 2064.

'Tass' attho heṭṭhāvattasadiṣo va, kareri -- ti kareripupphēhi vitatā,
saddalā -- ti dhuvasaddaleṇa haritā, na tatthu -- ti tasmim tiṇe appa-
matṭako pi rajo na uddhamsati, tūlaphassasamūpamā ti muduphassatīya
tūlaphassasadiṣā, tiṇāni -- ti tāni tassā bhūmiyā mayūragivavaṇṇāni tiṇāni
20 samantato caturaṅgulān' eva' vattanti, tato pana uttari na vaddhanti, ambā
jambu -- ti ambā ca jambū ca kapitthā ca, paribhogehi nānāvidhehi
pupphupagaphalupagehi paribhogarukkhehi, āpo tattha pi sandatīti' tasmim
vanasande Vamkapabbate kunnadihi otarantaṃ udakam sandati pavattatīti a,
vicitram nilānekāni -- ti ekāni nilāni ekāni setāni ekāni lohitāni itthi
25 tihi uppalajātkehi tam sarasim vicitram sajjitapupphacamaṅgakaṇṇa viya so-
bhatti dasseti.

Evam caturassapokkharaniṃ' vaṇṇetvā puna M ucalind-
saram vaṇṇento āha:

381. Khomā va tattha padumā, setasogandhigehi ca
30 kalambakehi sañchanno Mucalindo nāma so saro. 2065.
382. Ath' ettha padumā phullā apariyantā va dissare
gimhā hemantikā phullā jannutagghā upattharā. 2066.
383. Surabhī sampavāyanti vicittā pupphasanthatā
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhiuḍḍitā ti. 2067.

¹ Ck' -vaṇṇūpaṇikam, C' -vaṇṇapaṇibham. ² B' -kumbha-. ³ Ck' at sandati.

⁴ Ck' -trā. ⁵ B' -gulappamāpāneva. ⁶ so B' & Ck' at sandati in the place of
āpo --. ⁷ B' -rassapok-.

Ta. khomā vā 'ti' khomamayā viya paṇḍarā, setasogandhiyehi cā 'ti setuppalehi ca sogandhiyehi ca kalambakehi ca so saro sañchanno, aparīyanta - ti aparimāpā¹ viya dissanti, gimhā - ti gimhehi ca hemantikehi ca pupphitapadumā, jannutagghā - ti jannupamāne udae upattharā phullā honti santhatā viya khāyanti, vicittā - ti vicitrā hutvā pupphehi santhatā 5 sadā² surabhi sampavāyanti.

384. Ath' ettha udakantasmim rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa kadambā pātālī phullā kovilārā ca pupphitā 2068.
385. Amkolā kaccikārā ca pārijaṇṇā ca pupphitā vāraṇā sāyanā³ rukkhā Mucalindam abhito saram⁴. 2069. 10
386. Sirisā setavārisā⁵ sādhu vāyanti padmakā⁶
387. Paṇḍurā vakulā sālā sobhaṇjanākā ca pupphitā ketakā kaṇikārā ca mahānāmā ca pupphitā 2071.
388. Ajjunā ajjukannā ca mahānāmā ca pupphitā sampupphitagga tiṭṭhanti pajjalant' eva kimsukā. 2072. 15
389. Setapaṇṇi sattapaṇṇā kadaḷiyo kusumbharā dhāṇṭakkarī pupphehi sinisapā vāraṇehi⁷ ca 2073.
390. Aechivā sibalā⁸ rukkhā sallakiyo ca pupphitā setagerū ca tagarā⁹ māmsikuttā¹⁰ kulāvarā 2074. 20
391. Daharā ca rukkhā vuddhā ca akuṭṭilā c' ettha pupphitā assamam ubhato ṭhanti¹¹ agyāgāraṁ samantato ti. 2075.

Ta. tiṭṭhantīti saram parikkhipivā tiṭṭhanti kadambā ca kaccikārā ti evamnamogukkhā, pārijaṇṇā ti katamālā¹², vāraṇā sāyanā¹³ ti nāgarukkhā¹⁴, mu calind - ¹⁵ ti mucalindassa ubhayapassesu, setapārisā ti 25 setaccharukkhā¹⁶, te kira setakkhandhā mahāpaṇṇā kanikārasadisapupphā honti, niggaṇḍi sirinigggaṇḍi¹⁷ pakkatinigggaṇḍi c' eva kālanigggaṇḍi ca, paṇḍurā ti paṇḍururukkhā, kusumbharā tieke gacchā, dhanutakkārī pupphehi sobhitā¹⁸, aechivā ti ādayo rukkhā yeva, setagerutagarakā¹⁹ ti setagerū ca tagarakā ca²⁰, māmsikuttā²¹ kulāvarā ti māmsigacchā ca koṭṭhagacchā²² ca kulāvarā ca, akuṭṭilā ti ujukā, agyāgāraṁ - ti agyāgāraṁ parikkhipivā ṭhitā ti a.

¹ Cks - pāni. ² Cks sarā. ³ Bā sa-. ⁴ Bā usatosaram. ⁵ līp - pārisā. ⁶ Bā paddakā. ⁷ Bā saramigg-. ⁸ Bā - pāni. ⁹ Cks acci-. ¹⁰ Cks setaṇḍaru narakā, Cks setaharu, tagarakā, Bā setaggaru ca taggarā, Bā takeru ca garakā. ¹¹ Cks yanti. ¹² Bā rattakamālā. ¹³ Cks vāyanā, Bā vayanā? ¹⁴ Bā vāraṇarukkhā cāvayanā rukkhā ca. ¹⁵ Bā ubhatosaram. ¹⁶ Bā setagaccharukkhā ¹⁷ Bā setaniggga-. ¹⁸ Cks - tani. ¹⁹ Cks - turakā, Cks tatatarakā, Bā setaggaru ca taggarā. ²⁰ Bā setaggaru ca taggarā ca. ²¹ Cks - koṭṭhā. ²² Bā kuṭṭu-.

599. Ath' ettha udakantasmim bahujāto phaññijako
muggatiyo karatiyo sevālasimsakam bahu 2076.
599. Uddhā¹ pavattam ullulitam makkhikā hīṅgujālaka
dāsimakañcako² c' ettha bahū nicekalambakā. 2077.
- 5 599. Elambarakasañchannā³ rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
sattāham dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2078.
599. Ubhato saram mucalindam pupphā tiṭṭhanti sobhanā⁴,
indivarehi sañchannam vanan tam upasobhitam⁵,
addhamāsam dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2079.
- 10 599. Nīlapupphisekadhārī⁶ pupphitā girikaṇṇikā,
kaṭerukkhehi sañchannam vanan tam tulasīhi ca 2080.
599. Sammaddat⁷ eva⁸ gandhena pupphasākkhāhi tam vanam,
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā. 2081.
599. Tīṇi kakkarujātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 kumbhamattāni c' ekāni muraJamattāni tā⁹ ubho ti. 2082.

Ta. phaññijako⁹ ti bhūtanako, muggatiyo ti ekā muggajāti, karatiyo ti rājamāso, sevālasimsakan ti ime pi¹⁰ gacchā yeva, api ca sihsakan ti rattacandanam vuttam, uddhā¹ pavattam - - ti tam upakam tīramariyā dabandhanam vātāhataṃ ullulitam hutvā tiṭṭhati, makkhikā - - ti hīṅgujālaka samkhāto
20 pi vikasitapupphagacche pañcavaṇṇā madhumakkhikā madhurasareṇa-viravantiyo ta. vicarantīti a., dāsimakañcako¹¹ c' etthā' ti, imāpi dve rukkhajātiyo ettha, nicekalambakā ti nicekalambakā, elambarakasañchannā³ ti evam nāmīkāya valliya sañchannā, tesam ti tesam tassā valliya pupphānam sabbesam pi tesam dāsimakādinam pupphānam sattāham gandho na chijjati tam gandha-
25 sampannāni pupphāni rajatapattasadiṣa-ālukāpunnabhūmibhāge, gādhho tesam ti tesam indivarapupphādinam gandho addhamāsam na chijjati, nīlapupphitā ādikā pupphavalliyo, tulasīhi cā¹² ti tulasigacchehi ca, kakkarujātānti valliṭṭhānti, ta. ekissā valliya phalāni mahāghaṭamattāni dvinnam mutiṅga-
mattāni, tena vuttam mutiṅgamattāni tā¹³ ubho ti.

- 30 599. Ath' ettha sāsapo bahuko nādiyo¹⁴ haritāyuto
asī tālā va tiṭṭhanti chejjā indivarā bahū. 2083.
599. Apphoṭṭā¹⁵ suriyavallī ca kāliya¹⁶ madhugandhiyā
asokā mudayanti ca vallibho khuddapupphiyo 2084.
599. Korandakā anojā ca pupphitā nāgavallikā¹⁷
35 rukkhā aruyha tiṭṭhanti phullā kimsukavalliyo. 2085.

¹ Cks uddā. ² Cks -makasako. ³ B^d elampurukkhā-. ⁴ B^d bhāgaso. ⁵ B^d varam tamugasobhati. ⁶ B^d -setavāri. ⁷ B^d sammoditeva. ⁸ B^d vā. ⁹ Cks pa-. ¹⁰ Cks hi. ¹¹ Cks -makasako. ¹² B^d muraJamattāni te. ¹³ B^d nāriyo. ¹⁴ Cks appo-. ¹⁵ B^d ko-. ¹⁶ B^d mallikā.

402. Kaṭeruhā ca vāsantī¹ yūthikā madhugandhiyo
niliyā² sumanā bhaṇḍī sobhati padumuttaro. 2086.
403. Pāṭhalisamuddakappāsī kaṇikārā ca pupphitā
hemajālā va dissanti rucirā aggisikhūpamā. 2087.
404. Yāni kāni ca pupphāni thalajān' udakāni ca
sabbāni tattha dissanti, evaṃ ramho mahodadhīti. 2088.

Ta, sāsapo ti siddhatthako, bahuko³ ti bahu, nādiyo⁴ haritāyuto ti haritena āyuto⁵ nādiyo⁶, ime dve lasunajātīyo, so pi lasuno ta. bahuko⁷ ti a., asī--ti asīti evannāmikā rukkhā sinidhāya bhūmiyaṃ thitā tāla viya tiṭṭhanti, chejjā--ti udakapariyante bahū suvaṇṇaindivarā mutṭhinā chinditabbā⁸ 10 hutvā thitā apphoṭā⁹ ti apphoṭavallī¹⁰, vallibho--ti vallibho ca khudda-pupphiyo ca nāgavallikā¹¹ ti vallināgā¹², kiṃsuka--ti sugandhamattā vallijātī, kaṭeruhā ca vāsantī¹³ ime ca dve pupphagacchā, madhugandhiyā ti madhusamānagandhā, niliyā sumanā bhaṇḍīti vallisumanā ca¹⁴ bhaṇḍī ca, padumuttaro ti eko rukkho, kaṇikārā ti vallikārāpi¹⁵ rukkhakanikā- 15 rāpi, hemajālā vā ti pasāritahemajālā viya dissanti, mahodadhīti mahato udakassa ādhārabhūto Mucaliṇdasaro

405. Ath' assā pokkharaniyā pahūtā¹⁶ vārigocarā
rohitā naḷapī siṅgū kumbhilā makarā susū 2089.
406. Madhū ca madhulaṭṭhī ca tālisā ca piyaṅgukā
unnakā¹⁷ bhaddamuttā ca satapupphā¹⁸ ca lolupā 2090.
407. Surabhī ca rukkhā tagarā pahūtā¹⁹ tuṅgavaṇṭakā²⁰
padmakā naradā kuṭṭhā jhāmākā ca hareṇukā 2091.
408. Haliddakā gandhasilā hiriverā²¹ ca guggulā
vibhedikā corakā kuṭṭhā kappurā ca kalimgu cā²² ti. 2092.

Ta. Athassā po--ti idha pokkharanīsadisatāya saram eva-pokkharanīti yadati, rohitā ti ādīni tesam vārigocarānaṃ nāmāni, madhū cā 'ti nimmak-khikamaduṇḍi c' eva, madhulaṭṭhī cā 'ti laṭṭhimaduṇḍi ca, tālisā ti ādikā sabbagandhajātīyo.

409. Ath' ettha sīhavyagghā ca purisālū ca hatthiyo
eṇeyyā pasadā c' eva rohiccasarabhā migā 2093.
410. Koṭṭhusunā sulopī²³ ca tuliyaṃ naḷasannibhā
camarī calanī laṃghī jhāpitā makkaṭā picu²⁴. 2094.

¹ Bā vāsanti, C² vāsenti. ² Bā niliyā, C² niliyā, C³ niliyā. ³ C² pahūto. ⁴ Bā nādiyo. ⁵ Bā āyu-. ⁶ C² appo-. ⁷ Bā -mallikā. ⁸ Bā adda ca mallikā ca. ⁹ C² vāsenti, Bā vāsenti. ¹⁰ Bā adda pakatissumanā ca. ¹¹ so C² for vallī-kaṇikārāpi? Bā vaṇṇikaṇikārāpi. ¹² Bā bahukā. ¹³ Bā kutantajā. ¹⁴ Bā seta-. ¹⁵ Bā suṅkavallikā. ¹⁶ Bā hari-. ¹⁷ Bā -gukā. ¹⁸ Bā sunopi, C² saḷopi. ¹⁹ Bā picu, C² ca.

411. Kakkaṭṭā¹ katamāyā² ca ikkā goṇasirā bahū
khaggā varāhā nakulā kālak' ettha bahūtasā³ 2095
412. Mahisā soṇā sigālā ca pampakā ca samantato
ākuccā pacalākā ca citrakā cāpi dīpiyo 2096.
- 5 413. Pelakā ca vighāsādā sihā kokanisātakā⁴
atṭhapādā ca romā⁵ ca bhassarā⁶ ca kukutthakā⁷ 2097.
414. Camkorā kukkuṭṭā nāgā aññamaññaṃ pakūjino
bakā balākā najjuhā dindibhā koṇcavādikā⁸ 2098.
415. Vyaghīnasā lohapiṭṭhā pampakā jīvajivakā
kapiñjarā⁹ tittirāyo kulāvā paṭikuttakā
- 10 416. Maddālākā cetakedu¹⁰ bhaṇḍutittiranāmakā
celāvakā piṇḍulāyo godhakā āṇahetukā 2099.
417. Karaviyā ca saggā ca uhuṃkārā ca kukkuhā
nānādi jaggaṇākiṇṇaṃ nānāsaranikujjitaṃ ti. 2100.
- 15 Ta. parisālū 'ti vaḷavāṃ mukhaḥ pekkhiyo¹¹, 'rohicea--ti rohitā c' eva
sarebhamigā ca, koṭṭhasunā ti sigālasunakhā, kattuṣoṇā¹² ti pi pāṭho, sulopīcā¹³
'ti esāpi ekā khuddakamigajāti, tuliyā ti pakkhabhāṭṭā¹⁴, nala-
sannibhā ti nalaḥ pūphavaṇṇā rukhasunakhā ca, camarī calaṇṭhiṇiṃ ghit
camatā migā ca celanī ca laṇṭhi ca celanti¹⁵ vātamigā ca¹⁶, jhāpitā--c
20 dve pi makkatajātīyo, piṇḍu ti saraṇasīyante goraragābhikā ekā makkatajāti
kakkaṭṭā katamāyā¹⁷, ti dve mahāmigā, ikkā ti acchā, goṇasirā ti araṇṇa-
gonakā, kāḷakettha bahūtasā¹⁸ ti kālakamigā nām' ettha¹⁹, soṇā sigālā
ti rukhasunakhā ca sigālā ca, pampakā ti assamapadaṃ parikkhīpivā ṭhitā
mahāveṇupampatikā²⁰, ākuccā²¹ ti godhā, pacalākā ti gajakumbhamigā,
25 citrakāpi dīpiyo ti citramigā ca dāpimigā ca, pelakā cā 'ti sasa²², vighā-
sādā ti oṭe sakunā, sihā ti kesarasīhā, kokanisātakā²³ ti kokāṇi gahetvā
khāḍasaṇṭhā dūṭṭhamigā, bhassarā²⁴ ti setahamā, kukutthakā²⁵ ti kakuttha-
sakunā²⁶, camkorā ca vaṇakukkuṭṭā ca, dindibhā koṇcavādikā²⁷ ti
ime tayo pi sakunā yeva, vyaghghīnasā ti senā, lohapiṭṭhā ti lohitaḥ vaṇṇa-
sakunā, pampukā ti pampaṭakā, kapiñjarā--ti kapiñjarā ca tittirā ca,
30 kulāvā--ti ime dve pi sakunā, maddālākā cetakedu 'ti maddālākā ca
celakedu ca²⁸, bhaṇḍutittiranāmakā ti bhaṇḍu ca tittirā ca nāmākā ca,

¹ Bā kakkaṭṭā, Cā kaṇṭakā, ² Bā kala-, ³ so Bā; Cā -tayo. ⁴ Bā -nisadakā

⁵ Bā morā. ⁶ Cā ha-. ⁷ Cā kuka-, Bā kukutthakā. ⁸ Cā kuṣja-, Bā koṇca-

vājikā. ⁹ Bā kampicānā, Cā -jatā. ¹⁰ so Cā; Bā celaketu. ¹¹ Bā -yakkhiniyo.

¹² Bā koṭṭhasoṇā. ¹³ Bā sunopīcā. ¹⁴ Bā pakkhīpīlārā. ¹⁵ Cā celanti, Bā omits

celanti. ¹⁶ Cā omits ca. ¹⁷ Bā kakkaṭṭakā. ¹⁸ Cā tayo. ¹⁹ Bā ettha sare

kalākā ca bahūtasā ca. ²⁰ Bā -vejjukā pampaṭhakā. ²¹ Bā amatākuccā. ²²

Cā sasa. ²³ Bā -piśadakā. ²⁴ Bā kukkuṭṭakā. ²⁵ Bā kukkuṭṭhakā. ²⁶ Bā

-vājikā. ²⁷ Bā maddālākā ca celaketu ca.

celābakā piṅgulāyo ti dve sakupajātiyo ca, tathā godhakā aṅgabetukā ti
saggā ti vānakesakupā¹, uhumkāra ti ulūkā.

418. Ath' ettha sakupā santi nīlakā² mañjubhāṇakā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2101.
419. Ath' ettha sakupā santi dijā mañjussarā sitā³ 5
setacchakūṭā bhadraṅkhā aṇḍajā citrapekhunā⁴. 2102.
420. Ath' ettha sakupā santi dijā mañjussarā sitā
sikhandinīlagivāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino 2103.
421. Kukutthakā⁵ kuḷirakā koṭṭhapokkharasātakā⁶
kāḷāmeyyā baḷiyakkhā kadambā suvasālikā 2104. 10
422. Haliddā lohitā setā ath' ettha naḷakā bahū
vāraṇā hiṅgurajā⁷ ca kadambā suvakokilā 2105.
423. Kukkusā⁸ kurarā⁹ haṁsā āṭā¹⁰ parivadantikā¹¹
pākahaṁsā atibalā najjubā jīvajivakā 2106.
424. Pārepatā ravihaṁsā cakkavākā nadīcarā 15
vāraṇābhīrudā raṇṇā ubho kālūpakūjino. 2107.
425. Ath' ettha sakupā santi nānāvāṇṇā bahū dijā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2108.
426. Ath' ettha sakupā santi nānāvāṇṇā bahū dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹² Mucalindam abhito¹³ saram. 2109. 20
427. Ath' ettha sakupā santi karavī nāma te dijā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2110.
428. Ath' ettha sakupā santi karavī nāma te dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹⁴ Mucalindam abhito saram. 2111.
429. Eṇeyyapasadākiṇṇam nāgasamsevitam vanam 25
nānālatāhi saṇḍhanuam kadālimigasevitam. 2112.
430. Ath' ettha sāsapo bahuko¹⁵ nivāro varako lahu
sāli akatṭhapāko va uechu tattha anappako. 2113.
431. Ayam ekapadī eti, ujum gacchati assamam,
khudam pipāsam aratim tattha patto na vindati 30
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2114.
432. Dhārento brāhmaṇam vaṇṇam āsadaṇ ca masaṇḍajam
cammavāsī chamā seti jātavadam namassatīti. 2115.

¹ Bā jātasakupā, Bc citta. ² so Ck; Cc silakā, Bdc sālīkā ³ Cc thitā. ⁴ Cc
-pekkhanā, Bc -pakkhana ⁵ Bā kukutthakā. ⁶ Bā -ṭakā. ⁷ Bā bhīṅga-. ⁸
Bā kukusā. ⁹ Bā kururū ¹⁰ Cc āvā. ¹¹ Bā parivattantikā. ¹² Cc kūjanti.
¹³ Bā ubhato. ¹⁴ Cc kūjanti. ¹⁵ Bā sayā bahukā.

Ta. nilakā¹ ti rājimattapattā², mañjussarā sitā³ ti nibaddha-
madhurassarā, setacchakūṭā⁴ bhadraṅkḥā ti ubhappasasu setehi akkhī-
kūṭehi samannāgatā sundarakkhā, añḍajācittapekkhanā⁵ ti añḍena jātā,
citrachattā⁶, kuḷirakā ti kakkatākā⁷, koṭṭhā ti ādayo sakunā va, vāraṇā ti
5 hatthiṣakunā⁸, kadambā ti mahākadambā⁹ gahitā, suvakokilā ti kokilāhi¹⁰
saddhiṃ vicarāṇasukā¹¹ c'eva kokilā ca, kukkusā¹² ti kākakabarā¹³, kurarā¹⁴
ti setakururā¹⁵, āṭā¹⁶ ti dabbimukhasakunā, parivadentikā¹⁷ ti ekā sakupa-
jāti, vāraṇā -- ti rammābhīrudā vāraṇā. ubho -- ti sāyaṃ pāto¹⁸ pabbata-
pādaṃ ekaninnādaṃ karontā nikūjanti, epeyya -- ti ehiṃgihi ca pasatamiḡehi
10 ca ākiṇṇaṃ, ta patto ti brāhmaṇa Vessantarassa assamaṃ patto puriso ta.
assame chātakaṃ vā pāṇiyaṃ pīpāsāṃ¹⁹ vā ukkaṇṭhitāṃ vā na paṭṭlabhatiti.

433. Idam sutvā brahmabandhu isim katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yattha Vessantaro ahū ti. 2116.

Ta. yattha -- ti yaṃiṃ ṭhāne Ve- ahoṣi taṃ ṭhānaṃ gato ti. Mahā-
15 vanavaṇṇanā niṭṭhitā

Jūjako pi Accutatāpasena kathitamaggena gantvā catu-
rassarapokkharāṇiṃ patvā „ajja atisāyaṇho, idāni Maddi araṇ-
ṇato āgamissati, mātugāmo hi nāma¹ antarāyakaro hoti, sve
tassā araṇṇagatakāle assamapadaṃ gantvā Ve-raṃ āraḡe ya-
20 citvā tāya anāgatāya te gahetvā pakkamissāmi²“, ath' assa
avidūre ekasmiṃ sānupabbataṃ āruya phāsukatthāne nipajji,
taṃ rattim paccūsakāle Maddi supinaṃ addasa, evarūpo su-
pino ahoṣi: eko puriso kaṇho dve kāsāyaṇi paridhitvā dvīsu
kaṇṇesu rattamālā³ pīlandhitvā⁴ āvudhaṇṇaṃ tājanta⁵ āgan-
25 tvā paṇṇasālaṃ pavisitvā Maddiṃ jaṭṭasu gahetvā ākaddhitvā
bhūmiyaṃ uttānaṃ pādetvā viravantiyā tassā dve akkhini up-
pādetvā dve bāhāni chinditvā uraṃ bhinditvā paggharantaṃ
lohitabindum hadayamaṃsaṃ ādaya pakkāmi, sā pabujjitvā
bhittatasitā „pāpako me supino diṭṭho, supinapāṭhako pana me
30 Vessantarena sadiso nāma n' atthi, pucchissāmi nan“ ti cin-

¹ Bā sālikā. ² so Ck; Bā citrarājīnatapattā. ³ Bā jītā. ⁴ Bā setakkhī. ⁵
Bā citrapakkhīno. ⁶ so Ck; Ck -jantā, Bā -pattā. ⁷ Bā kukkujā. ⁸ Bā
hatthiṃṇiṇṇasakunā. ⁹ Bā -basakunā. ¹⁰ Bā kolehi. ¹¹ Bā -pakanuvakā. ¹²
Bā ukkoṣā. ¹³ Bā kākakururā. ¹⁴ Ck; Bā kururā. ¹⁵ Ck; āṭā. ¹⁶ Ck; -de-
vantikā. ¹⁷ Ck; pāto, Ck; pātaṃ. ¹⁸ so Ck; Ck; pāṇiyaṃpāṇiyaṃ pīpāsāṃ, Bā
vā pāṇiyapīpāsāṃ. ¹⁹ Bā adda dānassa. ²⁰ Bā -jaṭṭ. ²¹ Bā pīnāntitvā.
²² Bā tājanta.

tetvā paṇṇasālaṃ gantvā Mahāsattassa paṇṇasāladvāraṃ āko-
 ṭṭesi, M. „ko eso“ ti ā., „ahaṃ deva Maddhīti“, „bhadde am-
 hākaṃ katikavattaṃ bhinditvā¹ kasmā akāle āgatā“ ti, „deva
 na kilesavassenāgacchāmi, api ca kho me pāpako supino diṭṭho“
 ti², „tena hi³ kathehi Maddhīti“, sā attanā diṭṭhanīyāmen⁴ eva
 katesi, M. supinaṃ parigaṇhitvā „mayhaṃ dānapārami⁵“ pū-
 rissati, sve mayhaṃ yācako āgantvā putte yācissatīti, Maddhiṃ
 assāsetvā uyyojessāmīti“ cintetvā „Maddi tava dussayana-
 dubbhohanehi cittaṃ ālulitaṃ bhavissati, mā bhāyīti“ mohetvā
 assāsetvā uyyojesi, sā vibhātāya rattiyā sabbaṃ kattabbayutta- 10
 kaṃ kaṭvā dve putte āliṅgitvā sisāṃ cumbitvā „ajja me
 dussupino diṭṭho, appamattā tātā bhavēyyāthā“ ti ovaditvā
 „deva dārakesu appamattā hothā“⁶ 'ti Mahāsattaṃ⁷ putte pa-
 ṭicchāpetvā pacchiādini ādāya assūni puñjanti mūlaphalatthāya
 vanaṃ⁸ pāvisi, Jūjako pi „idāni gatā bhavissatīti“⁹ sānupabbatā 15
 oruyha ḍḍapadikamaggena assamābhimukho agamāsi. M. pi
 paṇṇasālato nikkhamitvā pāsāṇaphale¹⁰ suvaṇṇapaṭimā viya
 nisīditvā „idāni yācako āgamissatīti“ pipāsito viya surāsoṇḍo
 tassāgatamaggaṃ¹¹ olokento va nisīdi, puttāpi 'ssa pādānūle
 kīḷanti, so maggaṃ olokento brāhmaṇaṃ āgacchantaṃ disvā 20
 sattamaṃ¹² nikkhattadānadhuraṃ ukkhipanto viya „ehi tvāṃ
 tāva brāhmaṇa“¹³ 'ti somanassappatto Jālikumāraṃ āmantento
 imaṃ gātham āha:

454. Uṭṭhehi Jāli paṭiṭṭha, porāṇaṃ viya dissati.

brāhmaṇaṃ viya passāmi, nandiyo¹⁴ m' ābhikīrare ti. 2117. 25

Ta. porāṇaṃ - - ti pubbe Jetuttaranagare nānādisāhi¹⁵ yācakānaṃ āgama-
 naṃ viya ajja yācakānaṃ āgamaṃ dissati, nandiyo¹⁶ mābhikīrare ti
 etassa brāhmaṇassa diṭṭhakālato paṭṭhāya maṃ somanassāni ābhikīraṇti ābhik-
 kamanti. ghammābhittatassa sīte sītūdakaassa ghaṭasatasahasseehi abhiśīṇanakaḷo
 viya jāto ti. 39

Tam sutvā kumāro āha:

¹ C^o al. ² C^o yaṃ devaṃ in the place of tena hi. ³ C^o -lm. ⁴ C^o -tta,
 B^o -tassa. ⁵ C^o -palako. ⁶ B^o tassāgamana-. ⁷ C^o nandiso. ⁸ B^o -sāni

435. Aham pi tāta passāmi, yo so brahmā va dissati,
atthiko¹ viya āyāti, atithi² no bhavissatīti 2118.

vatvā ca pana kumāro tassa³ apacitīm karonto utthāyāsana
brāhmaṇaṃ paccuggantvā parikkhāragahaṇattham āpucchi, brāh-
5 maṇo taṃ oloketvā „ayaṃ V-rassa putto Jālikumāro nāma
bhavissati, ādito paṭṭhāy⁴ eva ca pharusavacanaṃ kathessā-
mīti“ cintetvā „apehi apehīti“ accharam pahari, kumāro āgantvā
„ayaṃ brāhmaṇo ativiya pharusso kin nu kho“ ti tassa sarīraṃ
olokento atthārassa purisadose passi, brāhmaṇo pi Bo-aṃ upa-
10 saṃkamitvā paṭisanthāraṃ karonto āha:

436. Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayam, (V ³²³/₁₆, ³⁷⁷/₂₁)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2119.

437. Kacci ḍaṃsā ca makasā ca⁵ appam eva sirīmsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe kacci himsā na vijjati. 2120.

15 Bo. tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

438. Kusulaṃ c⁶ eva no brahme atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2121.

439. Atho ḍaṃsā ca makasā ca⁷ appam eva sirīmsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 2122.

20 440. Satta no māsē vasatam araṇṇe jīvasokinam⁸
imaṃ⁹ pi paṭhamam passāma brāhmaṇaṃ devavāsīnam
ādāya beluvaṃ daṇḍam aggihuttaṃ kamaṇḍalum. 2123.

441. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2124.

25 442. Tindukāni⁵ piyālāni madhuke kāsumāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2125.

443. Idam pi pāniyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasitī 2126.

vatvā ca pana M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo na akāraṇena imaṃ
20 brahāraṇṇaṃ āgato, āgamanakāraṇaṃ ūtatvā taṃ papañcaṃ
akatvā pucchissāmi naṃ“ ti cintetvā imaṃ gātham āha:

¹ B⁴ addhiko. ² B⁴ omits ca. ³ B⁴ jivi-. ⁴ C⁶ B⁴ idam. ⁵ B⁴ tiṇḍu-.

444. Atha tvam kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahārāṇṇaṃ, tam me akkhāhi pucchito ti. 2127.

Ta. kena vaṇṇenā 'ti kena kārāṇena, hetunā ti paccayena.

Jūjako āha:

445. Yathā vārivaho pūro sabbakāle¹ na khīyati
evan taṃ yācit' āgañchīm, putte me dehi yācito ti. 2128.

Ta. vārivaho ti pañcasu mahānadiṣu udavaho, na khīyatīti pipāsītehi
āgantvā hatthehi pi bhājanehi pi ussīcītvā khīyamāno² pi na khīyati³ evam taṃ
yācītum gacchanti⁴, tvam pi saddhāya pūritattā⁵ evarūpo yevā 'ti maññamāno
āhaṃ taṃ yācītum āgañchīm, putte me - ti mayā yācito tava putte mayhaṃ. 10
dāsathāya dehitī.

Taṃ sutvā M. somanassajāto hutvā pasāritahatthe⁶ sa-
hasṣatthavikaṃ ṭhapento viya pabbatapādaṃ unnādentō i. g. ā.:

446. Dadāmi na viḥampāmi, issaro naya brāhmaṇa,
pāto gatā⁷ rājaputti⁸ sāyaṃ uñchāto eheti. 2129. 15
447. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
tassa⁹ nahāte upaghāte¹⁰ atha ne māladhārīne 2130.
448. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
nānāpupphehi sañchanne nānāgandhavibhūsīte
nānāmūlaphalākiṇṇe gacchissā¹¹ ādāya¹² brāhmaṇā 'ti. 2131. 30

Ta. issaro ti tvam mama puttānaṃ issaro sāmiko hutvā etto¹³ naya
nayāhi, api ca kho pan' etaṃ¹⁴ kārānaṃ atthi: etesaṃ mātā rājaputti phalā-
phalattthāya pāto gatā sāyaṃ araṇṇato āgamissati tāya ānītāni madhuraphalā-
phalāni paribbuñjītvā idh' eva thāne¹⁵ ajj' ekarattīm vasitvā pāto va dārake
gahetvā gamissasīti¹⁶, tassa nahāte ti tāya nahāpīte, upaghāte¹⁷ ti si- 25
samhi¹⁸ upasīnghite¹⁹, atha te māladhārīne²⁰ ti atha vicitrāya mālāya
alekhate mālāṃ vahaṃāne, pālīpotthakesu pana atha te māladhārīno ti likhitaṃ,
tass' attho na vicārīto, mūlaphalākiṇṇe ti maggaṇātheyyass' atthāya diṇnehi
nānāphalāphalehi ākiṇṇe, gacchissā ti gamissasīti²¹.

Jūjako āha:

30

¹ Bds -lati. ² Cks -ne, Bds pivamāno. ³ Bds adda na sussesati. ⁴ Bds evam taṃ
yācītāgañchīnti. ⁵ Cks add yeva. ⁶ Cks -tam hatthe. ⁷ Bds gato; gatā wanting
in Cks. ⁸ all three MSS -i. ⁹ Bds upagghāte. ¹⁰ Bds gaccha ādāya. ¹¹ Bds
etc. ¹² Cks ekam. ¹³ Bds vāno. ¹⁴ Cks omit ga-. ¹⁵ Bds upagghāte. ¹⁶ Cks
sisam. ¹⁷ Cks -siṅghāte. ¹⁸ Cks -no. ¹⁹ gacchissā - - wanting in Bds.

449. Na vāsam abhirocāmi, gamanaṃ mayha ruccati,
antarāyo pi me assa, gacchaṃ ñeva rathesabha. 2132.
450. Na h' etā yācayogī naṃ, antarāyassa kāriyā,
itthiyo¹ mantam jānanti, sabbam gaṇhanti vāmato. 2133.
- 5 451. Saddhāya dānaṃ dadato māsaṃ addakkhi mātaraṃ,
antarāyam pi sā kayirā, gacchaṃ ñeva rathesabha. 2134.
452. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
saddhāya dānaṃ dadato evaṃ puññaṃ pavaḍḍhati. 2135.
453. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
mādisassa dhanam datvā rāja saggaṃ gamissatīti. 2136.
- 10

Ta. na heṭṭhā yācayogī naṃ ti ettha naṃ ti nīpātamattaṃ, i. v. h. 3
mahārāja etā itthiyo nāma na hi yācayogī yācānāya² anucchavikā na honti
kevalaṃ antarāyassa kāriyā ti dāyakanāṃ puññantarāyaṃ yācākanāṃ ca lābhan-
tarāyaṃ karonti, mantan ti itthiyo³ māyaṃ nāma jānanti, vāmato ti sab-
15 baṃ⁴ vāmato gaṇhati na dakkhiṇato⁵, saddhāya -- ti kammaṃ ca phalaṃ ca
saddahitvā dānaṃ dadato, māsaṃ ti mā āsaṃ⁶ mātaraṃ addakkhi, kayirā ti
kareyya, āmantayassute ti jānāpehi mayā saddhiṃ pāsehi⁷ vadethi⁸, dadato
ti dadantassa.

Vessantaro āha:

- 20 454. Sace tvaṃ n' icchase dattṭhum mama bhariyaṃ patibbatam
ayyakass' api dasseti⁹ Jālīm Kaṇhājinaṃ ubho¹⁰. 2137.
455. Ime kumāre disvāna mañjuke piyabhāṇine
patīto sumano vitto¹¹ bahum dassati¹² te dhanan ti. 2138.

Ta. ayyakassā 'ti mayhaṃ pituno Sāhaya-mahārājassa dvinnam¹³ ku-
25 mārānaṃ ayyakassa, dassatīti¹⁴ so rājā tuyhaṃ bahum dhanam dassati¹⁵.

Jūjako āha:

456. Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me,
rājā¹⁶ daṇḍāya maṃ dajjā vikkiṇeyya haneyya vā
jino dhanā ca dāse¹⁷ ca gārayhassa brahmadandhuyā ti. 2139.
- 30 Ta. acchedanassā 'ti acchinditvā gahaṇassa bhāyāmi, rājā¹⁸ -- ti ayaṃ
brāhmaṇo dārakacoro¹⁹ daṇḍam assa upanetvā²⁰ ti evaṃ daṇḍatthāya maṃ

¹ Bā itthikā. ² Ck^o yācāmānāya. ³ Ck^o itthi. ⁴ Ck^o sabbā. ⁵ Ck^o -te. ⁶ Ck^o etesam. ⁷ so Ck^o; Bā ayyakassāmi me dehi; read: ayyakassāp' ime dehi? ⁸ Bā jālikanājīnāsubho. ⁹ Bā etto. ¹⁰ Ck^o dasseti. ¹¹ Ck^o dassati no ti, Ck^o dassati to ti, B^o dassati no dhananti. ¹² Ck^o dassatīti. ¹³ Ck^o Bā rāja. ¹⁴ Bā dāseṭṭi. ¹⁵ Bā rāja. ¹⁶ Ck^o add ti. ¹⁷ Bā dethā.

rājānam¹ dadeyya, gārayh' assa - - ti kevalam brāhmaṇiṇi² ca garahitabbā³ bhavissāmīti.

Vessantaro āha :

487. Ime kumāre disvāna muṇḍuke piyabhāṇine
dhamme t̥hito mahārājā Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano
laddhā pītisomanassam bahuṃ dassati te dhanan ti. 2140. 5

Jūjako āha :

488. Nāhan tam pi karissāmi yaṃ maṃ tvaṃ anusāsasi,
dārake ca ahaṃ nesaṃ brāhmaṇiṇi² paricārake ti. 2141.

¹ Ta. dārake cā 'ti alaṃ mayhaṃ aññena dhanena ahaṃ ime dārake' ca 10
attano brāhmaṇiṇi² paricārike³ nesaṃmīti.

Tam tassa pharusavacanam sutvā dārakā piṭṭhipaṇṇasālam
gantvā tato piṭṭhipaṇṇasālato pi palāyitvā gumbagahane nili-
yitvā⁴ tatrāpi Jūjakenāgantvā gahitaṃ⁵ viya attānam sampassa-
mānā kampaṇtā katthaci t̥hātum⁶ asamatthā ito c' ito ca dhā- 15
vitvā catūrassapokkharanīti⁷ram gantvā ḍaḥam vākacīram nivā-
setvā udakam oruyha pokkharapattam sīse t̥hapetvā udakena
paṭicchannā hutvā aṭṭhamasu.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

489. Tato kumārā vyadhitā⁸ sutvā luddassa bhāsitaṃ
tena⁹ tena padhāvimsu Jāli Kaṇhājinā ubho¹⁰ ti. 2142. 20

Jūjako pi kumāre adisvā Bo-am apasādesi „bho Ve-ra
tvaṃ idān' eva mayhaṃ dārake datvā mayā 'nāhaṃ Jetuttara-
nagaraṃ gamissāmi dārake mama¹¹ brāhmaṇiṇi² paricārike
nessāmīti' vutte iṅgitasaññaṃ datvā putte palāpetvā ajānanto 25
viya nisinno, n' atthi maññe lokasmiṃ tayā sadiso musāvādo¹²
ti¹³, tam sutvā M. kampito hutvā „te palātā bhavissantīti¹⁴
cintetvā „brāhmaṇa mā cintayi, ānemi¹⁵ te kumāre“ ti utṭhāya
piṭṭhipaṇṇasālam gantvā tesam vanagahanam¹⁶ pavitṭhabhāvam

¹ so Cks; Bā amaccānam. ² so all three MSS. for -o? ³ Cks -rikā ⁴ Bā
niliyimsu. ⁵ Cks -tā. ⁶ Bā sandhāretum. ⁷ so Cks for vyathitā? Bā byādhitā.
⁸ Bā cubho. ⁹ Cks mah. ¹⁰ Bā -diti. ¹¹ Bā ānessāmi. ¹² Bā gumba-.

acchatan ti tāta ayaṃ Kaṇhājinaṃ na kiñci dukkhaṃ jānāti, yathā nāma khīra-sammattā¹ migaṇḍikā yūthaparibhā mātarāṃ apassanti khīratthāya pakandati evaṃ ammaṃ apassanti kaṇḍivā sussaṭṭvā marissatīti, tasmā maññeva brāhmaṇassa dehi, ahaṃ gamissāmi, ayaṃ Kaṇhājinaṃ idh' eva hotū 'ti.

5 Evaṃ vutte² M. na kiñci kathesi, tato kumāro mātāpi-tunnaṃ ārabbhā paridevanto āha:

480. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ (supra p. 50)
yaṃ ca anumaṃ na passāmi³ tam me dukkhatarāṃ ito. 2163.
481. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ
10 yaṃ ca tātaṃ na passāmi³ tam me dukkhatarāṃ ito. 2164.
482. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁴
Kaṇhājinaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2165.
483. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁵
Kaṇhājinaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2166.
- 15 484. Sā nūna kapaṇā ammaṃ ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājinaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2167.
485. So nūna kapaṇo tāto ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājinaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2168.
486. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁶,
20 aḍḍharatte va⁷ ratte vā naḍḍha avasucchati⁸. 2169.
487. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁶,
aḍḍharatte va⁷ ratte vā naḍḍha avasucchati⁸. 2170.
488. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvārītā
vividhāni rukkhajātāni—tāni ajja jahāmase. 2171.
- 25 489. Assatthā panasā ceme⁹ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni—tāni ajja jahāmase. 2172.
490. Ime tiṭṭhanti ārāmā ayaṃ sītodakā nadi
yatth' assu pubbe kīlāma—tāni ajja jahāmase. 2173.
491. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
30 yān' assu pubbe dhārena—tāni ajja jahāmase. 2174.
492. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma—tāni ajja jahāmase. 2175.
493. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kīlāma—tāni ajja jahāmase ti. 2176.

¹ Ck -sammatā, Bd -samattā. ² Ck -o. ³ Bd passissāmi. ⁴ Bd rucchati, B² rujjati. ⁵ Bd ciraṃ rucchati assame. ⁶ Bd rucchati. ⁷ Cks ca. ⁸ Cks -sujjhati, Bd -sussati. ⁹ Bd cime.

Ta. pumunā ti bhavē vicarantena¹ pumunā purisena mādīsena, labbhā ti labhītabbam eva, tamme dukkhatarāṇi ito ti tam me ammaṇi passitum alabhanassa dukkhāṇi hoti ito² pothena dukkhato satagūṇena dukkhatarāṇi, rucchīti³ rodissati, aḍḍharattheva rāteva ti sakalaratte vā amhe saritvā ciraṇi rodissati, avasucchatīti⁴ appodakā kunnadi viya avasucchiessati⁵, yathā⁶ 5 khippam eva sussati evaṃ arune uggacchaṇṭe yeva sussitvā marissatīti⁷ adhippāyē⁸ evaṃ āha, vedisā ti olambanāsākhā, tānīti yesaṇ no mūlapupphaphalāni⁹ gaṇhantehi¹⁰ ciraṇi kiḷṭṭaṇi tāni ajja ubho pi mayāṇi jahāma, hatthikā ti ten¹¹ eva amhākaṇi kiḷanattāya katahatthikā¹².

Evam paridevamānam eva saddhiṃ bhaginiyā Jūjako pi 10 āgantvā poṭhento¹³ gahetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- ^{494.} Niyamānā kumārā te pitaraṃ etad abruvun:
ammaṃ ārogyaṃ vajjasi tvaṇ ca tāta sukhi bhava. 2177.
^{495.} Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime 15
tāni ammāya dajjasi sokaṃ tehi vinessati. 2178.
^{496.} Ime¹ no hatthikā assā balivaddā ca no ime.
tāni ammā udikkhanti¹⁰ sokaṃ pativinessatīti. 2179.

Mahāsattassa putte arabbha balavasoko uppajji hadaya-
maṃsaṃ uṇhaṃ ahoṣi, so¹¹ kesarasihena gahitamattavāraṇo viya 20
Rāhumukhe pavitṭhacando viya kampamāno sakabhāvena san-
dhāretuṃ asakkonto assupunṇehi nettehi paṇṇasālaṃ pavisitvā
karuṇaṃ paridevi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- ^{497.} Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo 25
paṇṇasālaṃ pavisitvā karuṇaṃ paridevayīti. 2180.
Tatoparaṃ Mahāsattassa vilāpagāthā honti:
^{498.} Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dārakā,
sāyaṃ saṃvesanākāle ko ne dassati bhojanaṃ. 2181.
^{499.} Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dārakā, 30
sāyaṃ saṃvesanākāle amma chāt' amha detha no. 2182.

¹ Cks -to. ² Ck imenā. ³ Cks -sujjhati. Bd -sussati ⁴ Cks -sujjhiṇṇati, Bd
-sussatīti. ⁵ Cks tathā. ⁶ Cks mūle pupphaphalābhi. ⁷ Bd gaṇhitehi. ⁸ Bd
hatthirūpakā. ⁹ Bd adds te. ¹⁰ Cks -ti, Bd udikkhati. ¹¹ Cks sokena.

500. Kathan nu pathaṃ gacchanti pattikā anupāhanā
santāsunehi¹ pādehi, ko ne hatthe gahessati. 2183.
501. Kathan nu so na lajjeyya sammukhā paharam mama
adūsakānaṃ puttānaṃ alajji² vata brāhmaṇo. 2184.
502. Yo hi me dāsīdās³ assa añño⁴ vā pana pessiko
tassāpi suvihīnassa⁵ ko lajji⁶ paharissati. 2185.
503. Vārijassēva me sato⁷ baddhassa kumināmukhe
akkosati⁸ paharati piye putte apassato ti. 2186.

Ta. Kanvajjā⁹ 'ti kathan nu ajja¹⁰, uparucchanti¹¹ saṅghijojanamaggāṃ
10 upagantvā rodissanti, saṃvesanākāle¹² ti mahājanassa paribhūñjanakāle¹³, ko
ne dassatīti¹⁴ ko nesaṃ bhojanaṃ dassati, kathan nu pathaṃ gacchanti¹⁵
kathan nu saṅghijojanamaggāṃ gamissanti, pattikā¹⁶ ti batthiyānādirahitā, anu-
pāhanā¹⁷ ti upāhanamattehi viyuttā sukhumālā vatapādā¹⁸, gahessatīti¹⁹ kila-
mathavinodanattāyā ko gahissati, dāsīdāsassa²⁰ 'ti dāsīdāso assa, añño²¹
15 vā -- ti tassa pi dāso ti evaṃ paramparāyo mayhaṃ catuttho pesiyo pesana-
kāreko assa, tassa evaṃ suvihīnassa²² 'ti ayaṃ Vessantarassa dāsapatīdāso ti
ñatvā ko lajji²³ paharissatīti lajjāsampanno ko pahareyya, yuttan nu kho
tassa nilajjassa mama putte²⁴ paharitun ti, vārijassevā²⁵ 'ti kumināmukhe bad-
dhassa macchassēva sato mama, apassato ti akāro nipātamattari²⁶ passantassa²⁷
20 eva piya²⁸ putte²⁹ akkosati³⁰ c' eva garahati ca aho vata dāruṇo ti.

Atha M-assa kumāresu sinehena evaṃ parivattakko udapādi
„ayaṃ brāhmaṇo mama putte ativiya vihethetīti“, sokaṃ san-
dhāretuṃ asakkonto „brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitakkhayaṃ
pāpetvā ānessāmi te kumāre“ ti, tato „atthānaṃ etaṃ, kumā-
25 rānaṃ piḷanaṃ atidukkhaṃ iti dānaṃ datvā anutappaṇaṃ
nāma sataṃ dhammo na hotīti“ cintesi, tadā bhajotānāya ime
dve parivattakkagāthā nāma honti:

504. Adu cāpaṃ gahetvāna khaggaṃ bandhitvā vāmato (III p. 340)
ānayāmi sake putte, puttānaṃ hi vadho dukko. 2187.
30 505. Addhā hi me¹ taṃ dukkharūpaṃ yaṃ kumārā vihaṇṇare,
sataṃ ca dhammaṃ aññāya ko datvā anutappatīti. 2188.

Ta satan ti pubba-Bodhisattānaṃ paveniyāṃ dhammaṃ, so kira tasmiṃ
khaṇe Bodhisattapaveniṃ anussari, tato sabba-Bodhisattānaṃ dhanapariccāgaṃ

¹ so C² B³; C⁴ yan-. ² C⁵ B⁶ -, C⁷ ajji. ³ C⁸ suphīnassa, C⁹ suphīnassa,
B¹⁰ suvihīnassa. ⁴ C¹¹ -, B¹² lajja. ⁵ B¹³ pemāto. ⁶ B¹⁴ haṃ nu ajja. ⁷ B¹⁵
parivassanā-. ⁸ so C¹⁶; C¹⁷ vana-, B¹⁸ sukhumālapādā, omittig vata. ⁹ C¹⁹ su-
vihīnassa, B²⁰ suphīnassa. ¹⁰ C²¹ add koci. ¹¹ B²² atthāna me.

aṅgapariccāgaṃ jīvitaṃ. puttapa. bhariyapariccāgaṃ ti ime pañca mahāpariccāge
apariccajitvā Buddha-bhūtapubbā nāma n' atthi, ahaṃ tesaṃ abbhantaro¹,
mayāpi puttadhitaro adatvā na sakkā Buddhena bhavitun ti cintetvā kiṃ tvaṃ
Ve-santara paresaṃ dāsathāya dinnaputtānaṃ dukkhabhāvaṃ na jānāsi yena²
brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitaṃ kkhayaṃ pāpessāmi³ saññaṃ uppadesi, dānaṃ⁴
datvā pacchā anutāpo⁵ nāma tava ananurūpo ti evaṃ attānaṃ paribhāsivā sace
pi so kumāre māressati⁶ dinnakālato patthāya mama na kiñci hoti⁷ ti evaṃ⁸
dajhasamādānaṃ adhiṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamitvā paṇṇasāladvāre pāsāna-
phalake kañcanapaṭimā viya nesi⁹.

Jūjako pi⁶ kumāre poṭhetvā nesi. Tato kumāro vilapanto ā.: 10

506. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu narā ekacceyā idha
yassa n' atthi sakāmatā yathā n' atthi¹ tath' eva so. 2189.
507. Ehi Kaṇhe marissāma n' atth' attho jivitena no
dinn' amhā ti² janindena brāhmaṇassa dhanesino
accāyikassa luddaṃso yo no gāvo va sumbhati. 2190. 15
508. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā (cfr. supra v. 488)
vividhāni rukkhajātāni tāni Kaṇhe jahāmase. 2191.
509. Aṣatthā panasā ceme³ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2192.
510. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
yath' assu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2193. 20
511. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2194.
512. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma tāni Kaṇhā¹⁰ jahāmase. 2195. 25
513. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase ti. 2196.

Ta. yassa⁸ 'ti yassa santike sakāmatā n' atthi

Puna brāhmaṇo ekasmiṃ visamaṭṭhāne pakkhalitvā patito,
tesaṃ hatṭhato bandhanaṃ¹¹ muñcitvā gataṃ¹², te pahatakkukkuṭā³⁰
viya kampamānā palāyitvā ekavegen' eva pitu santikaṃ gatā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

514. Niyyamānā kumārā te brāhmaṇassa pamuñciya
tena tena padhāviṃsu Jāli Kaṇhājina vubho¹¹ ti. 2197.

¹ Bā adds hoti. ² Bā kana. ³ Cks -tappo. ⁴ Bā mārisatti, Cks omitt mā-. ⁵
Bā na kiñci kātāmaṃ hoti so. ⁶ Bā adds bodhisattassa mukhe. ⁷ Bā pitā
atthi. ⁸ C Bā si. ⁹ Bā cime. ¹⁰ Cks -hā. ¹¹ Bā bandhunavalli. ¹² Bā
gallitaṃ. ¹³ Bā vubho.

Ta tena tenā 'ti tena muttakhanena¹ yena disābhāgena tesam pitā atthi
tena padhāviṇṇu, padhāvitvā pitu santikam eva gamiṇeṣu 'ti a.

Jūjako vegen' utthāya vallidaṇḍahattho kappuṭṭhānaggi viya
uggiranto' āgantvā „ativiya palāyitum chekā tumhe“ ti hatthe
5 bandhitvā puna nesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya brāhmaṇo
ākoṭayanto te² neti Sivirājassa pekkhato ti. 2198.

Evam niyyamānesu Kaṇhājina nivatitvā oloketi pitarā
10 sallapi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tam tam Kaṇhājina voca ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
latṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsiyaṃ. 2199.

517. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā.
15 yakkho brāhmaṇavappena khādītum tāta neti⁴ no,
niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2200.

Ta. taṃ ti taṃ passamānaṃ nisīnanaṃ pitarāṃ Sivirājam, dāsiyaṃ ti
dāsikam, khādītum ti khādanatthāya ayaṃ no giridvāraṃ asampatte yeva
ubhoḥi cakkhūhi surattalohitabindū⁵ paggharanteḥi khādissāmiti neti, khādītum
20 paritum⁶ vā neti, kin amhe udikkhasi, sabbadā traṇi sukhito lohiti⁷.

Daharakumārikāya vilapantiyā kampamānāya gacchantiyā
M-assa balavasoko uppajji hadayavatthum uṇham āhosi, nāsi-
kāya appahontiyā mukhena uṇhe assāsapassāse vissajjesi, assūni
lohitaḥindūni hutvā nettehi nikkhamiṃsu, so idaṃ⁸ evarūpaṃ
25 dukkhaṃ sinehadosen' eva jāyati⁹ na aññena kāraṇena, sineham
akatvā majjhatten' eva bhavitabban ti tathārūpaṃ sokasallam
attano nāpabalena vinodetvā pakatinisinnākāren' eva¹⁰ nisīdi.
Giridvāraṃ asampatte yeva kumārī vilapanti agamāsi:

518. Ime no pāduka dukkhā, digho c' addhā suduggamo,

30 nice c' olambate¹⁰ suriyo, brāhmaṇo ca taretī¹¹ no. 2201.

¹ Ck -kāraṇena, C^o vuttakāraṇena. ² B^d avattharanto. ³ C^o so, ⁴ C^o neti.

⁵ B^d rattalohitehi. ⁶ C^o paccī-. ⁷ C^o hoti. ⁸ B^d jātam. ⁹ C^o -kāraṇe-
neva. ¹⁰ C^o nicovo-, C^o nicovā-, B^d niceco. ¹¹ C^o va taroti, C^o va tarohi.

519. Okandāmasi¹ bhūtāni pabbatāni vanāni ca,
sarassa sirasā vandāma supatitthe ca āpake² 2202.
520. Tīṇalatā ca³ osadhyo pabbatāni vanāni ca
ammañ ārogyaṃ vajjātha: ayaṃ no neti brāhmaṇo. 2203.
521. Vajjantu bhonto ammañ ca Maddiñ amhāka mātarañ: 5
sace anupatitukāmāsi khippam anupatiyāsi no, 2204.
522. Ayañ ekapadī eti ujum gacchati assamañ
tam eva anupatiyāsi⁴, api passesi no⁵ lahum. 2205.
523. Aho vata re jaṭini vanamūlaphalahārīke
suññam disvāna assamañ tan te dukkham bhavissati. 2206. 10
524. Ativelañ nūna ammañya uñchāladdho⁶ anappako
yā no baddhe na jānāti brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sambhati. 2207.
525. Ah' ajja⁷ ammañ passemu sāyaṃ uñchāto āgatañ,
dajjā ammañ brāhmaṇassa phalañ khuddena missitañ. 2208. 15
526. Tadāyaṃ asito⁸ dhāto⁹ na bālhañ tarayeyya¹⁰ no.
sutā¹¹ ca vata no pādā, bālhañ tāreti¹² brāhmaṇo,
itī tattha vilapinsu kumārā mātugiddhino¹³ ti. 2209.

Ta pādukā ti khuddapādā, okandāmasi¹⁴ avankandāma¹⁵, apacitīm
nīcavuttīm dassentā jānāpema, sarassā 'ti imassa padumasarassa pariggāhikāñ' 20
eva¹⁶ nāgakulāni sirasā vandāma, supatitthe¹⁷ va āpake¹⁸ ti sobhanatit-
thāya¹⁹ nadiyā adhivattadevatāpi vandāma, tīṇalatā eā 'ti²⁰ tināni ca olam-
banalatāyo ca, osadhyo ti osadhyo sabbattha adhiwatthā ca devatā sandhāy'
evam āhu, anupatitukāmā ti sace pi sū amhākañ padānupadañ āgantukāmā,
api passesi no²¹ lahum ti api nāma etāya ekapadiyā anupatamānā puttake 25
te²² lahum passeyyāsīti evaṃ tañ vadeyyāthā 'ti, jaṭinīti baddhajatañ ārabha
āha, mātarañ pamukhañ²³ viya ālapana ālapanti āha, ativelañ ti pamānā-
tikkantañ katvā uñchācariyāya laddhañ vanamūlaphalāphalañ, khuddena
missitañ ti tañ ca khuddakamadhunā missitañ, asito ti asitāsano²⁴ pari-
bhuttaphalo, dhāto²⁵ ti suhito, na bālhañ tarayeyya²⁶ 'ti na thaddha- 30
vegena nayeyya²⁷, mātugiddhino ti matari giddhena samannāgatā balava-
sinehā evaṃ vilapinsu 'ti Kumārāpabbhañ nitthitañ.

¹ Cks okanda-, Bđ okkantāmasi. ² Cks va āwake. ³ Bđ tīṇalatāni. ⁴ Bđ -pa-
theyyāsi. ⁵ Cks ne. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bđ apijja. ⁸ Cks asino. ⁹ Ck dāto,
Cđ dāto corr. to dhāto. ¹⁰ Cks taraseyya, Bđ dhārayeyya. ¹¹ Bđ punā. ¹² Bđ
Cđ dāto corr. to dhāto. ¹³ Bđ -gaddhino. ¹⁴ Bđ okkantā-. ¹⁵ Bđ -kantāma. ¹⁶ Cks parigga-
dhūreti. ¹⁷ Bđ -gaddhino. ¹⁸ Bđ okkantā-. ¹⁹ Bđ -tiṭhe. ²⁰ Cks āwake. ²¹ Bđ supajjithāya. ²²
haneva, Bđ -ggāhikadeva. ²³ Bđ -tiṭhe. ²⁴ Cks āwake. ²⁵ Bđ parammukhā. ²⁶ so Bđ; Cks
Bđ tīṇalatāni. ²⁷ Cks ne. ²⁸ Bđ amhe. ²⁹ Bđ parammukhā. ³⁰ so Bđ; Cks
isito ti nisinno. ³¹ Bđ tato. ³² Cks tareyyā, Bđ dhārayeyya. ³³ Bđ dhārayeyya.

Yam pana tam raññā paṭhaviṃ unnādetvā brāhmaṇassa
piyaputtesu dinnesu yāva Brahmaloḷā ekakoḷāhalaṃ ahosi tena
bhijjitahadayaḥ Himavantavāsīnīdevatāyo tesam brāhmaṇena niy-
yamānānaṃ vilāpaṃ sutvā mantayimsu: „sace Maddī sakālass’
eva¹ assamaṃ āgamissati tattha puttake adisvā Ve-raṃ puc-
chitvā brāhmaṇassa dinnabhāvaṃ sutvā balavasinehena padānu-
padaṃ dhāvitvā mahantaṃ dukkhaṃ anubhaveyyā“ ‘ti, atha
te² devaputte „tumhe sīhavyagghadīpivesena³ nimmitvā deviyā
gamanamaggam⁴ rumbhitvā⁵ yāciyamānāpi⁶ yāva suriyass’
atthaṃgamā maggam⁷ adatvā yathā candālakena assamaṃ pa-
visati evam assā sīhādīhi aviheṭhanatthāya ārakkaṃ kareyyā-
thā“ ‘ti ānāpesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

227. Tesam lālappitaṃ sutvā tayo vālā vane migā
15 sīho vyaggho ca dīpī ca idaṃ vacanaṃ abravuṃ: 221Q.
228. Mā h’ eva no rājaputtī sāyaṃ uñchāto āgamā
mā h’ ev’ amhākaṃ nibbhoge heṭhayittha vane migā. 221L.
229. Sīho ce’ naṃ viheṭheyya vyaggho dīpī ca lakkhaṇaṃ
n’ eva Jātikumār’ assa kuto Kaṇhājīnā siyā,
20 ubhayen’ eva jīyetha paṭiṃ putte ca lakkhaṇā ti. 221Z.

Ta. idaṃ vacanamabravuṃ ti tumhe tayo janā sīho ca vyaggho ca
dīpī cā ‘ti evaṃ tayo vālamigā hothā ‘ti idaṃ tāva devatā tayo devaputte abra-
vun, māheva no ti Maddī rājaputtī uñchāto sāyaṃ mā no āgamā candālakena
sāyaṃ eva gacchatū ‘ti vadanti, mā hevaṃ amhākaṃ nibbhoge ti amhākaṃ
25 bhoge vijjite amhākaṃ vanaghaṭṭāya mā naṃ koḷi migo heṭhetī⁸, yathā na he-
ttheti⁹ evam assa ārakkaṃ ganhathā ti vadanti, sīho ce’ naṃ ti sace hi naṃ
anārakkaṃ sīhādīsu koci viheṭheyya ath’ assā jīvitaṃ lakkhaṇaṃ pattāya n’ eva
Jati assa kuto Kaṇhājīnā siyā, evaṃ sā lakkhaṇasampannā, ubhayeneva -- ti
dvīhi koṭṭhāsehi jīyeth’ eva, tasmā susanivibhitaṃ assā ārakkaṃ karoṭha ‘ti.

- 30 Atha te devaputtā „sādhū“ ‘ti tāsāṃ devatānaṃ vacanaṃ
paṭisunītvā sīhavyagghadīpino hutvā gantvā tassā āgama-
magge paṭipāṭiyā nipajjimsu. Maddī pi kho „ajja mayā dussu-

¹ Bā kālaseva. ² Bā tayo. ³ Ck^o -se. ⁴ Bā āga-. ⁵ Ck^o rūhahitvā. ⁶ Ck^o
yācamānāpi, ⁷ Ck^o vā. ⁸ Bā hedhayittha. ⁹ Bā vihedhesi.

pino dittho, sakālass' eva mūlaphalaṃ gahetvā assamaṃ ga-
missāmīti¹ kampamānā mūlaphalāni upadhāresi, ath' assa
hatthato khaṇṭṭi² patati, tathā amsato uggīvaṇ ca patati, dak-
khiṇakkhi ca phandati, phalino rukkhā aḥalā viya aḥalā ca
rukkhā phalino viya khāyimsu, dasa disā na paññāyimsu, sā
„kin nu kho idaṃ pubbe abhūtapubbaṃ ajja hotthi“ cintetvā āha :

550. Khaṇṭṭikam me patati dakkhiṇakkhi ca phandati
aḥalā phalino rukkhā sabbā mūyanti me disā'. 2213.
551. Tassā sāyaṇhakālamhi assamāgamanam pati
atthamitambhi suriyambhi vālā panthe upaṭṭhahum. 2214. 10
552. Nice c' olambute³ suriyo dūre ca vata assamo.
yaṇ ca tesam ito hassam⁴ tan te bhuñjeyyūṃ bhojanam. 2215
553. So nūna khattiyo eko paṇṇasālāya acchati
tosento dārake chāte mamaṃ disvā anāyati. 2216.
554. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā 15
sāyam samvesanākāle khīrapitā va acchare. 2217.
555. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
sāyam samvesanākāle vāripitā va acchare. 2218.
556. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaram. 2219. 20
557. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā va upari pallale. 2220.
558. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūratō. 2221.
559. Ekāyaṇo ekapatho sarā sobbhā ca passato 25
aññaṃ maggaṃ na passāmi yena gaccheyya assamam. 2222.
560. Migaṃ nam' atthu rājāno kānanasmiṃ mahābbalā,
dhammena bhātaro hotha, maggaṃ me detha yācitā, 2223.
561. Avaruddhass' aham bhariyā rājaputtassa sirimato
taṇ cāham nātimaññaṃ Rāmaṇi Sītā v' anubbatā. 2224. 30
562. Tumhe ca putte passatha⁵ sāyam samvesanam pati
ahaṇ ca putte passeyyam Jāliṃ⁶ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁷. 2225.
563. Bahuṇ c' idaṃ mūlaphalaṃ bhakkho cāyam anappako
tato upaḍḍham dassāmi maggaṃ me detha yācitā. 2226.

¹ so all three MSS. ² Bā adds: evaṃ sā paridevanti pakkāmi. ³ C* ol-. ⁴ C* bhassam, Bā hāyam for hāsam? ⁵ Bā passatha. ⁶ C* Bā jāli. ⁷ Bā -nā-vubho o: -nāv' ubho?

... Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā
dhammena bhātaro hotha maggaṃ me detha yācitā ti. 2227.

Ta. tassā ti tassā mama, assamāgamanampatīti assamañ pañceca
sandhāya āgacchanti, upaṭṭhahun ti upaṭṭhāya (hita, te kira paṭhamam
5 paṭipāṭiyā nipaṭṭivā tāya āgamanakāle upphāya vjambhivā maggañ rumbhantā¹
paṭipāṭiyā tiriyañ aṭṭhamasu, yañca tesaṃ ti ahañ ca yañ ito mūlapahalañ
tesaṃ harissan tañ Ve-ro ca puttakā c' assā 'ti te tayo pi janā bhuñjeyyuh,
aññañ tesaṃ bhojanañ n' atthi, anāyatī ti anāgacchantiñ mañ ñatvā ekako
va nūna dārake tosentto nisinno ti, samvesanākāle ti aññesu divasesu attano
10 khādāpanapivāpanakāle, khīrapitā vā 'ti yathā khīrapākā² khīraṃ³ atthāya
kanditvā tañ alabhitvā kandantā va niddaṃ okkamanti evaṃ phalāphalatthāya
kanditvā alabhitvā kandamānā va niddaṃ upagatā bhavissanti vadati, vāripitā
vā 'ti pade yathā pipāsita pāṇiyatthāya kanditvā alabhitvā kandantā va niddaṃ
okkamanti iminā nayañ⁴ attho dāṭṭhabbo, accbare ti accanti, paccug-
15 gatā - ti mañ paccuggatā hutvā tiṭṭhanti, paccuggantun ti pi pātho, paccug-
gantvā ti a, ekāyano ti ekasā eva⁵ ayano ti ekapadimaggo ekapatho ti so ca
eko va dutiyo n' atthi, okkamitvāpi gantun na sakkā, kasmā yasmā: sarā sabbhā
ca passato, nam' atthū 'ti sū aññañ maggañ adievā ete yācivā paṭikkamā-
pessānīti phalapacchiñ sisato otāretvā añjalī paggayha natthassamānā evaṃ
20 āha, bhātaro ti mayañ hi manussarājaputtā tumhe migarājaputtā iti me
dhammena bhātaro hotha, avaruddhassā ti rājato pabbajitassā⁶, Rāmañ
Sītāvanubatā ti yathā Dasaratha-rājaputtam Rāmañ tassa kañiṭṭhā bhagini⁷
Sītā devī tassā eva aggamaheśi hutvā tañ anubbatā patidevatā hutvā appamattā
upaṭṭhāsi tathā aham pi Vessantarañ upaṭṭhahāmi nātimāññamīti vadati,
25 tumhe cā 'ti tumhe ca mayañ maggañ datvā sayāṃ gocaragahanakāle putte
passettha ahañ ca passeyyaṃ, detha me maggañ ti yācāti.

Atha te devaputtā velañ oloketvā „idāni 'ssa 'maggaṃ
dātuñ velā⁸ ti ñatvā upphāya⁹ apagacchimsu.

Tam atthañ pakāsento Sattā imañ gātham āha:

30 ... Tassā lālapamānāya bahukārūññasamhitā¹⁰
sutvā nelapatim¹¹ vācam vālā patthā¹² apakkamun ti. 2228.

Ta. nelapatī ti¹³ na elapatī¹⁴ elapātarabhitā¹⁵ vīsadañ madhuravācam.

Sāpi kho vālesu apagatesu assamañ agamāsi, tadā ca
punnamūposatho hoti, sā camkamanakoṭiyañ patvā yesu ṭhānesu
35 pubbe putte passati tesu apassanti āha:

¹ Ck rumgantā, C^o ruyhantā, B^o rumbhivā. ² B^o khīrapitā. ³ Ck^o ekapassaseva.
⁴ B^o pabbā-. ⁵ Ck^o omīti bha-. ⁶ Ck^o velañ. ⁷ P^o adds maggā. ⁸ Ck^o ba-
hum-. ⁹ Ck^o te-, C^o nelapanam. ¹⁰ so Ck^o for panthā? B^o panthā. ¹¹ Ck^o
telapittanti, C^o telapittanti. ¹² Ck^o B^o -ti. ¹³ Ck^o elā-, C^o elāpatā-.

546. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātarāṃ. 2229.
547. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā v' upari pallale. 2230.
548. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2231. 5
549. Te² migā viya ukkaṇṇā³ samantā-m-abhidhāvino⁴
ānanditā⁵ pamuditā vaggamānā va⁶ kampare,
ty-ajja putte na passāmi Jālini⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁸. 2232.
550. Chakalīva⁹ migi chāpaṃ pakkhī muttā va¹⁰ pañjarā
ohāya putte nikkhamim¹¹ sīhi vāmi-āgiddhina¹²,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2233. 10
551. Idam tesam parakkantaṃ nāgāṇam iva pabbate,
citakā parikiṇṇāyo¹⁵ assamassāvidūrato,
ty-ajja putte na passāmi Jālini⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2234. 15
552. Vālukāya pi okiṇṇā puttakā paṃsukunṭhitā
samantā-m-abhidhāvanti, te na passāmi dārake. 2235.
553. Ye¹⁶ maṃ pure paccudenti araṇṇā dūraṃ āyatim
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2236.
554. Chakalīva migi¹⁶ chāpā paccuggantvāna assamā
dūre maṃ pavilokenti, te na passāmi dārake. 2237. 20
555. Idam ca tesam¹⁷ kīlanakam¹⁸ patitam paṇḍubeluvam,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2238.
556. Thanā ca mayh' ime pūrā uro ca sampadālati²⁰,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2239. 25
557. Uccaṇṇe me vicinanti²¹ thanā ekā vilambati,
ty-ajja putte na passāmi Jālini²² Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2240.
558. Y' assu²³ sāyaṇhasamayam puttakā paṃsukunṭhitā²⁴
uccaṇṇe me²⁵ vivattanti te na passāmi dārake. 2241.
559. Ayam so assamo pubbe samajjo paṭibhāti maṃ,
ty-ajja putte apassantya bhamate viya assamo. 2242. 30

¹ Bā - kuṇḍitā. ² Bā dve. ³ Ck okiṇṇā. ⁴ Ck abhiyācino. ⁵ Bā ānandino.
⁶ Ck ca. ⁷ Ck jāli, Bā jāli. ⁸ Ck -jinavubho, C -jinavubho, = Jāli-Kaṇhā-
jināv ubho? Bā -jinā cubho ⁹ all three MSS. ca. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ Bā nikkhami,
Ck nikkhami. ¹² Ck Bā cā-. ¹³ Ck jāli, C jāli. ¹⁴ Ck -jinavubho, Bā
-jinācubho. ¹⁵ Bā ugakaṇṇāyo. ¹⁶ read: chakalīva va nigim? ¹⁷ Bā ne-. ¹⁸
Bā kīlanakam. ¹⁹ Ck yassu. ²⁰ C -jālini, C -jālati. ²¹ Bā vicinanti, C me
kovicinanti, C he kovicinanti. ²² all three MSS. jāli. ²³ Bā yassu, Ck yassa.
²⁴ Bā -kuṇḍitā. ²⁵ Ck maṃ.

500. Kim idaṃ appasaddo va assaṃ paṭibhāti maṃ,
kākolāpi na vassanti, matā me nūna dāraḥ. 2243.
501. Kim idaṃ appasaddo va assaṃ paṭibhāti maṃ,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dāraḥ ti. 2244.
- 5 Ta. nan ti nīpātamattaṃ, paṃsu -- ti paṃsumakkhītā, paccuggatā-
man ti maṃ paccuggatā hutvā, paccuggantun ti pi pātho, paccuggantvān' eva
attho, ukkanṇā¹ ti yathā migapotikā mātarāṃ diṣvā kaṇṇe ukkhipitvā gīvaṃ
pasāretvā mātarāṃ upagantvā haṭṭhatuṭṭhā samantā abhidhāvino, vaggamānā -- ti
vaggamānā mātuhadayamaṃsaṃ kampeṇti² viya evaṃ pubbe mama puttakā,
10 tyajjā 'ti te aṇṇa na passāmi, chakalīva migi chāpan ti yathā chakali
migi va³ pañjaraṃkhatā kulāvakā muttapakkhī va⁴ āmisagiddhīni sīhi va⁵
attano chāpani ohāya gocharāya pakkamanti tathāhaṃ ohāya putte gocharāya nīk-
khami ti vadati, idaṃ tesaṃ parakkantaṃ⁶ ti vassāratte sānupabbate nā-
gānaṃ padavaḷaṇṇaṃ viya idaṃ tesaṃ⁷ kilānatthāne ādhāvanapariḍhāvanaparak-
kantaṃ⁸ pañṇeyati, citakā ti saṇṭṭauleitā vālikapuñjā, parikiṇṇāyo ti vippe-
15 kiṇṇāyo, samantāmaḥbidhāvanti⁹ ti aṇṇesu divasesu samantā abhidhāvanti,
paccudenti¹⁰ ti paccuggacchanti, dūramāyatin ti dūrato āgacchanti. cha-
kalīva migi chāpā ti attano mātarāṃ chakali va¹¹ migi viya¹² ca chāpā, idaṃ
tesaṃ ti haṭṭhirūpakādīhi kilāntānaṃ idaṃ ca tesaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ kilāna-
20 beluvaṃ parigalhitvā patitaṃ, mayhime ti mayhaṃ ime thaṇā khīrassa pūrā,
uro ca sampadālati¹³ hadayaṃ ca phalaṃ, uccaṇṇe me vivattanti¹⁴
mama uccaṇṇe āvattanti vivattanti, samajjo¹⁵ -- ti samajjethānaṃ¹⁶ viya
upaṭṭhāti, tyajjā 'ti te aṇṇa, apassanti¹⁷ ti apassanti¹⁸ mama, bhamate
'viya' 'ti kulālacakkam viya bhamati, kākolā ti vanakākā, matā nūnā 'ti
25 addhā hatā vā¹⁹ kenaci nīṭa bhavissanti, sakuṇā ti avasesasakuṇā, matā nūnā
'ti addhā matā bhavissanti.

Iti sā vilāpanti M-assa santikaṃ gantvā phalapacchīm otā-
retvā M-aṃ tuṇhīm¹¹ āsīnaṃ diṣvā dāraḥ c' assa santike
apassanti āha:

- 30 502. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
kākolāpi na vassanti, hatā¹² me nūna dāraḥ. 2245.
503. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dāraḥ. 2246.
504. Kacci nu me ayyaputtā migā khādīmsu dāraḥ,
35 araṇṇe irine¹³ vivane kena nīṭa me dāraḥ. 2247.

¹ Ck^o okiṇṇā. ² Ck^o kampeṇti. ³ B^o ca. ⁴ B^o parakkantaṃ. ⁵ B^o ne-.
B^o -nupadakkantaṃ. ⁶ B^o -li viya ca. ⁷ Ck^o vāya. ⁸ Ck^o samajjo. ⁹ B^o
addhā matā. ¹⁰ all three MSS. -im. ¹¹ B^o matā. ¹² B^o idāne, Ck^o irino.

555. Ādu te pahitā dūtā ādu suttā piyaṃvadā
 ādu bahi nu¹ nikkhantā khiddāsū pasutā nu te. 2248.
 556. N' ev' assa kesā dissanti hatthapādā ca Jālino
 sakupānā ca² opāto, kena nītā me dārakā ti. 2249.

Ta. apirattavame ti apl balavapaccūse supinaṃ passantiyā viya me 5
 mano, migā ti sīhādayo vālamigā, irine³ ti niroje, vivane ti vivittā, dūtā
 ti sdu Jetuttaranagare Sīvirāñño santikaṃ tayā dūtā⁴ katvā pesitā, suttā ti
 pappasālam pavisitvā sayitā, ādu bahi no⁵ ti ādu te dārakā khiddāpasutā
 hutvā bahi nikkhantā ti pucchati, nevassakesā dissantīti sāmi Ve-ra n'
 eva tesam⁶ kāleñjanavappā kesā dissanti na jālino ti kañcanajālavitittā⁷ 10
 hatthapādā, sakupānā ca⁸ opāto ti Himavantapadesa hatthillūgasakupā
 nāma atthi, te opatitvā ākāsē⁹ eva gacchanti, ten' etaṃ¹⁰ pucchāmi: kin tehi
 *sakuṇehi nītā, ito aññesam pi kesañci tesam sakupānaṃ viya opāto jāto,
 akkhāhi me: kena nītā me dārakā ti.

Evam vutte pi M. na kiñci āha, atha naṃ sā „deva kasmā 15
 mayā saddhiṃ na kathesi ko mama doso“ ti vatvā āha:

557. Idam tato dukkhatarāṃ sallaviddho yathā vaṇo,
 ty-ajja¹ putte na passāmi Jālīm Kaphājinaṃ c' uho. 2250.
 558. Idam pi dutiyaṃ sallam kampeti hadayaṃ mama
 ty-ajja² putte na passāmi tvaṃ ca maṃ nābhībhasasi. 2251. 20
 559. Aji' eva me imam rattin rājaputta na saṃsasi,
 maññe¹⁰ ukkantasattā¹¹ maṃ pāto dakkhisi no matan ti. 2252.

Ta. idam tato -- ti sāmi Ve-ra yaṃ mama raṭṭhā pabbājītiyā araṇṇe
 vasantiyā¹ putte ca apassantiyā dukkhaṃ idam tava² mayā saddhiṃ akathanaṃ
 mayhaṃ tato dukkhatarāṃ, tvaṃ hi maṃ ajja daḍḍhaṃ³ patidahaṇto viya 25
 tālā⁴ patitaṃ daḍḍena poṭheṇto viya⁵ tuṇhībāvena kilameṣi, idam hi me
 hadayaṃ sallaviddho yathā vaṇo tath' eva kampati⁶ c' eva rujaṭi⁷ ca, saṃ-
 viddho⁸ ti pi pātho, sampatividdho ti attho, ukkantasattā⁹ man ti
 apagatajivitaṃ, dakkhisi no, ti ettha nokāro nipātamatto, maṃ kāless' eva
 matam passasasati¹⁰ attho. 30

M. „kakkhaḷakathāya naṃ puttasaokaṃ jahāpessāmiti“
 cintetvā imam gātham āha:

¹ Bā no. ² Ck -naṃ va, Cs -naṃ ca. ³ Ck irine, Bā idine. ⁴ Bā dūto. ⁵
 Ck to. ⁶ so Bā; Ck na jālino vivittā. ⁷ Ck -naṃ va. ⁸ Ck teneta, Bā tena
 tam. ⁹ Ck yañca. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ C -santā? Ck -sattā, Bā okkantasattā.
¹² Ck tava idam. ¹³ Bā hi mayhaṃ aḷeḷaradaḍḍhaṃ. ¹⁴ Bā papātā. ¹⁵ Bā
 add sālāna vaṇaṃ vijhanto viya. ¹⁶ Bā -peti. ¹⁷ Bā rujaṭi. ¹⁸ Bā sampa-
 viddho. ¹⁹ Bā okkantasanta. ²⁰ Ck passasati.

570. Nanu Maddi varārohā rājaputti yasassinī,
pāto gatāsi uñchāya, kim idaṃ sāyam āgatā ti. 2253.

Ta: kim -- ti Maddi tvaṃ abhirūpā pāsādikā, Himavante nāma bahuvana-
carakā tūpasavijjādharaḍayo vicaranti, ko jānāti kiñci tayā kataṃ, tvaṃ pāto va
5 gantvā kim idaṃ sāyam āgacchāsi, daharakumārake obhaya araññiṇaṃ gatitthiyo
nāma sasāṃkittthiyo evarūpā na honti, ko nu kho me dārakānaṃ pavatti kiñ
vā me sāmi¹ cintessatthi ettakam pi nāhosi, pāto va gantvā candālokena āgac-
chasi, mama duggatabhāva² eva doso ti tājjetvā vañcetvā kathesi, sā tassa
kathaṃ sutvā āha:

- 10 571. Nanu tvaṃ saddam assosi ye saram³ pātum āgatā
sihassa vinadantassa vyagghassa ca nikujjitam. 2254.
572. Ahu pubbanimittam me vicarantya brahāvane:
khanitto⁴ me hatthā patito uggiṇvā cāpi āmsato. 2255.
573. Tadāhaṃ vyādhitā bhītā puthum⁵ kaṭvāna añjaliṃ
15 sabbā disā namassisaṃ api sotthi ito siyā. 2256.
574. Mā h' eva no rājaputto hato sihena dipinā
dārakā vā parāmatthā acchakokataracchihi. 2257.
575. Siho vyaggho ca dīpi ca tayo vālā vane migā
te maṃ pariyāvarum⁶ maggaṃ, tena sāyamhi āgatā ti. 2258.

20 Ta, ye⁷ saram⁸ pātum ti ye paṇiyam⁹ pātum imaṃ saram¹⁰ āgatā, vyag-
ghassa cā 'ti vyagghassa aññesaṃ ca hatthādiṇaṃ c' eva sakuppesamghassa
nikujjitam¹¹ ekaninnādaṃ saddaṃ kiñ tvaṃ na assositi pucchati, so pana
M-ena puttānaṃ dinnavelāya saddo ahoṣi, ahu pubbanimittam¹² ti deva
imassa me dukkhassa anubhavanatthāya pubbanimittam¹³ ahoṣi, vāṇaṃ ti
25 āmsakūṭe pacchillegganakaṃ, puthun ti vāṇaṃ visum¹⁴ sabbā disā vādisā na-
massisaṃ, mā heva no ti ambhakaṃ rājaputto sikhādihi hato mā heva dārakā
acchādihi parāmatthā mā hontū 'ti patthayanti namassasi, te maṃ pariyāva-
rum¹⁵ maggaṃ ti sāmi ahaṃ hi imāni ca bhikkhukāni mahantāni dussupino ca
me dīṭṭho aṇṇa sakāla¹⁶ eva gamissāmiti¹⁷ phalitarukkhe pi aphale viya aphale
30 ca phalite viya passanti kicchena phalāphalāni gahetvā gīrīvārāṇaṃ sampāpuppiṃ
atha te sihādayo maṃ disvā maggaṃ paṭipāṭiyaṃ romhiteva¹⁸ etthasau, tena sāyam
āgatā amhi, khamāhi me sāmiti.

M. tāya saddhiṃ ettakam eva kathaṃ vatvā yāva aru-
nuggamanā na kiñci kathesi, tato paṭṭhāya Maddi nānappa-
35 kāram vilapanti āha:

¹ Bā kiñdiso me sāmiho. ² Bā sāyam, Cā sāyam. ³ Bā khaṇṭiti. ⁴ Cā Bā u.
⁵ Cā Paṭṭiyāru. ⁶ Bā adda saram. ⁷ Cā nikkā. ⁸ Bā āg-. ⁹ Bā rumpitvā.
¹⁰ Bā ettha. ¹¹ Cā ekameva gātham.

576. Ahañ patiñ ca putte ca āceram iva māṇavo
anuṭṭhitā divārattim jaṇiñ brahmacārini, 2259.
577. Ajināni paridahitvā vanamūlaphalabhāriyā
vicarāmi divārattim tuyhañ¹ kāmāhi puttakā, 2260.
578. Ahañ² suvaṇṇpahālidim³ ābhatam paṇḍubeluvam
rukkhapakkāni cāhāsim, ime te⁴ puttā kilanā. 2261.
579. Imañ muḍālavaṭṭakam⁵ sālukam piñjarodakam⁶
bhuñja khuddehi saṃyuttam saha puttehi khattiya. 2262,
580. Padumañ Jālino dehi kumudam pana kumāriyā,
ñāline passa naccante Sivi puttā ti c' avhaya⁷. 2263. 10
581. Tato Kaṇhājinañ⁸ api nisāmehi rathesabha
mañjussarāya vagguyā assamañ upayantiyā⁹. 2264.
582. Samānasukhadukkh¹⁰ amhā raṭṭhā pabbajitā ubho,
api Siviputte¹¹ passesi Jālīm Kaṇhājinañ c' ubho. 2265.
583. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
ahañ loke abhisasiñ¹² silavante bahussute,
tṭ-aṇṇa putte na passāmi Jālīm Kaṇhājinañ c' ubho ti. 2266. 15

Ta āceram -- ti vattasampanno antevāsī ācariyañ viya, anuṭṭhitā ti
paricariyānuṭṭhānena anuṭṭhitā apamettā hutvā paṭijaggāmi, tuyhañ¹ kāmā
ti tumhākañ kāmena tumbe paṭṭhayanti, puttakā ti kumāre ālapanti paride- 20
vati, suvaṇṇa --¹¹ ti puttakā ahañ tumhākañ nahāpamattāyā suvaṇṇapaṇṇam
hālidim ghametvā¹² ādāya āgatā, beluvan ti kilanattāyā ca vo idam su-
vaṇṇapaṇṇam beluvapakkam pi mayā āgatañ. rukkhapakkāni ti kilanattāyā
aṭṭhāsi p³ manāpēni rukkhaphālāni āhāsim, ime te⁴ ti puttā ime vo kilanā
ti vadati, muḍālavaṭṭakan⁵ ti muḍālavaṭṭakam⁶, sālukan ti idam uppala- 25
disālukan pi me bahum ābhatam piñjarodakan⁶ ti siṃghāṭakam, bhuñjā
'ti idam sabbam khuddakamadhunā saṃyuttam puttehi saddhim bhuñjā 'ti pari-
devati, Siviputtā ti c' avhaya⁷ 'ti sāmī Sivirāja paṇṇasāyā sayāpitaṭṭhā-
nato siṃham putte pakkosa, api Siviti¹¹ sāmī Sivirāja api putte passesi¹²
sace passasi dassēhi, kiñ māñ atikilamesi, abhisasiñ¹² ti tumhākañ putta- 30
dhitare mā passitthā 'ti eva nūna akkosi.

¹ B⁴ tumhañ. ² B⁴ imam. ³ B⁴ -ddham. ⁴ B⁴ vo. ⁵ so C⁴; B⁴ -livattakam.
⁶ B⁴ ciñca-. ⁷ B⁴ nicāvaya, C⁴ nicavaya, C⁴ nicavayam. ⁸ B⁴ -gatiyā. ⁹
B⁴ siviputte pi. ¹⁰ C⁴ abhisim, B⁴ abhisasi. ¹¹ B⁴ -ddan. ¹² C⁴ ghasitvā,
B⁴ -ddan nissedāyam, ghametvā. ¹³ B⁴ vo. ¹⁴ C⁴ -vatakan, B⁴ -livattakan.
¹⁵ B⁴ -kuṇḍalikam. ¹⁶ B⁴ -ciñca-. ¹⁷ B⁴ -puttānicāvaya. ¹⁸ B⁴ sivi putte pi
passasi. ¹⁹ C⁴ passasi. ²⁰ C⁴ abhisim, B⁴ abhisasi.

Evam vilapamāṇāya M. na kiñci kathesi, sā tasmīṃ akathente kāmamāṇā candālokena putte vicinanti yesu yesu jamburukkhādisu ṭhānesu te¹ pubbe kiṃṇsu tāni tāni patvā pari-devanti āha:

- 5 594. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare. 2267.
595. Assatthā panasā cēme nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare. 2268.
596. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
10 yatth' assu pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2269.
597. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe dhāriṃsu, te kumārā na dissare. 2270.
598. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjiṃsu, te kumārā na dissare. 2271.
15 599. Ime te hatthikā assā balivaddā ca te² ime
yehi-ssu³ pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare ti. 2272.

Ta ime te hatthikā ti pabbatūpari dārake adisvā paridevamāṇā tate oruḥa puna assamapadāni āgenvā ta. te upadhārenti kiṇṇabbaṇi tesam diavā evam āha:

- 20 599. Ime sāmā sasolūkā⁴ bahukā kadalimigā
yehi-ssu³ pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2273.
601. Ime haṃsā ca koṇḍā ca mayūrā cittapekkhanā⁵
yehi-ssu³ pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2274.
Ta sāmā ti khuddakā sāmā evaṇṇamigā, sāsollūkā⁶ ti assā ca ullūkā⁷ ca.
25 Sā assamapade piyaputte adisvā nikkhamitvā pupphitavāna-
ghaṭaṃ pavisitvā taṃ taṃ ṭhānaṃ oloketvā⁸ āha:
602. Imā tā vanagumbāyo pupphitā sabbakālikā⁹
yatth' assu pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2275.
603. Imā [tā] pokkharāṇiyo raṇṇā cakkavāḍḍakūpakūjitā¹⁰ (VI 4/1)
30 maṇḍālakehi¹¹ sañchannā padumappalakehi ca
yatth' assu pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2276.

¹ C^o tesu. ² C^o no. ³ C^o yehiṃsu. ⁴ B^o sasollūkā, C^o sasūlūkā, C^o sasūlūkā.

⁵ so C^o for -pekkhanā, see Subhetti Abhidh. 677; B^o citrapakkhino. ⁶ B^o ullūkā.

⁷ B^o -kenti. ⁸ C^o -kāmikā, C^o -kāṇḍā. ⁹ C^o -kūḍḍitā, C^o -kuḍḍitā. ¹⁰ C^o maddā.

Ta. vanagumbāyo ti vanagumbā.

Sā katthaci putte adisvā puna M-assa santikaṃ gantvāna dummukhaṃ disvā āha:

594. Na te katthāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
aggī pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 2277.

595. Piyo piyena saṅgama samo me¹ vyapahaññati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim Kaphājinaṃ c' ubho ti. 2278.

Ta. na hāpito ti na jalito, i. v. h.: sāmī tvaṃ pubbe katthāni bhindasi udakam āharitvā tṛpeṣi añṅarakapalle aggīṃ karosi ajja tesu ekaṃ pi akatvā kin nu mando va jhāyasi tava kiriyam mayhaṃ na ruccatīti, piyo -- ti Ve-ro mayhaṃ piyo ito me piyato nāma n' atthi iminā piyena saṅgama samā-gantvā pubbe samo me¹ vyapahaññati dukkhaṃ vigacchati ajja pana me imaṃ passantiyāpi soko na vigacchati kin nu kho kāraṇaṃ ti, ty ajjā 'ti hotu ditṭhaṃ me kāraṇaṃ: te ajja putte na passāmi tena me imaṃ passantiyāpi soko na vigacchati.

Tāya evaṃ vutte M. tuṇhībhūto va nisīdi, sā tasmīṃ akathente² sokasamappitā pahaṭakukkuṭi viya kampamānā pana paṭhamam vicaritattṭhānāni vicaritvā paccāgantvā āha:

596. Na kho no deva passāmi yena te nihitā³ matā,
kākolāpi na vassanti, batā⁴ me nūna dārakā. 2279.

597. Na kho no deva passāmi yena te nihitā³ matā,
sakunāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2280.

Ta. na kho no ti deva na kho amhākaṃ putte passāmi, yena te nihitā³ matā ti kenaci tesaṃ nihitabhāvaṃ⁴ pi na jānāmi adhippayen⁵ evam ā.

Evaṃ vutte pi M. na kiñci kathesi, sā puttasokena⁶ putte upadhārentī tatiyaṃ pi tāni tṭhānāni vātavegena vicari, ekarattim vicaritattṭhānaṃ parigaṇhantānaṃ⁷ pannarasayojanamattaṃ ahoṣi, atha ratti vibhāyi⁸, aruṇodaye jāte sā punāgantvā M-assa santike tṭhita paridevi.

Tam attṭhaṃ pakāsento Satthā āha:

598. Sā tattha paridevitvā pubbatāni vanāni ca
puna-d-ev⁹ assamaṃ gantvā sāmikass¹⁰ anti rodati¹¹. 2281.

¹ B² samoham. ² B² tena batā. ³ B² matā. ⁴ B² nihita-. ⁵ B² adds phutthā.

⁶ so C²; C² - gāṇhāṇam, B² uparigaṇhanam. ⁷ C² vibhāyi, B² vibhāsi.

⁸ C² punadeva. ⁹ B² antikerodī, C² antitoti.

599. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā,
kākolāpi na vassanti, hatā² me nūna dārakā. 2282.
600. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2283.
5 601. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā
vicaranti rukkhamaḷesu³ pabbatesu guhāsu ca. 2284.
602. Iti Maddi varārohā rājaputti yasassinī
bāhā paggayha kanditvā tatth' eva patitā⁴ chamā ti. 2285.

Ta. sāmikassantirodattitī⁵ bhī, sū Maddi ta. Vamkapabbatakucchiyaṃ
10 sānupabbatavanāni vicaranti paridevittvā punāgantvā sāmikam nissāya tass'
antike bhita⁶ puttānaṃ atthāya rodattī⁷, na kho no ti ādini vadanti parideva-
titi a., iti Madditī bhī. evaṃ sū uttamasarirā varārohā Maddi rukkhamaḷādisu
vicaranti dārake aditvā nissamsayaṃ matā bhavissanti, bāhā paggayha kan-
dittvā tass' eva V-ressa pādamaḷe chinnaśuvannakadalī vīya chamāya pati.

- 15 M. „matā“ ti sānūyā kampamāno „atthāne videssamānā
Maddi, sace hi-asā Jetuttaranagare kālakiriya abhassā ma-
hanto parihāro' abhaviassa, dve ratthāni caleyyum, ahaṃ pana
araṇṇe ekako, kin nu kho karissāmīti“ uppanṇabalavasoko
satiṃ paccupaṭṭhāpetvā jānissāmi pi tass' ti utthāya tassā
20 hadaye hattham ṭhapetvā santāpavattim⁸ natvā kamaṇḍaluma
udakam āharitvā sattamāse kāyasamsaggam⁹ anāpannapubbo pi
balavasokena pabbajitabhāvaṃ sallakkhetum asakkonto assu-
punnēhi nettehi tassā sisam ukkhipitvā urūsu ṭhapetvā ṭhakena
paripphosetvā¹⁰ mukhaṃ ca hadayaṃ ca parimajjanto nisīdi,
25 Maddi pi kho tthokam vītināmetvā satim paṭilabbhitvā utthāya
hirottappam paccupaṭṭhāpetvā M-am vanditvā „sāmi V-ra dārakā
te kuhiṃ gatā“ ti ā. „Devi ekasā me brāhmaṇassa dā-
satthāya dinnā“ ti.

Sam attham pakāseto Satthā āha:

- 30 603. Tam ajjhāpattam¹¹ rājaputtiṃ udakena abhiśiṃcatha,
assattham nam viditvāna aha nam etad abravīti. 2286.

¹ B¹ nibhita. ² B² matā. ³ C³ -lo. ⁴ C⁴ patitā. ⁵ C⁵ santirodattitī,
C⁶ santirodattitī. ⁶ B⁶ sāmikassantirodattitī. ⁷ B⁷ rodattī, B⁸ rodattī. ⁸ B⁸ -vāro. ⁹
B⁹ santāpavattim. ¹⁰ B¹⁰ omīte satim. ¹¹ C¹¹ paṭipposetvā. ¹² so all three MSS.

Ta. s'jjhapattan ti attano santikam pattam, pādamūle patitvā vīsaññi-bhūtan ti a, nam etadabravīti etaṃ ekassa me brāhmaṇassa dāsaṭṭhāya dinnā ti vacanam abravī.

Tato tāya „deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattim paridevitvā vicarantiyā kin nācikkhīti“ vutte M. āha:

604. Ādiyen' eva te Maddi dukkham na kātum icchisam',
daḷiddo yācako vuddho brāhmaṇo gharam āgato
tassa dinnā¹ mayā puttā, Maddi mā bhāyi assasa. 2287.

605. Mam passa Maddi mā putte mā bāham paridevasi,
laccāhama putte jīvanta ārogā ca bhavāmasa. 2288. 10

606. Putte pasuṇ ca dhañṇā ca yaṇ ca-m-añṇam ghare dhanam
dajjā sappuriso dānam disvā yācakanāgate,
anumodāhi² me Maddi, puttake dānam uttaman ti. 2289.

Tā. ādiyenevā 'ti ādikena, i. v. h. sace te aham ādito va tam attham icchissam tava sokam dhāretum⁴ asakkantiyā hadayam phaleyya tasmā ādiyen' 15
eva te Maddi dukkham n' akkhātum icchisan ti, gharam āgato ti imam am-
hākam vasaṇaṭṭhānam āgato, arogā ca bhavāmasa ti yathā⁵ mayam arogā
homa jivamāṇā avassam putte passissāma, yañcamañṇam ti yaṇ ca añṇam⁶
ghare, dhañṇam ti saviñṇāpakaviñṇāpakam dhanam, dajjā--ti sappuriso hi
uttamattham patthento uram bhinditvā hadayamaṇsam pi dānam dadeyyā 'ti. 20

Maddi āha:

607. Anumodāmi te deva, puttake dānam uttaman,
datvā cittaṃ pasādehi, bhiyyo dānadado bhava' 2290.

608. Yo tvaṃ maccherabbhūtesu manussesu janādhīpa
brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavaddhano ti. 2291. 25

Ta. anumodāmi te ti dasa māse kucchiyam dhāretvā divasassa dvittik-
khattam nahāpetvā pāyevā bhojetvā ure nipajjāpetvā paṭijaggataputtakesu Bo-ena
dinnesu sayam patim anumodanti evam ā, iminā kārapena jānītabbam⁸ pitā
va dāraṇam sāmiko ti, bhiyyo--ti mahārāja uttarim pi punappuna dāna-
dāyako hohi sudinnam te dānam ti cittaṃ pasādehi yo tvaṃ maccherabbhū- 30
tesu attesu piyaputte adāsīti.

Evam vutte M. „Maddi kin nām' etaṃ kathesi, sace hi
mayā putte datvā cittaṃ pasādetum nābhavissa⁹ imāni me
acchariyāni na pavatteyyun“ ti vatvā sabbāni paṭhavininnādā-

¹ Bā - laccam, Ck^o - iyam. ² Ck^o diṇna. ³ Ck^o - modanā. ⁴ B^o dha-, Bā sandhā-.

⁵ Ck^o adā kīhā. ⁶ Ck^o - a. ⁷ Ck^o bhavam. ⁸ Bā - ā. ⁹ Bā na bhavissam.

dñi kathesi, tato Maddi tāni acchariyāni kittetvā dānaṃ anumodanti' āha:

600. Ninnāditā te paṭhavi, saddo te tidiyaṃ gato
samanā vijjutā āgumi girīnaṃ va paṭissutā ti. 2292.

5 Ta vijjūtā -- ti akūlavijjutā Himavāntappadeso samantā vicariṃsu, giri-
naṃ -- ti girīnaṃ paṭissutasaddo viya viravā uṭṭhahīsu².

610. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā,
[Indo ca Brahmā ca Pajāpati ca
Somo Yamo Vessavano ca rājā]

10 sabbe devā anumodanti Tāvatisā sa-Indakā. 2293.

611. Iti Maddi varārohā rājaputti yasassinī
Vessantarassa anumodi: puttake dānaṃ uttaman ti. 2294.

Ta Nārada -- ti ime pi te dve devanikāyā attano attano vimānadvāre
ṭhitā va sudinnaṃ te dānaṃ ti anumodanti, tāvatisā -- ti Inda-Jetṭhakā
15 tāvatisāpi te dānaṃ anumodanti.

Evam M-ena attano dāne vaṇṇite tam ev' atthaṃ parivattetvā „mahārāja Ve-ra sudinnaṃ nāma te dānaṃ“ ti Maddi pi tad eva¹ dānaṃ vaṇṇayitvā anumodamānā nisīdi, tena Satthā iti Maddi gātham āhā 'ti. Maddipabbam niṭṭhitam.

20 Evam tesu aññamaññaṃ sammodantiyaṃ kathaṃ kathentesu Sakko cintesi: „Ve-rājā hiyyo Jūjakassa paṭhavim unādetvā dārake adāsi, idāni naṃ koci hīnapuriso upasamkamitvā sabba-lakkhaṇasampannaṃ sīlavatim Maddim yācitvā rājānaṃ ekakaṃ katvā Maddim gahetvā gaccheyya, tato so anātho nippaccayo
25 bhaveyya⁴, brāhmaṇavaṇṇena naṃ upasamkamitvā Maddim yācitvā pāramikūtaṃ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṃ katvā puna naṃ tass' eva¹ datvā āgamissāmi³“ so suriyuggamanavelāya tassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 612. Tato ratyā vivasane suriyassa² uggamanāṃ pati
Sakko brāhmaṇavaṇṇena pāto tesaṃ adissathā⁴ 'ti. 2295.

¹ Ck^o -denti. ² B^o upajjha-. ³ B^o lathera. ⁴ B^o adde nunaṭṭhaṃ.

Ta. pāto -- ti pāto va tesam dvinnam janānam paññāyamānarūpo purato
aṭṭhāsi ṭhitvā ca pana paṭisanthāraṃ karonto ā.:

613. Kaccin nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam, (V ³²³/₂₃)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2296.

614. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 5
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjatīti. 2297.

Mahāsatto āha:

615. Kusalaṃ c' eva no brahme, atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2298.

616. Atho ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 10
vane vālamigākīṇe himsā amhaṃ¹ na vijjati. 2299.

617. Satta no mase vasataṃ araṇṇe jivisokinam
idaṃ pi dutiyam passāma brāhmaṇam devavaṇṇanam
ādāya beluvaṃ daṇḍam dhārentam ajinakkhipam. 2300.

618. Svāgatan te mahābrahme² atho te adurāgataṃ (⁸⁴/₂₁) 15
anto pavisa bhaddan te pade pakkhālayassu te. 2301.

619. Tindukāni³ piyalāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni⁴ bhuñja brahme varam varam. 2302.

620. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasīti. 2303. 20

Evam tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā

621. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraṇṇam, tam me akkhāhi pucchito ti 2304.

āgamanakāraṇam pucchi, atha naṃ Sakko: „mahārāja, ahaṃ
mahallako idhāgacchanto tava bhariyam Maddiṃ yācitum āgato, 25
tam me dehīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

622. Yathā vārivaho pūro sabbakālam na khīyati
evam taṃ yācit' āgaṇchim bhariyam, me dehi yācito ti. 2305.

Evam vutte M. „hiyyo brāhmaṇassa dārakā dinnā, araṇṇe
ekako ya hutvā katham te Maddiṃ dassāmīti“ avatvā pasārīta- so
hatthe saḥassatthavikam ṭhapento viya asajjetvā⁴ abajjhītvā
anolīnamānaso⁵ girim unnādento imaṃ gātham āha:

¹ B⁴ mayham. ² B⁴ tīṇḍu-. ³ Cks. pakkāni. ⁴ Cks. -itvā. ⁵ Cks. anilīna-,
B⁴ anolīnamānaso hutvā.

229. Dadāmi na vikampāmi yaṁ maṁ yācasi brāhmaṇa,
santaṁ na-ppatigūhāmi¹, dāne me ramatī mano ti. 2306.

Ta. santaṁ -- ti vijjāmanāṁ na nigūhāmi¹.

Evaṁ ca pana vatvā siṅghaṁ eva kamaṇḍalunā udakaṁ
5 āharitvā udakaṁ hatthe pādetvā bhariyaṁ brāhmaṇassa adāsi,
taṁ khaṇaṁ nēva hetthāvuttappakārāni sabbāni paṭihāriyāni
pāturu ahesuṁ.

Taṁ atthaṁ pakāseto Satthā āha:

234. Maddiṁ hatthe gahevrāna udakassa ca kamaṇḍaluṁ
10 brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivīnaṁ ratthavaḍḍhana. 2307.

235. Tadāsi yaṁ bhimsanakaṁ tadāsi lomahamaṇaṇāṁ
Maddiṁ pariccajantassa medinī samakampatha. 2308.

236. N' ev' assa Maddibhakuṭi², na sandhiyati na rodati,
pekkhat' ev' assa tuṇhī sā³, eso jānāti yaṁ varan ti. 2309.

15 Ta. adā dānaṁ ti ambho brāhmaṇa Maddito⁴ me satasaguṇena sahasa-
guṇena satasahasaguṇena sabbaññūtaññānaṁ eva piyatarāṁ, idaṁ me jānaṁ sab-
baññūtaññānapaṭivedhassa paccayo hotū 'ti vatvā dānaṁ adāsi. Vuttam'le⁵ cāmi:

237. Jāliṁ Kaṇhājinaṁ dhitaṁ⁶ Maddideviṁ patibbataṁ
cajamāno na cintesiṁ bodhiyā yeva kāraṇā. 2310.

20 238. Na me dessā ubho puttā, Maddī devī na dessiyā,
sabbaññūtam piyaṁ mayhaṁ, tasmā piye adāsi⁷ ahan ti. 2311.

Ta. samakampathā 'ti udakapariyantaṁ katvā kamplittā, 'hevaṁ sa
Maddibhakuṭi² ti bhi. tasmīṁ khaṇe Maddideviyā mahallakabrāhmaṇassa maṁ
rājā detiṭṭi kodhavasena mukhe bhakuṭi² nāhoṣi, na sandhiyati na rodati²
25 n' eva maṁku ahoṣi na akkhinī pūretvā rodi, aha kho tuṇhiyā hutvā mādisiṁ
ittihīṁ dadamāno na nikkāraṇā dassati, eso ca³ yaṁ varan taṁ jānāti⁴ phulla-
padumavappaṇaṁ assa mukhaṁ pekkhat' eva olokayamānā va jhita⁵ ti a.

Ath' assā M. „kidisā⁶ Madditi⁷“ pūcchitvā⁸ mukhaṁ olokesi,
sā „kiṁ maṁ deva olokesi⁹“ vatvā siṅghādānaṁ nadanti i. g. ā.:

30 239. Komāri yassāhaṁ¹⁰ bhariyā sāmiko mama issaro,
yass' icehe tassa maṁ dajjā vikkīpeyya haneyya vā ti. 2312.

¹ Bā-guyhāmi. ² Ck. -ti, Bā-maddibhakuṭi. ³ Bā-yi. ⁴ Bā-iyā. ⁵ Bā-dhityaṁ. ⁶ Ck. -ma. ⁷ Bā-yaṁ varan jhāti taṁ samijjhātū 'ti. ⁸ Ck. -sam. ⁹ Bā-atha mahāsatto 'kidisā maddi taṁ tassa. ¹⁰ Bā-komāriyāhaṁ.